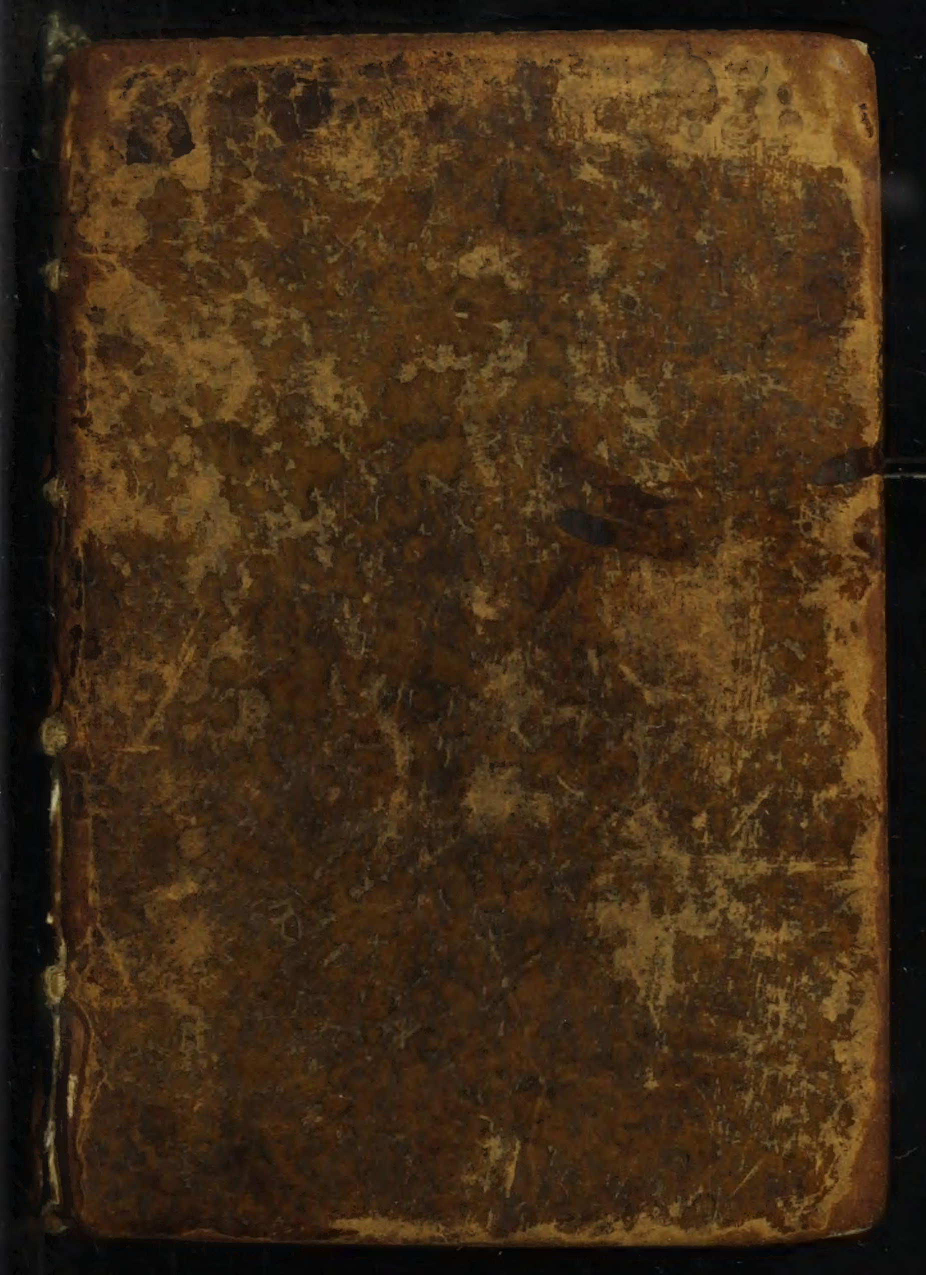
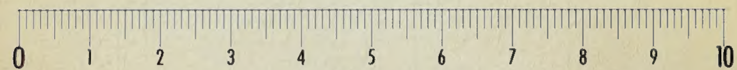
FVCHSIV.
DE PLANT

De historia stirpium commentarii insignes, Leonharto Fuchsio medico autore. Lugduni, 1547. (?)
ou Paris, 1546 - in - 16 -

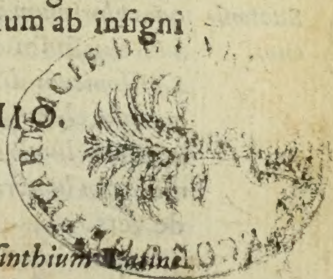

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

IN PLANTARVM HISTORIAM

à Leonharto Fuchsio picturis elegantibus expressam adnotationes.

Absinthium officinis Romanum idem cum pontico rectè sentis, à vulgari autem id esse diuersissimum ex Galeni Methodo abunde probatur.

Santonicum à Santonia regione prope Burdegalam albius Romano est, folio non multo latiore. Vtrunque enim & Seriphium est tenuifoliũ, cum vulgare sit latifolium. Aloine nobis dictum ab insigni Aloes amaritudine.

DE ABSINTHIO. CAPVT I.

NOMINA.

Ἀψίνθιον Græcè, Absinthium Latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit Gallicè de Laloine, quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensã suã amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἄψεσθαι, id est, cõ-

Absinthium vnde dictum.

trectando, per ἀντίφρασιν deflexerūt, quòd nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerunt, quòd hāc nemo, propter insignem amarorem, bibere poßit.

GENERA.

Vulgare Absinthium. Pōticum. Seriphium. Santonicum.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, vulgare seu commune vocant, & est id quod paßim in Germania nascitur. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, éstque cæteris multò præstantius. Alterum genus est marinum, quod Seriphium nominant. Tertium Santonicum, à Santonibus Galliæ populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta voce Sanctum, quoniam Santonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignem eius efficaciam, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorum nuncupant, Gallicè Mort de vers.

FORMA.

Vulgare Seriphiū.

Absinthium vulgare, herba est caule ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium verò herba est prætenues ramos cirrósve habens, minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus, subamara, & graui odore. Siquidem herba est tenuibus cirris,

tirris, Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicum simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum. Santonicum.

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantißimúmque in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphium paßim circa itinera, macerias vinearum, & sepes prouenit: vt verum sit quod à Plinio dictum est, pleráſque herbas pedibus cõculcamus, quarum si nobis virtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santonicum in Gallia, vt diximus, copiosè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in vmbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod astrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, non minus tamen resiccat. Galeno itaque autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem astrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet haud secus atque Ponticum. In hoc tamen ab eo differre videtur, quòd in illo maior sit ama-

ritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit, quod Ouidius satis iis innuit versibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terráque de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autem de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, verùm Absinthio calidius. Santonicum in extenuando, & calefaciendo desiccandóve, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Absinthium calfacit, adstringit, bilémque stomacho & ventri inhærẽtem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præsumptum arcet. Inflationibus, ventrísque & stomachi doloribus, cum Seseli & Nardo Gallico potum prodest. Fastidia discutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per singulos dies cyathis tribus haustũ sanat. Menses cum melle sumptum aut appositum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cum vino aduersatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, sugillata verò & oculorum caligines cũ melle, similiter auribus ex quibus manat sanies illinitur. Decocti eius vapor suffitúsve, dentium auriúmque dolores lenit. Decoctum cum passo dolentibus oculis oblinitur. Præcordiis, iecinori, & stomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur.

illinitur. Stomacho autem cum rosaceo subactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienosisq; subuenit, Preterea vestiariis arcisque inditum Absinthium, vestes ab erodentium iniuriis seruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Par est etiam succum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, stomacho enim obest, & capitis dolores adfert. Seriphium verò per se, vel cum oryza decoctum, & cũ melle sumptum, ascaridas & rotundos lumbricos necat, aluum simul leuiter subducens. Eadem potest præstare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Seriphium potest.

EX GALENO.

Absinthium adstrictoriam, amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & desiccans. Proinde biliosos vẽtris humores per egestionem infernam propellit, ac per vrinam euacuat. Magis verò quod in venis est biliosum per vrinas expurgat. Ideo cõtentam in ventre pituitam, sumptum nihil iuuat. Sic neque si in thorace aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara valentior est.

EX PLINIO.

Stomachũ corroborat, & ob hoc sapor eius in vina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & post-

ea nocte & die refrigeratum sub dio: decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquæ sextariis tribus. Oportet & salem addi. Tritum, vt aiunt, raro in vsu est, sicut & succus expressus. Bibitur & madefacti dilutum. Exprimitur autem cũ primũ semen turgescit, madefactũ aqua triduo recẽs, aut siccũ septem diebus, deinde coctũ in æreo vase ad tertias, decem heminis, in aquæ sextariis quadraginta quinque, iterumq; percolatũ, herba eiecta, lentè coquitur ad craßitudinem mellis, qualiter ex minore Cẽtaurio quæritur succus. Sed hic Absinthij succus inutilis stomacho capitiq; est, cùm (vt tradunt) sit illud decoctũ saluberrimum: nã stomachum adstringit, bilemq; detrahit, vrinam cit, aluum emollit, & in dolore sanat, vẽtris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflationes cũ exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto, discutit. Fastidia abstergit, cõcoctiões adiuuat. Cruditates detrahit cũ ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis gratia dabãt cũ marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cũ tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Quidẽ in polenta dedere supradictum pondus addito Pulegio. Alij cõtra paralysin. Alij pueris folia in fico, sic vt amaritudinem fallerẽt. Facilè thoracem purgat cũ Iride sumptũ. In regio morbo crudũ bibitur cũ Apio, aut Adiãto. Aduersus inflationes calidũ paulatim sorbetur ex aqua. Iecinoris causa cum Gallico Nar-

do,

do, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item visco, cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cũ passo imponitur, sugillatis cũ melle. Aures eius decoctum vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinã ac menses ciũt tres quatuórve ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ 6. menses priuatim cum melle sumptum, & in vellere appositum. Anginis subuenit cũ melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: prætereáque capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dãdum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potũ: inguinum tumorẽ in vẽtrali habitũ. Somnos allicit olfactũ, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur. Capillum denigrat absinthij cinis, vnguento rosaceóque permixtus. Marinum, quod quidam seriphium vocãt, stomacho inimicũ. Aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutũ. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES.

EX DIOSCORIDE.

Absinthites vinum stomacho accõmodatum est, vrinam cit. Tarde concoquentibus vtile: iecinorosis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibũ non appetentibus, & stomacho male affectis, & longis præcordiorum distensionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & suppressis mensibus auxiliatur. Contra ixiæ venena hausta, copiosius potum, & vomitionibus redditum prodest.

CONFECTIO.

Variæ vini Absinthitis sunt confectiones, vt ex Dioscoride constare potest. Optimum tamen fit, si tusæ Pontici absinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphoram vini coniiciuntur. Mustum deinde mittitur, relicto vno vasis spiraculo ne efferuescens foras exiliat.

APPENDIX.

Semen lũbricorum. *Santonici, quod vt commemoratum est, hodie semen lumbricorum vocant, præcipuus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos vsus est. Et si genuinum est, magna efficacia cum melle assumitur tam à pueris, quàm adultis. Seriphiũ quoque aduersus lumbricos à multis commẽdatur, eóque nomine Mors vermiũ appellatur. Sunt etiam qui lumbricorum semen nominent.* *Mors vermium.*

DE ABROTONO.

CAP. II.

Pro fœmina abrotono absinthium Romanum

manum videris pictura exprimere, quanquam id vulgo ſyluestrem cypreſſum à similitudine & odore foliorum eiuſdem appellari ſcribis. Quam poſtea ex Plinio chamæcypreſſum pingis, quibuſdam videtur abrotonum fœmina.

NOMINA.

Abrotonū unde dictum.

Ἀβρότονον *Græcis*, Abrotonum *Latinis nominatur. Officinæ antiquū nomen retinuerunt.* Gallis Auronne *appellatur. Hoc autem nomen ſibi vſurpauit, vt* Nicandri *teſtatur interpres,* διὰ τὸ πρὸς ὄψιν, ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι. *hoc eſt, quòd conſpectu tenerū, molle & delicatū appareat, aut quòd grauē, acrémve & difficilē halitū proſpiret.*

GENERA.

Abrotonum duorum eſt generum, veterum & recentiorum omnium ſententia, mas & fœmina. Plinius lib. 21. cap. 7. mas quidem campeſtre vocat Abrotonum, fœminam verò montanum. Vulgus, ſylueſtrem cypreſſum, à ſimilitudine & odore foliorum eiuſdem, nomenclaturæ herbæ fruticíſve vocat. Gallicè Cypres.

FORMA.

Abrotonū mas.

Abrotonum, quod mas appellamus, ſarmentoſum, minutis foliis, minus album quàm fœmina, tenui ſemine ac numeroſo vti Abſinthium. Semen autem non quouis tempore producit, ſed ad Septembris

ptembris duntaxat mensis initia, quo si diligenter obseruabis tempore, semine prægnans esse comperies. Rectè igitur λεπτόκαρπον *in* Dioscoride *legitur, huic lectioni non solum veterum codicum fide, verumetiam sensu suffragante. Fœmina frutex est, arboris speciem habens, candicantibus foliis, Seriphij modo minutim circũ ramulos incisis, floribus refertus in summo auri fulgore comãtes corymbos obtinens, odoratus etiam cũ grauitate quadam.*

Abrotonũ *fœmina.*

LOCVS.

Mas paßim apud Germanos in hortis, & in campestribus nascitur: fœmina verò in collibus & montibus sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Floret vtrunque Augusto. Colligitur autem in autumno, potißimum Septembri mense: hoc enim tempore semen, vt diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonum calidum & siccum, inq; tertio ordine seu recessu post media situm est, id quod amaritudo eius, quam gustu præ se fert, facilè monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusque Abrotoni semen feruefactum, & crudum tritum, cum aqua potum, non nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, ischiadicis, vrinæ difficultatibus, & suppreßis mensibus auxiliatur. Potum in vino exitialium venenorum antidotum est. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpẽtes

tes lecto instratum & suffitum fugat. Cum vino potum aduersus eorundem morsus, peculiariter autem scorpionum & phalāgiorū, prodest. Oculorum inflāmationibus cū cotoneo cocto, aut pane illitum subuenit. Tritum cū farina hordeacea decoctumq; tubercula discutit. Admiscetur irino vnguento.

EX GALENO.

Non instrenuè excalfacit & desiccat. Nam siue comam cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) contusam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur, siue eo in oleo macerato, caput aut ventrem perfundere voles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc voles confricare, minus vtique rigore concutientur, imò & sensus confestim vbi admotū fuerit ipsum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par est, nimirum quum sit amarum. Protinus vero quod & digerendi & incidendi vim habeat, scies. Præterea abrotonum vstum calidum & siccum facultate est, magis etiā quàm cucurbita sicca vsta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis prosunt, ac proinde maximè vlceribus iis quæ in pudendorū præputiis sunt competere videntur: at cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax est, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino scilicet, aut Raphanino, aut Sycionio veteri, potissimum Sabinos, ad

alopecias

alopecias confert. Barbam etiam segnius tardiúsque enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim vim, eo quòd tenuium est partiũ, obtinet, & mordax est, & calidum. Abrotonũ verò inimicum stomacho existit.

EX PLINIO.

Vsus est & foliis, sed maior semine, ad calefaciẽdum, ideo neruis vtile, tußi, orthopnoicis, vrinæ, torminibus, cõuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibẽdum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in vino, illinitúrque. Efficacißimum cõtra ea quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum, & contra alia venena. Prodest quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, venerem stimulari tradũt: efficacißimámque herbam esse contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

DE ASARO. CAP. III.

Asarum seu baccar nobis per metathesin Cabaret.

NOMINA.

Ἄσαρον Græcè, Asarum Latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet. Gallicè du Cabaret. Asaron autem dictũ est, quòd in ornatum non veniat, vel vt Plinius lib.21. cap.6. inquit, quoniam in coronas atque serta non addatur: vel quod manualibus scopis, quæ odoris gratia gestantur, minimè solitum sit inseri.

Asarõ cur dictum.

FORMA.

Folia hederæ similia habet, longè tamen molliora, rotundioráque. Flores inter folia ad radicem purpureos odoratos, Hyoscyami cytino similes, in quo semen acino nõ dissimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterùm hic admonẽdum esse lectorẽ duximus omnia Dioscoridis exẽplaria hoc in loco deprauata esse, perperamq; habere vel πυκνότερα vel μικρότερα, cum potius scribendũ sit μαλακώτερα, id quod partim Plinij testimonio, partim etiam iudice sensu ipso cõprobari potest. Plinius siquidẽ lib.12. cap.13. Asarum sic depingit: Est hederæ foliis rotundioribus tantum, mollioribusq;. Si quis verò ea de re ad iudicem sensum referat, Asarumq; cum hedera conferat, Asari certè folia neque dẽsiora, neque minora hederæ foliis esse comperiet, quùm Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum

Dioscoridis locus emẽdatus

rum cõparatione multò minora sint, euidẽtißimum est pro μικρότερα legendum esse μαλακώτερα, huic nimirũ lectioni adstipulantibus Plinio & sensus iudicio, vt dictũ est: ad tactũ enim huius folia lõgè sunt hederæ molliora. Accedit quòd ab vna dictione in aliã facilis sit trãsitus. His itaq; rationibus motus, Asari folia μαλακώτερα, hoc est, molliora hederæ foliis esse dixi, vt reuera etiam sunt.

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis locis, montibus potißimum & syluis: asperæ enim macráve & sicca loca amat.

TEMPVS.

Bis anno, vere nimirum & autũno floret. Colligendum in fine Augusti, à die videlicet decimoquinto eius mensis, vsque ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Asarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertiĳ existit, radices potißimum eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Asari calefaciunt & vrinã mouẽt. Hydropicis & ischiadicis diuturnis prosunt. Ducunt mẽses põdere drachmarũ sex cũ mulso potæ. Purgãt Ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulsis, tussi veteri, difficultati spirandi, & vrinæ conferunt. Cum vino potæ ferarum morsibus salutares. Folia adstringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibusq; sacris prosunt. Coma somnum

somnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Asaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Asari radices vtiles sunt, facultate similes radicibus Acori, intensiores tamen. Itaque ex iis, quæ de illis prodita sunt, hîc facienda conjectura.

EX PLINIO.

Nardi vim habet Asarum, quod & ipsum aliqui syluestre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Est Asarum Græcè Vulgago dicta Latinè.
Hæc calidæ & siccæ virtutis dicitur esse.
Tertius est illi gradus, vt dicunt, in vtroque.
Prouocat vrinam, potatáque menstrua purgat.
Hócque modo iecoris medicatur sumpta dolori,
Hydropicósque iuuat, schiasim fugat hausta frequêter.
Et vuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo vomitu præcordia purgat.
Sed non est huius purgatio tam violenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:
De foliis eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo poßint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, vino quo sunt macerata resolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da sufficienter.
Et sumat vini vult quantum fortis & albi,

Sic

Sic Asari succum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, vt diximus, est minuendus
Iuxta quod vires, ætas, & cætera poscunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Asarum decoctum est, si eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

DE ACORO. CAP. IIII.

Acorus officinarum, gladiolus aquæ vulgò dicitur, flore luteo non vtendus, sed indicus vulgò galanga maior quæ verus esse Dioscoridi Acorus videtur.

NOMINA.

Ἄκορον *Græcè, Acorũ Latinè appellatur. Officinis nomen retinet.* Gallicè flame bastarde ou glaieul de Riuiere ou de Mares *vocatur.* Acorõ *aphrodisiam quasi veneream Greci etiã vocant. Apuleius, quicunque ille fuerit, in commẽtariolo quod de aliquot herbis scriptum à se reliquit,* Piper apium *dictam fuisse hanc herbam testatur, quòd ea in aluearijs suspensa, nunquam diffugiant apes.*

FORMA.

Folia iridis habet, angustiora tamen. Radices nõ *dißimiles, implicatas, neque in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodiis*

internodiis distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, non cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet, Acorum nostrũ, quo hodie officinæ vtuntur, etsi nõ verũ sit, tamen aliquam saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, angustiora tamen. Radices quoque similes, implicatas & inuicem adnatas, non in rectum, sed in obliquũ tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: denique geniculis seu internodiis interceptas. Neq; etiã in colore ab eo quẽ Dioscorides pingit, variare videtur: nostrum enim Acorũ non raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere cõspicitur. Accidit autem vt & rubẽtes intus habeat radices, quæ tamen cùm candicantes paßim intercurrentes venas obtineant, rectè subalbæ dici possunt, quod nimirum neque vere rubescant, neq; cãdidum etiam prorsus colorem referãt, sed eũ potius qui ex rubro & cãdido mixtus sit. Cæterum radices Acori quæ intus candicant, foris vt plurimum subrubent. Hinc est quòd Serapion in Acori descriptione Dioscoridis verba referens, ὑπολεύκους dictionem ita vertere voluit: Et color radicum exterior tẽdit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouentur, vt diuersum nostrum prorsus à Dioscori-

Acorum officinarũ nõ est verũ Acorum.

dis credant, ij non vtuntur argumento quod tanti momẽti sit, vt quod conantur, persuadere aliis possint. Cũ enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, hoc est, albicantes faciat, noster certè nunquã non tales habere deprehenditur: vel enim vere cãdicantes sunt, vel subrubentes, quas etiã ὑπολεύκους rectè dici posse iam ostẽdimus. Porrò quamuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum verum esse putaremus Acorũ, quum abunde cõstet illum, haud aliter quàm colorem, secundũ diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod vt diuersum certo crederemus nos vrgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nõ sint, quòd tamen omnes veteres vno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respõdere videatur, tamen quia acris nõ est, vires eas quas vero Acoro tribuunt veteres, habere nõ potest: vt hoc nomine vehemẽter errent qui a solis descriptionibus tantũ pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad vrinas mouendas, aut menses euocandos, lienésve minuendos eo vtuntur. Perperã etiã Diacori cõpositionem ex eodem cõficiunt. Curent itaque vt verum Acorũ habeãt, quòd iã in multis Galliæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiariis nũc sub nomine maioris Galãgæ vẽditur, si cætera etiã respondeant, haud dubie radix veri Acori est. Et

debent

debent seplasiarij ea vti, quoties in cōpositionibus medicamentorum Acori sit mētio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quòd hæc calefaciendo concoctionem stomachi supra modū iuuet. Et hoc cò confidentius faciendum esse hortor, quòd Galāgam maiorem veri Acori radicem esse existimē: geniculis enim scatet, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nō ingrata, vt hoc noīe illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro vti queāt.

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, rarámque inuentu herbam hanc tradit. Nostrū Acorum iuxta amnes, & paßim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in vmbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi vim habet. Decoctum eius potum, vrinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & venenatorū morsibus subuenit. Insessu, queādmodum Iris, ad muliebria vtilis est. Succus radicis caligines oculorū discutit. Antidotis præterea radix vtiliter miscetur.

EX GALENO.

Acori vtimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odoréque non iniucunda. Hinc *manifestum est hanc facultate calidam, & consistentia tenuium partium esse.* Huic *consentaneum est, vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet, tũ corneæ membranæ craßitiem detergeat simul atque extenuet.* Ad *hoc autem melior est ipsius succus.* Omnino *verò siccificum esse clarum est.*

EX PLINIO.

Vis ei est ad calefaciendum extenuandúmque efficax, contra suffusiones & caligines oculorũ succo eiusdem poto, contráque serpentes. Pectoris *doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur.* Iecinori *medetur, thoraci quoque & præcordiis.* Vrinã *cit eius decoctum, & omnia vesicæ vitia sanat.* Testiũ *tumores radix decocta in vino, tritáque & illita mirè discutit.* Duritias *& collectiones omnes sanat decocto huius herbæ fouentibus.* Contusis *& euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest.* Acoron *quoque vtile est interioribus fœminarum morbis.*

ACORI OFFICINAR. VIRES.

Acori adulterini facultates.

Gustus abundè monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatẽ obtinere. Hinc *est quòd diuersam planè à veri* Acori *radice vim sortita sit.* Nam *vt hæc tenuium est partium & facultate calida, atque adeò detergit, extenuat atque discutit: ita*

ita illa consistentia crassarum partium, ac facultate frigida constringit, densat, cogit & contrahit. Quare vrinã non cit, vt verum Acorum, nec mẽses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiã vndecunque manãtem cohibet. Proinde rectè Pãdectarũ author scribit, eum qui secũ Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatẽ Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succũ igne expressum, menses nimium promanãtes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare vanissimũ erit. Ex iis itaque intelligentiã seplasiarij, quis vsus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, vt fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atque adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa commendare, ac præ illo monstro reliquos omnes medicos, si diis placet, contemnere ausus est, consilio obsecuti, hoc prorsus abiiciant, cùm illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

DE ALTHAEA. CAP. V.

Althæa, vulgo Bismalua dicitur.

NOMINA.

Ἀλθαία, ἢ ἰβίσκος, ἢ ἰβίσκος Græcè: Althæa, Ebiscus, Ibiscus Latinè dicitur. Officinæ, quæ vt plurimum barbaris vocibus gaudent, Bismaluã, Maluauiscum, & simpliciter Euiscũ nominant. Bismalua. Maluauiscus.

minãt. Maluauisci autem vox corrupta est, ex maluæ nimirum & euisco composita, quasi dicat aliquis Malua ebiscus, hoc nomine illam ab aliis maluis, quæ sanè multæ sunt, segregãs. Gallicè Guimmauues. *Althæa verò à multiplici remediorum potestate & vsu, vel vt Plinius ait, ab excellentia effectus nominata est. Siquidem* ἀλθαία *Græcis idem valet, ac si à medendo medicam simpliciter dicas. Nam* ἀλθαίνειν *illis mederi significat,* ἀλθὸς *verò remedium & medicinam.*

Althæa vnde dicta.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus est, cui folia vt Cyclamino rotunda, lanuginosa, flos rosaceus, caulis cubitorum binûm, radix lenta viscosaq́;, intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibúsque gaudet.

TEMPVS.

Radices, vt reliquarum ferè herbarum omnium inter autumni initia, hoc est, in fine Augusti, & Septembris mensis principio, legendæ. Folia verò & semen in æstate. Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & sicci primo excessu seu ordine. Radices verò in principio secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulsa aut vino cocta, aut per se pota, ad vulnera, parotidas, strumas, abscessus, mãmarum inflammationes, sedis contusiones, inflationes,

nes, neruorum distentiones, efficax est. Siquidẽ discutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum est modo, & cum adipe anserino aut suillo, vel terebinthina subacta ad vteri inflãmationes & præclusiones vtiliter admonetur. Decoctũ eius idẽ præstat, secũdasq; à partu relictas educit. Decoctũ radicis cũ vino potũ, vrinæ difficultati, calculosorũ cruditati, dysentericis, ischiadicis, tremulis, & ruptis succurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem viride siccúmque tritum, cum aceto in stole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctũ, à venenatorum morsibus præseruat. Valet ad dysenteriam, sanguinis reiectionẽ, & alui fluores. Seminis decoctum in posca aut vino contra omnes apum & minutarum ferarũ ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morsibus & ambustis illinuntur. Addensat aquam sub diuo radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & semen cætera quidem pari herbæ viridi modo agunt. verum tenuiorum partium, magísque exiccatoriam, adhæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostendunt, vt & alphos detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum dysenteriæ, alui profluuio,

& sanguinis reiectioni vtile est, nempe cum astringentem quandam facultatem posideat.

EX PLINIO.

Althaea contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, praecipuè scorpionum, vesparum, similiúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac perunctí ante vel habentes eã, non feriuntur. Eius radix praecipuè conuulsis ruptísque efficax est. Cocta in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosae tussi citissimè medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibúsque defectu sanguinis, radicis decoctae succum bibendum dedit. Et eam vulneribus cum melle & resina, item cõuulsis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asthmaticis ac dysentericis in vino bibẽdam dedit. Mirum, aquam radice ea addita addẽsari sub dio, atque elactescere. Efficacior autem quò recentior.

EX THEOPHRASTO.

Vsus eius ad rupta, & tusses è vino dulci, & ad vlcera in oleo. Aliâs si carnibus cõcoquas, in idem aggregare ac veluti conglutinare posse affirmant.

DE ANAGALLIDE. CAP. VI.

Anagallis vtraq; in hortis frequẽs, paruula, arboris tamen habitu, caule quadrato. Mouron petit & quarre nobis dicitur.

NO-

NOMINA.

Ἀναγαλλὶς Græcè, *Anagallis* Latinè, *officinis inusitata*, *Germanicè* Gauchheyl, oder Coimarkraut. (*Gallicè* Mouron) Hoc *nominis fortè à Germanis inditum est, quod Anagallis in limine vestibuli suspensa maleficiorum introitũ pellere credita sit. Errãt qui Morsum gallinæ seu Passerinam vulgò dictam herbam, Anagallida putãt, haud secus atque ij, qui Auriculã muris pro Anagallide depictam ostendunt herbarij.* *Gauchheyl Germanis quare dicta. Anagallis nõ ẽ Morsus gallinæ, neque Auricula muris.*

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis esse genera, veterum omniũ testimonio constat, marem scilicet & fœminam, quæ sanè nullo nisi florum discrimine distant. Mas enim puniceo, fœmina verò cæruleo flore conspicitur. Proinde *hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidẽtissimum est, qui plura duobus Anagallidis genera constituunt.*

FORMA.

Frutices sunt Anagallides parui, in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus pusilla habẽtes, & modicè rotũda ad Helxines *similitudinem. Semen gerunt rotundum.* Non *quicquam sanè certius hac scriptorum pictura respondet : cùm duplex sit in flore color, puniceus nimirum & cæruleus, quadranguli caules per terram sparsi, folia nõ toto ambitu rotunda, & semen coriandro non dissimile circinatum.* Non *est tamen quod sic humi prostratos*

hos

hos frutices intelligas, vt prorsus non suppullulent. Nam in altum etiam surgunt, non tamen altius, quàm ipsa tibi examußim pictura monstrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis vineísque vbique calcatur, neque quicquam nunc Anagallide despectius est, cùm tamẽ in antiqua medicina multus eius fuerit vsus. Licet autem vbique ferè proueniat, in vliginosis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æstatem vtriusque prouentus maximus est, potißimum autem mense Augusto. Florent autem à Maio mense vsque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis vterque sexus calidam & siccam facultatem obtinet, quod scilicet extergere poßint. Mulieres nanque quæ asperiorẽ & decolorem à natura cutẽ acceperunt, ad leuorem nitoremq; vultus harũ succo vtũtur, vt hac ratione errare necesse sit, qui Anagallidas frigidas & humidas esse statuũt.

Error quarundã detegitur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraque mitigandi facultatem habent, inflammationes arcent, surculos extrahunt, vlcera serpentia compescunt. Succus earum gargarissatus pituitam capitis purgat. Per nares infusus dolorem dẽtium lenit, si in contrariam narem iniiciatur. Argema cum Attico melle emendat, & oculorum caligines iuuat. Contra viperarum morsus, renum & iecinoris vitia, ex vino potus prodest. Tradunt nõnulli

nulli eam quę cœruleũ florem habet, prociduam sedem reprimere: quæ verò puniceum, illitu euocare.

EX GALENO.

Anagallis vtraque, tam ea quæ florem parit cœruleum, quam ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractorium poßident, ita vt impactos corpori refigant aculeos. Succus carũ ex naribus purgat eadẽ de causa. Et vt summatim dicatur, exiccatoriã citra mordicationem facultatem habent, quãobrem vulnera glutinãt, & putrida adiuuant.

EX PLINIO.

Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inũctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit, iumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod fœminam pecora vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantùm distãt) degustauere, statim eam quę Asyla vocatur, in remedio quærunt. Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquid aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere, ita præcipuas esse vires. Vrinã cient Anagallides. Iecinori mirè prosunt. cohibent quas nomas vocant. Vtiles & recẽ- Superstitiosum.

tibus

tibus plagis, præcipuè senum corpori. Ad recentia quoque vulnera tanta traditur vis, vt saniem ossibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit, è diuerso rubens proritat.

DE ALSINE. CAP. VII.

Alsine omnis Mouron nobis dicitur, à baccarum similitudine cum solano.

NOMINA.

Morsus gallinæ.

*A*λσίνη *Græcè, Auricula muris Latinè, Morsus gallinæ vulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id est, iunioribus anseribus gratũ pabulũ sumministret. Auiculas caueis inclusas, cũ fastidiunt escam, aucupes hac herba recreare solẽt.* Gallicè Mouron, *aliis* Morgeline *vocatur.*

Alsine cur dicta.

Alsine autem dicta est, quòd lucos, quæ Græci ἄλση *nominant, nemorosaq́; , & vmbrosa loca amet.*

Auricula muris.

Auricula verò muris, quòd musculorum auribus folia similia habeat.

GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij vnam tantum Alsinen faciunt, nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorem vocauimus, quod scilicet vera sit Alsine, & aliis maior, Gallicè Mouron *nominatur. Alterius generis plantam Alsinen mediam appellauimus, Gallicè* Moyen mouron. *Hæc quod ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione variat: eiusdem tamen cum priore facultatis,*

tis. Tertij generis herbam. Alsinen minorem vocauimus. Hæc, quidem, vt prima, pulchrè descriptioni respondet. Gallicè Petit mouron *nuncupatur.*

FORMA.

Cauliculis serpit rotundis, è quorũ geniculis exiles ramuli prosiliunt, foliis Helxines minoribus, minúsque hirsutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur cucumis odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, sed herbaceum cucumeris odorem subolet. Porrò cum Dioscorides Helxinæ similem esse Alsinen tradit, non de ea Helxine quæ vulgò Parietaria, sed ea potius quæ alio nomine Cissampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud dissimilia obtinet. Adeò vt liquidò iam constet, Alsinen esse eam herbam quam passim hodie Morsum gallinæ appellant. Huc accedit quòd facultates, vt ex sequentibus patebit, quas vulgus Morsui gallinæ tribuit, ab Alsines viribus nihil varient. *Helxine duplex.*

LOCVS.

Nascitur in lucis, hortis, & maximè in parietibus, maceriis, opacísque locis.

TEMPVS.

Incipit à media hyeme. Arescit autẽ æstate media. Cum prorepit, musculorũ aures imitatur foliis.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerãtem & humectãtem haud secus quàm Helxine obtinet facultatẽ: est enim aqueæ essentiæ

frigidæq;

frigidæq;: quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alsine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorũ inflammationibus cum polẽta illita conuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In vniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationésque. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item verẽdis vlceribúsque cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates, herbis quas morsus gallinæ vulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuũt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, vt dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorum Fitberkraut *vocent, quia scilicet febribus accommoda, & vtilis sit.*

DE ANTHEMIDE.

CAPVT VIII.

Chamæmelum leucanthemũ nomen nobis retinet.

Chrysanthemũ quod pingis: mihi quod sciam non est visum.

Eranthe-

Eráthemum quia vere floret in calcaris effigiem, in ambitu purpureum, cornueta nobis dicta pingitur, quæ tamen floret messibus.

NOMINA.

Ἀνθεμις, ἢ χαμαίμηλον Græcè, Anthemis, Chamæmelon Latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. (Gallicè de la Camomille.) *Chamæmelon quoniã odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potißimum intelligendum venit.*

Chamæmelon cur dictum.

GENERA.

Tria eius genera, floribus tãtum distantia, inueniũtur. Hi enim & si intus aurei sint, tamen foris per ambitum illis adiacẽt folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem cãdida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & vulgò hodie Camomilla vocatur. Quæ verò luteis per ambitũ foliis cõstat, ea haud dubiè est, quã priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem pulchrè ad Græcã appellationem alludentes, Goldtblumen, Gelcamillen, Streichblumen, *appellant. Tertia species chamæmeli, quæ nimirũ purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie vulgus medicorũ Consolidã regalẽ, Germani autẽ à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq́; qui aspectari*

Leucãthemon.

Chrysanthemon.

Eranthemon.

nunquam

nunquam satis potest, Rittersporn vocant. Dioscorides peculiariter ἠράνθεμον, eo quò vere floreat, dici tradit. Tria itaque in vniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorũ sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterum Chamæmelon chrysanthemõ, tertiũ Chamæmelon erãthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminem dubitare, quin vera & legitima sint, arbitramur, quòd nihil in iis sit, quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subiiciemus, nõ respõdeat. Tertiũ fortè nõnullis qui morosius omnia obseruãt, minimè genuinũ Chamæmeli genus esse videbitur, ideoq; quibus simus argumentis & coniecturis impulsi, vt tertiũ Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostẽdere. Potißimum autem quod nos in hanc sententiã pertraxit, est, quòd singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula rotũda, aurea, foris purpureis foliis, magnitudine in nullo alio genere Rutæ foliis magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram confirmauit antiquißimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitißimè Regalem dictã cõsolidam refert, quam iis sanè verbis describit: herba est quam quidam Monachellam, siue Capuciariam vocant (à cucullo haud dubiè monachorum, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides

Consolida regalis est tertia chamæmeli species.

Eranthemno

Eranthemon appellat, & est vna species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florē autē violæ similem. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiā accedit, nostrā de hac herba sententiā mirificè corroborans, quòd vulgus hodie medicorum Consolidam regalem calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò vt illius etiā cōspectum multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atque hinc fit vt studiosi paßim eam herbā in suis museis suspensam habeant, oculis hac ratione cōsulere volentes. Has autem omnes facultates, vt ex sequētibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiā adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidā regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris verò per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS.

Nascuntur in aspero, sicco, macróque solo, & iuxta semitas atque itinera.

TEMPVS.

Colliguntur vere in calidis potißimū regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores, & herba calfaciendi, extenuandiq́;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos, & vrinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenuis intestini dolores bibũtur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum vesicæ vitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cæterísque maius existit, idq́; propriè Eranthemon vocatur. Quod verò Leucanthemon & Chrysanthemon cognominant, vehementius vrinam ciunt. Aegilopiis illitæ medẽtur. Commanducata oris vlcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo vtuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos cõformari. Radix quoque siccatur, & vsu poscẽte interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò vnam: interim contra floris duas, & herbæ vnam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in vino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerẽdi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Est itaque Chamæmelon tenuitate Rosæ persimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & tẽperatas. Quapropter lassitudinibus vt si quid aliud, cõfert, doloresq́; mitigat. Præterea

tensa

tensa remittit & laxat, quæq́; mediocriter dura sunt, emollit, quæq́; constipata condensatáve sunt, rarefacit. Ad hæc febres quæ citra visceris alicuius inflãmationem infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate consistũt. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientissimis Soli consecrata est, febriumq́; omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim quas diximus febres sanare potest, eásque quæ iam concoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex visceris inflammatione prognatæ: nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, vbi iam concoctis adhibetur: quapropter & hypochondriis, vt si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici vere folia tusa in pastillos digerunt, item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ vnius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & vrinam calculósque: inflationes, iecinorum vitia, bilem suffusam, ægilopia. Commanducata vlcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum, & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon vocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.

Ἄνηθον Græcè, *Anethum* Latinè *appellatur.* Nomen in officinis genuinum retinet, Germanicè Dyllē, & Hochkraut (Gallicè Anet) nominatur.

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, ramosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neq; adeò prolixa, vmbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem videri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, vt habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantium verò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis fit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq; decoctum potũ lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuésque vomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram aßiduè potum extinguit. Decoctũ eius mulieribus præfocatione vuluæ

laborantibus ad insidendum vtile. Semen eiusdem vstum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturãtibus vocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tũ calidius, tum tenuiorum partium est, atque adeò digerendi facultate præditum. Vstum vlceribus admodum humidis illitum prodest, potissimũ iis quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Cæterùm viride humidius est, & minus calidum, itaque magis concoquit sicco, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo concinnatis in symposiis vsi esse.

EX PLINIO.

Anethum ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptum ex aqua sedat cruditates. Cinis eius vuã in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorum humorũ inflationes prodest. Quidam sanè ipsum stomacho bonũ esse, alij verò minimè, dixerũt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatem quæ humiditatem concoquit, & flatus

qui ſunt in ventriculo diſcutit, reſpexerunt: iȷ verò ad ſubſtantiam eius, quæ craſſarum eſt partiũ, cõcoctu difficilis, & nauſeoſa. Oleo incoctũ diſcutit, & ſomnũ conciliat. Inunctũ tumores crudos cõcoquit. Inflationes quoque quæ in ventriculo generãtur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes verò, vt quidam aiunt, lædit.

DE AIZOO. CAP. X.

Sedum maius nobis Iouis barba, minus mas. Triquemadame, hortẽſe eſt acetariis expetitum: alia duo ſylueſtria quorum poſterius vermicularis nobis dicitur calida multum herba, non autem teneo aliud.

NOMINA.

ἀείζωον Græcè: Aizoon, Sedum, Sẽperuiuum
A *Latinè nominatur. Poſtremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgo Iouis barba, Gallicè* de la Ioubarbe *dicitur, quòd ſcilicet nonnullis locis plebis animos iam pridem inuaſerit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis vireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æſtate quàm hyeme vireſcat, nec vllis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida emoriatur.*

Iouis barba.

GENERA.

Dioſcoridẽ ſequẽtes tria eius genera ſtatuimus. Primum Aizoon ſeu Sedum maius, quòd folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam

Aizoon maius.

etiam τριθαλὶς, quia ter floreat in anno, vocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, & Crassulæ minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Gallis Triquemadame appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus. Tertium genus est quòd Aizoon syluestre, ab aliis Portulaca syluestris aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam portulaca syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, vt suo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion vocatur, vt in eiusdem historia docebimus. Nomina verò hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorũ qui Portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confuderunt, atque adeò quæ debentur Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temere aßignarunt. Vt enim viribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temere miscuerũt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem vocant. Galli Pain d'Oyseau.

Vermicularis.

Crassula minor.

Aizoon minus.

Tertium genus Aizoi.

FORMA.

Semperuiuũ maius caules profert cubitales, interdum etiã maiores, pollicis craßitudine, pingues, egregiè virentes, incisuras Characiæ Tithymalli

Maius.

instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunscribunt.

Minus. *Minus Aizoon caules ab vna radice exeuntes multos habet, tenues, foliis plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autem è medio caulem palmi altitudine, vmbellam & flores pallidos luteósve sustinētē:*

χλωρά. *χλωρὰ enim hoc loco, vt aliâs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abundè cōstare potest, qui hūc Dioscoridis locū ita reddidit:*

" *Et habet virgam in medio longam, circa longitu-*
" *dinem palmi super quam est capitellum, in quo est*
" *flos citrinus, subtilis.*

Eam autem Semperuiui minoris speciem quæ flosculis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram verò quæ candidos obtinet flores, fœminam. Tertium Semperuiui genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedētia, & hirsuta, breuioriq́; cacumine. His verbis exquisitè admodum Dioscorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod vermicularē minorem hodie appellant, delinearunt. Habet enim pinguia admodū foliola, ad Portulacæ syluestris formā nonnihil accedentia, hirsuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ sequuntur in quibusdam Dioscoridis exemplaribus, manifestè adulterina sunt. Neque iis plura habet Aldinum exemplar,

& alia quæ paulò ſunt caſtigatiora.

LOCVS.

Maius naſcitur in montanis & teſtcis. Nonnulli autem in tectis domorum conſerunt. Minus Aizoon in muris & petris, maceriis vinearum, parietibúſque prouenit. Tertium in petroſis locis, ſepulchris vmbroſis, oppidorúmque foßis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mẽſibus maius & minus. Tertium autem genus in Maio tantùm floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon vtrunque, tam maius quàm minus, deſiccãt modicè, vehemẽter autem refrigerãt: ſunt enim ex tertio ordine & receſſu refrigerantiũ. Tertium genus calidum eſſe, Dioſcoridis & omnium veterũ teſtimonio conſtat. Guſtus etiam minimè reclamat: ſi enim guſtaueris, linguam vehementer vrit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Maius vim obtinet refrigerandi & adſtringẽdi. Conferunt ad eryſipelata, herpetas, nomas, oculorũ inflammationes, ambuſta, podagras, folia per ſe, & cum polenta illita. Succus verò cum polenta & roſaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morſis in potu diarrhœa laborantibus, dyſentericisq́;. Teretes lumbricos cum vino potus excutit. Subditus in peßo, muliebres fluxiones ſiſtit. Succus etiã lippientibus à ſanguine vtiliter inungitur.

gitur. Minoris folia antedicto eandem facultatem habent. Tertium genus calfaciẽdi vim habet, acrẽ, & exulcerãtẽ. Cũ axungia illitũ, strumas discutit.

EX GALENO.

Semperuiuum vtrũque tam maius quàm minus desiccat quidẽ modicè, quãdoquidem & mediocriter adstringat, omnis alterius vehemẽtis qualitatis expers: quare in eo aquea essentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideóque ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodest.

EX PLINIO.

Vtriusque vis eadẽ, perfrigerare & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctus. Purgant enim vlcera oculorũ, explentq́;, & ad cicatricem perducũt. Palpebras deglutinãt. Eadem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius Aizoum præcipuè. A scorpionibus quoque feriri id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorum pars, qui Sedi genus tertiũ refrigerare, asserere haud verentur. Et mirum sanè cur ab eo errore illos Dioscorides non reuocet, qui disertè ait, hoc ipsum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed fortè non magnopere laborant, quid de hac planta Dioscorides tradat: debuisset tamen erroris huius

admo-

admonuisse eos saltem germanica eius plantæ nomenclatura. Neq; enim alia ratione Maurpfeffer *nostris Germanis dicta est, nisi quod in muris proueniat, gustúque acris admodum sit.*

DE ARNOGLOSSO. CAP. XI.

Plantago hæc triplex omnibus nota, & quæ speciatim præter has Arnoglossum dicitur, rotundioribus foliis, lanuginosis, sessilibus, vsu frequẽtissimo officinarum celebris.

NOMINA.

Ἀρνόγλωσσον *Græcis: Arnoglossum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinum Plantaginis officinæ retinuerunt. Gallicè* du Plantain, *Germanicè* Schaffzungẽ *quod nomen Græco pulchrè respondet, dicitur. Arnoglossum, quod eius folia agninæ linguæ similima sint, appellarũt Græci. Latini autẽ Plantaginem, ducto à planta vocabulo, nuncuparũt. Sunt tamen qui à multitudine neruorũ, quibus quasi costis in dorso per longitudinem folia eius distincta sunt, Polyneuron vocant.*

Arnoglossum vnde dictum. Plantago.

Polyneuron.

GENERA.

Duo Plantaginis sunt genera, veterum omnium sententia, maior & minor. Maior, quã peculiariter à septenis quæ in foliis apparẽt, costis, Græcè ἑπτάπλευρον, *id est, Septineruiam vocant. Minor, eo quòd eius folia fibris quinque tanquam neruis distincta sunt,* πεντάνευρον, *id est, Quinqueneruia dicitur.*

dicitur. Officinæ, quoniam folium arctius desinit in acumen, & velut in lanceæ mucronem fastigiatur, Lanceolatam, vulgus autem Lanceolam appellat, quia scilicet acuminatior & longior est.

FORMA.

Minor. Minor Plantago angustiora, minora, molliora, leuiora, & tenuiora folia habet, caule anguloso, in terram inclinato: flores pallidos: semen in summis caulibus. Maior. Maior contra crassior vegetiórque, latiore folio, betaceo. Folia siquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, non alterius oleris referunt, quod Dioscorides λαχανώδες dixit. Nam apud λάχανον. Athenienses λάχανον pro Beta sæpe sumi solet, à cuius foliis non multum Plantaginea videntur abhorrere. Non itaque olus intelligere potuit, cum in exprimenda similitudine speciatim loqui, non generatim conueniat. Huius caulis angulosus, subruber, altitudine cubitali, à medio sui ad verticem vsque tenui semine circundatus, flosculum in spica luteũ, nonnunquã herbaceũ ostẽtat. Radices subsunt illi teneræ, hirsutæ, candidæ, digitali crassitudine. Descriptiones hæ Dioscoridis pulchrè picturæ respondent. Antiquus etiam herbarius easdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

LOCVS.

Maior in palustribus potissimũ nascitur. Vtraq; autem circũ sepes, aggeres, prata, & lacunosa loca.

TEMPVS.

Herba

Herba & flores in æstatis initio, Maio & Iunio mensibus, semen verò Augusto carpitur mense.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueum frigidum: habet verò & austerum quiddã, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaque refrigerat simul & desiccat, & in vtroque secundi recessus à mediis est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriam & adstringentem, ideo ad omnia vlcera maligna, elephantica, quæ humore scatẽt, & sordida, conferunt. Eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent. Vlcera vetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & iis quæ Chironia nuncupãtur. Sinus glutinãt. Morsibus canis, ambustis, inflãmationibus, parotydi, panis, prosunt. Strumis & ægilopis cum sale illita conferunt. Olus coctum cũ aceto & sale dysentericis & cœliacis sumptum subuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctũ. In leucophlegmatia post aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialibus & asthmaticis data proficit. Foliorum succus oris vlcera continua collutione purgat. Cum creta cimolia & cerusa ignibus sacris medetur. Fistulas infusus sanat. Aurium doloribus & lippitudinibus succus instillatus, & collyriis additus prodest. Gingiuis sanguinolentis, & sanguinem reiiciẽtibus potus

tus cõfert. Dysentericis subter per aluum iniicitur. Bibitur cõtra tabẽ. Aduersus vteri strangulationes in lana apponitur: item vuluæ fluxiones. Semẽ cum vino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Radix decocta collutione. & cõmanducata, dentiũ dolores sedat. Eadẽ cũ foliis in passo ad vesicæ renumq; vlcera præbetur. Ferũt tres radices cũ tribus vini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo suspensa ad strumas discutiendas vtãtur.

EX GALENO.

Quæcunque medicamenta cum hoc quod refrigerant vnà etiã adstringũt, ea & ad vlcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines prosunt atque adeo etiã ad dysenterias: nã & sanguinis eruptiones sistunt, & si quid aduratur refrigerant. Sinus quoq; glutinãt, & alia vlcera recẽtia simul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secũdum est Arnoglossum, idq; tẽperaturæ symmetria. Nã siccitatem obtinet morsus expertẽ, & frigiditatem quæ nõdum obstupefaciat. Semen eius & radix similis sunt facultatis, attamen siccioris, & minus frigidæ. Semẽ etiam subtiliũ est partiũ, radices autem craßiorũ. Et huius herbæ folia exiccata, subtilioris & minus frigidæ facultatis fiunt, nẽpe difflato ex eo ac digesto excremento aqueo. Hac ratione radicibus vtuntur ad dentium dolores, tum manducãtes, tum

collutioni-

collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obstructiones non has tantùm adhibent, sed folia quoq; & multò magis semen: hæc enim quãdam abstergendi in se facultatem habent, quam & in herba viridi inesse satis coniici potest, verùm ab humiditatis copia vinci.

EX PLINIO.

Vis mira in siccando densandoq́; corpore, cauterij vicem obtinens. Nulla res æquè sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocãt. Stomachũ corroborat Plãtago per se sumpta in cibo cum Lẽte aliceúe sorbitione. Strumis medetur. Semen eius in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta dysentericis datur. Lichenis fœdo mala medetur trita. Vitia sedis & attritus celerrimè sanat. Ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, vel succus radicis madefactæ vel tusæ, vel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidã ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerũt. Hydropicos sanat in cibo cùm prius panem siccũ comederint sine potu. Folia podagras refrigerãt, & in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ, conueniunt. Oris vlcera succus emendat, & folia radicésque cõmãducata, vel si rheumatismo laboret os. Vitio reiectionis sanguinis idem medetur. Phthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in vino cũ sale & oleo à somno matutino

matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollũt folia tusa, addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sãguinis profluuiũ sistit semen, si ore reiiciatur, siue aluo fluat, siue fœminarũ vtero. Succus vomentibus sanguinem datur. Contusis, euersis omnib. modis ipsa sumitur. Medetur omniũ generũ vlceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

DE ALISMATE. CAP. XII.

NOMINA.

Ἄλισμα, ἢ δαμασώνιον Græcè: Alisma, Damasonium Latinè nominatur. Sunt qui eã herbam esse putent, quàm herbarij & vulgus nominant Barbã syluanã, & Plantaginem aquaticam: nonnulli verò eam, quam multi pastoralem fistulam vocãt. Prior Germanis Vuasser Vuegreich, & Froschloffel (Gallicè Plantain aquatique) quòd scilicet in palustribus nascatur, vbi frequẽtes sunt ranæ. Altera verò iisdem Hirtenpfeiff nominatur. Plantaginem autem aquaticam, ob natales & similitudinem quæ illi cum vera Plãtagine est, dixerũt: quemadmodũ fistulã pastoralem, quòd singulari scapo rudis fistulæ & lõgitudinem & effigiem quãdam videatur imitari. Quæ verò nostra de iis sit sententia, paulò pòst indicabimus.

Plantago aquatica.

FORMA.

Alisma folia Plãtagini similia habet, angustiora tamen & in terrã reflexa, demissaq;. Caulis illi est

est tenuis, simplex, altitudine cubitum excedente, thyrso similis, capitula habēs. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices vt Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modicéque pingues. Ex qua quidem delineatione satis cōstat, neutrā herbarū quarum picturas damus, esse Alisma. Nā herba quā hodie Plātaginē aquaticā vocant, nō per omnia historiæ respōdet. Vt enim alia præter eā, radix eius neq; odorata, neq; acris est. Alterius autē, quā pastoralē fistulā nominauimus, etsi radix odorata sit, minimè tamen acris existit. Quicquid tamen sit, hac potius quā altera pro Alismate vtēdum esse censeo. Eius effigiem suo loco dabimus.

LOCVS.

Aquosa amat loca, in quibus paßim nascitur.

TEMPVS.

In æstate colligi potest, tū enim floribus abūdat.

TEMPERAMENTVM

Calidam esse hanc herbam satis monstrant radices, quas acres esse constat. Absterso riam etiam quandam in se facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix vnius aut alterius drachmæ pondere cū vino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodest, & quos rubeta rana momorderit, quique opium hauserūt. Torminibus & dysenteriæ per se, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Cōuulsis itidem & vteri strāgulationibus. Herba sistit

 aluum,

aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quòd radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Nos verò ea experti non sumus. Quòd autem constitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quòd absterſoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vsus in radice aduersus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduersatur in vino potũ. Strumis imponitur ex aqua cœlesti folium tritũ, vel radix cum axungio tusa, ita vt imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresque quacunque in parte.

DE ARTEMISIA. CAP. XIII.

Artemisia vulgaris nobis nomen retinet. Tenuifoliam pingis quã matricariã vulgo vocamus. Monoclonũ verò Tanacetum seu Athanasiam vulgo dictã. Tagetẽ verò quẽ Oculum Indicum vocamus.

NOMINA.

Αρτεμισία *Græcis, Artemisia Latinis, Germanis* Beyfusz, Bucken. S. Iohans gurtel, Sonnenuuẽd gurtel, oder Grosser reinfarn (*Gallicè* Armoise ou l'herbe de sainct Iehã) *appellatur.*

appellatur. Officinæ veterem appellationem retinent. Nomen herbæ inditum putant ab Artemisia vxore Mausoli regis, quæ sibi hanc herbã adoptauit, cũ ante Parthenis, id est, virginalis, quòd virgo dea illi nomen dederit, vocaretur. Non desunt qui ab Artemide cognominatã arbitrentur, quòd priuatim fœminarum malis, quib. ἄρτεμις, hoc est, Diana præest, medeatur. Nomen Germanicum S. Iohans gurtel, quasi diui Ioãnis zonam dicas, à superstitiosulis nonnullis monachis & mulierculis herbæ huic impositũ est. Nã fuerũt qui nõ coronas duntaxat, sed etiã zonas ex ista herba confecerũt, quas tandem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptistæ sacro, in singulis plateis vrbium succendebatur, nescio in quẽ euẽtum, proiecerunt, haud dubiè hac herba in deserto diuum Ioannem cinctũ fuisse somniati.

Artemisia vnde dicta.

GENERA.

Tres sunt, Dioscoride teste, Artemisiæ species quæ etiam hodie apud nos paßim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, Latinè Artemisia latifolia dici potest. Ea autem est quæ simpliciter hodie Artemisia vocatur. Huius iterum duo sunt genera colore duntaxat distantia: vnum caule & floribus rubẽs, Germanis Rotbuckẽ, vel Rotbeyfusz dicitur: alterum cãdicãs caule, floribus verò flauis, Germanicè Vueiszbucken appellatur. Altera Græcè λεπτόφυλλος, Latinè vero Tenuifolia nominatur: quòd quidem genus vulgus hodie Matricariã, Germani Muter-

Artemisia latifolia.

Artemisia tenuifolia Matricaria.

Muterkrant & Mettram, (Gallicè de l'Esparegoute) *quod vteri quẽ matricẽ vocãt, morbis medeatur. Tertia species* Artemisia *monoclonos dicitur,* Tanacetũ *corrupto nomine pro tagetem hodie nominant, Germani* Reinfarn, *quòd filicis ferè speciem referat & in aquarũ ripis nascatur: alio nomine* Vurmkraut, *quoniam lumbricos è ventre pellat.* Esse *verò hanc herbã aliquã* Artemisiæ *speciem vel hinc etiã cõstare potest, quòd primã speciem, vt diximus, nonnulli* Germanicè Grossen reinfàrn *vocant: hac enim nomenclatura manifestè docent, & eam quam* Tagetem *appellant* Artemisiæ *esse cõgenerem, quòd scilicet eandem habeat appellationem.* Huius *haud dubiè generis est herba quæ elegantissimos profert flores, garyophyllos* Indos *vocatos. nulla enim in re nisi floribus, qui sunt elegantiores & longè maiores, ab hac nostra distat: odore tamen nostrã hanc etiã vincit.* Hinc *est quod* Tagetem Indicam *appellauerimus, Germanicè autem* Indianische negelen. *His autem herbis tribus conuenire* Dioscoridis *descriptiones facilè vnusquisque ex iis quæ paulò pòst dicemus cognoscet. Esse autẽ* Artemisiæ *genera ex manuscripto codice, quem ob vetustatem lubens cito, manifestè colligi potest. Is enim pictas ordine tres iam commemoratas herbas ita ob oculos ponit, vt nemo qui illas vel semel saltem viderit, nõ agnoscat. Picturæ accedunt descriptiones, & nomẽclaturæ hodie*

Artemisia monoclonos.
Tanacetum.
Tagetes.

dic etiam vsitatæ. Primam enim Artemisiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam vero Tagetem, quo nomine Apuleius vsus est, & Tanacetũ appellat, ita vt nemo deinceps quin vera sint Artemisiæ genera dubitare debeat, aut meritò possit.

FORMA.

Prima species quæ priuatim Artemisia dicitur, fruticosa est herba, Absinthio similis, maiora tamẽ & pinguiora folia habet, quæ supernè ex nigro virescunt, subter autem cãdicant, crebrò etiã resecta sunt. Flos illi tenuis, & semen rotundum. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampsuchi odorem confricata eius folia & flores referũt. Quæ vtique descriptio ita Matricariam vulgò dictam herbã exprimit, vt nemo non, nisi talpa cæcior sit, hanc esse alteram Artemisiæ speciem videat. Fruticosa enim herba est Matricaria, foliis quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existunt) grauiter cum vniuersa herba olentibus. Hallucinantur itaque qui Serapionis interpretem secuti, Dioscoridis Parthenium esse putant, vt suo loco abundè demõstrabimus. Tertia μονόκλωνος, hoc est, vnicaulis dicta, simplici caule consurgit, foliis minutim scißis. Caulis in summo floribus luteis & tenuibus abũdat. Hæc odoris iucũditate priorẽ vincit. Quæ sanè descriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam

Artemisia.

Parthenium non est Matricaria.

latam hodie, delineat, ita vt tertiam esse artemisiæ speciẽ nemo dubitare debeat, aut saltẽ iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, foliis tenuib. minutim scißis, & grauiter odoratis, florib. in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperísque locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque vinearum aggeribus paßim prouenit, vnde Germanicè apposito vocabulo Reinfarn vocatur. Indica Tagetes non nisi sata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potißimũ cum vua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod verò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remißi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciũt & extenuant. Feruefactæ prosunt ad insessus muliebres, ducendos mẽses, secundas & fœtus. Vteri præclusionem atque inflãmationẽ iuuant, lapides frangunt, & vrinæ suppreßionem tollũt. Herba ipsa imo ventri illita copiosa mẽses mouet.

net. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex vtero elicit quæcunque, & insessio. Bibitur etiã coma trium drachmarum pondere eorundẽ ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & veluti malagma confecerit, stomachoq; imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad vteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarũ malis medetur. Eandem quoque secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámve vllam, ne solẽ quidem. Bibitur & hæc ex vino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáve aduersus ranas. Alligatam qui habet viator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Præter dictas facultates vsu compertum est, flores Tanaceti pueris ex vino vel lacte datos, mirificè ex ventre lumbricos pellere, ideoq; Germanis herba lumbricorum, vt paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

DE APARINE. CAP. XIIII.

Aparine Rebulus.

NOMINA.

Omphalocarpos. Philanthropos.

παρίνη, ἢ ὀμφαλόκαρπος, ἢ φιλάνθρωπος Græcè, Aparine Latinè, Klehkraut Germanicè. (Gallicè Grateron) *nominatur. Omphalocarpos ab vmbilici similitudine, quā semen eius refert, rectè dicta est. Philāthropos autem vox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quòd blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntium vestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa veste retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes,* Klebkraut *nominant: est enim illis* Kleben, *quod Latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nonnulli Aspergulam hodie vocant: rectius tamen vna detrita litera nominarent Asperulam, quòd asperitate sua attingentium vestimentis pertinaciter hæreat.*

Annotatio.

Errant qui putant legendũ esse ὀμφανόκαρπος, nā Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπον. Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, cũ sic nominata sit ab vmbilici specie, quam fructus eius refert. Quare cùm altera lectio ratione omni destituta sit, immeritò ab Orossio Hispano Hermolaus, Marcellus, & Ruellius Dioscoridis interpretes ὀμφαλόκαρπος legentes, taxantur.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & asperos. Folia per ambitum orbémve Rubiæ modo per interualla circumposita. Flores albos. Semen durum, candidum, rotundum, à medio, vmbilici modo, leniter concauum. Ipsa herba vestibus adhærescit.

LOCVS.

Nascitur in frumentario agro, aut hortis circa sepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æstate dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & desiccat, habétque nõnihil tenuium partium: vnde satis constat hanc aliquam etiam caloris in se portionem habere.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aperines seminis, caulium & foliorum succus cũ vino potus, phalangiorum & viperarum morsibus auxiliatur. Infusus doloribus aurium medetur. Herba ipsa cum axũgia trita coacta, strumas discutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

Acanthus branca vrsina.

Acanthus Germanica nobis non visa.

NO-

NOMINA.

Ἄκανθος, ἢ ἄκανθα Græcis, Acãthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus vrsorũ pedibus habent, Brancam vrsinam vocant. Ad quam etiam similitudinem respiciẽtes Germani, Bernklauu, oder Berntaiz, nominant. Illud non prætereundum esse putaui, hanc herbam olim etiã Romanis Marmorariam esse dictam: quæ vox in omnibus Dioscoridis exemplaribus deprauata est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarum maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm vertices marmore splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

Branca vrsina.

Marmoraria.

Dioscoridis locus emendatus.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat, Germanis dicitur Vuelschbernklauu. Alterum Germanicam, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc vsurpent herbam. Germanis simpliciter Bernklauu vocatur.

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora, & longiora, Erucæ modo incisuris diuisa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorũ, digitali craßitudine, ex interuallis sub ipsum vsque verticem

verticem foliolis quibusdam oblongis veluti nucamentis, aculeatis, ex quibus cădidus promitur flos. Semen illi est oblongum, luteum, caput thyrsi specie. Radices subsunt glutinosæ, mucosæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioscorides. Si autem veri Acanthi picturam diligenter spectare volueris, huic descriptioni prorsus quadrare videbis, ita vt nulla sit nota quæ illi non adamußim respondeat. Neque impedit quòd Acantha spinam significet, spinosa enim & hæc quidem herba est, sed mollibus duntaxat spinis, ideóque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioscoridis picturam non penitus accedere, est euidentißimum. Potest tamen in prioris inopia, huius etiam commodus esse vsus, vt ex ijs quæ paulò pòst dicemus, patebit.

LOCVS.

Nascitur vera in hortis, petrosis & humĕtibus locis. Germanica in hortis & pratis vndique.

TEMPVS.

Colligitur in æstate dum floribus & semine abundat, Iunio præcipuè & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatĕ obtinĕt. At radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Hanc vim Acantho etiă Germanico inesse, gustus abundè monstrat. Folia enim eius modicè amara, radix aŭt subacris est.

VIRES.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acanthi radices vstis & luxatis illitæ prosunt. Potæ vrinam mouent, & aluum sistunt. Tabidis, ruptis, conuulsis, mirè vtiles sunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi vstis luxatisque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etsi nostræ Brancæ vrsinæ facies picturæ Acanthi non vndiquaque respõdeat, tamen eius radicem eandem habere cum Acanthi veri radice facultatẽ est euidẽtissimum. Cum enim gustu subacris sit, necesse est vt exiccet, incîdat, & tenuium sit partiũ. Errant itaque nostræ ætatis medici, qui neglecta prorsus radice, foliis tantùm vtuntur, quæ quidem mediocriter discutere valent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

Spina alba hortensis carduus beatæ Mariæ, syluestris palatium leporis.

NOMINA.

Ακανθα λευκὴ *Græcè, Spina alba Latinè,*
A *Officinæ Bedegarim seu Bedeguar Pœno nomine appellãt, Germani* Vueisdistel, oder Stechkraut. (*Gallicè* Chardron nostre dame, ou Chardron argentin, ou Artichaut sauuage.) *Nomen herba hæc ab albis foliis seu lacteis*

Bedeguar

Spina alba vnde dicta.

lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit.

GENERA.

Quamuis Dioscorides Spinæ albæ duntaxat vnũ faciat genus, tamen cùm plures inueniantur apud nos herbæ quæ descriptioni respõdent, plura etiam vt illius statuamus genera necesse est. Vnum itaque genus est, quod hodie vulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis verò Mariendistel, oder Frauuendistel *nominatur. Nos spinam albam hortensem, quod nimirum in hortis tantùm proueniat, appellauimus. Alterum genus syluestre est, proximè ad Dioscoridis delineationem accedens, ideóque à Germanis* Vueißzuuegdistel *vocatur. Cæterùm vidimus herbam peregrinam siccam, quæ syluestri, quod ad formam attinet, per omnia respondebat, quæ haud dubiè vera spina alba erat & descriptioni prorsus conueniebat. Picturam eius, quòd viridi destituebamur, dare non potuimus.*

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, angustiora tamen & candidiora, subdẽsa, subasperáve, & aculeata caulem binos cubitos excedentem, digiti magni aut minoris craßitudine, subalbũ, intus cauum. In cacumine eius caput est aculeatum, Echino marino nõ absimile, minus tamen & oblõgum. Flores purpureos, in quibus semen Cnici forma, sed rotundius. Quæ descriptio in vniuersum quadrare videtur herbæ quæ vulgò Carduus Mariæ appellatur.

tur. Folia siquidem Chamæleonti nõ dißimilia, angustiora, candidioráque (albis enim maculis vndique conspersa, vnde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Vueiſzdiſtel, vt diximus, illi impositum est) subdensa, subasperáve, & minimè mollia, & mirum in modũ aculeata sunt, ita vt contrectata immodicè pungant. Caulis eidẽ supra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris craßitudine, et inanis. In summo vertice Echino marino haud dißimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus semen Cnico simile, sed rotundius habet, id quod ex vtriusq; seminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ spinæ Dioscorides tribuit, similes sint iis quæ Carduo Mariæ à nostris hodie herbariis aßignantur, vt ex sequentibus innotescet clarius. Syluestri sic quadrat descriptio vt nihil magis. Nam, vt cætera omittam, radix desiccatoria est, & modicè adstringens, atque adeò genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

LOCVS.

Nascitur in montibus & syluosis locis. Hodie in hortis paßim etiam plantatur, vt alia quædã Carduorum genera. Syluestre in locis incultis & arenosis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum semine prægnans est. Floret autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix

Radix eius deſiccatoria eſt, & modicè adſtringēs. Semē verò tenuis eſſentiæ, et calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & cœliacis prodeſt. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Ferunt etiam quòd amuletum ex eo venenatas beſtias abigat.

EX GALENO.

Radix cœliacis, & ſtomachicis ſuccurrit. Sāguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolētes iuuat, ſi decocto eius colluantur. Semen potum iis qui conuelluntur, prodeſt.

DE ASPARAGO. CAP. XVII.

NOMINA.

Ἀσπάραγος Græcè, *Aſparagus* Latinè *vocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagū nominăt, Germani* Spargen, (Galli Des aſperges) *Sic autem potiſsimū altilis ſatiuúſve, de quo nobis hic ſermo eſt, nominatur, eò quòd cauliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.*

Aſparagus vnde dictus.

FORMA.

E radiculis thyrſus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increſcens explicatur in prægrandes ramos, quibus inſunt folia capillamenti modo, & vt fœniculi tenuata, quæ per vetuſta-

vetustatẽ occalescũt in spinulas. Florẽ fundit paruulum, quo decusso baccæ dependent primum virides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq; nonnullis locis lapidosis sponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primum cùm ver appetit emicante viret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in voluptatem gulæ verterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus magno gulæ delectamento comeditur, & in principum deliciis est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, ídque citra manifestam aut caliditatẽ, aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi cauliculi cocti & comesti aluum molliũt, & vrinam mouent. Radicum verò decoctum, difficultati vrinæ, regio morbo correptis, nephriticis, ischiadicis: cum vino autem idem decoctũ phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decoctum super dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia semen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes

Renes ac iecur infarctu liberat Aſparagus, & maximè herbæ ipſius radices & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtiliſsimus ſtomacho cibus, vt traditur, Aſparagi. Cumino quidem addito inflammationes ſtomachi colíque diſcutiũt. Iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorúmque vitiis proſunt. Vino concoquuntur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Venerem ſtimulant. Vrinam cient vtiliſsimè, præterquam quod veſicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & in vino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad vuluæ, dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Aſparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Aſparagus olerum omnium maximè nutrit. Proinde ſi quis dicat eius naturam poſitam eſſe mediã inter olera & carnes, non procul à vero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carniũ, quæ ſimiliter ſe habet. Vrinam quoque cit, & obſtructiones iecoris & renũ aperit: id quod manifeſtũ ex eo, quòd vrinæ odorem in ſuum tranſmutat, vt hunc qui aliquantulum eius ederint, ſentiant.

Neque quispiã admiretur illum statim vrinæ suam qualitatem indere: nam & rubea tinctorum si manibus contineatur, vrinam in suum colorem transmutat: quod paradoxum etiam esse videtur, vt extrinsecus impositum vrinam tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniũt, auxiliantur: semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationibus succurrunt: dentibus prosunt: sed nõ semper stomacho boni sunt, propterea garo & oleo condîtis, cùm mediocriter cocti sunt, iis vti oportet.

DE ANONE. CAP. XVIII.

Anonis, bubus grauis, & arresta bouis dicit̃.

NOMINA.

Ἀνωνὶς, ἢ ὠνωνὶς Græcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Restam bouis, quòd in opere arantes boues subinde sistat, nominare solet. Nonnulli Remoram aratri, quòd altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellã vocent, quòd suis scilicet spinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis Hauuhechel nuncupatur, & Ochsenbrech, quia crebris inter folia aculeis, haud secus ac instrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à craßiore purgant stuppa, horreat: vel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandã cum in altum agitur,

Resta bouis.
Remora aratri.
Acutella.

tur, & sese propagat, opus sit. Equites Germani Stalkraut, eò quòd decoctū eius meiere nequeūtibus equis offeratur, vocant. Binominis autem antiquis est scriptoribus, vna tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, vt Theophrastus & Galenus: sunt etiā qui Anonim, veluti Dioscorides & Plinius, nominent. Anonis hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta est. Siquidē aratoribus inimica est, viuáxque nimis fruges opprimit, suísq; aculeis nocet. Ononis verò, quòd asinos, quos Græci ὄνους vocant, sese terentes ad illam scabentesq; iuuet. Complures quoque Graij herbam sic appellari prodiderunt, quòd in ea se volutantes, spinis eius dorsum libenter affricent & scabāt. Officinis prorsus ignota & inusitata.

Anonis cur dicta.

Ononis vnde.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticosos, frequētibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitula rotūda. Folia exigua, tenuia ceu Lētis, ad Rutæ, aut fœnarij Loti figuram accedentia, subhirsuta, odorata, nec iniucūdè olentia. Ramuli acutas spinas, spiculis acuminatis similes, solidasq; gerunt. Radice candida nititur. Theophrastus toto caule foliatam esse tradit, vt veluti coronam ex interuallis tota species repræsentet. Florem quoque illi esse minutulum, & in siliqua non vndique septū scribit. Quæ sanè singula pulchrè picturæ respondent, & Anonim esse hanc herbam, quam Restam bouis

hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, ostendunt. Nam hæc ramos spargit fruticosos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis à quibus alæ fundūtur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ vel pratensis Loti figuram accedentia, hirsuta, iucūdum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuspidis aculei quasi spicula subriguntur. Flos ferè Pisi dilutiore micat purpura, in siliqua non vndiquaque septus. Radix in nigro candicans.

LOCVS.

Nascitur culto solo, pingui, & glutinoso, præcipuè autē in segetibus & aruis, inimica agricolis, viuaxq; supra modum. Cū enim altam lætámve nacta tellurē fuerit, protinus in altum agitur, & singulis annis, surculis in latus emißis, rursus anno postero deorsum versus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq; runcanda & radicitus extirpanda venit.

TEMPVS.

Aestate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno sui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio mense, & Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadātenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequā spinosa fit sale conditur, & est cibis gratißima. Radix eius calefacit, & extenuat, cuius cortex cum vino potus vrinam ciet, calculos rumpit.

pit, crustásque abstergit. Decocta radix in posca dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas sanare creditur.

EX GALENO.

Radicis cortex maximè vtilis est, habens quippiam abstersorium & incisorium. Proinde non tãtum vrinas ducit, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas confestim detrahit. Vtuntur quoque ea ad dentium dolores in posca decoquẽtes, & collui decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias.

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

Ἄνισον Græcè, *Anisum* Latinè *vocatur. Officinis nomen genuinum retinuit,* Germanicè Anisz. (Gallicè de l'Anis) *appellatur.*

GENERA.

Anisum caule, folio, flore, Apio par esse videtur. Caulem nanque tenuiter striatum, rotundum, multísque ramulis brachiatum obtinet. Foliũ vbi primũ enascitur, rotundũ, sed deinceps Apij modo dissectum. Florem candidum, muscarion fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm semen odorata est.

LOCVS.

Ex Syria originem habet, iam autem paßim

ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſeminéque prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aniſum in vniuerſum calefacit, exiccat, εὔπνουν rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, dolorémve leuat. Vrinam cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia, & inflationes. Aluum, & album fœminarum profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cúmque roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè vtile eſt, acre & ſubamarũ, vt propè ad vrẽtium accedat caliditatẽ. Proinde & vrinam cit, & digerit, atque ventris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex vino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatum, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item viride aridúmve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina cõmendat.

Quin

Quin ipsum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit mãducatum matutinis cũ Smyrnæo, & melle exiguo. Mox *vino collutum, vultũ iuniorem præstat.* I*nsomnia leuat suspẽsum in puluino, vt dormientes olfaciant.* Appetentiam *ciborum præstat.* Dolores *capitis leuat suffitum naribus.* Epiphoris *oculorum radicem eius tusam imponit* Iollas:*ipsum cum croco pari modo & vino, & per se tritũ cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq; si qua in oculos inciderint.* N*arium quoque carcinôdes cõsumit illitũ ex aqua.* Sedat *anginas cum melle &* Hyssopo *ex aceto gargarizatum.* A*uribus infunditur cum rosaceo.* T*horacis pituitas purgat tostum, cum melle sumptum melius.* C*um acetabulo* Anisi *nuces amaras quĩquaginta purgatas tere in melle ad tußim.* P*ræcipuum autem est ad ructus, ideo inflationibus stomachi & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur.* Singultus *& olfactum decoctum potúmque inhibet.* P*otum somnum concitat.* Calculos *pellit.* V*omitiones cohibet, & præcordiorum tumores.* E*t pectorũ vitiis, neruis quoque quibus succinctum est corpus, vtilißimum.* P*rodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti.* Non *aliud vtilius ventri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenasmis datur tostũ.* D*alion herbarius dedit bibendum cum anetho parturientibus.* P*hreneticis quoque illinunt recens cum polenta.* Sic *& infantibus comitiale vitium*

 aut

aut cõtractionem sentiẽtibus. Pythagoras quidem non corripi vitio comitiali in manu habẽtes, ideóque quàm plurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes, Sosimenes cõtra omnes durities ex aceto vsus est. Semine eius poto, laßitudinis auxilium viatoribus spopõdit. Stragulationes vuluæ, si mãducetur & linatur calidum, vel si bibatur cũ castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cũ semine cucumeris & lini pari mensura trinûm digitorum, vini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cũ vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad vetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirãdi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in ventriculo sunt digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE. CAP. XX.

NOMINA.

Sambucus vnde dicta.

AKTῆ Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, vbi huius genera indicabimus. Sambucus porrò videtur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: vel à sabuca musico instrumento, quod alij pectida nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit.

GENERA.

Duo

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder *à concauitate vocant.* (*Gallicè* Du Sus, ou du Suin.) *Alterum Græcis* χαμαιάκτη, *quasi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis* Ebulus, *Germanis* Attich, *vel* niderer holder. (*Gallis* Hyeble. χαμαιάκτη. Ebulus.

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, virgis harũdinũ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut septem per interualla circa virgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, graueolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus vmbellas rotũdas ferẽtia. Flores albos, fructũ acinúmve. Terebinthi in nigro purpureũ, racemosum, succosum, & vinosum. Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedẽs, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitum serrata, lõgiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali craßitudine. Sambuci. Ebuli.

LOCVS.

Vtrunque genus in opacis, asperisq; potißimum locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus verò in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambucus.

cus. Tardius autẽ Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto verò baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus vterque calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abundè monstrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem vtrisque facultas, & par vsus exiccans scilicet, aquam educens, stomacho nocẽs. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiam teneri caules in olla cocti, eadem praestant. Radix in vino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota viperarum morsibus subuenit. Vuluas emollit & aperit, & quae circa eas sunt affectiones, decocta cũ aqua insessione corrigit. Fructus cũ vino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigãt. Ambustis etiam, & canis morsibus illita succurrunt. Profunda & quae in cauernas dehiscunt vlcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóve adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraque Sambucus, & arborescẽs & herbacea, exiccãdi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta haec adiicit: Potae & manducatae aquam per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriusque

Vtriusque decoctum in vino veteri, foliorum, vel seminis, vel radicis, ad cyathos binos potum stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recẽtis ambusti: & canis morsum cum polenta, mollissimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillum: poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vina decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt, vuluas emolliunt foliorum decocto insidentium. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum soluunt. Resistunt folia serpentum ictibus in vino pota. Podagris cum seuo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidémque in aqua macerantur, vt ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora. Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus aluum soluit. Ebuli fumo fugantur serpẽtes. Tenerum cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit. Impositum testes sanat. Boa.

DE AMMI. CAP. XXI.

Ammi in hortis Parisiorum sponte luxuriat.

NOMINA.

Ἄμμι Græcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari potest.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbacco constat, surculis multis & exiguis: folio oblongo, angusto per ambitum incisuris diuiso: flore paruo, candido, vmbella Anethi: semine exiliori multò quàm Cuminum, gustu origanum præ se ferente, acri & subamaro: radice candida & multifibra. Esse autẽ hãc herbam verum Ammi, seminis in gustu sapor, qui subamarus & acris est, omnium maximè ostendit: talem enim in eo saporẽ Ga. requirit. Origanũ etiã gustu referre videtur. Quibus accedit antiqui & manuscripti herbarij testimonium, cuius pictura et descriptio satis docẽt, hãc herbã esse Ammi genuinum. Inter cætera enim semen Ammios piper gustu referre, ideóque à nonnullis piperculã dictam esse ait. Id quod certè verißimum esse comperies, si semen gustaueris: miram enim huic acrimoniam inesse senties.

Ammi verum.

LOCVS.

Nusquam in Germania sua sponte nascitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, sic vt deinceps extirpari vix queat.

TEMPVS.

Augusto mense floret, ac deinceps vbi defloruit, semen abundè producit.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Ammi semen in calefaciendo desiccandóque ex ordine tertio intenso existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis semini excalfactoria, feruens & exiccãs. Facit ad tormina, vrinæ difficultatẽ, venenatorũ morsus cum vino potum. Menstrua ciet. Miscetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorẽ potũ & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam vocant Ammi, semen maximè est vtile. Facultatis est excalefactoriæ & desiccatoriæ, tenuiumq́; partium. Sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est quod digerat, & vrinã moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinã & menstrua ciet. Sugillata & oculorũ epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatimq́; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa, aut resina, vuluas purgat, Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE.

DE ARO. CAP. XXII.

Arus canis priapus.

NOMINA.

Ἄρον, ἢ ἀρίσαρον Græcè, *Arum & Aris* Latinè *dicitur. Officinæ corrupto, vt solent, vocabulo, Iarum appellant. Quidam, quòd folium effigie bubuli vestigii prodeat,* Pedem *vituli vocarūt. Alii, quòd dracunculum æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpētariam minorem appellant: neq; id sanè temere. Videtur enim* Aron *esse Dracunculus minor, cui* Dioscorides *folia* κισσοειδῆ, *hoc est, Hederæ similia esse dicit, quæ prorsus Ari sunt, nisi quòd paulò sint longiora. Plinius etiā Aro eas facultates tribuit, quas* Dioscorides *Dracunculo minori. Vt hinc coniicere liceat, Arum cū Dracunculo minori miscuisse veteres. Vulgus, quòd pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis virile nominat. Id quòd & germani nostri faciunt qui sua lingua* Pfaffenpint *(Gallicè* Vit de prebstre*) nuncupāt. Aliàs* Aron, *& ob vehementē acrimoniā,* teutschen Ingber *(Gallicè* Pied de Veau*) vocant.*

Pes vituli

Serpentaria minor.

Sacerdotis virile.

FORMA.

Folia emittit Dracunculo similia, sed longiora & minus maculata, caulem dodrantalem, purpurascentem, pistilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis, quæ quòd minore acrimonia est, cocta comeditur. Hæ vtique delineationes ad amussim, nulla reclamante

te nota, nostro Aro conueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & paucioribus maculis resperſa, caulem dodrantem altum, in purpurã leniter tendentem. Ante ſeminis partum, ſagaci naturæ artificio dignum, erumpit inuolucrum & cucullũ, quod mucronata in turbinem vaginula piſtillũ cõplectitur, & ſuo fouet ſinu. Verùm ubi fructu prægnans fatiſcit in hiatum, ſolida piſtilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum viridia, dein crocea ſpectantur ſemina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, vt pictura graphicè monſtrat. Neque obſtat quòd Galenus radicem Ari elixam mandi ſcribat, noſtri autem tam acris ſit, vt vix guſtari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, poßit, tantùm abeſt vt edendo eſſe queat. Siquidẽ Gal. lib. ſecundo de alimentorũ facultatibus teſte, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, ſed in nonnullis minimam, vt Cyrenis. Et Plin. quoque lib. xix. cap. v. teſte, in Aegypto Aron naſcitur radice mollioris naturæ, quæ etiã cruda editur. In quibuſdam, vt Germania noſtra, maximam. Verba Gal. paulò pòſt in facultatum commemoratione citabimus. Hinc diſcendum erit, multa nobis in ſcriptoribus rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnãtia videri, quæ ſi ad cœli regionumq;

Obiectionis diſſolutio.

númque diuerſitatem reſpexerimus, nihil prorſus pugnantiæ aut abſurditatis habebunt. Quod niſi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abiicias neceſſe erit. His accedit quòd Galenus non ſimpliciter dicat mandi Ari radicem, ſed elixam. Non eſt autem mirum ſi acria etiam edendo fiant, ſi elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. 2. de aliment facul. cap. vltimo, teſte, acrimonia ſpoliãtur. Porrò ſi iſta ſciolis quibuſdam haud ſatisfecerint, dicendum planè erit Arũ Germaniæ noſtræ eſſe Ariſaron, quod guſtu, Dioſcoride & Galeno autoribus, acrius eſt. Quamuis ego cũ Ruellio, diligentiſsimo earũ rerũ inquiſitore, Ariſaron ab Aro differre haud putem, quòd ſcilicet forma vtriſque eadem ſit. Cuius etiam rei fidem facit ipſa nomẽclatura, quæ vtriuſque retinuit appellationem: duobus tandem vocabulis in vnũ coaleſcentibus, dici cœpit Ariſaron. Apud veterrimos enim Aris primum: dein poſterioribus, copulatis vnà nominibus, Ariſaron cõfictum eſt nomen.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis, locis vmbroſis, humidis & frigidis,

TEMPVS.

Folia ſtatim in Martio, inter primas herbas veris exiliunt, in Iunio diſpereunt, ita vt haud facilè hoc nomine herba ipſa reperiri queat. Semen Iulio & Auguſto menſibus reperitur, primùm, vt diximus, viride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

Arum Galenus in calefaciendo & desiccando primi ordinis esse statuit. Et locutus est de Aro qui non vehementi acrimonia pollet. Nostrũ haud dubiè in tertio ordine calidum & siccum est, ob multam, qua præditum est, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, semẽ, & folia Ari easdẽ Dracunculo vires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita prodagricis prodest. Dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam edẽdo est.

EX GALENO.

Arum terrena essentia constat, sed calida: proinde extergendi facultatẽ possidet, verum non valentem, sicut Dracontiũ. Radices eius maximè sunt vtiles. Siquidem comesæ craßitiem humorũ mediocriter incidũt, adeò vt excreationib. ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontiũ. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus sic de Aro scribit: Ari radix rapi modo mãditur. Quibusdam autẽ in regionibus acrior nascitur, vt Dracontio ferè similis sit. Dum rectè parare voles, prioris decoctionis aqua effusa, repente in alteram calidã iniicere oportet, vt in Braßica & Lẽte dictum est. Cyrenis contrà quàm in nostra regione plãta se habet: nam illic minimum medicamentosi, minimi'q; acrimoniæ habet, adeò vt vel rapis vtilior reputetur: idcirco radicem quoque in Italiam comportãt,

vt quæ absque vt putrescat aut regerminet, longo tempore perdurare posit. Perspicuum verò est alendis corporibus hanc accommodatiorem esse. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos crassos lentósque humores extußire studeat, acrior ac medicamentosior magis conueniet. In aqua elixa estur cum sinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quinetiam cum opsoniis, & sale, & iis quæ caseo constant, sumitur. Haud vero obscurum est, succũ eius qui in iecur ac vniuersum corpus diffunditur, quo vno animal nutritur, craßiorem esse, ídque maximè quum radix, quemadmodum sunt quæ Cyrenis, aduehuntur, medica vi caruerit. Apud nos namque in Asia, pleræq; Ari radices acriores sunt, & medicamentosam iam vim obtinent.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis † fœminarum præferentes, quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorísque vitia expurgaret: aridum in potione inspersum, aut ecligmate, vrinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tußim in cinere coctum ex oleo dedere. Aliȷ coxere in lacte, vt decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lẽtigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena, pleuriticis, peripneumonicis

† aliâs fœminam.

pneumonicis quoque & tußientibus. Semen intritum cum oleo aut rosacco infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus tußientibus aut suspiriosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtũ in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis, oßibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animaliũ extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit. Tußim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex vino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recentia vel sicca. Hippocrates ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatímque aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniantur. Perunctos quoque Aro vt laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putãt vtile. In foliis Ari caseus optimè seruari traditur.

APPENDIX.

Recentiores quas facultates Aro tribuant.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendíque facultatem habere tradũt: ideóque tumoribus aurium, ficubus, strumis, scirrhísque mederi, faciei deformitatem cutísque auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in vulneribus carnem minuere scribunt. Id autẽ posse præstare, acrimonia ipsa vehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiã Arisarõ acrimonia haud exigua præditum scribit, idcóque illitum nomas sistere, collyriáque efficacissima ex eo contra fistulas fieri. Denique radicẽ cuiuscũque animalis pudendo impositam, id corrumpere tradit. Plinius quoque Arisarõ vlceribus mederi manantibus, item combustis & fistulis scriptũ reliquit. Prætcrea commixtum collyrio nomas sistere ait.

DE ARCIO. CAP. XXIII.

Arcium seu Personatia, Glouteron.

NOMINA.

Lappa maior.

Personatia vnde dicta.

Ἀρκειον, ἢ προσώπιον, ἢ προσωπὶς Græcis, *Personatia* Latinis *dicitur. Officinæ* Lappam *maiorem, vulgus* Bardanã *vocat, Germani* Groszkletten (Gallicè Gleteron ou Glouteron) *Personatia hac quondã ad personas vtebantur, quoties in theatris aliísve locis qui cognosci à populo nollent, egisse quidpiam volebant. Est enim foliorum eius tanta amplitudo, vt tota humana fa-*

cies

cies iis tegi poßit: atque hinc haud dubiè tã Græci quàm Latini, nomen illi Prosopii & Personatiæ indiderunt.

FORMA.

Personatia folia Cucurbitæ similia habet, maiora tamẽ, duriora, nigriora & hirsuta. Caulẽ subcãdidũ, interdũ nullũ. Radicem grandẽ, candidã intus, foris nigrã. Ex qua descriptione nemo nõ intelligit, Personatiam esse eam herbam quã hodie vulgus Bardanã vocat, quæ folio constat omnium lapparum maximo, parte auersa herbido, aduersa cano, caule in purpureo albicante, grandibus lappis, quæ transeuntium vestibus adhærẽt, in quibus flos purpureus nascitur, non euidens, sed occultus, intra se germinãs, radice grãdi, intus cãdida, foris atra. Bardana.

LOCVS.

Nascitur vbique, potißimũ circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Mense Iulio lappas cum floribus suis producit Personatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit simul et desiccat, sed & adstringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE

Radix Personatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, sanguinem & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorũ quoque dolores, qui ex

membrorum fractionibus collisionibúsve fiunt, trita & illita sedat. Quinetiam folia vetustis vlceribus vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Prosopida vocant, cuiúsque folia Cucurbitæ similima sunt, nisi quatenus tũ maiora, tum duriora, discutit simul & desiccat, sed & adstringit mediocriter: quamobrem folia eius veteribus vlceribus mederi possunt.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus cum vino veteri in potionem datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat. Eiusdem foliis cinges febricitãtem, & statim febrem mitigat, caloremq; sanat. Vulnus, etiam si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorum eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia, cũ aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canũ rabidorum morsus radix cum modico sale trita imponitur morsui, & statim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, vrinam prouocat, & vesicæ dolorem tollit. Puluis seminis eius cũ vino optimo per quadraginta dies datus, ischiadicos mirabiliter sanat. Folia trita cũ albumine oui & imposita, ambusta mirificè curant.

EX L. COLVMELLA.

Venena viperæ pellit super scarificationẽ ferro factam herba Personatia trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest cõtra

tra serpentes. Ex vino bibitur duûm denariorũ pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio suo imposita.

DE ASCYRO. CAP. XXIIII.

Ascyron androsæmum, Hypericum nomine postremo omnes vulgò appellãtur.

NOMINA.

Ἀσκυρον, ἢ ἀσκυροειδὲς Græcè, *Ascyron Latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè* Harthouu, *id est, durum fœnum appellatur. Græci à contrario, huic herbæ nomẽ imposuisse videntur,* σκῦρος *enim illis asperitatẽ significat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere videtur.*

Ascyron cur dictũ.

FORMA.

Hyperici species est Ascyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticosius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, semen Hyperico simile, odore resinæ, quod cùm atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

In cultis & asperis locis prouenit.

TEMPVS.

Aestate, potissimum verò Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideóque calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Aſcyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad iſchiadicos prodeſt dolores: bilioſa enim multa excrementa ducit. Sed aßiduè dari oportet donec conualeſcant. Præterea illitum ad ambuſta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, vt & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vſus ſeminis ad iſchiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Aluum ſoluit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis.

DE ANDROSAEMO. CAP. XXV.

NOMINA.

Ανδρόσαιμον *Græcis, Androſæmon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis* Kunrath, *quaſi Græcè dicas Thraſibula nominatur. Dictum Androſæmon, quòd aut coma, aut floribus eius tritis, hominis ſanguinem referat.*

Androſæmon vnde dictum.

FORMA.

Differt ab Hyperico & Aſcyro Androſæmō. Frutex eſt prætenuib. ramis, ſurculoſus, puniceo colore rubentibus virgis, foliis triplo quadruplòve maioribusquàm Rutæ, quæ contrita ſanguineū ſuccum remittunt.

remittunt. Alarũ *caua habet plura, in summo ala-rum auium modo pennata expansáve, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, veluti punctis depictũ distinctúmve. Coma trita resinosum odorem reddit.*

LOCVS.

Locis iisdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Androsæmi semen tritum, potúmque duarum drachmarum pondere biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potißimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusæ cum semine, potæq; matutino, vel à cœna duabus drachmis in aqua mulsa vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischidiacis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterúmque quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores

miores aquam. Imponitur & podagris, & ambustis, & vulneribus, cohibens sanguinem.

DE ARCEVTHO. CAP. XXVI.

NOMINA.

Ἄρκευθος, ἢ ἀρκευθὶς Græcè, *Iuniperus Latinè vocatur*. *Officinæ Latinam appellationẽ retinuerunt*. *Germanicè* Vueckholder, Kramatber (*Gallicè* Du Genefure) *id est turdorũ baccæ vocantur, quod fructibus eius turdi pinguescãt.*

Iuniperus vnde dicta. *Iuniperus autem dici videtur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: sola enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus.*

GENERA.

Iuniperus Dioscoridi *duplex est, maior & minor, sola arboris et seminis magnitudine inter se differentes. Minor humilis est, sessilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus summo cespite fusis. Maior altius adolescit, & in iustã arboris magnitudinẽ exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo stipatis, baccis alteri similibus, maioribus tamẽ.*

FORMA.

Vtriusque facies horrida, coma virent perpetua, spináque potius quàm folio, sed herbacea vestiuntur. Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiscens, materies fulua, quæ si ignibus dicatur, non iniucundum fumum expirat, qui odoris

suauitate

suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellit. Ex ea etiam, vt recentiores Græci tradunt, æstiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorē æmulans sudat, quæ caloris officio durata, coeat in gummi. Arabum familia, non sine magna confusione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ verò Vernicem vocant. Baccas ferūt primum virētes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam maturescant in ramis pendent. Hinc sunt qui baccas in iis esse ternas eodem tēpore dicant, anni proximè exacti nondū maturas, & tertij ante præsentē iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterùm non desunt qui nostrā Iuniperū non germinam putent, quòd baccæ eius ad Dioscoridis magnitudinem, quæ nucis est ponticæ aut fabæ, non accedant. Sed cogitent locum in causa esse cur minores producātur: vt plurimum enim omnia quæ in Germania proueniūt, iis quæ in Græcia nascuntur minora sunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata visa sunt, quæ nucis auellanæ quātitatem æquabant: ob id vt magnitudinem ac formam eorūdem etiā exprimeret pictor, curauimus.

Sandaracha Arabum.

Vernix.

Obiectionis dissolutio.

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planisque & cultis nasci recusant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorum decerpuntur, sed ad bimatum prorogati.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & sicca, vtrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed nō similiter siccus. verum in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat secundo recessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acris vtraque est, calefacit, & vrinā mouet. Incensæ suffitu serpentes fugāt. Earū fructus, hic quidem fabæ, alius verò nucis pōticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & subamarus, Modicè calefacit & adstringit, stomacho vtilis. Potus ad vitia thoracis, tusses, inflationes, tormina, & venenata, prodest. Vrinam cit. Cōuulsis, ruptis, & vuluæ strangulationibus confert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideóque tam ipsa quàm eorum succum ex vino contra viperarum morsus illini & bibi prodest. Cortex pætrerea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentū verò ligni deuoratum, interficit.

EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirū crassos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa salubribus medicamētis immiscetur. Perexiguum corpori humano alimētum ex eo apponitur. Affatim sumptus hic fructus stomachū mordicat, capútque calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat. Alui excrementa nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX

EX PLINIO.

Vtraque excalfacit & extenuat. Accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, laterísque doloribus vtile. Inflationes languoresq; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item aluum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, vuluis, ischiadicis cũ vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex cãdido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem vomitionem ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cũ eisdem illita firmat. Stomachum in biliosos vomitus effusum, deuorata in ouo sorbili polenta eius cohibet, cruentámque alui proluuiem retinet. Destillationes suspendit suffitæ nidor, arcétque ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coiit, digerit. Humorem etiam coercet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tænias et cætera ventris animalia necat. Vliginosos fistularũ sinus indita resiccat. Mẽstruos continet fluxus. Granedini suffitus eius auxiliatur. Hiãtibus manuum

&

& pedum rimis illitu succurrit. Et in summa, Succini pollet viribus, sed paulò efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in vicem substituitur.

DE ALCEA. CAP. XXVII.

Alcea ruri frequẽs, Monoclonos ferè est, non maluæ modo fruticosa & sarmentosa flore althææ.

NOMINA.

Simeonis herba.

Ἀλκέα *Græcis, Alcea Latinis vocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarij et Empirici Simeonis herbam, Germani nostri* Sigmars, kraut, oder Sigmũd szuurtz, & Hochleuchtẽ (*Gallicè* Guimauue sauuage ou rustique) *appellant.*

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia verbenacæ modo secta habens, caules ternos aut quaternos, corticem Canabi similem obtinentes. Florem exiguũ Rosæ similem. Radices albas, latas quinq; aut sex cubitales.

LOCVS.

Nascitur in pingui loco, nec sicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplasticorum medicamentorũ numero esse Alceã, & folia, quæ glutinosum quid ac lentorẽ quendam præ se ferunt, & radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus,

tibus, abunde monstrant. Hinc *satis constat* Alceam *extra omnem insignem tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere.* Vide Galenum *lib. iiij de simpl. medic. facult. cap. iiij & sequenti.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in vino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.

EX PAVLO.

Alcea *sylvestris maluæ genus est.* In *vino pota dysenteriæ & rupturis medetur, potissimum ipsius radix.*

EX PLINIO.

V*sus radicis* Alceæ *ex vino vel ex aqua, dysentericis, aluo citæ, ruptis & conuulsis.*

APPENDIX.

Celebratur *ad caliginem oculorũ ab* Empiricis, *ita vt non desint qui credant radicem* Alceæ *è collo suspensam, aciem oculorũ supra modum acuere, & tueri posse.*

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

Adiantum duplex Theophrasto, triplex Dioscoridi nobis quadruplex.

NOMINA.

Ἀδίαντον, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ ἐβενότριχον Græcè. *Adiantũ, Polytrichum, Callitrichũ, Cincinnalis, Terræ capillus, et Supercilium terræ, Latinè appellatur. Officinæ hodie* Ca- Capillus
pillum

Veneris. pillum Veneris vocant, quo etiam nomine appella-
Adiãtum ri Latinis Apuleius testatur. Germani Frauuen-
vnde di- har, vel Iunck, frauuenhar. Adiantũ nomen ab
ctum. euentu accepit, quòd folium eius perfusum aqua ὃ διαίνεται, id est, non madeat. sicco semper simile vt author est Theophrastus libro septimo de plantarum historia, cap. xiij. Id quòd minimè intelligẽdum erit de mersione longiore in aqua: nam diutius mersum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madescit. Quare rectius de imbre descendẽte è cœlo, cuius stillicidium foliis eius nõ insidet, vt testis est in Theriacis Nicander, accipiendũ venit. Vel quòd magis arridet, ab interioribus puteorũ parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum est Adiãtum, quòd nimirum quasi sitiẽs illorũ aquas,
Polytri- quas tamen odit & respuit, quærat. Polytrichõ au-
chon. tem quasi multicomũ, quòd capillos multos ac den
Callitri- sos faciat, eiusq; defluuia expleat. Callitrichon ve-
chon. rò quasi pulchricomum, quòd capillos tingat, pulchrioresq; reddat. Nec alia ratione capillus Vene-
Capillus ris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddẽdis
Veneris capillis: nec alio noĩe Veneris vox adiecta est, quàm
cur dicta. quòd hæc pulchricoma pingatur. Hinc patefit ma
Pharma- ximus pharmacopolarum nostri tẽporis error, qui
copolarũ sub trib. nominibus, vnã & eandẽ duntaxat herbã
error. significãtibus, tres diuersas herbas designatas esse putat. Aliam enim Polytrichũ, aliam Callitrichũ, quam tamen corrupto vocabulo Gallitrichum vocant:

cant: aliam etiam Capillum Veneris esse herbam existimant. Quales autem herbæ sint, Polytrichũ, & Gallitrichũ illis nominatæ, suis locis ostẽdemus.

FORMA.

Folia albicantia Coriandro similia habet, in summo incisuris diuisa. Caules ex quibus nascũtur prodeúntve, nigros admodum, tenues, dodrantales, nitentesq;. Neque florem, neque semen creat. Foliis vero Coriandri iam quidem erumpentis, vel paulò antea enati, necdum caulescentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata sunt, & in extremitatibus incisa, constare Adiantum sciendum erit. Ex qua nimirum descriptione manifestißimũ est, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris vtũtur, & quam nos à muris in quibus puenit, Germanicè Maurrattẽ, & Steinrauten *vocamus, non esse verũ Capillum Veneris, aut Adiantum: caules siquidem eius non sunt nigri, sed virides: neque admodũ tenues, sed pro herbæ quantitate craßi: neque splendẽtes. In summa, neque figura, neque magnitudo, neque color, nec natales etiam respondent, quia in siccis & soli expositis muris nascitur, in humidis contrà Adiantum.*

Ruta muraria non est Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, palustribúsque, & humentibus muris, & prope fontes nascitur. In Germania tamen nostra, quod sciam, non prouenit: copiose autem in Narbonensi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aestate viret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, verum desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctū eius herbæ potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborantibus, ictericis, lienosis, & vrinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos cōterit, & aluum cohibet. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum vino potum prodest. Mēses cit & secūdas. Sanguinis reiectionem sistit. Cruda herba ad venenatorum morsus illinitur. Alopecias capillis explet. Strumas disiicit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & susino, aut hyssopo & vino, capillos defluentes continct. Decoctum eius cum lixiuio & vino abstergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additum pugnaciores facit. Seritur & magna vtilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & discutit. Alopecias capillis vestit, strumas & abscessus digerit, lapidésq; frangit epotum. Viscosorum craßorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris fluxiones sistit.

EX PLINIO.

Vide infrà caput de Trichomane.

DE

DE VITE VINIFERA.
CAP. XXIX.

NOMINA.

Ἄμπελος οἰνοφόρος καὶ ἥμερος Græcè, *Vitis vinifera & satiua, seu culta* Latinè *appellatur*. Germanicè Vueinreb. (*Gallicè* vne vigne cultiuée.) *Vitis autem, quòd inuitetur ad vuas pariendas, dicta esse primò videtur.* Vitis vnde dicta.

GENERA.

Innumera vitium reperiuntur genera, quæ singula persequi superuacaneum esse videtur. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticæ scriptores, Pliniumq; libro xiiij. naturalis historiæ, qui diligentissimè de iis scripsit, legat.

FORMA.

Vitis caduca est, & nisi sit fulta, fertur ad terrã. A radice eius caudex vnus cõtortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoso, flagellis longè latéque vagantibus, quibus se quasi suis manibus erigit, & quicquid nacta est complectitur. Sarmentis, foliis latis, & in extremitatibus incisis, lasciuientibus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nonnunquam roseo, aliquando viridi colore fulgent. Seminibus tunica clausis.

LOCVS.

Passim & in multis Germaniæ nostræ regioni-

bus nascitur: & vix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret solstitio vitis, autumno autem vuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium vitis temperamentum & facultatum enarratione patescet. Vuæ tamen immaturæ & acerbæ, frigidæ & siccæ sunt: maturæ verò calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vitis viniferæ folia capreoliq; trita & illita capitis dolores, stomachíque inflãmationes & ardorẽ cum polenta mitigãt. Folia etiã per se imposita, vtpote quæ refrigerant & adstringũt. Succus ex ipsis potus dysentericis, sanguinẽ expuẽtibus, stomachicis & citta laborantibus mulieribus prodest. Madefacti in aqua capreoli & poti eadem efficiunt. Lachryma verò eius quæ veluti gummi in caudicibus concrescit, pota cum vino calculos pellit. Illita lichenas, scabies & lepras sanat. Oportet tamẽ locum antea nitro confricasse. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potissimum ichor, aquosúsve humor, qui ex incensis viridibus sarmẽtis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eiicit. Cinis sarmentorum & vinaceorum circa sedẽ quæ antea ablata amputatáve sunt condylomata & thymia, cum aceto illitus sanat. Cõfert luxatis &

Folia & Capreoli.

Lachryma.

viperarum

viperarum morsibus. Lienis inflammationibus cũ rosacco & Ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & stomachum inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accõmodata est, appetentiamq; cibi excitat, & imbecillis conuenit. Quæ autem in vinaceis, aut è vinario vase seruatæ sunt, ori & stomacho gratæ sunt. Aluum sistunt, vesicam tamen & caput tentant. Prosunt sanguinem excreantibus. Similes iis sunt quæ in mustum coniectæ sunt. Quæ verò sapa aut musto conditæ, stomachũ magis infestant. Reponuntur & cœlesti cũ aqua prius passæ factæ, minusq; vinosæ fiunt, siticulosis, ardentibus & longis febribus vtiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgentibusq; mammis cum sale illinuntur. Vinaceorũ decoctũ dysentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infusum confert. Ad insessiones quoque ac clysteres assumitur. Nuclei acinorum adstringunt, stomacho grati. Tosti autẽ, & triti & pro farina illiti, dysentericis, cœliacis et stomacho resolutis prosunt. Vua autem passa alba magis † extenuat. Caro illarum comesta, arteriæ, tussi, renibus ac vesicæ confert. Estur in dysenteria per se cum nucleis. Admixta milij & hordei farinæ & ouo, ac cum melle frixa, & per se etiam sumpta, atque cum pipere commanducata, ad capitis pituitam purgandã valet. Testium inflammationes sedat, cum fabarum

Vua.

Vide Galenũ li. 2. de alimẽtorũ facu. triplicem hunc seruãdarum vuarũ modũ explicantem.

† Serapiõ legit, adstringit.

& cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita, sanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles vngues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipse ex Dioscoride, Galeno, & Plinio pete: superuacaneum enim, imò tædio plenum esset, eas in vniuersum omnes commemorare.

EX GALENO.

Vitis satiuæ & cultæ adsimilis facultas est syluestri, sed ad omnia imbecillior. Vitis verò syluestris racemi, extergendi vim obtinent, vt epheleis & næuos, & id genus quæcunque in cutis superficie fiunt, curare possint. Habẽt verò & astrictionẽ quandam ipsi, & extrema germina, quæ & sale cõdiri assolent. Plura de vuis habet idem Galenus libro secundo de Aliment. facult. cap. de vuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamen ficis: neq; mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisitè. Tamen his non robusta, nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harũ bonum, ait Galenus, quòd celeriter subeunt, atq; ideo si retineantur, lædunt: nec enim tunc probè concoquuntur, sed crudum gignunt humorem, qui nõ facilè in sanguinẽ transmutetur. Nucleorum natura, sicca & quodammodo adstringens est. Pertranseũt igitur omnia intestina, non alterati. Pensiles verò

vuæ,

vuæ, neque sistunt ventrem, neq; proritant, cæteris autem facilius concoquuntur. Neque vuarũ parua est in dulcedine, & austeritate, & aciditate differentia. Dulces quidẽ calidiorem habent succũ, austeræ verò & acidæ frigidũ. Aluum subducũt dulces, et maximè quãdo humidæ fuerint. Omniũ itaque tutißimus vsus est, quãdo carnosæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipsas assumat. Vuæ quæ albæ sunt, magis subducunt aluum quàm nigræ. Omnes verò ciborum appetentiam excitãt, & venerem. Conuenit cùm eduntur membranam & nucleos expuere, quòd difficulter conficiãtur. Quæ immaturæ sunt, ventrem sistunt, & stomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam sedant. Minus verò nutriunt. Oportet autem non solum vuas, sed etiam omnes fructus molli cortice præditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO. CAP. XXX.

Aconitum Pardalianches quadrifolium, quod quidã putauerunt Astera rectè piu gis in syluis frequens.

NOMINA.

Ακόνιτον Græcis, Aconitum Latinis dicitur. *Sic autem* Theophrasto *lib. ix. de* Plantarũ *historia teste, non* ἀπὸ τῶν ἀκονῶν, *id est, à cautibus, sed ab* Aconis Periandynorum *pago, ad* Heracliam Ponti*sito, vocatum est. Alij quod vis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciẽ detrahendam,* Aconitũ vnde dictum.

trahendam, statimq; admota velocitas sentiretur. Sunt qui aliam ob causam, quã referre minimè necessarium duco, sic nominatum fuisse existiment.

GENERA.

Pardaliãches. Scorpiũ. Vua versa. Lycoctonon. Luparia.

Duo Aconiti sunt genera: vnum Græcis Pardalianches dictum, quòd pardi eo necentur. Vocatur etiam Scorpium, quòd radicem Scorpioni similem habeat. Vulgus herbariorum Vuã versam, & vulpinam, Germani Vuolffsbeer, & Doluurtz *nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos confestim interficit. Vulgus Lupariam, Germani* Voulffsuurtz *appellant.*

FORMA.

Pardaliãches descriptio.

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino vel syluestri Cucumeri similia, minora tamen, & subaspera. Caulem dodrantalem. Radicẽ scorpionis caudæ similem, alabastri modo nitẽtem. Ex hac descriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam versam aliqui nominant, cuiusq; hîc picturam exhibemus, primum esse Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq; Cyclamini specie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, scorpionum caudæ similem, alabastrique modo splendentem. Quibus etiam accedit quòd manuscriptus & vetustißimus herbarius planißimè eam herbam quam hîc damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura satis indicat hanc herbam ob suam facultatem perniciosam

ciosam esse Aconiti speciem. Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen incisa diuisáve, longiora & nigriora. Caulem veluti Filix, cubiti altitudine, aut maiorem: pediculum glabrum. Semen in siliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum squillarum similes, nigras. Vnde iterum constat Lupariam vulgò appellatam, esse alterã Aconiti speciem: ea enim folia Platani, quæ Cici aut Vitis foliis similia sunt, multas habẽtia diuisuras, obtinet. Caulem Filici similem, pediculum glabrũ. Florem oblongum, luteum, post quem longæ proueniunt siliquæ, in quibus est semen. Radices etiam nigras, vt nemo subinde quin verum sit Aconitum, dubitare poßit. Lycoctonon. Luparia.

LOCVS.

Primum Aconiti genus paßim in nemoribus & collibus quibusdam nascitur: alterũ autem in montium vallibus altißimis. Magna autem illius copia est circa mõtem haud vltra vnum lapidem à Tubinga situm, quem Germanica voce Farrenberg nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio mense potißimum erumpit. Alterum autẽ æstate, Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Erosione & putrefactione enecãt Aconita, ideo toto genere letalia sunt.

VIRES.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem scorpioni admotam eum resoluere, & è diuerso admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamentis dolorem tollentibus miscetur. Enecat pardos, sues, lupos, & feras omnes, carnibus impositum & obiectum. Alterius radice ad luporum venationes vtuntur. Insertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet & letale est, itaque in cibo potúque fugiendum: attamen ad putrefaciendum colliquandúmve quædam extra corpus, aut circa sedẽ, idoneum est. Herbæ verò radix ad hæc vtilis est. Alterum similem priori facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consueuit.

Legẽdum enim τινὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, et non τινὰ τοῦ σώματος, vt habet exemplar Aldinum: astipulantibus huic lectioni Actio, pau

EX PLINIO.

Cõstat omnium venenorum ocyßimum esse Aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortẽ. Hoc tamen in vsus humanæ salutis vertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo aconitũ datum in vino calido. Ea est natura vt hominẽ occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat: cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuẽto. Sola hæc pugna est cum venenum in visceribus repererit: mirúmque, exitialia per se ambo cum fuerint, duo venena in

hominc

homine commoriuntur, vt homo superſit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo venenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcũt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupéntque pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: ceditq; aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Tangunt carnes aconito, necántque guſtatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere. *lo, & antiquo interprete* Latino.

DE ARISTOLOCHIA.

CAP. XXXI.

Ariſtolochia longa videtur quam pro rotunda pingis, quòd folio ſit rotundo, ſed radice etiam rotunda eſſe debet Dioſcoridi. Piſtolochia autem tua radice rotunda eſt, foliis autem altè inciſis.

NOMINA.

Ἀριστολοχία *Græcis, Ariſtolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta voce Ariſtologia, quemadmodum etiam Germanis* Holuurtz, & Oſterlucey. (Gallicè de la ſarraſine) *nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quod* ἄριστη ταῖς λοχοῖς, *id eſt, optima puerperis ſit, vtpote quæ remoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat.* *Ariſtolochia vnde dicta.*

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides *& alij Græci tria eſſe genera ſtatuũt. Vna eſt quæ rotunda et fœmina dicitur.*

Germaniæ officinæ solã lõgã Aristolochiã agnoscunt.

citur. Altera lõga & mascula. Tertia Clematitis, quasi dicas sarmẽtaria, appellatur. Harũ certè nullã præter lõgã officinæ Germaniæ nostræ agnoscũt. Nam qua sub Aristolochiæ rotũdæ nomine vtũtur herba, minimè genuina est, vt paulò pòst euidẽtissimis argumentis ostẽdemus. Plinius tribus iis generibus addit quartum, ac Pistolochiam vocat, quæ certè ea est quã nostræ officinæ Aristolochiã rotundam, & Germani Runde Holuurtz falsò appellãt, vt in eius descriptione fusius docebimus.

Pistolochia quæ.

FORMA.

Aristolochia rotũda.

Aristolochia rotunda folia Hederæ similia habet, cum acrimonia odorata, subrotunda, tenera, cũ multis in vna radice germinibus: sarmenta illi sunt oblonga, flores candidi, pileolis similes, in quibus quod rubet grauiter odoratum est. Radix illius rotunda, rapo similis. Ex iis quidẽ verbis sole clarius fit, Aristolochiam rotundam officinarum, & qua cõmuniter omnes vtuntur, non esse eam quam Dioscorides atque alij veteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, sed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehẽditur. Neque etiã odorata, neque subrotunda sunt. Grauis etiam qui ex floribus exhalat odor, in nostræ Aristolochiæ floribus nusquam apparet. Radix denique etsi rotunda sit, tamen quia concaua est, globique formam obtinet, rapo, quod solidum est & oblongum, similis dici nõ potest. Nõ latet tamen interdum etiam reperiri eius

generis

generis radices prorſus rotundas ac ſolidas, vt altera pictura monſtrat: verùm cùm reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quòd manuſcripti herbarũ pictura planè hanc Ariſtolochiam Hederæ folia habere doceat, vt hinc etiam euidentiſsimum ſit noſtrã non eſſe genuinam. Ariſtolochia longa, folia quã rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Florem purpureum, grauiter odoratum, qui cùm defloruerit pyro ſimilis ſit. Radicẽ digiti craſsitudine dodrantalem, aut longiorẽ. Tam huius verò quàm prioris radix colore buxeo, guſtu amara, & odore viroſo eſt. Hæc ſanè deſcriptio nõ abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederæ etiam foliis conſtat, ramulíſque tenuibus. Neque obſtat quod hæc non purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam vt in Symphyto magno vberius dicemus, non vbique terrarum, earundem etiam herbarum flores ſimiles eſſe, euidentiſsimum fit in Boragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei ſint, grauiter tamẽ odoratos eſſe conſtat. Dein vbi flos noſtræ etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis fit, vt pictura etiam pulchrè monſtrat. Sed hic obtrudet nobis quiſpiam Dioſcoridem, qui Gentianæ radicem Ariſtolochiæ longæ ſimilem, craſsámque eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſsitudinẽ obtinet, tantum abeſt, vt quantitate Gentianæ radici

Ariſtolochia lõga.

Obiectionis diſſolutio.

Earũdem etiam herbarum flores nõ vbique terrarũ eſſe ſimiles.

Obiectionis diſſolutio.

ci similis esse queat. Respondeo, hæc quidem vera esse, sed nihil mirum esse si apud nos minor reperiatur: variatur enim in vna etiam & eadem herba iuxta regiones diuersas radicum magnitudo. Sic visa est nobis radix Aristolochiæ rotundæ multò, quàm sit maximus digitus, maior & craßior. Hæc tamen in Italia prouenerat. Neque dubium est quin nostræ etiam radix maior futura sit, vbi cultus, & terra apta admodum accesserit. Nā vt Theophrastus lib. 1. de hist. Plāt. ca. 5. autor est, quædā ob culturā diuersa efficiūtur, atque à sua natura discedunt. Sic Malua in altum se attollit, & arborescit, atque in longitudine & craßitudine instar hastæ grandescit. Quid multa? cum nostra maxima etiā prædita sit amaritudine, tutò illa pro vera & genuina, nihil obstātibus floribus luteis, & radice minima, vti licebit. Clematitis ramulos habet tenues, foliis subrotundis, minori Sēperuiuo similibus, plenos: flores Rutæ haud dißimiles. Radices longiores, tenues, corticem crassum habentes, & odoratum. Pistolochia à Plinio lib. xxv. cap. viij. iis pingitur verbis: Est & quæ Pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, densis radicis capillamentis, iunci plenioris craßitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant. Ex iis autem verbis nemo non intelligit, Aristolochiam rotundam vulgò vocatam, esse Pistolochiam: hæc enim supra modum tenuis, vel vt apertius

Clematitis.

Pistolochia.

Aristolochia nostra rotunda est Pistolochia.

apertius dicam, tenera herba est. Radix etiã multus capillamentis vestita, craßioris etiam iunci magnitudine, atque adeò concaua, vt pictura monstrat. His accedit, quòd hæc quæ rotunda vocatur, cauis vlceribus prosit, quam etiam facultatem Pistolochiæ, vt paulò pòst patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus est verbis? nomen ipsum abundè docet esse Pistolochiam: creditur enim, quãuis re uera non sit, esse Aristolochia hodie quoque, haud secus quàm Plinii temporibus. Hæc vt totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, leuem, folia Rutæ hortensis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, vt pictura quæ vtrosq; vnà complectitur, pulchrè monstrat, quibus abeuntibus, siliquas profert refertas semine atro, lentibus haud dißimili: radices, vt ostēsum est, hæc rotundam & cauam, illa verò rotundam at omni tempore solidam obtinet, colore subcroceam.

LOCVS.

Vera rotunda, quòd sciam, nusquã in Germania nostra nascitur. Lõga paßim in vineis, ac hortis aliis prouenit. Pistolochia in syluis & locis vmbrosis.

TEMPVS.

Longa Iunio & Iulio mensibus floret. Pistolochia in Martio & Aprili, quo præterito statim etiam disperit.

TEMPERAMENTVM.

Cùm supra modũ amaræ & subacres sint Aristolochiæ,

lochiæ, calidas & siccas esse in secũdo, vel, quod magis credibile est, in tertio ordine rectè statuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia venena valet. Longa verò drachmæ vnius pondere cum vino pota & illita, aduersus serpentes & letalia. Menses, secundas & fœtus omnes in vtero consistentes cum myrrha & pipere pota pellit. In pesso subdita eadem potest. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliusq; asthmati, singultui, rigori, lieni, ruptis, conuulsis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. surculos & spicula extrahit. Squamas oßium illita educit. Putrescentia excarificat, & sordida vlcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodesse, efficacia tamen prædictis minor inferiórque est.

EX GALENO.

Aristolochiæ radix ad medicationes vtilissima est, amara & subacris. Sed ex illis tenuissima est rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum verò duarũ Clematitis vocata magis odorata est: itaq; ea ad vnguẽta vtuntur vnguẽtarij: sed ad sanationes infirmior. Longa verò minus quidem tenuis est quàm rotũda, sed nec ipsa inefficax, verùm abstergẽdi & calefaciẽdi facultatẽ poßidet, minus tamẽ quàm rotũda abstergit atq; digerit: sed non minus calefacit, imò fortaßis etiam plus. Itaq; in quibus

vsus est

vsus est mediocriter abstergere, cõmodior est lõga, quẽadmodũ in carnis exulcerationibus, & in vteri fomẽtationibus. In quibus autem craßũ humorẽ validius extenuare oportet, illic vsus est rotundæ. Quapropter dolores ab obstructione aut craßitie crudorum flatuum natos, magis curat rotunda, & surculos extrahit, & putredines sanat, & sordida vlcera repurgat, ac dentes gingiuásq; candidas efficit. Auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulsisq;, vt si quod aliud medicamẽtum, idonea est.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra serpentes. Oblõga in summa tamen gloria est etiã modò. A conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Quæ Pistolochi & Polyrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtilißima esse traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida vlcera exest, sordida expurgat, vermésque extrahit Aristolochia. Clauos in vlceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè sagittas, & ossa fracta, cum resina. Caua vlcera explet per se, & cum Iride: recentia vulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etsi nostrã Aristolochiã rotundã non genuinam esse dixerimus, tamen ob id in medico vsu nõ repudianda erit. Quum enim habeat & in foliis & in

radice acrimoniam, eámque non leuem quidem, si genuina desit, sine omni discrimine illa vti licebit ad omnia ea ad quæ vera vsurpatur.

DE AMPELO LEVCE.

CAP XXXII.

Bryonia nobis colubrina, quòd sub huius vmbra densiori stabulare ament colubri, aliis Ignis ardens dicitur à caustica vi baccarum rubentium.

NOMINA.

Ἄμπελος λευκὴ, ἢ βρυωνία, ἢ ψίλωθρον Græcè: *Vitis alba, Psilothrum* Latinè *appellatur. Officinis & herbariis* Bryonia. *Vulgus* Viticellam *nominat. Germanicè* Stickuurtz, Schietzuurtz, Raſzuurtzel, Hunds kurbſz, Romischrub, Vuilder zituuan, Teufelskirſz. (*Gallicè* De la couleuree, *aliis* du feu ardant.) *vocatur. Vitis alba verò dicta, non quòd vitis sit, sed quòd viti similis existat. Sic etiam* Viticella, *Psilothrum, quod ex eius acinis coria depilari ac confici poßint. Bryonia verò à* βρύω *fortè, quod est pullulo atque adeò extollo, & exalto, eò quod in adiacentes sibi frutices scandens se exaltet atque latè pullulet.*

Bryonia.

Vitis alba cur dicta.

Psilothrũ vnde.

Bryonia.

FORMA.

Sarmẽta, folia, capreoli, satiuæ viti similia sunt, hirsutiora tamen omnia. Propinquis fruticibus se implicat capreolis apprehendens. Fructum habet

racemo-

racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, crassa & magna.

LOCVS.

Passim in sepibus & senticetis nascitur, eósque quos prope se nanciscitur frutices scandit, vt eleganter in carmine suo Columella cecinit, dicens:

Quæq; tuas audax imitatur Nysie viteis,
Nec metuit senteis: nã vepribus improba surgẽs
Achrados, indomitas bryonias alligat vlmos.

TEMPVS.

Floret tota æstate in bonam vsque partem autumni, in quo fructum producit, qui primum viridis est, dein vbi maturitatem consecutus fuerit, rufus esse incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina subamaram & modicè acrem adstrictionem habent. Radix autem desiccat & moderatè calefacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione asparagi elixi manduntur, vrinã & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem vim habent: eapropter chironiis, gãgrænicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus vlceribus cum sale illita auxiliantur. Radix abstergit corpus & erugat. Vitia faciei, varos, lẽtigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogræco emendat. Ad eadẽ prodest decocta in oleo vsquedũ liquescat. Sugillata tollit, & digitorũ

pterygia compescit. Cum vino illita inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Ossa extrahit, trita & illita. Miscetur aptè medicamentis quæ exedendo sunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & vertigine laborantibus consimiliter assumpta prodest. Contra viperarum ictus pota drachmis duabus prodest. Fœtus necat. Mentem aliquando subturbat. Cit vrinā pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppreßis, tußientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Apposita vtero, fœtus & secundas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota consumit. Illinitur vtiliter cum fico ad eadem. Ad incessus decoquitur: vuluas siquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius exprimitur succus, bibitûrque cum aqua mulsa ad eadem, pituitam ducens. Fructus eius ad psoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit succus eius fructus, si cum tritico decocto sorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ, quam etiam Bryonia vocant, prima quidem germina ab omnibus pro more per ver eduntur, vtpote edulium stomacho eò quòd adstringat gratū. Habent etiā amarā & modicè acrē adstrictionem, quare vrinam moderate mouent. Radix autem abstergentem nonnullam, desiccantem & tenuium partium, ac moderatè calidam vim obtinet.

obtinet. quamobrem & lienes induratos liquefacit, tum epota, tum foris cũ ficubus imposita. Psoram etiam ac lepram sanat. Racemosus eius fructus pelles tingentibus vtilis est.

EX PLINIO.

Bryoniæ *asparagi decocti in cibo aluũ & vrinã cient.* Folia *& caules exulcerant corpus: vtiq; vlcerum phagedænis, & gãgrænis, tibiarumq; tædio cum sale illinuntur. Semen in vua raris acinis depẽdet, succo rubente postea croci.* Nouere id qui coria *perficiunt: illo enim vtuntur.* Psoris *& lepris illinitur.* Lactis *abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque.* Radix *numerosis vtilitatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur.* Vitia *cutis in facie, varósque & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices.* Eademq; *præstat decocta in oleo.* Datur *& comitialibus potus.* Item *mẽte commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto.* Et *ipsa autem largior aliquãto, purgat sensus.* Illa *vis præclara, quòd ossa infracta extrahit in aqua imposita, vt* Bryonia*: quare quidam hanc albã* Bryoniam *vocant. Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat.* Cit *menses & vrinã.* Eclegma *ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. Splenẽ ternis obolis pota triginta dieb⁹ cõsumit.* Illinitur *eadẽ cũ fico & pterygiis digitorũ.* Ex *vino secundas fœminarũ apposita tra*

bit: & pituitã, drachma pota ex aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante seminis maturitatẽ: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pinguifico, erugátque corpus, si statim bina stadia ambulentur. Aliâs vrit, nisi frigida abluatur.

DE AMPELO MELAENA.

CAP. XXXIII.

Tua vitis nigra videtur esse viburnũ, etiã vulgò Gallorum cum Virgilio dictum.

NOMINA.

Vitis nigra vnde dicta.

Ἄμπελος μέλαινα *Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis* Vualdreben. oder Lynen, oder Lenen, (*Gallicè* Espece de Couleuree, ayant les racines & sementz noirs.) *vocatur. Nigra verò vitis dicta est à radice nigra, & quòd vitis similitudinem obtineat.*

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedẽtia, cui & caules similes obtinet: maiora tamẽ eius folia quàm illius sunt. Claviculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemosum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua delineatione omnibus constat herbam hanc cuius picturam exhibemus, esse vitem nigram.

gram. Foliis enim Hederæ, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoque cognatis. Claviculis suis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia virens, post maturitatem nigrescens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omisit Dioscorides, sunt candidi, & odorati, quibus decidẽtibus semen subnascitur plumis quasi vestitum, aut barbæ canæ effigiem præbens.

LOCVS.

In frutetis & dumetis potissimum nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, Augusto verò semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod vitis alba temperamentum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, vrinæ & mensibus ducendis vtiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, vertiginosis, & resolutis accommodati sunt. Radix eadem præstat quæ vitis albæ, minus efficax tamen. Folia cũ vino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo vrinæ ciẽdæ, lienisq; minuẽdo vtiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit

quã suprà dicta. Cæterùm eidẽ peculiare est, quòd iumentorum ceruicibus vnicè medetur. Aiunt si quis eam in villa extruxerit, fugere accipitres, tutásque fieri aues villaticas. Aliter eadem in iumẽto hominéque phlegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO. CAP. XXXIIII.

Amarantus luteus in Santonia, & Gallia Narbonensi frequens est, in officinis propè omnibus stœchadii citree nomine, Amarantus purpureus nobis Passe velours, quód immortali colore etiam villutum purpureum vincat.

NOMINA.

Ἀμάραντος *Græcis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbariis nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem componi credentibus, Flos amoris vocatur.* Hanc *appellationem vsurpãtes* Germani Floramor *nominant, aliàs* Samatblum & Tausentschon(*Gallicè* Du passeuelours) *appellatur. Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quòd flos eius nunquã marcescat.* Hinc *est quòd puellæ hyemales sibi corollas ex eo conficiant: id quod* Erfordiæ, *vbi non solum æstate, verumetiam hyeme gestant coronas, fieri potißimum solet.*

Amarantus vnde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: vnus luteus, qui Dioscoridi ἑλίχρυσον, *Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, vel vt ipsi loquũtur, Sticados*

Stichas citrina.

calos citrinum, Germanis Rheinblumen quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potißimum verò quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, proueniat: oder Mottenblum oder Iungling appellatur. Helichryson dictum, quòd ad solis repercussum comantibus in orbem florum foliis, fulgorē auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris vulgò, & Germanis Floramor oder Samatblū vocatur, vt paulò antè à nobis dictū est.

Helichryson vnde dictum.

Flos amoris.

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichryson alio nomine dicitur, virgam habet tenuem, virentem, rectā, solidámque. Folia angusta ex interuallis. Abrotono similia. Comam orbicularem, auri modo fulgentē. Vmbellam rotundam, veluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo vtentes, Stichada citrinam nominăt, eße Helichryson. Est enim herba surculosa, exilibus ramulis, folio vt Hyssopus angusto, gustu amaro, et instar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo splendente: vmbella rotunda veluti corymbos arescentes: radice gracili. Et vt paucis dicam, non est nota quæ illi non aptißimè quadret. Purpureus verò pedali altitudine surgit, caule purpurascente, foliis Ocymo similibus, maioribus tamē & longioribus, spica purpurea, verius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aspectu cernitur.

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

LOCVS.

Nascitur

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & cōuallib. locis luteus. Alter autē in hortis & fictilib. seritur.

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio mensibus floret. Amarantus verò purpureus æstate, potissimum autē Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus haud dubiè est, id quod Amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorum sententia, frigidus est & siccus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi cum vino pota difficultatibus vrinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur Mēses ducit, & sanguinis grumos in vesica aut aluo cum oxymelite puta liquefacit. Destillationem trium obolorum pondere cum vino diluto albo ieiuno data compescit. Reponitur etiam cum vestibus, quas ab erosione integras seruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quā Rheinblumen vocant, esse Helichrysum, quòd illam hac facultate vt vestes à tineis tueatur prædi tam esse, omnibus in confesso est.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nēpe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cū vino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solùm in vētre, sed & in vesica. Sed tūc

potius

potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes verò simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa. EX PLINIO.

Heliochrysum ciet vrinas è vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinē concretum ventris ac vesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierū in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum vehementer siccare tradunt, ideóque cum vino sumptū alui fluxiones sistere scribunt: sed, vt aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in vino decoctis, ad lumbricos educendos vtuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

Aquilegia aliis angelica ancolie vulgo Gallorum, florum omniū pulcherrimus præsertim qui duplus est.

NOMINA.

QVæ *Aquilegia vulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis* Ackeley Agley & Ageley *nominatur. Quo verò noīe Græcis aut Latinis medicis vocata sit, nobis nōdū cōstare potuit. Non esse enim Græcorū* Aegilopa, *vt non solùm vulgares herbarii, verumetiā magni nomi-*

Aquilegia Aegilops. Aegilops quid.

nis

nis medici putant, notius est quàm vt demonstrari à me debeat. Nam nihil in vniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cácer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: vt hoc nomine errare toto cœlo euidentissimũ sit, qui Aegylopa esse Aquilegiam arbitrantur.

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam veluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula subnascuntur, haud secus atque in melanthio, in quibus semẽ atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdam pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre videtur, vt hoc nomine mediocriter calidam esse, ac modicè digerendi vim habere verisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarii, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at

quàm

quàm rectè, ipsi viderint. Neq; enim verisimile est herbæ quæ subacris nō est, tātam discutiendi inesse facultatem posse. Quum verò modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimum si illi farina commisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA. CAP. XXXVI.

Alliaria vulgo scordotis ab odore allii herba qua sunt hactenus male vsi Pharmacopæi loco scordii nunc notissimi.

NOMINA.

Nondū constat quo nomine veteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamē, eò quòd trita eius folia ingratū ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblochkraut oder Leuchel oder Saszkraut. *Pandectarum Autor Pedē asininum vocat.* *Alliaria vnde dicta.* *Pes asininus.*

FORMA.

Folia eius cùm primū emicant subrotūda sunt, Violæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali proceritate consurgit, caule tereti, foliis Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora. Alii odoratu cum teruntur, flore lacteo albóve, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum foliis odoris.

LOCVS.

Passim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia

Folia statim primo vere, atque adeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est vt tẽperamento eodẽ prædita sit. Calefacit igitur haud dubiè & desiccat, non tamen perinde atque Alliũ in excessu quarto.

VIRES.

Easdẽ propè Allii facultates habere vel hinc cõiici potest, quòd nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest: omnia tamen hæc minori quàm Alliũ efficacia. Semen eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu vteri laborantibus impositum, & vuluæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtii semen, sed minori efficacia, potest.

DE ACALYPHE. CAP. XXXVII.

Vrtica Romana nobis mas dicitur, semine in globulis ceu Lini sed minori. Maior in sepibus hortorũ, minor agria nobis dicitur Ortie griace.

NOMINA.

Aκαλύφη, ἢ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nũcupatur. Officinæ Latino nomine vtuntur, Germanis Nessel (*Gallicè* Ortie) *appellatur.*

Acalyphe vnde di-

Acalyphe vero dicta est, Athenæo authore, quòd iniucundo

iniucundo sit tactu, & pruriginem cieat. Cnide autem, quod vellicet, pungat ac suo morsu sensum lacessat, à verbo κνίζειν, quod pungere & vellicare significat. Vrtica ab vrendo, quòd pruritum pustulasq́; igni similes excitet. *Cta.* *Cnide.* *Vrtica.*

GENERA.

Dioscorides duo facit genera. Vnam asperam, quam hodie Romanā vocant: & est ea quam pictam damus. Huius quidē semine in officinis vtendum, nō alterius quæ paßim in sepibus ac dumetis nascitur. *Germanicè* Vuelschnessel(*Gallicè* Ortie griesche) *appellatur. Alterā minus asperam, quā ob id mollem nominant. Hanc nondum videre potuimus. In Germania nostra præter hæc genera, alia duo inueniūtur. Vnū maius, quod Germanicè* Heyternessel *nomināt: alterū minus, Germanicè* Brennessel *vel* Habernessel *quòd nimirū in auena nascatur, appellari solet. Harū etiā picturas adiicere placuit, quòd nō prorsus inefficaces esse putemus, quandoquidem haud secus atque Romana pungere videantur.* *Vrtica romana.* *Vrtica nostra maior* *Vrtica minor.*

FORMA.

Romana caule est rotundo & aspero, syluestrior etiam & asperior, latior & nigrior foliis, semine haud dißimili in globulis quibusdam semine lini, sed minore. Altera priori similis est, nisi quòd non similiter aspera est, tenuiusq́; semen habet.

LOCVS.

Romana apud nos non nisi sata prouenit, non secus *Romana.*

cus

cus atque mollis vocata vrtica. Vulgares paßim in dumetis ac ſepibus gignuntur.

TEMPVS.

Semen meſſibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium eſt partium, & temperaturæ ſiccæ, nõ tamen tantum habet caliditatis vt iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſque folia cum ſale illita canis morſibus, gangrænis, malignis vlceribus, cancris, ſordidiſq́; luxatis, tuberculis, parotidibus, phygetlis, & abſceſſibus medentur. Lienoſis cum cerato imponuntur. Profluuia ſanguinis ex naribus cum ſucco trita & impoſita ſiſtunt. Cum myrrha trita & impoſita menſes mouent. Recentia admota vteri procidentias emendant. Semen cum paſſo potum venerem ſtimulat, & vuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniam iuuat. Ea quæ in thorace ſunt educit. Miſcetur & excedẽtibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, vrinasq́; mouẽt. Cum ptiſana decocta ea quæ in thorace ſunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhæ potum menſes elicit. Succus gargariſſatus, vuam inflammatã reprimit.

EX GALENO.

Herbæ ſemen & folia, nam hæc potißimum in vſum adhibentur, digerentis ſunt facultatis, adeò vt tubercula & parotidas ſanent. Sed & quiddã

flatuoſum

flatuosum obtinet, quo & venerem extimulăt, maximè vbi cum passo semen bibitur. Porrò quòd non vehementer calefaciat, sed admodum tenuium sit partium, testatur crassorum viscosorúmque humorum ex thorace & pulmone eductio, tũ quòd partes quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum cõcoquitur, nascitur: nõ enim actu flatuosa est, sed potentia. Vẽtrem autem mediocriter subducit ipsa dũtaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione. Gãgrænosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea cõuenienter sanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis scatet remediis. Semen eius Cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Itẽ fungis, & argento viuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, vuas in ore, procidentesq́; vuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq́; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida vlcera, sale ammixto: itẽ luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesq́; ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, vuluas strãgulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœ-

na, faciles præstat, duobus obolis. Vno autem in vino poto, laßitudines recreat. Vuluæ vitiis tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracē purgat eodem eeligmate. Et lateri medetur cum semine lini: addunt Hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem tostum cibo emollit. Hippocrates vuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mēsura dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum Hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum vrsino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus vtilis. Item lieni. Et cocta in vino discutit panos, cū axungia vetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias physicus, vtilißimā cibis coctam conditámve professus arteriæ, tußi, ventris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorē, coctam cū cōchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierúmque menses cum sale, vlcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in vsu est. Expressus illitúsque fronti sanguinem narium sistit, potus vrinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, vrtica naturā fricandam monstrant.

DE

DE APHACE. CAP. XXXVIII.

Aphace vbique hic frequens.

NOMINA.

Αφάκη Græcis, *Aphace Latinis, vulgò Syluestris vitia, & Os mundi*, Germanis Vuilduuicken, oder. S. Christoffelszkraut (*Gallicè* Vesse sauuage) *vocatur. Alia est ab Aphaca Theophrasti, quæ syluestrium olerum genus est, de qua suo loco plura dicemus.*

FORMA.

Exiguus frutex est, lēticula altior, tenuiorib. foliis. Quæ nascūtur in ea siliquæ lēte maiores, terna aut quaterna semina nigriora & minora cōtinent.

LOCVS.

In aruis sponte nascitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen in siliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris est, valentius autem desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semina adstringendi vim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta, & decocta lentis instar sistunt.

EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa lenticula. Sed & similiter vt lenticula edi solet: cæterùm ægrius quàm illa concoquitur. Aluū retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti. Reliquo vsu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq́ue fluxiones sistit semen decoctum.

DE ANDRACHNE. CAP. XXXIX.

Portulaca vtraque nobis cum sereno pullæ pes, Poulle pied, corruptè Pourpier dicitur.

NOMINA.

Portulaca. Ἀνδράχνη *Græcis, Portulaca* Latinis et *Officinis, Germanis* Burtzelkaut (*Gallicè* Du pourpier, ou de la Pourceline,) *dicitur, corrupta tamen voce, cũ efferendũ esset* Portzelkraut, *ac si porcellorum herbam dicerent.* Aliâs Sauubõ *iisdem appellatur.*

GENERA.

Portulaca hortensis. Syluestris *Portulaca in duas distribuitur species: vnã hortensem, & alteram syluestrem, quæ non est tertium* Aizoi *genus, vt aliqui seducti mẽdosis* Dioscoridis *exemplaribus credunt.* Nam *quòd plærique nomina harũ duarum plantarum confuderint, factum subinde est vt multa adulterina, quæ scilicet tertij generis* Aizoo *debentur, capiti de* Portulaca *syluestri inserta sint, quæ omnia prorsus expungenda veniunt, vt paulò pòst clarius monstrabimus.* Hortẽsem *Germani simplicicer* Burtzelkraut, *syluestrẽ verò* Vuil oder ackerburtzel *vocant.*

FORMA.

Hortẽsis caules habet crassos, pingues, teretes, in altum

altum erectos, lentè vergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, ſemina nigra in herbaceis calycibus cõtenta Syluestris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, numeroſiora & tenera, rubentes cauliculos ab vna radice multos in terra ſeßiles, qui commanducati ſucco abundant, glutinoſiq;, & ſapore ſalſi ſunt. Hæc eſt *genuina apud* Dioſcoridem *Portulacæ delineatio, reliqua verò omnia ſunt adulterina, & ab imperito aliquo rerum ex capite de tertio* Aizoo *excerpta, & huic ſine omni iudicio inſerta.*

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, vineis, & aliis cultis locis, hortenſis. C*æterũ ſylueſtris in petroſis & incultis etiam naſcitur.*

TEMPVS.

I*unio &* I*ulio potißimum menſibus carpẽda folia & flores: ſemen verò ſequentibus.*

TEMPERAMENTVM.

R*efrigerat vtraque quidem in tertio ordine à temperatis ac mediis, humectat verò in ſecundo.* Q*uare viribus etiã non diſtant: hinc quæ in* Dioſcoride *leguntur non ſunt propriæ, ſed* Aizoi *tertij generis, & à ſciolo aliquo temere* Portulacæ *ſylueſtri attributæ.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

P*ortulaca vim habet adſtrictoriam.* C*ũ polenta illita, capitis doloribus, oculorũ inflammationibus,*

& aliarum partium, stomachi ardoribus, erysipelatis. & vesicæ dolorib. auxiliatur. Commãducata dentium stuporem, stomachi & intestinorũ æstuationẽ fluxionesq́; sedat. Renes erosos & vesicã adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu et succus eius prodest potus, & in febribus etiam valẽs. Contra rotundos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, ꝓfluuia sanguinis percocta efficax. Contra Sepis morsus. Ocularib. medicamentis vtiliter commiscetur. Intestinis fluxione laborantibus, aut vulua erosione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex vstione cum rosaceo, aut oleo ex alto destillatur. Exanthemata in capite cum vino exterit. Vulneribus ad syderationem spectantibus ex polenta illinitur.

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea tẽperamento est, paucæ cuiusdã austeritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cum eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Hac ratione & æstuantes, vt si quid aliud, adiuuat, tũ vẽtris osculo imposita, tum totis hypochondriis, potißimũ in hecticis febribus. Præterea dentium stuporem sanat, nẽpe quæ ab acidorũ contactu asperè exiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote cũ viscosam habeat humiditatem. Similiter verò & succus eius. Itaq; non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè

& toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autẽ adstringit, vtiliter dysentericis editur, & in mulicbri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior est herbæ succus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles vsus traduntur. Sagittarũ venena & serpentium hæmorrhoidũ & presterum restringit, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Itẽ hyoscyamo poto, è passoq; expresso succo. Cum ipsa nõ est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribusq; in vino tusa & imposita. Reliqua vlcera cũ melle cõmanducata sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicoq; prociduo. In epiphoris verò oĩm, fronte tẽporibusq; cũ polẽta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadẽ, si procident, prodest, foliis tritis cũ corticibus fabæ. Pustulis cũ polenta & sale, & aceto ac cera. Et vlcera oris tumoremq; gingiuarũ cõmanducata cruda sedat. Itẽ dentium dolores: Tonsillarum vlcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit cõmanducata. Cruditates sedat, vocemq; firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cũ Galla & Lini semine pari mẽsura sedat. Mammarum vitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachũ in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febrib. imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ

& vomicis datur ex aceto, vèl bibitur cũ Cumino. Tenaſmis autẽ cocta, & comitialib. cibo vel potu prodeſt. Purgationib. mulierum, acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis, cũ ſale illita, et ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat & veſicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerũ dolores, ex oleo cũ polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerẽ inhibet, Venerisq; ſomnia. Prætorij viri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles vuæ morbos, radicem eius filo ſuſpenſam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum deſtillationem toto anno non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur.

DE ASPHODELO. CAP. XL.

Aſphodelus mas Dioſcoridi ſcriptus, nobis eſt frequens folio porraceo, radicibus glandium magnarũ effigie multis ſimul agnatis, porcorũ cibus.

NOMINA.

Affodillus Ασφόδελος *Græcis, Aſphodelus Latinis, Officinis corrupta voce Affodillus, Germanis* Golduurtz (*gallicè* Haſte Royalle) *nominatur.*

GENERA.

Duo Aſphodeli genera. *Duo eſſe Aſphodeli genera, vtcunque vno cõtentus ſit* Dioſcorides, *teſtatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè* *Albucus.* *Albucus nominatur, fœmina verò Haſtula regia, quod ſcilicet dum floret, prorſus regij ſceptri effigiẽ referat,*

referat, Germanicè Goldduurtz. Marem depingit Dioscorides, & radicem eius acrem atque adeo cibo inutilem esse tradit. Fœminæ Theophrastus lib. vij. de historia plantarũ cap. xij. & Hesiodus mentionem facere videntur, quandoquidem eius vsum in cibo quotidianum fuisse scribant. Hoc enim de mare dici haud posse, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam lib. secundo de aliment. facul. Asphodelon fœminam cognouisse videtur, dum scribit, Asphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus similẽ esse. Hæc enim de Dioscoridis Asphodelo verè dici non possunt, cuius quidem radix nõ Scyllæ, sed Pæoniæ potius similis est. Denique non est vt fœminæ amara, sed acris. Neq; obstat quòd nostra Hastula regia tantã amaritudinẽ, quantã ei Galenus tribuit, nõ habeat. Nã neque ea quã Hesiodus suo carmine tãtopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliâs enim citra cocturã multam, cuius tamen ille non meminit, cibo quotidiano idonea esse nõ potuisset. Et certè vt Aron non in omnibus regionibus parẽ acrimoniam obtinet, ita nec Hastula regia parẽ amaritudinem omnib. in locis sortitur. Adeò vt dubiũ non sit Hesiodum de nostra Asphodelo, quæ fœmina est, loquutum esse. De fœmina autẽ loquutum esse Hesiodum, confirmat quòd alibi tradat in syluis nasci Asphodelũ. Quod certè de ea quã fœminam fecimus, rectè dici potest, quando raro alibi

Hesiodus fœminæ mentionẽ fecisse videtur.

quàm

quàm in sylvis nascatur. Sententiã nostram firmare videtur Apuleius ille, qui in libro suo de herbis inscripto, seorsim & Asphodelum, & hastulã regiam describit.

FORMA.

Asphodelus mas. Asphodelus mas folia habet Porro maiori similia. Caulem leuem in summo florem ferentem Anthericum vocatum. Radices sublongas, rotundas, glandibus similes, gustu acres. Nos marem hac vice habere non potuimus.

Fœmina. Fœmina folia habet oblõga, angusta, leuiter lenta, Plantagini minori non dissimilia: caulem leuem, in summo non vnum, sed plures flores pingues retrorsum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulbosam, capillis Allij instar multis sub bulbo enascentibus, comatam, gustúque glutinosam.

LOCVS.

Mas nõ prouenit in Germania, nisi in hortis culta & plantata. Fœmina verò in montibus & sylvis sua sponte ac copiosè nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & sicca est. Fœminæ folia cùm amara nonnihil sint & acria, itidẽ calida & sicca esse, quemadmodum etiam radicem, constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci vim calefaciẽdi obtinẽt, vrinas & mẽses potæ mouent. Lateris doloribus, tussibus,

conuulsionibus, ruptionibus, drachmæ pondere ex vino potæ medentur. Commandúcata *astragali mẽsura vomitiones adiuuat.* A *serpẽte demorsis datur vtiliter trium drachmarum pondere.* Illinire *autẽ oportet morsus foliis, radice, & floribus cum vino.* Item *vlcera sordida, & depascentia.* Mammarum *quoque & testium inflammationes, tubercula & furunculos, decocta in vini fæce radice: ad recẽtes autẽ inflãmationes cũ polenta.* Radicis *succus, adiecto vetere vino dulci, myrrha & croco simul decoctis, perquã vtile fit oculis medicamentũ.* Ad *purulentas aures per se, & cum thure, melle, vino, & myrrha tepefactus prodest.* In *contrariã aurẽ per se infusus dentiũ dolorẽ mitigat.* Cinis *è radice cremata illitus, alopecias capillis explet.* Oleũ *in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambustis igni conducit.* Dolori *auriũ instillatus auxiliatur.* Cãdidã *vitiliginẽ linteo antea perfrictã in sole, illita radix emendat.* Semẽ *& flores in vino poti, scolopendræ & scorpionum venenis egregiè aduersantur.* Aluũ *quoq; deiiciũt.*

EX GALENO.

Asphodeli radix vtilis est, perinde atque Ari, A*sari &* Dracontii. Extergentis *siquidem & discutiẽtis facultatis.* V*stæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad discutiendũ potẽtior efficitur, propterea & alopecias sanat.* Inest *itaq; ei extenuandi facultas, atque obstructã*

demoliendi,

demoliendi, veluti etiam Dracontio. Ideoq; *ipsius cauliculus arquatis tanquam summum præsidiũ exhibetur.* EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthisicis constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptißimè mederi, panéq; ex his cum farina subactum saluberrimũ esse. Nicander *& contra serpentes & scorpiones, vel caulẽ vel semẽ, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substrauitq; somno contra hos metus.* Datur *& cõtra venenata marina, & contra scolopendras terrestres.* Folia *quoque illinuntur, venenatorum vulneribus ex vino.* Bulbi *neruis articulisq; cum polenta tusi illinuntur.* Prodest *& concisis ex aceto lichenas fricare.* Item *vlcerib. putrescentibus ex aqua imponere.* Mammarũ *quoque & testium inflãmationib.* Decocti *in fæce vini, oculorũ epiphoris supposito linteolo medẽtur.* Folijs *in quocũq; morbo decoctis magis medici vtuntur.* Itẽ *ad tetra tibiarum vlcera, rimasq; corporũ quacũque in parte, farina arefactorũ. Succus quoque ex tusis expressus, aut decoctus, vtilis fit corporis dolori cum melle.* Idem *odorem corporis iucundũ affectãtibus, cũ* Iri *arida & sale exiguo.* Folia *etiã supradictis medentur, & strumis, panis, vlceribus in facie, decocta cũ vino.* Cinis *è radice alopecias emendat, & rimas pedũ.* Decoctæ *radicis in oleo succus, perniones & ambusta.* Et *ad grauitatem auriũ infunditur.* A *cõtraria aure in dolore dentium.* Prodest *& vrinæ pota modicè*

dicè radix, & menstruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulsis, tussibus drachmæ pondere in vino pota. Eadem & vomitiones adiuuat cõmanducata Semine sumpto turbatur venter. Chrysermus & Parotidas in vino decocta radice curauit. Itẽ strumas admixta cachry ex vino. Quidam aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, & quarta die soluatur, vnà cum radice arescere strumã. Sophocles ad podagras vtroq; modo, cocta crudáq; vsus est. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, et suffusis felle in vino, & hydropicis. Venerẽ quoque concitari cũ vino & melle perunctis, aut bibentib. tradiderunt. Xenocrates & lichenas & psoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Itẽ si cocta sit cũ hyoscyamo & pice liquida, alarũ quoque & feminũ vitia. Et capillũ crispiorem fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. Lapides renũ in vino decocta atque pota eximit. Hippocrates semẽ eius ad impetus lienis dari censet. Iumentorum quoque vlcera ac scabiem, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit. APPENDIX.

Animaduertendum facultates à Dioscoride & Galeno commemoratas, Albuco seu Asphodelo mari conuenire, huius enim radix gustu acris est. Quæ verò à Plinio recensentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur. Fœminæ, cuius radix & folia glutinosa & amara sunt, vlcera glutinandi, scabiem, rimásque corporum, & si quæ similes sunt facul-

facultates conueniunt, quas periti methodi simplicium medicamentorum facilè discernent. Experientia *etiam qnotidiana testatur, huius vsum esse in vlceribus malignis salutarem. Quæ autem mari sint tribuendæ, ex* Dioscoride, Galeno, *& gustu quiuis deprehendere poterit.* Nos *in transcursu tãtùm parum attentos monere voluimus, ne indiscriminatim & promiscuè vtrique generi has facultates inesse putarent.*

DE ATRAPHAXI. CAP. xli.

Atriplex nomen retinet, aliis Bonne dame, & Preudefemme dicitur.

NOMINA.

Ἀτράφαξις, ἢ χρυσολάχανον Græcis, *Atriplex* Latinis *et Off.cinis,* Germanis Moltẽ, oder Miltẽ. (*Gallis* Des Arroches, ou Des bõnes dames) *nominatur.* Atraphaxis Atticis *d literã int mutare frequẽter amantibus, dicta est, quòd* ἄδρως ἄυξει, *id est, statim in amplitudinem adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, cõfestimq; incremento proficere videtur.* Fidem *celeris augmẽti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum.* Ac *ne in hortis quidem iuxta eã nasci quicquam tradunt, nisi languidum.* Chrysolachanon *verò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.*

Atraphaxis quare dicta.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis *sunt genera, satiua seu hortensis,*

&

& syluestris. *Satiuam simpliciter Germani* Molten, *syluestrē verò cum adiectione aliqua,* Vuild molten oder Ackermolten, oder Klein scheiszmilten *nominant.*

FORMA.

Hortensis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum semen & obductum cortice promitur. Radicem vnam habet in altum descendentem, nō glabram, sed fibris quibusdam capillatam. Syluestris tam luxuriosa proceritate prodit, vt quaternos sæpe cubitos excedat: caule vt hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quòd ad colorem attinet: flore luteo exiguo, semine racematim congesto, radice simplici in altum descendēte, ex qua se multæ promunt. Atriplex hortensis. Syluestris

LOCVS.

Hortensis non nisi sata prouenit. Syluestris sua sponte nascitur. Vtraque autem assiduo humore satiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiórque existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Cru-

dum

dum vel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatem, ventrē permeat. Parum autem omnino eius est, quòd digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidem incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac veluti feruentibus, hortensis: vigentibus verò, declinantibus, & indurescentibus commodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum vtilis est.

EX PLINIO.

Coquitur difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lētigines & papulas gignere. Hippocrates vuluarum vitiis id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipiētes, duritias omnes, vel cocto vel crudo illini vtiliter putant. Item ignem sacrū, cum melle, aceto, nitróque. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine vlcere. Sunt qui morbo regio dēt semen eius cū melle, arterias et tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes vomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta vtuntur medicina.

EX SIMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodest ad caliditatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habētibus succurrit. Cōmodissima autem biliosis. Cum malua illita inflammationes sedat.

DE ATRACTYLIDE.

CAPVT XLII.

Atractylus mitior frequens in viis flore Cnici, sed pallidiore. Atractylis hirsutior carduus benedictus, nobis hodie duplex.

NOMINA.

Ἀτρακτυλὶς, ἢ κνίκος ἀγρία Græcis: *Atractylis, Cnicus syluester* Latinis dicitur. *Atractylis autem ideo dicta, quòd ea antiquæ mulieres pro fuso vtebantur:* ἄτρακτος *enim fusus est Græcis. Syluestris verò Cnicus, quia Cnico vrbano similis est.* *Atractylis vnde dicta Syluestris Cnicus.*

GENERA.

Syluestris Cnici seu Atractylidis, Plinio lib. xxi. cap. xv. & Theophrasto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ sunt species. Vna mitior, & Cnico satiuo similior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini verò fusum agrestem, aut colum rusticam, quòd eius caule rigido admodum & exili, veteres mulieres pro colo, vt dictum est, vtebantur, nominabant. Sunt qui Cartamū syluestrē appellant. Germanicè itaque vocetur Vuilder feldsaffran *(Gallicè* Vne espece de Chardon ayant la feuille iaulne, ou du saffran batard,) *vt hac ratiōe discernatur*

Atractylis propriè dicta.

Cartamus syluestris.

ſcernatur à Cnico, quē aliqui Cartamum, & Crocū hortenſem nominant. Altera hirſutior, caules & folia Soncho non aſperæ ſimilia habens, quæ Officinis omnibus & vulgò Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè Cardobenedict Bornuurtz, oder Geſegneter diſtel vocatur.

Carduus benedictus.

FORMA.

Atractylis propriè dicta.

Spina eſt Cnico ſimilis, in ſummo autem virgularum folia multò longiora habens, caulem magna ex parte nudum, aſperúmque, quo etiam mulieres pro fuſo vtuntur. Capitula in cacumine aculeata, florem pallidum, radicem tenuem, inutilem. Ex qua ſanè deſcriptione omnibus perſpicuum eſſe putamus, ſpinam quam pictam exhibemus eſſe Atractylida, quòd Cnico ſatiuo ſimilis admodum ſit, & in cacumine virgularum folia quàm Cnicus longior habeat, caulem denique magna ex parte nudum, autumni potiſſimum tempore, quo folia ſua ſponte decidunt, & minimè leuem, ſed aſperum ſtriatúmque obtineat. Idem etiam rigidus & exilis eſt, vt fuſi vſum præbere queat. Summitati quoque eius capitula inſident ſpinoſa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in ſumma, nulla eſt nota quæ huic non reſpondeat. Carduum autem benedictum vulgò nominatum eſſe alteram Atractylidis ſpeciem, ex Theophraſti & Plinij verbis oſtendi poteſt: hirſutus enim eſt, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter ſui enim mollitiem

Carduus benedictus.

veluti

veluti seßilis caducusq; solo procumbit, semine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsve.

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirsutior autem in hortis iam paßim prouenit.

TEMPVS.

Prior Augusto mense apparet, eius tamen semẽ ante autumnum non maturescit. Posterior citius nascitur, eius tamen semen serò etiam ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu cùm amaræ sint spinæ hæ, euidentißimum est calido & sicco temperamento esse præditas, id quod ex earundem etiã facultatibus colligi potest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & semen trita cum pipere vinóque pota, cõtra scorpionum ictus prosunt. Sunt qui dicant à scorpionibus percussos, quamdiu teneant eam herbam, non sentire dolorem, deposita verò, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus syluestris. Hæc planta ex spinarum est genere. Facultatem habet desiccandi, & modicè digerendi.

APPENDIX.

Prima spina in sanãdis vlcerib. & fistulis diuturnis efficacißima est. Altera quã Carduũ bene-

dictum vocant, obstructiones internorum viscerũ tollit, vrinam mouet, calculum frangit, vlcera, potissimum pulmonis, sanat. Percussis à feris venenatis medetur. Negant etiã pestis experiri contagia, qui aut cum cibo, vel potu præsumpserit. Iã quoq; correptis magno fore remedio sibi vulgus persuasit. Ex quibus etiam omnibus fit perspicuum, easdem quas veteres Atractyli tribuerunt, vtranque spinã habere facultates. Item herbam quam Carduum benedictum vocant, contra serpentum & scorpionum morsus valere omnibus in confesso est: quã sanè facultatẽ cum Atractyli etiam assignet Dioscorides, consequitur ab eadem diuersam non esse. Recentiores Carduum benedictum contra capitis vehementissimos dolores, vertiginem, memoriã amissam, in cibo aut potu sumptum valere tradunt. Itẽ ad putrescentia vlcera, mammarum potissimum, si in puluerem redactus inspergatur.

DE ANGELICA. CAP. XLIII.

Angelica satiua Parisiis frequens, syluestris desideratur. NOMINA.

Angelica non est Smyrniõ, neque Silphion.

NVnquid veteribus cognita fuerit hæc herba, & quo nomine appellata sit, nondũ scire licuit. Neque enim Smyrnion est, quòd scilicet vmbellam Anethi & semen rotundum, aliáque multa quæ descriptio requirit, nõ habeat. Silphion etiam esse haud poterit, quòd folia Apii habere minimè deprehẽdatur. Recentiores autẽ vno ore omnes An-

gelicam

gelicam, & sancti spiritus radicem, à suauißimo eius radicis odore, quem spirat aut ab immensa cõtra venena facultate, appellant. Germanis Angelick oder des Heiligen geyst vurtz, oder Brustuurtz (Gallicè Angelic) vocatur.

Sancti spiritus radix cur dicta.

GENERA.

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior est, cuius quidẽ radix valde odorata, à Germanis Zam Angelick nominatur. Altera syluestris, eius radix suaui odore destituitur, & à Germanis vuilde Angelick nominatur.

Hortẽsis. Syluestris.

FORMA.

Caulem profert duûm cubitorum, concauum: folia oblonga, per ambitum serrata, subnigra: flores in purpura candidos, semen latum, foliaceum: radicem crassam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in mõtosis etiam nonnullis locis, perinde atque syluestris.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & desiccatoriam vim in tertio ordine ei aßignant herbarii recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, discutit, vt recentiores perhibent Vnicè venenis aduersatur. Pestilentiæ populatim sæuientis arcet contagia. Corpora à lue pe-

stifera vindicat, si tãtùm, vt affirmãt, in ore teneatur. Per hyemẽ ciceris magnitudinẽ cum vino, per æstatem ex stillatitio rosarum liquore sumpsisse satis est. Nec sensurum eo die contagionem pollicentur, quo quis deuorarit: nã vrina & sudore venenũ abigit. Lentitiã pituitæ digerit, quapropter tußi, quã frigus attulerit, medetur. Crassa quæ in thorace coierint, discutit. Herba ipsa in vino & aqua cocta, vulnera interna glutinat. Concretum sanguinem resoluit, stomachum esu corroborat. Cor recreat. Pituitam ventriculi deiicit, fastidia ciborũ discutit, & elanguescentem inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno sumpta. Laßitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput imposita, fertur ad se feruorem elicere. Valere cõtra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

DE AERA. CAP. XLIIII.

Lolium tuum est Githago & Nigella vulgaris, aliis iurea Gallis dicta.

NOMINA.

Officinarũ error. Αἶρα, ἢ θύαρος, ἢ ζιζάνιον *Græcis: Loliũ Latinis dicitur. Officinæ nonnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella vtuntur, vt non temere etiam Pseudomelanthion dici queat. Germanis* Ratten, oder Kornnegele (*Gallicè* yuraie,

yuraie,ou Gaſſe,) *apellatur.*

FORMA.

Folio conſtat anguſto, Theophraſto lib. viij. de Plantarum hiſtoria, cap. vij. teſte, pingui & piloſo, flore ſubpurpureo, ſemine exili in ſiliqua hiſpida, vel vt Plinius *ait, in cortice aculeato. Ex qua ſiquidē deſcriptione ſatis perſpicuum fit omnibus, Pſeudomelanthion hoc eſſe Lolium, folia nanque Porri habet, oblonga, hirſuta, florem purpureum, ſemen in piloſa, longa, angulata, ac per interualla ſtriata ſiliqua. Et vt paucis ſingula complectar, hordeo, cuius vt reliquarum frugum peſtis & vitium eſt, tota effigie non diſsimile eſt.* *Pſeudomelāthiō eſt Loliū.*

LOCVS.

Non ſolùm in triticea & hordeacea, ſed in omni ferè alia ſegete per ſe prouenit. Frugum acerba peſtis, idcóque à Vergilio infœlix appellatum.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, & ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris: ſed nō eſt perinde vt illa tenuiū partium, verùm multum abeſt. Secūdū hoc ponat ipſum quiſpiā in principio tertii ordinis excalefacientium, in fine verò ſecundi exiccantiū.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrænas cum raphanis & ſale illitum compeſcit. Feras

impetigines, & lepras cũ sulphure viuo & aceto sanat. Strumas quoq; cum fimo columbino & lini semine in vino decoctum discutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctum ex aqua mulsa & illitũ, ischiadicis prodest. cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositúmq;, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatũ est. Medetur & podagris, aliísq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis vncias duas iustum est: ita tẽperatis sextariis tribus, decocta farina Lolij sextariis duobus vsque ad craßitudinem, calidúmque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas. Cũ raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos cõcoquit cum fimo colũbino, & lini semine decocta in vino.

APPENDIX.

Iam commemoratas facultates huic etiam herbæ, quam Germani Ratten nominant, recentiores tribuunt. Mirificè enim hanc in sanandis impetiginibus, aliísque scabiei generibus commendant. Itẽ in vulneribus glutinandis, ac fistulis curandis, compescendóque sanguine, eius esse vsum tradunt, vt

hinc

hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SIMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE. CAP. XLV.

Aſclepias in ſyluis frequens.

NOMINA.

Ἀσκληπιὰς *Græcis, Aſclepias Latinis, herbariis* Hirundinaria, *Officinis* Vincetoxicũ, *Germanis* Schuualbẽuurtz *appellatur. Aſclepias autem ab Aeſculapia antiquo medicinæ autore nominata eſt. Hirũdinaria verò à ſiliquis quas producit, quæ dehiſcentes plumoſum ſemen oſtendũt, atq; adeò hirundinis effigiem referunt. Vincetoxicũ, vel rectius* νικητοξικὸν *haud dubiè dicta eſt, quòd illi inſignis aduerſus venena vis ſit, vt paulò pòſt fuſius docebimus.* *Aſclepias vnde dicta Hirũdinaria. Vincetoxicum.*

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semen Securidacæ ſeu Hedyſari. Ex qua delineatione nemini non perſpicuum ſit Vincetoxicum appellatam herbam, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidem herba eſt, caulem obtinens rotundum, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori, in viridi nigricante, floribus exiguis, candidis, aut ve-

rius in albo pallescentibus, grauiter odoratis, ex quibus siliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiscentes semẽ plumosum Securidacæ simile, hoc est, rufum & latum ostendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò vt nulla sit prorsus nota quæ illi non respondeat aptißimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ singula cũ Asclepiade illi communia sunt, quemadmodum ex iis quæ statim subiiciemus manifestißimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in mõtibus asperis, altis ac arenosis. Copiosißimè autem nascitur in monte haud procul à Tubinga sito, in quo olim arx posita fuisse fertur.

TEMPVS.

Augusto mense floribus abundat, ac subinde semina in folliculis oblongis, formam hirundinis cũ dehiscunt referentibus profert.

TEMPERAMENTVM.

Asclepias, Paulo teste, calida, sicca, & tenuis substantiæ est. Quo sanè temperamento Hirundinaria etiam prædita existit: amara siquidem & parum glutinosa eius est radix, folia verò aliquã præ se ferunt adstrictionem: vt iterum euidenter appareat, Hirundinariam esse Asclepiada.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum vino potæ, torminibus, & venenatorum morsibus subueniunt. Folia verò illita maleficiis in mammis & vtero vitiis opitulantur.

Ex paulo.

EX PAVLO.

Torminibus in vino pota competit. Illita verò venenatorum morsibus, & malignis mammarum & vteri vitiis succurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & cōtra serpentium ictus non solum pota, sed etiã illita prosunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad mẽsium prouocationem vtuntur, & ad rabidi canis morsum, venenisq; potenter resistere affirmant, vnde etiam haud temere Victrix *toxici ab iisdẽ appellata est.* Hydropicis *etiam radicẽ in vino maceratam & subinde coctã, mirificè auxiliari tradũt. Flores præterea foliaq; siccata, mox trita, vulneribus vtiliter inspergi aiunt. Sordida etiam vlcera purgare, & ad cicatricẽ perducere, genitaliúmque vitiis & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in vniuersum omnes facultates cũ iis quas* Asclepias *obtinet pulchrè quadrãt, vt candẽ esse* Hirundinariã *vocatã herbã, nullus deinceps dubitare debeat.* Victrix toxici.

DE APIO. CAP. XLVI.

NOMINA.

Ἄπιος, ἢ ἴσχας, ἢ χαμαιβάλανος *Græcis:* Apios, Raphanus *syluestris* Latinis *dicitur. Officinis ĩcognita.* Germanis Erdnusz, Erckelẽ, Erdfeigẽ, & Erdmandel, (*Gallicè* Vne Raue sauuage, ou vne rayfort sauuage) *appellatur.*

Apion

Apios cur dicta. Ischas. Chamæbalanos.

Apion verò dixerunt Græci, quod radicis extremũ in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione ischas & chamæbalanos ab iisdem nominata est, quod in ficus, vel glandis effigiem radicis extremũ turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, seu carica syluestris nominabitur.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentésque profert, qui supra terram parum se attollunt, Folia rutæ similia, longiora tamen, & virentia. Semen exiguum. Radicem Asphodelo similem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioscorides. Alij adiiciunt Apiõ habere tenues capreolos, florem Piso non dissimilem, sed longè minorem. Quæ singula satis declarant herbam cuius picturã exhibemus, esse Apion: ramulos enim magna ex parte duos, vel ternos, imò vt Theophrastus ait, quaternos, & interdum plures emittit, iunceos, tenuésque, & infima parte rubentes, qui supra terram parum se extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & virentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Asphodelo mari similem, & ad pyri effigiem accedentẽ: quod tamen non de tota radice, quæ longissima est & tenuis, intelligendum venit, sed de extremis eiusdem, hoc est, nucibus seu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus

libus etiã Pæoniæ fœminæ radix aßimilatur. Succosa quoq; radix eſt, intusq́; candida. Quibus omnibus accedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli tenues. Conueniunt etiam vires, vt ex ſequentibus patebit. ita vt prorſus nulla ſit nota quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potißimum, tritici & zeæ, quos interdum ſues, ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectius nucum ex radice dependentium, prorſus euertunt. Atque hinc eſt quòd panis porcinus à quibuſdam nominatur.

Panis porcinus cur dictus.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodũ Iunio mẽſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt & ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè deprehenditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, vomitione bilem pituitámque extrahit. Inferior per aluum. Tota verò vtrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, vtraque parte, hoc eſt, ſuprà & infrà purgat. Cùm verò liquorem colligere volueris, tundito radices, coniectíſque in craterem aqua plenum miſceto, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLINIO.

Succus purgat vtraque parte ſeſquiobolo in aqua

aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura.

APPENDIX.

Experientia testatur nuces has nauseam atque adeò vomitionem ciere, si quis illis vescatur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. XLVII.

Aster Atticus tuus hic non cognitus.

NOMINA.

Inguinalis. *Aster vnde dicta.* *Inguinalis quare appellata*

Ἀστὴρ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: *Aster Atticus, Inguinalis Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis* Sternkraut, (*Gallicè* Du petit Muguet) *commodè appellari potest. Asteris autē nomē, nō à foliorū in caulibus, sed in floribus potius figura & situ, accepit. Siquidem foliorū in huius herbæ flore numerus & forma, stellā præ se ferunt, vel vt* Plinius *ait, capitula per ambitū diuisa foliis pusillis, stellæ modo radiata sunt.* Errant *itaq; qui singula folia in caulibus stellæ formam repræsentare putant. Buboniū &* Inguinalis, *quod inguinum præsentaneum sit remedium, dicta est.*

FORMA.

Cauliculus lignosus, purpureum & luteum in summo florem habens, veluti Chamæmeli capitulum, vndique per orbem incisuris diuisum, foliolis stellæ similibus. Quæ verò circa caulem sunt folia, oblonga & densa hirsutáve. Ex qua quidem delineatione omnibus perspicuum sit, herbam cuius pi-

cturam exhibemus, esse Astera atticum. Nam caulis eius lignosus est, foliis vestitus oblongis & densis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, stellæ modo radiatus, qui subinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Nascitur in collibus, montibus altis, & syluis.

TEMPVS.

Augusto mense vt plurimum floret, durantq; in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est potentiæ, vti rosa: refrigerat enim, nõ tamen vehementer, & digerit atq; exiccat, quòd scilicet illi amara insit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aestuanti stomacho illita cõfert. Succurrit etiã oculorum inflãmationibus, bubonibus, & procidenti sedi. Tradunt partem in flore purpuream, si bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorũ comitialibus opitulari. Recens inguinũ inflãmationibus illita prodest. Sicca sinistra manu dolẽtis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantùm illitum, sed etiam suspensum bubonas sanare creditur. Habet verò quiddam etiã digerẽs, vt mistæ sit facultatis, verùm id nõ astrĩgit.

EX PLINIO.

Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinũ medicinam

dicinā sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata.

DE AGROSTI. CAP. XLVIII.

NOMINA.

Ἄγρωστις Græcis, Gramen Latinis, Germanis Grasz, (Gallicè Dent de Chien) appellatur. Gramen verò dictum est, quòd geniculatis internodiis mirificè serpat, à gradiendo, vel à gignendi fœcunditate: siquidem crebrò ab iis nouas spargit radices.

Gramen vnde dictum.

FORMA.

Geniculatis per terram serpit ramulis, & ab iis dulces geniculatasq; radices spargit. Folia eius acuminata, dura, & vt paruæ arundinis lata, quæ iumenta bouesque pascunt. Ex quibus verbis planum fit omnibus, plantam hāc, cuius picturam damus, esse veri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terram serpit, & ab iis dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices spargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa vnumquenque geniculum bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus denique ad gramen Parnasi accedere videtur, cādidi enim sunt, & quinis distincti foliis, & his ipsis dissectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini instar, semine pleni exiguo, vt Parnasi gramen, prodeunt. Adeò vt nemo sit qui nō videat illi per omnia graminis respōdere notas. Quare reprehen-

prehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putãt. Error quorundã seplasiariorum.

LOCVS.

Paßim nascitur in vmbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis cãdidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba verò ipsa in primo quidem excessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso verò desiccatorium, & tenuiũ partium & subacerbum.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita vulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus. Calculosa etiam vesicæ excrementa comminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta vlcera glutinat. Cæterùm mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides assolet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autẽ alterius quidẽ imbecillum est, eius verò quod in Parnaso nascitur, vrinam eiet, & fluxus vẽtris & stomachi resiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnasi maximè vtile est, siccat, modicè refrigerat, tenuium partium, & subacerbum, eóque vulnera cruenta glutinat, & decoctum eius vesicæ calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen vulnera conglutinat, quod & ipsa herba tusa præstat: tueturq́;, & ab inflammationibus placat. Decocto adiicitur vinũ ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rursúsque coquitur in æreo vase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino, torminib. medetur, & vrinæ difficultatibus, vlceribusq́; vesicæ. Calculos frangit. Semen vehementius vrinam impellit. Aluum vomitionesq́; sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnius, vel è duabus tribúsve herbis, ad hũc articulorum numerum inuolui lana succida nigra iubeãt, ad remedia strumæ panorúmve. Ieiuno debere esse qui colligat. Ita ire in domum absentis cui medeatur, superuenientíque ter dicere, Ieiunio ieiunum medicamentum dare, atque ita alligare, triduoq́; id facere. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacißimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramẽ ad dimidias è balneis bibi iubent.

Superstitiosum.

DE ALOE. CAP. XLIX.

Aloe in domib. frequens, Perroquet vul-

gò

gò dicitur, quod foliorum habitu & colore psittacum viridem referat.

NOMINA.

Ἀλοή Græcis, Aloe Latinis appellatur. Officinæ veterem appellationem retinuerunt. Germani destituti peculiari nomenclatura, pariter Latinis Aloen vocant. Sunt qui hanc à crassis foliis, & similitudine quam cum Semperuiuo habet, Sẽperuiuum marinum nominent. Semperuiuũ marinum.

FORMA.

Scyllæ folium habet Aloe, crassum, pingue, modicè latum, rotundum, repandúmque. Folia vtrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulẽ profert Antherico similem, florem album, semen Asphodelo simile. Graui est tota herba odore, & gustu amarissima. Radice vna, pali in terram adacti specie. Nostra pictura non nisi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere nõ potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo sic visum fuerit, vt aliquando integræ plantæ picturam studiosis exhibere liceat.

LOCVS.

Nascitur copiosissima in India, præpinguisq́;, vnde succus quoque defertur. Prouenit etiam in Arabia Asiaq́;, & in maritimis aliquot locis & insulis, vt in Andro. Nunc in aliquot hortis germaniæ nostræ plantatur,

TEMPVS.

Neque florem neque semen in stirpe nobis videre cõtigit, quare de iis quo nimirum proueniãt tempore, nihil certi monstrare possumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloe calefacientium est primi ordinis intensi, aut secundi remißi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Duo sunt succi concreti genera. Vnum arenosum, quod sedimẽtum purißimæ Aloes *videtur (hoc officinis* Caballinum *vocatur.) Alterũ iecinoris modo coactum (Succotrinum barbari appellant.) Eligito puram quæ nihil doli sensit, sine calculis, splendentem, subruffam, friabilem, iecinoris modo cõcretam, facilè liquescẽtem, eximiæ amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacẽ. Est aloe vis adstringere, somnum conciliare, exiccare, corpora densare, aluum soluere, & stomachum purgare.* Pondere *cochlearium duorum aqua frigida, aut tepida pota, sanguinis excreationes sistit. Regiũ morbum purgat trib. obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu. Deuorata cum resina, aut cũ aqua, aut cocto melle excepta, aluum soluit. Triũ drachmarum pondere perfectè purgat. Mixta aliis purgatoriis medicamentis, stomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inspersa, vulnera glutinat, et vlcera ad cicatricem perducit, compescitq;. Priuatim autẽ exulceratis genitalibus medetur, & rupta infantiũ præputia agglutinat. Condylomata,*

rimasq;

rimasq; sedis cum passo mixta sanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compescit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores et sugillata cum melle delet. Palpebrarum scabricies, angulorúmque prurigines lenit. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inuncta. Capillos fluentes cum vino compescit. Tõsillis, gingiuis, & omnibus oris vlceribus, ex melle & vino prodest. Torretur oculorum medicamentis in testa pura & cãdente, rudiculáque subinde versatur donec æqualiter torreatur. Lauatur vt quod est arenosissimum subsidat, tanquam inutile, & leue & pinguissimum assumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna nascitur Syria aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen vsque adeò desiccare potest, vt vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cœlesyria & Arabia multò est melior. Optima verò Indici, cuius liquor est id quod ad nos importatur medicamentum cognominatum Aloe, ad plurimas res propter siccitatem mordicationis expertem vtile. Est autem non simplicis naturæ, sed, vt indicio est gustus, adstringit simul & amara est. Adstringit quidẽ mediocriter, sed vehementer amara est. Subducit & vẽtrem, vtputa ex numero medicamentorũ quæ Græci ab excernendo stercore vocãt ὑποκοπρωτικά. Verùm

& ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, vt si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & vlcera quæ ægrè ad cicatricē duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & vulnera ad eũdem modũ glutinat. Congruit similiter vtenti & ad inflammationes in ore, naribus & oculis. In summa repellere & discutere simul potest, cum hoc vt paulum extergeat, quantum videlicet vlceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloes spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis et principalis, aluũ soluere, cũ penè sit sola medicamentorum quæ per se id præstant. Cõfirmat etiã stomachum adeò vt nõ infestet vlla vis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis mensura, bis térve in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota casumatur cibus. Capillum fluẽtem continet cum vino austero, capite in sole contra capillũ perunćto. Dolorem capitis sedat, temporibus & frõti imposita, ex aceto & rosacco. Dilutiorq; infusa, oculorum vitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigines & scabiẽ genarum, itẽ insignita ac liuida, illita cũ melle, maximè Põtico: tonsillas, gingiuas, et omnia

oris

oris vlcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pōdere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem, & vndecunque fluētem sistit per se, vel ex aceto. Aliâs etiā est vulnerib. vtilissima, ad cicatricē perducens. Eadē inspergitur exulceratis genitalibus, virorū condylomatis, rimisq; sedis, aliâs ex vino, aliâs ex passo, aliâs sicca per se, vt exigit mitigāda curatio, aut coercēda. Hæmorrhoidū quoq; abundātiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, pennáque subinde versatur, vt possit æqualiter torreri.

DE BECHIO. CAP. L.

Tussilago vngula Caballina & passus asini vulgò dicitur.

NOMINA.

Βήχιον *Græcis*, Latinis *Tussilago aut Farsaria dicitur. Sic vocata quòd* βῆχας, *hoc est, tusses iuuare credita sit.* Herbariis *& officinis hodie vngula caballina appellatur*. Germanis Roszhub, oder Brandtlattich, *Gallicè* Patte à cheual) *quòd scilicet equinæ vngulæ persimilis sit, & ambustis medeatur.*

Bechiō vna. Vngula Caballina.

FORMA.

Folia hederæ habet, sed maiora, sex aut septẽ à radice prodeũtia, supernè virẽtia, inferiore autem sui parte albida, plures angulos habẽtia. Caulẽ pal

Bechiũ nõ nascitur sine flore.

mum altũ. Florem vere prodeuntẽ pallidum, quem vnà cum caule confestim abiicit. Inde nonnulli existimauerunt sine caule hanc herbã nasci. Radix illi tenuis est, quæ minimè inutilis esse potest, quandoquidem illius, vt ex sequentibus patebit, in rumpendis thoracis absceßibus, & eiiciendo ex vtero emortuo fœtu vsus sit. Subesse itaq; errorem in Dio

Dioscoridis locus emẽdatus

scoride manifestißimum est, vbi radicem Tußilaginis ἄχρηστον esse inquit, quẽ tamen nemo interpretum, quòd sciã, animaduertit. Hoc etiã adiiciẽdum duxi pro confirmanda Dioscoridis descriptione, & confutanda erronea quorundam sentẽtia, flores Tußilaginis esse fugacißimos: iis enim enatis breui vigor vitáque durat, longißimaq; mora triduum aut quatriduum, post quod illico tẽpus flaccescentes in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita vt non nisi vere sese forte fortuna ferant obuiã, quo potißimum tẽpore flos & caulis sine foliis videntur. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non conspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterunt, sine vtrisque nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sæpius oculis contemplati sumus, ideóque vt vtriusque pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Naſcitur prope fontes, & in aquoſis locis.

TEMPVS.

Flores vere, & in Aprili colliguntur: ab hoc enim tempore, vt paulò antè diximus, nuſquam apparent. Folia & radix tota æſtate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tußilaginis virentia aqueæ ſubſtantiæ admiſtionẽ habẽt, vt hac ratione frigida et humida dici poßint. Sicca verò acriora ſunt, ideoq́; calida. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tußilaginis folia trita cum melle illita, ignibus ſacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem ſicca incenſa, eos qui ſicca tußi & orthopnœa infeſtantur, quum fumum per infundibulum hiãti ſuſcipiunt ore, ſanant. Abſceſſus thoracis rumpunt. Eadem radix ſuffita poteſt, fœtumq́; emortuum in aqua mulſa cocta & pota eiicit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum eſt, quòd βῆχας, id eſt, tuſſes & orthopnœas iuuare creditũ ſit, ſi quis videlicet folia arida aut radicem in prunis accendens, aſcendentem inde fuliginem inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceßus credita ſit rũpere. Sanè folia viridia partes cruda inflammatione obſeſſas illitu extrinſecus adiuuãt, propter aqueæ humiditatis admiſtionẽ, qua omnia virentia tenera, alia

plus

plus, alia minus participant. Nam ſicca Bechij folia acriora ſunt, quam vt inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tuſsilaginis aridæ cũ radice fumus per arũdinẽ hauſtus aut deuoratus, veterem ſanare dicitur tuſſim: ſed & in ſingulos hauſtus paſſum guſtãdũ eſt.

DE BVGLOSSO. CAP. LI.

Bugloſſum Borrago.

NOMINA.

Βούγλωσσον *Græcis: Bugloſſum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quòd ſcilicet eius folia bubulæ linguæ ſimilia ſint: officinis & herbariis Borrago, Germanis* Burretſch (Gallicè bourrache, ou Bourroche) *dicitur. Alia verò herba eſt quæ hodie* Bugloſſa *vulgò nominatur,* (Bugloſe) *vt ſuo loco indicabimus.*

Borrago.

FORMA.

Bugloſſum Verbaſco ſimile eſt, folium habẽs in terram depreſſum, aſperũ, nigrius, bubulæ linguæ nõ diſsimile. Florem cœruleum, ſpecioſum. Quæ nimirum deſcriptio ita hodie vocatæ Borragini *herbæ quadrat, vt nemo non, niſi talpa cæcior ſit, veterum eſſe Bugloſſum videat. Qui tamen eius rei plura argumenta deſiderat, ea quæ lib. primo, cap. xxxiij. noſtrorum Paradoxorum produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.*

LOCVS.

Naſcitur in plantis & ſabuloſis locis. Paßim etiam hodie in hortis ſeritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Bugloſſum calidi humidiq; temperamenti eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Bugloßi in vinum deiectum animi lætitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat, ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, cõtra tertianos rigores prodeſſe: ad quartanas verò quæ quatuor. Horũ autẽ decoctio in vino fiat. Herbã abſceßibus etiam vtilem eſſe ferũt.

EX GALENO.

Bugloſſum vinis iniectum lætitiæ et hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & iis qui ob faucium aſperitatem tußiunt, in melicrato coctum cõuenit.

EX PLINIO.

Bugloſſo præcipuum quòd in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur Euphroſynum. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullã è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceßionem, aiunt à febre liberari.

EX SIMEONE SETHI.

Bugloſſum vrinã cit, & ſitim ſedat. Caules eius

cocti

cocti & crudi comesti iecoris affectibus prosunt. A viatoribus ex eo conficitur zulapion, & est vtile.

DE BVPHTHALMO. CAP. LII.

NOMINA.

Cotula nõ fœtida. Βούφθαλμον Græcè, *Buphthalmum* Latinè. Hodie *oculus bouis, aut vaccæ, & Cotula non fœtida herbariis vocatur.* Germanis Rindsaug oder Kueaug (*Gallicè* Oeil de Boeuf, ou pisse en lict) *Buphthalmũ autem non alia ratione dixerũt veteres, quàm quòd eius flores oculi imitentur formam, & boum potissimum oculis similes sint.* Germanicè *etiam* Kudill *hoc est, vaccinum anethum dicitur, quod scilicet verum* Anethum *eius folia referre videantur.*

Buphthalmum cur dictum.

Anethum vaccinũ.

FORMA.

Buphthalmum caulem tenerũ emittit, folia fœniculo similia, flores luteos Anthemide *maiores, oculorum figura, vnde & nomen traxit.* Hæ *siquidem notæ adamussim conueniunt herbæ quam vulgus herbariorum* Cotulam *non fœtidam vocant: caules siquidem eius teneri, folia fœniculo similia.* Nec *te moueat quod à* Dioscoride *Buphthalmo lutei floris tribuuntur.* Cotulæ *autem non fœtidæ albi sint: ad discũ enim mediúmve* Diosc. *respexit, quod luteũ est, non ad ambitũ, in quo folia radiata candida, vt in* Chamæmelo, *existunt.* Quod *dicimus, cõfirmant quæ* Galenus *lib. vi. de simpl med. facul. in hunc modum scribit:* Buphthalmi, *inquiens, flores*

Obiectionis solutio.

res colore Anthemidis floribus ſimilimi ſunt, ſed multò maiores. Serapion quoque florem eius magis luteum flore Chamæmeli eſſe ait. Si itaque Anthemidis floribus ſimilimi ſunt, nec niſi ſola magnitudine differunt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitum candidi exiſtunt, neceſſe eſt, vt Buphthalmi etiam flores tales ſint, vt ſcilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus non niſi ſola magnitudine differũt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conſpiciuntur, reliqua facie quam ſimilimi. Quòd igitur ad colorẽ attinet, in nullo variãt. Iã dictis accedit, quòd Serapionis interpres ſub Cotulæ nomine Buphthalmum delineat. Denique congenerem eſſe planè herbam Buphthalmum cũ Anthemide Dioſcoridis tractandi ordo abundè docet, quum conſtet illum tres herbas ſibi admodum ſimiles, Chamæmelum nempe, Parthenium, & Buphthalmum, vno in loco deſcribere. Vnde iterum planum fit Buphthalmum eſſe Cotulam non fœtidam, quòd ſcilicet Chamæmelo prorſus ſimilis ſit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior eſt.

LOCVS.

In campis & circa oppida naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Auguſtoq; menſibus, & durat etiam vſque ad Autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores ſunt Chamæmeli floribus, ob id illis ſunt calidiores.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, œdemata & duritiœs diſcutiunt. Ferunt poſt exitum à balneo potam, regio morbo correptis coloris bonitatem tractu temporis reddere. EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus vehementius diſcutiunt, adeò vt & durities ex cerato mixti ſanent. EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera ſcirromata diſcutit.

DE BELLIDE. CAP. LIII.

Bellides nobis Margarite & Paſquetes quòd ad paſcha ferè flores hi incipiant Bellis maior conſolida media vulgò.

NOMINA.

Bellis neque à Dioſcoride, neque à Galeno, nec aliis etiam Græcis, quod ſciam, deſcripta eſt, ideóque Græco nomine deſtituitur. Latinam itaq; duntaxat appellationem habet, & Bellis *ſiue* Bellius, *autore* Plinio, *nominatur.*

GENERA.

Duorum eſt generum, maioris & minoris diſcrimine inſignis. Minor bellis eſt ea quam officinæ Cōſolidam minorem appellant. Hæc iterum duûm eſt generum. Quædam enim hortẽſis & domeſtica eſt Bellis, *hanc Germani* Monatblumle, oder rote blumle

Conſolida minor.

blumle (Gallicè Des marguerites, ou des Pasquettes) *nominãt. Altera syluestris, quam vulgus herbariorum* Primulã *veris, quòd scilicet vere inchoante mox erumpat, Germani autem* Maßlieble, & Kleinzeitlosse (*Gallicè* Petite consyre) *nuncupant. Maiorem officinæ nonnullæ Cõsolidam mediam quòd credatur vulnera glutinare, Germani* Gensblum (*Gallicè* De la consyre) *vocant. Nos aliam Consolidã mediam infrà describemus.* *Primula veris.* *Consolida media.*

FORMA.

Minor hortensis, syluestri, præter florem qui rubicundus est, per omnia similis est, Constant verò flores ii interdum simplici, interdum multiplici foliorum contextu, vt pictura affabrè ostendit. Syluestris, Plinio *lib. xxvi. cap. v. teste, flore constat albo, aliquatenus rubente, quinquagenis ternis, interdum etiam quinquagenisquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuißimè serrato. Neque obstat quòd* Plinius *lib. xxi. cap. viii.* Bellio *luteum esse florem tradat, quia non ad ambitum, sed ad discum mediúmve floris, quod sanè luteum est, respexit. Hinc est quòd à quibusdam* Plinii *locus ita legatur. Luteum &* Bellio, *vt subaudiatur semen. Maior* Bellis *procerior assurgit, folio non admodum diuerso, altioribus dũtaxat crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, surculosis, cubitum altis, flore priori non dißimili, maiore, paucioribus tãtùm barbulis, & in vniuersum*

Minor. *Plinii locus explicatur.* *Maior.*

candidis,

candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

LOCVS.

Paßim in pratis vterque naſcitur Bellius. Iã & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularũ ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim vere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autẽ in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius vterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorũ ad diſcutiendas ſtrumas vſum eſſe ſcribit. Acetoſus tamẽ ſapor quẽ in guſtu minor præ ſe fert, aliquam frigiditatis in ea portionẽ eſſe monſtrat.. Quicquid tamen ſit, exiccare Bellios euidentißimum eſt.

VIRES.

Quotquot hodie viuunt vulnerariam herbã Bellium eſſe nouerunt, valétque potißimum in capitis fractura admota. Succus etiã herbæ vtiliter vulneratis bibitur. Laudatur etiã herba ad membrorũ reſolutionem, quam Græci paralyſin vocant: itemq́; ad podagras, iſchiada, & aduerſus ſtrumas.

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.

Βράθυς & βάρυθρον Græcis, Sabina vel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis (Gallicè Sauinier) dicitur. Officinæ nomen vetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm

Duum est generum Sabinæ. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina foliis Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis & in latitudinem magis se fundens & explicãs. Topiarius itaque frutex est, immortali coma virens, patulo fastigio, iuniperi similitudine.

LOCVS.

Paßim in hortis nascitur.

TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potißimum autem autumno, dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertii est ordinis excalfacientium & desiccantium, & ex numero eorum quæ vel maximè tenuium sunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Prioris foliis nõnulli pro suffitu vtuntur. Vtriusque folia nomas sistunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq́; sordes & carbunculos abstergunt. Cum vino pota sanguinem per vrinam ducunt, fœtumq́; excutiũt: Idem apposita & suffita præstant. Miscentur vnguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccantium, idq́; secundum tres qualitates quas in gustu præ se fert

ſimiliter Cupreßo, niſi quòd ea acrior eſt, & vt ſic dicam, magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modò dixi qualitatis eſt particeps, nempe acrimoniæ conſiſtentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidem quanto magis acrimonia ſuperat, tanto etiam potentius digerit. Itaque glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriuſque illi tantum ineſt, vt etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accommodari poteſt, maximè iis quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti vehementiam perferũt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item ſoluit. Porrò ob eſſentiæ partiúmve tenuitatẽ menſes quoque prouocat, vt ſi quid aliud. Et ſanguinẽ per vrinas mouet. Fœtum etiam viuẽtem interficit, & mortuum eiicit. Vnguentis inditur, & potißimum Gleucino, & in multas antidotos iniicitur. Qnidã verò etiam Cinnamomi vice duplũ eius adiiciunt: eſt enim extenuandi & digerendi facultatis, ſi pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis vero duplicato põdere eoſdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu.

situ. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt.

DE BATO. CAP. LV.

Rubus ronce.

NOMINA.

Βάτος Græcis, *Rubus aut ſentes* Latinis *vocatur. Aliquibus* Mora *vaticana, corrupta voce, eius fructus dicuntur, cum dicendum eſſet mora vacinia. Nam in hodiernum vſque diem Græci mora illa à* βάτυ, βάτινα & βατίνια *cognominant. teſtis Galenus libro ſexto, de compoſ. medic. ſecundum locos: capite primo.* Vergilius *in* Buco*licis vnius literæ inmutatione vacinia vocauit, inquiens:* Alba *liguſtra cadunt, vacinia nigra leguntur.* Eclog. *ii.* A *noſtræ ætatis medicis barbaris &* Herbariis *mora bacci appellantur, cum illis dicendum eſſet mora bati.* Theophraſto *libro tertio de plantarum hiſtoria, capite xviij.* Chamæba*tos, quaſi dicas humilis rubus, appellatur.* Germa*nicè* Bromber (G*allicè* Ronce.)

FORMA.

R*ubum omnes nouerunt, vbique enim veſtibus prætereuntium ſeſe affigit, remorámque viatoribus iniicit. Caulem habet minacibus ac pungentibus ſpinis & aculeis veſtitum.* F*olia inciſuris diuiſa, nigricantia ab vno latere, altero candentia.* F*lorem, initio rubeſcentem, dein cãdidum profert,*

quo abeunte fructus exit, qui cùm maturuerit moro persimilis fit nigrescens, auibus gratus, nec hominibus insuauis cibus. Inest illi succus sanguineus, & veluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

Paßim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro vergit in terram, atq; ita radicatur, iterúmque ex se nascitur.

TEMPVS.

Diuersis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia nanque in vere: flores æstatis initio, Iunio nimirum & Iulio mensibus: fructus autem vbi iam maturuerit per messes & extrema æstate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus et radix qualitate adstringente participant, eáque non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia potißimũ & recẽs nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum vero adstringant. Eadem ratione & germina. Est itaque eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. Fructus autem, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi temperati calidi, qui dulcis est. Proinde eam ob rem, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida terrea substantia vincitur, ac proinde acerbus est, & exiccatorius. Vterque autem siccatus reconditur, validius

quàm

quàm recens desiccans.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rubus adstringit & desiccat. Capillos *tingit.* Ramorum *eius decoctum potum aluum sistit, & fœminarum profluuia cohibet.* Presteris *morsui vtile.* Gingiuas *firmat.* Oris *vlceribus folia commanducata medẽtur.* Cohibent *herpetas, & in capite achoras, oculosq́; procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia sanant.* Cardiacis *& stomachi doloribus trita & imposita subueniunt.* Succus *ex caulibus, foliisq́; eius expressus, & in sole coactus efficacius omnibus iã dictis medetur.* Fructus *eius optimè maturi succus, ad oris medicamẽta cõuenit.* Sistit *& aluum in media maturitate comestus.* Flos *quoque eius in vino potus aluum sistit.*

EX GALENO.

Folia *& germina* Rubi *si mandantur, aphthas & alia oris vlcera sanant.* Quin *& alia vulnera glutinare valent.* Flos *eius eandem fructui immaturo facultatem poßidet: vtraq; ad dysenterias, & vẽtris profluuia, eiusq́; robur deperditũ, & sanguinis expuitiones, idonea remedia.* Radix *præter adstrictionẽ nõ paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.*

EX PLINIO.

Nec Rubos *ad maleficia tantùm genuit natura, ideoq́; ex eis mora vel hominibus cibos dedit.* Vim *habent siccandi, adstringendíque, gingiuis, tonsillis,*

lis, genitalibus accommodatißimi. Aduersantur serpentiũ sceleratißimis, hæmorrhoidi & presteri, flos & mora. Scorpionum vulnera sine collectionũ periculo iungunt. Vrinam ciunt. Caules eorũ tundũtur teneri, exprimiturq́; succus, mox sole cogitur in craßitudinem mellis, singulari remedio cõtra mala oris, oculorumq́; sanguinẽ excreantes, anginas, vuluas, sedes, cœliacos, pôtus aut illitus. Oris quidẽ vitiis etiam folia commanducata prosunt, & vlceribus manantibus, aut quibuscunque in capite illinũtur. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra. Item stomachi doloribus, oculisq́; procidentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Calculorum ex vino decoctum præsentaneum est remedium. Itẽ per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. Aluum sistunt & profluuia sanguinis. Dysentericis prosunt. Siccãtur in vmbra, vt cinis crematorum vuam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, iumentorum vlceribus vtilia traduntur. Mora quæ in iis nascũtur, vel efficaciorem stomaticen præbuere quàm satiua morus. Eademq́; compositione, vel cum hypocisthide tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & sedis foueantur. tantaq́;

vis est vt spongiæ lapidescant.

DE BALLOTE. CAP. LVI.

Ballote marrubium fœtidum.

NOMINA.

Βαλλωτή, ἢ μέλαν πράσιον Græcis, *ballote Latinis, Officinis Marrubium nigrum, aut Marrubiastrum, aut Prasium fœtidum dicitur.* Germanis schuuartz Andorn, oder Andorn Vueible (*Gallicè* Du marrubin noir.) *Marrubium à similitudine foliorum, nigrum à caulis colore, qui niger est Marrubij respectu, dicta Ballote est.* *Marrubiũ nigrũ cur dictum.*

FORMA.

Caules ex se mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, subhirsutas, ab vna radice complures. Folia Marrubio similia, maiora tamen, subrotunda, pilosa, per ĩterualla in caule disposita, Apiastro similia, graucolentia, vnde aliqui Apiastrum eã vocarũt. Flores in rotæ speciem caules circumiacent. Theophrastus etiam lib. vi. cap. ij. de historia plantarũ, Ballotẽ folio herbido, serratiori, incisurisq; profundioribus & cõspectioribus discreto cõstare scribit. Vnde liquidò constat hãc quã pictã damus esse verã Balloten, quòd illa sit herba fruticosa, quadrangulis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè, folio Marrubij sed maiore, piloso, cingente per intercapedines caulẽ, odore graui, orbiculato florũ purpureorũ ambitu, qui scapos verticillatim obducunt.

LOCVS.

Nascitur propter vias, domos, sepes, cœmiteria, & aliis vmbrosis in locis.

TEMPVS.

Floret in fine Iunij mensis, & initio Iulij, quo sanè tempore carpi commode potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideóque calefacit in secundo ordine iam cõpleto, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescentia, condylomata reprimunt, sordidáque vlcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris est & abstersoriæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius, efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida vlcera cũ melle.

DE BATRACHIO.

CAP. LVII.

Ranunculi omnia hæc genera Gallis sunt frequẽtissima in vineis, syluis, paludosis locis. NOMINA.

Βατρά-

Βατράχιον Græcis, Batrachium & Ranūculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratam nominat. Vulgus medicorum perperam Pedem corui vocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab vrendi facultate, appellant. Germani Hanenfusz. *Batrachion autem siue Ranunculus dicta est haud dubiè, quòd limitibus humidis opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quòd aquis vbi ranæ degunt potissimum, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequēter inueniantur. Agreste vero Apium seu Apiastrum, quòd foliis apium æmuletur. Scelerata, eo quòd comesta noxia sit: vel, quod magis arridet, quia validi scelerati q; mendicantes sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniāt, quò possint impudentius stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari.*

Scelerata. *Flāmula.* *Ranunculus vnde dictus.* *Agreste apium.* *Scelerata*

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides verò & Galenus quatuor potissimum esse tradunt. Primum duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam syluestris est: & hic iterum duabus discriminatur differentiis. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis Vueisser Hanenfusz *dicitur. Alter vero purpureos, qui mihi, quòd sciam, nondum visus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat prouenire haud solet. Hic itidē duplex est. Vnus qui simplici florum textura constat, Germanicè* Vngefulter garten hanēfusz.

Syluestris ranunculus. Hortensis

Alter multiplicem foliorũ in floribus compagem obtinet, ideoq; Germanis gefülter garten hanẽfusz dictus est. Alterum quod à foliorũ similitudine quam cum Apij foliis obtinet, à nonnullis σέλινον ἄγριον, id est, Apiũ syluestre, vel Apiũ risus cognominatur, Germani Vuasserhanenfusz vocant. Tertiũ genus exiguũ est, ob id etiã Germanis Kleiner Hanenfusz nominatur. Quartum etiã minimũ, germanicè Vualdthenle appositißima voce appellatur: est enim ĩter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli vocantur, & minima, & nõ nisi in syluis vt plurimum prouenit, adeoq; composita voce rectißimè Vualdhenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prognata. Estq; duûm generum: vnum quidem lacteo flore, alterum luteo, vt pictura docet. Primum autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pĩgitur, germanicè vocatur Vueisz Vualdhenle. Alterum, das gelb Vualdhenle.

Apiũ syluestre.

FORMA.

Primum genus.

Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, vel vt Plinius ait, ad maluæ latitudinem accedentia, subalbida & pinguia. Florẽ luteum, interdum purpureum. Caulem non crassum cubitali altitudine. Radicẽ paruam, albam, amaram, adnascentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, vt qui in limitibus simplici foliorum cõpage flores oriantur, gemino quodam

dam densóq; ac multiplici foliorum stipatu nũc in hortis collucescãt, quemadmodum pictura affabrè monstrat. Alterum genus lanuginosius, vel vt Plinius inquit foliosius, altiore caule, pluribus foliorũ incisuris, copiosissimum in Sardinia, acerrimumq́;, quod iam Apium syluestre nominant. Tertium genus valde paruum, graui odore, flore qui auri speciem refert. Quartum huic simile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodosa, gustu acri. Alterum. Tertium. Quartũ.

LOCVS.

Primum genus Ranunculi syluestris lutei sine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisq; humidis & vliginosis prouenit. Hortensis verò adhibita cultura in hortis nascitur. Alterum genus secus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copiosissimũ. Ea si comedatur, vescentibus neruos cõtrahit, rictuq́; ora diducit, vt qui mortem oppetũt, velut ridentium facie intereant. Ob id Sardonius risus in prouerbium cessit. Etsi autem nostra non perinde efficax sit atque ea quæ in Sardinia nascitur, tamen hanc vehementissima etiam erodendi facultate esse præditam, gustus ostendit. Tertiũ genus in pratis & campestribus passim prouenit. Quartum, vt Germanicum nomen palàm demonstrat, syluis familiare est. Luteum vero in valle supra & infra Bebembusum monasterium iuxta aquas copiosissimè nascitur. Sardonius risus.

TEM-

TEMPVS.

Primum genus hortẽsis Ranunculi lutei, statim inter initia Aprilis floret: Maio autem mẽse dispe-rit, & nusquam subinde conspicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æstate inueniri possunt. Quartum in vere, Aprili nimirum mense, tantùm apparet, quo sanè tempore hoc ipso syluæ, luci & nemora scatent, floribusq́; eius candicant.

TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum vniuersa herba vehe-menter calida & sicca est. Primi tamẽ generis syl uestris lutei, non perinde ac reliquorum acris ad-modum est facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri si illinantur, ex-ulcerandi, & crustas cum dolore creandi vim ha-bent. Proinde scabros vngues & scabiem tollunt, & stigmata delẽt, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illitu sanant. Tepido eo-rundem decocto perniones foventur. Radix sicca tritáque, sternutamenta naribus admota ciet. Dẽ-tium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet speciatim Ranunculus differen tias. Omnes verò vehementer acrem facultatẽ pos sident, adeò vt cum dolore exulcerent. Hac itaque ratione si moderatè vtare, psoras & lepras exco-riant, & vngues leprosos diuellunt, ac stigmata dis cutiunt,

cutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tẽpore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriatur ſolum cutis, ſed & in cruſtam vritur. Atque igitur hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi illinãtur viridia. Porrò radix arefacta ſternutatorium eſt medicamentum ſimiliter aliis quæ valẽter deſiccant. Sed & dentiũ dolores iuuat, vt & eos, vehementer ſcilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus vis cauſtica, ſi cruda folia imponantur, puſtulaſq; vt ignis faciunt. Ideo ad lepras & pſoras vtuntur, & ad tollenda ſtigmata, cauſticiſque omnibus miſcent. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore cõmãducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa, ſternutamentũ facit. Noſtri herbarij ſtrumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpenſa.

DE BRYO. CAP. LVIII.

NOMINA.

Βρύον Græcis recentioribus, Lupus ſalictarius Latinis, Lupulus officinis, vulgò Humulus vocatur. Aliquot Italiæ rura, ad Græcam appellationem alludentes, Bruſcandulam, quaſi Bryon ſcanſile nominant. Germani Hopffen, (Gallicè Du houblon.) Græci autem Bryon à Bryoniæ ſimilitudine haud dubiè nominarunt. Lupus verò ſalictarius, quia ſubit ſcanditque ſalices, & arbuſta omnia

Lupulus. Humulus. Bryon. Lupus ſalictarius.

omnia circũuoluẽdo se circũplectitur, appellat⁹ est. Hinc quoq; Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupus reptitius.

FORMA.

Caules habet aculeatos, longißimósq;. Folia vitis albæ, hispida, & nigriora. Flores cinereos seu candicantes, ac multis exilibus folliculis squamatim compactiles. Radicem subnigram, longam.

LOCVS.

Paßim & copiosè in Germania nostra iuxta vepres & salicta prouenit, ex eáque ceruisiam potũ, quo vini vice vtuntur, Germani conficiunt. Ideoq; in hunc vsum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Augusto mense floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium esse putant. At vtrique, mea quidem sententia, falluntur: flores enim quorũ potißimum vsus est, calidos & siccos esse, odoris grauitas, & immodica amaritudo testantur. Antiquus etiam herbarius calidum & siccum in secundo ordine esse tradit. Denique constat radices quoque eius calidas esse.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Bilem vtranque detrahit. Abscessus discutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus haustus ventrem magis subducit, minus verò obstructiones aufert. Coctus verò magis ab

gis ab obstructionibus liberat, minusq; ventrē subducit. Auribus instillatus eas à putredine vēdicat, & à fœtore liberat. Radices obstructiones tollunt, lienis potißimum & iecoris.

DE VERONICA. CAP. LIX.

Veronica vtraque hic vsu rarissima.

NOMINA.

V*Eteribus Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum constat, Vulgus autem herbariorum hodie Veronicam, Germani* Erenbreisz oder Grundheyl, *ob mirificam sanandi vlcera & vulnera facultatem, nominant.* Veronica.

GENERA.

Duûm est generum Veronica: vna mas, altera verò fœmina. Discrimina earū ex descriptionibus patebunt.

FORMA.

Veronica mas herba est per terram serpens, cauliculo dodrantali & nonnunquam etiam longiore, rubescente & lanuginoso, foliis oblongis, nigris, hirsutis & serratis, floribus in cacumine purpureis, semen in vasculis loculi speciem habentibus, radice tenui. Fœmina itidem per terram serpit caule lanuginoso, foliis rotundis instar herbæ quæ Cētummorbia & Nummularia hodie vocatur, minimè in ambitu incisis, paulò quàm maris viridioribus, floribus in luteo purpureis, semine in vasculis

rotundis,

rotundis, radice, vt mas, tenui.

LOCVS.

Nascitur incultis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & vehementem adstrictionem in gustu præ se fert, vt hinc calidam & siccam esse coniicere liceat. VIRES.

Mirificè ad cruenta ac vetera vulnera & vlcera sanãda confert. Scabiei denique & omnibus cutis vitiis medetur. Ferunt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam venatore sanatum esse, cùm is ceruum à lupo vulneratum eius herbæ comestione, & aßidua in illa volutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, in quacũque corporis parte fuerint, potißimum autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius vsum vnicè cõmendant in febribus pestilẽtialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potißimum vero pulmonis exulcerationibus.

DE BVLBO SYLVESTRI.

CAP. LX.

Bulbus syluestris hinc videtur esse quod leucoium Theophrasto pingitur & nobis iam in hortis frequentius ad nataiẽ Christianum floret.

NO-

NOMINA.

ὀλβος ἄγριος Græcis, Bulbus *sylueſtris* Cepa ſyl-
B Latinis. *Sunt quibus* Cepa *ſylueſtris ap-* ueſtris.
pellatur. Germanicè Feld, Vuild oder acker zuuibel. (Gallicè vn porrion.) *Bulbos au-* Bulbi. *tem nominant radices ſuis membranis tunicatas, ſiue pluribus capitulis coagmententur, vno follicu-lo omnes ambiente, ſiue quadantenus diſtinctæ ſeparentur.*

FORMA.

Herba eſt caule dodrātali, cauo, foliis porraceis, floribus liliij ſinuatim emicantibus, ſpecioſis, ſex foliis è calatho ſtellatim radiatis, ex viridi in luteū tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, ſeminibus pleno, radice bulboſa ceu Allium, *citra odorem glutinoſa.*

LOCVS.

In locis vmbroſis, circaq́; margines quorundam pratorum copioſè prouenit. Quare in vallibus non procul à Tubinga *iuxta monaſterium* Bebēhuſenſe *ſitis, & radice montis* Auſtriaci *ad pratum tenue vocatum,* Bulbus *plurimus naſcitur.*

TEMPVS.

Per initia veris, Martio *&* Aprili *menſib. erumpit, ac ſtatim ſubinde euaneſcit. Semen non tantùm in caulibus, verumetiam iuxta radicem profert.*

TEMPERAMENTVM.

Amara auſteráque qualitate præditos inueniet, non hunc, ſed & alios bulbos, qui guſtū exactè conſuluerit.

n

fuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam exiccare posse, nemini nō notum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt et calefaciūt, veneréme que stimulant. Linguā & tonsillas exasperāt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, collisa, surculos, articulorumq; dolores illiti conducunt. Gangrænis & podagris cū melle, & per se, hydropicorúmque tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedāt. Furfures & achoras cum nitro tosto exterunt. Sugillata & varos per se, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cū polenta, & contusis vnguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus crematis appositi, tollunt. Combusti verò & Alcyonio permisti vitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto exixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere verò eorum in cibo copiam oportet, quoniā neruosas partes tētant.

EX GALENO.

Bulbi amaram austeramq; vim manifestam obtinent, quamobrem elanguescētis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At verò neq; iis inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quāquam crassiore ac glutinosiore sit corporis

substantia:

ſubſtantia: etiam amaritudo craßitudini aduerſatur, lẽta craſſaq; nata incidere. Quapropter bis elixi vberius quidem alũt, ſed excreare volẽtib. reluctabuntur, vtpote omni amaritudine exuti. Tũ verò ex aceto, oleo garoq; miſtis, eſitare ſatius fuerit: nam ita magis oblectabũt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius concoquentur. Quidam horum cibo abundè & immodicè vſi, planè ſeminis auctã copiam, inq; venerem ſe eſſe promptiores ſenſerunt. Hos quoque homines variè apparant. Non enim ſolùm aqua elixos, verumetiam patinas ex ipſis variè condîtas inſtruunt. Alij quidẽ in ſartagine frigunt, multi in craticula aſſant: Verùm hi multam coctionem haud ſuſtinent, admodum pauca contenti. Sunt qui nihil prorſus præcoquant: delectat nãque eos amaritudo ipſa ac auſteritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiuſmodi illecebrã duo aut tres plus ſatis facient. Si verò liberalius ſic apparati ſumãtur, præſertim, vbi vt mos eſt, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabunt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariũt. Qui ad hunc modum eſitantur, alimentũ minimè boni ſucci procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, ſuccus craßior quidem ille erit, cætera verò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto et ſulphure vulnerib. in facie me-

dentur: per se verò triti neruorum contractionem, & ex vino porrigines. Succũ cum melle canũ mor sibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinẽ idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, Coriandrum & farinam adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erũpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè in sole illitis, cũ melle et nitro emendant. Lentiginem cum vino, aut cum cumino coctis. Vulneribus quoque mirè prosunt per se, aut, vt Damion, ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cœlesti tẽperato dantur. Ad cõuulsa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui sunt ruffi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem stimulant. Syluestres interaneorũ plagas & vitia cũ Silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen cõtra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiũ ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurũ maculas varietatesq; igne factas emẽdat. Elixes assis minus vtiles adiiciunt

esse,

esse, & difficilè cōcoqui ex vi vniuscuiusq; naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictū damus Bulbus facultatē emolliēdi & discutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depascentibus vlceribus tostus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodest.

DE BICIO. CAP. LXI.

NOMINA.

ὄροβος Græcè, Vicia Latinè nominatur.

B Officinæ non sine maximo errore ea pro Orobo vtuntur. Germani alludentes ad Græcam appellationem, Vuicken simpliciter, vel cū adiectione zam Vuicken (Gallicè De la vesce) vocant. Vicia autem, vt Varroni placet, dicta est à vinciēdo, quòd itē vt vitis capreolos habeat, quibus sursum versus serpit.

Officinarū error.

Vicia vnde dicta.

FORMA.

Cubitali altitudine surgit, foliis Aphaces, angustioribus tamen, flore Pisi, minutis, nigricantibusq; in siliquis seminibus, quorum quidem figura non rotunda est, sed, similiter lenti, latiuscula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem segetes copiosè prouenit.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & siccitatis, validius tamen siccat, in secundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non solùm insuauia, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuũ ergo est, quum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoque quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi craßiq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem.

DE BLITO. CAP. LXII.

Blitum iam in hortis frequens, viride, album, frequentius rubrum.

NOMINA.

Officinarũ error.

Βλίτλον *Græcis*, Blitum *siue* Blitus *Latinis vocatur. Officinæ hanc herbam cum Beta confundunt non sine magno errore. Germanis* Maier (Gallicè De la blette, ou espinars) *dicitur.* Blitum *nomen inde traxit quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia vlla. Nam* βλίτλους *stolidos & ignauos Græci dixerunt. Sic hodie Græca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit.*

Blitũ vnde dictũ. βλίτλοι.

FORMA.

Blitum *non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario iis verbis describitur:* Blitum erumpit ocyßimè, foliis betaceis, sine acrimonia fatuis & insipidis, semine vt Beta corticeo, copioso, racemoso, vt Atriplex, radice non vna, non in

rectum

rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & proli= ››
xa. Ex quibus vtique verbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitũ. Hæc siquidem ocyßimè erũpit, atque in altum tollitur, foliaq; Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius vt Betæ corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non vna nititur, sed multiplici ac longa, non in rectum, sed obliquum tendente. Rectiorem tamẽ & magis descriptioni respondentem si quispiam protulerit, non grauabimur nostram mutare sententiã, vt qui probè perspectum habeamus in iis herbis quæ à Dioscoride non descriptæ sunt, facilimè aliquem in tanta rerum penè omnium caligine aberrare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hæc proueniat, tamen vt de Blito etiã tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa sæcula seminis deiectione reparat, vt etiã si velis vix poßit aboleri, sic semel nata plurib. annis restibili fertilitate prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, semineq; prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidũ & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris vice in cibum venit. Aluo vtile est, nullam tamen medicamentosam vim obtinet.

EX GALENO.

Aquoſum eſt olus, ac vti quis non abſurdè dixerit, qualitatis expers, & inſipidum: quapropter nõ ex ſolo oleo garóq;, ſed addito aceto ſæpius meliúſq; aſſumitur. Nonnihil *etiam ad leuigandã aluũ momenti affert, verùm idipſum perquam exiguũ eſt, quoniã nulla ipſis acris nitroſáve adeſt qualitas, quæ aluum ad excretionem irritare poßit.* Liquet *etiam quod minima ab ipſo alimonia in corpus dimanet.*

EX PLINIO.

Blitum *iners videtur ac ſine ſapore aut acrimonia vlla.* Vnde *cõuiciũ fœminis apud* Menandrum *faciunt mariti. Stomacho inutile eſt.* Ventrẽ *adeò turbat, vt cholerã faciat aliquibus.* Dicitur *tamen aduerſus ſcorpiones potum è vino prodeſſe, et clauis pedum illini. Item lieni & temporũ dolori ex oleo.* Hippocrates *menſtrua ſiſti eo cibo putat.*

DE BVNIADE. CAP. LXIII.

Napus bunias ſatiuus nobis Nauet, & eius ſemen Nauette.

NOMINA.

B βουνιὰς *Græcis, Romanis* Napus, *Germanis* Steckrub (*Gallicè* Nauet, ou Naueau) *appellatur.* Buniadis *autẽ appellationẽ à tumẽte figura quã præ ſe fert, Græci deduxerũt.* Nanq; *radix* Napi *buniadis in amplitudinẽ excreſcit, & in rotundum extuberat.* Cliuos *ſiquidem, colles, verrucoſaq; loca* βουνὸς *nominant.*

Napus Bunias quare dictus. βουνοί.

G E-

GENERA.

Napi buniadis, quē Galenus & alij veteres in Raporum sensum reponunt, duo sunt genera. Vnum satiuum, quod forma proximè ad Braßicam tertiæ speciei accedit, radicemq́; oblongiorem obtinet, Germani huius generis Napos, Trucken steckruben *nominant: Alterum syluestre, quod foliis suis Erucæ non dißimile est, radice ampliore, & rotundiore. Germanicè* Naſz steckruben *appellantur eius generis Napi.* Napus Bunias satiuus. Syluestris

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Braßicæ proximos, semen in siliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum easdē quas Rapum vires habeat Bunias, necesse est idem etiam vt obtineat temperamentū. Est itaque Napus bunias in secundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamē quàm Rapum nutrit. Semen eius potum letalia venena inefficacia reddit. Miscetur antidotis. Radix etiam eius sale condîtur.

EX GALENO.

Easdem

Easdem quas Rapa vires obtinent. Vide itaque caput de rapis.

DE BOTRY. CAP. LXIIII.

Botrys herba hic freques diuersa à frutice quē Piment vocamus. Blattaria & vua crispa nobis ignotæ.

NOMINA.

Βότρυς *Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & vulgaribus herbariis incognita. Germanis haud ineptè* Traubenkraut (*Gallicè* Du Pyment) *nominabitur. Botrys verò dicta est à semine, quòd racematim ramulis adnascitur.*

Botrys vnde dicta.

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaq; alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaq; valde odorata est, ideoq; vestibus apponitur. Ex qua quidē descriptione omnibus manifestum fit, herbā cuius picturam exhibemus esse legitimam Botryn: vniuersa enim herba ad luteum colorem vergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, foliis Cichorii, odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositißimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrētes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto

Augusto et Septēbri ad maturitatē maximè peruenit: quibus etiā mensibus, vt Ruellius annotauit, venalis herba per Parisiēsium vrbē defertur. Odoris enim gratia Galli vestimentis, pānis, & linteis curiose interponūt. Apud Germanos tamē eius herbæ nulla est gratia, quòd illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidā & siccā esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monstrat. Itē vis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemq; inest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In vino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodū odorata, quæ cum vino pota nonnisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

DE BARBA CAPRI. CAP. LXV.

NOMINA.

QVo nomine veteribus Græcis et Latinis hæc herba vocata sit, nobis nondum compertum est. Neque enim Pycnocomon est, quòd à descriptione illius prorsus abhorreat. Quare Barbam caprinam interea donec certius nomen nacti fuerimus, nūcupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre videtur. Germanicè Vuald geiszbart, vt eam segregaremus ab altera einsdem nominis, quæ non in syluis, vt hæc ipsa, nascitur,

Hæc herba non est Pycnocomon.

Barba capri cur dicta.

nascitur, sed in pratis & senticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalẽ, angulosum, folia Castaneæ aut Corylo similia, in ambitu serrata, flores candidos, exiguos, racematim cõpactos, instar barbæ canæ dependentes, radicem nigram, lignosam, intus candidam. Flores eius in iulos abeunt.

LOCVS.

Prouenit in obscuris syluis, & vallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse hanc herbam facilè ex gustu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potißimum, gustata exhibet.

VIRES.

Abstergit haud dubiè expurgátque, & quæ in venis est, craßitiem incîdit. Quamobrem menses ducit, educendóque, ex thorace & pulmone, puri auxiliatur. Et in summa, siue crassa in eis pituita, siue pus, siue aliud quippiam continetur eiusmodi, expurgat. Hac vtique ratione & morbo comitiali cõpetit. Extrinsecus illita & imposita, tumores ex pituita ortos discutit.

DE BLATTARIA. CAP. LXVI.

NOMINA.

NVm Græcis authoribus cognita hæc herba fuerit, nondum compertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit autem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; conuenientißimo nomine Germanis appellabitur Schabẽkraut (Gallicè Herbe vermineuse semblable à Boillon blanc.) Blattaria vnde dicta.

FORMA.

Plinius loco iã citato Blattariã sic pingit: Blattaria est similis Verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta foliis minus cãdidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbã cuius picturã damus esse Blattariã: sic enim Verbascum mentitur, vt pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt nõ pauci herbarij, qui hac similitudine decepti, cã inter Verbasci genera connumerent. Folia tamẽ, quæ minimè sunt hirsuta & candida, sed potius viridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare poßunt. Plures deniq; cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbasci flores proximè accedẽtes. Folliculos quoq; lini instar, in quibus semen cõtinetur.

LOCVS.

Nascitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius satis docet esse calidam & siccam.

VIRES. EX PLINIO.

Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam vocant.

APPENDIX.

Non plura de huius herbæ facultatibus apud probatos autores inuenio, sed haud dubiè si quis ea vti voluerit, eadem quæ alia amara, in corpore nostro efficere potest. Quæ qualia sint, ex capite præcedente facilè intelliges.

DE BROMO. CAP. LXVII.

NOMINA.

Βρῶμος Græcè, *Auena latinis ac Officinis, Germanis* Habern (*Gallicè* Auoyne) *dicitur.*

FORMA.

Foliis & culmo Tritico similis, geniculis intersecto. In summo verò fructum habet veluti locustas duplici crure diuaricatas, in quo semen includitur. Radicem copiosam.

LOCVS.

Paßim in Germaniæ agris nascitur, ac iumētorum potius quàm hominum pabulum existit.

TEMPVS.

Seritur Martio mense, metitur autem Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Auena vt medicamentum refrigerat, Galeno autore: vt alimentum verò, eodem teste, calefacit sufficienter. Vtroque verò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen

Semen eius haud ſecus quàm hordeum ad cataplaſmata vtile. Plus etiam ex ea ſit cohibendæ aluo accõmodata. Succus eius in ſorbitione acceptus, tußientibus prodeſt.

EX GALENO.

Auena vt medicamentum ſimilem hordeo vim obtinet. Nam *illitum deſiccat, & digerit mediocriter, & ſine morſu.* Nonnihil *etiam adſtrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.*

EX PLINIO.

Semen vtile ad cataplaſmata atque hordeum & ſimilia. Prodeſt tußientibus ſuccus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

DE VVA CRISPA. CAP. LXVIII.

NOMINA.

VEteribúsne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, *me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cùm nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non eſſet, vulgarem & qua omnes hodie herbarij vtuntur nomenclaturam vſurpare voluimus. Vuam autem criſpam fruticem hunc dixerunt ab intortis feréque in circulũ verſis (criſpa alij vocant) foliis, & acinis quos producit. Quò etiam reſpicientes Germani noſtri,* Kruſzbeer, oder Kruſelbeer *vocant. Latinius fortè vua intorta nuncuparetur.*

Vua criſpa cur dicta.

FORMA.

Frutex eſt ramulis multis, aculeatus, rectoq; ſpinarum

Hierosolymitanum pomum. Charantia. Altera Balsamīe. Balsaminum.

Padani Balsaminam vocant, Hierosolymitanū pomum Hetruria, Mirabile Gallia, vulgus Italorum Charantiam, quoniam septi modo in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quam fœminam nominauimus, Itali neutro genere Balsaminum appellant, priori quidem quòd ad fructū attinet similis, nisi quòd minor est, in aliis dißimilis: neque enim foliis, neq; etiam floribus respondet. Vtraque planta visu pulcherrima est, vt hoc saltē nomine pingi meruerint. Etsi præstet etiam harum habere picturas, vt de iis plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Primæ.

Prima tenuibus prælongisq; flagellis vltro citróque reptātibus euagatur, foliis Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum sinu prodeuntibus quibus illigantes sese cancellatim vicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum languescente, turbinato vtrinque fructu, carnosa cute, & per versus verrucosa, ac rigidioribus bullis intumescente, cucumeris syluestris pusilli similitudine, puniceus maturo color, chartilago intus punicea vel lutea, sanguineúsque succus. Pomum maturitate dißilit, inanitásq; confracto patet, semina intus pomi formam referentia continēs.

Alterius

Altera caulem habet craßißimū, Portulacæ aßimilem, in herbaceo colore rubescentem, Folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar.

ſtar Conſolidæ hodie regalis vocatæ herbæ caudatos, fructum priori non diſsimilem, primo herbaceũ, dein pallidum luteúmve, piloſum, qui maturitate diſsilit, inanitáſque confracto apparet, ſemina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentem.

LOCVS.

Non niſi ſatæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ naſcuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes ſunt Auguſto & Septembri menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentum, potiſsimum alteram, obtinere arbitror. Quare in ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertij exiccare, nec inſigniter calefacere, primo nimirum ordine, eſt veriſimile.

VIRES.

Ex primi generis Balſamines ſeminibus oleũ exprimitur, ad vulnera, quod in Corollario *ſuo annotauit doctiſsimus* Hermolaus, *præcipuum.* N*õ*nulli *pomum oleo prius imbutum aliquot dies inſolant, deinde vel fimo, vel terra tantiſper obruunt, dum prorſus intabuerit, ſic* Balſami *vires glutinãdis vulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum* Balſa*minæ vocabulũ. Quid multa? in vulneribus ſanãdis* Telephio *non inferiores eſſe coniicio, hincq́;* Bal*ſaminas appellatas. Nos tamen de iis peculiarem* *Balſamine vox vnde nata.*

 expe-

experientiam nullam habemus. Poterunt itaque *alij, si lubet, earundem virium facere periculum.*

DE GLYCYRRHIZA. CAP. LXX.

Glycyrrhiza Gallis partibus transpositis Rhiza glyceia, Riglice.

NOMINA.

Liquiritia. *Glycyrrhiza vnde dicta.* *Scythica radix.*

Γλυκύῤῥιζα Græcis, *Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis* Suszholtz *(Gallicè* Erculisse, ou rigolisse*) dicitur.* Nomē *tum apud Græcos, tum etiam* Latinos *à dulcedine, qua radix eius prædita est, inueniße notius est, quàm vt dici debeat.* Theophrastus *nono de plantarum historia libro, Scythicam nominauit radicē, quòd in Scythia circa* Mæotim *paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui* ἄδιψον *vocitent, quòd sitim retenta in ore arceat.*

FORMA.

Breuis *frutex est, ramos binûm cubitorum altitudine spargens, in quibus folia densa,* Lentisco *similia, pinguia, tactuq; glutinosa,* Florem *fert* Hyacintho *similem.* Fructum *pilularum* Platani *magnitudine, asperiorem tamen, siliquas* Lentis *modo rubescentes, breuesq; habentem.* Radices *illi sunt longæ, colore buxeæ vt* Gentianæ, *subacerbæ, sed dulces, quæ* Licij *modo in succum coguntur & densantur.* Hæc *delineatio ita* Liquiritiæ *hodie vocatæ quadrat, vt nulla penitus sit nota quæ in illa nō reperiatur.* Fruticosa *enim est, ramos, bicubitales emittens,*

mittens, foliis lentiscinis, densis, pinguibus, tactuq; sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Capadocia ac Ponto nascitur. Multa præterea nec ignaua aliquot Germaniæ nostræ locis, Pabēbergēsi præsertim agro, IOACHIMI *nostri Camerarij viri doctißimi patria, producitur. Et hodie nusquā ferè non seritur in hortis. His quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquā poßit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat.*

Pabenbergensis ager Glycyrrhiza fœcūdus. Ioach. Camerarius.

TEMPVS.

Carpitur Septēbre mense, quando semine prægnans est, aut vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, vniuersum eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potißimum caliditatis fuerit, quamproximè ad symmetrum temperatúmve accedens. Porrò quum etiam dulcis sit, humida quoque sit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes vtilis est. Oportet autẽ vt linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracisque vitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum vitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circunlitus. Cõmãducatus stomacho succurrit. Radicum recẽtium decoctum ad eadem conuenit. Radix verò sicca in puluerem trita, pterygiis commodißimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicũ succus in primis vtilis est, similiter vt eius radices dulcis, simulq́; modicè adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nõ solùm in arteria, verumetiam scabra vesica, idq́; temperaturæ mediocritate. Quoniã autem temperie quoque humidum est quod modicè dulcè est, iure sanè sitim arcens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix vtilis ad suspiria, & tußim siccam, atque in totum thoracis laborantis medicamẽto commoda redditur. Quin & ex melle vlceribus mederi potest. Sitim quoque extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & vitam prorogare affirmant.

EX

EX PLINIO.

Radicis vsus in subditis decocta ad tertias, cætero ad mellis craßitudinem, aliquando & tusa. E quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Itē voci vtilißimo succo, sicut spissatus est linguæ subdito: itē thoraci & iecinori. In ore habētes sitim non sentiūt: ob id quidā Adipson appellauerūt eam, & hydropicis dedere ne sitirēt. Nō parum auxilii confert iis qui perpetua siti excruciantur: ideo commanducata & stomatice est, & vlceribus oris inspergitur, sæpe & pterygiis. Sanat vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitaliū. Dedere eam quidam potui in quartanis drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem sistit ex vulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. *Adipson.*

DE GALEOPSI. CAP. lxxi.

Galeopsis tibi pingitur nostra cataria.

NOMINA.

Γαλήοψις, ἢ γαλεόβδολον Græcè: *Galeopsis, Vrtica iabeo Latinè, vulgò & officinis Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Castrangula dicitur. Germanicè* Kraunuuriz, Sauuurz grosz feiguuart Zenkrant. *Apposité autem Galeopsis appellatur, nomine ex græco & latino cōposito, quod eius flores prorsus galeæ aspectū referāt. Aut si græca cum latinis componi haud possunt,* γαλήοψις *cum* η *& nō* ι, *vt habent multa exēplaria,*

Scrophularia maior.

Galeopsis cur dicta.

ria, ſcribendum erit, vt idem valeat ac muſtelæ aſpectum referens: flores enim non diſsimiles eſſe capiti illius animalis videntur. Et ita *legendum eſſe Plinius etiam teſtatur, qui* Galeopſin *hanc nominat herbam.* Scrophulariam *autem à curãdis ſtrumis, quas ſcrophulas vocant recentiores, dixerunt.*

FORMA.

Totus cum ſuo caule & foliis frutex Vrticæ *ſimilis eſt, leuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata.* Flores *illi tenues, & purpuraſcentes.* Huius *delineationis notæ in vniuerſum omnes, nulla prorſus reclamante, herbæ quam vulgus* Scrophulariam *maiorem nominat, conueniũt.* Frutex *enim eſt qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum aſſurgit, foliaq; Vrticæ habet, ſed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem.* Flores *tenues, atque purpuraſcentes.* Reſpondet *etiã locus natalis, vt ex ſequentibus patebit.* Eſſe *autẽ veterum* Galeopſin *vulgi* Scrophulariam *maiorẽ, præter ea quæ iam diximus, manuſcriptus quoque codex euidenter oſtendit, in quo pictura ita* Scrophulariã *refert, vt nemo ſit qui eam non agnoſcat.* Huc *accedit quòd in deſcriptione, quam ex* Dioſcoride *deſumpſit, aperte teſtatur* Scrophulariam *maiorem alio nomine dictam eſſe* Galeopſin *&* Galeobdolon. Neque *facultates diſcrepant, ſed vtrãque ſimiles ſunt, adeò vt haud dubiè veterũ* Galeopſis, *recentiorum herbariorum ſit* Scrophularia *maior.*

maior. LOCVS.

Nascitur circa sepes, semitasq́;, & in areis ædificiorum paßim. TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mensibus, tum enim potißimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, extenuat, & discutit, adeoq́; partium est tenuium, id quod amaritudo quã in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, succus, caulis & semen, duritias, carcinomata, strumas, parotidas & panos disiiciunt. Oportet autem bidie cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius vtiliter. Ad nomas, gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt. EX PAVLO.

Galeopsis, quam alii Galeobdolon appellant, vrticæ similis herba est, maiorem tamen læuorem habet, & odorem grauem. Scirrhosos tumores dißipat & emollit. Itẽ ad nomas cataplasmatis modo illita confert. EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq́;, duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Item strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est & decocto succo fouere. Putrescẽtia quoq; & gãgranas sanãt.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuũt facultatem sanãdi vlcera putrescẽtia, & mariscas. Succum

cum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticæ tradũt, vt inde ſatis conſtet à Galeopſi nõ diuerſam eſſe. Semen in expellendis & eneccandis lumbricis eſſe efficax adiiciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. lxxii.

Gallium à florum pallidorum & odororũ copia, floraſtre dicitur, aliis aſpergula minori, quòd aſpergilli formam habeat.

NOMINA.

Gallion vnde dictũ.

Γάλλιον, ἢ γαλλέριον, ἢ γαλάτιον *Græcis, Gallion Latinis. Officinis, vt multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta et incognita eſt. Germanis* Vnſer liebẽ frauuen Vueg, oder Vual, oder betſtro (*Gallicè* Petit muguet) *dicitur. Nomen inuenit ex eo quod vim coagulandi, ac ſpiſſandi lactis habeat.*

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ ſimilima habet. Florem in ſummo luteum, tenuem, frequẽtem, valde odoratum.

LOCVS.

Naſcitur in aruis et humidis paluſtribúsve locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potiſsimum menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium ſiccum eſt & ſubacre.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia cohibet. Idẽ cerato roſacco miſcetur, inſolatúrque

que donec albeſcat, & ſic laſsitudines recreat. Radix venerem ſtimulat.

EX GALENO.

Galliũ inde adeò nomen ſortitum eſt ſuum, quòd lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & ſubacrem. Flos eius ſanguinis profluuiis competere videtur, & ambuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

DE GLECHONE. CAP. lxxiiii.

Pulegiũ in ſyluis & locis æditis luxuriat.

NOMINA.

γλήχων, ἢ βλήχων Græcè, Pulegiũ Latinè vocatur, Officinæ latinũ nomẽ retinẽt.
r Germanicè Poley (Gallicè du Pouliot) Blechon.

Blechona autem appellarunt, quòd guſtatum à pecore cũ floret, balatũ concitet. Id quod Plin. li. xx. capite xiiij. autore, de ſylueſtri verè dicitur. Pulegium verò, quòd eius flos recens incenſus pulices interficiat.

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegii faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre ſcribunt, niſi quod mas cãdidũ, fœmina verò purpureum florem habeat. Dioſcorides Pulegium maſculum, quod ſatiuum alio nomine in Dictamni deſcriptione vocat, duntaxat depingit. Satiuum Pulegiũ.
Sylueſtre autem ſecundam Calaminthæ ſpeciẽ facit, quam latini propriè Nepetam nominant, vt ſuo loco dicemus. Sylueſtre.

FOR-

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius picturam damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustẽtetur: foliis Sampsychi, surculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelq́; satum diutina durat ætate. TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnãs est, id quod Iulio & Augusto mensibus accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, valde tum excalefacit, tum extenuat, ideóque in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & concoquit. Potum mẽses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloe potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachíque morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum vino potum venenatorũ morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectũ recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematúmque gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert vsquedum rubescat cutis. Cum cerato varos tollit. Lienosis cum sale vtiliter illinitur. Decoctũ

eius

eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones vuluæ in desessionib. iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abundè magnum est testimonium, quòd illitum rubrificat, & quòd, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare verò satis indicat quum humida, crassa & lenta ex thorace et pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas vitreas aceti vtrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona vertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, et à siti traditur: neque æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic et pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autẽ ex aqua item rosiones sistit, et vomitiones cum aceto et polenta. Intestinorum vitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex vino, et si aminæum sit, & calculos, et interiores omnes dolores, ex melle et aceto sedat. Menstrua & secundas, vuluas cõuersas corrigit, defunctos partus eiicit. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres

bres bibendæ sunt, tritum inspergitur. Salsitudines corporis si cum vino tradatur minuit. Neruorũ causa & in contractione, cum sale, aceto & melle confricatur opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum. Ad scorpionum, in vino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incēsus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegii ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subiici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

EX SIMEONE SETHI.

Pulegiũ attenuat & calfacit vehementer, quapropter humida & crassa in thorace, & in pulmone humida & glutinosa iuuat, & vt excreentur efficit. Cum vino albo coctum & potum, calidumq́; syncerũ menses prouocat. Extrinsecus illitũ ischiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA. CAP. lxxiiii.

Gentiana ex monte Iura huc cõuehitur.

NOMINA.

γεντιανὴ, *græcè* Gētiana *latinè appellatur.*

r *Nomen apud oēs officinas retinet. Germanicè* Entzian, oder Bitteruurtz (*Gallicè* Gētiane) *nominatur. Sic à Gentio Illyriorũ rege, qui in bello primus eius vires reperit, dicta est.*

Gentiana vnde dicta.

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicē erumpunt iuglandi

di aut Plantagini similia, subrubẽtia: sed quæ à medio caule, præsertim autem cacumine prodeũt, brevioribus incisuris secta sunt. Caulis illi inanis, leuis, digiti craßitudine, binûm cubitorum altitudine, geniculis intersectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primum calycibus conclusi, postea intumescẽtes explicantur. Semen in calycibus obtinet latus, leue, glumosum, ad Spondilij semen accedens. Radicem mittit longam, similem Aristolochiæ longæ, crassam, & amaram.

LOCVS.

Nascitur in altißimis montium cacuminibus, vmbrosis locis & aquosis. Plurima verò & copiosißima sub Alpinis montibus in Illyrio, & in mõte Farremberg haud procul à Tubinga sito.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potißimum mense, dein Iulio semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immensa satis monstrat radicem eius esse calidam & siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adstringentẽ vim habet. Venenatorũ morsibus succurrit duarũ drachmarũ pondere cũ pipere, ruta & vino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis et cõuulsis opitulatur. Hepaticis, stomachicis pota cum aqua subuenit. Radix collyrij modo

do subdita fœtus eiicit. Vulneraria est, imposita vt lycium, vulneribusq; sinuatim depascentibus, potissimum succus, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyriis acribus miscetur succus. Radix alphos abstergit. Contusa radix diebus quinque aqua maceratur, postea in eadē decoquitur, dū aquæ radices superstant emineántve: deinde vbi refrixerit aqua linteolo percollatur, iterúmque decoquitur, dum mellis craßitiem contrahat: demum in vase testaceo reconditur.

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodū efficax est quū opus est extenuatiōe, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc poßit, quum impensè amara sit. EX PLINIO.

Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduersus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis siue sicca pota prodest. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tußientibus modo, sed ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interancorum vitiis occurrit. Radix trita vel decocta, à ruptis, conuulsis, et ex alto deiectis potatur. DE GLYCYSIDA. CAP. lxxv.

Pæonia mas & fœmina nobis frequens, solam pingis fœminam.

NOMINA.

Γλυκυσίδη, ἢ παιονία *Græcis*, P*æonia & Casta herba* Latinis *dicitur.* Nomen P*æoniæ in officinis seruat.* Germanis Peõszblum, Konigzblum Gichtuurtz, Benignenrosz, Venedischrosz, Benedictenrosz, Pfingstrosz. (*Gallicè* Piuoine) *vocatur.* Glycysida *porrò dicta est quòd grana mali punici acinis similia habere videatur. Nã sidia mali punici grana à* Bœotis *nominantur.* P*æonia ab eius inuẽtore medicinæ peritissimo,* P*œone appellata est.*

Glycysida vnde dicta.

P*æonia cur dicta.*

GENERA.

Duo eius genera sunt, mas & fœmina. Mas in vulgaribus herbariis Niniucnuurtz, *fœmina verò* Peonienblum, *aliisq; nominibus* Germanicis *paulò antè cõmemoratis nuncupatur. Idẽ, magno errore* P*æoniam à* P*ionia differre putant, atq; adeo diuersis etiam capitibus, imò & viribus disiungũt. Ferẽdus tamen is error esset, nisi vtrique etiam herbæ, hoc est,* P*æoniæ &* P*ioniæ, duplex genus assignarent, marem nimirum & fœminam, cùm tamẽ sub vna* P*æoniæ nomenclatura, vtrunq; genus* Dioscorides *& alij veteres complexi sint.*

Error *herbariorum.*

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantum altitudine nascitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi *nuci folia similia obtinet: fœmina verò smyrnij modo diuisa. Summo caule siliquas quasdam* Amygdalis

ſimiles profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis ſimilia inueniũtur, ĩ medio nigra, purpurea, quinq; aut ſex. Radix maris digiti craßitudine, dodrãtali vero lõgitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminæ propagines ſobolésve ſeu glandes ſeptem aut octo, vt Aſphodelus habet. Ex qua ſiquidem deſcriptione abũdè liquet, Pæoniam quæ paßim in hortis naſcitur, & cuius hîc picturam damus eſſe fœminã, quod eius folia Smyrnij modo ſint laciniata; & quòd radix ſeptem aut octo veluti glãdibus conſtet. Reliquæ notæ, potißimum quòd in ſiliquis grana alia rubẽtia, alia nigra ſint, vtrique generi communes exiſtunt.

LOCVS.

Naſcitur in altißimis montibus, & paßim hodie, fœmina potißimum in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret menſe.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adſtringentem cũ quadam dulcedine. Si verò pluſculum dentib. mãdas, acrimoniam item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies, id quod in radice etiã noſtratis Pæoniæ, quam fœminam eſſe diximus, deprehendes. Pæoniæ verò in vniuerſum temperamentum tenuium eſt partium, exiccatorium, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut paulò calidius.

V I-

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menſes Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodeſt, renum ac veſicæ doloribus. Decocta in vino & pota, aluũ ſiſtit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in vino auſtero, nigro, rubentem fluxionem ſiſtit. Stomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A pueris pota et comeſta, initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus, ephialtas nominant, vuluæ ſtrangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulſa aut vino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menſes cit ex mulſa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribrare, & ſic inſpergere. Expurgat etiã iecur obſtructum & renes. Sed hæc efficere nata eſt quà acris & ſubamara eſt, quà verò quiddam etiam adſtrictiorum obtinet, fluxiones ventris ſiſtit. Oportet autem tunc in auſterorum vinorum quopiam cã decoctam bibere. Eſt omnino reſiccatoria vehemẽter, vt nõ deſperauerim eam ex collo pueris ſuſpenſam, meritò comitialem morbum ſanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ex eo quo geſtabat radicem tempore. Vbi autem forte fortuna quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus morbo Hiſtoria.

correptus est: rursusq; suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum verò est mihi satius esse denuò id certioris experiẽtiæ gratia detrahere, id quum fecissem, ac puer iterum esset cõuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus, ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice aßiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm destillationes & grauedines desiccat, si quis eam in calidum linteum rarum liget, aßiduéque calorẽ ex ea per inspirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo viperæ inieceris, illis viperam præfocaueris, eáque postea cuiuspiã collo obuinxeris, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus iis quæ in collo expullulant.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibriis. Rubra grana rubentes mẽses sistunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medẽtur, ex passo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluúmque purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam. Matricem autẽ et stomachum decocta in vino, aluumq; sistit.

sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medēdo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppreßionibus nocturnis in vino pota quo dictum est numero. Stomacho verò & erosionibus, et esse ea et illinire prodest. Suppurationes quoque discutiuntur recentes nigro semine, veteres rubro. Vtrunque auxiliatur à serpente percußis, et pueris contra calculos incipiente stranguria.

DE GERANIO. CAP. LXXVI.

Gerania omnia hîc frequentia.

NOMINA.

Γεράνιον Græcè, Geranium Latinè, *vulgò & herbariis* Rostrum *ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruini capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo inest, Græcis aptißima similitudine dictum est. Sic recentioribus à ciconiæ rostri effigie,* Rostrum *ciconiæ nominatum est.* Rostrum *ciconiæ.* Geranium *vnde dictum.*

GENERA.

Duo Geranij Dioscorides *tradit genera.* Primum *quod longioribus rostris, & in mucronem acuminatis constat.* Hoc *hodie officinis & herbariis* Acus *pastoris &* Muscata, *Germanis verò* Storckenschnabel *dicitur.* Altera *quod maluæ folia habet,* Pes *columbinus vulgò nominatur. Sūt qui turpiter aberrantes,* Amomum *esse existimant. Germanicè* Taubenfuſz, oder Schartenkraut *appellatur. Præter hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quòd tertium ordine est, foliis* Arte- Primum *genus.* Secundū. Amomū *non est* Pes *colūbinus.* Tertium.

misiæ tenuifoliæ vel Chærephyllo simile existit,
Robertiana. herba Roberti & Robertiana à nonnullis, haud dubiè à superstitione aliqua Diui, qua superior ætas mirificè imbuta fuit, appellatur, Germanicè Ruprechtskraut.. Quartū. Quartū folia obtinēs laciniata, Germanicè ꝓ certiori discrimine Kranich halsz vocari potest. Quintū. Quintum, quod folia Ranunculi habet, gratia dei nominatur, Germanicè Gottes gnad, ab insigni in sanãdis vulnerib. effectu. Sextum. Sextum, quod forma quarto generi simillimum est, nec ferè ab illo nisi sola magnitudine foliorum, florum & radicis distat, Germanicè Blutuurtz, à rubro colore aut mirifica in sistendo sanguinis profluuio facultate vocatur.

FORMA.

Primi. Geranium primū caules habet à radice rubētes, lanuginosos, folia Anemonês, diuisuris incisa, flores purpureos, & in cacumine caulium fastigia capitulis ciconiæ aut gruum cum rostellis longitudine acus emicantia. Radicem oblōgam & subrotundā dulcemq;. Secundi. Alterum vt præcedens caules tenues, rubētes à radice statim, lanuginososq; obtinet, folia maluæ similia, candidiora, flosculos subpurpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicē tenuē & oblongam. Tertij. Tertium caules habet à radice rubescentes, lanuginosos, geniculatos, saporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemisiæ tenuifoliæ similia, flores purpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicem intus viridem, &

adstrin-

adstringentẽ. Quartum cauliculos itidem vt reliqua rubentẽ, lanuginosum, folia laciniata admodum, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis instar rostrata, & in iis semina quinque nascuntur: radicem intus candidam, extrà subluteã. Quarti.

Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginosos, à radice statim rubentes, folia Ranunculo similia, flores ferè cæruleos, capitella præcedenti Geranio similia, radicem crassam & longam, multis exiguis radiculis veluti capillamentis quibusdam fibratam. Sextũ ramos habet tenues, lanuginosos, folia laciniata, tenuia, flores in summo purpureos ex quibus, vt in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam. Quinti. Sexti.

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniũt. Primum passim in campestribus, & nonnunquã inter segetes nascitur. Alterum in colliculis. Tertium in vmbrosis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta sepes. Quintum in pratis. Sextũ in locis montosis & saxosis.

TEMPVS.

Primum statim inter initia veris Aprili mẽse flores suos ostendit, & subinde per integram æstatem. Alterum, tertium, & quartum, Maio mense floret. Quintum Iunio & Iulio mensibus, quemadmodum etiam sextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis est quodãmodo, atque adeò discutiendi vi prædita, adstrigunt ac siccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in vino drachmæ pondere pota, vteri inflationes discutit. Secundum nullũ habet in medicina vsum.

EX PAVLO.

Geranium quod foliis respõdet Anemones, radicem habet esculentam, quæ cum vino drachmæ vnius pondere sumpta, vteri inflationes dissoluit. Altera Geranij species in re medica inutilis est.

EX PLINIO.

Primæ Geranij speciei radix, reficientibus se ab imbecillitate vtilißima. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis trib. bis die. Itẽ contra inflationes, quæ & cruda idẽ præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etsi secundũ Geranij genus à Dioscoride aliisq; nonnullis, tanquã nullius in medicina vsus damnatum sit, tamen posterior ætas quotidiana experientia in sanandis vulneribus & fistulis, eius ac reliquorum etiam mirum esse effectum comperit: proinde eas herbas his ipsis in potu mirificè conferre tradunt. Et certè nõ mirum est earũdem vires olim

fuisse

fuiſſe ignoratas, cùm & aliarum multarum plantarũ facultates, quas conſtat eſſe hodie notiſſimas, veteribus fuiſſe incognitas, notius ſit quã vt demõſtrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorũ Geraniorum folia magnam vim obtinere in glutinandis vulneribus, & articulorum doloribus leniẽdis tradit. Primi autem radicem mouendi vrinam facultatem habere ait, ideóque calculoſis, ſtranguriæ & difficultati vrinæ prodeſſe. Tertium genus ad oris, mammillarum, pudendorúmque vlcera ſananda vnicè conducit. Reliqua ſimiliter ad glutinanda vlcera mirificè proſunt. Nullum verò ad ſanguinem vndecunque emanantem compeſcendum præſtãtius ſexto eſt: vnde etiam Germani, vt comprehenſum eſt, Blutuurtz *hoc eſt, ſanguinariã radicem appellare voluerunt.*

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

Rapum ſatiuum Auberuillianum Pariſiis commendant radice tuberoſa multum & terra extãte. Rapum ſylueſtre nobis cum Dioſcoride Rapontium dicitur.

NOMINA.

Γογγύλη ἢ γογγυλὶς *Græcis, Rapum Latinis & Officinis, germanis* Ruben (*Gallicè* Naueau rõd) *appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunque rotunda eſſe ſolet, vocabulũ detorſerunt. Nanque quòd in rotunditatem coactum eſt, vel in orbem circumagitur,* γογγύλιον *dixerunt.* *Gongyle quare dicta.* γογγύλιον.

Rapa

Rapa vnde. Rapa verò, quòd ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste nominata est.

GENERA.

Rapi duo sunt genera. Vnum satiuum, quod simpliciter Germani Ruben vocant. Estq; id iterum duûm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam Vueisruben vocant: & alterum rubrum, Rot ruben iidem appellant. Alterum syluestre, quod vulgus Rapunculum, quasi paruum rapum, Germani Rapuntzeln nominant.

Rapunculus.

FORMA.

Rapum satiuum caule & foliis raphano simile est: floribus verò & siliquis, in quibus semen profert, Napis aut Braßicis. Syluestre frutex est cubitali altitudine, ramosum, in summo leue, folia nimirum leuia habens digitali latitudine, aut maiora. Semen in calyculatis fert siliquis: dehiscentibus verò seminum inuolucris, alia intus capitum specie est siliqua, ĩ qua semina parua nigra sunt, sed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureum vergit colorẽ. Radix digitalis ferè est. Quæ delineatio prorsus alludit ad hanc herbam quam vulgus Rapunculum nominat: siquidem cubitalis est, fruticosa, ramosa, folio digitali, nigro in siliquis semine, quod cùm frangitur album intus apparet. Flos etiã purpurei coloris est, radixq; digiti magna ex parte magnitudine constat.

Syluestre rapum.

LOCVS.

Satiuum

Satiuum ſolum putre & ſolutum deſiderat. Sylueſtre in aruis naſcitur paßim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æſtate, ac ſiliquatur ſubinde. Sylueſtre autem verno quidẽ tempore priuſquam in caulem attollitur, acetariis frequenter inſeri ſolet, erutum radicitus cum foliis ſuis iam recens enatis, quo ſanè tempore à pueris etiam agnoſcitur. Deinceps verò exit in caulẽ & adoleſcit, ac Iunio menſe flores, ac ſubinde ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida ſunt in ſecundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, venerem ſtimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipſa etiam radix trita illita prodeſt. Si verò quiſpiam in excauata radice roſaceum ceratum feruenti cinere liqueſecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Aſparagi eius decocti eduntur ciendæ vrinæ accommodi. Semen in antidota & theriaca, præſertim quæ dolores mitigare poſſunt, aptè additur. Potum venenis aduerſatur. Venerẽ concitat. Muria condîtũ, comeſtum minus nutrit, ſed appetentiam excitat. Syluеſtre rapum miſcetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq; corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut lolii, aut erui farina conficiuntur.

EX

EX GALENO.

Rapi semen venerem excitat, vtpote spiritũ flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflátque & semen generat. Succus ex ea in corpus digestus, temperato craßior est: ideóque si quis vltra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in venis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potißimum quando bene fuerit percocta, vt quæ longam elixationem requirat, optimaq́; sit bis decoctionem perpessa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius resistet, pariet inflationes, & stomachum infestabit, nonnunquam etiam mordere illum non verebitur.

EX PLINIO.

Rapo vis medica inest. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, cõtra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam venerẽ stimulari ab eo professus. Item Dionysius: magisq; si eruca condiretur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestri ad leuigandam albicandámve cutem in facie totóque corpore, vtũ-

tur mixta, vrina pari mensura. Eius succus circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SIMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, vrinam ciunt, inflãt, genitale semen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum vsus crassum humorẽ generat, et obstructiones iecoris parit. Ventrẽ nec sistũt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum & haustũ magna copia, venerem suscitat. Fertur quòd si quis hoc ipsum semen cum Calamintha & Lemnia terra commixtũ sumat, eo die neque veneno, neq; morsu venenati animalis lædi. Appensum inguinũ morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

DE GINGIDIO. CAP. lxxviii.

NOMINA.

Γιγγίδιον Grecè, Gingidium Latinè, *officinis Chærefolium, germanicè* Kerbelkraut (Gallicè Du cerfueil) *dicitur. Chærefolium autẽ, Græca voce & Latina coalescentibus in vnum nomen, ob id dictum est, quòd foliis luxuriet. Ne tamẽ vocabulorum vicinitas aliquam pariat confusionem, imperitóque lectori nomẽclationum similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinii.* [*Chærefolium.*] [*Chærefoliũ vnde dictum.*]

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tã-

tùm

tùm & amarior. Radicula ſubcandida, amaricante. Vnde ſatis liquet herbam quam hodie Chæreſolium nominant, eſſe Gingidium. Nam erraticæ Paſtinacæ folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula ſubalba, amaricante, floribus candidis, ſemine in ſiliquis exiguis oblongo, anguſto & acuminato.

LOCVS.

Paßim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, & ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut guſtu amaritudinem & adſtrictionẽ præfert, ſic temperamento quoque ipſo caliditatem & frigiditatem. Secundum verò vtranque qualitatem deſiccatorium in ſecundo ordine eſt: vnde iterum colligi poteſt, Chæreſolium eſſe Gingidium, quod ipſum guſtui amarorem & adſtrictionem euidentiſsimè repræſentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo eſui idoneum eſt. Editur etiam ſale condîtum ſeruatúmve. Stomacho vtile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum vino potum, veſicæ accommodum eſt.

EX GALENO.

Eſtur Scandicis modo. Stomacho mirè vtile ſiue crudum, ſiue elixum libeat ſumere. Longioris decoctionis impatiens eſt. Nonnulli ipſum ex garo oleóque eſitant. Alii vinum aut acetum adiiciunt, ac

multo

multo sic magis stomacho cõducit. Cũ aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum verò est hanc herbam medicamentũ magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudúmque stomachi magna vtilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam commemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre ventriculo, ciendisq; mensibus, & vrinæ in vino decoctum, vt iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

DE GENISTA. CAP. lxxix.

NOMINA.

GENISTA latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam, Genesta & Genestra. Germanis Ginst vel Genist (Gallicè Du Genet) appellatur. Genistam autem vocãt haud dubiè quòd genu modo flexilis ad nexus sit: vel, vt aliis placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quòd hoc virgas habeat longas sine foliis, vt suo dicemus loco, illa autem minutis foliis scatet. — *Genesta. Genista vnde dicta. Genista nõ est eadem cum Sparto.*

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, foliis minutis

nutis scatentibus, flore luteo, apibusq; gratißimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice sublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in syluis & iuxta syluas nascitur. TEMPVS.

Floret Maio et Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsutis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quam gustata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Genestæ purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronte in aceto maceratis pluribus diebus & tusis, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malũt, & infundere clystere. Perũguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidã ad strãguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis verbis perspicuum omnibus fit, Sparto & Genistæ, nõ obstãte quòd forma nõnihil distet eandem inesse facultatem: ut enim Spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiam Genista. Hinc adeò fit vt eius seminis

hodierno

hodierno tempore contra podagram magnus sit vsus. Vrinã etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidẽ tum in renibus, tum in vesica cõfringere, vt etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atque alios tumores discutere posse iidem scribunt.

DE GENISTELLA. CAP. lxxx.

Genistella nobis frequens.

NOMINA.

PRiori non admodum dißimilem herbam nõnulli Genistellam vocant, quòd scilicet Genista exilior et humilior sit. Germanicè appellari potest, die stechende Ginst. Alij vocant Erdpfrymẽ, oder klein streichblumen (Gallicè petit Genet) Sunt qui non sine magno errore pro Genista vtantur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Sunt qui rosmarinum aculeatum nominent, quòd eius folia Rosmarino ferè similia sint.

Genistella

Rosmarinus aculeatus.

FORMA.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quã Rosmarinum vocant, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dißimili. semine in exiguis siliquis rufo, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus vias.

TEMPVS.

Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbum mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatē possidet, ac proinde valenter, simulq; citra mordicitatem exiccantem. VIRES.

Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuium menstruorum sistit. Idem etiam potum ventris fluori succurrit. Et vt rem in pauca contraham, idē Genistella, quod Hippuris seu Cauda equina potest.

DE GNAPHALIO. CAP. lxxxi.

NOMINA.

Cētūculū. Centunculus herba.

Γναφάλιον græcis, Centunculum aut Centuncularis herba latinis nominatur. Officinis ignota. Germanis Rhurkraut appellatur. Gnaphalium verò vocata est hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibúsque eius foliis, quibus ἀντὶ γναφάλων hoc est, pro tomētis vtuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quasi tomentitia. Centunculum autem dixerunt, quòd cētonibus cum tomento maxima sit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduersus dysenteriam illi inditam esse nemini non notum est.

Gnaphalium quare dictū. Centunculus cur vocatū.

GENERA.

Duûm esse videtur generum: vnum enim paulò latioribus ac candidioribus foliis constat: alterum verò tenuioribus & minus candidis, quódque flores in summitate ac cacumine tantùm profert. Verùm cùm forma parum admodum, facultatibus

verò

verò nihil distent, nos vna pictura genus vtrunque complexi sumus. FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atque adeò tomentitia, floríſque luteos, radicem vero capillatam ac tenuem, vt pictura ipsa monstrat. LOCVS.

Vulgaris herba vbique ſcatens Gnaphalium, in locis ſiccis potißimum, interdum etiam pinguibus prouenicns. TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit atque adeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalii foliis aliqui pro tomento vtuntur. Tamen faciunt hæc ipsa in auſtero vino pota ad dyſenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalii mediocriter adstringunt, ac proinde quidam id exhibent ex auſterorum vinorum quopiam dyſentericis.

EX PLINIO.

Datur in vino auſtero ad dyſenteriam, ventris ſolutiones, menſesq́; mulierum ſiſtit. Infunditur autem tenaſmo. Illinitur & putreſcentibus vlcerum.

DE DIPSACO. CAP. lxxxii.

Dipſacus ſatiuus & erraticus nobis eſt.

NOMINA.

Virga pastoris.

ίψακος Græcis, *Labrum veneris, Carduus veneris Latinis, Virga pastoris officinis, &* *Cardo fullonũ dicitur.* Germanis Kartendistel Bubenstrel, Vueberkarten (*Gallicè* Chardon à carder, *Aliis* Verge à Bergier, ou Chardon à Foullon)

Dipsacus vnde dicta.

Dipsaci autem nomen à contrario inuenit, quoniam concauo alarum sinu rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigẽdas sitis iniurias abutitur.

Labrũ veneris.

Labri veneris nomenclationem à carinato foliorum habitu contraxit, quæ se anfractuosa sinuantia ambage, peluis vel lauacri speciem constituunt, & intra se humorem nunquam non retinent.

Virga pastoris.

Virga pastoris haud dubiè dicta est, ob longas virgas, quibus cardui ad poliendos pannos vtiles insident, quas pastores fortè sumunt, & ea parte qua possit manu capi aculeis nudãt, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt.

Carduus fullonius.

Carduus verò fullonius cœpit appellari, quòd ea rudes pannos velut echino quadam expoliunt, detractisque floccis concinnãt.

Serapiõis interpres perstringitur.

Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui sub Virgæ pastoris nomine, Polygonon Dioscoridis delineat.

GENERA.

Duûm est generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plãtatur, alterũ quod sua sponte passim prouenit. Differunt inter se hac quidem ratione, quòd primum folia latiora & profundius in ambitu incisa, flores candidos, echinatáq; capitula magis aculeata habeat: alterum contrà angustiora & minus

nus laciniata folia, flores purpureos, capitulaq́; minus aculeata obtinet. Nos *discriminis illius rationẽ habentes, primi generis appellauimus* Dipsacum album, *alterius verò* Dipsacum *purpureum, ad florum nimirum respicientes diuersitatem.*

FORMA.

Aculeatarum *generis est hæc herba.* Caulem *habet altum, spinis horrentem, folia caulem amplectentia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorsi medio veluti bullas intus & extrà spinosas habent, concauo quo se in geniculis cõiungũt sinu, quo aquæ, rores, et imbres asseruãtur, vnde* Dipsaci *quasi sitientis nomen traxit.* In *cacumine caulis, singulis surculis capitulum vnum echino simile inest, oblongum, aculeatum, quod postquam exaruerit candidum apparet.* Dissectum *per mediam medullam caput, vermiculos habet. Quod si itaque contempleris eam quã herbarii hodie* Virgam *pastoris &* Carduum *fullonum nominant herbam, offendes omnes huic notas respondere. Siquidem hæc pastoria virga profert caulem binûm cubitorum, imò qui sæpiuscule supra hominis altitudinem increscat, spinis horridum, geniculatum, folia lactucæ, in singulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent spinis, dorsoq́; nocentibus aculeis rigent, carinato alarum sinu, qui peluis vel labri modo roris & imbris pluuii capax fit. Gnaræ la-*

ticis huius auiculæ, cùm solis ardentißimus opprimit æstus, huc appelluntur ad satianda sitis desideria, illis facta bibẽdi potestate anfractu liberalem potum ministrante. Scaporum fastigia echinato minãtur vertice, resupina hamulorũ flexura, mucronibusq; leuiter vncinatis, quibus rude lanificiũ aspero ductu leuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorũ spicula candicans aut purpureus emicat flos. His dissectis in medullo vermiculos idẽtidem nobis in autumno quum exiccari incipit, licet inuenire. Vermiculus autem albus est, qui per cauitatem echini di mouetur, & in caudicem transit. Hyeme etiã eundem videre licebit antequã præ frigore moriatur, Imò etiã veris initio in quibusdam vermiculi à nobis reperti sunt, partim viui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipsaci inuenti.

LOCVS.

Nascitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipsacon à Græcis nominatum esse arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, Iunio & Iulio potißimum mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccantium est, habetq; nonnihil abstersorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum vino decocta & tusa vsq; dũ

cerati

cerati craßitudinè accipiat, imposita rimas fistulásq; sedis sanat. Oportet autẽ medicamentũ hoc ærea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & verrucis pensilibus remedio esse. Vermiculi capitis eius in folliculo clausi & collo aut brachio appẽsi, quartanas sanare produntur. EX PLINIO.

Sanat rimas sedis, item fistulas decocta in vino radice vsq; dũ sit craßitudo ceræ, vt poßit in fistulã mitti. Item verrucas omnium generũ. Quidam & alarum, quas modò diximus, succum iis illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & aliis recentioribus illi conceduntur, non sunt genuinæ, sed spuriæ, & Polygono adscribendæ.

DE DAPHNOIDE. CAP. LXXXIII.

NOMINA.

Δαφνοειδὴς græcè, Daphnoides latinè nominatur, officinis & nostræ ætatis herbariis, græcam imitantibus vocem, Laureola. Germanis zeilant, & zeidelpast (Gallicè de la Laureolle) nuncupatur. Dapnoides autem & Laureola, à Lauri forma & specie, quam in foliis & fructu refert, dicta est.

Laureola.

Daphnoides vnde dicta.

FORMA.

Frutex est cubitalis, ramos cõplures habẽs lori instar flexiles, à medio sursum versus foliosos. Cortex ramos vestiens admodũ glutinosus lentúsve est. Folia Lauro similia, molliora tamẽ, tenuiora, nec facilè fra-

lè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiáque. Flores candidi. Fructus vbi ematuruerit subniger. Radix inutilis. Quæ in vniuersum omnes notæ Laureolæ hodie dictæ conueniunt. Nec obstat quòd Dioscorides suæ Daphnoidi candidos tribuat flores, cùm Laureóla purpurascentes potius habeat: solet enim color secundum diuersas regiones in eadẽ sæpe herba mutari, vt fusius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incommodi erit si etiam Laureolæ flores quispiam candidos dixerit, cùm albi coloris non minor quàm purpurei in iis portio reluceat. Verisimile quoque est Dioscoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare voluisse.

Obiectionis dissolutio.

LOCVS.

Nascitur in montanis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere antequã folia erũpũt. Fructum autem autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida est admodum & sicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menses cit. Commanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam seminis eius pota grana quindecim.

EX PLINIO.

Daphnoi-

Daphnoides siue syluestris laurus aluũ soluit, recenti folio vel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæve purgationis causa sumuntur.

APPENDIX.

Animaduertendum hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quòd foliis Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen Græcorum est Chamælea diuersa admodum à Daphnoide, vtuntur: & eius fructu pro cocco cnidio, quòd fructum Thymelææ esse notius est quàm vt demõstrari debeat. Sic in manifestißimis cæcutire solent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi, rei herbariæ imperitis. Thymelæan verò nõ esse laureolam hodie appellatam herbã, ex eo colligi potest, quod hæc ipsa, Dioscoride autore, linum nonnullis nominata sit, non alia quidem ratione, quàm quòd satiui lini similitudinem referat, cui quàm dißimilis laureola sit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc similitudinem respicientes, in hodiernum vsque diem linum syluestre appellant.

Officinarũ error.

Thymelæa nõ est Laureola.

DE DRYI. CAP. LXXXIIII.

NOMINA.

Δρῦς *Græcis, Quercus Latinis & officinis, Germanis* Eychenbaum (*Gallicè* Vng Chesne) *appellatur.*

FOR-

FORMA.

Notißima est arbor Quercus, procera, craßiore & asperiore caudice, ramosa, foliis profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grādißimas, gallas item & viscum. Radix eius latißimè circūiacentem terram amplectitur.

LOCVS.

Paßim in sylvis aliisq; locis nascitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, sed tardius multis aliis arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, adstringit & excalfacit paulò infra media, in genere scilicet eorum quæ tepida sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adstrictoriam facultatem habet, præsertim id quod inter corticem & caudicem mēbranæ simile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis subiecta. Decoctū ex iis datur dysentericis & sanguinem excreantibus, & in peßis tritum cōtra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem possunt. Vrinam ciūt, capitis dolorem, & flatus comestæ pariunt. Resistunt esitatæ venenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodest. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica vlcera cum adipe suillo salso cōueniunt. Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ se ferēs formam

in

in digitis articulorum, ſolida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior eſt. Vtraque vehementer adſtringit. Carnium excreſcentias tritæ, fluxiones gingiuarum & columellæ, atque in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dẽtium inditus, dolores ſedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & vino aut aceto, aut oxalme extinctæ, ſanguinem reprimunt. Decoctum carũ ad inſeſſus vtile, contra vuluæ procidẽtias, fluxioneſque. Capillos denigrant aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis, dyſentericis, cum vino aut aqua trita cõuenienter illinuntur aut bibuntur. Vtiles & obſoniis mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid coquendum ſit quod ipſis conferat. In ſumma Galla vtendum quoties opus eſt adſtrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus oẽs partes adſtrictoriæ facultatis participes ſunt: Sed plus tamen quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quæ ſub glandis putamine, ea videlicet quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad fluxum muliebrem, ſanguinis expuitiones, ventriſq; diuturnos fluxus, commodã eſſe credunt. Maximè verò ea vtuntur decocta. Siquidem ego quandoque glutinaſſe me vulnus memini ſecuri inflictum, quum nullum ad manũ eſſet medicamẽtum præter ipſius Quercus folia. Terebam verò in leui ſaxo, & vulnus cum circumiacẽtibus lo-

cis

cis illinebam. Eandem foliis vim habet & fructus Quercus, eóque medici nonnulli ad incipientes, & crescentes phlegmonas vtuntur. Nam quæ iam vehementes sunt, adstringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbũ est medicamentum, plurimum terrenæ & frigidæ substantiæ particeps, per quã desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit contrahítque partes laxas ac lãguidas, omnibúsque fluxionum affectibus strenuè resistit. Esto verò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autẽ galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidẽ etiã ipsa, sed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus est particeps. Cocta itaque ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma nõ instrenuum est sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda est in aqua, si modica opus sit adstrictione: sin vehemẽtiore, in vino. Et si augere insuper adstrictionẽ sit opus, vino etiã vtare austeriore. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirũ etiam calorem & acrimoniã ex vstione assumunt, suntq; iis quæ ignem non expertæ fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccãdi potestate. Cæterùm quum ad sanguinis suppreßionẽ præparare eas voles, carbonibus impositas dũ vndequaq; candeant aceto aut vino extinguere oportebit.

Vsta acrimoniã assumunt.

EX SIMEONE SETHI.

Glãdes difficilis sunt coctionis, & valde nutriũt, tardius

tardius descendunt, crudósque humores generant, proptereaq; illarum vsum deuitari præcipimus.

DE DAVCO. CAP. LXXXV.

Dauci primum genus nobis tantùm frequens.

NOMINA.

Δαῦκος Græcè, Daucus Latinè *nominatur. Officinæ aliis & adulterinis herbis sub hoc nomine vtuntur. Germanicas appellationes in generum explicatione indicabimus.*

GENERA.

Dio*scorides tria* Dauci *cōmemorat genera. Primum* Creticũ *daucũ vocat. Germanis* Beruurtz, (Gallicè Carotte sauuage, ou panet sauuage) *propter capillatam radicem, aut quia vteri dolorẽ, qui iisdem* Bermuter *appellatur, sanat.* Alterum *nomine peculiari caret, foliis* Laserpitio *simile, Germanis* Vueiz Hirtzuurtz *dicitur.* Tertium *genus itidem nomine destituitur proprio, Germanis autem nonnullis* schuuartze Hirtzuurtz (*Gallicè* Ces deux autres, les herbiers appellent asiniani daucum) *nominatur.* *Beruurtz cur dicta.*

FORMA.

Creticus daucus folia Fœniculo *similia habet, minora tamen & tenuiora. Caulem dodrantalem, vmbellam* Coriandro *similem. Flores candidos, & post hos semen acre, candidum, hirsutum, & in cōmanducando odoratum.* Radicem *craßitudine digitali,* *Creticus daucus.*

gitali, & longitudine dodrãtali. Omnes huius descriptionis notæ, herbæ quam Beruurtz Germani vocant conuenire ad vnguem videntur, vna duntaxat excepta: siquidẽ semen non est hirsutum. Sed quum omnia alia, atque adeò facultates etiam ipsæ respondeant, non est cur vna hæc nota nos impediat, cur minus Creticum daucum credamus, aut saltem Germanicum qui Cretico per omnia respondeat. Vel si prorsus alicui non satisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse Seseli Creticum, cuius etiam herbæ notæ omnes huic nostræ conueniũt, neque etiã facultates quas similes Dauco cretico habet, discrepant. Alterum Apio syluestri, vel, vt antea diximus, Laserpitio simile est: aromatum modo odoratum, acre, gustanti odoratum & feruens. Tertium foliis Coriandro assimilatur, flore candido, capite & semine Anethi, in quo vmbella erraticæ Pastinacæ similis est, semine oblongo plenum, sapore vt Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petrosis & apricis locis nascitur, nusquam verò in Germania copiosius quàm in Martianæ syluæ quibusdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat.

Idem

Idem etiam, sed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum semen calefaciẽdi vim obtinet. Potum menses, fœtus, & vrinas mouet. Torminibus liberat. Tusses diutinas lenit. Succurrit phalãgiorum morsibus cum vino potum. Oedemata illitum discutit. Ex aliis seminis tãtum vsus est, ex Cretico radicis etiam, quæ cum vino præsertim ad venenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci semen efficax admodum tum mouendæ vrinæ medicamentum, tum prouocandis mensibus. Multum etiam discutere foris impositum valet. Ipsa etiam herba eandem vim obtinet, semine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis misturam.

EX PLINIO.

Vehementer vrinam impellit. Creticum magis contra serpẽtes pollet. Bibitur è vino drachma vna, datur & quadrupedibus percußis, aduersatur phalangio, capitis dolori medetur, tußi subuenit, stranguriæ medetur drachma seminis. Eius radix in vino pota, dysenteriam sistit. Contusis & euersis potũ duobus obolis in mulsi cyathis tribus subuenit, aut si febris adsit, in aqua mulsa. Menses & secundas potum facilimè pellit. Calculos eiicit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

DE DRACONTIO MAGNO.

CAP.

CAPVT LXXXVI.

Dracunculus serpentaria vulgò.

NOMINA.

Serpentaria maior

Dracũculus vnde dicta.

Colubrina.

ρακοντία μεγάλη, ἢ δὲ δρακόντιον μέγα Græcis, *Dracunculus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota herba.* Germani Schlangenkraut (*Galli* Serpentair, ou Serpentine) *vocant. Nomen autem à figura sumpsit: caulis enim glaber, purpureísque respersus lituris, versicolori facie, corpus anguinum repræsentat & æquat longitudine. Vertex quoque sinuoso oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc est quòd veteribus etiã* Romanis *Colubrina ac Serpentaria nuncupata sit: vel sic dicta, Plinio autore, quòd è terra ad primas serpentium vernationes exeat, rursusq́; cum iisdem se in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat serpens.*

FORMA.

Caulem habet glabrum læuumq́;, rectum, bicubitalem, baculi craßitudine, versicolorem, vt angui similis videatur, purpureis etiam maculis abũdat. Folia *fert* Rumicis *inflexa, & plicata.* Fructum *in summo caule racemosum, coloris inter initia cineracei, postea quàm maturuit crocei & punicei.* Radicem *grandem, rotundam, candidam, tenui cortice vestitã. Ex qua delineatione omnibus perspicuum fit, plantam eam cuius picturam exhibemus,*

mus, esse Dracunculum maiorem. Simplici enim caule attollitur, binûm cubitûm alto, læui glabróve, recto, baculi craßitudine, versicoloribus anguiũ maculis variegato, purpureis etiã intercursantibus lituris, ita vt planè serpentis habitũ coloremq; mẽtiri videatur. In vertice comoso folia prodeũt sena septenáve, craßiore pediculo digitorum modo propẽdentia, puniceis respersa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato scapi fastigio, vagina quadã foris herbacea prosilit, in mucronem sensim turbinata, velut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiscens sese pandit, purpureum cornu in acumen fastigiatum demonstrat. Ea seminis incremento distenta dißilit in rimam, & tandem elanguescens flaccescit, subarescénsque perit relicto cornu. Cuius imam partem racemosus fructus ambit, acinis primo virentibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba, tenuique cortice vestita. Et in summa, nulla est prorsus nota, quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Nascitur in opacis sepibus.

TEMPVS.

Carpitur semen cùm maturitate nigrescit. Radix per messem effoditur, hoc est, Iulio mense, aut initio Augusti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus est, leuiculámque

r quãdam

quandam adstrictionem habet, vt calidam & siccam esse nullus dubitare poßit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi vim obtinet. Tosta & elixa cum melle delicta orthopnoicis, ruptis, cõuulsis, tussibus, & destillationibus prodest. Pota cum vino venerem stimulat. Concisa & ex melle illita, vlcera maligna atque phagedænica expurgat, præsertim cum vite alba. Ex ea & melle collyria ad fistulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata absumit. Succus eius ad oculorũ medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq́; vtilis est. Odor herbæ radicisq́;, recens conceptos abortu vitiat. Idem præstant triginta grana eius in posca pota. Sunt qui eius succum cum oleo aurium doloribus infudere. Quinetiam folia eius, vtpote adstringentia, vulneribus recentibus imposuere, in vino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à vipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem gestauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro persimile habet, tum foliis, tum radice. Acre etiam est & amarum, tenuiumq́; partium. Obtinet quoque leuem quãdam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, cõiuncta est, medicamẽtum factum est, vtique maximè efficax.

efficax. Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimũ & lẽtos humores extenuãs. Optimũq; remedium est cõtumacium vlcerum. Expurgat extergetq́; strenuè tum alia quæ extersionem desiderãt, tum alphos cum aceto. Folia quoque, vtpote similem facultatẽ habentia, vlceribus, vulneribusq; recens inflictis accommoda sunt, & quanto minus fuerint sicca, tanto magis conglutinant: nam quæ sicciora sunt, viribus sunt acrioribus quàm vt vulneribus cõueniant. Creditum est caseum humidum si illis foris tectus reponatur, ob tẽperaturæ illorum siccitatem, à putredine cõseruari. Fructus valẽtior est, non foliis tantùm, sed & radice: proinde & cãcros, & polypodas eliquare creditus est. Succus quoque eius vitia oculorũ expurgat. Dracõtij radicem bis térve elixã, quo omnem exuat medicamẽtosam vim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quum crassi ac glutinosi thoracem pulmonemq́; infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentem Dracunculum serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu maiorẽ aiũt: vt & menses, si ferro non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Reliquas facultates in Ari descriptione offendes. Videntur enim veteres Arum cum Dracunculo minori miscuisse.

APPENDIX.

Hæc est vera Serpentaria quo officinis vtẽdum

 erit,

erit, & minimè ea quam alio nomine Bistortam *vocant.* Nam *viribus planè ab ea quæ genuina est dißidet, vt ſuo etiam loco monuimus. Quare non eſt cur deinceps eandem medicamẽtis quæ thoraci expurgando adhibentur admiſceãt medici, ſed hãc potius, cuius picturam oculis ſubiecimus.*

DE DAPHNE ALEXANDRINA. CAP. LXXXVII.

Laurus Alexandrina biſlingua & bonifacia, mihi ex Germania delata viſa eſt qualis hic pingitur.

NOMINA.

Vuularia
Epiphyllocarpos.
Alexandrina laurus cur dicta.
Victoriala. Idæa.

Δάφνη ἀλεξάνδρεια, ἢ ἰδαία *græcis*: *Laurus* Alexandrina, *aut* Idæa *latinis, officinis* V*uularia, nonnullis* Bonifacia, *multis etiã* Pagana *lingua, Germanis* zapflinkraut, haucklatt, & auffenblatt *dicitur.* Theophraſtus *appellat* ἐπιφυλλόκαρπον, *quòd fructum ſuper foliis ferat.* Alexandrinam *autem laurum dictam putamus, quòd* Alexander *victor ea vſus fuerit.* Hinc eſt *quòd* Apuleius *hanc victorialam nominet, quòd nimirum victores ea pro* Lauro *in triumphi & victoriæ ſignum vterentur: quanquam in eo capite* Daphnoida *cum* Victoriala *confundat.* Idæa *verò ab* Ida *monte, quo in loco ſpecioſior & copioſior naſcatur.*

FORMA.

Folia R*uſco ſeu* Myrto *ſylueſtri ſimilia habet,*

maiora

maiora tamen molliora & candidiora. Fructum in mediis foliis fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos ſpargit à terra dodrantales, & aliquãdo ampliores. Radicem Ruſco ſimilem, maiorem tamen, odoratam: & molliorem. Ex qua ſanè delineatione ſatis perſpicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, eſſe Laurum Alexandrinam. Folio ſiquidem Myrti ſylueſtris, ſed vt Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra ſparſis dodrantalibus, radice ſylueſtri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Naſcitur in locis montanis, & in Ida monte, vt comprehenſum eſt, ſpecioſiſsima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atque in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æſtate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori ſupernaſcitur profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod guſtus euidẽter mõſtrat. Siquidem guſtãtibus acris ſimul & ſubamara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere ſenum drachmarum cum dulci vino, difficulter parientibus, & ſtillicidio vrinæ laborantibus ſuccurrit. Sanguinem quoque menſtruum elicit.

EX GALENO.

Pota tum vrinas, tum menses prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit mensesq;, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in faucium vlceribus, & humecta supra modum columella vtũtur. Hinc est quod nõnulli appendant hanc herbam pueris, vt nimia illorum humiditas exiccetur.

DE EPHEMERO NON LETALI. CAP. LXXXVIII.

Ephemerum non lethale quod nonnulli Hemerocalles, alij Lilium cõuallium, alij grand Muguet dicunt.

NOMINA.

Ἐφήμερον, ἢ ἶρις ἀγρία *Græcis*, Ephemeron, *Iris syluestris Latinis dicitur. Cùm autem Galeno, Paulo, & Dioscoride testibus, duo sint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali solo dicitur, interficiens, de quo suo loco plura: alterum quod non letale est, & præcipuo nomine Ephemerum dicitur, hic de secundo, nempe non interficiente, nobis sermo duntaxat erit. Ephemerum autem nominatum est, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei vis mortifera inest) sed quòd flos illius confestim marcescat, nec longius vno & altero die cõmoretur.*

Ephemeri duo genera.

Ephemerum cur dictum.

moretur. *Vulgus & officinæ* Lilium conuallium, *quod in opacis & lucis naſcatur, appellant*. Ger*mani* May enblumle (*Gallicè* du Muguet.) *Liliū conuallium.*

FORMA.

Caulem & folia Lilio *ſimilia habet, tenuiora tamen.* Flores *candidos amaróſque*. Fructum *mollem.* Radicem *vnam digitali craßitudine, longam, adſtringentem, odoratam.* Quæ *ſiquidem delineatio ita herbæ illi quam vulgus* Lilium *conuallium nominat, conuenit, vt nulla prorſus in ea ſit nota, quæ ei non reſpondeat.* Caulem *enim & folia* Lilij *habet, ſed tenuiora.* Flores *candidos & ſuauiter olentes, guſtu amaros.* Fructum *mollem, colore puniceum, aſparagi fructui non diſsimilem*. Radicem *ſingularem digiti minimi craßitudine, longam, adſtringentem & odoratam.* Nec *obſtat quòd nūquā aut rariſsimè apud nos reperiatur radix quæ minimi digiti craßitudinem æquet.* Dioſcorides *enim cùm alicui herbæ aut radici menſuram tribuit, id facit vt maiori parti indiuiduorum illius ſpeciei quadret, nec adeò ſtatam menſuram aßignat, quin quandoque infra aut ſupra hanc eſſe poßit.* Cui *hoc etiam accedit, quòd magnitudo ſecundum diuerſas regiones in vna eadémque herba ſæpe variatur, ita vt nihil mirum ſit radices noſtri* Epheme*ri, paulò quàm illius quas* Dioſcorides *vidit, minores eſſe.* *Obiectio diluitur.*

LOCVS.

Nascitur in syluis & vmbrosis locis.

TEMPVS.

In Maio mense flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euanescunt atque decidunt. Deinde Iulio mense fructus profertur Asparago haud dißimilis, vt dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Mistæ est temperaturæ, Galeno teste, nempe repellentis & discutientis, quia scilicet radix adstringit, florésque amari sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio est, si decocto eius colluuntur. Folia in vino decocta & illita, œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris contraxerunt, discutiunt. πύον *enim & non* ὑγρὸν *legendum, vt ex Galeno liquet.*

EX GALENO.

Ephemerum nõ illud letale, quod etiam Colchicum nominãt, sed alterum, quod & Irin agrestem vocãt, folia & caulem Lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotundã ceu Colchicum: digiti autem potißimum craßitudine est, adstringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quòd mistæ sit facultatis, nẽpe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur verò id quæ particulatim ædit opera. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmẽto, tum vigori cõgruunt. Oportet autem in vino de-

no decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem vnam digiti craßitudine obtinet, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctámque vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & excesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq́; tradũt. Hinc est quòd eius succum aut decoctum syncopa, vertigine, morboq́; comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephãtiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, viam præcludere scribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam vtuntur.

DE ELENIO. CAP. LXXXIX.

Elenium vulgo cum Latinis Enula Campana.

NOMINA.

Ἑλένιον *græcis,* Elenium & *Inula latinis, officinis* Enula*, rusticis* Campana*, vulgo iunctis* Enula cãpana.
vtrisque vocabulis Enula Campana *dicitur. Germanis* Alant. Elenium *autem ab* Helenæ *lachrymis, è quibus natum fabulãtur, quidam dictum esse volunt. Alij quoniam contra serpentes ex eo primum ab* Helena *remedium inuentum sit.* Eleniũ vnde dictũ.

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium *crassum, hirsutũ, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim*

iustam

iustam hominis staturā altitudine æquat) angulosumq;. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitās. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantùm & oblonga. Radicem subruffam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad consitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appēdicésve auferuntur. Hæ siquidem notæ Enulæ cāpanæ vulgo dictæ pulchrè quadrant, neque obstat quòd non in cūctis Græcis exemplaribus omnes illæ habeātur, cum in nonnullis, iísque probatißimis saltem legantur. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos ædidit in Dioscoridem commentariis testatur, sibi visum esse antiquißimum ac probatißimum codicem, in quo adhuc omnes seruētur. Et certè nihil absurdi committemus, si nonnullas Dioscoridem notas subticuisse dicamus, cùm euidētißimum sit Inulam non paßim vna forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdam locis caulem haud emittat: in irriguis denique procerior & elegantior, quàm in siccioribus proueniat. Huc accedit quòd aliàs sæpe notas etiā admodum necessarias prætermittat.

Obiectio diluitur.

Marcellus Florentinus.

LOCVS.

Nascitur montanis, vmbrosis, & siccis locis. In hortis etiam paßim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Flo-

ret

ret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo statim occursu excalefacit, ac proinde non dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctum potum, vrinā & menses ducit. Ipsa deniq; in eclegmate cum melle sumpta, tußi, orthopnϾ, rupturis, conuulsionibus, inflationibus, venenatorum morsibus prodest, calefaciendi vi quam in vniuersum habet. Folia eius in vino cocta ischiadicis vtiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in passo cōdita, stomacho vtilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, postremo in desrutum coniectam ad vsum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè vtilis est. Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos & crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis & diuturnis vexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum paßiones ischiadas vocant, & exiguæ aßiduæq; quorundam articulorum præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula

Superstitiosum.

Inula à ieiunis commanducata dentès cõfirmat, si vt eruta est, terram non attingat. Cõdita tußim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in vmbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

DE EVPATORIO. CAP. XC.

Eupatorum Agrimonia.

NOMINA.

Agrimonia. Eupatorium cur dictum. Hepatorium.

Εὐπατώριον, ἢ ἡπατώριον Græcè, *Eupatoriũ & Hepatorium latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis* Odermenig, Bruchuurtz (*Gallicè* de l'Empatoire, ou aigremoine.) *Eupatoriũ ab Eupatore rege, qui illã primus inuenit, nominatã esse volunt. Hepatoriũ verò quoniã iecori præcipuè medeatur.* FORMA.

Fruticosa est herba, vnum, interdum alterum etiam scapum efferens, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potißimũ incisa quinque, & aliquando pluribus, Quinquefolii vel Cãnabis potius foliis similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur, deorsum inclinatum, hirsutum, adeò vt siccatum vestibus hæreat. Hæ delineationes adamußim, nulla reclamãte nota, herbæ quam vulgus & officinæ vocant Agrimoniam, cõueniunt. Quapropter

propter hanc verum & genuinum esse Eupato- rium facilè deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum vnum aut alterum ob- tinens, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hir- sutum, cubitalem vel maiusculum. Folia ex inter- uallis Cannabina aut Quinquefolio similia, quin- quepartita vel plurifariam incisa, per ambitum serrata. E medio caule semen erumpit deorsum spe- ctans, subhirsutum, vt resiccatum vestibus adhæ- rescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabi li cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum ho- die nō animaduertunt.

Agrimonia est verum Eupatoriū.

LOCVS.

Nascitur passim locis montosis, campestribus e- tiam, pratis nempe, & circa sepes.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Inest ei & adstrictio modica.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum veteri suillo adipe imposita, vlceribus difficilè cicatricem contrahen- tibus medentur. Semen aut herba in vino pota, dysentericis, iecinorosis, & serpentium morsibus au xiliatur. EX GALENO.

Obstru-

Obstructiones iecoris expurgat, & robur huic visceri addit. EX PLINIO.

Semẽ dysẽtericis in vino potũ auxiliatur vnicè.

DE EVPHRASIA. CAP. XCI.

NOMINA.

εὐφροσύνη cur dicta.

Ophthalmica.

HAud dubiè Euphrasiæ herbæ nomen à Græcè linguæ imperitis pharmacopolis deprauatum est, cùm olim εὐφροσύνη dicta sit, quòd nimirum oculos, quorum caliginem discutit, delectet. Ad quod nomen Germani nostri pulchrè alludẽtes Augentrost hoc est, oculorum solatium appellãt. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & ocularíam nominant. Officinæ, vt ferè in omnibus aliis herbis, corruptam vocem retinentes, Euphrasiam vocant. Etsi autem herba hæc Græco & eleganti nomine donata sit, nihil tamen de ea, quod sciam, apud veteres græcos & latinos, nempe Dioscoridem, Plinium, Galenum, adde etiam recentiores, Aetium, Paulum, & Actuarium scriptum reperitur. Cùm verò appellatio ipsa Græcam testetur originem, videtur sanè à Buglosso veterum mutuata & desumpta esse. Vt enim hoc in vinũ coniectum animi læticiam parit, atque adeò εὐφρόσυνον dictum est, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellari cœpit. Quã subinde vocem imperiti linguæ, vt diximus, deprauantes, in Euphrasiam verterunt.

FORMA.

Herba

Herba est parua, palmæ vnius longitudine, Hyssopo similis, cauliculis purpureis, foliis exiguis, per ambitum serratis, flosculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obstat quòd Hermolaus, immensæ eruditionis vir, libro tertio, capite decimooctauo sui Corollarii, luteolos esse dicit: is enim ad partem duntaxat florum respexit, quæ lutea esse euidenter apparet. Certè si flores Euphrasiæ exquisitè consideres, neque prorsus luteos, neque in vniuersum etiam candidos esse deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, cãdido & luteo, vt pictura ipsa ostendit, maculati sunt. Quum verò potior florum pars candido colore constet, factum est vt fermè omnes herbam hanc depingentes, albos illi assignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit.

Hermolaus barbarus.

LOCVS.

Nascitur in apricis collibus, et pratis ferè oĩbus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abũdè docent calidam & siccam esse herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & suffusiones vel per se imposita, vel ex vino decocta. Memoriam etiam oculorúmque aciem redacta in puluerem, & in vino albo pota, mirificè roborat, amissámque reparat.

DE

DE ELELISPHACO. CAP. XCII.

Saluia minor franca nobis dicitur.

NOMINA.

Ελελίσφακον Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cũ ipsa herba semper retorrida & exucca videatur, factum est, vt Græcis Elelisphacon, quasi in tabẽ redacta, vel in syderationem flaccescens dicta sit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coalescentibus appellationem. Est autem σφάκος, seu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æstatem & ardentissimum canis æstum vi solis altius penetrante, humoréque quo nutriuntur deficiente, lãguent & arescunt. Latini syderationẽ nominãt. Saluia autem dicta latinis, quòd ad multa, præsertim ad fœcunditatem, salutaris sit.

Elelisphacon vnde dicta.

σφάκελος.

Saluia cur vocata.

GENERA.

Duo sunt Saluiæ genera, quemadmodum etiam plebeij abundè nouerunt. Vnum quod priuatim Elelisphacon dicitur, squalidius folio & scabrius, lacunosa facie præasperum, multo latius, quasi cultũ senserit, adeò vt domestica aut hortensis Saluia dici possit. Nos euidentiori distinctione vsi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam grosz oder breyt Salbey (Gallicè de la Sauge) vocatur. Alterum folio læuius & contractius, quasi sylvestrem ob id referat figuram, syluestris Saluia appellari potest, minus etiam squalore obsitũ est. Nos

Saluia maior.

Saluiam

Saluiã minorem diximus. Germani creutz Salbey oder klein Salbey, oder spitz Salbey, edel Salbey (*Gallicè* De la saulge franche) *nominant.* Dioscorides *vtrunque genus sub vno Elelisphaci nomine complexus est, quod scilicet facultate nihil distent, sed idem prorsus efficiant.* *Saluia minor.*

FORMA.

Frutex est oblongus, ramosus quadrangulas & candidas virgas habẽs. Folia mali Cotonei *effigie, oblongiora tamen, asperiora, & craßiora, quæ sensim attritarum veštium modo hirsuta, subalbida, vehementer odorata, sed virosa sunt. Semẽ in summis caulibus syluestri* Ormino *simile gerit.* Hæc de*scriptio, nulla prorsus reclamante nota, cum herba quam* Saluiam *vulgò vocant quadrat: nanque ea fruticosa est, rugosis foliis, extritarum latenter vestium asperitatem scabritiámve referẽtibus, incanis, vehementer odoratis, purpureo in spica flore, in aquilini roštri speciem falcato, semine syluestris* Ormini, *vt pictura graphicè monstrat.*

LOCVS.

N*ascitur in locis asperis, & vtrunque genus hodie paßim in hortis inuenitur.*

TEMPVS.

Carpitur in Iunio *&* Iulio *mensibus, quãdo nimirum floribus & semine prægnans est.*

TEMPERAMENTVM.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq́; decoctum potũ vrinã cit, menses fœtusq́; extrahit. Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis est, sanguinemq́; compescit. Ferina tetráve vlcera purgat. Pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum vino, si eo abluantur, sedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam suffitam Saluiam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuiũ compescere. Agrippa sacram herbam vocauit, quã prægnantes mulieres, si fluidæ laxæq́; fuerint, vtilißimè comedunt: continet enim conceptum vitalemq́; reddit, ac si succi huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit, dein le viro misceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias ab his qui supersunt, ad eum succum bibẽdum mulieres cogi, plurimosq́; inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & sanguis ilico cohibetur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis singul. drach. ij. seminis Saluiæ assati triti & cribrati drach. viij. Piperis longi drach. xij. cum succo Saluiæ pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam vnam exhibeto, eodemq́; modo in vespere, ac postea aquæ puræ quippiam propinato.

Pilulæ.

EX

EX PLINIO.

Menses Saluia cit & vrinas. Pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem inducit percusso loco. Bibitur cum Absinthio ad dysenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita vulnerũ sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Partus emortuos apposita extrahit, item vermes aurium. Ad tußim laterisq; dolores bibitur. Contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest.

DE SERPYLLO. CAP. XCIIII.

Serpyllum nobis Serpolet.

NOMINA.

Ερπύλλου Græcè, *Serpyllum* Latinè. *Officinæ latinum nomen retinuerunt.* Germanicè Quendel, Kinlin, Hunerkol (*Gallicè* Du Serpolet) *appellatur. Serpyllũ autẽ, vt autor est* Varro, *ab eo quòd serpat tã* Græcis *quàm latinis dictũ est, quoniã si qua eius particula terrã attingit, inibi radices demittit. Est enĩ vt* Theophrastus *libro sexto de plantarum historia, capite septimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cùm poßit in quantã voluerit quispiam longitudinem trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut si prope sepes plãtetur, aut ex altiore loco aliquo deorsum demittatur: sic enim in longum* *Serpyllũ vnde dictum.*

protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, quòd in longum serpit, græci & latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

GENERA.

Serpyllū hortense. Duo eius genera. Hortēse, quod Germanicè heymischer Quendel dicitur. Syluestre, quod priuatim Zygis vocatur, quod fortè eo iugarentur vites. Syluestre ζυγεῖν. ζυγεῖν enim Græcis interdū idem quòd Latinis ligare & vincire significat. Germanicè simpliciter, Quendel dicitur. Nos syluestris tantùm Serpylli picturam damus.

FORMA.

Hortense. Hortense non dißimile est Origano, potißimum quòd ad folia & ramulos ipsos attinet, quos candidiores tātùm habet, odore tamen prorsus Sampsychum repræsentat. Repit humi, & in rectum nō attollitur. Syluestre. Syluestre contrà humi non serpit, sed rectū exilibus ramulis & lignosis attollitur, Rutæ foliis plenis, angustioribus tamen. Flosculos habet subpurpureos, gustu acres, odore iucundo, radicem multifidam. Plinii erratum. Plinius secus quàm Dioscorides hortense serpyllum nequaquam, syluestre verò humi serpere asserit, adeo vt subesse in hoc mendam verisimile sit: res enim ipsa & viuæ herbarum imagines satis testātur, Dioscoridis sententiam esse veriorem. Dioscoridi subscribit Aetius. Neque mirum est magis humi reptare cultum, quòd infirmius humoris copia est, atq; adeò ramis inualidioribus stare nequit, quàm syluestre, quod illo rigidius ac lignosius existit.

LOCVS.

Hor-

Hortense non nisi satum prouenit, & Columella teste, neque pinguem, neque stercoratũ, sed apricum locum desiderat, vt quod macerrimo solo nascatur. Syluestre autem in petris, collibus, & montibus plerisq; copiosissimè nascitur, ita vt eo quasi vestiri videantur. TEMPVS.

Syluestre tota æstate floret, hortense autẽ Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum gustu acre est, ob id calidum valde, ita vt menses & vrinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi vi quàm hortense, atque ad vsum medicinæ aptius. Menses trahit, & vrinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulsis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduersus reptilia potum & illitum. Capitis dolores sedat coctum adiecto rosaceo, & aceto madefactum. Maximè verò lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis vomitum sedat succus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit vt menses & vrinã ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq; hortensi, atque omnino vsus eius in medicina præfertur. Prodest torminibus, conuulsionibus, rupturis, inflammationibus iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores sedat. Madefactum

autem aceto ac decoctũ admixto rosaceo lethargicis, & diutinã phrenitim patientibus summopere cõgruit. Praeterea drachmae vnius pondere ex aceto bibitum, sanguinis eiectiones compescit.

EX PLINIO.

Aduersus serpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terrestres ac marinas & scorpiones, decoctis in vino ramis foliisq́;. Fugat & odore cominus si vratur, & contra marinorum venena praecipuè valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorũ dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidũ, simul nobis vtile medicinae vsus ostendit. Capitis dolores coctũ ex aceto & rosaceo tẽpori ac fronti illitum mitigat. Serpentes & omnia animalia venenata adustum nidore repellit, ideo & messoribus in cibo miscetur, vt si fatigatos fortè somnus oppresserit, tutè quiescant contra animalia quae hoc tempore venenatis hausibus saeuire cõsueuerunt. Cõtusi puluis ex scrupulis xij. in aqua datus tormina emendat, vrinae difficultates resoluit, lienis quoq; iniuriae idẽ puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus subuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto tẽperatur.

DE ELYMO. CAP. XCIIII.

Panicum nomen retinet.

NOMINA.

Ελυμος *Græcis*, Panicum *Latinis*, *Germanis* Heydelpfenich, oder Fenich (*Gallicè* du Panir semblable au Millet) *dicitur*. Panicum *autem à paniculis in quibus semen est*, Latini *appellauerunt*. *Panicum vnde dictum.*

FORMA.

Milij similitudine prosilit, denis vt plurimũ foliis luxurians, culmo penè in surculum extenuato, nutante, rubido panicularum fastigio, prædensis aceruato granis, aliâs purpureis, aliâs rufis, nigris aliâs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autẽ & solutam terrã potißimum desiderat. Nec *in sabuloso duntaxat solo, sed in arena quoque nascitur, modo humidum cœlum, vel riguum solũ sortiatur.*

TEMPVS.

Quadragesimo die postquã satum est absolui, vt omnia æstiua, inter omnes conuenit. Quocunq; igitur tempore satum fuerit, vbi semine prægnans erit, tum carpendum venit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat et exiccat, præsertim si foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Milij similitudinem refert, eodemq; modo in panes desingitur, & ad idem accõmodatum est, minus

tamen quàm milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimēti, & exiccatoria. Sistit quoq; nōnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. *Panis itaque eius exigui est alimēti & refrigerans.* Constat *insuper præaridū & instar arenæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore.* Iure *igitur aluum humentē desiccat,* Agricolæ *farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo vescūtur.* Panicum *in omnibus* Milio *cedit insuauius esu, concoctu difficilius, vētrémque magis coercet, minusq́; nutrit.* Huius *farinam interdum cum lacte coctam, rustici veluti triticeā esitāt.* Clarumq́; *est id edulij tanto quàm illud per se solum assumptū melius esse, quanto lac huius seminis natura ad boni succi procreationem, aliáque omnia eminētius habetur.* Dico *autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq́; ipsam in edendo suauitatem & voluptatem.* Hoc *nāque semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.*

EX PLINIO.

Panicum Diocles *medicus mel frugum appellauit.* Effectus *habet quos* Milium. In *vino potū prodest dysentericis.* Similiter *iis quæ vaporanda sunt excalfactum imponitur.* Sistit *aluū in lacte caprino decoctum, & bis die haustum.* Sic *prodest et ad tormina.*

DE ERI-

DE ERICA. CAP. XCV.

Erice Bruiere.

NOMINA.

Ἐρείκη Græcis, *Erica Latinis*, Heyd *Germanis* (Gallicè Briere) *dicitur. Officinis inusitata.*

FORMA.

Erica fruticosa arbor est, Tamarici similis, multo tamen breuior. Eius flore vtentes apes, reprobum mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem esse scribit non multum à Tamarice differentem, colore Rorismarini, & penè folio. Id quod verè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiam Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & syluis locisq; arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentium morsibus medentur.

EX GALENO.

Discutiēdi facultate prædita est Erica: flore eius potißimum & foliis vtendum.

EX PLINIO.

Ericen aduersari serpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recẽtiores herbarij præter iam commemoratas, alias facultates addũt, nimirum florum decoctum lumborum ac ventris dolores lenire posse. Succum ex foliis floribusq; elicitũ, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctum conferre.

DE ERYSIMO. CAP. XCVI.

Erysimum in fossis huius partis vrbis luxuriat prope solum.

NOMINA.

Ἐρύσιμον Græcè, *Irion* Latinè *vocatur*. *Officinis nostris incognita. Vulgares herbarij non ineptè Sinapin syluestrem, nõnulli etiam Rapistrũ,* Germani Hederich & Vuilden senff (*Gallicè* Velar, ou de la Tortelle) *appellãt. Sũt qui perperam, eo quòd gustu Erucam imitatur, syluestrem Erucam nominant. Alia enim est Eruca syluestris ab ea quam Rapistrum nominant herba, vt suo loco dicemus. Erysimon quidam* ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν *nomen mutuatum esse credunt, id est, à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata conspiciuntur. Alij ab oleris præstantia dictum volunt, quasi* ἐρίτιμον, *quod est preciosum & nobile. Mihi* ἀπὸ ἐρύειν *potius dictum esse videtur, quòd ob suam caliditatem maxima trahendi facultate prædita sit. Latini autem Irionẽ ab irruendo dixerunt, quòd ignea vi, & feruido sapore irruat in gustum.*

Rapistrũ non est syluestris Eruca.

Erysimon vnde dictum.

Irion quare vocata.

FORMA.

Folia habet syluestri Erucæ similia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine siliquas corniculorũ figura, vt Fœnigræci graciles in quib. semina continentur parua, Nasturtio similia, gustu feruido. Hæ vtiq; notæ in vniuersum omnes, herbæ illi quã pictã hîc exhibemus adamußim quadrãt.

LOCVS.

Nascitur paßim prope vrbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æstatem floret, autumno autem semen in siliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Erysimi haud secus quàm Nasturcij calfacit & exiccat. Herba etiam ipsa arefacta similem semini vim obtinet. Humida tamẽ ac viridis, multo semine inferior est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erysimi semen thoracis fluxionibus purulentis, tußientibus, regio morbo, coxẽdicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia venena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritiis, parotidibus, testiũ ac mãmarum inflammationibus prodest. In vniuersum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, si aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita pasta peraßetur.

EX

EX GALENO.

Irionis semen sicut gustu Nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est & excalefactoriũ. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatũ subindéque crustæ pistoriæ inuolutum assare. Vtile est cum eclegmatis ad promouendas crassorum lentorúmque in thorace & pulmone humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, atque duritias mammarum & testiculorum veteres iuuat. Refert Dioscorides, quòd cũ aqua & melle illitum, occultis prosit cancris.

EX PLINIO.

Vtilißimum tußientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliâs ex melle. Infantibus quoque vtilißimum. Itẽ sedis vitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Cõtra venena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cũ axungia veteri, ne intus addatur.

DE HELXINE CISSAMPELO. CAP. XCVII.

Helxine Cissampelos à ligando lizet & lizeron.

NOMINA.

Ελξίνη κισσάμπελος *græcis, Helxine cißãpelos et Cõuoluulus Latinis nominatur. Vulgus*

here

herbariorũ & officinæ, Volubilẽ mediam & Vitealem appellant, Germani Mitteluuinden, oder Vitealis. Vueingartenuuinden (Gallicè Campanette, ou Vitreole, aliis lizet) Rectè autem Cissampelos dicitur: in vineis enim potißimum naſcitur, & folio hederaceo. Conuoluulus verò, quòd crebra reuolutione vicinos frutices & herbas implicet.

Cissampelos quare dicitur.

Cõuoluulus.

FORMA.

Folia habet Hederæ ſimilia, minora tamen. Ramulos exiguos circumplectentes quodcunque contigerint. Folia denique eius ſcãſili ordine alterna ſubeunt. Flores primum candidos Liliј effigie, dein in puniceum vergentes, profert. Semen anguloſum in folliculis acinorum ſpecie.

LOCVS.

In vineis naſcitur, vnde etiam ei appellatio Ciſſampeli, vt diximus, indita eſt.

TEMPVS.

Aeſtate, potißimum autẽ Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe ex viribus quas illi veteres tribuunt, facilè coniicere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum ſubducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Ciſſampelos nũcupatur, digerendi

rendi facultatem habet.

DE HEPTAPHYLLO.
CAP. XCVIII.

Heptaphyllum torm͂etilla quanuis & vulgare pentaphyllum ſæpe cum foliis ſept͂e inuenitur, vt Tormentilla cum quinque.

NOMINA.

Tormentilla. *Heptaphyllon.*

Ἑπτάφυλλον *Græcè, ſeptifoliũ Latinè, vulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentiorib. qui perperam Biſtortam vocent.* Germanicè Tormentill, Rotheil Vurtz (*Gallicè* Torm͂etille) *appellatur.* Heptaphyllon *aut͂e à ſeptenario foliorum numero dicta eſt.*

FORMA.

Tormẽtilla non eſt Quinquefolium.

Quinquefolio ſimilima eſt, niſi quòd ſeptem non quinq; habet folia, vtrinq; lanuginoſa, exigua, parua, ſerrata, caulem certis ferè interſtitiis ambientia, flores luteos, radic͂e puniceam ac modicè intortam. Ex *hac deſcriptione omnib. conſtare puto, herbam noſtris* Tormentillam *dictam, non eſſe* Dioſcoridis *Quinquefolium.* Hoc *enim, vt reliqua omittam, radicem non intortam, ſed rectam & oblongã habet.* Plinius *etiam lib. xxv. cap. ix. herbã quinquefolium incipere & deſinere cum vite ſcribit.* Tormentilla *autem non maturè prouenit, ſed cũ vites iã florent.* Accedit *quòd hæc in montoſis & ſylueſtribus incultisq;, hoc verò pratis, cultis & aquoſis in locis potius prouenit.* Apuleius *etiam vtranq; herbam ſeorſim deſcribit.*

LOCVS.

Nascitur montosis, vt diximus, locis ac syluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam vites florent, herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hãc herbam in tertio ordine frigidã & siccam esse. Cæterùm non esse frigidam, potißimũ in tertio ordine facultates eius abũdè declarant. Gustus etiam adstrictionem illã tãta frigiditate prorsus carere palàm ostendit. Quare cùm easdem quas Quinquefoliũ facultates habeat, idem etiam temperamentum obtineat necesse est. Erit itaque radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamen manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cum oleo mixta, pedes perunges, & tertio die dolorem tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi vulnera. Farina herbæ vel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate vrinæ. Eadem respersu vulnera ad cicatricẽ perducit. Cum albo oui subacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorũ vis deploratis fistulis instillatur, neque non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescẽtia oris vlcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta valent. Herpetas, strumas, duritias, tumores, anchrismatáque sanat.

nat. Et *vt antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter venenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.*

DE ERVCA. CAP. XCIX.

Eruca nobis Roquete.

NOMINA.

Εὔζωμον *Græcis,* Eruca *Latinis, officinæ Latinum nomen retinuerunt,* Germanis Vueisz senff (*Gallicè* de la Roquette) *appellatur.* Euzomos *autem Græcis, quoniam iura commendet, habeatq́; in eisdem peculiarem gratiã, dicta est.* Erucam *verò ideo nominatam volũt quòd erodat: hæc enim vbi degustaueris, os & linguam satis acriter vellicat.*

Euzomos vnde dicta. Eruca.

GENERA.

Duplex est Eruca. *Vna hortensis seu satiua, quæ* Germanis zam Vueisz senff *dicitur. Altera syluestris iisdem* Vuilder Vueisz senff *appellatur.*

FORMA.

Sesquipedali thyrso consurgit satiua, folio longo, angustóque, in profundas sed rariores crenas laciniato, gustu præter modum acri, floribus pallidioribus, semine in siliquis rapi, vel sinapi, firmo, radice candida. Syluestris folio satiuæ simili, strictiore tamen & minore flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis nascitur. Syluestris Hispaniæ *familiaris:*

miliaris: prope tamẽ aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eruca, ea non est, sed Erisimon, de qua quidem herba suo in loco abundè scripsimus.

TEMPVS.

Satiua tota æstate floret: syluestris autem circa Calendas Iunij potißimum erumpit: alio enim tẽpore vix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ idem cum temperamẽto Erisimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca satiua largius comesta venerẽ stimulat. Idem potest semen eius, quod vrinam cit, coctionem adiuuat, aluumq; bonũ efficit. Vtuntur semine ad condimenta. Quod vt plurimo tẽpore seruetur, aceto vel lacte maceratum, & in pastillos digestum recõdunt. Syluestris semine homines in Hispania sinapis vice vtuntur. Est autem ad ducendã vrinam efficacior, & multo quàm satiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquam manifestè calefacit, adeò vt non facilè solùm absque iunctis Lactucæ foliis edatur. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in venerem stimulos addere. Caput magis dolore afficiet si solum edatur.

EX PAVLO.

Eruca tẽperamẽto Erysimo similis, flatulenta est,

t ob quod

ob quod ad venerē instigat. Semē eius vrinā quoq; mouet. Cæterùm syluestris domestica valentior est.

EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ cōcitatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus tēperamētū æquet. Eius semen scorpionū venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascētes corpori arcet. Vitia cutis in facie cū melle illitū. Lētigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cū felle bubulo. Aiunt verbera subituris potū ex vino, duritiam quandam contra sensum induere. In cōdiēdis opsoniis tanta est suauitas, vt Græci euzomon appellauerint. Putāt subtrita Eruca si foueantur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Trita folia syluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita ī aqua mulsa, si bibātur, venerē stimulāt.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

Eupatorium adulterinum quod hactenus officinæ celebrarunt.

NOMINA.

NVm herba hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab iisdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio vero, cùm tamen non sit, haud sine magno errore vtuntur.

Officinarū error.

tur. Hinc *cùm nomen aliud non esset quo illam appellaremus,* Eupatorium *adulterinũ nominare placuit. Germanicè* Kunigundkraut, *hoc est, herba* S. Kunigundis *vocatur, &* Vuasserdost, (Gal*licè* Curaige) *ab* Origani *similitudine, & quòd iuxta aquas proueniat.* Aliis Hirtzenklee, *quòd vulnerati cerui sibi hac medeantur herba.*

Eupatoriũ adulterinum.

FORMA.

Caulem ædit rotundum, purpureum, geniculatũ, solidum & hirsutum, circa quam alæ panduntur, folia longa, Canabinis *ferè similia, amaraq́;.* Flores *in summo paruos coaceruatos, in candido purpurascentes, tandem in pappos tenues abeuntes.* Radi*cem multis fibris capillatam & inutilem.* Errant *haud dubiè qui herbam hanc* Dioscoridis Hydro*piper esse putant.* Nam *etsi ferè tota eius herbæ facies floribus demptis,* Hydropiperis *delineationi respondeat. tamen quia nulla prorsus piperis in foliis aut floribus acrimonia apparet, non est cur* Hydro*piper dici poßit aut mereatur.*

Eupatoriũ adulterinũ non est Hydro*piper.*

LOCVS.

In fluminum ripis, aliisq́; locis humidis nascitur, potißimum verò iuxta resides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu vehemẽter amara est, vt calidam & sic-

eam esse in secundo ordine, aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Haud dubiè herba hæc abstergit, expurgátque, & quæ in venis est, craßitiem incidit: quamobrem menses & vrinas mouet, educẽdoq; ex thorace pulmoneq; puri auxiliatur, aliasq; facultates amari saporis, quas recenset Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Potest itaque obstructiones iecoris & lienis aliarumq; partium corporis soluere. Ex recentioribus sunt qui hanc vulnerariã esse tradunt, neque temerè: idipsum enim posse, siccitas eius testatur. Suffitum prætere a eius herbæ venenatas fugare feras iidem scribunt. Euidentißimum verò est hanc etiam contra venena esse admodum efficacem.

DE EREBINTHO. CAP. CI.

NOMINA.

Ἐρέβινθος græcè, Cicer latinè, officinæ latinũ nomen retinuerũt, Germanicè zyssern (Gallicè pois cices) nominatur.

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rusum & nigrum. Nos ex iis tribus nigri tantùm picturam damus. Differunt potißimum in floribus: hoc enim vt cernis purpureos, album verò candidos flores producit.

FORMA.

Cicer

Cicer satiuũ caule est lignoso, obliquo, foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo vel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodum lõga.

LOCVS.

Pullo craßóque solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuum bonam facit aluum, vrinã cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, mẽses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium & myrmecias. Ad scabiem, acoras, impetigines, vlcera cõcrescẽtia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit vrinas, dato cum Rosmarino contra regium morbum & cutem subeuntes aquas eorum decocto. Lædunt autem vesicã exulceratam & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásve singulis Ciceribus tãgere, deligatáq; in linteolo semina illa post se abiicere, vt acrochordones decidant.

EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, &

semini generando aptum. Prolicit verò & menses. Porrò quod vocatur arietinum, cæteris efficacius vrinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæum vocant, eadem vi pollet, puta attrahēdi, digerēdi, incidēdi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, scabiésque & impetigines extergunt. Parotidas & testes induratos discutiunt. Maligna etiam vlcera cum melle sanant.

EX SIMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter cōcoquuntur & excremēta gignunt. Venerem stimulāt, magisq; quàm fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educūt. Habent salsam simul & dulcem qualitatem, & ob salsuginem ventrem mouent, propter dulcedinem autem vrinam. Inflationes quoque faciunt, & lac gignūt, extergendiq; facultatem obtinēt. Nigra medicamentosam vim habent: vrinā enim vehementissimè mouent, & calculos renū & vesicæ frāgūt. Nullū verò legumen sic vt Cicera, præcipuè autem nigra & parua, lapides frāgere potest. Id verò magis eius ius, quod tamē vesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora & crassiorū sunt partiū quā alba. Oīa autē vrinā ducūt. Madefacta nocte vna ī aqua & sumpta, lūbricos eiiciunt, sed qui vtitur, sex ieiunet horas oportet. Imposita vt cataplasma parotidibus, molliūt & discutiūt tumorē. Farina horū aceto subacta,

ĉta, & ſcabioſis inuncta prodeſt. Ius eorũdem ictericos iuuat, & vrinam albã reddit. Oportet verò iis neque ante cibum, neque poſt vti, ſed in medio.

DE ECHIO. CAP. CII.

Echion in viis freq̃uẽs agro Pharrhiſino.

NOMINA.

Ἔχιον, ἢ ἀλκιβιάδιον græcis, Echion & Alcibiacum latinis dicitur. Officinis ignotũ. Vulgares herbarij ſylueſtre Bugloſſum nominant, quos ſequẽtes Germani Vuild Ochſenzungen, (Gallicè Pois cices) appellant. Echion autem dictũ volunt, quòd contra ferarũ ictus ſit vtile. Alij quòd floreſcit capitulis viperæ ſimilibus. Rectius Dioſcorides, quòd ſemina viperino capiti ſimilia habeat.

Bugloſſũ ſylueſtre.

Echion quare dictum.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aſpera, tenuia, Anchuſæ proxima, minora tamẽ & pinguia. Habet & aculeos exiles foliis adiacentes. Cauliculos tenues multos, & vtrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus ſemen eſt viperino capiti ſimile. Radix digito exilior, ſubnigra. Ex qua ſanè delineatione ſole clarius fit, herbam cuius picturã hîc exhibemus eſſe Echion. Folia enim habet prælonga, hirſuta, tenuia, ad Anchuſam accedẽtia, minora tamen pinguiáque, tenuibus ſpinis horridula, cauliculos tenues, numeroſos, minutaq; folia vtroque latere dependentia, nigra, in ſummo caule

minuſcula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus ſemina viperarum capitulis ſimilia inſidẽt, à ceruice paulatim in roſtellum extenuata, tumidiore ſuperna parte, in qua quædã prominulæ quaſi ſedes oculorum apparent, id quod ego hiſce oculis non ſemel, ſed iterum atque iterum conſpexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq; ferè ad itinera, & in aſperis locis naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſſe citra tamen inſignem ſiccitatem inde coniicitur, quòd lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno lib. quinto, capite vigeſimo de Simp. med. facul. teſte, quia pituitoſos humores calefacientia in ſanguinem vertunt, lac procreare ſolent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix nõ ſolum iis qui à ſerpentibus morſi ſunt ſuccurrit pota cum vino, verumetiam præſumentes eam ne feriantur facit. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum vino aut ſorbitione ſumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion ſpinoſa herba eſt, quæ non modo à ſerpẽte commorſis cum vino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoque percuti non patitur.

DE ELEOSELINO.

CAPVT. CIII.

NOMINA.

Ελεοσέλινον, ἢ ὑδροσέλινον *græcis, Apium palustre & rusticum latinis,Germanis* Vuasser epff , oder Eppich, oder bauren eppich (*Gallicè* de Lache, ou esgrun persil) *nominatur. Sic dictum græcis,quòd in paludibus & aquosis locis proueniat.*

FORMA.

Apio satiuo maius est,caule tenero,concauo , folio molli,raro nec hirsuto,simile Apio sapore,odore, floribus,semine & radice.

LOCVS.

Nascitur in paludibus & aquosis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium satiuum temperamẽtum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ satiuum potest.

EX PLINIO.

Eleoselino vis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO.

CAP. CIIII.

Ellebori radice nobis sola cogniti, noster enim elleborine quædam verius fuerit.

NO-

NOMINA.

Ἐλλέβορος λευκὸς Græcis, Elleborus cãdidus & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis Vueiſz nieſzuurtz (Gallicè Ellebore blanche) appellatur.

Elleborus cur dictus

Elleboron autem Græci dictum volũt, quòd cibum corporis eripiat. Album à radice vocarunt, quæ nigri respectu candida est.

Albus quare cognominatus.

FORMA.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſyluestris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari incœperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſæ, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparum modo prodeuntes. Quod autẽ Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefaciẽtiũ & exiccãtiũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, nõ acuminatus, iũceúſque, aut quũ frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu non admodum feruens.

uens, neque saliuam confertim ciens. Huiuscemodi autem strangulat. Purgat vomitionib. varia educens. Miscetur collyriis, quæ claritati oculorū officientia purgare possunt. Menses ducit, & fœtus in vtero appositus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta subactum. Carnes simul coctum minuit. Datur ieiunis per se & cum Sesamo, aut Ptisanæ succo, aut Alicæ, aut mulsa, aut pulte, aut lenticula, aut alia sorbitione. Pani compinsitur & torretur. Apparatus & victus ratio ab iis tradita est, qui de ratione & modo dādi eius, dicato priuatim opere, scripserunt. Potissimum autē Philonidi Siculo ab Enna subscribimus. Longum enim esset ei qui de medica materia agit, curandi quoque rationem docere. Dant autē aliqui cum copiosa sorbitione, aut succo multo, aut modicū cibum dari præcipientes, statim Elleborum offerūt, præsertim iis in quib. suspecta timendáve erit strāgulatio, aut corporis imbecillitas imminet: tutò enim ea sic peragitur purgatio, quòd non intempestiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro subditæ cū aceto, vomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis simul & excalfacientis facultatis est. Quamobrem ad alphos, impetigines, scabies, leprasq; accommodus est. Quinetiam si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribúsve

búsve diebus, callum detrahit. Dentibus si cũ aceto colluantur prodest.

EX PLINIO.

Candidum veratrum vomitione, causasq; morborum extrahit: quondam terribile, postea tã promiscuũ, vt plerique studiorum gratia ad prouidenda acrius quæ cõmentabantur, sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris: Drusum quoque apud nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnis plebs adstãs plausit, optimates verò bellum Marsicum imputauere, constat hoc medicamẽto liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam vt diximus, Sesamoides admiscent. Italia veratrũ vocat. Farina eius per se & mixta radiculæ qua lanas diximus lauari, sternutamentũ facit, somnúmque. Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq; ac veluti decurtatæ etiam hæ. Nã summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantũ datur purgationis causa. Antiqui radicem corticemq; carnosissimum eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongiis opertam turgescentémque, in longitudinem findebant. Deinde fila in vmbra siccabant, iis vtentes. Nunc ramulos ipsos à radice sua grauissimi corticis, ita dantes. Optimum quod acre gustu, feruensq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multo terribilius nigro, præcipuè

puè si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni vires, singultus infinitos, aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parcius dabāt, cùm celerius erumpat, quò largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas donauit. Sequentes et quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirū inuentum est, quòd incisum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, vomitiones sistit. Cauendum est fœlici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus existūt. Nam æstate potius quàm hyeme dandum, nō est in dubio. Corpus septem diebus præparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Albū è dulci datur, aptissimè verò in lacte aut pulte. Nuper inuenere dissectis raphanis inserere Elleborum, rursusq́; comprimere raphanos, vt transeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi post quatuor ferè horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, vertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephātiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq́;

pientibúsque tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis quæ aliter non desinãt, tussi veteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari senibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animæ've exilibus, aut teneris, et fœminis minus quàm viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant, miniméque sanguinem excreantibus, vel latere vel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus, pituitæ cũ axungia illitum. Item suppurationi veteri. Mures polenta admixtum necat. Muscæ quoque necantur albo trito, & cum lacte sparso. Eodẽ & phthiriasis emendatur.

DE ELLEBORO NIGRO ADVLTERINO. CAP. CV.

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus

Herbam hanc cuius picturam damus non esse verum Elleborum facilè constabit, si eam ad descriptionem referas. Verùm quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, neq; tamen citra summam efficacitatem, vtatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis Christuurtz dicitur, non alio sanè nomine quàm quòd circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modo calido in loco sita sit herba, producat. Cæterũ etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec viribus multo inferior est, vt

in

in alterius inopia huius vsus citra errorem esse poßit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborum *nigrum* , *Germani verò* Christuurtz, *vt diximus, nominant.* Nos *certioris discriminis causa,* Elleborum *nigrum adulterinum hortensem appellauimus , quòd scilicet sua sponte, & nisi plantatum sit, in hortis non proueniat. Alterum quòd syluestre sit, & sponte sua nascitur,* Elleborum *nigrum adulterinum syluestrem nuncupauimus.* Germanis Leusz kraut *dicitur.* Hortẽsis. *Syluestris*

FORMA.

Hortensis *caulem, vel potius pediculũ habet oblongũ & foliis nudum, nisi in summo, vbi folia oblonga, angusta, pluribusq; diuisuris incisa , atque adeò in ambitu serrata producit.* Florem *habet herbacei coloris.* Radices *tenues, nigras, veluti à capitulo ceparum pendentes.* Syluestris *priori non admodum dißimilis est, nisi quia caulem obtinet craßiorem, foliaq; minora. Florem etiam etsi herbaceum habeat , tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.*

LOCVS.

Hortensis *, vt dictum est, paßim in hortis nunc prouenit: syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.*

TEMPVS.

Hortensis *hyeme, circa* CHRISTI *nimirum natalem,*

natalem, vt comprehensum est, floret. Syluestris autem verè & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quũ experientia testetur Elleborum nigrũ adulterinum, potißimum hortensem, eandem quam genuinus habere facultatem, idem etiam obtineat tẽperamentum necesse est. Calidus *itaque & siccus in tertio ordine erit.*

VIRES.

Purgat perinde atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauã bilem ducens. Prodest *comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insaniẽtibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis.* Menses *in pesso subditis trahit.* Fœtus *necat.* Porrò *cum illis etiam insit extergendi vis, alphos, impetigines, scabiem, leprasq́; curant.* Erodentibus *medicamentis commiscentur.* Ideóque *syluestris non temere, quòd pediculos interficiat,* Leuſzkraut *Germanis meis dicitur. Non verò pediculos tantum, verum etiam oues & alia animantia comestus necat.*

DE HELXINE. CAP. CVI.

Helxine Parietaria nobis.

NOMINA.

Ἑλξίνη, ἢ περδίκιον Græcè, *Helxine & Vrceolaris* Latinè *nominatur.* Officinæ *vocant parietariam, & dempta vna litera Paritariam.* Vulgus *Muraliũ & Muralem,* Germani Tag vnd nacht, S. Peterskraut, oder Glaſzkraut. (Gal-

licè

lice Parietaire.) Helxine autem ab aspero semine quòd tenaci nexu vestibus adhæret, dicta est. Perdicium verò, quod ea perdices præcipuè vescantur. Vrceolaris autem, quòd detergendis vitreis, vrceolis vasisq; efficax sit. Muralis & Parietaria, quòd muros ac parietes natales locos sibi fecerit.

Helxine vnde dicta. Perdiciũ. Vrceolaris. Muralis. Parietaria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, subrubentes, folia Mercuriali similia, hirsuta, circa caules veluti exigua semina, aspera, vestibus adhærentia. Hæc sanè pictura sic plantæ illi respondet, vt nulla prorsus sit nota quæ illi non adamußim conueniat. Est enim fruticosa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubescentibus, foliis Mercurialis herbæ, hirsutis, floribus purpureis minutißimis, exili per ambitũ eius semine, aspero, vestibus adhærẽte, radice subrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in sepibus, muris, maceriis, parietibus & vinctis. Nũc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio inest abstergendi & constringendi cum humiditate subfrigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi constringendiq; vim obtinẽt. Quare illita sacros ignes sanant, condylomata, a-

dusta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius cerussæ mixtus, ignib. sacris & iis quæ serpunt malis vtiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, vel seuo hircino. Diuturnas tusses adiuuat, cyathi mensura absorptus. Contra inflammatas tonsillas gargarissatus & illitus prodest. Aurium quoque dolores cum rosaceo infusus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abstergendi & paulatim constringẽdi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento vsque ad statum sanat, maximè calidas. Quinetiam incipientibus phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoque eius ad dolores phlegmonosos mediocriter profuerit. Gargarizãdum item nonnulli exhibent ad paristhmia. Aliqui etiam medicorum iis qui diutina tussi vexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in vasis vitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim assiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fistulis medetur, & sinus cohibet trita & cum modico sale apposita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, sanat ignes sacros, tumores, collectionesq; omnes & adusta. Panos succus eius cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. Itẽ

veterem tuſsim cyatho hauſto. Et omnia in humido. Sicut tonſillas & varices cum roſacco. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraq́; Cypria.

APPENDIX.

Monēdi ſunt hoc loco medici vt rectum Helxines vſum diſcant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis vitiis pro fomento vſurparunt, cum refrigerandi conſtringendique vim habeat. Cæterùm cùm abſtergendi quoque illi facultas inſit, poteſt etiam calculoſis, & iis qui difficultate vrinæ laborāt exhiberi potiſsimum ſi aliquid cōſimilem facultatem obtinens ei admiſceatur. Sic Aetius ſedis hæmorrhoidas aperire tradit, ſi trita cum ſale, cui etiam abſtergendi vis ineſt apponatur. Quare qui calculoſis hanc herbam propinant, curent vt aliquid quod abſtergendi facultatem habeat, commiſceāt.

DE ERYTHRODANO.

CAP. CVII.

Rubia ſatiua nobis Garance, & ſylueſtris frequens.

NOMINA.

Ερυθρόδανον Græcè, Rubia Latinè vocatur. Officinæ rubeam tinctorum appellant. Germanicè Rote (Gallicè Garance) nominatur. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi vtrunque nomen eſt. *Rubia cur vocata.*

GENERA.

Dioſcoridi & aliis duo Rubiæ ſunt genera. Altera enim ſatiua eſt, altera verò ſponte prouenit, et ſylueſtris exiſtit: nec eſſe videtur alia quàm quæ à noſtris Stellaria vocatur.

Satiua.

FORMA.

Caules ſatiuæ quadranguli, longi, aſperi, ſimiles Aparinæ, multo tamen maiores robuſtioresq́; folia per interualla in ſingulis geniculis habentes, ſtellarum modo in orbem circumiacentia. Fructus rotundus, per initia viridis, mox ruber, poſtea cùm maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Sylueſtris itidem caules quadrangulos, vt diximus, emittit, folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarũ inſtar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò vt ſuo colore tingere etiam videatur.

LOCVS.

Naſcitur in pleriſque nunc Germaniæ locis, agro potiſſimum Argentoracenſi & Spirenſi. Seritur autem propter emolumentum quod ex ea quæſtuoſiſſimum ſentitur.

TEMPVS.

Aeſtate colligitur fructûs, & ſubinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix vrinã ciet, qua de cauſa regio morbo laborantibus

borantibus cum aqua mulsa auxiliatur: itē ischiadiacis & resolutis. Vrinam multam & crassam ducit, nonnunquam etiam sanguinem. Bibentes quidē quotidie lauari oportet, & excrementorū quæ redduntur differentiam spectare. Aduersus venenatorum morsus succum cum foliis bibere prodest. Semen ex oxymelite potum, lienem absumit. Apposita radix, fœtus, menses, & secundas trahit. Albas vitiligines ex aceto illita sanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & gustu amara est. Itaque quæcunque agere diximus vbi eiusmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radite luculenter conspicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, et vrinam crassam copiosamq; ac nōnunquam etiam sanguinolētam moueat. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sūt qui eam ischiadicis & resolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanū, quam nos Rubiam vocamus, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur, in medicina vrinam cit, morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix semenq; trahūt menses, aluum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis impo-

nuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm.

DE ZEA. CAP. CVIII.

Zea spelta nobis.

NOMINA.

Semen cur dicta Zea.

Ζεία Græcis, *Zea & Semen Latinis, vulgo & Italis Spelta dicitur.* Gallicè de l'espeautre) *Semen autem latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quòd Homerus etiã hanc celebrauerit dicens,* ζείδωρος ἄρουρα. *Quibus sanè verbis innuit aruum Zeam largiens, non vt nonnulli arbitrantur quòd vitam donet, Plinio autore.*

ζείδωρος ἄρουρα.

GENVS.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eam ob causam δίκοκκος *cognominatur. Germanis hoc genus* Speltz, oder Dinckelkorn *vocatur. Alterũ simplicis est grani, & Germanicè nominatur.* Einkorn, oder S. Peters korn.

δίκοκκος

FORMA.

Primum genus.

Alterum.

Primum genus culmo, geniculis & spica tritico simile est, duobusq́; vtriculis iunctis duo grana simul fert. Alterum culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis dupliciordine seu versu dispositis proferens, ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pingueq́; solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem consequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeum, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placidè verò exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori suauis est. Digesta in panificia minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea vniuersa sua facultate quodămodo in medio est tritici & hordei: itaque ex illis cognoscatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex vino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tußi cum caprino seuo aut brutyro. Ex Fœnogræco mollißima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta.

EX SIMEONE SETHI.

Zea facultatē habet proximam tritico. Est verò facilis concoctionis, boniq́ue succi: ad hæc etiam emplastica existit.

DE ERIGERONTE. CAP. CIX.

Senecio nobis senecon.

NOMINA.

Ἠριγέρων *Græcis, Senetio latinis, officinis inusitata, Germanis* Grindtkraut (*Gallicè* du Senesson) *dicitur. Græcis autē Erigerō quasi vernus senex nominatur, seu citò vel vere senescēs quod celeriter in pappū & lanuginem abeat.. Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox deflorescentis euentum, indicare voluerunt Græci, vt quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset, omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florē eius pappi, vt à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senetionem illam vocauerunt.*

Erigeron cur dicta.

Senetio.

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, foliis cōtinuis, in extremitatibus Erucæ *modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scißis dehiscentibúsve, & in pappos deflorescentibus: vnde &* Erigeron *dicta est, quòd vere scilicet capilli modo flores canescant.* Radice *inutili. Omnes hæ* Dioscoridis *notæ, herbæ quam Germani* Creutzuurtz & Grindtkraut *nominant, respōdere deprehenduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia cōtinua habēs, per extremitates* Erucæ *instar laciniosa, minora tamen. Flo-*

res lutei, qui scißi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senectionẽ Nasturtium esse garriunt. *Senectio nõ est Nasturtium.*

LOCVS.

Nascitur paßim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiam tempore, vt dictũ est, canescit, & durat ferè tota æstate eius herbæ prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtã temperaturã obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi vim obtinent, quapropter cum exiguo vino, aut per se illita folia, testium sedisq; inflammationes sanant. Cum manana, tum reliquis vulneribus, tum neruorum quoq; medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, verùm recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis, strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, testium inflammationes sanat.

DE HEDYOSMO. CAP. CX.

Mentha nobis nomen retinet, & Balsamũ quoque dicitur multiplex.

NO-

NOMINA.

Ηδύοσμος, ἢ μίνθη Græcè, Mēta Latinè dicitur. Officinæ nomen latinum retinuerunt. Germanicè Muntz (Gallicè de la Mente) vocatur. Hedyoſmon Græci, quod ſuauem ſpiret odorem nominauerunt. Menta autem dicta eſt, quòd odore ſuo mētem excitet, aut quod grato, vt ait Plinius, odore menſas percurrat.

Hedyoſmon vnde dictum.

Menta.

GENERA.

Mentæ in vniuerſum duo ſunt genera. Vna enim ſatiua & hortenſis eſt: altera ſylueſtris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua ſunt genera. Vna eſt quam Germani Deyment ſimpliciter, vel krauſz Deymēt vocant. Altera, quā iidē krauſz Balſam. Tertia, quæ iiſdē Balſammuntz appellatur, & Vnſer Frauuen mūtz oder ſpitz mūtz: à noſtræ ætatis herbariis Romana vel Saracenica. Quartam Germani quidam Hertzkraut nonnulli Balſamkraut vocant. Per me tamen licebit has ſpecies, quādoquidem facultatib. ſimiles ſint vt cuiuis placuerit, nominare. Nobis autem vt certius diſcernerētur prædictis nominib. appellare placuit. Sylueſtris, quæ latinis Mētaſtrum vocatur, & vulgò equina Menta, Germanicè Roſzmuntz Vuilder Balſam, oder Vuild Muntz dicitur. Non ignoramus plures eſſe Mētæ ſpecies, nos tamen eas duntaxat quas vidimus, pictas exhibemus.

Satiuæ genera.

FORMA.

Satiua

Satiua prima caulē habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubescentē, folium ferè rotundum, serratum, molle & odoratum, flosculos purpureos internodia geniculatim coronantes, verticillato semper ambitu. Prima. Altera priori *per omnia similis est, nisi quòd illi subpurpureus flos circa cauliculorum fastigia spicatur.* Secunda. Tertia fo*lio longiore & acutiore constat, flosculis purpureis coliculorum cacuminibus spicatim insidentibus. Quarta itidem longioribus foliis est, floribusq́; purpureis internodia geniculatim, haud secus quàm in prima, caules coronantibus.* Mentastrum *verò foliis lanugine canescentibus, atque hirsutioribus, Sisymbrio procerius, odore magis viroso, flosculis spicatim coliculorum fastigia coronantibus.*

LOCVS.

Satiuæ paßim in hortis proueniunt. Amant *apricum locum, non pinguem, non stercoratum, humidis facilius adolescunt. Syluestris autem, quæ* Mentastrum *alio nomine appellatur, vliginosis gaudet locis, paßimq́; irrigua hoc* Mentastro *pubent.*

TEMPVS.

Florent *omnes mense Augusto.*

TEMPERAMENTVM.

Vtraq́;, *tam hortensis scilicet quàm syluestris, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalefaciētiū.* Infirmior *tamē est hortēsis, minusq́; calefacit.* Exiccat *autē in secundo ordine: illi enim*

ex

ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adstringendi atque exiccandi vim habet menta hortensis. Proinde sanguinem sistit succus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerẽ concitat. Singultus, vomitiones, choleramq; sedant duo aut terni surculi cum acidi granati succo poti. Cum polenta illita abscessus discutit. Imposita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tenduntur, aut lacte turgent, compescit. Cum sale canum morsibus illinitur. Aurium doloribus eius succus cum aqua mulsa subuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni resistit. Linguæ scabritiem confricata leuigat. Lac coire densariq; in caseum nõ sinit, immersis in iis foliis. In summa, stomacho vtilis est, & in condimentis peculiarem vsum habet. Syluestris in sanitate deterioris vsus est quàm satiua.

EX GALENO.

Menta satiua ad venerem mediocriter excitat, id quod omnibus inest, quæ humiditate semicocta & flatuosa participant. Denique in abscessibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiã quiddam amarum in se & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate verò si cum oxycrato bibatur, recẽtes sanguinis excreationes reprimit. Substantia est, vt si qua alia herba tenuium partium. Aetius addit, potum eius decoctum tribus seriatim

tim diebus, colicos omnino ſanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortenſis odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiaris ipſæ acceſſere, vt coire denſariq; lac nõ patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo, eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aequè maribus & fœminis ſanguinem ſiſtit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iecinorum vitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreãtibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit, pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua, Voci ſuccus ſub certamine vtilis duntaxat, qui & gargariſatur vua tumẽte, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis et cõtra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad conuulſa intus per ſe, vitiiſq; pulmonis. Singultus & vomitus ſiſtit cum ſucco granati, vt Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium vitia † ſpiritu ſubducto emendat. Ipſa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus: Ileũ etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tẽdantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos,

† Aliâs ſpiritus ſubductos.

&

& ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis vitiis. Impetigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatã, ita ne vellatur. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorem sedare in aqua, & similiter aspersa in potionem, ventris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius *Mentastro tribuit,* Calaminthæ *deberi, vt satis liquet* Dioscoridem *legenti. Neque sanè mirum, quandoquidem autores societate quæ est inter* Mentam, Mentastrum *&* Nepetam *decepti, tum species, tum nomina confundunt.*

APPENDIX ALTERA.

Cæterùm appendicis etiam vice hic annotãdum erit, Aristotelem *sectione xx. proble. secundo, cùm asserit* Mentam *refrigerare posse corpora, non pugnare cum* Galeno *aliisq; medicis qui illã esse calidam affirmant.* Per se *nanque calida est Menta: at quia esa libidinem proritat, & hæc cùm immodica fuerit corporis vires deiicit, atque adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia videlicet vt in venerem immodicè ruamus efficit, refrigerare dixit* Aristoteles.

EX SIMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & ventrem corroborat

ac ſtomachum, coctionem facit, vomitum ſedat & ſingultum. Prodeſt etiam ad cordis morſus, & appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lũbricos interimit, potißimum ſylueſtris Mentæ ius. Venerem ſtimulat, & iecinoris obſtructiones tollit. Verùm hoc veſci ad ſatietatẽ non oportet, quoniam ſanguinẽ extenuat, & ſeroſum facit, & ipſum in flauã bilẽ mutat: dein efficit vt ſanguis qui maximè eſt tenuiũ partiũ diſcutiatur, & craſſus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cũ ſale, & morſui rabioſi canis impoſita medicamentũ fit ſalubre. Arida verò trita, & poſt cibum ſumpta, ad concoctionẽ facit, & lienoſos iuuat. Cũ vino pota difficulter pariẽti ſuccurrit. Ferunt etiã quòd manſa lippienti impoſita, fiat remedium: quodq; eius decoctum abſortũ, confeſtim ſanguinem è faucibus eiicientes ſanet. Huius ſemen ventrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE CAP. CXI.

Hemionitis tua eſt Dioſcoridis phyllitis, vulgaris ſcolopendria. NOMINA.

Ἡμιονῖτις, ἢ σπλήνιον *Græcis, Hemionitis latinis, Plinio* Teucrion, *officinis et herbariis* Scolopẽdria & Lingua ceruina, *Germanis* Hirſzung (*Gallicè* Langue de Cerf) *nominatur. Alia tamen eſt à* Dioſcoridis Scolopendrio, *quæ Aſplenon alio nomine dicitur.* FORMA.

Scolopendria officinarum.

Folium Dracunculo ſimile profert, lunatũ. Radices

dices verò illi multæ ſubſunt, tenues. Neque caulem, neque ſemen, neque florē fert. Ex qua deſcriptione ſatis liquet, eam herbam quam vulgus Scolopendriam vocat, eſſe Hemionitin, quòd tota illi Dioſcoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi ſeu Ari, inſtar lunæ corniculantis falcata. Etſi enim interdum in altum ſurgant, tamen inter initia potißimum incurua, & lunæ creſcentis modo falcata ſunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquā floreſcens, nec caulem, nec ſemen proferens. Non eſſe autem Phyllitim in primis folia docent, quæ in ea ſunt recta, & minimè ſicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo veluti vermiculi, qui in Phyllitide penſiles, in Lingua ceruina autem ſeßiles & nequaquam propendentes ſed liratim digeſti ſunt. Tertio natales ipſi: Phyllitis enim in vmbroſis opacisve, & hortis naſcitur, Scolopēdria verò ſeu Hemionitis in petroſis. Quarto, quod me omnium maximè mouet, Phyllitidi nulla prorſus lienem liquādi facultas ineſt, quam tamen Scolopendriæ vulgari adeſſe, præter communem conſenſum, quotidiana etiam experimenta demonſtrant. His itaque de cauſis Phyllitis, Scolopendria vulgaris eſſe aut dici nō debet. Dato enim quòd deſcriptio per omnia conueniret, facultates tamē ipſæ, quæ diuerſæ ſunt, aliam à Scolopendria eſſe manifeſtè docerent.

Scolopendria eſt Hemionitis.

Scolopendria non eſt Phyllitis.

LOCVS.

Naſcitur

Nascitur locis vmbrosis, montosis ac petrosis, copiosissimè autem iuxta montem haud procul à Tubinga situm, quē Germanico vocabulo Farnberg *nominant, prouenire solet.* Nunc *passim in hortis habetur.*

TEMPVS.

Aestate vsque ad autumnum abundè nascitur.

TEMPERAMENTVM.

Adstringens simul & parum amara est, vnde credibile est in primo ordine esse calidam, & in secundo siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba gustu adstringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat. EX GALENO.

Hemionitis simul & adstrictionem & amaritudinem possidet: quamobrem cum aceto pota, lienosis auxilio est. EX PLINIO.

Medetur lienibus. Constátque sic inuentum: cùm exta super eā proiecta essent, fertur adhæsisse lieni, cumq; exinanisse. Ob id à quibusdam Splenion *vocatur.* Narrant *sues qui radicem eius edunt, sine splene inueniri.* *Splenion vnde dictum.*

DE ERYNGIO. CAP. CXII.

NOMINA.

Ηρύγγιον *Græcis,* Eryngium *latinis, officinis corrupto vocabulo* Iringus *vocatur. Plerique etiam* Centumcapita *nominant, à numero nimirum capitum quæ in summo obtinet. Plinij tamen* Centumcapita, *ab* Eryngio *est diuersa, vt etiā* *Iringus.* *Centumcapita.*

Serapionis Centumcapita est Aster.

Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptionem excutiat, eã planè esse deprehendet, quæ Dioscoridi After Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriusque enim picturæ sic sibi respondent, vt planè vna esse herba videatur. Germanis Eryngium nominatur Manſztreu, Brachendiſtel, & Raddiſtel (Gallicè Chardon nommé cent teſtes.

FORMA.

In genere aculeatarum ſtirpium eſt Eryngium, cuius folia initio ſale condita olerum modo comeduntur. Sunt autem lata, & in ambitu aſpera, guſtu odorata. Quum vero adoleſcunt, in multis caulium eminentiis ſpinis aculeantur: in quorum ſummitatibus globoſa capita, durarum acutiſsimarũq; ſpinarum ambitu ſtellæ inſtar circumuallantur, quorum color modo viridis aut cãdidus, interdum cæruleus inuenitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis craßitudine, & odorata. E qua nimirum delineatione omnibus perſpicuum fit, ſpinam cuius picturam nunc exhibemus, eſſe Eryngiũ: aculeatis enim foliis & per extrema ſpinoſis conſpicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius vertice coacta in globum capitula, durorum & acutiſsimorum ſpiculorum vallo, ſtellæ inſtar radiãtur, quorũ color in pubertate viridis, adultæ cæruleus flacceſcenti candidus conſpicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, ſed odorata.

LOCVS.

Naſcitur

Nascitur in campestribus & asperis locis. Prope Argentoratum eius magna est copia.

TEMPVS.

Colligi hanc quidam, vt Plinius tradit, cum sol Cancri hospitium tenet, hoc est, sub solstitio, iussere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngiũ caliditate aut parum aut nihil ea quæ moderata & temperata sunt superat. Siccitatem vero in tenui essentia cõsistentẽ nõ exiguã obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota mẽses & vrinas pellit. Tormina & inflationes discutit. Cum vino iecinorosis, venenatorum morsibus, & iis qui letiferum hauserunt succurrit. Bibitur aduersus plurima cum Staphylini semine pondere drachmæ vnius. Appensa & illita tubercula discutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opisthotonicis et comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulso addito calculos, stillicidia, difficultates vrinæ, & renũ vitia sanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectũ ituros bibere oportet. Quod si cum eo Sium quoque decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam aßiduo Eryngij vsu, nũquam postea minxisse calculos, cum prius eo morbo frequentißimè vexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion est, contra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerunque tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus verò cõtra toxica & aconita efficaciorẽ Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cũ rana decoquit, cæteri in aqua.

DE THRIDACE. CAP. CXIII.

NOMINA.

Θρίδαξ Græcè, Lactuca Latinè: officinæ latinũ nomen retinuerũt: Germanicè Lattich, oder Lactuck (Gallicè Vne Laictue) nominatur. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere ventrem, exuberet: vnde apud veteres in primis epulis veniebat, quod Martialis etiam iis testatur verbis:

Lactuca vnde dicta.

Prima tibi dabitur ventri Lactuca mouendo
Vtilis.

GENERA.

Lactuca primũ in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos vna icone duo complexi sumus genera. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à foliis crispissimis, Germanis krauser Lattich appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticã à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua

Crispa Lactuca.

liqua folia eam quæ rotunda à foliis rotundis vo-catur, præ se ferunt. Germanicè Breiter Lattich *nominatur. Tertii generis Lactuca, quæ Capitata dicitur, à foliis suis, quæ vbi parum à terra attolluntur, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Braßicæ capitatæ, in capitis ferè formã exuberãt.* Germanis groſſer Lattich *vel* Vueiſſer Lattich *à semine candido nominatur. Syluestris Lactuca satiuæ opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur.* Germanis Vuilder Lattich *nuncupatur.* Rotunda. Capitata

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hîc damus, folia Intybo satiuo haud dißimilia habet, in rectúmque surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera foliis, quæ crispa admodum sunt, duntaxat à priori variat, aliâs per omnia similis. Sic etiã capitata non nisi foliis suis, idq; dũ paululũ creuerũt, à prioribus differt. Ideóque duabus picturis, quæ omnes referunt, contenti fuimus. Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus foliis, gracilioribúsque, asperioribus, & gustu amaris, quæ vt addidit Theophrastus, vbi consummata sunt, aculeantur. Ex qua delineatione abundè constat, Lactucam syluestrem esse eam herbam quæ paßim nunc ab officinis & herbariis, non sine magno errore, Endiuia dicitur. Ea enim in arui & vinearum limitibus sponte nascitur, folio La- Lactuca Syluestris. Officinarũ error.

 ctucæ,

ctucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulibus bicubitali proceritate consurgentibus, spinulis inhorrescentibus, quibus succus inest lacteus, amarusq́; flore vt Lactuca satiua luteo. Desinant itaque deinceps ea herba pro Endiuia vti medici, si modo rectè cōsultū ægris cupiūt.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & vinearū hortorúmq́; maceriis sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atq; subinde semen proferūt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidumq́; olus, non tamen extremè: siquidem edendo non foret: verùm maximè secundum aquæ, vt sic dicam, fontanæ frigiditatem. Simeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnum conciliat, aluum mollit, lactis abūdātiam facit. Elixa magis alit. Illota autem cōcesta stomachicis prodest. Semen eius potum venerem aßiduè somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, vim quandam nanciscuntur succo aut lacti syluestris Lactucæ similem. Syluestris

ſtris viribus in totum Papaueri ſimilis eſt, vnde aliqui eius ſuccum Meconio permiſcuerunt. Aquoſa per aluum purgat potus in poſca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caligine͂. Cum lacte muliebri inu͂cta ad ambuſta prodeſt. In vniuerſum ſoporifera eſt & dolorem leuat. Menſes trahit. Contra ſcorpionum ictus, & phalangioru͂ morſus bibitur. Semen haud ſecus quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno, ac venere͂ arcet. Succus ad eadem valet, ſed viribus infirmior. Reponitur ſuccus eius in fictili vaſe, antea, vt in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas acco͂moda eſt, et ad parua et leuia eryſipelata, maioribus tame͂ ſatisfacere minimè idonea eſt. Eſt etia͂ eduliu͂ ſitim arcens. Seme͂ potu͂ genituræ profluuiu͂ cohibet: qua͂obrem etiam iis qui libidinoſis ſomniis vexantur, datur. Sic & ſylueſtris Lactucæ ſemen. Cuius quoque ſuccus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad aduſtiones cu͂ lacte mulieru͂ inungitur. Omnibus aliis oleribus pauciſſimu͂ ſanguine͂ et vitioſum generantibus, ex ſola lactuca non multus quide͂, nec vitioſus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipſa veſcuntur. Aeſtate autem cùm in ſemen iam proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo & aceto aſſumu͂t, aut cu͂ aliquo ex condimentis, opſoniiſve,

præsertim iis quæ caseo constant. Plærique etiam antequam excalescat, in aqua elixa vtuntur: vti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nā amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, viderétque pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam aßiduo os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactucis vtebar. Quum autē ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuētute somnū iā studio & industria accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis vigiliis dedita opera me assuefeceram declinante iam ætate, ipsa ex se in somni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod vnicum mihi præsentißimum remediū Lactuca vespere cōmāducata semper fuit. Frigidū ergo humidumq; succum profert, haud quaquā tamen vitiosum. Itaq; sicut alia olera à iusta cōcoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neq; impellit. Atque hæc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quemadmodū à salsis, acribus, & omnino abstergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorū nihil Lactucæ inest.

EX PLINIO.

Est quidē natura omnibus refrigeratrix, & ideò æstate gratæ à stomacho fastidium auferunt, cibiq; appetentiam

appetentiam faciunt. Diuus certè Augustus Lactu ca conseruatus in ægritudine fertur, prudẽtia Musæ medici, cùm priores eam ob religionem minimè commanducarent, in tantùm recepta commẽdatione, vt seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, æstum refrigerant, somnumq́; faciunt. Cruditatẽ ipsæ nequaquã faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatẽ incitat inhibetq́;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiãt, cum sale illitæ. Vlcera etiã quæ serpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederũt, ad quod vtilissimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidã lacte infundunt. Deferuefacti ii caules & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maximè Lactuca, & amara lactensq́;, quam Miconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur, dũ tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarũ contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edẽtibus. Quidam tamen frequẽtiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIIII.

Satureia nomen retinet Sarriete. NO-

NOMINA.

Θύμβρα Græcis, Thymbra Cuniláque latinis, Kunel Germanis (Gallicè de la Sarriette) appellatur.

GENERA.

Hortensis

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortẽsis seu satiua, quæ quia minori est acrimonia, in condimentario genere eduliis concoquitur: hinc à

Satureia vnde dicta.

saturando Satureia dici cœpit. Alii tamen à Satyris nomen traxisse putant, quòd scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon, Hunerful, Ioseplen, Zuuibel oder Gartenhysop, oder Sergenkraut nominatur. Altera agrestis siue

Syluestris

rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nũcupatur.

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris viridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculo-

Satureia.

sis vtrinque cauliculis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporéque gratissimo.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Aestate vtraque Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius vsus. Est etiam satiua Thymbra in cunctis syluestri minor: ad cibum verò vtilior, propterea quod non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadē quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam vtrunque Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex vino pota, medetur pulmonis, thoracis, & vesicæ vitiis. Ciet vrinas, menses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronæ modo capiti imposita. Succus cū rosaceo auribus infunditur. Cū triticea farina coxēdicibus illinitur. Satureiæ vsus marcescētes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

DE THLASPI. CAP. CXV.

Thlaspi nobis frequens.

NOMINA.

Θλάσπι, ἢ θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον *græcis dicitur: Thlaspi, Capsella, et Scādula ceū latinis Gal.* Senene sauuage. *Sūt huiꝰ tēporis herbarii*

Nasturtiũ tectorum. Sinapi rusticum. Bursa pastoris. Thlaspi vnde dictum.

herbarij qui Nasturtium tectorũ, & Sinapi rusticum, quòd digitis friatum sinapim subolcat, appellent. Alij Bursam pastoris vocant, non sanè quòd sit reuera eius herbæ species, sed quòd ad formã illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Bursam pastoris appellare Thlaspin placuit. Thlaspi autem Græcis à fructus forma dictum est, qui Nasturtio similis est, sed latior, & velut infractus & contusus, θλᾶσαι enim iisdẽ contundi est & infringi, infringẽdoq; quod globosum tumidúmve erat malleo, lapide, pedéve cũ dilatatione exæquare.

GENERA.

Duo Thlaspis genera damus. Vnũ latioribus foliis, quod ad Dioscoridis descriptionẽ proximè accedit. Hoc Germanicè Baurnsenff, oder Kresz nominatur. Alterum foliis angustioribus constat, et Germanicè Besemkraut, quòd scoparũ vices suppleat, vocatur. Quare si quispiam hæc duo genera ab inuicem distinguere certis appellationibus voluerit, primum Thlaspi maius aut latifolium, alterum verò minus aut angustifolium appellet. Dioscorides etiam duo Thlaspios genera facit, vnum latifolium, alterum angustifolium.

FORMA.

Herbula est angustis foliis ad digiti longitudinem, in terrã versis, in extremitatibus incisis, subpinguibus. Caulem tenuem, duorum dodrantum emittit, adnascentes sibi paucos ramulos habentem,

&

& per totam eius ambitum fructus est in summo modicè latus, in quo semẽ exiguum Nasturtio simile, disci figura, veluti conquassatum, vnde & nomẽ inuenit. Florem obtinet album, semenq; acre. Ex ea sanè descriptione satis constat, herbam hanc quam pictã damus esse Thlaspin, angusta enim folia habet, potissimum suprema eius parte, digitali longitudine, in terram se cõuertentia, per extrema leniter incisa, caulem duûm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitẽtibus, quadam ligularum vel cochleariorum effigie, in quib. semen continetur Nasturtio simile, sed latius & veluti cõquassatum, quod acerrimi esse gustus deprehenditur, ita vt mãsum Sinapis modo, os & linguã vellicet.

LOCVS.

In fossis, semitis, & sepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mẽsibus floribus & semine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per superna & inferna purgat acetabuli mensura potum. Ischiadicis in clystere infunditur. Potum sanguinem ducit, & interiores abscessus rumpit, menses cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semẽ Thlaspi facultatem habet acrem, adeò vt internos

internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolēta euacuans iſchiadibus prodeſt. Poteſt enim alioqui tum supernè, tum infernè bilioſos vacuare humores acetabuli menſura epotū. Infunditur & contra coxendicum dolores. Quinetiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.

EX GALENO.

Thlaſpi ſemen facultate acre eſt, adeò vt internos abſceſſus potum rumpat. Menſes mouet, & fœtus necat. Per ſedē infuſum ſanguinolenta euacuās iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum infernè, tum ſupernè bilioſorum humorum euacuatorium, acetabuli menſura potum.

EX PLINIO.

Semen aſperi guſtus, bilem & pituitam vtrinq; extrahit. Modus ſumendi acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem extrahat. Menſes quoque cit, ſed partus necat.

DE THERMIS. CAP. CXVI.

NOMINA.

Θέρμος ἥμερος Græcis, Lupinus ſatiuus Latinis: Officinæ Latinum nomen retinuerunt: Germanis Feigbon (Gallicè Lupin.) appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut ſeptifariam diſſectum, florem candidum, ſiliquas in quibus quina ſenáve intus grana;

na, dura, lata, rufaq; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenosam & rubricã præcipuè. Limoso agro nõ exit, culturãq; reformidat.

TEMPVS.

Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio mense. Post vnumquemque florem siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immensa amaritudo euidenter calidum & siccum esse monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipsi quoque macerati, & amari adhuc comesti idẽ efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potum idem facit: vnde & lienosis prodest. Eodem gangrænas, vlcera tetra, incipientem scabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere vtile. Menses & fœtus idem decoctum cũ myrrha & melle subditum trahit. Farina eorum cutem liuorémque expurgat. Inflammationes cum polenta & aqua mitigat. Ischiades & tubercula cũ aceto lenit. In aceto cocta & illita strumas dißipat, et carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in succum liquescant faciem abstergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium scabiei medẽtur, si tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta

&

& pota cit vrinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti stomachi fastidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinē deponens, fitq́; tunc nutrimentum craßi succi. Cæterùm vt medicamen ita præparatus ex genere est emplasticorū. Qui verò natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & dirigendi vis inest. Lumbricos occîdit illitus, & cum melle linctus, aut cū posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest. Foris identidē perfusum, alphos, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas, vlceraq́; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq́; mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienē cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses ac fœtum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, sed & strumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoquere oportet, pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quòd ex vsu est inueniēdo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunque modo dictum est præstare decoctū, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiā qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus vtilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calidis. Colorẽ hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas valent. Vlcera atra, aridi decorticatiq́; triti, ſuppoſito linteolo, ad viuum corpus redigũt. Strumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cũ ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minorib. triginta annorum. Pueris verò impoſiti in ventrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, vel ex melle ſumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorũ aceto ſubacta, papulas prurituſq́; in balneis illita cohibet, & per ſe ſiccat vlcera. Liuores emendat. Inflãmationes cũ polenta ſedat. Si ad mellis craſſitudinem decoquantur, vitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si vero cœleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit, quo ſolent fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, vlcera manantia, vtiliſſimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cũ fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, vrinas pellit. Medentur pecori cũ Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omniũ in amurca decocti, vtroq; liquore poſtea mixto. Fumus

crematorum culices necat.

DE IO. CAP. CXVII.

Viola purpurea aut nigra nobis Martia & quadragesimalis quòd tunc ferè floreat.

NOMINA.

Ion quare dicta. Iου πορφυροῦν Græcis, *Viola muraria vel purpurea Latinis*, blauu Veiel oder Mertzē violen *Germanis* (Gallicè Violette de Mars) *dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant.* Nicander *Ion Græcis dictam credit, quòd Nymphæ quædam Ioniæ, florem illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion vocatum putant, quòd cum Io* *Viola vnde vocata.* *in vaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit.* Latini *quoque detrita t litera, Violam quasi vitulam imitatione Græca videri possunt appellasse.*

FORMA.

Folium habet minus tenuiusq; quā Hedera, *nigrius tamen nec dißimile. Cauliculus statim à radice medius prosilit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimq; à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeunt. Semē quoq; minutū in folliculis vasculisve rotundis, vt pictura indicat, extrema ferè æstate producit.*

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maximè murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

TEM-

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeatur: tamen vere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina verò in æstate, vt dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substãtiam superantem possident. Frigidæ autem sunt primo ordine, humidæ verò secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi vim obtinet. Folia eius per se et cũ polenta illita, stomacho æstuanti, oculorum inflammationibus, sedisq; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialib. mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigãt, Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ violæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente, vuluáve. Et contra suppurationes. Crapulã & grauedines capitis impositis coronis olfactúve discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis comitialibus medetur,

 maximè

maximè pueris, in aqua potum. Semẽ scorpionibus aduersatur.

EX SIMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor vero offendunt. Dolores capitis *qui fiunt à flaua bile sopiunt potæ & odoratæ. Ventriculum irritant, & flauam in eo inuentam bilem.* Caput *siccum humectant, calidúmque refrigerant suo odoratu.* Somnum *inducunt.* Humida *capita destillationibus obnoxia reddunt.*

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVIII.

Violæ matronalis tibi pictio dictæ, nobis Bachares videntur.

NOMINA.

VEteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint necne Violæ quæ hodie, quòd eas matronæ colere soleant, matronales vocantur, nondum compertum habemus. Quare vulgari & vsitato nomine, donec rectius inuentum fuerit, vtemur. Germanicè, *quòd raræ adhuc in* Germania *dum ista scriberemus fuerint,* Vuelsch veiel *appellare voluimus, vt nimirũ hac nomenclatura à* Leucoiis, *de quibus suo dicemus loco, segregaremus.* Possent *etiam haud ineptè* Frauuenueiel, *ad imitationẽ* Latini *nominis appellari.*

GENERA.

Tria Violarũ matronalium damus genera. Primi

mi enim generis candida est, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum nisi solis floribus videntur.

FORMA.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & foliis lanuginosis, oblongis, angustis, mollibus ac canescẽtibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifoliis, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, subrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas esse sapor foliorũ & radicis, qui acris est, abundè docet. Humiditatẽ autem multam, Galeno lib. 4. cap. 18. de simplic. medi. facul. teste, eo quòd amaræ non sint, admistam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum vim obtinent. Ideoq; radix aut folia decocta in aqua, conuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & veteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoresq; ciendi facultatem habent.

DE IRIDE. CAP. CXIX.

NOMINA.

Ἶρις Græcis, Iris Latinis *appellatur: officinis suam appellationem retinuit.* Germanis blauu Gilgen,

gen, blau Schuuertel, Veieluurtz (*Gallicè* du glaieul, ou de la flābe) *dicitur.* A *cœlestis arcus* *simi litudine, quam flores eius repræsentāt, vt paulò pòst dicemus, nomen accepit* Iris. *Sunt qui non sine pudendo errore aliam aßignent herbam recto, aliam casui paterno, ita vt* Iris *ab* Ireos, *tanquam purpureus color à niueo, distingui putetur imperitis herbariis.* P*romanasse autem hunc errorem ex* Græca *voce* λείϱιον, *qua* Lilium, *quod candidos profert flores, genti illi significatur, parū per vnius literæ abiectionem deprauata verisimile est. Primam nanque literam abiicientes, vltimam verò in* σ *vertentes,* εἴϱιος *dixerunt pro* λείϱιον. *Sed hæc opinio indigna est quæ explodatur, cùm* Dioscoridem *&* *alios veteres omnes seorsim de* Iride *&* Lyrio *siue* Lilio *agere constet.*

Iris vnde dicta.

Causa vulgaris erroris.

FORMA.

F*olia* Gladiolo *similia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora.* F*lores in caule æqualibus inuicem spatiis distantes, inflexi, varij. Aut enim cādidi, aut virides, aut lutei, aut purpurei, aut cærulei conspiciuntur.* V*nde ob hanc varietatē arcui cœlesti aßimilata est.* R*adices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ simulatq; fuerint dissectæ, siccantur in vmbra, & filo traiectæ recōdūtur.* H*æc* Dioscoridis *pictura tota huic herbæ, quam* Irim *hodie herbarij & officinæ vocant, suffragatur.* S*iquidem ea radicibus nititur solidis, geniculatis & odoratis,*

adeo

adeò vt violarum purpurearum odorem prorsus referre videatur, & hoc nomine à Germanis nostris Veieluurtz, hoc est, Violacea radix, sit appellata. Folia Gladioli faciem simulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto sesquipedali, è cuius fastigiis pari interuacante spatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorum labris, qui nitent varia colorum mistura, instar cœlestis arcus. Quemadmodum enim aquarius ille arcus, qui est imago malè expreßi solis, caua nube recepta, varios mentitur colores, sicut cœruleas, virides, luteas, purpureasq; lineas ducat, ita cauo calyculi sinu versicolores lituras flores ostendunt, qua diuersa specie cœlestem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuscemodi varietatem perquirũt, cùm inflexa foliorum labra vel purpureus, vel cœruleus semper color inficiat.

Violacea radix.

LOCVS.

Paßim in hortis & maceriis vinearũ prouenit. Laudatißima tamẽ est quæ in Illyrio & Macedonia nascitur, & melior inter has quæ densa & breui radice constat, quæq; frangenti contumax est, colore subruffa, admodum odorata, gustuq; feruida.

TEMPVS.

Floret vere, Maio potißimum mense, quo sanè tẽpore flores colligi debent. Radices autem suo tempore, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio autē desiccat. Abstergit quoque & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandiq; vim obtinent. Contra tussim efficaces, humoresque non facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medētur. Cum aceto potæ venenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menses cum vino potæ ducunt. Decoctū earum ad muliebria fomenta vtile, molliens aperiensq; locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne explent. Quinetiam glandis modo cum melle appositæ, fœtus extrahunt. Strumas veteresq; durities coctæ & illitæ emolliunt. Aridæ vlcera explent, & cum melle purgāt. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo vtiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie vitia cū Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Pessis, malagmatis & acopis miscentur. In vniuersum magni vsus sunt.

EX PAVLO.

Iris tussi vtilis. Humores in thorace nō facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, vlceraq; sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari salutare est. Den-

tientibus præcipua est & tußientibus, tinearúmve vitio laborantibus instillari. Cæterùm vlcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes veteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tußim, Tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca valet. Cōtra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lūbis verò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subdita, sternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cum Cotoneis mâlis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas discutit. Vomitiones cit, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius vtuntur. Halitus oris commanducata abolet, alarúmque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituras consumit. Sedis rimas & condylomata, omniáque in corpore excrescentia sanat.

DE HIERACEO. CAP. CXX.

Hieraceum vtrunque hîc frequens.

NOMINA.

Ιεράκιον, ἢ σογχίτης Græcis, Hieraceum Latinis dicitur: officinis inusitatū. Germanicè, quum aliud nomen expiscari non potuerimus, Habichkraut (Gallicè Cichoréeiaulne) appellauimus,

ad

ad Græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Græci hanc herbam Hieraceum nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cùm sensere discutiant. Sonchites autē dicta est, quòd Soncho non admodum dissimilis sit, maximè quòd ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa concauo, & lacteū succum emittente caule, luteisq; floribus est. Apuleius Lactucā syluaticam appellat. Plinius quoque libro vigesimo, cap. 7. vt alij omnes ferè, in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem similes sint Hieraceum & Lactuca syluestris, vtriusque icones & effigies collatæ monstrabunt.

Hieraceū vnde dictum. *Sōchites.* *Lactuca syluatica.*

GENERA.

Hieracei duo sunt genera, maius nimirū & minus. Maius Germanicè grosz Habichkraut, minus autem klein Habichkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceū maius.

Hieraceum maius caulem habet asperum, modicè rubentem, spinosum, cōcauum. Folia per interualla rariusculè diuisa, Soncho per circunferētiam similia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hāc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit scabrum, subrubrum, spinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis

nallis & rarò laciniata, Sonchi foliis non dißimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emittit cauos, teneros & virides, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quæ itidem notæ omnes herbæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt. Hieraceũ minus.

LOCVS.

Vtrunque in quibusdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij mẽsis, & per vniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius capitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare videtur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceum maius refrigerandi, & modicè adstringendi, ideoq; æstuanti stomacho, & inflammationibus illitum prodest. Succus erosionẽ eiusdem in sorbitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum ictibus auxiliatur. Minus facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum vitia cũ lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionésque

omnes,

omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum ictus. Verum contra phalãgia, commixto vino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantã inesse huic herbæ vim cõtra oculorum vitia credant, vt radicem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant.

DE HIPPVRI CAP. CXXI.

Hippuris cauda equina vulgo, multiplex etiam nobis est.

NOMINA.

Equisetũ. Ἵππουρις *Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, recẽtioribus herbariis verbum*

Cauda equina. *verbo reddẽtibus, Cauda equina, Germanis* Roszschuuantz, Pferdtschuuantz, Roszuuadel, Ratz, enuuedel, katzenzagel, kantenkraut, Schaffthouu (*Gallicè* Queue de Cheual) *nominatur. Nomen tam Græcum quàm Latinum à*

Hippuris cur dicta. *caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ se ferunt, accepit.*

GENERA.

Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab asperitate quam ob-

Asprella. *tinet Asprellam vocant. Hinc est quod materiarij*

fabri

fabri ligneam pectinum & aliorum minutorum operum ruditatem huius herbæ ſcabritia in nitorem expoliant. Germanicè groſz Roſzſchuuantz *dicitur*. Alterum *breuius eſt, ad abſtergenda vaſa aptum*. Germani klein Roſzſchuuantz *appellant*.

FORMA.

Primum Equiſeti *genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, ſubaſperos, ſolidos, geniculis qui inuicem inſeruntur diſſectos, in quibus folia iuncea, crebra & tenuia. In altitudinem adſurgit, ſcādendo proximas ſtipites comis circunfuſa depēdet multis, nigris vt equorum cauda. Radix illi eſt lignoſa, dura*. Alterum *comas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores*.

LOCVS.

Longius Equiſetum *in aquoſis locis & ſcrobibus prouenit, nec eo in foßis prope aquas & vmbroſis locis alia planta frequentior eſt, vt hoc nomine* χαράδραιον Græcis *dictum ſit. Neque enim* χαράδρα *aliud eſt illis niſi terræ rima & fiſſura*. ἔφυδρον *etiam non alia ratione, quàm quòd in aquoſis produceretur, nominauerunt*. Alterum *in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuiſa fœniſecis*. χαράδραιον. ἔφυδρον.

TEMPVS.

Vtrunque æſtate ſuis in locis copioſe prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrin-

Adstringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde valenter simulq; citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adstringit, quapropter succus eius sanguinem ex naribus erumpentem sistit. Dysentericis cum vino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta vulnera glutinant trita & inspersa, Herba & radix tußiētib. orthopnoicis, ruptisq; succurrit. Quinetiam intestinorum diuisiones, vesicæ dissectionem, & intestinorum ramicem coalescere cogique folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiamsi præsectos esse neruos contingat: præterea intestinorum ramices cogit. Cæterùm ad sanguinis reiectionem, ad fluxum muliebrem, potißimum rubrum, ad dysenterias, & ad alia vētris profluuia generosum est medicamentum herba ipsa aut ex aqua, aut ex vino epota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam vesicæ, & tenuium intestinorum vulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuio sanguinis ex naribus, tum fluxu obnoxiis in ventre affectibus ex austerorum quopiam vinorum potus, ac si febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit, item aluum. Medetur

dysente-

dysentericis in vino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tußim, orthopnœam sanat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & vesicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

DE HIBERIDE. CAP. CXXII.

Hiberis in pratis frequens.

NOMINA.

Ἰβηρὶς, ἢ καρδαμαντικὴ, ἢ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis appellatur. Officinis nostris incognita. Germanis Gauchblum (Gallicè Passeraige sauuage) non alia ratione quàm quòd pleròsque qui in illius notitiam nondum peruenerunt infatuet. Potest etiam commodè dici Vuilder Kresz. Cardamantice, & Agriocardamum Græcis appellata, quòd radici odor insit Nasturtij: vel quòd eius folia partim Nasturtio aquatico, quod à Dioscoride Sisymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortensi, quod Cardamon Græcis nominatur, similia sint: vel quòd gustu Nasturtium referant.

Nasturtiũ agreste.

Agriocardamõ cur dicta.

FORMA.

Folia Nasturtio similia habet, verno tẽpore virentia, cubitali lõgitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, sed vna apud nos frequentius, nititur, odore Nasturtij quàm acerrimo. Ex qua nimirum descriptione omnibus perspicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse Hiberida:

caulem

caulem enim cubitalem obtinet, foliáque Nasturtio similia. Quæ enim à radice statim exeunt, aquatici, quæ verò in supremo caule emicant, hortensis Nasturtij folia referunt. Verno quoque tempore virent, flos denique lacteus est, hoc est, in albo purpurascens: hunc enim Dioscoridem vocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, vt, Plinio etiam teste, vix aspici poßit: radicem autem exilem atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potißimum mense & Maio, durátque ad æstatis initia, quo potißimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus videtur: efficacioremque vsum obtinet, quòd tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, vt Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneum descendatur,

ſcendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axũgia modica vtiliſſima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt dein in balneum deſcẽdatur in calidã, & poſtea oleo & vino corpus perungatur, diebusq́; vicenis interpoſitis idẽ fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Adalligata capiti cum Quinquefolio, epiphoras & ſi qua in oculis vitia ſunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus vſum probant contra pediculos, ſi lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendiq́; facultatem, haud ſecus atque Naſturtium aut Sinapi, habere. Nã, Galeno lib. i. de compoſit. medic. ſecundum locos, cap. vij. teſte, medicamenta quæ phthiriaſi medentur, neceſſariò exiccant atque ex alto trahunt. Vt iterũ euidentiſſimum ſit hanc herbam, eo quòd Naſturtij facultates obtineat, eſſe veram Hiberida, nõ obſtante quod rarò aut nunquam duabus, ſed vna potius & exili nitatur radice.

DE HIPPOSELINO. CAP. CXXIII.

NOMINA.

Officina= rũ error.

Hipposelinum vnde dictũ.

Olus atrũ quare appellatum.

Ἱπποσέλινον Græcis, Olus atrum Latinis dicitur: officinæ eius semine perperam pro Petroselino macedonico vtũtur. Germanis grosz Epffich, oder grosz Eppich (Gallicè ache, ou hache) appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò vt Hipposelinum Latinis nihil aliud nisi grande Apium sit. Olus autem atrum vel pullum à foliis, quæ atro colore nitent, appellatum esse videtur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, veluti lineas habente, foliis latioribus, subpuniceis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequam defloreat congesta, semine nigro, oblõgo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa. Porrò ne mireris quòd picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: neque enim Hipposelinũ integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq; & semen produxit, damus, sed id tãtùm quòd primo erumpit. Radicẽ itaque tantùm & folia depingi curauimus, vt quæ Oleris atri, cuius sæpe fit apud Dioscoridem mentio, forma, saltẽ in foliis & radice, esset, cerneres. Annitemur tamen vt aliquãdo integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LO-

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideóque factum vt integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, vt Apium, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda estur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur. Crudáque ad salgama condiuntur. Semẽ potum in mulso menses ducit. Rigore concussos calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat.

EX GALENO.

Hipposelini similis Apio vis est, validior tamen. Mensium autem & vrinæ ciendæ potissimum facultatem habet, vt liquet ex capite eiusdẽ de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itémque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

DE IXO. CAP. CXXIIII.

NOMINA.

Ἰξὸς Græcis, *Viſcum Latinis & officinis, Germanis* Miſtel, oder Affolter (*Gallicè* du Guy, ou de la Glu) *nominatur.*

FORMA.

Planta eſt fruticoſa, lenta, ſemper virens, intus porracei coloris, extrà ſubflaua, foliis buxi, acinis exiguis, ſine flore.

LOCVS.

Nunquam in terra, ſed ſemper in arbore, quercu præſertim, piro, mâloq; prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum ſuis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Ca*lefacit cũ acrimonia: ex plurima enim aeria & aquea, pauciſsima terrena ſubſtantia cõſtat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D*iſcutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæterosq; abſceſſus cum reſina & pari cæra mixtũ, maturat.* Epinyctidas *in ſplenio curat. Cũ thure antiqua vlcera, et malignos abſceſſus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut aſio coctum & impoſitum minuit. Cum auripigmento aut ſandaracho illitum, vngues extrahit.* Mixtum *cũ calce & fæce, vim ſuam intendit.*

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantùm, sed & craßiores eosq; diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, sed quæ tempus requirunt, velut Thapsia.

DE ISATIDE. CAP. CXXV.

Isatis syluestris nobis Guesde.

NOMINA.

Ἰσάτις Græcis, Isatis Latinis vocatur. Gallis, vt in commentariis suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomē alludētibus, Vueydt (Gallicè du Guesde, ou Pastel) nominatur. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, vt libro primo Paradox. cap. vigesimosexto monstrauimus. Barbari deprauata voce Osatim appellant. Guadum. Nilech. Indicum. Osatis.

GENERA.

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores vtuntur. Altera verò syluestris, qua lanarum infectores haud vtuntur. Priorem Germani simpliciter Vueydt, alteram verò cum adiectione Vuild Vueydt nominant.

FORMA.

Satiua folia habet Plātagini similia, sed pinguiora, nigrioráque, caulē duobus cubitis altiorē. Hæc Dioscorides, qui reliquas notas, quæ syluestri similes per omnia sunt, commemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare pote- Satiua.

ris, hæc enim teste Dioſcoride, ſatiuæ ſimilis eſt, folia tamen maiora obtinet, ad Lactucæ folia accedentia: caules etiam tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarũ figura multos dependentes habent, in quibus ſemen. Flos ei luteus & tenuis. Syluestris

LOCVS.

Iſatis ſatiua copioſè in Germania prouenit præſertim agro Erphordiano, cui magnum quæſtũ adfert. Viridem enim herbam truſatilibus molis premunt, vt herbaceam saniẽ excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis computreſcere in æſtate feruente ſinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac vellera demergunt, vt cœruleum imbibant colorem. Syluestris ſua ſponte in quibuſdam Germaniæ locis naſcitur, vt Tubingæ, vbi omnes vinearũ maceries hac herba ſeptæ videntur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſe florent, ac ſubinde ſemen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Iſatis ſatiua valenter admodũ exiccantis, nondũ tamen mordentis facultatis eſt: amara enim ſimul atque adſtringẽs exiſtit. Syluestris verò acre quiddam tum guſtu, tum actione præfert: proinde valentius quàm ſatiua deſiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Iſatidis

Isatidis satiuæ folia omnia œdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta vulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna vlcera durorũ corporũ glutinat, etiam si in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborantib. partibus vtiliter illinitur. Tumores œdematodeis mirificè discutit, simul & reprimit, omnibusq; vlceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quòd si quando laborantis natura validior appareat, foliis eius tritis aut panẽ, aut hordeaceã farinam, aut triticeã, aut polẽtam, pro vincẽte in vnoquoq; affectu, miscere oportebit. Syluestris verò potentißimè humidis putredinibus obsistit, ad cætera verò iã comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate desiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterùm ob facultatis robur lienosis quoq; vtilis est, quum altera prodesse nondum posit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, vulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescẽtia vlcera, & quæ serpunt, sanat. Itẽ tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrũ, radice vel foliis

prodest, vel ad lienes pota.

DE ITEA. CAP. CXXVI.

NOMINA.

Salix cur dicta. *Itea vnde vocata.*

Ιτέα Græcis, Salix Latinis, Vuiden, oder Felber Germanis (Gallicè Saulx) *appellatur. Salix verò à saliẽdo dicta est, quòd ea celeritate crescat, vt quasi salire videatur. Sic etiam Iteã quasi Salicem vocauerunt Græci.*

GENERA.

Salix nigra. *Candida.* *Pumila.* *Viminalis* *Vitellina.* *Gallica.* *Græca.* *Sabina.* *Prima Salicis species.*

Tria Salicis genera Theophrastus lib. iij. capi. xiij. de historia plantarũ recenset. Primam nigram nominari dicit, quòd nigro aut puniceo cortice obducta sit. Secundam candidam, quod cãdido obducatur cortice. Tertiã coactæ breuitatis ac pumilã, Helicen Arcadibus appellari scribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandemq; purpuream. Vitellinam à colore luteo, graciliorem priore: Gallicam, quæ sit tenuißima. Lucius Columella lib. iiij. ca. xxx. eiusdem quoq; tria facit genera, Græcam, Gallicam, et Sabinam, quã etiam Amerinam vocari à plurimis scribit. Græcam flaui coloris, Gallicã obsoleti purpurei, tenuißimiq; viminis, Sabinã gracilib. virgis atque rutilibus esse asserit. Quæ sanè singula pulchrè cum iis quæ Theophrastus tradit, cõuenire videntur. Nam primam Salicis speciem, quam Theophrastus nigram aut puniceam vocat, Plinius Viminalem, Columella verò Sabinam & Amerinam appellat,

appellat, Germani rot Vuiden *nominant. Secundã speciẽ, quam Theophrastus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam vocat, Germani*, geel Vueiden. *Tertiam, quæ Theophrasto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicã appellant, Germani verò à tenuitate* klein Vueidẽ. *Secunda. Tertia.*

FORMA.

Salix breui caudice cõsurgit, ramis longis, è trũco extremo veluti à capite prodeuntibus lentis, flexilibus: foliis longis, subtus incanis, supernè virentibus: flore seu nucamento squamatim compactili, lanuginoso, propendente, fructu qui facilè ante maturitatem euanescat.

LOCVS.

Aquosis lætatur, ideoq; auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere. Ocyßimè amittit fructũ, antè quàm omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, *hoc est, frugiperda* Odyss. κ. *vbi sic canit:* μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. *Fructũ siquidem fert, Plinio autore, abeuntẽ in araneã antequam percoquatur.*

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis sunt facultatis, ac modicè adstringunt. Cortex tamen eius siccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Adstringunt Salicis folia, fructus, cortex & succus.

cus. Folia trita cum exiguo pipere & vino pota ileosis conueniunt. Per se etiam cum aqua sumpta, præstant mulieribus ne concipiant. Fructus potus anguinem expuentibus prodest. Cortex eadem præstat. Vstus & cum aceto subactus, clauos & callos illitus tollit. Ex foliis & cortice succus in putamine mali punici cum rosaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimum. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice succus exciso cùm floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunque pupillæ claritati obstant.

EX GALENO.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem quis vti posset. Verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exiccãtis emplastri præparationem: est enim vis eorum desiccatoria: habẽt etiam quandam adstrictionem. Sunt qui succũ ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatem exiccãte, quod paulùm etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quòd temperaturæ sit siccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusq; cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet. Nam cla-

uos quos vocant, callos, myrmeciasq; tollunt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incîdunt, & succum quendam colligunt, vtunturq; ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente videlicet simulq; tenuium partium medicamine. Vti verò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in aranean abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reiiciētibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callū aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cùm floret, exciso cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purgāda quæ obstant oculis, item adspissanda quæ opus sunt, ciēdámque vrinā, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum à falce destillans. Ex iis aliquis cum rosaceo in calyce mâli punici calfactus, auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Itē podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis fouere neruos vtilißimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperātiam libidinis coercent, atque in totum auferunt vsum sæpius sumpta.

DE

DE CAPNO. CAP. CXXVII.

NOMINA.

Κάπνος *Græcis*, *Fumaria Latinis: officinis Fumus terræ*, *Germanis* Erdtrauch, Daubenkropff, katzenkorbel (*Gallicè* Fumeterre, ou pied de Geline) *appellatur*. *Fumaria verò hæc herba dicta est propterea quòd succus eius oculis inditus, veluti fumus lachrymas mouet, oculósque mordicat.*

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro similis, tenera admodum: foliis candidioribus, cineracei coloris, vndique numerosis: flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segetibus hordeaceis, hortis, vincis, sepibus, & maceriis, aliisque locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secũdo esse videtur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, visum acuit, lachrymas ducit, vnde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Commanducata herba biliosam vrinam trahit.

EX GALENO.

Capnos

Capnos acris simul & amare qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quãobrem biliosam vrinã multam prouocat, sanatq; iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorũ aciem acuit, nõ parũ lachrymarum trahẽs, veluti ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti solebat ad stomachum roborandum, vnaq; ventrem lubricandum. Siquidẽ herbam primũ desiccatã cõdebat: dein cũ vti volebat subductionis quidem gratia melicrato inspergebat roborandi verò causa, vino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatem facit inũctis oculis, delachrymationémque ceu fumus vnde nomen accepit. Eadem euulsas palpebras renasci prohibet. Bilem per vrinam trahit.

DE CICI. CAP. CXXVIII.

NOMINA.

Kίκι, ἢ κρότων græcis, Ricinus latinis, Mauritanis Kerua, officinis nonnullis Cataputia maior, quibusdam etiam Pẽtadactylon & Palma Christi, quòd scilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: Germanis Vunderbaum, oder Creutzbaum dicitur. Croton autem & Ricinus à similitudine animalis, quod semen eius referre videtur, nominata est. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, insecta animantia, quæ canibus præsertim adhærent, quibus cibi nullus

Cherua. Catapu-tia maior. Croton & Ricinus vnde di-cta. κρότωνες.

lus exitus est, colore liuido, nullis discreta membris, in globum continuè crescentia, donec plenius saginata, post aliquot dies sponte sua decidat. Hinc est quod à Germanis nostris Zeckenkorner *nominentur.*

FORMA.

Arbor est paruæ ficus magnitudine, folia Platano similia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora. Caudices verò & ramos arundinis modo cõcauos. Semen in vuis racemísve asperis, quòd cortice nudatum, Ricino animali simile est. Quæ descriptio ita picturæ quadrat, vt nihil magis.

LOCVS.

Nascitur nusquã in Germania nostra, nisi satum fuerit. Satum autem semel copiosè prouenit. Sine difficultate etiam paßim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in secundo vel summum tertio ordine calefacientium & siccantium esse apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oleũ Ricininum. *Ex semine Ricini oleũ nomine Ricininum exprimitur, ad edendũ minimè aptũ: alioquin tamen lucernis & emplastris vtile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiiciunt. Vomitiones etiam mouent. Est verò iniucunda admodũ & laboriosa*

boriosa huiuscemodi purgatio: stomachũ enim validè subuertit. Tusa & illita varos, maculásque sole contractas purgant. Folia trita cum polenta, oculorum œdemata & inflammationes sedant, mamásque turgentes cohibent. Per se aut cum aceto illita, ignes sacros restinguunt.

EX GALENO.

Semen Ricini, quòd etiã purgat, extergẽdi & digerendi facultatem obtinet. Sic verò & foliũ, sed vndequaque debilius. Oleum quod ex semine cõficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

DE CIRSIO. CAP. CXXIX.

Circium Buglossum.

NOMINA.

Κίρσιον Græcè, Spina mollis, Buglossum magnum Latinè nominatur: officinæ, necnon herbarij Buglossam vel linguam bouis vocant. Cirsion autem eò quòd varices, quos Græci κιρσοὺς nominant, sanet, dicta est. Germanis Ochsenzung (Gallicè Buglose, ou langue de Beuf) appellatur.

Buglossa.

Cirsiõ cur dicta.

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum vnum Germanicum, alterum verò Italicum est, in quo omnia sunt maiora.

FORMA.

Caulis est tener, duûm cubitorum, triangularis.

Ab

Ab inferiore parte foliolis rosaceorum figura, angulos spinosos per interualla, sed molles habentibus. Folia *Buglosso similia, modicè hirsuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet.* Cacumen *in caule orbiculatum, hirsutum, in quo capitula in summo purpurea, quæ in lanugines euanescunt.* Hæc *sanè descriptio satis monstrat,* Cirsion *esse* Buglossam *hodie vocatam, cùm ei delineationes omnes, nulla ferè reclamãte nota, conueniãt.* Siquidem *caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, spinosis per interualla angulis, sed mollibus & innoxiis aculeis.* Folia *Buglosso similia, longiora tamen aut lege* μικρότερα, *hoc est, minora, cũ* Plinio: *subcandida, leniter hirsuta, in extremis partibus aculeata.* Cacumen *quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo capitula purpurea.* Et *si verò reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neque in nostra, neque in* Italica.

Buglossa nostra.

Locus Dioscoridis emẽdatur.

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potissimum & petrosis. Italicum *etiam hodie in multis hortis magna copia nascitur.*

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio *mensibus.*

TEMPERAMENTVM,

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirsii laboranti loco adalligatam, dolores varicum sedare Andreas scripsit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémve eius adalligatam, dolores varicum sanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam commemoratis facultates Cirsio, Dioscorides & veteres alij tribuunt. Videant igitur nostræ ætatis medici, ne temere Buglossæ suæ quas non obtinet vires adscribant.

DE CORIANNO. CAP. CXXX.

Coriandrum nobis frequens, odore dum viret stercoris humani.

NOMINA.

Κόριον, ἢ κορίαννον *græcis: Corion seu Coriānon latinis, vulgò & officinis* Coriandrum, *Germanis, qui latinā seu officinarū appellationem imitātur* Coriander (Gallicè Coriandre) *nominatur.* Corio *nomen fecisse cimices verisimile est, quos folia & caules eius olent:* κόρις *enim Græcis insecti id genus est, quod latinis cimex dicitur.* Coriandrum. *Corio quare vocatū.* κόρις.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, sesquicubitalis, ramosus. Folium dum primùm erumpit Adiāti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundum ac nudum, firmū & diutinum. Radicem breuiusculam, ligneam, neque admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terrã pinguẽ, Palladio teste, sed & macro solo nascitur. Nũquam autem nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum semine prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamẽtum minimè frigidum ac simplex est, sed variè coalitum & compositum. Est enim copiosæ quidem amaritudinis particeps, quæ in tenui simul ac terrestri substantia fundatur: sed & aquosæ humiditatis tepidæ ei non parum inest. Habet etiam adstrictionis nõnihil, sicut paulò pòst ex Galeni verbis clarius innotescet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hæc Dioscoridis verba paulò pòst Galenus exibilat.

Vim refrigeratoriã habet Coriandrum, vnde illitum cum pane aut polenta erysipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, testium inflammationes, carbunculósque cum melle & vua passa sanat. Cum lomento strumas & tubercula discutit. Lumbricos semen cum passo potum pellit, geniturámque auget. Largius tamen sumptũ, mentem non sine periculo mouet, quapropter copiosiorem & cõtinuum eius vsum cauere oportet. Succus cum cerussa, aut argenti spuma, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes in summa cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Coriannon siue Corion, aut vtcunque vocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominabant, ac recentiores

recentiores omnes medici Corion appellitant, sicut & Dioscorides refrigeratoriam esse herbam dicti= tans, sed perperã. Siquidem ex cõtrariis constat fa cultatibus, plurimũ habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiã aqueæ humiditatis obtinentem, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictio= nis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem a= git ea quæ scribit Dioscorides, & non tãtùm ex re= frigeratione. Cæterùm ego cuiusque particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fue= rat mei vnius duntaxat hoc in libro sentẽtiam ex= promere. Sed fortè nihil obstabit, imò si verum fa= tendum est, proderit nonnihil superioriores metho= dos, quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo non Dioscorides tantùm, sed & alij complures medicorum indeter= minatè, & citra limitationem de morbis pronun= ciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos reperias medicos insignes, præter alia, hac in re ma ximè hallucinantes. Interdũ enim atra, liuida, fri= gidaq; reddita parte quæ erysipelas habuit, nec am plius refrigerantia poscente medicamenta, ceu an= tea, sed ea quæ infixum parti præter naturam hu= morem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquãdo autẽ ad digerentia quidẽ transeunt, cæte rùm erysipelas sanare dicũt. Et sanè scribunt inci= pientibus etiamnũ & crescentibus erysipelatis alia

Dioscorides reprehenditur.

 conue=

conuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verùm res ita non habet. Neq; enim erysipelas etiam vocari debet posteaquam inflammatio eius & feruor, ac biliosum illud abierint: neq; quæ facultate sunt frigida, neq; quæ illa sanant, remedio esse putandum est, sed velut si vel initio protinus aut percußis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, cũ frigidum esse affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; poscere: ad eundem modum si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidẽ prior est, sed secunda alio nomine appellanda. Aut si displicect nominis mutatio, saltẽ sicut aliqui alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, vt talis affectio etiã erysipelas vocetur: sed eã etiam calidam dicere vbi iam refrigerata est, id verò neutiquã concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratoriũ esse credamus, sicut Dioscorides Coriannon, quod, vt ipse ait, cum pane aut poleta illitum, erysipelas sanet. Nã quod exquisitum est erysipelas & iam vtique inflãmatum & flauum est, nequaquã cũ pane sanabit Coriannon, sed illud quod iam refrigeratũ est. Proinde nos superioribus voluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusque medicamenti facultatem explorandam censuimus, quam maximè fieri posset simplicißimum

eligi

eligi affectum cõsuluimus. At *plærique medici, neque quòd vel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norũt, neq; quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius verò is qui vocatur ab omnibus nobis vsitatè, vt à veteribus quoq;, phlegmone. Alij autẽ inter hos medij plurimi, partim vt sic dicam erysipelata phlegmonode, partim phlegmone erysipelatodes.* Ac *inuenias nõnũquam vbi neutrũ vincat, sed ad vnguẽ paria sint. Quinetiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas cõspicitur, sicut aliud scirrhodes, vt cõpositorũ morborum haud paruus accrucetur numerus.* De *quibus copiosius cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione.* Dicetur *autem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud vnquam ab antedicto cataplasmate curari poßit.* Voco *autem exactũ, quum à biliosa fluxione pars impleta fuerit.* Porrò *quòd longè à refrigeratione absit* Coriandrum, *vel ex iis quæ ipse scripsit* Dioscorides *discere licet,* Nã *strumas, inquit, cum lomento discutit. Quòd verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis strumis, vel ipsum* Dioscoridem *nõ dubitare arbitror, vt qui sexcenta scripserit medicamẽta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse confessus est.* Hactenus Galenus: *cuius quidem, etsi prolixa sint, verba ideo recẽsere placuit, vt vulgi & nõnullorũ*

Lib. 14.

Exquisitum erysipelas.

etiam medicorum errorẽ detegeremus, qui præter veritatem Coriãdri temperamentũ esse frigidũ asserunt. Denique vt ex hoc loco discerent studiosi, quàm periculosum sit Dioscoridis ac aliorũ veterũ scripta sine limitatione sequi. Admonitos quoq; lectores esse volumus, hoc caput ex eorum esse numero, in quo Galenus à Dioscoride dissentit.

Periculosum Dioscoridis scripta sine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriãdro refrigeratrix potestas datur, non tamen simplex, vt prudentissimè Galeno videtur, sed cui quædã portio austeritatis immixta sit, inde quòd quædã ex eo vitia curantur, quæ nũquã omnino curaret, si sola virtute frigida niteretur. Cum melle & vua passa tritum & impositũ, omnes tumores collectionésque compescit. Præcipuè tamen isto genere medicaminis doloribus testium subuenitur. Succo mali granati & oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata persequitur. Semen ex aqua potum solutionem vẽtris stringit. Scriptũ à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante accessionem si fuerint deuorata. Iisdem quoque repellendis efficax est ipsum Coriandrum ante solis ortum ignoranti ceruicali viride subiectum. Mirum est quod Xenocrates tradit, si vnum seminis granum femina biberit, vno die menstrua cõtineri, biduo si duo, & totidem diebus quot grana sumpserit.

Eadem ferè sunt quæ alter Plinius lib. naturalis histo. xx. capite xx. scribit, idcóque omittere placuit. Tantùm addit, Marcum Varronem putare Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari.

APPENDIX.

Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Coriandri copiosum & cõtinuum vsum esse fugiendum. Ideoq; errare vehemẽter recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimum ad caput roborandum, cui infensissimum est, vtũtur, manifestius est quàm vt probatione indigeat. A quo sanè errore vel id saltẽ reuocare eos deberet, quòd idem Dioscorides, libro sexto, Coriandrum inter venena connumeret.

Coriandro nõ copiose & continuò vtendum.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in ventriculo donec probè concoquantur retinet. Tostum igne ventrem sistit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuium potum, & si imponatur, compescit. Cum vino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius vsus delirium facit. Huius etiam succus potus venenũ est & occîdit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXXI.

Cassutha si thymo innascitur Arabum est Epithymum, nobis in satureia, hyssopo

& maiorana est sæpe visa omnino eadẽ, nec genere ab hac variare videtur quæ in lino, orobo, lente, vicia etiam luxuriari solet. Ea omnis primum radiculis nititur, quæ tũ arescunt & vanescunt quando primum à planta cui inuoluitur cirris suis alienum depascitur alimentum.

NOMINA.

Κασσύθα recentioribus Græcis: Cassutha, y litera in v transeunte, vt sæpè fieri solet, latinis appellatur: officinis & herbariis nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis vmbra, Cuscutha dicitur, cùm primũ Cassutha, dein conuersa Cascuta, postremo Cuscuta cœperit appellari. Sunt qui podagram lini vocant, quòd quasi compedibus id cui incederit illiget, nec vinctum eo facilè possit extricari. Germanis Filtzkraut, oder Flachßseiden, oder Todtern (*Gallicè* Goutte de lin, ou agoure de lin) *dicitur. Errant qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cùm veteres Græci, quod sciam, de Cuscuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Plinius tamen lib. xvi. capite vltimo, eius videtur meminisse iis verbis:* Est & in Syria herba quæ vocatur Cassythas, non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: *Cassythas enim legẽdũ non Cadytas: sic enim codices aliquot Pliniani, vt in suis annotationibus doctißimus Hermolaus admonet, iiq; emendatiores, habent.*

Podagra lini.

Androsace non est Cassutha.

Plinii locus emendatus.

habent. Iam *igitur memoria* Plinij Caſſytas *herba ſuo nomine Syriaco venerat in* Latiũ,*quod multis poſtea ſæculis vſurpantes tam* Pœni *quàm* Arabes,*ſuis ſcriptis protriuerunt. Quòd autem* Plinius *ſine ſpiritu protulit, id librariorum culpa factum eſſe ſuſpicor, qui inuertentes mutarunt* Caſſytha *in* Caſſythas. FORMA.

Herboſis *fruticibus adnaſcitur,earum adminiculo fulta: radice nulla, ſed velut ab alarũ ſinu prodeunte cirro capillamẽtóve miræ longitudinis,ſtatim ab eius ortu ſeſe ramulis conuoluente. Quæ iã veluti clauiculis nixa,ſenſim proſerpens herbarum faſtigia ſcandens,& crebris volutionibus opere topiario per vertices rotata,comas herbarum cõplectitur: tã volubilis illi natura eſt.*Foliis *vidua cernitur,*Florem *fundit album, ſemine quoque ſcatet tenui.*Cirri *dilutiore rutilant purpura,nõnunquam ex rubro rufeſcunt,fidibus lyrarum craſſitie pares.*

LOCVS.

Nõ *in terra,ſed in herbis arboribusq́; paſsim naſcitur* Caſſytha,*quas tam ſpiſſo ſæpius irretit cõtextu,vt tentorii modo herboſum ceſpitẽ à ſole vindicet.* Nonnunquam *cacuminibus impendens ſtirpes humi deturbat,propriámque parentem ſuis laqueis ſtrangulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem.*

TEMPVS.

Aeſtate; Iulio *potiſsimum &* Auguſto *mẽſibus,*

maximus

maximus illius in Germania prouentus esse solet, hoc enim tempore tanta eius est luxuria, vt mole sua stirpes oneratæ ferè procumbere videantur.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abscessu seu ordine, & desiccantium secundo statuendum: quandam enim resipit amaritudinem.

VIRES.

Abstergendi naturam obtinet, & cum quadam adstrictione roborandi facultate prædita est. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obstructi lienis expedit vitia, venas pituitosis atque biliosis exonerat humoribus, pellit vrinam. Regio morbo subuenit, qui iecinoris obstructionibus contrahitur. Febribus iis auxiliatur, quæ pueros malè habent: sed vsu nimio stomachum sua adstrictione grauat: verùm noxa tollitur, si Anisi momentum adiiciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, sed efficaciorem cum Absinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorũ ac Arabum sententia facultates Cassuthæ tribuuntur, qui vtique vires illius lõgè magis gliscere pollicentur, si parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc est quòd hanc forsitan veteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine subticuerunt, quòd natiuas suæ merito parentis dotes adsciuisset, è sinu cuius vernaculum ebibens humorem aleretur. Nam vt testatum iidem Arabicæ factionis medici reliquerunt, si calidæ insidet herbæ arborive,

borive, calidam sortietur facultatem, & si decubuerit frigidæ, vim sibi frigidam vendicabit.

DE CESTRO. CAP. CXXXIII.

Betonica betoine, Syluestris autẽ duplex nobis armorie dicitur, tunica & tunici ablata prima syllaba, & o in v corrupta officinis, altilis autem nobis ocellus eulet dicitur.

NOMINA.

Κέστρον *Græcè, Betonica seu Vetonica latinè: in officinis antiquũ nomen retinuit,* braunbetonick *Germanicè* (*Gallicè,* Betoine, ou de la Betoesne) *appellatur. A varietate autem & copia remediorum,* Cestron *à Græcis dicta est: hac siquidem voce opus interpũctum, acúve pictũ nominauere. Libri etiam à varietate subiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inscripti sũt. Plinius quoque aliquando* Ebur *cestrum, id est, picturatum dixit.* Betonica *verò ab inuentoribus* Vetonibus, *Hispaniæ populis, nominata est.* *Cestron vnde dicta.* Betonica.

FORMA.

Herba est caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aut maiorem, quadrangulum. Folia *longa, mollia, quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, odorata, propè radicem maiora.* In *summo caulium semen veluti* Thymbræ *spicatum inest.* Radi*ces subsunt tenues vt* Ellebori.

LOCVS.

Nascitur in pratis, syluis, mõtosis, frigidis et opa-

cis

ψυχότρο φον. cis locis, ideóque Græcis ψυχότροφον vocata est.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca in primo ordine completo, aut in medio secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpũtur & siccantur plurimos ad vsus. Radices cũ hydromelite potæ, pituitosam vomitionem eliciunt. Folia dantur ruptis, cõuulsis, vuluæ affectionibus, & eiusdem strangulationibus drachmæ vnius pondere cum hydromelite. Ternæ in vini sextarijs duobus contra serpentium morsus ebibuntur. Herba ipsa illita venenatorũ morsibus prodest. Aduersus etiam venena drachma ex vino pota conuenit. Hãc siquis persumpserit, letale haustum venenum nihil nocebit. Vrinam cit. Aluum subducit. Medetur comitialibus & furiosis cum aqua pota. Iecinoris & lienis vitiis drachmæ pondere cũ aceto mulso pota succurrit. Cõcoctionẽ adiuuat, si quis à cœna eã fabæ magnitudine cũ melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinatur. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum vino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus triũ obolorum pondere cum diluti vini cyatho vno. Ischiadicis, renum & vesicæ doloribus ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite,

dromelite, non febricitantibus cũ mulso Regio morbo laborantes recreat. Menses ducit drachmæ pondere cum vino pota. Aluũ purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cũ melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia *cum inaruerint trita ad hos effectus fictili vase reponuntur.*

EX GALENO.

V*im habet incidendi, vt gustus indicat. Amariuscula enim est, & subacris ipsa herba, id quod et particulatim edita ostendit actio.* Nam *consistentes in renibus lapides rumpit, & pulmonem & thoracem & iecur expurgat, abstergitq́;.* Menses *mouet, & comitialibus prodest.* Rupta *atque conuulsa curat, & omnibus bestiarum morsibus illita vlceri auxiliatur.* Acidum *ructantibus & ischiadicis bibita succurrit.* EX PLINIO.

Morsibus serpentum imponitur Betonica *præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando.* Datur *& ad ictus semen eius denarii pondere cũ tribus cyathis vini, vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur.* Obolis *tribus in aqua, contra purulentas, contráque cruentas excreationes facit.* Faciles *præstat vomitiones radix eius* Ellebori, *modo quatuor drachmis in passo aut mulso.* Ischiadicos *dolores & spinæ leuat eiusdem farina ex aqua mulsa.* Aluum *soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem.* Folia *siccantur in farinam*

plurimos

plurimos ad vsus. Fit vinum ex ea & acetum, stomacho & claritati oculorum. Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXIII.

NOMINA.

DVas esse Betonicæ species præter Paulũ Aeginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abundè docet: & in aliquibus Dioscoridis codicibus huius quoque secundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque posteriorem, tam officinæ quàm herbarii medici Tunicã, detractis a Betonica duabus literis prioribus, nominant. Germanis Graszblumen & Negelblumen, quòd flores eius garyophyllorum odorem referant, appellare placuit.

Herba Tunica.

GENERA.

Duũm est generũ. Vna siquidẽ sylvestris est, quã Germani Vuild Negelblumen, hoc est sylvestrẽ Garyophylleam, & Dondernegele, Feldtnegele, & Blutsz ropffle (Gallicè Des armoiries.) Altera altilis est, quæ alio nomine Betonica seu Vetonica coronaria, quòd illius in coronis nimius vsus sit, dicitur. Germani heymisch Negelblumen (Gallicè des euilletz) quasi domi natam Garyophylleam appellant.

Sylvestris

Altilis.

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem

cem enim totam rubram, odoratamq; habet. Folia porracea, oblonga, stamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in vertice purpureis. Hæc Dioscoridis delineatio vtrique generi communis est: priuatim tamẽ syluestris Betonica herba fruticosa est, foliis porri, oblongis, angustis, per extremum mucronatis, cæsiis, cõcoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus speciosis, simplicibus, qui quinis, senisve foliis cõstãt, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conspiciãtur. Altilis seu coronaria, foliis est porraceis, oblongis, per extremum mucronatis, concoloratu cæsiis, teretibus cauliculis sesquicubitalibus, geniculatis, coeuntibus pyxidatim internodiis, floribus omniũ speciosissimis, Garyophyllorum odoratu, sed longè suauissimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius saturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius versicolore variatur commistu. Omnibus teres longiusculúsque calyx spectatur, orbiculo superiorum denticulatus, à quo quina senáve folia prodeunt, lentè quidem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma stipantur, geminis vtrinque emicantibus stamineis apicibus.

Syluestris Betonica.

Altilis seu coronaria Betonica.

LOCVS.

Syluestris in pratis, montibus, nitidisq; locis nascitur. Coronaria verò passim in fictilibus vasis alitur.

tur, neque facilè ædes inuenies, ante quas non expositam intuearis. TEMPVS.

In æstate vtriusque magna est copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atque æstiuas, autumnales, hyemalésque struit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse tum amaritudo, tũ odor & alia multa declarant.

VIRES. EX. DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora custodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca insidiosa, & difficiles somnos commẽdatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita vulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat Fracta ossa extrahit, et hoc quotidie efficit, donec persanescat. Dolori capitis medetur, si decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiusdem suffiatur.

EX INCERTO,

Farina eius tam aduersus toxica quàm serpentũ & scorpionũ ictus ex albo vino bibitur. Quartanæ reliquarúmque febrium horrores discutit. Comitialibus opitulatur sub ipsam accessionem propinata. Eadem per se carcinomatis inspergitur, quæ tamen præstiterit herbæ succo prius abluisse. Estur contra ventris tænias. Succus pestis arcet cõtagia, atque etiam haustus, si iam morbus inuaserit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabiosi morsus, ad fistulas

ſtulas & parotidas, quibus illitu medetur. Viſus aciem exacuit. Ieiuno ſumpta dolorem dentium ſedat, iure decocti colluto ore. Diſcutit grauedines. Partum, qui ſine febre ſit, accelerat. Neruorũ vulneribus imponitur. Præſumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non ſentient, qui ex vino biberint. Faſtidia cũ aceto mulſo diſcutit. Iis qui ex morbis ſeſe recolligunt, aluum ex aqua calida deiicit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes ventris ſedat. Venena rabioſi canis morſu impreſſa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores ſylueſtris Betonicæ ſuccum mirificè commendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra peſtis contagia vtilẽ eſſe tradunt. Hãc ob cauſam ex floribus etiam eiuſdem, medicamentum conficiunt, quod Conſeruam hodie vocãt, quod ad eundem vſum adhibent.

DE COLCHICO. CAP. CXXXIIII.

Colchicon à necandis canibus nobis tuchien. Ephemerum non lethale nobis lilium conuallium & grand muguet.

NOMINA.

Κολχικὸν, ἢ ἐφήμερον *Græcis: Bulbus agreſtis latinis, officinis & herbariis* Hermoda*ctylus dicitur.* Germanis Zeitloſẽ (Gallicè Mort au chiẽ) *Colchicum à Colchide veneni ferace, in* Hermodactylus. Colchicũ *cur dictũ*

qua nascitur, nomen desumpsit. Dictum vero est Ephemerum, quoniam vno die sumptum intersiciat, atque adeo ab altero Ephemero, quod minimè letale est, & de quo suo loco diximus, non solum figura, verumetiam facultatibus differt. Etsi verò Ephemeron Colchicum etiam significet, tamen præcipuè id Ephemerō quòd veneno caret, hoc nomine intelligitur.

Ephemerum.

FORMA.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, rufum ferentem semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quæ cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, et dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fissurámve vnde flos erumpit. Huius descriptionis in vniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, vt nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicū ambigere possit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicātem, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirum mense & primo statim vere, folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeum ferētem semen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufescente, quæ decorticata cādicat, teneraq́; succo plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiusdem diuisionem in medio obtinet, ex qua flos erumpit, vt pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit, quod Serapio Arabs

rabs sub nomine Hermodactyli, Dioscoridis Colchicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro Hermodactylo illum putàmus, quem Aetius, Paulus Aegineta lib. vij. & Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere scribūt. Paulus enim separatim tanquam diuersorum mentionem fecit, & de Colchico & Ephemero diuersa ab Hermodactylo capita constituit. Hermodactylus recētiorū Græcorū.

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & passim in omnibus pratis Germaniæ nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, vt diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim vere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimum mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccū nonnulli Colchicum in secundo ordine, seu à medio recessu statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulādo enecat. Hanc autē depinximus, ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirū est enim quantum ignaros propter suauitatem inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri vsum minimè tutum ēsse: venenum enim est, & vsq; ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen, radicis potissimum & foliorum, ad ene-

candos ac abigendos pediculos vsus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edẽtibus quæcũque cõtra fungos opem ferunt. Bubulum etiam lac potum, adeò vt quoties hoc affuerit, nullum præterea quærendum præsidium sit. EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quòd in Colchide nascatur, vocant, aut Bulbum agrestem, epotum protinus totum corpus prurire facit, velut vrtica & scilla tactũ irritatumq́; interiora erodit, stomachum vrit cum põderosa grauitate. Inualescẽte autẽ malo, cruenta strigmẽtis mista per aluũ egeruntur. Succurrendum, vt Salamãdræ, vomitionibus & clysterib. Sed antequã vires sibi adsciscat venenum, dari debet foliorum quercus, aut glãdiũ, aut malicorii, aut serpylli decoctum cum lacte bibendũ: aut Polygonii succus, aut surculorum vitis, aut rubi, aut tenerarũ ferularũ medullæ, aut myrti cum vino. Benefacit etiam castanearũ interior tunicula, si cũ aliquo è succis, quos prædiximus, assumatur. Origanũ quoque cũ lixiuia potum, in idem efficax est. Adeò verò exactum præsidium est lac vaccinum calidum potum, & simul in ore cõtentum, vt hoc præsente nullum aliud desideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE CAP. CXXXV.

Clematis nobis Peruinca dicitur.

NOMINA.

Κληματὶς δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides latinis, Peruíca officinis, Vinca peruinca vulgò nominatur. Germ. eò quod semper vireat, Yngrun, vel Syngrun, (Gallicè Du Lisseron.) Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc est, sarmenta seu viticulas per terram spargat, dixerũt. Daphnoida verò à foliorum Lauri, quam eius folia habent figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Aegyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincam peruincã, alióque nomine Chamædaphnẽ dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, vt nomen sonat. Non est autẽ cur eã Chamædaphnẽ putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuersa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap. xv. vt hinc manifestißimum sit Plinio duplicẽ esse Chamædaphnen. Vnã quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alii Græci. Alteram quam priuatim Vincamperuincam alio nomine vocat Plinius. Sic autem, quod humi serpat, & se in modum funiculi porrigat vicina quæq; vinciens, appellat.

Clematis vnde dicta Daphnoides.

Chamædaphne.

Plinio duplex Chamædaphne.

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, iunceæ craßitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore simile, multò tamen minus. Iam si quis imaginem & effigiem Clematidis Daphnoidis exquisitius exploret,

Vincaper uinca. ret, ea deprehēdetur esse quæ hodie vulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enī humiles & graciles spargit iuncos, foliaq; Lauri figura et colorē obtinet, multò tamē minora: flore hyacinthino seu in purpurācœruleo, inodoro, rotundo, foliis quinq; sed continuis distincto. Ea etiam, vt Plinius ait, semper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Hybernas sua perpetua fronde texit coronas.

LOCVS.

Gignitur pingui, vmbroso, lætoq; solo, sed inculto, in agrum vinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc etsi nunquam non virescat, vere tamē duntaxat florescere videtur, Martio potißimum mense & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teste, cæteris qualitatibus præualet. Id quod gustus etiam ostendit: gustanti enim adstrictionem quandam & amarorem habere videtur. Adstringit autem modicè, sed fortiter amara est. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius, caules ac folia in vino pota, alui profluuia & dysenterias finiunt. Vteri dolores cū lacte & rosaceo, aut cyprino in pesso appositą sanant. Cōmanducata dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum

ſpidum morſibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam eſt exulceratoria, neque acris, imò alui profluuiis & dyſenteriis cum vino pota prodeſt, dentiúmque dolores manſa mitigat. Vteri doloribus in peſſo admodũ vſui eſt, tantùm abeſt vt vrat aut vlceret.

EX PAVLO.

Clematis quibuſdam Daphnoides, aliis Myrſinoides, nõnullis Polygonoides, ſarmenta habet prælonga, craſsitudine iunci, folium verò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates inteſtinorum, & dentium dolores finit. Contra venenatorum morſus prodeſt.

APPENDIX.

Iã commemoratæ facultates ſatis oſtẽdunt Clematida daphnoida eſſe Vincamperuincam: nam codex antiquus manuſcriptus, quẽ in rebus dubiis lubens cito & ſequor, eaſdem prorſus vires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirum in modum prodeſſe tradit. Item ijs qui ſanguinem vomũt aut ſpuunt. In ſumma omnem ſanguinis fluxum folia eius ſiſtere aſſerit, ita vt euidentiſsimum ſit Peruincam officinarum eandem eſſe cum Clematide hac noſtra. Quibus etiam accedit pictura & deſcriptio eiuſdẽ, quæ vtraque adamuſsim Peruincæ noſtræ reſpondent.

DE CARDAMO. CAP. CXXXVI.

Cardamum id est nasturtium narbonensibus nascitur, à naribus torquendis dicitur nobis cresson alenois.

NOMINA.

Cresßio hortensis.

Cardamũ vnde dictum.

Κάρδαμον Græcè, *Nasturtium satiuũ latinè dicitur. Officinis latinũ nomen retinuit. Barbari nostræ ætatis herbarii* Cresßionẽ *hortensem vocant. Germanicè* Gartenkresz (*Gallicè* Cresson alenoys, ou nasitort) *dicitur. Cardamum verò Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur,* ἀπὸ τῆς καρδίας, *quòd cor foueat, & in syncope illa, quã Cardiacam nominant, plurimum valeat. Alij diuersa ratione vsi, sic dictum quòd caput edomet, quasi* καρηδάμον, *putant. Nam arcem mentis obsidens suo ferit acremento, & ignea vi præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui* παρὰ τὸ κόρας μύειν, *id est, quòd pupillas oculorum coeuntibus vnà palpebris abscondat, ita dici censeant. Nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo, vt volũt, euentu* καρδαμύττειν *verbum declinarũt, quod conniuere nostra lingua dicimus. Nasturtium autem appellatum est, Varrone & Plinio testibus, à naribus torquendis, quòd odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.*

καρδαμύττειν.

Nasturtiũ quare appellatum.

FORMA.

Nasturtium caulibus assurgit sesquipedalibus, statim à radice minutorum foliorum pediculo, flo-

ribus

ribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimum mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtii semẽ calefacit et desiccat ordine quarto. Herba quoque sicca similem semini facultatem possidet. Humida autem adhuc & viridis propter aqueæ humiditatis admistionẽ multò inferior est, adeóque sic mordacitas eius moderata est, vt cum pane ea vti liceat ceu opsonio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium semen calefacit, acre est, & stomacho inimicum. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienẽ imminuit. Fœtus in vtero enecat. Menses cit. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ semini simile est. Lepras & impetigines abstergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctũ ea quæ in thorace sunt educit. Potum serpentibus aduersatur. Suffitu easdem fugat. Capillos deciduos continet, Carbunculos rumpit ad suppurationem ducens. Ischiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflãmationes discutit. Furunculos cum muria illitum ad suppurationes ducit. Herba omnia eadem

dem, sed minore effectu, potest.

EX GALENO.

Nasturtii semen adurentis est facultatis particeps sicut sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationem postulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam id quod crassos humores valenter incidere valet, velut et Sinapi. Nam per omnia ei simile est.

EX PLINIO.

Nasturtium Venerem stimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorum pondo. Cum lomento strumis illitum, opertumq; Braßica, præclarè medetur. Capitis vitia purgat, visum clarificat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potũ, vel cũ fico extenuat. Tußim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria cum Origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitũ ex aceto. Cõtra carcinomata adiicitur ouorũ album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilißimè. Sestius adiicit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico.

fico. Dẽtium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbũculos ad ſuppurationem perducit & rumpit. Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polẽta ex aceto illinitur. Item licheni & vnguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt.

DE CRINO. CAP. CXXXVII.

Lilium nomẽ retinet. Eſt nobis & Lilium rubrum, vulgò dictum à floris colore in flauum inclinãte, radice bulboſa, ſed crocea quod hic croceum vocat.

NOMINA.

κρίνον, καὶ λείριον *Græcis, Lilium ſiue Iu-*
K *nonis roſa* Latinis, *Lilium album officinis,*
Vueiſz Lilgen, oder Gilgen *Germanis,*
(Gallicè Du lis) *dicitur. Veteres Græcorum poetæ fingunt è Iunonis lacte reſperſa terra natũ* Lilium. *Nanq; cùm* Hercules *puer, quem ex* Alcmene *ſuſtulerat* Iupiter, *Iunonis dormiẽtis vberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctũ digreſſus mãma lactè copioſe profluxit. Quod in cœlo à puero vago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam effecit viam: quod humi ſparſum eſt,* Lilium *lacteo flore nitentem creauit, vnde roſa Iunonis dictum.*

Iunonis roſa quare dictum Lilium.

FORMA.

Lilium caule ſimplici, rarò duplici, tricubitali, comoſo, foliis longis, Satyrij effigie, ex herbaceo ni-

tentibus,

dem, sed minore effectu, potest.

EX GALENO.

Nasturtii semen adurentis est facultatis particips sicut sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationem postulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam id quod crassos humores valenter incidere valet, velut et Sinapi. Nam per omnia ei simile est.

EX PLINIO.

Nasturtium Venerem stimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorum pondo. Cum lomento strumis illitum, opertumq; Brassica, præclarè medetur. Capitis vitia purgat, visum clarificat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potū, vel cū fico extenuat. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria cum Origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitū ex aceto. Cōtra carcinomata adiicitur ouorū album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilissimè. Sestius adiicit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico.

fico. Dẽtium dolores infuso in aures succo. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbũculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polẽta ex aceto illinitur. Item licheni & vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est.

DE CRINO. CAP. CXXXVII.

Lilium nomẽ retinet. Est nobis & Lilium rubrum, vulgò dictum à floris colore in flauum inclinãte, radice bulbosa, sed crocea quod hic croceum vocat.

NOMINA.

Ρίνον, καὶ λείριον *Græcis, Lilium siue Iu-*
K *nonis rosa Latinis, Lilium album officinis,*
Vueisz Lilgen, oder Gilgen *Germanis,* (Gallicè Du lis) *dicitur. Veteres Græcorum poetæ fingunt è Iunonis lacte respersa terra natũ Lilium. Nanq; cùm Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, Iunonis dormiẽtis vberibus admotus esset, & lacte se replesset, post suctũ digressus mãma lactè copiose profluxit. Quod in cœlo à puero vago & incerto suctu perfusum est, lacteam effecit viam: quod humi sparsum est, Lilium lacteo flore nitentem creauit, vnde rosa Iunonis dictum.* *Iunonis rosa quare dictum Lilium.*

FORMA.

Lilium caule simplici, raro duplici, tricubitali, comoso, foliis longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus,

tentibus, flore eximij cãdoris, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem se paulatim laxãtibus, forma calathi, resupinis per ambitũ labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quã flos odoris, constat. Flos ille languido semper collo est, non sufficiẽte capitis oneri. Radix bulbosa. Hæc descriptio planè huic Lilio conuenit, quod hodie cãdidum vocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, vt in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoque eius angustiora sunt quàm prioris, aliâs simile, vt pictura luculenter ostendit.

LOCVS.

Paßim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua vtique in gustu amaritudinẽ habet, partim ex aquea, eáque tẽperata. Radix autem & folia primi ordinis sunt exiccantium & abstergentiũ. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in foliis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum.

Ex Lilij flore vnguentum fit quod ab aliis Lirinum, ab aliis Susinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; vuluarum durities aptum. Folia herbæ illita, serpentium morsibus subueniunt. Feruefacta

uefacta ambustis prosunt. Eadem *in aceto condita vulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo vase coctus, contra vetusta vlcera, & recentia vulnera medicamentum fit.* Radix *assa, aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vuluã emollit, mẽstrua ducit, & vlceribus cicatricem inducit.* Cum *melle subacta neruorũ præcisionibus & luxatis auxiliatur.* Alphos, *lepras, furfuresq́; emẽdat.* Achores *abstergit, faciemq́; emẽdat et erugat.* Testiculorũ *inflãmationes trita cum aceto, aut* Hyoscyami *foliis, & farina triticea demulcet. Semen cõtra serpentium morsus potũ valet.* Illinũ*tur sacris ignibus semen & folia cum vino trita.*

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij *conficitur oleum & vnguentum, citra mordicationem digerendi simulq́; emolliendi facultatẽ obtinet.* Vnde *fit vt vteri duritiebus sit aptißimum.* Porrò *radix foliaq́; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerũt moderatè: proinde quoq; ambustis cõpetunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem extergentemq́; facultatem postulant.* Radicem *ergo assam tostámue, ac deinde cum rosaceo contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponũt: quippe cum alioqui & aliorum vlcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quinetiam vteros emollit, mensésque prouocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam vsque cicatricem imponunt, non*

in-

in ambustionibus duntaxat, sed aliis quoque vulneribus. Sed sunt qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore vtantur. Quum alphos, aut psorã, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cuiusmodi mel est. Cæterùm si id moderatè illi ac cõuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia vniuersa quæ valenter exiccari postulant absque morsu. Imposuimus verò etiam quandoque & foliorum succum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus succi plus vtroq; erat, atque insigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari postulãt absque morsu fuit, ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eueniunt, & quæcunque humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentium ictus ex vino potæ, & cõtra fungorum venena. Propter clauos pedum in vino decoquuntur, triduoq́; non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahũt. Lieni & ruptis & vulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in vino decoctæ. Impositæq; cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugãt corpora. Folia in aceto cocta vulne-

vulneribus imponuntur. Epiphoris testium in melle cum Hyoscyamo *& farina tritici. Semen illinitur igni sacro.* Flos *& folia vlcerum vetustati imponũtur. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel, ab aliis syrium vocatur, ad emolliẽdas vuluas vtilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.*

EX SIMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi, & emolliendi. Huius *autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.*

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVIII.

Cucurbita lata longa & minor quæ nobis lagenosa dicitur, est frequens.

NOMINA.

Ολοκύνθα ἐδώδιμος *Græcis*, *Cucurbita*
K *Latinis vocatur: Officinæ latinũ nomen retinuerunt.* Germanis Kurbsz (*Gallicè* vne Courge.) *Græci ex aduerso vocabulum imposuere*, κολοκύνθω *nominantes, quòd scilicet pumili breuesque sint partus, quos ipsa paßim enititur, cũ tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur superare. Cucurbitam verò* La*tini à concuruatu haud dubiè dixerunt, quòd facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimẽto quo minus extendatur, incuruescat.*

κολοκύνθα quare nominata.

Cucurbita cur dicta.

GE

GENERA.

Plinius lib. 19. cap. 5. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariam vocatam, quæ facili & admodum flexibili ramorum curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alteram plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formã respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnã maiorem, alterã verò minorem. Maiorem vocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem cõtrà, quæ prædicta minora obtinet. Tertiam longiorem, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramósque vitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatem, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotũdo, Personatiæ aut Asari foliis haud dißimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòst, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentum cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes vrceorum vice frequenter vtuntur in eo vina condentes, quo per iter se à sitis iniuria vindicare poßint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEM-

TEMPVS.

Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideóque vix ante exactum autumnum maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM,

Cucurbita frigidæ humidæq; temperaturæ est, vtraque qualitate secundi ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessusq; mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin vocãt, in sincipite vtiliter illinuntur. Oculorum inflammationes, podagrásque similiter iuuant. Succus è ramentis contusis per se, & cum rosaceo instillatus, aurium doloribus auxiliatur. Adustiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expressæ succus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter soluit. Si quis in Cucurbitam crudam excauatam vinum infundat, & sub dio habeat, temperatumq; ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorum Cucurbitæ ad aurium dolores cũ phlegmone iunctos, cum rosaceo vtentibus prodest. Sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta humida est, & sitim arcet. Cruda cibo insuauis est, stomacho perni-

ciosa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò vt si quis alterius cibi inopia ingerere eam cōpellatur, ceu quidam iam ausus est, pondus cum algore ventriculo incumbere sit sensurus, stomachumq; euertet, & ad vomitionem concitabit, quæ vna cum ab vrgentibus symptomatis liberare potest. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus complura, aut mox quàm elixata est, aut frictā in sartagine, aut assam omnes homines esse consueuerunt. Ipsa quantum in se est, humidum frigidumq; corpori alimentum præbet, ac idipsum ea de causa exiguū, sed leniter per aluū subit, cum ob suæ substantiæ lubricitatem, tum ob communem omnium humidorum ciborum rationē, qui scilicet citra adstrictiones tales sunt. Nec sanè infœliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facul. Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita senserunt, vt eā aquam dicerent coagulatam. Galenus humidæ putat virtutis & frigide, idq; ex eo probat, quòd ipsa in cibo sumpta stomachum relaxat, bibendi desideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia, vt apertè frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnem tumorem. In cibo sumptæ molliunt ventrem. Succus earum, vt Galenus ait, ad compescendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentium mitigat, si diutius in ore teneatur.

Sed

Sed & rosaceo mixtus, & vnctioni corporis admotus, febrium restinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro iam in putredinem versa purgare, & ad cicatricem vsque perducere. Semini sicco illa vis traditur, vt in puluerē tusum & inspersum impleat vulnera quæ cauata sunt. Quidam illud in vino bibendum dedere, vt solutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoque Cucurbitæ iam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt.

EX SIMEONE SETHI.

Concoctu facilis, beniq; succi est, & admodum nutrit. Sitim sedat, vrinam cit, & ventrem mouet. Calidis & siccis temperaturis prodest, & inflāmationes ventris & iecoris sedat. Pituitosos autem lædit, colicósque affectus. Si malos humores assequitur, ab iis corrūpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiā extinguit. Sanguis ex ea procreatus, cōsistentia tenuis est. Thoraci, pulmoni & vesicæ prodest. Succus ramentorum eius cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE COLOCYNTHIDE.

CAP. CXXXIX.

Colocynthis nomen retinet nobis.

NOMINA.

Coloquintida.

Κολοκυνθὶς Græcis, sylueſtris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, germanis Vuilder Kurbſz, vel Coloquint (Gallicè des Coloquintes) appellatur. Sic autem nominata eſt, quaſi parua Cucurbita. Nam ſi eius fructum ſatiuæ contuleris, quantitate longè minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus.

Colocynthis vnde dicta.

FORMA.

Viticulas foliaq; per terram ſtrata emittit, ſatiuo Cucumeri, ei nimirum quē Citrulum hodie officinæ vocant, ſimilia, diuiſuris ſciſſa, fructum rotūdum, mediocri pilæ ſimilem, vehementer amarum, fungoſa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioſcorides omiſit, palleſcētes ac luteos, Cucumeri iam nominato ſimiles.

LOCVS.

In Germania ſua ſponte non naſcitur, ſata tamen prouenit, ſed rariſsimè perfectionem attingit, quòd frigidior ſit eius terra quàm quòd in ea fructū proferre poſsit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æſtatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi ſiunt. Legēdi verò ſunt cùm cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & viribus ad quinque annos.

TEMPE.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi vim habet, quatuor obolorũ pondere cum mulsa aqua sumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotiũ. Arefactæ pilæ tritæ, vtiliter miscẽtur clysteribus ischiadicorum, resolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & strigmenta, interdũ etiam cruenta educentes. Appositæ fœtus enecant. Dentium dolores, si quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferuescat, & ad colluẽdos dentes det, tollit. Si verò quis aquam mulsam aut passum in ea decoxerit, & sub dio refrigeratũ bibendum dederit, crassos humores & strigmenta purgat. Stomacho supra modum aduersatur. Sedi etiam ex ea balani subiiciuntur, ad excrementa eiicienda. Quinetiam virentis succo, ischiadici vtiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis gustu amara est. Sed quæ amarißimo dũ potatur adsunt opera medicamẽto, ea euidẽter efficere nequit, ob purgatoriã facultatem quã validam in se continet, nimirum cum iis quæ expurgat, per aluum & ipsa excerni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadicis prodest.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa

quoque clysteribus intestinorũ omnium vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi eiecto semine. Aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tußienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo verò regio vtiliter semina eius insumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorẽ tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea, mirum dictu, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas vocant.

DE COTONEA MALO.

CAP. CXL.

NOMINA.

K ηδωνία μηλέα Græcis, Mâlus Cotonea et Cydonia Latinis, officinis Citonia, germanis Kuttenbaũ (Gallicè Vne Coingnaciere) nominatur. Cydoniam verò Græci à Cydone Cretæ oppido, vnde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea verò à Sidonte Corinthi vico nominata est. Sunt tamen qui sic vocatam velint, quòd mâla eius lana quadam tegi videantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodum magni momenti, parum refert vtram amplectaris sententiam.

Cydonia vnde dicta.

Cotonea.

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride & Galeno autoribus

toribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioráque sunt, quæ vera Cotonea appellantur. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur. Struthea.

FORMA.

Arbor notior est quàm vt debeat repræsentari. Mâlo vulgari haud dissimilis est, nisi quòd infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibentéque parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, vt pictura affabrè ostendit.

LOCVS.

Incultis & hortis prouenit. Locum tamen peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamẽto donata sunt, propterq; vincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accommodata sunt, vrinam

moucnt, Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorum liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & vuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, vrinam ciēt, mel autem naturā eorum induit: quippe adstringens & cōspissans obstruénsve fit. Quæ autem cum melle coquūtur, stomacho vtilia sunt, & gustu iucunda, minus autem constringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contráque stomachi subuersionem: & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & condylomata. Fit vinum ex iis tusis & expreßis, sed quo perduret, sedecim sextariis succi, vnus mellis adiicitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguētum etiam ex ipsis conficitur, quod Melinum appellatur, quo vtimur quādo adstringēti oleo opus est. Eligi oportet vera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autē vocata & magna, minus vtilia. Flos & viridis & siccus cataplasmatis vtilis, iis potißimum quæ adstrictionem desiderant conueniēs. Inflammationib. oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiumq; impetui cum vino potus prodest.

Vnguentū Melinum.

EX GALENO.

Eximiū quid Cotonea præ aliis mâlis poßident: nam & plus adstringūt, & durabilem succum habent,

bēt, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorum succus repositus acescit, vtpote frigida humiditate multa redundans. Struthcorum quoque succus perennare potest, vbi rectè fuerit præparatus, quemadmodū & Cotoneorum: verùm hic minus suauis & iucundus est, maximéque adstringit, ita vt huius quoq; aliquādo vsus sit idoneus ad vētris maiorem in modum dissòluti robur restituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen dūtaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ suprà scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáve cerati modo imponuntur. Lanugo eorū carbunculos sanat, cocta in vino, & illita cum cera. Alopeciis capillum reddunt. Quæ ex iis cruda in melle cōdiuntur, vrinam mouent. Mellis autē suauitati multum adiiciūt, stomachóque id vtilius faciunt. Quæ verò in melle cōdiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorū lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus, inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex iis mitis, cum vi-

no

no dulci tusus, vtilis & cœliacis & iecinori. Deco- *cto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ & interanea.* Fit *& oleum ex iis, quod* Melinum *vo- cauimus, quoties non fuerint in humidis nata.* Mi- *nus vtilia Struthea, quamuis cognata.*

EX SIMEONE SETHI.

Stomachū adstringunt & corroborant & ante cibum sumpta ventrē cohibent, vrinam prouocāt. Si ad satietatem edantur, difficulter cōcoquuntur. Dulcia *minus adstringunt, acida verò magis, vomitúmque compescunt. Post cibum sumpta ventrem mouent: sed quibus est imbecilla facultas vētris retentrix, & excretrix valida, plus cibi accipiant.* Mansa *à potu vini vaporē in caput distribui prohibent. Si qua prægnans, vt fertur, crebrius hæc comedat, puerum industrium & versutum pariet.*

DE CASTANEA. CAP. CXLI.

NOMINA.

K ἄσανα, ἢ διὸς βάλανος, ἢ σαρδιάνα βάλανος, ἢ λόπιμον Græcis: *Castanea, Sardiana glans,* Iouis *glans, Nuxq́; castanea* Latinis *appellatur.* Germanis *nostris* Castani, *vel* Kesten (Gallicè Chastaignier) *vocātur. Castaneæ autem à* Castano Magnesiæ *oppido, vnde primum aduectæ sunt, nominatas esse cōstat.* Sardianæ *verò glandes, quoniam in* Sardinia *optimæ nascantur.*

Castaneæ vnde dictæ.

Sardianæ glandes.

FORMA.

Arbor est vulgò cognita, Iuglandi haudquaquā dissimilis,

dißimilis, folio tãtùm venosiore & fimbriato. Nux quam producit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & resolutam terram desiderat, opacoq; & septentrionali cliuo lætatur. Montes & valles diligit. In plerisque Germaniæ locis copiosißima prouenit.

TEMPVS.

Incunte vere germinat, seriusq; Vergiliarum occasu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit & exiccat Castanea haud secus quã aliæ glãdes. Calida verò & sicca est primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Castaneæ adstringunt, eademq; quæ glãdes possunt. Potißimum autem quæ inter carnem & corticem membrana est. Caro his qui Ephemerõ, hoc est, Colchicon, biberunt, accommodata est.

EX GALENO.

Castaneæ inter omnes glandes principatũ tenẽt, soleq; syluestrium fructuum alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

EX

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortißimum quidē cibum corpori præstant, sed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, vel in fictili vase sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tußientib. prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinemq; excreantibus bibenda haud inutiliter propinatur. Interior mēbrana quæ corticem fructúmque discernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluū fluentem refrenat, adeò vt Dioscorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si plusquam necesse sit, purget.

EX SIMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiunt, ventremq́; sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, concoctu difficiles. Tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittūt. Tritæ cum melle & sale rabiosorum canum morsibus imponūtur. Mammarum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, iisq; vino maceratis, & cum farina subactis, peßi vice vtuntur ad supprimendos menses.

DE CARYO BASILICO.
CAP. CXLII.
NOMINA.

Κάρυον βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Persica, Iuglánsq; Latinis: officinis nux simpliciter, Germanis Vuelschnusz (Gallicè Noix) appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine vocatam esse notißimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitum, viresq; eius in cerebrum penetrant, atque adeò eos sopore tentans lædit qui sub arbore decubuerint. Basilicā verò, Regiámve & Persicam, eò quòd è Perside primum in Græciam à regibus delata sit, dictam esse constat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam existimant.

Caryō vnde Græci appellarint.

Basilica et Persica cur dicta.

Iuglans.

FORMA.

Arbor est prægrandis, multis prælongísque nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternûmve cubitorum complexus sæpius crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiscente, foliis latis, oblongis, è iucundo grauiter subolentibus, patulámque iaculātibus vmbram & insalubrem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio veluti quodā gestiente foliorum conceptu, panicula prælōga, collo squamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiscítque. Flauescens statim quàm frondem facere cœpit, nutans caducáque prolabitur.

Vmbra Iuglādis arboris insalubris.

tur. Tum super ramenti huius pediculum flos erumpit, totidémque calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, singulísque iis singulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris. primū herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Crispi intus nuclei quadripartitò digerūtur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætatur, aquasq; odit. Paßim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine vt maxima pars arborum, sed lateribus impulso priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex virium enarratione patebit. Virides verò nuces primo ordine siccæ, secundo verò calidæ censentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cōcoctu, stomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciūt, tußientibus inimicæ. Ad vomitiones ieiunis in cibo vtiles. Præsumptæ & à cibo comestæ cum caricis & ruta letalib. venenis aduersantur. Largius esitatæ latos lumbricos pellūt. Illinuntur mammarū inflammationi, absceßibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa verò, sale & melle, canis hominísque morsui conferunt. Tormina cum putamine suo cre-

matæ

matæ & vmbilico admotæ ſedant. Cortex combuſtus, tritusq́; in vino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq́; replet. Siſtit menſes crematum tritumq́;, cũ vino admotum quod intra nuces clauditur. Vetuſtarum autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias commanducati & impoſiti celeriter ſanant. Fit etiam ex iis contuſis & expreſsis oleũ. Recentes nuces ſtomacho minus nocent, dulciores enim ſunt. Quam ob cauſam alliis miſcentur, vt acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

Arbor tum in germinibus, tũ in foliis adſtrictionem quandam poſsidet. Cæterùm euidentẽ & plurimam in nucis putamine recenti & ſicco: proinde eo fullones quoque vtuntur. At nos ea exprimẽtes, ſucco ſimiliter vt mororum & ruborum decocto in melle, vt ſtomatico medicamento vtimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti ſucci conueniunt. Porrò nucis ipſius quod edendo eſt, oleoſum eſt & tenuiũ partiũ, ideoq́; etiam facilè † exprimitur: & quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc ſanè admodum diſcutiens fit, vt eo nõnulli gangrænas, & carbũculos, & ægilopas ſanẽt: nõnulli verò etiã ad neruos vulneratos vtũtur. Cæterùm ſi recens ſit adſtringentis nonnihil qualitatis quoque obtinet. At quod imperfectũ eſt etiamdum, & nondum

† *Aliâs* ἐκχολοῦται, *in bilem vertitur.*

nondũ ſiccum, veluti reliqui fructus omnes quiviri=des ſunt plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Cortex tamẽ eius vbi inaruit, tenuium partiũ & exiccatorium eſt medicamentum, morſus expers.

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorúmque vires, in cerebrũ penetrant, hócque minore momento, ſed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ vnguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles cõcoctu, dolorem capitis inferentes, tuſsientibus inimicæ, & vomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædẽ præſumptæ venena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntq; earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Itẽ cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autẽ & ſale & melle, canis hominisq; morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritumq; in oleo aut vino, infantium capite perunцto, nutrit capillum: & ad alopecias ſic vtuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur. Item ſugillatis. Cortex iuglandium lichenũ vitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, duabus nucibus ſiccis, Item fi=

cis

cis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux viridis, vtpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest denique & stomacho aliquid vigoris acquirere, & vẽtrem cũ garo sumpta mollire. Nuces autem siccæ, duræ, cum caricis duabus, & viginti rutæ foliis addito salis grano simul conteruntur, nullisq; venenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus accepit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim vt arbori demptæ sunt, cortice adhærẽte quassantur: his admiscentur aluminis scissi libræ tres, et in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neque humido, neque nimiũ sicco obruuntur, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorũ damna restituit.

EX SIMONE SETHI.

Virides ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibũ cum sapo comedũt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur, Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiũt, si cum caricis edantur. Ferũt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit,

non magnopere à venenatis medicamentis lædi. Cō coquuntur facilè nuces in frigidis vētriculis, in calidis verò in bilem magis mutantur. Fauciū & capitis dolorem afferunt, & tusses augent. Ante alios cibos sumptæ, vomitum adiuuant. Ad satietatē comestas, lumbricos educere scimus. Ad dentium pruritum vtiles sunt.

DE CALTHA. CAP. CXLIII.

Caltha seu calendula nobis Soulsie à solsequio dicitur, quòd flos cum solis ortu aperitur, & occasu clauditur.

NOMINA.

QVo *nomine* Græci *plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autē dicta videtur* Caltha *vel* Calthula, *quam vocem deinde corrumpentes officinæ, in* Calendulam *immutarunt. Quanquam verisimile etiam sit, sic nominatam esse, quòd omnib. mensium* Calēdis *fruticare comperiatur. Atq; hinc fit quòd nonnulli florem omnium mensium appellent. Germani* Ringelblumē (Gallicè Soulsie) *vocant, ab intorto, & in circulum acto semine.*

Calēdula quare dicta.

Flos ōniū mensium.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, foliis longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis croceis luteísve, non ingrati, quanuis grauis odoris, qua dote in coronamenta venit: semine, cuius vagina scorpionis caudā imitatur: radice simplici,

plici, multo capillitio fibrata. Cur autem hãc herbã Caltham esse credã, facit imprimis Plinius, qui lib. xxi. cap. vi. Caltham odore grauẽ esse scribit. Dein Virgilius qui Aegloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit vacinia Caltha. Luteolam à luteo florum hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atque vix hortum inuenies in quo copiosè nascatur.

TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, vt diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense: Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neque id immeritò, quandoquidem dulcedine modica cũ amaritudine coniuncta participet.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Herba ipsa adhibetur condimẽtis & acetariis. Flos ex vino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os præsentaneo remedio colluitur. Non parũ etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA.
CAP. CXLIIII.

Caryophyllata quòd radix siccata Caryo-

phyllum olet, nobis Sana munda ab effe-ctis vocatur, acetariis etiam folio expetita herba.

NOMINA.

Caryophyllata non est Lagopus.

QValiter Græcis & antiquis Latinis scriptoribus hæc herba nominata sit, nondum cõpertũ habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, facit quòd in manuscripto & peruetusto herbario seorsim descriptam & depictam vtranque herbam viderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quæ in segetibus nascitur, quàm sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus. Neque desunt qui herbã hãc de qua agimus, Geum Plinio dictam velint, quorũ certè sentẽtia periculo vacat, quòd eadem facultas vtrisque radicibus sit. Sed ad institutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris suauitate quam radices de se præbent, nominant, vulgus herbam Benedictã, à diuina sua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedicte nuurtz. (*Galli* l'Herbe benoitte.)

Benedicta Sanamunda.

GENERA.

Caryophyllata hortensis.

Duo esse eius herbæ genera animaduerti, nõ tamen multum à se dißidentia. Primum genus Caryophyllatam hortensem vocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm syluestri.

sylueſtri. *Germanicè* Gartē, oder heymiſch Benedictenuurtz *appellari poteſt.* *Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam ſylueſtrem diximus, quòd ſcilicet citra culturam proueniat. Flores eius multò maiores, magíſque ad croci colorē accedūt.* *Germanicè* Vuild Benedicten vurtz *nominari commodè poteſt. Differentiam tamē nemo rectius quàm ipſa pictura demonſtrabit.* *Caryophyllata Sylueſtris*

FORMA.

Caulis illi ſequicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula genicula cingunt. E medio alarum ſinu ramuli funduntur tenues, quib. in ſummis flos luteus emicat, quo ſuccuſſo caput extuberat circinatis acinulis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentū eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiā herbarius, calidā & ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu nō mediocrem adſtrictionē oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionē obtinet.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, et imbre aceti respersa arcas & vestes iucundo commendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiēdas concoctiones, sedandósque coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iucundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatē habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentum item ex vino decoctionis eius menses ciēre. Contra venena tritam cum vino sumptam valere. Concoctionem præterea roborare, dolorem ventriculi & intestinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in vino sanare ait. Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbæ decoctū confert. Externa verò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE.
CAP. CXLV.

Centaurium paruum nomen nobis retinet, Centore.

NOMINA.

Κενταύριον μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Græcis, *Febrifuga & Fel terræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis* Klein Tausendtguldēkraut, Fieberkraut, Erdtgall & Biberkraut, (*Gallis* Centaure, ou Fiel de terre) *appellatur. Centaurium, quòd ea curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedē.*

Cētauriū vnde dictum.

Limnesiū.

Limnesion

Limnesiō & Limnæum, quòd secundum aquarum scatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quòd febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob summā quam habet amaritudinem. Febrifuga Fel terræ.

FORMA.

Herba est Hyperico Origanóve similis, caulem habens altitudine supra dodrantem, angulosum. Flores in puniceo colore subpurpurascētes, ad Lychnidis flores accedentes. Foliis paruis & oblōgis veluti Rutæ, Semē tritico simile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio verò teste in solidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non rarò in Germania nostra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, quo maximè tempore, quia semine est prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In foliis & floribus vincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamētum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc virens tusa & illita vulnera glutinat. Vlcera vetera purgat, & cicatrice obdu-

cit. Biliosa & crassa per aluum ducit. Decoctum eiusdem ischiadicis commodè infunditur, sanguinẽ educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorũ medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In pesso admotus menses ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centauri minoris radix prorsus inefficax est. Rami verò & potißimum folia quæ in iis sunt atque flores, vtiliora. Vlcera magna herba ipsa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci possunt eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatoriis & desiccatoriis miscetur facultatibus, iis videlicet quæ sinus & fistulas sanare sunt natæ, & veteres duritiesemollire, tum vlcerũ maligna sanare. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt quæ vehemẽter desiccantia cum quadam adstrictione nullã habent mordacitatem. Decoctũ herbæ quidã Ischiadicis infundunt, ceu biliosa ac crassa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò vehementer operabitur vt cruenta euacuet, tunc magis proderit. Succus porrò eius quum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoriæ & absterſoriæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere potest. Cum melle etiam oculis illinitur, mensesq; & fœtum appositus in pes-

so

so euocat. Sunt qui ipsum præbeant & iis quibus nerui affecti sunt, vt qui euacuet & desiccet innoxiè quæ impleta sunt. Optimũ etiam medicamentum est ad iecinoris obstructiones soluẽdas. Bonum *quoque lieni indurato foris impositum, & nihilo secius si quis bibere sustinuerit.*

EX PLINIO.

Purgat aluum succus Centaurij *minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilémque detrahit.*

DE CYAMO. CAP. CXLVI.

NOMINA.

Κύαμος Græcis, Faba Latinis *dicitur.* Officinæ Latinum *nomen retinent.* Germanis Bonen, (Gallis Vne Febue) *appellatur.*

FORMA.

Sola Faba *inter legumina sine adminiculo nititur, folio carnoso,* Portulacæ *simili, flore cristato, versicolore, partim albo partim purpureo, atris quibusdam maculis notato, quas* M. Varro *lugubres vocat literas: siliqua plærũque semipedali, fructu intus lato humani vnguis effigie, colore nõ simplici, sed aut fuluo, aut nigro, iam verò etiã herbaceo &* coccineo: *radice singulari, lignosa, & capillata fibris. Quæ hic à quibusdam, quasi nostra non esset vera* Faba, *afferuntur argumenta, non tanti momenti sunt vt confutatione indigeant: constat enim nostram, eas quas veteres illi adscripserunt, habere*

notas

notas & facultates. Non tamen negamus in diuersis terris maiorem aut minorem produci posse.

LOCVS.

Paßim in hortis sata prouenit. Lætatur loco pinguißimo & stercorato.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquißimè accedit. Est itaque frigida & sicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituosa, inflans, concoctu pertinax, insomnia tumultuosa faciens. Tußi tamen confert, carnésque generat. Decocta in posca, & cum cortice comesta, dysenterias & cœliacas fluxiones sistit. Vtilis contra vomitiones in cibo sumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effusa. Viridis magis stomacho nocet, plusq; inflat. Farina eius per se & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorem reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborãtibus auxiliatur, lacq; extinguit. Cum melle & fœnigræci farina furunculos, parotidas, ac sugillata oculorum discutit. Cũ rosa, thure, & oui albo, procidẽtes oculos, staphylomata & œdemata cõpescit. Macerata in vino suffusiones & ictus oculorũ sanat. Ad sistendas fluxiones sine cortice cõmandu

cata

cata fronti imponitur: testiũ inflammationes in vino decocta sanat. Puerorum pubi illita diu impuberes seruat. Alphos exterit. Euulsos pilos vt non nutriantur & graciles fiant, cortices illiti efficiunt. Cum polenta, alumine & oleo veteri illiti strumas discutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus sanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuisa, si dimidia apponatur, compescit. EX GALENO.

Caro Fabæ paulùm quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dysentericis, cœliacis & vomentibus exhibuerunt. Porro vt edulium flatulẽta est, & coctu difficilis, vt si quid aliud. Excreationibus quidẽ ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentũ verò foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæpenumero vsi sumus ex aqua decocta, deinceps adipem suillum admiscentes. Ad neruorũ tum cõtusiones, tum vulnerationes, farinam eius cũ oxymelite imposuimus. Ad eos qui ex ictu iã phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & testium & mammarum bonum est cataplasma. Nam hæ partes cũ phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mãmæ ex lacte in ipsis cõcreto phlegmonen patiãtur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tẽpore glabra permanet. Manifestè

nifestè fabacea farina cutis sordes detergere cõspicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex sole cõtractas. EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósve imponitur, & vino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci etiam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

DE CONSOLIDA MEDIA. CAP. CXLVII.

Quam hic dat Consolidam mediã vulneribus glutinandis aptissimam, nouimus à media nobis dicta diuersissimam.

NOMINA.

INter *multas alias herbas quibus vulnera glutinandi facultas inest, & hæc cuius picturam damus*

mus connumeratur. Hinc est quòd vulgus herbariorum illam Consolidam mediam nominet. Qua etiā appellatione nos vti voluimus quòd nobis, quo nomine veteribus græcis aut latinis appellata sit, nondum constaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Gulde guntzel *nuncupatur.* Consolida media.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per internalla folia bina ex singulis geniculis in extremitatibus laciniata, Menthæ similia emicant. A medio caulis ad fastigium vsquē ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguas radices capillamētorum instar per terram late serpentes propagat.

LOCVS.

Paßim in pratis nascitur.

TEMPVS.

Floret copiosè Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, vt calidam & siccam esse nemo dubitare poßit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex casu, vel cōtusionibus coactos in corpore disiicit et dissoluit. Præsens remedium est aphthis & vlceribus in ore serpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos dißipat. Vsus etiam eius ad intertrignes, vlcera

pudenda

pudendorum, & intestinorũ exulcerationes prodest.

DE CANNABE. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Κάνναβις *Græcis*, *Cannabis Latinis*, *Barbaris & vulgò Canapus dicitur*, *Germanis autem* Hanff (*Gallis* Du Chanure.)

GENERA.

σχοινόστροφος.

Cannabis duo sunt genera. Vna enim satiua est, quam Græci σχοινόστροφον, *quòd magni in vita vsus sit ad robustißimos funes texẽdos. Germa.* Zamer hanff *dicitur. Altera syluestris, quam Latini Terminalem vocant, Germani* Vuilden hanff.

FORMA.

Satiua Cãnabis.
Syluestris

Satiua Cãnabis *folia fert fraxino similia, grauis odoris, caules longos, inanesq́;, semen rotundum. Syluestris verò virgas fundit* Altheæ *similes, nigriores, asperiores & minores, cubitali altitudine. Folia satiuæ similia, asperiora & nigriora. Flores subrubeos,* Lychnidi *similes. Semen & radicem* Altheæ *similia. Eius effigiem videre nobis nondum licuit.*

LOCVS.

Satiua in locis cultis sata prouenit. Syluestris in syluis & asperis locis, Apulcióque *teste, iuxta semitas & sepes nascitur.*

TEMPVS.

Herba *ad vsus medicos carpitur dum maximè viret. Semen autem eius*, Plinio *autore, cùm maturũ est, id quod prope autũni æquinoctiũ accidit.*

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia sumptum genituram extinguit. Ex *viridi autem succus expressus, contra auriũ dolores vtiliter instillatur. Syluestris radix decocta illitaq;, inflammationes mitigat.* T*umores discutit, & callos disiicit.* Huius *cortex texendis funibus vtilis est.* EX GALENO.

Cannabis *semen flatus extinguit, adeóque desiccat, vt si plusculum edatur genituram exiccet. Sũt qui ex viridi succũ exprimentes, ad aurium dolores ab obstructione, vt mihi videtur, natos vtuntur. Semen etiam* Cannabinũ *difficulter concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauósque humores creat.* Admodum *excalfacit, ideoq; caput æstuoso ac medicamentoso halitu sursum misso tentat.*

EX PLINIO.

Semen Cannabis *extinguere genituram virorũ dicitur. Succus ex eo vermiculos auriũ, & quodcũque animal intrauerit, eiicit, sed cum dolore capitis.* T*antaq; vis ei est, vt aquæ infusa, coagulare dicatur, et ideo iumẽtorũ aluo succurrit pota in aqua.* R*adix contractos articulos emollit in aqua cocta.* I*tem podagras & similes impetus.* Am*bustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.*

EX SIMEONE SETHI.

Semẽ Cãnabis comestum idem nocumentũ quod

Corian-

Coriandrũ affert: immodicè enim si estur, vt illud, deliriũ facit. Folia verò arida pota, veluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hospitalẽ facit, & quæ ab haurien te non sentiatur. Apud Arabas enim pinsitur, subigitúrve pro vino, & inebriat. Desiccat verò semẽ genitale vt Caphura. APPENDIX.

Quum ex iam dictis constet Cannabinũ semen caput facilè tentare, atque adeo lædere, imprudenter faciunt, qui vulgi errorem sequentes, in morbis, iisq; maximis, capitis ex hoc semine confecta iuscula ægrotantibus magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA CAP. cxlix.

Cardiaca nobis Agria palma, haud scio qua ratione dicitur, nisi fortè à rudi folio rum fissura tanquã in digitos, à qua sed perfectiore ricinus, vulgò etiam Palma Christi nuncupatur: Amara sorba in hor tis sponte sua passim luxurians.

NOMINA.

Qvo nomine herba hæc veteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostri tamen temporis herbarii Cardiacam vocant. Germani Hertzgspan, oder Hertzgsper. Cardiaca verò hauddubiè à recentioribus nominata est, quòd cordis palpitationi, quàm illi perperàm κάρδιακὴν appellant, mirificè conferre videatur.

Cardiaca cur dicta.

Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus.

EOR-

FORMA.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrangulũ, geniculatũ, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos, orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam. LOCVS.

Paßim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodũ existit, vt hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & siccam in tertio constet.

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationẽ, conuulsionem, & resolutionem conducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in venis & aliis partibus, neruosis potißimum, sunt, incidere, extenuare, & discutere. Hac etiam ratione morbo comitiali, confert, vrinas mouet, & menstrua educit, aliásque facultates quas Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvi. amaris tribuit, obtinet.

DE CARO. CAP. CL.

NOMINA.

Καρός Græcis, Caron vel Careum latinis, officinis Carui nominatur. Germani Mattkumich, oder Vuysenkumel (Gallis Des Carottes) Carui.

Careũ vn tes) dicitur. A Caria fortè regione, in qua lauda-
de dictũ. tißimum naſcitur, appellationem accepit.

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab vna radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium ſummo ſemen anguloſum ac copioſum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Paßim in pratis Germa. noſtræ prouenit. Optimũ tamen eſt quod in Caria, vt diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine, moderatè acrem qualitatem poßidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, vrinam cit. Stomacho & ori gratũ accõmodumq́; Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis vtiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo edendo eſt. EX GALENO.

Flatus extinguit & vrinas ciet, non ſemen tantum, sed & planta.

DE CARYO PONTICO. CAP. cli.

NOMINA.

Auellanæ. Κάρυα ποντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Prænestinæ Latinis, Haſelnuſz Germa. (Gallis Noyſette, ou Aueline) nomina.

nominatur. Ponticæ autem vocantur, quòd in Asiã Græciámque è Ponto venerunt. Paruæ, quòd Iuglandibus minores sint. Ponticæ quare vocatæ.

GENERA.

Duo eius sunt fastigia. Vna enim est syluestris, quam priuatim Germani nostri Haselnuſz *nominant. Altera verò vrbana seu domestica, quam iidem* Rotnuſz, oder Rurnuſz *appellant.*

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice est multis infernè stolonibus fruticante, supernè ramis brachiato, virgis breuibus, sine alarum sinu enodibus, craßisq; nonnullis, foliis ab vna parte nigris, altera verò subalbis, per ambitum serratis, materia admodum lenta, cortice summo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui & flaua. Non floret, sed floris vice quidã in eo peculiares cõpactili callo racematim cohærentes, & veluti prælongi vermes singulari pediculo pẽsiles iuli erũpũt, qui incũte vere dehiscunt ac defluunt cũ folia prosiliũt, ac tum calyculacea tegumenta totidem summatim fimbriata, quot iuli supra pediculũ exeunt, eorumq; singulis nuces singulæ insunt. Domestica nõ differt à syluestri, nisi quòd eius foliũ maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana inclusus. Corylus. Iuli. Domestica.

LOCVS.

Gaudet argillosis & vliginosis locis: nascitur itaque in plano. Nemora etiam & mõtes Corylis vestiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

TEMPERAMENTVM.

Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Simeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potæ veterem tußim sanant. Tostæ verò & cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut seuo vrsino & inunctæ, alopecias explent. Ferunt aliqui vsta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nā densior strictiórq; his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, quæ & Nux pontica nūcupatur, quòd in Euxino pōto frequens sit, præter quod frigidior, austerior, terrestriorq; est, in reliquis Iuglandi aßimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SIMEONE SETHI.

Magis nutrit quàm Iuglandes nuces, difficiliusq; cōcoquuntur. Inflationes faciunt, &, vt quidam

dam aiunt, ieiunum intestinum lædunt. Facilius autem concoquuntur, minusq; ventrem sistunt, si interior earum cortex abiiciatur. Dicitur quòd si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit, huic neque morsus, neque venena officere illo die posse, et scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos iuuant. Ad aciditatem à nigro humore exiccatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. clii

An hæc Centummorbia sit vulgò dictum & putatum gramen Parnasi explora.

NOMINA.

H*Vic herbæ, vt aliis multis, nomen aliud imponere nõ licuit, quàm, quo vulgò hodie appellari solet*, Centummorbiæ. *Sic autem haud dubiè à chirurgis, qui illa quotidiè vtuntur, à mirifica sua quam in plurimis vlceribus medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorum similitudine, quæ nummi speciem referunt,* Nummulariam *vocant. A nonnullis* Hirundinaria, *quòd passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur.* Nec *desunt qui* Serpentariam *appellent, quòd compertum sit serpentes hac herba si vulnerentur sibi mederi. Germanicè* Egelkraut, oder Klein Naterzung, oder Pfennigkraut *nominatur.* Centummorbia vnde dicta. Nummularia.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq; radiculis è coliculis

latis prodeũtibus nititur. Folia habet ex vtroque caulis latere rotunda, pinguiáque: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potißimum verò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, vt hinc constet secũdi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò desiccãt adstringuntq́; vt quæuis vlcera glutinare valeãt. Ideoq́; pota cum vino dysenterias, ventris imbecillitates fluxúsque ac humiditates sanant. Cataplasmatis ritu illita vlcerum putredinosa iuuant. Prosunt etiã ad sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea vulnera & vlcera potißimũ pulmonis. Externis etiam vlceribus summè cõfert, si vino in quo herba hæc decocta est, lauentur atque abstergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLIII.

NOMINA.

Κοκκυμηλέα Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fruct⁹ Pflaumen, oder Prumen, (Gallis Vn prunier) dicũtur.

K

GENERA.

Satiua Pruna.

Duo sanè prunorum habentur genera. Vnum satiuorum, in quo genere sunt nigra, cãdicantia, versicoloria,

ſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum pal-
leſcētia, purpurea, Damaſcena, & ſi qua ſunt alia.
Alterum ſylueſtrium, quæ Galeno lib. ij. de alimen-
torum facultatibus ἀγριοκοκκυμήλα, & in Aſia
προῦμνα. Pruneola ſiue Prunula vulgò nominan- Pruneola.
tur, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectа-
ris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neque e-
nim facultates, neque notæ Prunulis reſpondent.

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo ceſpite vagā-
tibus paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis bra-
chiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per o-
ras minutim ſerrato, flore candido, foliato, pomo,
carne, cuteq; veſtito, oſſe intus duro in quo nucleus
includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in
Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris
autem paßim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris au-
tem autumno.

TEMPERAMENTVM,

Satiuæ pruni fructus mediocriter humectāt &
refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, vt fuſius ex eo-
rundem facultatibus innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur.

Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præsertim in Damasco genita, exiccata stomacho vtilia sunt, & aluum cohibent. Folia in vino decocta & gargarissata columellam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem & syluestrium Prunorum fructus cnm maturuerunt siccati. Cum sapa decocti stomacho vtiliores, & ad cohibendam aluum aptiores reddũtur. Gummi Prunorum glutinat. Potum in vino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium sanat.

EX GALENO.

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus verò minus. Cæterũ Dioscorides, haud scio cur, Pruna Damascena siccata ventrem sistere ait, quum tamen & ipsa palàm etiam subducant, minus tamen iis qnæ importantur ex Iberia. Damascena quidem magis adstringunt: at quæ Iberia fert, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent: minus enim astringũt quæ in Iberia nascũtur, magis verò quæ Damasci. Porrò vt in summa dicam, quarum in foliis aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis existentes colluuntur. Syluestrium fructus euidenter adstrictorius est, vẽtremq; sistit. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides cõfringere, cum aceto verò puerorum sanare impetigines. Ac si id præstat, clarum est incidendi tenuãdiq;

diq́; illi facultatem inesse. Rarò fructum hunc austerum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, vbi exactam maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc *fructu minimum alimenti corpus accipit*. Verùm *quum humectare & refrigerare mediocriter vētrem statuemus, vtilis erit: quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia*. Prunis *porrò æquè ac ficubus concessum est, vt vel exiccata vtilia permaneant*. Damascenis *prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur*. Proxima *iis quæ in* Iberia & Hispania *pueniunt*. Probatissima *in* Damascenis *sunt, quæ cū mediocri adstrictione magna laxaq́; sunt, at parua, dura, acerbaq́;, & in cibo permolesta, & ventri subducendo minus idonea, cui officio* Iberica *maximè conueniunt*. In *melicrato plus mellis habente, abūdè vētrem molliūt, etiāsi sola comedātur, & multò magis si melicratum ipsum subsorbeatur*.

EX PLINIO.

Pruni *folia decocta tonsillis, gingiuis, vuæ prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto*. Ipsa Pruna *aluum molliunt. Sylueſtrium quidem* Prunorum *baccæ, vel è radice cortex, in vino austero si decoquatur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi*. Et *in iis & satiuis* Prunis *est limus arborum.*

borum, quem Græci Lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis.

DE CONIO. CAP. CLIIII.

Cicuta nobis eſt maior, cuius caule cauo quòd bibant ruſtici, bibeul dicitur: Gall. Cigue. Alia eſt minor, odore nō ingrato, tenera multum. Cætera priori ſimilis quæ arboreſcit terra pingui.

NOMINA.

Κώνειον *Græcè, Cicuta Latinis & officinis,* Germanis Vutzerling, Vundtſcherling Schirling, oder Vuterich, (*Gallicè* Cigue) *quaſi tyrānus dicitur, quòd ſcilicet hominē interſiciat: ſi intra corpus ſumatur.* Hinc *eſt quòd Atheniēſes eius ſucco in interimēdo ſapientißimo philoſopho Socrate, quē falſò Anytus & Melytus quaſi parum rectè de Diis ſentiret, accuſarunt, vſi ſunt.*

FORMA.

Caulem profert geniculatū Fœniculi *modo, magnum.* Folia *ferulæ, vel, vt* Plinius *ait,* Coriandro *ſimilia, anguſtiora tamen & graueolentia.* In *cacuminibus adnaſcentes ramulos & vmbellā.* Flo*rem ſubalbum, ſemen Aniſo ſimile, albidius tamen.* R*adicem concauam nec profundam.*

LOCVS.

Paßim in pratis, locis incultis, & vmbroſis naſcitur.

TEMPVS.

Iulio menſe flores & ſemina profert.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi vim Cicuta, atque adeò venenum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia cõnumeratur Cicuta, sua frigiditate enecans. Remedio est meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus cõtusis, priusquam semen & coma arescat, expressusq; in sole dẽsatur. Multus aridi ad medendi rationem vsus est. Miscetur vtiliter collyriis, quæ leuãdi doloris gratia adhibẽtur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cũ coma trita & testibus circumlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, languidaq́; reddit. Lac extinguit, mammas in virginitate increscere prohibet. Puerorum testiculos tabescere facit.

EX PLINIO.

Cicuta venenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen vsus nõ omittẽdi. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiũt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquã perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq́: tũc enim maximè tẽpestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinẽ spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda

medica-

medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq́; dolores sedandos circumlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremq́; & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarũ mãmis imposita extinguit, venerémque testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM. CAP. CLV.

NOMINA.

Lingua canina.

Κυνόγλωσσον Græcè, *Latinè lingua canina: officinæ Græcam appellationem retinuerũt,* Germanicè Hundszung (Gallicè Langue de Chien) *appellatur. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ vidua caule est, & viribus etiam ab hac nostra diuersa.*

Dioscoridis Cynoglossen.

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum lõgiorem, hispidum, surculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non venosa, molliaq́;: florem primum purpureum, dein cæruleum, stamina habentem purpurea: radicem oblongam, & profundè terram penetrantem.

LOCVS.

Passim

Paßim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & aliis maleficis vlceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbæ vsus esse in omnibus vlceribus, vulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhϾæ & destillationibus: atque hinc est quòd catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur. *Catapotia de Cynoglosso.*

DE CNICO. CAP. CLVI.

NOMINA.

Κνίκος Græcè, *Cnicus & Cnecus Latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocũ hortensem appellant. Germani* Vuilden gartensaffran (*Gallicè* Safran sauluage) *ad differentiam Atractylidis, de qua suprà dictum est.* *Cartam⁹ Crocus hortensis.*

FORMA.

Folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem similem Croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum.

LOCVS.

Nascitur

Nascitur in hortis & agris satus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalefacientium eius semen, si quis foris eo vti volet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore vtuntur in opsoniis. Semen tunditur & ex eo exprimitur succus, qui cũ hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamen aduersatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, si succus eius amygdalis, nitro, aniso, & melli cocto misceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuisas Iuglandis nucis quãtitate duas aut tres sumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & decorticatarum cyathi tres, anisi sextarius vnus, aphronitri drachma vna, caricarum triginta carnes. Seminis succus lac cogit, & ad soluendum aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur.

DE CENCHRO. CAP. CLVII.

NOMINA.

Ἔγχρος Græcis, Milium Latinis & officinis, Germanis Hirsz (Gallicè du Mil, ou du Millet) appellatur. Nomen, Festo autore, à

Miliũ vnde dictũ. K

re, à

re, à miliaria summa deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluso, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiunt. Gaudet solo limoso vliginosoq;.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, vrinam autem mouet. Tostum verò saccis inditum & fomenti loco appositum, torminibus & aliis doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium vt ferculũ comestũ inter omnia frumẽtacea edulia minimum nutrimenti confert. Sed & ventrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentũ iis quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum

exiccare

exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis vsus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper præaridum & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, ventremq́; minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, veluti triticeam agricolæ: clarúmque est id edulij tanto quàm illa quæ per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni succi procreationem, aliáque omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totũ corpus distributionem, adeóque ipsam in edendo suauitatem ac voluptatem.

Panis ex milio.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quẽ vsum torretur antè. Neruorum doloribus & aliis feruens in sacco ponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimumq́; est, & caloris capacissimũ. Itaque talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cũ pice liquida serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SIMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, ventrem sistit parumq́; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione

ventriculi indigent. Sumptum cum lacte, vel amygdala thasia facilius cõcoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA.

CAP. CLVIII.

Brassica nobis à caule insigni & arboreo caulis dicitur. Ea nobis multiplex magis est quàm quæ hîc scribitur & pingitur.

NOMINA.

Κράμβη ἡ ῥάφανος *græcè, Brassica satiua latinè, officinis & vulgò Caulis, Germanicè* Kol (*Gallicè* Des Chauls) *appellatur. Crãbe græcis dicta cẽsetur quasi* κοράμβλη, *quòd pupillas oculorum, quas Græci* κόρας *vocãt, obtundat, hebetetq́;. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:*

Nũc veniat quãuis oculis inimica Corãble.

Attici integro nomine κοράμβλην *protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi* κορῶ ἀμβῆ, *vel rectius* ἀντέβη, *id est, crapulæ satietatiq́; contraueniat. Nã vino aduersatur, vt inimica vitibus. Antecedẽs in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.*

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, vt ex veteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen dũtaxat, quæ hodie vsitatæ sunt, producemus: quarum vna Græcis λεία, *hoc est, læuis nominatur, Brassica grandibus & latis foliis, caule magno: Germanis læuis.*

breiter oder grosser kol *vocatur. Altera crispa,*
Apiana. *quæ à similitudine apij* σελινοειδὴς, *id est,* Apiana *nuncupatur. Vulgò crispus caulis,* Germanicè
Crambe. krauser kol. *Tertia propriè vocatur* Crābe, *minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo,* Germanicè kleiner kol, *vt ab aliis discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione*
Capitata. kol. *Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quasi capitulatos appellat, quoniā in capitis formā extuberant. Folia enim horum in orbem glomerātur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis semper interiora cōplectentibus. Huc alludentes Germani* Cappiszkraut *vocāt. Nōnulli à candore foliorū* Brassicam *albam, & caules albos, appellare maluerunt.* Hoc *genere* Brassicæ *in plærisque* Germaniæ *partibus,* Boioaria *potissimum, per integrum anni curriculum quotidie victitant, quòd illic eius prouentus sit vberrimus.*

FORMA.

Caule est Brassica *leuiter rubēte, crasso folio prægrandi, carnoso, ex cæsio candicante, in latus vtrinque diffuso prominulis venarū toris fruticāte, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, semine in siliquis.*

LOCVS.

In hortis hodie passim proueniunt Brassicæ. *Frigidis verò & pluuiis regionibus positio earundem optima.*

TEM-

TEMPVS.

Augusto mense potissimum florent, ac subinde semen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braßica tum manducata, tum foris imposita exiccat. Sicca verò & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Braßica satiua aluo est idonea, si leuiter feruefacta edatur. Percocta verò aluum sistit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Aestiua stomacho nocet & acrior est. In Aegypto propter amaritudinem non estur. Obscuritate visus laborantibus & tremulis comesta auxiliatur. A cibo sumpta ex crapula & vino noxas restīguit. Cyma eius stomacho vtilior, sed acrior, & ad ciēdam vrinam validior. Cōdîta sale stomacho inimica est, aluúmque conturbat. Crudus eius succus cum iride & nitro deuoratus aluum mollit. Cum vino potus viperarum morsibus succurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorum doloribus correptis, vlceribusq; sordidis & vetustis illitus prodest. Caput purgat per se naribus infusus. Menses ducit cum loliacea farina inditus. Folia per se aut cum polenta trita, oībus inflāmationibus & œdematis cōferūt. Erysipelatis, epinyctidis & lepris medētur. Cū sale carbūculos rūpūt. Capillorū in capite defluxū retinent. Cocta autē & melli mixta gāgrænarū pascētibus malis opitulantur. Cruda ex aceto comesta

lienosis prosunt. Mansa verò deuorato succo vocem amissam restituunt. Decoctum eius potum, aluum & menses mouet. Flos post conceptionem in pesso subditus sterilitatem facit. Semen eius præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorum additur. Faciem lentiginésque expurgat. Cauliculi virides cũ radice cremati, & adipe porci vetusto excepti, diuturnos laterum dolores impositi mitigant.

EX GALENO.

Braßica esculenta desiccãdi vim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodũ acrẽ. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadẽ facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiã in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Braßicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut videlicet omnia alia medicamẽta quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcũque alia modicam abstersionem postulãt, adiuuat. Caules Braßicæ combusti, cineres efficiunt admodũ desiccantes, vt videlicet iam & adurentẽ vim participẽt. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis,

neris, adhibent. Nam valenter digerens medicamentum efficitur. Braßicæ quoque succus purgandi quandam vim obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem potest. Proinde quum expellere alui excrementa propositum erit, aheno in quo elixa vnà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, vasculóque in quo paratur, oleũ cum garo iniicere oportebit. At humentem aluum siccare volentes, quum mediocriter bulliisse videbitur, priore aqua effusa repentè aliam calentem iniicimus, ac ita rursus in ea discoquimus vsque dũ tenera flaccidáque euaserit.

EX PLINIO.

Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorũ caligini, scintillationibusq́;, vel stomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radicula, sumptam acetabulis duobus matutino. Tantamq́; esse vim, vt qui terant hæc validiores fieri se sentiant. Ergo vel cum vino tritam, sorbendam vel ex olei intinctu sumẽdã. Podagræ autẽ, morbisq́; articulariis illini cũ rutæ, coriãdri & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq́; mirè iuuari. Si foueantur vulnera & recentia & vetera, etiã carcinomata, quæ nullis aliis medicamẽtis sanari possunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tritam

tã imponi. Sic etiam fistulas eluxatas, & tumores reuocari, quæq; discuti opus sit. Insomnia etiã, vigiliasq́; tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina, si decocta iterum decoquatur addito oleo & sale cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahit per vinum nigrũ pota. Quin & vrinam eius qui Braßicã esitauerit, asseruari iubet, calefactámque neruis remedio esse. Auribus quoque ex vino succum Braßicæ tepidum instillari suadet. Idq́; etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine vlcere. Græci biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eandemq́; bis coctam sistere. Vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Postea sumpta crapulã discuti. Hũc cibum & oculorum claritati conferre multum, succo verò crudæ angulis vel tantùm tactis cum Attico melle, plurimum, Hippocrates cœliacis dysentericis bis coctam cum sale dari iubet. Itẽ ad tenasmon, & renum causas. Lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si edatur. Partus quoq; emortuos pelli. Inuenio & à podagra liberatos edẽdo eam, decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Itẽ spleneticis in vino albo per dies quadraginta. Cõtra verò singultus coriãdro, & anetho, & melle, ac

le, ac pipere, & aceto. Illitā quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentiū ictibus, & sordidis vlceribus & vetustis, vel ipsam aquam cū hordeacea farina. Succū ex aceto, vel cū Fœnograeco. Sic aliqui & articulis, podagrisq́; imponūt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si mãditur ex aceto. Sugillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cū alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testiū & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficacius eandē cum faba trita. Item cōuulsis cū ruta. Et muris aranei morsus, foliorū aridorū farina alterutra parte exinanit. Stirpiū Brassicæ aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxēdicum dolores cū adipe peruetusto. Plura de Brassicæ viribus vide apud Catonē de re rustica, cap. clvij.

EX SIMEONE SETHI.

Malum & melancholicum succum procreat. Visum hebetat, & somnum per cōtraria insomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem sistit. Quapropter in quibus humectam aluū exiccare volumus, ipsam modicè decoquētes, aquamq́; primam abiiciētes, confestim alteri aquæ ferventi indimus: nihil enim neque aeris, neq; frigidæ aquæ quod bis coquitur, tangere debet. Aestiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Cit verò vrinam, lumbricos interficit, &

 iis qui

iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem quòd ab humiditate ortam hebetudinem sanet. Cocta cum pingi carne, plurimum noxæ atq; vitij amittit. Flos eius proprietate quadam semen genitale corrumpit, vtero impositus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradũt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quòd eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones vocis iuuet. Vulneribus imposita, ea conglutinat, & malefica vlcera, & induratas inflammationes sanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLIX.

Cruciatam habemus aliam à foliorum quatuor situ, in crucis formam, flore pallido, denso, enterocelis efficacem.

NOMINA.

QVo *nomine veteres hãc herbam appellauerint, nondum compertum habeo. Neq; enim Isatis est, quam vulgus Saponariã vocat, vt suo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomẽclaturæ Cruciatã diximus, quòd eius radix in modum crucis transfossa sit. Vt hoc etiam nomine Græcè* σαυρότυπος *dici posset.* Germanicè Creutzuurtz, Sperenstich, & Madelgeer (*Gallicè* La Cruciate) *nuncupatur.*

Cruciata cur dicta. σαυρότυπος.

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in

summo

ſummo rubentem, alas multas habentem, è quibus ſingulis bina folia craſſa, anguſta & oblonga, floréſque orbiculatim purpurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis inſtar ab vtroque latere perforatam, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, vnde facilè colligere licet calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ venena vſum tradunt. Item quòd ea quæ in thorace ſunt educere valeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe, amarus ſapor qui illi ineſt abundè docet. Abſtergunt enim expurgántque amara, & quæ in venis eſt craßitiem incîdunt, Galeno libro quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite decimoſeptimo, autore. Quamobrem menſes etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præſtare poteſt. Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

DE CISSO. CAP. CLX.

NO-

NOMINA.

Κίσσος Gracè, Hedera Latinè Epheuu

K Germanicè (Gallicè du Liarre) dicitur.

Athenienses Bacchum appellarũt Citton,

Cissos cur nominata quo nomine rigens Hedera quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata est cissos: è diuerso nunquam nisi repens humi Chamæcissos.

Dionysia. Sic Dionysia, hoc est, Bacchica nominata est à Baccho, qui primus ex indis in Græciam Hederam asportauit: vel quòd in tutela eius fuerit. Nam vt ille iuuenis semper, ita hæc viret. Nec secus omnia, sicut ille mentes hominum, illigat.

Hedera vnde appellata. Hedera verò dicta est, quòd vetustis parietibus hæreat: vel potius quia ædita petat, & altè diuagetur: vel quia id cui adhæserit, edat atque corrumpat.

GENERA.

Plurimas, Dioscoride autore, sigillatim habet

Candida. species, sed maximè generales tantùm tres. Cãdida enim quædam dicitur, eo quòd candidum fert fructum: hæc fœmina à Plinio vocatur. Germanis Vueisser Epheuu nominari commodè potest.

Nigra. Altera nigra, quæ nigrum producit fructũ: hæc Plinio mas nominatur. Germanis schuuartzer Epheuu. Hæc etiam parietibus obrepit, murísque pertinacius hæret quàm vt possit abire, hinc Maurepheuu Germanis vocatur, & Baumepheuu, quòd scilicet arbores suo complexu strangulet.

Helix. Tertia priuatim Helix, id est, clauicula, & hedcrula nũcupa-

nũcupatur.Germanis klein Epheuu, oder Erdepheuu.

FORMA.

Nigra, quæ in Germania nostra prouenit, arbores & parietes radicosis amplectitur brachiis, in totum fruticosa, folia primùm cùm pubescit angulosa, complurimum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetustiori rotundantur, pinguia, dura, immortali virore: flore exili, vitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis, mox atris, & nonnũquã croceis, longiori pediculo in vuæ modum dependẽtibus, sparsioribus racemis non in globum candidæ modo coeuntibus, sed in acinos discretis. Radice numerosa, densa, flexuosa, contorta, ac surculosa, nec admodum profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, maximè ramosa & robusta, corymbis, hoc est, racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quãtumuis diu viuat, Theophrasto autore, nunquam fert fructũ, adeoq; sterilitate à cæteris distat. Parua tenuiáve huic folia, angulosa & rubra, viticulæq; tenues sine corymbis. Nigra. Candida. Helicis.

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra paßim circa muros crescit. Helix verò in syluis humi serpit.

TEMPVS.

Nusquam non viret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex cõtrariis composita est facultatibus:

habet

habet enim quiddam adstringentis subst̄atiæ, quæ terrena & frigida est. Habet etiam nonnihil acris, quæ calida est. Nec deest tertia, aqueam nanq; substantiam quandam tepidam obtinet, certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manétque quæ terrea est & frigida adstringensq;, & ea quæ calida & acris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adstringens est. Neruos tentat. Flores triū digitorū carptu, in vino bis die poti, ad dysentericos faciunt. Ambustis cum cerato illiti prosunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorū & corymborum succus cum irino vnguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et contra veteres capitis dolores valet, atque eo perfunditur caput cū aceto & rosaceo. Dolentibus & purulentis auribus cùm oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi imbecillitatē pariūt, mentemq́; turbant largius sumpti. Pilulæ quinq; corymborū tritæ calefactæq; in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariam aurē, dolorē dentiū mitigant. Denigrāt capillum illiti corymbi, Folia in vino decocta, omniū vlcerum generi, etiamsi cacoethe sint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambusta, vti iam diximus decocta, sanant. Mouēt menses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarum drachmæ pondere sterilitatem faciunt. Pediculus foliorum

rū melle irrigatus, ac vuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, grauεolentiam & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq́; illita necat. Radicum succus cum aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit.

EX GALENO.

Viridis, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatē reducit. Igne etiā factas exulcerationes cicatrice includit. Cū aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo validiores sunt, vt ad læuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentum est, quòd naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium fluxiones sanat: ad hæc vlcera vetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat aut rosaceo, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, vsque adeo calidæ potestatis vt obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omniū Hederarum in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdē neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorē sedant, præcipuè cerebro: continentiq́; cerebrū membranæ vtiliter mollibus foliis impositis, cū aceto & rosaceo tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo.

Illinunt

Illinuntur autem fronti, & decocto eorum fouetur os, caputq́; perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, corruptionesq́; pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus Hederæ tædia nariũ graueolentiamq́; emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq́; est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellũt: in qua curatione vẽtri quoque imposuisse eos vtile est. Hæderæ quam chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquã quæ cutem subierit, per vrinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calcefactosq́; in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant. Item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Hæderæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium vlcerum generi, etiamsi cacoethe sint. Lachryma Hederæ psilothrum est, phthiriasimq́; tollit. Flos cuiuscunque generis triũ

digitorum

digitorum carptu, dysentericos & aluum citam emendat, in vino austero bis die potus. Et ambustis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoque ligni vase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, móxque comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incîdant succi gratia, cóque vtantur ad dentes erosos, frangíque tradunt, proximis cera munitis ne ledantur. Gummi etiam in Hedera *quærũt, quod ex aceto vtilißimũ dentibus promittunt.*

DE CERASO. CAP. clxi.

NOMINA.

Κέρασος Græcis, *Cerasus* Latinis, *Germanis* Kirschenbaum (*Gallis* vng Cerisier) *dicitur. Cerasum autem arborem, vt* Athenæus *refert li.ij.*Dipnosoph.*à* Cerasunte *Pontica ciuitate, primus in* Italiam *Lucullus intulit, debellato* Mithridate. *Ille idem est qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit* Cerasium. *Cerasus vnde dicta.*

GENERA.

Multa Cerasiorũ sunt genera, in Germania *tamẽ tria, quòd sciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maximè rubent, suaq; voce illis dicuntur* Amarellen. *Alterius generis, quòd ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit.* *Primum.* *Secundũ.*

Vocan-

Tertium. *Vocantur autem horum lingua* Vueichſel. *Tertiũ generis prædictis minora ſunt ac longiora, partimq́; rubent, partim nigricant: à nõnullis priuatim* Kirſchen *vel* Kerſchen *appellantur.* Nos *vna icone omnia tria complexi ſumus. Quæ in vtroque genere nigra ſunt, ea veſcentium manus & labra ſucco ſuo, qui ſanguineus eſt, mororum inſtar inficiunt.*

FORMA.

Ceraſus folio ferè Meſpili, duro, latiore, et in ambitu ſerrato conſtat, cortice læuo, in candido nigricante, flore albo racematim congeſto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens eſt in omnibus hortis Ceraſus. Quæ tamen poſterioris generis Ceraſia profert, in ſyluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquoſis montibus,

TEMPVS.

Iunio ac Iulio potiſsimum menſibus fructus maturitatem conſequitur. Flores primo ſtatim vere apparent. TEMPERAMENTVM.

Ceraſorum non vnum idemq́; eſt temperamentũ, quod ex eorundem facultatibus perſpicuum fit. Simeon tamen Sethi frigida & humida eſſe tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ceraſia quidem ipſa ſi viridia ſumantur, ventri vtilia ſunt. Eadẽ ſiccata aluum ſiſtunt. Gummi Ceraſorum cũ vino diluto ſumptũ, vetuſtæ tuſsi medetur,

detur. Colorẽ cõmendat. Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex vino potum calculosis auxilio est.

EX GALENO.

Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participẽ. Nã & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdã verò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondũ concocta sunt ac matura, quædã admodũ acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Cerasiis non semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt, subducunt, sed minus apta stomacho sunt. Contrà austera. Quæcunque verò acida sunt ea pituitosis excrementosisq; stomachis conueniũt. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi communẽ omnibus viscosis & mordacitatem expertis medicamẽtis facultatem obtinet, quæ ad arterias exasperatas accommoda est. Propriè autem (si quidẽ verum est quod quidam scribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat. Nam sic illi tenuiũ partium quædam facultas inest.

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt, stomacho vtilia. Eadẽ siccata aluum sistunt, vrinam ciunt. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida deuoret cum

ſuis nucleis, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur.

EX SIMEONE SETHI.

Cerasia mali ſucci ſunt, ventrem ſubducunt, humidum ventriculum lædũt, præſertim cùm nõ ſunt matura. Proſunt autem calidis & ſiccis ventriculis ac temperaturis. Gummi verò arboris cum vino ſumptum calculoſis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore deſtillat veteri tuſsi mederi, exq; vino ſumptum, gutturis lenire aſperitates, faſtidia diſcutere, & ciborũ appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto ſanare.

DE CYANO. CAP. CLXII.

Cyanus vt Græcis dicitur, à colore floris, ſic nobis Bleuet & percele, cur verò Gal. Aubifoin, velut ab albo fœno dicatur, non video, niſi fortè quòd in eo genere quædã flore ſunt etiã albo, & qui purpurei ſunt in ſerta ligati, & aquæ inferna parte immiſſi tandem albeſcunt.

NOMINA.

Baptiſecula.

Κύανος *Græcis, Plinio & Latinis aliis Cyanus appellatur. Nonnullis Baptiſecula, quòd ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in eius occurſu falce. Nam & ſeculam veteres falcem dixerunt.*

runt. Rectius tamen Blaptisecula vocaretur, quòd βλάπτειν Græcis nocere significet. Nostri florem frumētorū, Ger. autē Blau kornblumen, (*Galli* Blaueole, ou Aubifoin, ou Bluet, ou Bleuet) *nominăt, quòd scilicet in frumētario nascatur agro.* *Flos frumentorū.*

Cyanos verò dicta est hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quòd honorem nomenq́; dederit cœruleo colori. Hinc est quòd pueri in hodiernū vsque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur. *Cyanos cur dicta.*

FORMA.

Caulis illi est angulosus, folia angusta & oblonga, calyces rosarum, sed squarosi atque tristes, quos plurimæ cœruleæ stipant Barbulæ. Radix *oblonga, lignosa, fibris quibusdam capillata.*

LOCVS.

Triuialis flos est, paßim in frumentis nascens.

TEMPVS.

Iunio potißimum mense floret, nec parum gratiæ suo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc est quòd rusticorum etiam coronis inseratur, quanquam inodorus prorsus sit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ est temperaturæ atque adeò repellentis, id quod gustus etiam facilè indicat, viscositatem manifestam, & nullum prorsus caloris indicium præ se ferens. VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatẽ inesse, qua oculis alijsq; partibus inflammatione laborantibus prosit.

DE CROMMYO. CAP. clxiii.

NOMINA.

Κρόμμυον Græcis, *Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinæ genuinum nomẽ retinuerunt. Germanis* Zuuibel (*Gallis* Oignon) *appellatur: quod sanè vocabulum à* Gallico *detortum esse videtur: quandoquidem Galli sua lingua Cepam vocent Siboulam. Crommyon autẽ, Aristotele in problematis autore, dictum est, quòd oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos vellicando expreßis subinde lachrymis contrahi pupillas certũ est. Itidem libro ix. Dinosoph. testatur Athenæus. Cepa verò à capitis magnitudine.*

Cromyon vnde dictum.

Cepa quare vocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumq́;, per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem sparguntur: radicem capitatã pluribus compactã tunicis, quæ summatim prætenuibus rufisq; vestitur membranis, vertice nigricantem, à quo fibræ capillitij modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, vehementer subactam & irriguam, paßimque hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret

Floret Iulio potißimum mense, & deinceps semẽ profert, quòd non antè legendum, quàm cùm nigrũ colorem præ se feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaq; maturitatis index est.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine excalefacientium, essentiáque eius crassarum est partium. Si succum eius exprimas, quod reliquum est admodum terreæ substantiæ est, eiúsque calidæ: at succus aqueæ aeriæq; caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior est quàm rotunda, item flaua quàm cãdida, sicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut sale condîta. Omnes tamen mordicãt, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuãt, sitim excitant, fastidium pariunt & expurgant. Aluo vtiles sunt. Detractis tunicis inq; oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ hæmorrhoidas, reliquasq; excretiones aperiunt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginaq; laborãtibus. Suppressos mẽses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cum sale, ruta et melle illinitur. Cũ aceto autem in sole inũctus alphos sanat. Cum pari spodio, scabra, lippitudines sedat. Varos cum sale reprimit. Contra calceamẽtorum attritus, cum gallinaceo adipe vtilis est. Alui fluoribus prodest. Auriũ grauitati ac sonitui confert. Ad

purulentas aures, & eliciendam aquam in iis interceptam valet. Alopeciæ *earũ succo vtiliter perfricantur: celerius enim quàm* Alcyonium *pilos euocat.*Largior Ceparum *cibus capitis dolores ciet.* Cocta *vehementius vrinam pellit.*In *morbis,cocta etiam,copiosius comesta,lethargum efficit.Cũ passis vuis,& fico illita,tubercula concoquit & rũpit.*

EX GALENO.

H*æmorrhoidas aperit, tum apposita,tum cum aceto inũcta.* In *sole alphos abstergit, & alopeciis attrita pilos* Alcyonio *citius restituit.* Porrò *succus eius iis qui suffusione oculorum laborant,aut aciem oculorum obtusam præ craßitudine humorum obtinent, inũctus prodest.* T*ota* C*epa manducata flatuosa est.* I*taque quæ temperatura sunt sicciore, minus flatuum generant.* C*rassos corporis humores extenuat, glutinososq; incîdit.* B*is tamen aut ter in aqua decocta,acrimonia spoliatur,quãquam ne sic quidem vim perdit extenuandi: verum facultatem quandam obscurißimam alendi corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur,nihil prorsus obtinebat.*

EX PLINIO.

C*epæ olfactu ipso & delachrymationi,& caligini medentur, magis verò succi inũctione.*S*omnũ etiam facere traduntur,& vlcera oris sanare,com manducatæ cum pane.* E*t canis morsus virides ex aceto illitæ,aut sicca cum melle & vino,ita vt post*

diem

diem tertium ſoluantur. Sic & trita ſanãt. Toſtam in cinere epiphoris multi impoſuere cũ farina hordeacea, & genitaliũ vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & ſerpentium morſus, & omnia vlcera cũ melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in iiſdem ſonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anſerino, aut cum melle ſtillauere. Et ex aqua bibẽdum dederunt repente obmuteſcentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos inſtillauere, & plagis beſtiarũ omnium, priuatim ſcorpionum. Alopecias fricuere & pſoras tuſis cepis. Coctas dyſentericis veſcẽdas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, inter ipſas quoque multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuerſitas. Proximi inutilia eſſe præcordiis & cõcoctioni, inflationemq; & ſitim facere dixerũt. Aſclepiadis ſchola ad validum quoque colorem profici hoc cibo. Et ſi ſuccum ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis cuſtodiri, ſtomacho vtilia eſſe, ac ſpiritus agitationi, ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere ſubditas pro balanis, ſuccum cum ſucco fœniculi contra incipientes hydropyſes mirè proficere. Item cõtra anginas, ruta & melle. Excitari eiſdem lethargicos.

EX SIMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & ſemen genitale gignit. Cibi

appetentiã excitat. Capitis dolores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, vt aliqui ferũt, lædit. Si verò coquatur, plurimum malignitatis deponit, & vtilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inũctum alphos extergit. Etsi autem crassarũ partium substantiam habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Vẽtriculum verò inflat. Si crebrius quis ea vtatur, in lienis vitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIIII.

Campanula huius videtur nobis Gantelée, & Gan nostre Dame à dactylothecæ in floribus forma.

NOMINA.

Campanula vnde dicta. *Cervicaria.*

Q*Vum nobis non constet quo nomine veteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Cãpanulam, à florum similitudine, qui campanam planè referunt, nominare. Germanis* Halßkraut, *hoc est Ceruicaria,* (Gall*is* des gãs nostre Dame, ou des ganteletz) *dicitur, quòd scilicet ad oris & ceruicis fauciumq; mala mirificè conferat.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescẽtem, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proximè accedẽtia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescen-

emarcescentibus in rotundis capitulis semen prouenit. Radicem multifariam intortam, & cãdidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existũt. Propemodum enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu astringit, vt hinc exiccandi illi vim esse quisque coniicere queat.

VIRES.

Adstringendi habet facultatem, ideoq; decoctum illius vnicè ad oris exulcerationes, aliaq; eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiã haud dubiè ad alia quæuis vlcera, ob insignẽ quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA.

CAP. CLXV.

Quænam herbæ Calaminthis genera apud Dioscoridem & Galenum explicant, hodie parum constat, vt Musæ Ruellius repugnet, ob historiæ Dioscoridis & Galeni obscuram breuitatem.

NOMINA.

Καλαμίνθη *Græcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòst indicabimus. Calamintha verò dicta.*

Calamintha quare dicta.

verò dicitur quasi vel bona, vel vtilis mentha: nãque nidore suo serpẽtes fugat. Quod testatur etiam Aristophanes iis verbis: σὺ δὲ ὄζεις καλαμίνθης, ὄφεως ἐλαστικῆ. Nisi quis existimet à κάλου, hoc est, ligno, quasi lignosam appellari mentham.

GENERA.

Primum. Calaminthæ Dioscorides tria facit genera. Primum amat mõtes, ideo huius generis Calamintha montana vocatur. Germanis Stein oder Katzen mũtz (Gallis Calamẽt, ou Poliot sauuage, ou herbe au Chat) dicitur. Secũdum. Alterum Latini propriè Pulegium sylvestre. Nepetam, vulgus eò quòd Pulegio simile sit, syluestre Pulegium nominat. Germani etiam vulgi opinionẽ sequentes, Vuilden Poley & Kornmũtz vocant. Officinæ pro Calamento hoc solo genere vtuntur. Tertium. Tertium Mentastro simile est, Germanicè Geelmuntz commodè appellatur.

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymo similia habet, subalba, ramulos angulosos, florem purpureum. Alterum Pulegio simile est, maius tamen: propter quod quidam, vt dictum est, syluestre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmuletur. Tertium mentastri similitudine est, longioribus foliis, caule & ramis prædictis maius, sed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & asperis

ris gignitur, vnde & montana dicta est. Alterius in campestribus & agris. Tertij in aquosis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potissimum verò Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha essentia est tenui & calida, siccáq; in tertio quodãmodo ordine. Horũ manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu quidem acris & palàm calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia gustu feruentia admodũ & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorsis à serpente opitulatur. Decoctum eius potum vrinas & menses expellit. Ruptis, conuulsis, orthopnϾæ, torminibus, choleræ, rigoribusq; auxiliatur. Præsumpta in vino venenis resistit. Regium morbum expurgat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota, enecat. Nec secus cocta crudaq; si teratur. Elephãticos esitata adiuuat, si postea serum lactis bibatur. Folia trita & apposita menses ducunt, & fœtus interimũt. Accẽsa aut substrata serpẽtes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in vino cocta & illita. Sugillata tollunt. Ischiadicis imponitur, vt humorem ex alto euocet, meatusq; transmutet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

EX GALENO.

Pericli-

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinsecus imposita, primũ quidem valde excalfacit & mordicat, cutemq; laniat, postremò etiam vlcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per se sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuò calfacit, & sudorem ciet, omnéque corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò verò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquam strenuum remedium illinũt: trahit enim quæ in profundo hærent, totumq; adeò articulum excalfacit, cutemq; non obscurè adurit, mensesq; tum pota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephãticorum remedium, non eò tantũ quòd strenuè tenues humores digerat, verumetiam quia extenuet & incîdat valẽter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorẽ reddit, & sugillata digerit. Sed ad talia recentẽ magis quàm arentẽ adhibere præstat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cùm sit, ad venenatarũ bestiarum morsus assumitur, velut etiã cauteria, & quæcunque medicamenta calida sunt & acria, tenuiumq; partium, quæq; facilè ex alto ad sese circumiacentem omnem humiditatem possunt attrahere.

here. Cæterùm quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, verùm ad quædam ita efficaciter agit, vt quæ valentißima est, nimirum quum coniuncta sit vehementi calori cũ tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione aurium vermes, aut si alicubi in parte corporis sinuosa, aut implicata quæ putredine tẽtetur, talis prouenerit affectus. Sic & cõceptũ seu pota, seu admota interimit & eiicit. Igitur incidendi quidem ei vis adest propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi verò propter vnicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis verò potißimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, vtpote abstergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias discutit frigora. Mulierum menstruis prodest. Aestate sedat calores. Vires quoque contra serpentes habet. Fumum ex ca nidoremq; fugiũt, quam & substernere in metu obdormituris vtile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuium sanguinis sistit. Item radix cum myrti semine in passo tepido gargarizatâ, anginis medetur.

DE CRITHE. CAP. CLXVI.

Hordeum Polyſtichon ſeu hexaſtichon à diſticho Picardis diſtinguitur, Pariſienſibus confunditur.

NOMINA.

Κριθὴ Græcis, Hordeum Latinis & officinis dicitur. Germanis Ger[illegible]en, (Gallis Orge.)

Polenta. Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominant, & Ptiſana, medicamenta veteribus vſitatiſsima, conficiuntur.

GENERA.

Hordeum polyſtichũ. Ruſtici duo eſſe Hordei genera tradunt. Vnũ Polyſtichum, quod ſic dictum eſt, quia in multos verſus ſpicatur. Sunt enim ex hoc genere quæ ſpicam tribus, interdum quatuor, nunc ſex, nũc octo verſibus diſtinctam proferũt. Germanis Grosz Geiſt, hoc eſt, Hordeum magnum vocatur.

Diſtichũ. Alterum Diſtichum nominatur, quòd ſcilicet in duos duntaxat verſus ſpicetur. Germani Klein Geiſten, id eſt, Hordeum exiguum appellant.

FORMA.

Culmum habet tritici, fragiliorem tamen minoremq́; quinque, ſex, & interdum pluribus geniculatum articulis, ſimplici in ſtipula folio, & eo quidem ſcabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordacique ariſta. In verſus ſpicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguiſsimum amat agrum.

TEM-

TEMPVS.

Erumpit à primo satu die septimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterum in herbam. Metitur Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi sunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimum est candidum, purumq́;. Minus quàm triticũ nutrit. Ptisana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque faucium scabritias, exulcerationesq́; pollet, quibus etiam triticea ptisana præsidio est, sed plus alit, magisq́; vrinã mouet. Lac abundè suppeditat, si cum Fœniculi semine decocta sorbeatur. Abstergit, vrinã ciet, inflat, stomacho aduersatur, & œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulsa aqua decocta, œdemata & inflãmationes discutit. Duritias cum pice, resina & fimo columbino cõcoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnograeco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit. Cum myrto autem, aut vino, aut syluestribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia sistit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis,

aut

aut aceto prodest. Decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atque cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorũ fluxiones prodest. Farina ex iis aluum cohibet, inflammationesq́; mitigat.

EX GALENO.

Hordea pauxillum etiam abstersionis habent. Paulò etiam plus desiccant quàm farina fabacea, cui non insint cortices. Cætera verò similia sunt foris vtentibus. In cibo autẽ hoc præstant fabis, quòd flatuosam naturam exuant: fabis quantumcunque coxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiæ quàm hordea, quamobrem iis plus etiã nutriunt. Quoniam verò ambo paulum à medio recesserunt, multo sunt vsui. Nam talia medicamenta multis aliis miscentur ceu materiæ quædam: itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis con iungũtur. Polenta verò multo plus hordeo desiccat. Plura de hordeo, ptisana & polenta apud Galenũ libro primo de alimentorum facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo et cruda & decocta, collectiones impetusq́; discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliâs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores cam in posca positam cõcoqui opus est, aut cum vino. Cum verò inter coquendum discutiendumq́;

dumq; cura est, tũc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut cotoneis pyrísve decoctis. Ad multipedũ morsus cum melle, ad serpentium in aceto & contra suppurãtia ad extrahẽdas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad cõcoctiones verò & vlcera vetera cum resina. Ad duritias cum fimo columbino, aut fico sicca, aut cinere. Ad nervorũ inflãmationes, aut intestinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oßibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle, vel adipe vetusto. Suppuratis triticea farina multò lenior. Neruis cum Hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

DE CROCO CAP. CLXVII.

NOMINA.

Κρόκος *Græcis*, Crocus *Latinis appellatur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germani* Saffran *(Galli* Safran*) vocant simpliciter, aut cum adiectione,* zamer saffran. *Sic verò vocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis virginis, in florem sui nominis versus est: quod Ouidius testatur, qui sic scriptum reliquit:* Crocus vnde dictus.

Et Crocum in paruos versum cũ Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio est angusto adusque capillamẽti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non

admodum dißimili, in quo flammea Croci stamina: radice bulbosa, copiosaq́; ac viuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ mõte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Aetoliæ vrbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit haud infœliciter, quòd viribus è locis iam commemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnum nanque Vergiliarum occasu floret, neque vltra mensis spacium flores durant. Postquam autem hi decidunt, statim folia angusta & oblonga prodeunt, virentq́; tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adstringens obtinet, quod terreum frigidúmque est: sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, vt tota essentia secundi sit ordinis excalefacientium, & primi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, cõcoquit, leniter adstringit, vrinam cit, & coloris bonitatem efficit. Arcet crapulã cũ passo potus. Fluxiones oculorum cũ lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, vtiliter miscetur: item iis quæ vuluæ sediq́; subiiciuntur & illinuntur. Venerem stimulat.

Inflam-

Inflammationes eryſipelatoſas inunctus lenit. Aurium remediis vtiliſsimus eſt. Letalem ſanè dicunt hunc ſi trium drachmarum pondere cum aqua bibatur. Radix eius cum paſſo pota vrinam cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi vim quandam habet, adiutante ſcilicet in hoc & pauca adſtrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodum excalfaciant, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatem habent eſſentiis emplaſticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non vehementi contigerit, concoquentes eſſe conſtat.

EX PLINIO.

Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonum, veſicarumq́;, peculiariter inflammationi earum vehemẽter vtile. Item tuſsi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocũ prius biberint, crapulã nõ ſentiẽt. Ebrietati eo reſiſtũt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Somnũ facit. Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cũ Creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonus eſt, ciborumq́; concoctionem efficit. Obſtructiones tollit. Pituitoſa & lethargica vitia iuuat. Diſcutiẽdi quoque vim obtinet &

visceribus vtilis est, ad spiritusq; difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: sin verò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq; inappetẽtiam faciet. Cum opio & lacte & rosaceo pedum doloribus impositus vbi dolẽt, summopere prodest, superpositis Betæ foliis.

DE CYNOCRAMBE.
CAP. CLXVIII.

Hęc brassica canina licet mercurialis mas dicatur ob eius similitudinẽ, tamen Dioscoridi diuersæ sunt plantæ.

NOMINA.

Κυνοκράμβη, ἢ κυνία ἢ λινόζωστις ἄγρια
K ἄῤῥεν Græcis, *Canina Brassica, Cynia, & syluestris Mercurialis mas Latinis*, Vuild Bingelkraut das mennle, Hundszkol *Germanis appellatur.*

FORMA.

Caulẽ ex se mittit dodrantalẽ, tenerum & subalbidũ. Folia Mercuriali similia, albescentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotũdũ. Ex qua quidẽ delineatione sole meridiano clarius est, herbam cuius picturã damus esse Cynocrãben. Siquidem ea caulem binûm palmorũ altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodũ, certis interstitiis, subalbida. Semen item iuxta folia exiguũ, rotũdum, geminorũ instar

testicu-

testiculorum cõnexum: & in summa, nihil est quod non in ea descriptioni adamußim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiosè prouenit.

TEMPVS.

Semen veris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa, obtinere temperamentum.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum cient. Ius verò decoctorum bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cynocrambe ab hac nostra, ea cuius mẽtionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, verùm sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas vnam esse putaret, monere volui.

DE COLVTEA. CAP. CLXIX.

Colutea nobis Baguenaudier, cuius folia & folliculos sene loco non sine viribus substituunt pauperes.

NOMINA.

Κολυτέα *Græcis, Colytea & Colutea Latinis* (Gallicè Baguenaudier) *dicitur: à nullo*

tamen, quod sciam veterum, quàm à Theophrasto lib. iij. de plant. hist. cap. xviij. celebrata.

GENERA.

Colutea. Duo eius sunt genera. Vnũ quod priuatim Colutea vocatur, officinis incognitũ. Germani Vuelch Linsen appellãt. Alterum officinis cognitũ & frequenti vsu à medicis vsurpatũ, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludẽtes appellationem, Senet nuncupant. Differunt autem inter se magnitudine: siquidẽ primũ genus maius est altero, vtpote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborẽ efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distenduntur, Sena verò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen denique Coluteæ rotundum, lentis obtinens similitudinem, Senæ autem oblongum, cordisq; humani instar acuminatum.

FORMA.

Coluteæ descriptio Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci, flore genistæ aut pisi luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & veluti quodam spiritu distendente turgido, ita vt digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinémque digestum clauditur.

LOCVS.

Satum vtrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret

Floret Colutea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio secundi, & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmæ põdusculo potus, pituitã & bilem deiicit: post hos reliquos humores modestißimè purgat, retorridam atramq; bilem, eiúsque suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tantùm, imò etiam sapore duo hæc Coluteæ genera sibi similia sint, facilè etiã hĩc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare vtrunque citra molestiã atram bilem retorridamq; educit, caputq; ac cerebrum, & instrumenta sensuũ à noxiis purgat humoribus. Quid multa? aduersus omnia vitia ab atra bile nata valet.

APPENDIX ALTERA.

Dum hosce commentarios conscriberemus non erat ad manum Græcus Theophrastus: quare cũ Latino tantùm vtendum esset exẽplari Theophrasti, non satis coniicere potuimus, an per y aut per ου vox ipsa scriberetur, cùm nõ raró Latini eas voces

in quibus Græcè υ est, per v efferant. Quare Latinè dici hanc herbă Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandem Græco Theophrasti codice, statim deprehendimus κολουτέαν à κολυτέα diuersam esse: idipsum enim Theophrastus manifestè innuit. In Latina verò Theodori versione perperam pro Colytea scribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit.

Colutea differt à Colytea.

DE CORONOPO. CAP. CLXX.

Coronopum, id est, pedem cornicis pingit quam nos merito cornu cerui vocamus, quòd adulta eius folia cornu ceruini effigie ramosa sint. Coronopus nobis alius est in syluis frequens folio infernè violam nigram aut geranium referente, superno exiguo in pedis cornicis formam planè diuiso, cui flos supereminet luteus paruus.

NOMINA.

Pes Cornicis.

Coronopus vnde dicta.

Sanguinaria.

Herba stellæ.

Κορωνόπους, ἢ ἀστέριον *Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cōmodè* Kraen oder Rappenfusz (*Gallicè* Capriole, ou sanguinaier, ou dent au Chien) *appellari potest. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quòd Cornicis pedem effigie repræsentet. Sanguinaria autem Sanguinalísve vocata est, quòd sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui herbam*

Stellæ

Stellæ nominant, alludētes haud dubiè ad Græcam appellationem astrion. Nonnulli quòd folium eius multipartitò cōsectum in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu vocarunt.

FORMA.

Herbula est oblonga, per terram strata, foliis fissis, radice gracili & adstringēte. Ex qua quidē descriptione, etsi concisa admodum, satis liquet, herbā hanc cuius picturam damus esse Coronopum. Herbula enim est foliis oblongis & scissis, ac in multas partes laciniatis, atque adeò cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque semper sparsa proserpit: radice denique tenui admodū & adstringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quòd Dioscorides Psyllium folia Coronopo similia habere scribit: quod si verum esse ex vtriusque herbæ collatione experiri volueris, senties Coronopi huius nostri folia planè Psyllij foliis similima esse, potissimum vbi primum è terra erumpunt: imò quòd ad folia, flore & semina attinet, omnia in vtrisque sibi similia deprehendes, in eoq; solo distare cōperies, quòd Psyllium folia non fissa habeat, & in altum surgat, singuláque iam ducta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraque igitur herba luteos obtinet flores, & semina in capitulis pulicibus similia. Capitula verò in Coronopo sunt multo quàm in Psyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura graphicè monstrabit.

bit. Ex iis quoque manifestũ fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum vnam & eãdem herbam esse contendunt, cùm tamen forma non parum distare videantur. Atque hinc est quòd omnes veteres tã Græci quàm Latini vtrãq; herbam seorsim, & in diuersis locis descripserint. Plinius siquidem lib. 24. cap. 19. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atque adeò Dactylon vocatum esse hoc nomine, quòd scilicet digitorum speciem referat, scribit. Coronopus verò neq; quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, sed tãtùm folia fissa, vel si aculeos placet appellare has fissuras, non in cacumine, sed in ambitu paßim foliorum eas reperies: vt certum sit Coronopum non esse aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioscorides in incultis, semitis, & iuxta domicilia nasci tradit. In Germania tamen, quòd sciam, nusquam nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio mẽse, ac subinde in oblongis capitulis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adstrictione ipsa satis constat radicem ipsam siccandi vi præditam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta estur olerũ modo. Radicẽ habet in cibo adstringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GA-

EX GALENO.

Coronopodis radix comesta cœliacis prodesse creditur.

EX PLINIO.

Scritur interim Coronopus, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.

DE CYCLAMINO. CAP. CLXXI.

Cyclaminus frequens in luco Aurelianẽsi. in hortis etiam nostris prouenit.

NOMINA.

Κυκλάμινος, ἢ ἰχθυόθηρον *Græcis,* R*apũ et tuber vmbilicusq; terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata voce,* P*anis porcinus & terræ, atque Arthanita à nostræ ætatis herbariis, Germanis* Erduurtz oder Apffel, Schuuein oder Seuubrot (*Gallicè* Pain de Porceau) *dicitur.* Cyclaminus vnde dicta.
Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactã in orbẽ eius circinationẽ cõtemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, *quasi ab orbe Cyclaminon, hoc est, orbicularẽ dixerunt. Fuitq; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio.* I*chthyotheron verò iidem, quòd pisces ea necantur, nominauerũt.* R*omani* R*apum terræ, quoniam eius radix in terra velut* R*apum extuberat. Qua sanè ratione terræ tuber, quòd in molem, quãdam intumeat: aut vmbilicum terræ, quoniam vt vmbilicus circinata forma emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt.* P*anem* P*orcinũ hauddubiè primũ vocarũt subulci,* Ichthyotheron. Rapũ terræ. Tuber terræ. Vmbilicus terræ. Panis porcinus.

qui

qui pecori ſuo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorãtes, quòd ſæpius radicem in orbem circumactam intuerentur, quæ non in globum intumeſcens, ſed veluti preſſa ſeſe in latitudinẽ explicaret, qua forma quotidiano vſu panes viſuntur, terræ panẽ cœperunt appellare.

Panis terræ.

FORMA.

Folia Hederæ habet, purpurea, varia, ſuprà infraq; albicantibus maculis. Caulẽ longitudine quatuor digitorum, nudum, foliiſq; carentem, in quo flores roſarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo ſimilem, in latitudinem ſe pandentem.

LOCVS.

Naſcitur in vmbroſis & vepribus, maximè ſub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Auguſti folia ſua quæ per integrũ retinuit annum, amittit, & ſubinde noua emittit, atq; ſtatim inter ea flores oſtendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

Clarum eſt ex particularib. operationibus, quas ſtatim ſubiiciemus, Cyclaminum eſſe calidam & ſiccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota pituitam, aquamq; per inferna trahit. Menſes pota &

appoſita

apposita cit. Tradunt si prægnans mulier radicem transgrediatur, abortum fieri. Partum appensa accelerat. Bibitur & in vino cōtra letalia, præsertim leporem marinū. Illita contra serpentium ictus remedio est. Immistà vino ebrietatem facit. Regium morbum sistit tribus drachmis pota cum passo, aut diluta mulsa. Sed oportet eū qui bibit cubiculo calido reclinare, multis vestibus cōtectum, quò sudet. Eiectus verò sudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus instillatur. Sedi etiam ad deiicięda excrementa in lana subiicitur. Vmbilico, imo ventri & coxæ illitus succus aluum mollit, verùm abortum efficit. Suffusis & hebetibus oculis inunctus cum melle succus prodest. Medicamentis abortum inferentibus admiscetur. Sedē procidentem cum aceto inunctus succus compescit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per se ex aceto aut melle medetur. Illita lienem minuit. Vitia cutis in facie à sole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis vlcuscula, pernionésque vtiliter fouentur. Ipsaq; in vetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum thyrrhenicæ ceræ modico, vt strigmenti crassitudinem contrahat vnguētum, cum primis vtile pernionibus. Radix Scillæ

læ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoriam assumi contusam, & in pastillos conformatam.

EX GALENO.

Cyclaminus varias vires obtinet, nã et extergit, & incidit, & ora venarũ aperit, et attrahit, & discutit. Clarũ verò id est ex particularib. operibus. Nã succus eius hæmorrhoidas reserat, violenterq; ad secessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam medicamentis tubercula, strumas, aliasq; durities discutiẽtibus commiscetur, ac suffusis cũ melle illitus cõpetit: ad hæc quoque per nares expurgat. Adeò est vehemens eius facultas, vt abdomine illito ventrẽ subducat, & fœtum interimat. Nã & alioqui validũ interimendo conceptui medicamen est, in pesso addita. Tota verò radix succo imbecilior est, quãquam & ipsa vehemens sit. Nã & menses siue epota, siue apposita euocat, & regio morbo prodest. nõ modo ipsum viscus expurgans, sed etiã quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem excernens. Proinde à potione omnibus modis sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem extergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curet. Lienẽ quoque induratum iuuat illita, tum recẽs, tum arida. Sũt qui radicem siccam asthmaticis exhibeãt.

EX PLINIO.

Cyclamini radix cõtra serpentes omnes bibitur.

In

In omnibus serenda domibus, si verum est, vbi sata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant: narrantq; ea ebrietatem repræsentari, addita in vinum radice. Et siccata Scillæ modo cōcisa reponitur, decoquiturq; eadem ad craßitudinem mellis. Suum tamen venenum inest ei, tradúntque si prægnans radicem eam transgrediatur, abortū fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet.

DE CYPERO. CAP. CLXXII.

Cyperus nobis Souchet, fortè à radice quam Galli Souche vocant, cuius vis & vsus est præcipuus.

NOMINA.

Κύπειρος ἢ κύπειρος *Græcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quū enim Græci quādoq; diphthongo, vt Theophrastus, quandoque vocali breui, quemadmodum Dioscorides, Galenus et alij quidam, penultimam scribant, sit vt aliqui, e, alij verò i retineant. Poetæ qui e ex diphthongo retinuerūt, meritò penultimam in Cypero producūt. Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Germanis* Vuilder Galgan (*Gallicè* Souchet) *vocatur.*

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & solidiora. Caulē cubitalem, & nonnunquā altiorem, angulosum, schœno similem, in cuius cacumine

cumine minutorum foliorum ac ſeminis productio eſt. Radices illi ſubſunt, quarum vſus eſt, oblongæ, oliuarum modo ſibi inuicem commiſſæ, aut rotundæ, nigræ, ſuauiter olentes, & amaræ: vel, vt Theophraſtus delineauit, inæquales, partim craſſæ, carnoſæq;, partim graciles atq; ſurculoſæ. Ex qua deſcriptione omnib. eſſe perſpicuum arbitramur, ſtirpem cuius nũc picturam damus eſſe Cyperum. Siquidẽ folia fert porracea, longiora, exilioraq́;: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ ſemen reſidet. Radices huic ſunt oblõgæ, oliuarum modo inter ſe connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucundè ſpirantes, guſtu amaræ. Præterea magna ĩæqualitate notantur, quòd pars quædam craſſa carnoſáque, quædam gracilis atque lignoſa ſit. Nemo enim non videt radicis tenuitatem ſurculoſam protinus in oliuaria tubercula verticillari. Naſcitur quoque è latere huius radicula, quod Theophraſtus etiam notauit, vnde cauliculus erũpit alius, vt pictura affabrè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis cultis & paluſtribus. In Germania certè non niſi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum ſemine Iunio & Iulio menſe producit.

TEMPERAMENTVM.

Cyperi

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi vis inest, vrinamq; mouendi. Calculosis & aqua inter cutem correptis pota succurrit. Aduersus scorpionum ictus remedio est. Refrigerationibus vuluæ & præclusionibus fotu auxiliatur. Pellit menses. Arida trita oris vlceribus, etiam si depascant, prodest. Malagmatis calefacientibus miscetur, & vnguentorum spissamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaque vlceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt: habet enim quiddam etiam adstringens, quapropter vlceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, vlceribúsque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris vlceribus. Radix aduersus serpentium ictus & scorpionum præsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id vtilißima hydropicis. Illinitur & vlceribus quæ serpunt, sed

his præcipuè quæ ī stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medetur. Semen tostum & in aqua potū, sistit aluum & fœminarum menses, capitisq; dolores facit.

DE LATHYRI. CAP. CLXXIII.

Lathyris nobis à purgandi violentia Esfpurge dicitur.

NOMINA.

Cataputia minor quare dicta.

Λαθυρὶς Græcis, Lathyris Latinis, officinis Ca *taputia minor, quod in pilulis quibusdā, seu potius catapotiis, semē ferat: aut, quod verisimilius est, quia granis eius ad aluum subducēdam pro catapotiis vtantur.* Germani Springkraut, Springkorner oder Treibkorner (*Gallicè* Esfpurge) *appellant, quòd semen scilicet nisi in tempore auferatur, sua sponte ex loculamentis saliendo excidat.*

FORMA.

Caulem profert cubitalem, vacuum, digiti crassitudine: in eius cacumine sunt alæ. Folia *in caule oblonga, amygdalinis similia, latiora tamen & læuiora. Quæ vero in summis sunt ramulis, minora,* Aristolochiæ *aut oblongæ* Hederæ *figura.* Fructum *fert in summis ramis tribus loculamentis distinctum, rotundum ceu* Capparin, *in quo terna sunt semina putaminibus inuicem discreta, rotunda, maiora, eruis quæ quum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia.* Radix

dix illi tenuis & inutilis. Totus autẽ frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus est. Hãc certè descriptionẽ, si singula cõparare velis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, vt nulla prorsus sit nota quam nõ pictura referat. Nã hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craßitudine. Gignũtur in fastigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in summis emicant ramulis, minora iis quæ caulẽ ambiunt conspiciuntur, Aristolochiæ aut lõgioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculóve distinctũ, ceu Capparin rotũdum, in cuius ventriculis grana tria intercursantibus membranis diuisa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba spectantur, gustatu dulcia. Cataputia minor

LOCVS.

Nascitur locis cultis & sabulosis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans est, semenq; eximitur dum tuniculæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius sex vel septem sumpta in catapotio, aut comesta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida superpota aqua. Ducũt

autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præstat. Folia cum gallinacco aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali esse speciem, tum quòd similiter illis succum habeat, tum quòd eodem modo purget, vniuersaq; illis facultate similis sit, nisi quòd semẽ gustantibus videatur dulce: quod sanè etiã maximè purgatoriã vim obtinet.

EX PLINIO.

Grana vicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt: itaque inuentum est, vt cũ pisce, aut iure gallinacei sumerentur.

DE LEVCOIO DIOSCORIDIS.
CAP. CLXXIIII.

Leucoia nobis à caryophylli in floris figura, & acrimonia Gyroflée dicũtur, & vnũ genus luteũ officinis cum Mauris Keiri.

NOMINA.

Viola alba.
Cheiri.

Λευκόιον *Græcis, Viola alba, vel Viola simpliciter Latinis, officinis Mauritana voce Cheiri vel Keirim appellatur,* Germanis Veiel (*Gallicè* Gyroflée,) Non *autem temere adiectum est Dioscoridis: hac enim voce à leucoio Theophrasti, de quo suo loco dicemus, segregare voluimus.*

GE-

GENERA.

Etsi Leucoij nomine Viola significetur cãdida, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea solet vsurpari. Quatuor itaq; Violæ huius sunt genera, quæ sola florum diuersitate inter se differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non est tamen quòd per purpureã hîc intelligas eã quæ Græcis ἴον, & Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hîc agimus familia est, huícque tum qualitate tũ facultate, adde etiã forma, cõtraria. Ea enim quæ ἴον Græcis vocatur, humilis est, ob id à nõnullis Seßilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa, vt mox dicemus, cubitali est altitudine, & minimè seßilis. Idem de candida dictũ putes, nã ea quoque duplex est: vna de qua hîc fit sermo, alia seßilis, de qua in præsentia nihil dicemus. Nos tria dũtaxat genera picta damus: cœruleas enim videre nõ licuit. Quare suppositití hoc verbũ in Dioscoride puto, maximè cum Plin. lib. xxi. vbi de satiuis Violis loquitur, purpurea scilicet lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

Viola purpurea duplex.

Viola candida duplex.

FORMA.

Cubitali altitudine prosiliunt, ramosæ, caule Braßicæ exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente, non vnius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbique ferè in hortis & cultis reperiuntur. Nō enim naſcuntur magna ex parte niſi ſatæ fuerint.

TEMPVS.

Primo vere & Maio potiſsimum menſe, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æſtatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abſtergentem facultatem poſsidet, & tenuium eſt partium, Galeno autore, proinde vt calidum ſit neceſſe eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui vſus eſt. Huius flores aridi efferuefacti in deſeſsionibus, contra vuluæ inflammationes valent, & menſtrua educunt. Cerato excepti rimas ſedis ſanant: cum melle oris vlcera. Semen eius duûm drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle appoſitum, menſes, ſecūdas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoii frutex vniuerſus extergentem facultatem obtinet, ac tenuiū partium eſt, plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores magis etiā quàm virides, adeò vt & oculorum craſſas cicatrices extenuent. Tum menſes quoque decoctum eorum mouet, & ſecundas, fœtumq; emortuum elicit, & ſi bibatur, abortum facit. Eſt ergo id medicamentum

vt

vt si quod aliud amarũ. Quòd si quis viriũ eius vehemẽtiã multa aqua admista mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonũ medicamentum. Sic decoctum eius si non merũ fuerit, vteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirri modũ induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricẽ peruenientia curat. Sunt verò etiã qui cum melle ad oris vlcera adhibeant. Semen quum eiusdem sit facultatis, aptißimũ est duarum drachmarum mensura potum, tum mensibus ciẽdis cũ melle appositum conuenire creditur, fœtumq; viuẽtem interficere ac mortuum eijcere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus craßioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nõnulli verò & phlegmonas induratas iis curant.

EX PLINIO.

Extenuant, menstrua & vrinam ciunt. Minor vis est recentibus, ideoq; aridis post annum vtendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem. Item podagram, oculorum inflammationes, cum myrrha & croco: Folia cum melle purgant capitis vlcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant.

DE LAPATHO. CAP. clxxv.

Oxylapaton à lapato, vulgus Lapatiẽce & Parelle. Secundũ genus Lapatum, rotun-

dum vulgò dictum videtur, aut ei affine rhabarbarum cartusianorum. Tertium genus est oxalis, Turonice nobis dicta. Quartum oxalis vulgaris, nomen Parisiis oxaile retinens.

NOMINA.

Lapathũ vnde dictum. λαπάζειν.

Λάπαθον *Græci, Rumicem Latini, barbari Lapatium vocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quòd scilicet exinaniat: etenim* λαπάζειν *vacuare vel exinanire Græcis est: omnium siquidem generum foliis decoctis aluus mollitur.*

GENERA.

Primum.

Huius quatuor genera facit Dioscorides. Primũ oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinæ

Lapatiũ acutum.

Lapatium acutũ, Germ. Mengeluurtz Grindtuurtz, Streyffuurtz, Zitteruurtz, Vuildampffer (*Gallicè* De la parelle, ou de Lapaciẽce) *nominant. Oxylapathum, quamuis anceps in acidũ saporem vel acutam figuram videatur significatio, tamen nomẽ hoc à foliis quæ in mucronem desinũt accepisse videtur.*

Secundũ.

Secundum genus hortense priori dißimile, non quidem in vniuersum, sed duntaxat in foliis, quæ Serapione teste, multò sunt latiora. Hoc *genus haud dubiè est Rhabarbarum monachorum, quod paßim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè simile est, folia tamen latiora obtinet, & ob cultum paulò tenerius est. Cùm autem primùm erumpunt folia, purpurea ferè sunt, dein quotidie viridiora fiunt, vt pictura*

ipsa

ipsa monstrat. Tertium *syluestre, paruum, plantagini simile, molle & humile est, quod vulgato nomine bonus* Hērichus, Germanicè guter Heinrich *dicitur, id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, nisi quòd ampliora sunt, atque adeo ad plantaginis nonnihil accedunt folia, similia sunt.* Flores *autem eius & semen sic* Oxylapathum *referunt, vt vix ab inuicem discerni queant.* Dein *vires etiam conueniunt: vulneraria enim herba est* Bonus Henrichus, *ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, sic vt appensa etiam, ac trita vulneribus imposita, vermes qui in iis nati sunt excidere faciat.* Quartum *genus* Græci ὀξαλίδα, *Latini* Oxalidem, *officinæ* Acetosam, Germani Saur Ampffer *nominant.* Oxalis *autem ideo dicta est, quòd in gustu acorem planè resipiat, vnde etiam vulgus* Acetosam *vocauit.* Hanc *propriè* Romani *appellarunt* Rumicem, *forsitan quòd ab ea succus non aliter atque mamma, quam* Rumen *veteres dixerunt, sitientibus exugi soleat.* Galenus *tria tantum genera* Lapathi *facit,* Oxalidē, Oxylapathon *&* Hippolapathon, *quòd sic* Græci *quasi grande* Lapathum *dicunt, magnis amplísque rebus hippo præponere soliti, ab equo excellētis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes.*

Tertium. Quartum Acetosa. Rumex vnde dicta. Hippo.

FORMA.

Oxylapathum foliis duris & in cacumine acutis, semine herbaceo acuminato ex minutißimis Oxylapathi.

peidi-

pediculis dependente, radice longa & lutea vel potius crocea. Secũdũ genus Oxylapatho perquàm simile est, foliis tamen latioribus ac tenerioribus constat, caule bicubitali interdum, striato, floribus exiguis, luteis, semine vt Oxylapathũ triangulari, radice longa & lutea seu crocea. Tertium genus, quod vulgus hodie Bonum Henrichum vocat, folium Oxalidi, latius tamen, aut Aro, vel vt Dioscorides inquit, plantaginíve simile obtinet. Aliqua enim Ari, aliqua autem plantaginis folia referunt. Caulem prioribus duobus humiliorem, in quo flores & semina racematim multa dependent. Radicem verò longam & subflauam. Oxalis autem folia syluestri & paruo humilíve Rumici similia habet. Caulis eius non adeò grandis est, sesquicubitum altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo vestitur inuolucro, sapore acri, quod in caule & adnascentibus coliculis nascitur.

Oxalidis.

LOCVS.

Oxylapathon in palustrib. & circa fossas potissimum nascitur. Secundum genus hodie in multorum hortis cõsitum prouenit. Tertium paßim in areis, sepibus & circa itinera crescit. Oxalis in omnibus pratis copiosißimè prouenit.

TEMPVS.

Aestate antequam prata demetantur omnium copia haberi potest.

TEMPERAMENTVM.

Recen-

Recentiores Acetosam statuunt esse frigidam & siccam in secundo. Atqui quale huius & reliquarum Rumicum sit temperamentum, ex facultatib. earundem, quas mox dicemus, facilè deprehendent studiosi. Secundi generis Rumex in foliis manifestißimam aciditatem ostendit, vt hinc etiam coniicere liceat esse Rumicem, vtcunque monachi & cum iis multi quoque medici, Rhabarbarum esse contendant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicum olus decoctum aluum mollit. Crudum illitum cum rosaceo aut croco meliceꝛides discutit. Semẽ syluestris & Oxylapathi et Oxalidis cum aqua aut vino vtiliter contra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia, scorpionumq́; ictus bibitur. Si quis etiã in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarũ ex aceto et crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrososq́; vngues sanant. Sed antea locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus decoctũ earum sedat, si eo foueantur. Coctæ in vino si cum iure colluantur, aurium dentiumq́; dolorem mulcent. Strumas parotidasq́; discutiunt si cum vino decoctæ illinantur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus cõtra strumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ fœminarum fluxiones sistunt. Decoctæ cum vino & potæ regio morbo correptos emẽdant. Calculos vesicæ comminuunt. Menses cient.

Scorpionum

Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon easdẽ ante dictis Rumicũ generibus vires obtinet.

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentem facultatem habet, oxylapathum verò mistam: nam simul cum eo quòd digerit, nonnihil quoque reprimendi facultate participat. Semen eorum manifestam quandam adstrictionem obtinet, adeò vt & dysenterias, & alui profluuia sanet, potissimum autem oxylapathi. Hippolapathon easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia vitia sanat. Hippolapathi radices priuatim vngues scabrosos detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum, liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem reiicientibus, adiecta acacia lẽtis magnitudine, prodest. Præstantissimos pastillos faciũt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. In vsu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In vino verò decocta, strumas & parotidas & calculos. Poto vino & lienes, cœliacos æquè & dysentericos & tenasmos. Ad eadẽq; omnia efficacius ius Lapathi.

&

& ructus facit, & vrinam ciet, & oculorum caliginem discutit. Item pruritũ corporis, in solia balnearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & commanducata dentes. Eadem decocta cum vino, sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale.

APPENDIX.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarũ monachorum vocatur, radix purgandi etiam vim obtinet, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neque id mirum admodum, cùm etiã Dioscorides ipse omnium Rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundem radices cũ vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur. Rhabarbari monachorũ facultas.

DE LIMONIO. CAP. clxxvi.

Limonium nobis frequens officinis nomen non habet.

NOMINA.

Λειμώνιον Græcis, Limonion, Beta syluestris & Tintinabulum terræ Latinis, vulgo Pyrola, Germanis Vuintergrun, Holtzmangoldt, Vualdtmangoldt, oder Vualdtkol (Gallis Limoine, ou Bette de pre, ou bette sauuage,) appellatur. Beta autem syluestris hæc herba dicta est, quòd in syluis & locis muscosis, hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis, proueniat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo similibus. Pyrola, quòd eius folia arboris pyri folio similia sint. Beta syluestris vnde dicta. Tintinabulum terræ. Pyrola.

FOR-

FORMA.

Folia Betæ similia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, semine rubro, gustuq; adstringente plenum. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, herbam quam vulgus Pyrolam vocat esse Limeonium. Foliis enim Betæ similis est, verùm tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioscoride μικρότερα. & non μακρότερα, Plinio lib. vigesimo, capite octauo, teste) decẽ, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio simili, pleno seminis rubri, quod gustu adstringit. Quibus accedit quòd germanicè Vualdtmangolt, id est, Beta syluestris nominatur. Neque vires discrepant: adstringit enim, vulneraria q; herba est Pyrola, haud secus atque Limonium. Flores denique tintinabulo similes sunt, vt citra vllum discrimen Pyrolam Dioscoridis esse Limonium asseuerare liceat.

LOCVS.

In vmbrosis & syluestribus prouenit locis.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & semen gustu vehementer adstringunt, ita in tertio ordine siccitatis illud rectè recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in vino potum acetabuli mensura, dysenteri-

dysentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum fœminarum profluuium sistit.

EX GALENO.

Limonii semen vtpote austerum, cœliacis, dysentericis & sanguinē fluentibus cum vino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem est acetabuli mensura.

EX PLINIO.

Huius folia ambustis vtilia, guttantia adstringunt. Semē acetabuli mensura dysentericis prodest. Aquæ è radice coctæ maculas vestium eluere dicuntur, itémque membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa vulnera potum sanat. Item fistulis ac aliis malignis vlceribus medetur.

DE LAMIO. CAP. CLXXVII.

Lamiū vrtica alba à flore vulgo dicitur.

NOMINA.

LAmium *Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. vocatur. Vulgo vrtica iners & mortua. Sunt qui albam Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inusitatum, Germa.* Todtnessel, oder Taubnessel (*Gallicè* Ortie morte, ou ortie blanche) *dicitur. Iners & mortua cognominata, quòd foliis non mordentibus sit, & mitissima.*

Archangelica.

Vrtica mortua quare dicta.

GENERA.

Vrtica

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertiũ purpureis floribus constat. Nos, quia solis floribus differunt, nec in eorum foliis aliquod discrimen apparet, vna icone omnia tria complexi sumus genera.

FORMA.

Foliis constat Vrticæ pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquam mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia est & morsu caret. Semen in caulibus per interualla copiosum & nigrũ profert.

LOCVS.

Paßim circa semitas & sepes nascuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potißimum mense, floribus abundant, & tota ferè æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est Lamium, veluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex gustu, eiusq; facultatibus deprehenditur.

VIRES. EX PLINIO.

Medetur cum mica salis contusis incußisq; inuestis et strumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita vt ægri nuncupentur cùm eruitur ea radix, & dicatur

dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem *contra quartanas pollere.* Iidem *radice vrticæ addito sale, infixa corpori extrahi.* Foliis *cũ axungia strumas discuti, vel si suppurauerint, erodi compleriq́;.*

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores *hac inerti Vrtica vtuntur sistendæ ruentis è naribus sanguinis impetu, imæ ceruici vel scapulis alligando; inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum.* Vlceribus *denique, putredinibus & fistulis mirificè conferre, ac mederi tradunt.*

DE LINO. CAP. CLXXVIII.

NOMINA.

Λίνον Græcis, Linum *latinis & officinis,* Germanis Lein, oder Flachsz (Ga. Du Lin) *appellatur.*

FORMA.

Herba *est tenui caule, foliis angustis, oblongis, et in summo acuminatis, floribus cœruleis, speciosis, quibus decidentibus folliculus enascitur in quo semina continentur fulua.*

LOCVS.

Gaudet *pingui solo & modicè humido.* Agris *autem noxiũ est, deteriores enim eos facit, id quod iis carminibus in* Georgicis *significauit* Virgilius: Linum agris noxium.

Vrit enim lini campum seges, vrit auenæ,
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

K TEM-

TEMPVS.

Vellitur æstate vbi maturitatem consecutum fuerit, quæ sane duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, vel flauescente colore.

TEMPERAMENTVM.

Est in primo ordine calidum, ac humiditatis & siccitatis quodammodo in medio situm.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinct. Omnem intus forisq; inflammationem discutit & emollit, cum melle, oleo, exiguáque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie crudum, varósque cum nitro & ficis illitum. Cũ lixiuia autem parotidas, duritiésque discutit. Herpetas in vino decoctum, & fauos purgat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtii & mellis eximit. Cum melle vice eclegmatis sumptũ, ea quæ in thorace sunt educit. Tußim lenit. Venerem stimulat si cum melle & pipere mixtum pro placenta largius sumatur. Huius decoctum intestinorum vteriq; erosionibus iniectum medetur, adq; excrementorum eductionem prodest. Ad vuluæ inflammationes in deseßionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquam vtile est.

EX GALENO.

Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Visceribus tamen quæ circa hypochondria sunt, vt

si quid

ſi quid aliud, gratum exiſtit. Quidam hoc toſto inſtar opſonii non ſecus ac factitio ſale cũ garo vtuntur. In vſu eſt & melle conſperſum. Inſerunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod ſpectat ad deiectionem, nec laudandum, nec vituperandum, perexiguam tamen vim mouẽdæ vrinæ tenet, quæ in toſto efficacior eſt. Idem quoque aluum magis ſiſtit. Ruſtici ſæpenumero torrefacto adiecta portione mellis vtuntur.

EX PLINIO.

Lini ſemen cum aliis quidem in vſu eſt. Et per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorũ aciẽ ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino ſedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, ſtomachi ſolutiones inſperſum polẽtæ modo. Anginas in aqua et oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur vt aluum ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores eſtur cũ vua paſſa et ad phthiſim vtiliſsimè. Semine fiunt & ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri mẽbranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cũ radice verò cucumeris ſylueſtris extrahit quæcũq; corpori inhærent. Sic et fracta oſſa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cũ melle emẽdat. Vngues ſcabros

cam pari modo Nasturtii, & testium vitia, & ranices cum resina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco sextariis vtrisque decoctis in aqua mulsa. Intestinorũ et thoracis perniciosa vitia, clystere in oleo & melle.

DE LICHENE. CAP. clxxix.

NOMINA.

Λειχὴν Græcis, Lichē latinis, officinis & herbariis Hepatica, Germ. Stein, oder Brunnenleberbraut dicitur. Lichena autem Græci & latini nominauerunt, quòd contra Lichenas omnibus remediis anteponatur: aut à re ipsa nomen dederunt, quoniam saxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam verò recentiores vocarunt, quòd iecinorum fibris similis conspiciatur.

Hepatica Lichen quare dicta.

Hepatica quare.

FORMA.

Folio succi pleno, crasso & oblongo constat, roru lentis petris adhærente, sub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula stellata habentes, exeunt.

LOCVS.

Nascitur in roscidis & grauiter olentibus saxis.

TEMPVS.

Iulio mense ea qua picta est forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abstergentem ac modicè refrigerantem facultatem, vtranque verò resiccantem habet. Abstergentem quidem atque exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

V. I=

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus sanguinis eruptiones sistit, et inflãmationes compescit. Impetigines sanat. Inunctus cum melle regio morbo affectis prodest. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris nascitur, est veluti muscus quidam, sed rectè ex plantarum genere censeri potest. Sic nominatus videtur, quòd lichenas seu impetigines curet. Extergentem & mediocriter frigidã facultatem obtinet. Porrò quòd ex talibus substantiis componitur, aduersum esse inflammationi nihil mirum est. An verò sanguinis eruptiones sistat, vt Dioscorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cũ melle sanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

DE LINOZOSTE. CAP. CLXXX.

Λινόζωσις, ἢ ἑρμοῦ βοτάνιον, ἢ πόα Græcis, Mercurialis latinis & officinis dicitur. Germanis Bingelkraut, Mercuriuskraut, oder Kuurtz, (Gallis Mercurialle) Mercurialis dicta est, quòd à Mercurio inuenta sit. *Mercurialis.* *Mercurialis cur dicta.*

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundem descriptionibus discerni poterunt. Folia verò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarum caua multa & densa habẽtes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas verò iuxta folia exiguum, rotundum, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, vinetisq́;, aliquibus locis tam copiosa & efficax, vt sapore suo vina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserũt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraque aluum mouet olerum modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere. Masculæ verò similiter adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad ventris purgationes vtuntur. Verumenimuerò si quis eius facere periculum volet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur hunc facere, vt fœminæ illam. Hoc *contingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrve folia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eã in nouo fictili cũ heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur.* Decoctum *dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas.* Hippocrates *miris laudibus in mulierum vsu prædicauit illas.* Eásque *ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit.* Ille *eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admouit.* Item *ad ciendos menses, secundásque.* Hoc *idem præstare potu fotúque dixit.* Instillauit *auribus surdis succum, inunxítque cum vino vetere.* Aluo *folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & vesicæ.* Decoctum *eius dedit cũ myrrha & thure.* Aluo *quidem soluendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextariis aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cũ vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.* Purgationis *causa putauere aliqui vtranque dandam, siue cum malua decoctum.* Thoracem *purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.*

DE LIBANOTIDE CORONARIA CAP. CLXXXI.

Rosmarinum coronariam tantùm pingit, quòd passim luxuriet.

NOMINA.

Rosmarinus.

Libanotis cur dicta.

Libanotis coronaria.

Λιβανωτὶς, *Græcis,* Rosmarinus *latinis & officinis, Germanis* Rosmarin, (*Gallis* Rosmarin) *appellatur.* Libanotis *verò dicta est, quòd odorem thuris reddat.* Libanotida *autem non eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intellige, sed eam quæ cum adiectione, coronaria* Libanotis *appellatur.*

FORMA.

R*osmarinus qua nectentes coronas vtuntur, virgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicãtia, exteriore autem parte viridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cæruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.*

LOCVS.

H*odie paßim in hortis & fictilibus vasis plãtatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiosè, vt eius incolæ aliud lignum non vrant.*

TEMPVS.

C*arpitur Maio mense & deinde vsque ad Septembris medium. Florétque bis annuatim, vere & autumno.*

TEMPERAMENTVM.

C*alida & sicca est, id quod ex gustu & viribus coniicere quisque poterit.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cal-

Calfacit. Regium morbum ſanat, ſi quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein poſt exercitia lauerit, & vino potauerit. Miſcetur etiam acopis, & muſto oleo.

EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas eſt vtilis, quã Romani Roſmarinum *nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abſtergentis & incidentis facultatis ſunt participes.*

APPENDIX.

Recentiores Roſmarinum *ſuffitu tuſsim & deſtillationem ſedare tradunt.* Et *quod in primis nobile, tutam præſtare in peſtilentia domum crematam, nidore improbam aeris diluentem perniciem. Adiiciunt & alias facultates, eas nempe:* Roſmarinus *corroborat cerebrum, ſenſus interiores, memoriã & cor. Succurrit tremori, reſolutioniq; partiũ. Loquelam amiſſam reparat, & alia multa poteſt, quæ commemorare ſuperuacaneum eſt.*

DE LIGVSTRO. CAP. CLXXXII.

Liguſtrum tronia officinis dicitur.

NOMINA.

LIguſtrum *Plinio aliiſque latinis nominatur. Officinis inuſitatum,* Germanis Beinholtzlin, Mundtholtz, Rein oder Schuluueidem, (*Gallis* Du Troeſne) *dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum ſit, nondum certo nobis conſtat:*

Liguſtrũ nõ eſt Cypros.

ſtat: neque enim vt fere omnes hodie putant Cypros eſt, quæ Plinio lib. xij. teſte, ſemen habet Coriandri, peregrináque exiſtit arbor. At Liguſtrum ſemen non Coriandro ſimile, quod rotundũ ac ſubflauum eſt, ſed potius atrum, & altera parte latũ modicéque concauum in racemis profert. Nec arbor eſt peregrina, ſed ſponte in ſepibus & ſenticetis vbique prouenit. Mea tamen ſententia Phillyrea potius apud Dioſcoridem erit, quòd hæc Cypro cõgener ac ſimilis ſit, eaſdémque quas Liguſtrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem eſſe volumus.

Phillyrea videtur eſſe Liguſtrum.

FORMA.

Liguſtrum arbor eſt parua, foliis Oleæ ſimilibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio virentibus, proceſſu tẽporis nigris, vuarum more congeſtis.

LOCVS.

Nihil frequentius Liguſtro in vepribus occurrit, nihilq́; crebrius in dumetis inuenitur, ita vt hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc reſpiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à paſtorib. ac inutiliter perire canit, dicẽs:

Alba liguſtra cadunt, vacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, autumno autem cum maturis baccis nigreſcit.

TEMPERAMENTVM.

Etſi

Etsi forma nonnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditum. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cum aquea substantia, modicè calida, & quiddã etiã adstrictoriũ ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccãte, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia vbique veteri vlceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasim, itẽ contra intertrigines, foliáve. Sanãt & Gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recẽtiores Ligustri succũ vlcera oris, veretríque sanare tradunt. Idem etiam posse folia in vino decocta adiiciunt: vt hinc euidentißimũ sit, foliis Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phillyreæ, adstrictoriam inesse vim, propter quã cõmanducata & decocta, oris potißimum vlceribus opitulantur.

DE LVNARIA MINORE.

CAP. clxxxiii.

Lunaria minor inuentu hic rara, quanquam nomen herbariis prope omnibus in ore est frequens, tum eius, tum etiam maioris. NOMINA.

Diu multumq; de huius herbæ nomenclatura fuimus solliciti, at vtcũq; multos ĩterrogauerimus,

rimus, tamen aliud nomen quàm idipſum quo nunc appellamus expiſcari haud potuimus. Vocetur itaq; Lunaria minor donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè Klein Monkraut, vt ſit ad Latinam nomenclaturam alluſio quædã, nuncupetur.

Lunaria minor.

FORMA.

Rotundo eſt caule, cui folia vtrinque ſeptẽ annexa, cordis ferè humani formam habẽtia: in ſummitate caulis ſemen Betæ ſimile profert.

LOCVS.

Naſcitur in montibus. Copioſiſsimè autem Tubingæ in pede mõtis Auſtriaci prouenit. Prope hãc nunquam non Ophris, de qua ſuo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio menſe inuenitur, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Terreſtre quid præ ſe fert guſtata, atque parum adſtringit, vt hinc mediocriter frigidam & ſiccam eſſe veriſimile ſit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè vulneribus efficax. glutinãdi nanque facultate prædita eſt. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ vſus frequentiſsimus eſt, lubens prætereo. Conſtat autem experientia, ad ſupprimendos menſes, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

DE

DE LEPIDIO. CAP. CLXXXIIII.

Lepidium iam in hortis frequens, tritum olet ſinapi, & illius ac piperis eſt acrimonia.

NOMINA.

Λεπίδιον Græcis, *Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationem ſequentes Germani noſtri* Pfefferkraut, (*Gallorum vulgus* Paſſe rage) *vocant. Nomen verò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc guſtata refert. Diuerſa eſt verò, vt obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua ſuo loco dicemus copioſè. Sũt qui Lepidiũ alio nomine Raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quòd herba hæc quòd ad folia attinet, Raphano ſyl ueſtri, quẽ Amoraciam alio nomine dicunt, admodum ſimilis ſit. Lepidium verò appellatum, quòd* λεπίδας, *hoc eſt, ſquamas & maculas in facie deleat & repurget.*

Piperitis

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium vnde dictum.

FORMA.

Fruticoſum eſt, in cubitalẽ altitudinem ſurgẽs, foliis laurinis, ſed mollibus, & maioribus. Sic quidẽ Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde ſole clarius fit, herbam cuius picturã damus eſſe Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis eſt, caule ſolido & rotundo, foliis oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, guſtu piper referentibus & acribus, magnoperęq; linguam vellicãtibus, floribus

ribus candidis, exiguis admodum, semine paruo, radice oblonga. In summa, forma totius herbæ Raphano, vt diximus, syluestri similis est.

LOCVS.

In hortis potißimum prouenit, in quibus viuacitatem suam vsque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, deinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

In ordine quarto calefacit, vt Nasturtium, exiccat autem ipso minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, sale cum lacte conditur. Foliorum vis acris & exulceratrix est. Quapropter ischiadicis præsenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta vnius horæ parte impositum. Similiter & lienosis prodest. Lepras idē pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur. EX GALENO.

Facultate Nasturtio simile est.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & rosacco facilè sanetur. Sic lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dētium adalligatum brachio qua doleat, compescere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion

Lepidion crassos & glutinosos cibos & humores extenuare, & incidere valet: ideoq; culinaria est herba, & salsamentis idonea.

DE LEVCOIO. THEOPHRASTI. CAP. CLXXXV.

Leucoion Theophrasti à Massario in lib. ix. Plinii depreheẽsum est, quod nobis circa natalẽ Christianum etiam summis frigorib. floret pa∫sim in ∫yluis, & nũc quoque in hortis quibusdam.

NOMINA.

Λευκόϊον Theophrasti hoc loco describimus, quòd planè diuersum est à Leucoio Dioscoridis, *quod suprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti viri non animaduerterunt. Latinis* Viola *alba dicitur.* Germanicè Vueisz Hornungszblumẽ, oder Mertzenblumẽ (*Gallicè* Violette, ou Giroflée.) *Non autem ab re* Viola *alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, &* Violarum *odorem refert.*

Viola alba.

Viola alba cur dicta.

FORMA.

Folia habet Porro *similia, tenuiora tamẽ & molliora, ex radice bulbosa prodeuntia. Pediculũ etiã profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos est, in medio croceus,* Violarum *purpurearum odorem referens, quo decidente, capitula* Nucis *auellanæ quantitate erũpunt, in quibus semen* Sinapi *haud dissimile continetur. Quod*

si ad

si ad hanc descriptionē adhibeas ea quæ de Violæ alba Theophrastus libro sexto, & septimo de stirpium historia tradit, certè sole manifestius erit herbam hanc cuius picturam damus esse eam, quam λευκόϊον Theophrastus vocat. Nā hæc prima florum se ostendit. Emicat vbi cœlum clementius, statim, etiam non hyeme exacta; vbi verò immitius, postea. Celeriter quoque euanescit. Radicem denique bulbosam & florē odoratum obtinet. Quæ singula etiam de hac nostra herba verè dici possunt. Prima siquidem florum, hyeme etiam nondū exacta, Februario nimirum mense, & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, apparet. In Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorsus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi similitudinem orbiculata existit, vt hoc nomine nemini dubium esse debeat, quin sit Viola alba Theophrasti.

Theophrasti alba viola.

Flos Februarij vocatus.

LOCVS.

Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò suprà & infra monasterium Bebenhusum vocatum, vbi copiosißimè nascitur. Plantatur nunc etiam paßim in hortis.

TEMPVS.

In Februario statim hæc erumpit, vt diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis, vt in altera pictura vides.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia: radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, vt reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos bulbos, habere ex iis quæ commemorauimus satis constat. Tamē nunc nullus, quòd sciam, eius stirpis vsus est.

DE LITHOSPERMO.

CAP. CLXXXVI.

NOMINA.

Λιθόσπερμον Græcis, *Lithospermū Latinis, officinis & medicis hodie omnibus Miliū solis appellatur.* Germanis Meerhirsz, oder Steinsomen (*Gallicè* du Gremil.) *Nomē à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia verò lapidea, commodissima voce Lithospermon dictum est. Milium vero solis recentioribus nominatū puto, quòd semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.*

Miliū solis.

Lithospermon vnde dictum.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamē & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos verò rectos, tenues, crassitudine Iunci acuti, solidos, lignososq́;. In quorum cacumine bifidi diua-

ricatiq; exortus, cauliculorum speciem exhibēt longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo æquale. Plinius graphicè cãdore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrũ autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adiiciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermõ asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eóque tempore semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè vsus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus coniicitur. Omnia siquidem vrinã cientia, Galeno libro v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum vino albo potum, calculos frãgit, & vrinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum vino albo potũ, calculos conterit, & vrinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis

Lapillis eius drachmæ pōdere potis vino albo ca l culos frangi pelliq; constat, & stranguriā discuti.

DE LYSIMACHIA. CAP. CLXXXVII.

Lysimachia officinis nomen non habet.

NOMINA.

A υσιμάχιον Græcè, *Lysimachia Latinè, vulgò Salicaria*, Germanicè Vueiderich (*Gall.* Cornelle, ou soucy deaue ou Pellebosse) *nominatur. Lysimachia verò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia vis tanta herbæ, vt iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluēda dissidētium pugna, non ineptè Lysimachia videbitur nominata. Salicaria verò quòd folia salicis, aut quòd inter salices nascatur, dicta est.* *Lysimachia vnde dicta.* Salicaria

GENERA.

Lysimachiæ duo esse genera ex Dioscoride & P*linio satis liquet. Plinij enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpuream appellauimus.* Germanicè braun Vueiderich. *Dioscoridis verò rufos, hoc est, aureos, vt ipsemet interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus*, Germanicè geel Vueiderich. *Et hæc quidē altera magis adstringit, inq; vsu medico hoc nomine eidē præferenda.*

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorū à geniculis folia exeunt gra-

cilia, salici similia, gustũ adstringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum sit, plantas quas pictas damus esse Lysimachias Caules enim emittunt cubitales, & multo quoq; longiores, tenues & fruticosos. Folia etiam habent salicis cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autẽ purpureos habet, vt nõ contemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potißimum vbi salices proueniunt.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit, lutea verò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriãdro haud dißimile profert, quod gustum non secus atq; folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeóque exiccatoriam vim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes, & dysenterias potus & infusus confert. Sistit & mulierũ fluxum appositus. Contra erumpentẽ è narib. sanguinem herba ipsa vtiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinẽ compescit. Incensa acerrimũ habet fumũ, vt

serpentes

ſerpentes quidem abigat, & muſcas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex narib. ſanguinẽ emplaſtri modo illita ſiſtit: quin & reliquas ſanguinis eruptiones compeſcere tum ipſa, tum ſuccus eius multò magis poteſt. Pota dyſenterias, ſanguinis reiectiones, ac muliebrem fluxum ſanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta eſt, vt iumentis diſcordantibus iugo impoſita, aſperitatem cohibeat. Pota vel illita, vel naribus indita, ſanguinis profluuium ſiſtit. Vulneribus iis priuatim quæ calceamento facta ſunt, contrita & arida infricata efficax eſt.

DE LAGOPO. CAP. CLXXXVIII.

Lagopus in tritico meſſibus frequens hic inuenitur.

NOMINA.

Λαγώπους Græcis, *Leporinus pes* Latinis, *Trifoliũ humile & Trinitas à tribus foliis herbariis dicitur. Officinis noſtris ignota eſt herba.* Trinitas.
Germanis Haſenfuſz, oder Katzenklee, oder Katzle (*Gallicè* Pied de Lieure) *nominatur. Sic verò Græci atque* Latini *hanc herbam appellarũt, quòd* Leporino *pedi ſimilem paniculam habeat.* Lagopus cur dicta.

FORMA.

A nullo, quòd ſciam, Lagopus *deſcribitur.* Herba *autẽ quã pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirſutos, folia* Loto *trifoliæ quæ in pratis gignitur*

similia, semen in paniculis muscosis lanuginosisq́; leporino pedi similibus admodũ adstringẽtis gustus.

LOCVS.

In segetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum areis, vt testatur Dioscorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus potißimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teste, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba sistendi aluum cum vino pota. Febriẽtibus autem cum aqua dãda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

Lagopus sistit aluum è vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex iis omnibus abũdè constat, herbam eã quam depictam damus esse Lagopum, siquidem & nomẽ & forma illi aptißimè respondent. Locus etiã conuenit: nascitur enim copiosißimè in segetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi est adstrictorium & exiccans. His omnib. accedunt vires, vulgò enim omnes hac planta in dysenteria, & alui profluuio vtuntur.

DE LARICE. CAP. CLXXXIX.

Larix in alpibus delphinum frequens, folia eius in nostrate manna sunt plurima, quòd ex hac arbore ferè decutiatur.

NOMINA.

A *Λάριξ græcis, Larix & Larex latinis, officinis & vulgò Larga, Germanis* Lorchbaum (*Gallicè* Vn arbre retirant a vn Pin, ou Sapin) *appellatur.* Larix seu Larex.

FORMA.

Larix arbor est magna, Piceæ similis, craßior, læuiorìq; cortice, folio villoso pectinum modo, pingui & denso, mollique flexu, materia præstanti, rubente odore, acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioscoride ac Plinio testibus, colore atque lento, nunquam durescentis. Est autem resina quam Larignam, aut certè Laricinam vel Lariceam vocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non sine errore vtuntur. Terebinthina enim cădida est, pellucida, & in modum coloris vitri cœrulea & odorata. Lignum eius proxemodum ignibus inuictum, neque flagrat, neque in carbones recidit, nec alio modo ignis vi consumitur, quàm saxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonem remittit, sed longo spacio tardè comburitur. E ramis eius paniculară modo nucamenta dependent, quod pictura affabrè ostendit. Resina laricina hodie pro terebinthina vtŭtur officinæ.

LOCVS.

Larix, vt autor est Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici nascitur. Copiosissimè autem in Silesia prouenit, vnde illustrissimus Princeps GEORGIVS *Marchio Brandenburgensis, dominus meus clementissimus, plures arbores Onoltzbachium transferre curauit, à quo sanè hanc etiam cuius hîc damus picturam ad me Tubingam transmisit. In Silesia ex eius arboris ligno hypocausta construuntur, tantus illius ibidem prouentus est.*

GEORGIVS Marchio Brandenburgensis.

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, sed turgens tantùm ædit germina.

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aeris, humoris autē terreni plurimum. Hinc cùm nō habeat spacia foraminum quà poßit ignis penetrare, fit vt eius vim, quēadmodum paulò antè diximus, reiiciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adstrictoriā itaque facultatem, haud secus atque piceæ, eius folia & cortices, vt statim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adstringit, ac intertriginibus tritus & illitus prodest, & vlceribus summam cutem occupantibus ambustisq; cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento

mento sutorio, serpentia cohibet. Fœtus & secundas suffitu eiicit. Potus aluum sistit, & vrinam mouet. Folia eius trita illitaq́; inflammationes leniunt, & vulnera ab inflammatione vindicant. Trita verò & in aceto cocta, calida collutione dentium dolorem mulcent. Resina eius vt omnes aliæ, emollit, calefacit, discutit, expurgat. Tußientibus ac tabidis in ecligmate per se aut cũ melle conuenit. Thoracis vitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cõtra lepras cum erugine, atramento sutorio, & nitro inungitur. Auribus saniem stillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miscetur etiam emplastris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per se inuncta & imposita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius vincentem habet adstrictoriam facultatem vsqueadeò, vt & intertrigines bellißimè sanet, & ventrem potus sistat. Sed & ambustis cicatricem inducit. In foliis arboris, vt quæ multo sunt cortice humidiora, vis inest vulnerum glutinatoria. Resina eius desiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dẽtiũ dolori prosunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis medetur. Potus aluum sistit. Vrinã mouet. Suffitu vuluas corrigit. Resina larigna tußi efficax habetur, polletq́; contra viscerum vlcera.

DE

DE MELISSOPHYLLO.

CAP. CXC.

Vulgari Melissophyllo affricant apiaria rustici, vt illuc apes alliciant, nec infœliciter.

NOMINA.

Melissa. Μελισσόφυλλον, ἢ μελίφυλλον Græcis, *Apiastrū siue Citrago latinis, officinis Melissa dicitur. Germanis* Melissen, Melissenkraut, Honigblum (*Gallicè* de la Melisse.) *Melissophyllum unde dictum.* Melissophyllum non alio nomine appellatum est, nisi quòd apes eius folio magnopere delectentur: neque enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium significat. Meliphyllon verò, qua voce* Nicander *vsus est, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant. Pari *Apiastrū.* ratione* Latini *Apiastrum hauddubiè dixerunt, quòd ea herba apes plurimū lætētur, adeò vt si ea aluearia cōfricentur perunganturve, detētū in eis *Citrago.* examen non fugiat.* Citraginem autē ab odore Citri: *nares enim si consulantur Citrium mâlū olebit.*

GENERA.

Duo sunt ex vulgarium herbariorum sententia Melissophylli genera. Vnum verum, alterum adulterinum, quod Germani Vuantzenkraut *nominant, vt paulò pòst dicemus.*

FORMA.

Folia & cauliculi veri Melissophylli, Balloti seu

Marru-

Marrubio nigro similia sunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirsuta, citri mâli odore. Perperam hodie officinæ pro vera Melissa vtũtur herba passim in hortis prouenientе, quam Germani, vt diximus, quia cimices olere videtur, Vuantzenkraut nominãt. Fœdus itaque cũm huius herbæ odor sit, non est cur apes ea delectentur, neque ei florenti insident, sed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro vera pictam damus vnicè oblectantur, quòd illius tam gratus odor sit, vt in ædibus strata, eas gratißimo odore compleat.

LOCVS.

Nascitur in syluis verum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æstate, Iunio potißimum mense, quo floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melissophyllon ex secundo ordine calefacientiũ censetur, desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiã in hoc primi ordinis esse posuerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum vino pota aut illita, contra scorpionũ phalangiorum, canumq; morsus prosunt. Decoctum eorundem, si eo perfundantur, idem potest. In insessionibus ad ducendos menses vtile est. Dentes eodem in dolore colluuntur. Dysentericis iniectum prodest. Fungorum strangulationibus, folia cum

nitro

nitro pota ſuccurrũt. Torminibus auxiliantur. Dãtur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Meliſſophyllon Marrubio facultate ſimile eſt, ſed plurimum ab eo vincitur: quamobrem nec vtitur illo quiſpiam. Superuacaneum ſiquidem foret præſente Marrubio, cuius tantus eſt vbique terrarũ prouẽtus, velle vti Meliſſophyllo. Cæterùm ſi cui fortè ad manum quandoque Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque vti licebit, modò quãto ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Meliſſophyllo ſiue Melittæna ſi perungantur aluearia, non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facilimè continentur. Idem præſentiſſimum eſt contra ictus earũ veſparumq́; & araneorum, item ſcorpionum, remedium. Item contra vuluarũ ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & vlcera ſanat. Articularios morbos ſedat, canisq́; morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum mellè inungi eximium habetur.

EX SIMEONE SETHI.

Ad stomachi ex frigiditate morsus, & à nigra bile tristitias & timores qui sine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem *efficit, & ad melancholicum ac pituitosum humorem prodest.* Fertur *quòd industriam afferat, & quòd ante somnum sumptũ, bona somnia faciat, cõtraria ratione cum* Braßica, *quæ mala insomnia affert.* Bubones *lædit.*

DE MARATHRO. CAP. CXCI.

NOMINA.

Μάραθρον Græcè. Fœniculum Latinè, *officinæ antiquum & Latinũ nomen retinuerunt,* Germanicè Fenchel (Gallicè du Fenouil) *dicitur.* Marathrum *Græcis dictum putant à marcescendo, quòd ad condienda plurima cum inaruerit commendatißimum sit.* Fœniculum *autem dici existimant, quòd satum magno cum fœnore semen reddat.*

Marathrum cur appellatũ

Fœniculum.

FORMA.

Fœniculum ferulacei generis est, hominisq; plerumq; proceritatem superat, caule geniculato, fungosa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folio Abrotoni, *sed longiore molliorìq;, iucundo* odore, *vmbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua semen nudum dependet, radice candida, longa &* odorata.

LOCVS.

Paßim in hortis satum prouenit. Sua etiam spõte interdum seu Anethum *nascitur.*

TEMPVS.

Colligitur caule turgescēte. Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam valēter excalfacit, vt ex tertio ordine excalefacientium censeri poßit. Exiccat verò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit. Proinde lac procreat, quod, si admodum desiccaret, non sanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comesta mammas lacte replet. Idem potest semen potū, aut decoctū cum ptisana. Comæ decoctū subditum impositúmve, renum & vesicæ vitiis vtile: quippe quod vrinā ciere potest. Cōtra serpentium ictus in vino potum prodest. Mēses ducit. In febribus nauseam, & stomachi ardorē ex aqua frigida potum, sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medētur. Succus caulibus & foliis expreßis in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam succus ex semine viridi, foliis, ramulisq;, ad eadē vtilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidētali Iberia liquorem gummi similem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq; admouent, quo facilius vi caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius succo est ad medicamenta oculorum.

EX GALENO.

Fœ-

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas mensesq; cit. In condimentis aßiduus Anethi vsus, Fœniculi verò & in opsoniis. Apud nos in hoc reponunt, nõ secus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, vt in totum annum vsui sit, quemadmodum & cepas & rapas, & alia huiusmodi quędã in solo aceto, alia in oxalme asseruantes.

EX PLINIO.

Ad scorpionum ictus & serpentium, semine in vino poto valet. Succus & auribus instillatur, vermiculósque in his necat. Idipsum condimentis propè omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptißimè. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum adstringit. Nauseam ex aqua tritũ sedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatißimum. Ventrem sistit cum modicè sumitur, vrinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptisana pota renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: itẽ conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicißimum, siue ad fouendum radice cum vino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum vtuntur. Et cõtra multipedem ex vino.

EX SI-

EX SIMEONE SETHI.

Lac procreat, & suffusis remedio est. Vrinam cit, & menses ducit.

DE MELANTHIO. CAP. CXCII.

Melanthium nigella Romana officinis, nobis est semine nigro ex rure & Cartusianis. semine item rufo quibusdã odoratior, nobis est donatum à Claudio Dauide medico & optimo & doctissimo.

NOMINA.

Nigella.

Μελάνθιον *Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur.* (Gallicè Nielle, ou Poiurette.) *Officinæ omnes* Nigellam *appellant. Melanthion autem & nigella, à nigro seminis colore hæc herba hauddubiè dicta est.*

Melãthiõ vnde dictum.

GENERA.

Etsi apud Dioscoridem aliósque veteres vna duntaxat Nigellæ *species reperiatur, nobis tamen domesticas & hortenses tres videre contigit, quarum duæ quidem habent semina nigra, tertia verò subflauum. Inter eas quæ habent semina nigra, primã* schuuartz kommich *Germanicè appellauimus, alteram autem* schuuartz Coriander, *quòd folia eius* Coriandri *foliis non dißimilia sint. Tertia quòd ad folia & flores attinet, primæ per omnia similis est, in semine tantùm quod flauescit, vt diximus, diuersa. Herbarÿ huius temporis* Nigellam *citrinam nominant. Præter has tres iam cõmemoratas*

ratas est quarta, quæ sylueſtris Nigella dicitur, quòd ſcilicet ſua ſpõte in aruis naſcatur. Germanis Vuild ſchuuartzer Coriander nominatur. Videtur autem eſſe potius tertium genus Cumini ſylueſtris.

FORMA.

Melanthion frutex est puſillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum vel amplior, foliis paruis, Senetionis herbæ ſimilibus, multo tamẽ exilioribus, capitulo in cacumine exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercurſantibus internè diſtinctionibus loculoſis quinque aut ſex, in ſummitate extrinſecus corniculatis, quibus ſemen nigrum, acre, odoratum includitur. Sylueſtre alteri hortenſi ferè ſimile eſt, folia ſiquidem anethi habet, flores primo ſimiles, niſi quòd colore ſint elegantiores. Capitulũ planè Aquileiæ reſpondet, atque in ſe ſemina nigra & odorata continet. Melãthiõ.

LOCVS.

Melanthion domeſticum non niſi in hortis ſatum prouenit. Sylueſtre autem, vt dictũ est, in agris ſua ſponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio menſe, Iulio autem & Auguſto ſemine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melãthiũ excalefacit atq; deſiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthium, &

incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, oedemata vetusta duritiesq; cum aceto illitum. Circũ scarificatos clauos excutit cum vetere vino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, si eo colluantur, succurrit. Rotundos ventris lumbricos expellit, ex aqua vmbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatũ & olfactum, destillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, vrinam, menses & lac prouocat. Difficultatem spirandi cum vino potum finit. Phalangiorum morsibus drachmæ pondere cum aqua haustũ auxiliatur. Suffitu serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium est partiũ Melanthium, vnde destillationes sanat calidũ in linteo admotũ, atque aßiduò olfactũ. Quinetiam si intrò in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc constat essentiæ ipsum esse tenuis, & ad vnguẽ à caliditate eleboratæ. Propterea sanè etiã amarum est. Itaq; mirum non est si lũbricos interimat non esum modò, sed etiam foris impositũ. Neque sanè etiã mirandum si lepras, clauos, myrmecias eiiciat. Sic verò etiam orthopnœam iuuat, & menses prouocat, qui ob craßitiem aut viscedinem retẽti fuerint. In summa, vbi incisione, extersione, desiccatione, excalefactione est opus, præstantißimum id remedium est.

EX PLINIO.

Melanthion medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incensóq; serpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Destillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus mitigat. Cum irino oculorum epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & commanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates spirandi addito vino potum. Duritias tumoréque veteres & suppurationes illitũ. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus vt Hyoscyami. Oculos purgat, vrinam & menstrua ciet. Similiter largius venenum est, quod miremur, cùm semen gratissimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina. Culices suffitu necare: item muscas.

EX SIMEONE SETHI.

Est tenuiũ partium, lũbricos in ventre necat, flatus discutit, pituitamq; incidit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratũ, præsertim post quam calefactum fuerit. Dicitur verò quòd si teratur, & cùm aceto ventri imponatur, etiam sic lumbricos necare. Et si cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renib. & vesica minuit,

vrinam cit, menses ducit, & veluti remedium contra venena est, si quis ipsum ieiunus assumat.

DE MALACHE. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Malua quare dicta. μαλάττειν.

Μαλάχη Græcè, Malua Latinè, Officinis latinum nomē retinuit, Germanicè Pappel, (Gallicè Maulue) dicitur. Malua autem Græcis ab emolliendo aluo nomē traxit: μολάττειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluā quasi moluam, quòd aluū molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea vtebantur in acetariis cū Lactuca ad subducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait:

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes.

GENERA.

Hortensis Malua.

Maluarum genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera syluestris Malua dicitur. Hortensis, quæ in hortis sata prouenit, Germanis Romische Pappel, vel Ernrosz, quòd scilicet meßis tēpore floreat, vel Herbstrosz nominatur. Huius iterum varia sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has vel simplici vel multiplici foliorum textura constantes, vt pictura mōstrat: alia candidas & iterum foliorum textura differentes producit. Nos vna pictura quatuor hæc hortensis Maluæ genera complexi sumus. Syl-

Syluestris

uestris

uestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod Græca vox χέρσαια, *qua* Dioscorides *utitur, maximè docet.* Hæc *enim Græcis incultã & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisq; huiusmodi ruris & agri partibus est.* Erratica *hæc seu syluestris* Malua *itidẽ in duas distribuitur species: quædã enim pumila est, & humi serpẽs, hanc Germani* Genszpappel, Rasz oder Hasenpappel *vocãt. Quædã altius attollitur, & ferè arborescit, hanc Germanicè* Roszpappel *nominant.*

χέρσαια

Pumila.

Arborescens.

FORMA.

Hortensis Malua *grandescit in arborem, eiusq; scapus tanta magnitudine proficit, ut baculi usum præbeat.* Folia *huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis.* Caudex *simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad verticẽ pulcherrimis floribus decoratus, breui admodũ pediculo dependentibus, qui venustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarẽt.* Colore *constant purpureo, vermiculatóve & cãdido.* Capitula *quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primũ è caule prosiliunt, iisq; paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pãdunt, & explicantur in folia quinque, interdum structili quadã serie, ut diximus, numerosa, calycibus apices paucos complexis, qui lutei mediis*

Hortensis

emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq; in vmbilici formam numeroso semine coagmētatus, in quib. cùm decussa sunt folia, reliquarum Maluarum modo semina recluduntur. Syluestris pumila. *Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice cādida.* Syluestris procerior. *Syluestris altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.*

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Syluestris autē locis incultis, pinguibus potißimum, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mēsibus; neque enim flos is vt rosa fugax est, sed diu vigor vitaq; durat. Syluestris pumila per totā æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quam maximè abundat.

TEMPERAMENTVM.

Malua syluestris digerentis paululū, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis verò quāto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est. Fructus eius tāto validior est, quāto et siccior. Inter Lactucā, Betam, & Maluā id est discriminis, nempe quòd sicciora sint syluestria, satiua humidiora. Permistum est Maluæ succo aliquid glutinosum, Syluestria satiuis sicciora.

nosum, quo Lactuca caret. A refrigerandi facultate manifestè abest, vt ante sumptionẽ cernere licet, si ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodum factitare homines consueuerunt, cataplasma ad calidum quempiam affectum, qualis est erysipelas, cõponas, molliuscula folia diligẽter tundens donec ad leuorem redacta sint exactissimum. Tum nanq; cognosces Lactucam manifestè refrigerare, Maluam verò modicum, et quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorsum labitur, non tantùm quia humidũ est, sed etiam quia glutinosum. Si horum trium olerũ succos inter se compares, tenuis & abstersorius Betæ, crassior glutinosiorq; Maluæ, in vtriusque medio Lactucæ statuetur. Hæc Galenus lib. ij. de Alimentorum facultatibus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Esui aptior hortensis multò quàm syluestris. Stomacho noxia, aluum bonam efficit, præsertim caules, intestinis & vesicæ vtiles. Folia cruda illita, & cum modico sale addito melle commãducata, ægilopas sanant. Verum in inducenda cicatrice, ea sine sale vtendum est. Contra apum vesparumq; ictus illita prodest. Et si cruda tritaq; cum oleo antea se inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfuresque cum vrina illita sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritaq; vtiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas insessione mollit. Prodest erosionibus intestinorum, vuluæ sedisque clystere

 infusum.

infusum. Ius decoctæ cum radice sua omnib. letalibus venenis auxiliatur, si continuò à bibentib. reuomatur. Contra phalangiorũ morsus remedio est. Lac proritat. Semẽ eius admixto Loti syluestris semine potum cum vino vesicæ dolores lenit.

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum similiumq́;, & muris aranei. Quin & trita cũ oleo qualibet earũ peruncti antè, vel habẽtes eas non feriũtur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent cõtra venena. Aculeos omnes extrahũt illitæ crudæ, aut cum † anetho potæ. Decoctæ verò cum radice sua, leporis marini venena restringunt: & vt quidã dicũt, si vomatur. De eisdẽ mira & alia traduntur, sed maximè, si quotidie quis succi ex qualibet earũ sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant, in vrina putrefactæ lichenas, & vlcera oris cũ melle. Radix decocta furfures capitis & dẽtium mobilitates. Eius quæ vnũ caulem habet, radice circa dentẽ qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas et parotidas panosq́;, addita hominis saliua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum, à pituitis & nauseis liberat. Radix mammarũ vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emẽdat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias

† aliâs aceto.

Thebana,

Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes substratis foliis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritũ adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoq; eæ Veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis vtilißimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, et inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit ĩ oleo. Succus decoctæ pori meatus suaues facit.

EX SIMEONE SETHI.

Ventriculum facile subit, non solum propter humiditatem, verumetiam glutinositatem, atq; imprimis si cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracem, pulmonemq;

iuuat,

iuuat, & raucam vocem lenit. Syluestris malua, vt ferunt, comesta, dolores ex vesparum morsu tollit. Si quis morsus à vespis aut apibus, succo Maluæ, præsertim syluestris, perungatur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conterit, somnum conciliat, facilemq; partum præstat, si mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, cáque quæ indurata sunt emollit. Illud Maluæ peculiare est, vt imposita ictibus vesparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIIII.

Tamarix in Gallia Narbonensi luxuriat, nunc etiam in hortis regiis quos fons bellæ aquæ irrigat, & in hortis Reuerēdi Bellaij Parisiensis episcopi & Cardinalis, Posterorum memoria, & nostra omnium veneratione dignissimi, vt qui nullis parcit sumptibus, quo partem medicinæ plantariam reddat illustriorem & certiorem.

NOMINA.

Tamariscus.

Μυρίκη *Græcis Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariscus, Germa.* Tamarisck. *&* Porst (*Gallis* Bruyere (*nominatur.*

GENERA.

Dioscorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim syluestris est, qualis est ea quæ in plerisq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus. Altera

Altera satiua, quæ priori in cæteris similis est, nisi quòd fructifera est, & minimè, vt illa, sterilis.

FORMA.

Syluestris arbustum frutéxve humilis est, ramis ex herbaceo fuluoq; colore variegatis, foliis Sabinæ aut Erices, flore muscoso, qui demum in pappos euolat. Satiua cætera similis est syluestri, fructum tamen gallæ non dissimilem profert, qui gustu inæqualiter adstringit.

LOCVS.

Proxime paludes, resides stagnantesq; aquas nascitur, Syluestrisq; copiosa in Germania ad Rhenũ & Isarum, insignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Aegypto, vbi procerissimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abstergentis est ac incidentis facultatis, absque perspicua desiccatione: habet verò etiã adstrictionem nonnullam. Cæterùm fructus & cortex non paucam sortita est adstrictionem, adeò vt gallæ omphacitidi seu immaturæ proxima sint, nisi quòd acerbitas euidens est in galla, sed Myrices fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriæ

facultatis,

facultatis est, plurimam abstergendi facultatẽ habens, pauxillam adstringendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu vice gallæ in oris oculorumq; medicaminibus vtuntur. Cruentis sputis in potu, cœliacis, fœminarum fluxionibus, morbo regio, & phalangiorum morsibus prodest. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus potest. Decoctum foliorum cum vino potum lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus salutare est, & mulierum fluxionibus in desessionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appositus profluuium ex vtero supprimit. E trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienosis pro poculo vtuntur, quò datus in iis potus proficiat.

Calices potorij ex trunco tamaticis.

EX GALENO.

Myrice prodest admodum lieni indurato, decoctis cum aceto aut vino radicibus, siue foliis, siue extremis ramulis. Sanat verò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus sanari ea carcinomata in vino decocta tritáque cum melle dicit. Ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra solũ hoc viscerum faciunt, vt affirment, si ex ea alueis factis bibãt sues, sine liene inueniri. Et ideò homini quoque splenetico cibum potumq; dant in vasis ex ea factis.

ctis. Lignum & flos & folia & cortex in eosdem vsus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reiicientibus cortex tritus, & cõtra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus impositúsque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus. Ad hæc eadem & in vino decoquuntur: ipsa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impositum cum rosaceo & cera sedat. Sic & epinyctidas sanãt. Ad dentium dolorem auriúmque decoctum eorum salutare est. Radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibúsque decoctum infusum prodest, abundantiámque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest.

DE MECONE RHOEADE.

CAPVT CXCV.

NOMINA.

Μήκων ῥοιὰς Græcis, Papauer rhœas, hoc est, fluidum aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbariis. Germanis à strepitu quem ludentes pueri harum foliis concauo pugno impositis, altera palma incussa ædunt, Klapperrosen, quasi dicas crepitaculares rosas, & Glitschen, Papauer rubeum.

Glitschē, & vuild Maen, ac Kornrosen, (*Gal.* Coquelicoc, ou Ponceau) *appellāt. Rhœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum est.*

Rhœas vnde dictum.

FORMA.

Folia *Erucæ, aut* Cichorio *similia, & incisa habet, lōgiora tamen & aspera. Caulem † lanuginosum, rectum, asperum, cubitalem.* Florem *puniceū, & aliquando cādidum, similem syluestris Anemones flori.* Caput *oblōgum, minus tamen quàm Anemones.* Semen *rufum.* Radicem *oblongam, subalbā, minoris digiti craßitudine, amaram.* Ex qua *delineatione omnibus perspicuum sit, herbam quā Pauer rubeum hodie vulgò nominant, esse Rhœada, quòd sit folio* Erucæ, *laciniato, scabro & lōgiore: caule lanuginoso, recto, aspero, cubitali: flore sylueſtris* Anemones *puniceo, nonnunquam albo, oblongo capite: semine rufo, radice longa, subalbida, minoris digiti craßitudine, gustu amara.* Errant *itaque qui* Anemonem *esse arbitrantur, quòd folia eius, quæ* Coriandri *sunt, euidentißime reclament.* Nos *Rhœadis vtriusque picturas damus.* Vnius *atque adeò primi, quod* Erucæ *folia habet, alterius quod* Cichorij.

† aliâs iūceum.

Papauer rubeū non est Anemone.

LOCVS.

N*ascitur in aruis & segetibus paßim.*

TEMPVS.

V*ere & æstate dum frumenta messem appetūt, floret: quo etiam tempore decerpitur.*

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, vt alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque séx ve capita cum tribus vini ciathis decocta donec ad duas reducātur, potui dabis quibus somnum accersere volueris. Semen acetabuli mēsura cum aqua mulsa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præstandum mellitis & dulciariis immiscetur. Folia cum calycibus illita inflammationes sanant. Eorundem perfusione & fotu somnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddā Rhœas nuncupatur, quòd scilicet celeriter flos eius defluat. Huius semen validius refrigerat, ita vt nequaquam eo quis innoxiè solo vti poßit, veluti satiuo melli admiscens. Admodum verò ita sumptum somnum conciliat. Sed & pusillum eius inspergunt iis quæ ex melle conficiūtur bellariis, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis: pota somnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menstrua profluuia compescit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impositū sistit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium sanat. Pudēdorum tumores detumescere facit. Tēporibus illitum, phreneticis somnum conciliat.

conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impositū mitigat. Vnde rursus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum nō esse Anemonem, quòd scilicet hæc ipsa contrarias planè facultates obtineat.

DE MECONE SATIVO. CAP. CXCVI.

NOMINA.

Μήκων ἥμερος græcè, Papauer satiuum latinè dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanicè Magsomen oder Man, (Gallicè Du Pauot) vocatur. Dictū autem Græcis μήκων à μὴ ὑγεῖν, hoc est, non ministrando, quòd suis fungi muniis vescentes non patiatur.

Mecō quare appelletur.

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, album videlicet cuius flos & semen candidum: & nigrum, quod semine nigro constat. Nos vtrunque genus vna pictura complexi sumus.

FORMA.

Foliis constat longis, per ambitum serratis, nullóque pediculo cauli adhærentibus: floribus vel candidis, vel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus semen atrum vel candidum.

LOCVS.

Paßim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Aestate floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat,

Refrigerat, sicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Communis ipsis refrigerandi vis est: proinde folia & capita in aqua decocta fotu somnum accersunt. Bibitur & decoctum contra vigilias. Capita trita & cum polenta cataplasmatis mixta, ignibus sacris & inflammationibus prosunt. Oportet autem viridia ipsa tundere, & in pastillos conformare, siccatósque reponere ac vti. Capita per se etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterum cũ melle dum humor densetur crassescátque decocta, eclegma medicamentum efficiunt, dolorem mitigãs in tussi, fluxionibus arteriæ, & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypocistidis succo & Acacia. Papaueris nigri semen tritum cum vino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigiliis fronti temporibúsque cum aqua illinitur. Eiusdem liquor plus refrigerat, inspissat, siccátque. Erui quantitate sumptus dolorem leuat, somnum conciliat & concoquit. Tussi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia haustus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum rosacco perfusus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, myrrha & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cum tosto oui luteo & croco. Igni sacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco,

sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus vtiliter ceu dulciarium inspergitur, nõ secus ac Sesamum. Candidius nigriore præstat, vimq; refrigerandi habet, ideoq; somnificum est. Si verò liberalius sumatur, soporem etiam inducet, ægreq; concoquetur. Tußim præterea ex thorace & pulmone compescit. Cõfert aduersus tenues ex capite destillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Cãdidi semen tostum in secunda mensa cũ melle apud antiquos edebatur. Calyx ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephãtis medetur. E nigro Papauere lacteus succus scapo inciso exprimitur, qui dẽsatur, & in pastillos tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion vocant. Semine eius trito in pastillos, è lacte vtuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatum. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cũ aceto. Ego tamen damnauerim, collyriis addi, multoq; magis quas vocant lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur.

EX SIMEONE SETHI.

Melius est albũ quàm nigrum. Somnificam vim habet,

habet, & difficilis est cõcoctionis, parumq; nutrit. Si autem cũ melle edatur, semini genitali adiicit. Prodest & thoraci, & asperæ arteriæ, ac tussi. Vẽtrem sistit, etsi quidã falso putauerunt ipsum mouere, cùm contrariam habeat vim. Lædit caput, si copiosius sumatur, itemq; aggrauat. Sunt qui ipsum conterunt, & vigilantium fronti imponunt, in hoc vt somnum conciliet. Cæterum nigrum Papauer frigidius est, & magis somniferum, adeò vt si quis eo immodicè vtatur, somno profundo similiter lethargicis capiatur. Cum rosaceo impositum capiti eiusdem dolores à calore ortos sanat. Dicitur etiã quòd illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma venenum est. Nigri autem succus est vocatum opium.

DE MECONE CERATITE.
CAP. CXCVII.

In Papauere corniculato mirum cur Dioscorides omiserit rictum, ceu colubri in summa siliqua conspicuum, notam planè illustrem.

NOMINA.

Μήκων κερατῖτις *Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis* Gelbolmagen *appellatur. Corniculatum à fructu quem producit, cornu modo inflexo, nominatum est.* *Papauer cornutũ.*

FORMA.

Folia habet candida, hirsuta, Verbasco similia, per ambitũ Papaueris syluestris modo serrata: caulem etiam similem, florem luteum pallidúmve, fructum paruum vt cornu inflexum, fœnigræci corniculo similem, vnde & nomen inuenit. Semen pusillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in superficie terræ hærentem, nigram, crassam.

LOCVS.

Dioscorides in maritimis & asperis locis prouenire ait. In Germania tamen nostra non nisi satum fuerit, nascitur.

TEMPVS.

Iunio floret mense: Semen autem circa messes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse facultates eius, & in gustu nitrositas, satis ostendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, ischiadas, & iecinoris affectus sanare potest. His etiam qui crassas & araneosas faciunt vrinas prodest. Semen acetabuli mensura cũ aqua mulsa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresq́; cum oleo illita crustas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

Papauer corniculatum nominatum quidem est à fructu leuem inuersionem habente, veluti & fœnumgræcum,

numgræcum, vt bouis cornu ſimile eſſe videatur. Vim habet incidendi & abſtergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, ſordida admodũ & maligna vlcera iuuant. Sed ab his abſtinere oportet vlceribus iam purgatis: adeò enim abſtergere valent, vt & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore nõ ſordes duntaxat, ſed & cruſtam vlceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argemas iumentorum ſanant. Radix acetabuli mẽſura cocta in duobus ſextariis ad dimidias, datur ad lumborũ vitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO. CAP. CXCVIII.

NOMINA.

Μορέα, ἢ συκαμινέα *Græcis,* Morus *Latinis, officinis & vulgaribus herbariis* Morus celſi, *Germanis* Maulberbaum, (*Gallis* Vn Meurier) *appellatur.* Morus *celſi.*

FORMA.

Morus arbor notior eſt quàm vt deſcribi deſideret. Folia autem rotunda ferè habet, niſi quòd in ſummo ſint acuminata, ĩ extremitatibus ſerrata, et ad Mẽthæ *hortenſis primi & ſecundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum ſtatim ab ortu candidum, cùm pubeſcit rubrum, vbi maturuit*

atrũ. Non est certè silentio transeundũ, quòd Mori folijs quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu vsq; ad solstitium pasti vermiculi, qui σῆρες græcis, latinis bombyces ac Seres nominantur, sericeum vellus, quo turget vterus, pedibus explicantes cõficiunt: nulla enim in re alia natura sagacior deprehẽditur, nec ars aliquid ab iis accepisse videbitur, in quo ingeniosius laborauerit, si tam multas dũ id vellus perficitur naturæ mutationes, & artis dũ ad vitæ vsum disponitur, labores æstimemus. Appetente siquidem vere oua, pisciũ ouis haud dißimilia, linteolo chartæúe adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radiis solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruãtur. Quo fit vt vermiculi excludantur exigui, qui mox Mori foliis nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuiq; chartaceæ, vel potius inuolucra conficiũtur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanitio sese inuoluunt, ac congesto glomeri se cõdentes, postquam suũ nendi obierũt munus emoriũtur, adeò vt semestris tantum illis apud nos vita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscunt, ac ascitis sibi alis in volucres papiliones degenerant, qui assiduè inuicem incidentes coeuntésque, tandem relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterum moriuntur, atque adeò cũ nullius præterea sint vsus abiiciuntur.

Seres vermiculi vnde nutriantur, & eorũdem mirãda metamorphosis.

ciuntur. Oua autem ad veris vsque initia seruãtur. Hanc mirificam metamorphosin quàm non raro summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non commemorare, quò studiosis vermiculorum istorũ qui Mori foliis pascuntur natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem in primis loca calida sabulosaq;. Gaudet foßione & stercore.

TEMPVS.

Nouißima vrbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientißima arborum. Proinde cũ hanc germinare viderimus, frigus minimè timendum erit.

Morus sapientißima arborum.

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus vbi exaruerit admodũ adstringit. Maturus autẽ mediocriter adstringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdã et purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodo media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Præstat hoc idem eius succus. Decoctus aũt æreo vase, aut ĩsolatus, magis adstrĩgit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tõsillarũ inflãmationes facit. Augetur vis eius adiecto scißili alumine, galla, croco & myrrha, itẽ

tamaricis ſemine, iride & thure. Mora verò immatura ſicca tuſaq́; Rhois vice opſoniis miſcentur, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluum ſoluit. Latos ventris lumbricos expellit: iis quoq; auxiliatur qui aconitum hauſerũt. Folia trita & cũ oleo illita, ambuſtis igne medentur. Decocta in aqua cœleſti cum vitis & nigræ fici foliis capillos tingunt. Succus foliorum cyathi menſura potus, phalangiorum morſibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur vtiliter in dolore dentes. Colligitur per meſſem ſuccus, circũfoſſa & ſecta radice arboris: inuenitur enim poſtridie concretus, qui in dolore dentium vtilis eſt. Tubercula diſcutit, & aluum purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus ventrem quidem ſubducit: immaturus arefactus medicamentum fit ſatis conſtringens, adeò vt ad dyſenterias & cœliacos affectus, alioſq́; omnes qui ex fluxionũ ſunt genere efficax ſit. Cõtunditur autem & opſoniis miſcetur, veluti Rhois fructus: aut ſi cui ita videatur, ex aqua aut vino bibitur. Porrò quòd maturorum ſuccus ad ſtomatica medicamenta ſit vtilis, propter eam videlicet quæ ineſt illi adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad alia cõplura particularia, quæ mediocrem poſcunt adſtrictionem, cõpetit. At immatura præter acerbitatem aciditate etiam participant. Tota quoque arbor in omnibus ſuis partibus

mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam videtur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò, vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus constringens vincit. In foliis tamen & germinibus media quodammodo cõprimentis & subducentis facultas est. Cæterùm mora vbi in ventriculum purum, & prima fuerint ingesta, citißimè per intestina transeunt, et aliis cibis suo veluti ductu viam struunt. Verùm secundo loco assumpta, aut prauum in ventre humorem inuenientia, celerrimè aliis vnà cum cibis corrumpuntur, extraneam quandam atque inexplicabilem corruptelam inducẽtia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocẽtiora, corruptione tamen nisi velociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, vitiantur. Porrò quando ventriculi os squalidum calidumq́; erit, tum sicut peponibus, ita & moris vtendum. Tale nãque iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq́; in hyemen reponunt, vt sibi medicamen ex ijs parent, vtile ad dysenteriam, aluiq́; diuturnum florem persanandum. Quòd quidem facilè descendant fortè eis vsuuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiã admistione acrioris facultatis, quæ stimulandæ ad excretionẽ aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, vt etiã reprimere

reprimere ſtiparecq; ſit nata. Proinde Moris exiguã quandam eius facultatis portiunculam ineſſe cõiicio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non ſolum vt facile deiiciantur, verumetiam vt diutius morata in ventre corrumpantur. Quod ſi corruptionẽ effugiant, omnino quidem humectant, ſed non planè refrigerant, niſi frigida accipiantur. Parciſsimè corpus alunt, ſimiliter vt Pepones, haud tamen vomitum cient, nec ſtomacho vt illi aduerſantur.

DE MYRRHIDE CAP. CXCIX.

Myrrhis etiam in ſegetibus nobis frequẽs.

NOMINA.

Cicutaria

Μύῤῥις, ἢ μύῤῥα Græcis, Myrrhis latinis, vulgaribus herbariis Cicutaria, quòd ſcilicet caule & foliis Cicutæ ſimilima ſit. Hac ſimilitudine quidã decepti, veram eſſe Cicutam putauerũt, cùm tamẽ ab ea, viribus potiſsimum, diuerſiſsima ſit. Germanis Vuilderkorffel appellatur.

Error de duplici Cicuta.

FORMA.

Cicutæ caule & foliis ſimilis eſt, radicẽ obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non inſuauem. Hæc tota Dioſcoridis delineatio, nulla prorſus reclamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam ſuffragatur. Siquidem caule ſtriato, foliis & flore Cicutæ ſimilima eſt, adeò vt eam nonnulli à Cicuta diſcernere neſciãt. Radicem etiã habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Paßim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorum morsibus radix Myrrhidis succurrit cum vino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis vtiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térve die potam ex vino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandē potā in pestilentia salutarem esse. Subuenit et phthisicis in sorbitione. Auiditatē cibi facit. Phalangiorū morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. DE MELILOTO. CAP. CC.

Ab vtraque tua Meliloto nostra est diuersa, & odoris gratia nobis iucundissima, vt etiam cubicula præsertim dum recens est,

aut

aut etiam dum cœlum fit æstate pluuium, odore grato repleat.

NOMINA.

Μελίλωτος Græcis, *Melilotus, Sertula campana, & Corona regia latinis dicitur. Meliloti nomen officinæ retinuerunt.* *Sertula cur dicta.* *Sertulam verò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint.* *Corona regia.* *Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.*

GENERA.

Vulgaris Melilotus. *Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primũ vulgarem, statim à radice fruticosam, cubitalem folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine.* *Primum genus non est vera Melilotus.* *Hoc quanquam tertio generi, quod nos verum esse putamus, foliis & floribus simile sit, tamen cũ nullam gustu præ se ferat adstrictionem, quàm summè requirunt Dioscorides, Galenus, & alii veteres medici, & præter amaritudinem haud exiguam acrimoniam habeat, sit vt inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè cõnumerari non poßit. Hinc est quòd nos infra, hanc alio nomine dignati sumus, Saxifragamq; luteam appellauerimus. Alterum aspectu cano, Croci flore, foliis Trifolii, minutißimis, vt paulò* *Germanica Melilotus.* *pòst fusius dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicam vocauimus, quòd illa, & non prior in Germania nostra pro vera Meliloto sit vsurpanda,*

ob

ob adstrictionẽ illã manifestam quam gustu præfert. Accedũt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorem referentes, quos Dioscorides requirit. Sẽtentiam nostram cõfirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neq; obstat quòd hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatissimam Melilotum, sed eam quam Germania nostra profert. Nam quum Plinio lib. xxi. cap. xi. teste, Melilotus vbique nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi veteres græci & latini attribuũt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentem & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ. Germani hanc herbã nominant Vnser frauuen schuchlin, vel Vuilden klee (Galli Du Melilot.) Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur Melilotũ, quã nos maioris discriminis causa Italicam nuncupauimus, quòd mos sit patrius Germaniæ nostræ omnia ferè peregrina vocare Italica. Germa. itaque haud ineptè Vuelscher Steinklee nominabitur. Italica Melilotus.

FORMA.

Vulgaris Meliloti descriptionem inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis Trifolii, pingui & cano, flore pisi, minore tamẽ, luteo, semine in siliquis, radice rufa. Italica, quam è Campania allatam in Germaniã arbitror, Melilotus Germanica. Italica.

bitror, caulem habet subrufum, rotundum, foliũ fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, vt pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, vt hinc etiã coniicere liceat veram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica paßim in pratis Germaniæ, montosis potißimum, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania verò circa Nolam, Dioscoride teste, copiosè nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem vtrumque genus. Siliquas tamen in fine Iulii & Augusto mense proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est facultatis: habet enim quiddam adstringens, sed & discutit & maturat: copiosior enim in ea est substantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adstringendi facultatem obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorum, vteri sedis & testium in passo decocta & illita. Aliquando autẽ addito oui luteo assato, aut fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo recentes meliceridas per se cum aqua, & achoras cũ creta Chia, et vino aut galla illita sanat. Stomachi dolorem cum vino cocta, & cruda cum antedictis lenat.

nat. Aurium etiam dolores crudæ expreſſus ſuccus, & cum paſſo inſtillatus ſedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & roſaceo inſperſa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cũ lacte, aut cum lini ſemine. Maxillarũ quoq; dolores lenit, et capitis cũ roſaceo: itẽ auriũ è paſſo, quæq; in manibus intumeſcunt vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaq;. Idẽ effectus eſt ad vuluas. Teſtes verò & ſedẽ prociduã, quæq; ibi ſunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinuntur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci. Peculiariter & cõtra meliceridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CCI.

NOMINA.

Μανδραγόρας, ἢ κιρκαία *Græcis,* ἀνθρωπόμορφος *Pythagoræ, Latinis canina aut terreſtris mâlus, officinis* Mandragora *Germanis* Alraun *(Gal.* Mandragore *) dicitur. Qui Circæã vocarunt, nomen illi à* Circe *fecerũt, quoniã creditur radix eius ad amatoria cõducere. Pythagoras hauddubiè ab humana forma, quàm radix eius referre videtur, Anthropomorphon appellauit. Hinc ſumpta occaſione, agyrtæ & impoſtores illi circũforanei radices humana effigie inſignitas circũferunt, quas Mãdragoras eſſe teſtãtur, cũ tamẽ cõſtet eas eſſe fictitias, & manu factas ex cãnarũ radicibus humana ſpecie ſculptis, poſtea plãtatis.*

Circæa quare dicta Mandragora.

Anthropomorphos cur nominata.

Agyrtarũ cõmẽtum.

Nascuntur autem subinde radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, barbã, pectinis pilos, & ex terra eum acquirũt colorem, vt radices esse appareãt. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur, vt pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ commemorare in præsentia nihil attinet. Terrestrẽ mâlum Romani dixerunt, quòd mâla proferat, nec in altum vt reliquæ arbores surgat.

Terrestris mâlus.

GENERA.

Duo Dioscoridi & Plinio Mandragoræ sunt genera. Mas candida est, μώριον Græci vocant. Huius hic effigiem, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θριδακίας à similitudine foliorum appellata. Theophrastus tamen li. vi. de historia plantarum, ca. ii. tertiũ quoddam genus Mandragoræ constituere videtur: cuius fructus sit μέλας, καὶ ῥαγώδης, καὶ οἰνώδης τῷ χυμῷ, hoc est, niger, acinosus, & sapore vinosus. Et nisi hoc genus à prioribus diuersum esse statuas, discrepare inter se non leuiter Theophrastũ & Dioscoridem necesse est fatearis. Nam Dioscorides palàm asserit poma priorum duorum generum vitellis ouorũ esse similia, & pallida: contrà Theophrastus nigra, acinosa, vt diximus, & sapore vinosa esse tradit. Accedit quòd idem Theophrastus eodem loco Mandragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioscorides penitus aufert: vt hoc nomine necesse sit hæc omnia ad tertium hoc genus

Mas.

Fœmina.

Locus Theophrasti explicatu difficilis.

genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recensebimus, vbi etiam eius picturam offendes.

FORMA.

Fœmina angustioribus & minoribus quàm Lactuca foliis est, grauiter odoratis & virosis, per terram sparsis, iuxtaq; folia pomis vitellis oui similib. pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis, binis ternísve, sibi inuicem implicitis, in superficie nigris, intus candidis & craßi corticis. Caulē verò nō fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia vt Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cū aliqua grauitate odorata, quæ comedētes pastores quadantenus soporantur. Radix supradictæ similis, maior tamen candidiorq;. Orbata & hæc est caule. Fœminæ.

LOCVS.

Prouenit in syluis & vmbrosis locis. Nunc in hortis etiā plātatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora vincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò vt tertii sit ordinis refrigerantiū. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantùm refrigerat, sed & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subiecto, quem insolatum cùm iam concreuerit,

rit, in fictili vase reponere oportet. Colligitur itidē è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad vsum suspēditur. Quidam Mandragoræ radices in vino ad tertias decoquunt, & traiectum per colum ius seruant, vtētes cyathi vnius mensura in peruigiliis, & doloribus & in his quos sine doloris sensu secare aut vrere voluerint. Potus obolorū duorum pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramq; bilem veratri modo purgat. Verū maiore copia potus vitam adimit. Miscetur medicamētis ocularibus, & iis quæ dolores finiunt, pessis quoq; emolliētibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnum facit. Radix ebur emollire fertur, si senis horis cū eo decocta sit, & in quā voluerit aliquis formam fingi & formari facilem reddere. Folia recentia, oculorū & quas vlcera excitarunt inflāmationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnem duritiē, abscessus, strumas, tuberculaq;, quinq; aut sex diebus leniter confricata. Stigmata sine vlceratione delent. Folia condîta sale seruantur in eosdē vsus. Radix autē trita ex aceto ignibus sacris, & serpentiū ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua disiicit. Articulorum dolores cū polenta sedat. Cōficitur citra coctionem vinū è cortice radicis. Ternæ minæ in vini dulcis metretam coniiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, iis qui secari,

cari, aut vti debent, vt ante dictum est. Siquidē nullo tunc afficiuntur dolore, eò quòd somno quodam pressi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporē afferunt. Potest idem & eorum succus. Nimius tamen eorundē vsus obmutescere facit. Semen malorū potū vterum purgat, appositumq; cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariā, & eo quod erūpit, in cauū vas recepto. Est autē liquor succo efficacior. Sed nō ferunt omnibus locis liquorem radices, idq; experientia ostendit.

EX GALENO.

Soporem conciliandi vim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex valentissimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis et è caule, deciso cacumine, et radice pūctis aperta aut decocta. vtilis hæc vel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, sed vbi potest, circa vindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex iis sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruatur in muriis efficacius, aliâs recētiū succus pestis est: sic quoque vires noxiæ. Grauedinem afferūt etiam olfactu, quanquam mâla in aliis terris mandantur nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidē

largiore etiam moriũtur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesq;, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur et pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibitur. Articulis prosunt folia cũ polenta, vel radix recens tusa cum cucumere syluestri, vel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & vlcera tetra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix vulnera cum melle aut oleo.

DE MALIS INSANIS. CAP. CCII.

Poma amoris etiam hodie vulgò dicũtur, mala hæc insana.

NOMINA.

QVæ *mâla insana hodie appellãtur, et à Neapolitanis* Melãzana, *ab aliis amoris poma,* à *Germanis verò* Melantzan (Gallicè Pomes damours) *num veteribus cognita fuerint asseuerare non ausim.* Non *latet tamen* Hermolaũ *in* Corollario *suo in ea esse sententia, vt putet esse tertiam* Mandragoræ *speciem, quã* Morion *vocãt. Quam tamen sententiã cur non probẽ, facit imprimis* Theophrastus *qui lib.vi. de historia stirpium ca.ij. eius fructum esse nigrum, acinosumq; scribit, qualia mâla insana non sunt.* Dein *quod* Morij *fructus letalis sit, mâla verò insana minimè, vt paulò pòst*

Mâla insana nõ sunt tertia Mãdragoræ species.

pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, non quòd letalia sint, sed quòd difficulter concoquãtur. Amoris autem poma, quòd propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur. Mâla insana cur dicta. Amoris poma quare vocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua verò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma Germanicè braun Melantzan, alterius autem, geel Melantzan vocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiã propemodum caule & foliis refert. Differũt autẽ huius folia à Personatiæ, quòd longiora, magisq; laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex foliis è calatho stellatim radiatis, fructus oblõgi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteámque.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarum hortis. Et eodẽ cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè vt in cucumere esculento aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullũ, quòd sciã, in medicina vsum habent. Edũtur autẽ à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Alii vbi paululũ inferbuerũt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceto comedunt. Salgamarij in muria acida seruant, cibo per hyemẽ & ver ori grato, sed tamen qui ægrius cõcoquatur. Quid multa? delicatorũ & omnia digustare volentiũ cibus est malũ insanũ. Quare qui sanitatis studio aliquo tenẽtur, ij statim nomine ipso territi, vsum illorũ euitabunt.

DE NYMPHAEA. CAP. CCIII.

NOMINA.

Νυμφαία *Græcis,* Nymphæa *latinis, officinis* Nenuphar *barbara voce nominatur. Germanis* Seeblum, Vuassermahen (*Gallicè* Blãc d'eau, ou Iaulnet d'eau.) *Nymphæa autem nomen sibi vendicasse videtur, quòd aquosa amet loca: vel, vt ex veterib. aliqui fabulati sunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua est, inq; palustrem hanc plantam mutata.*

Nenuphar. Nymphæa cur dicta.

GENERA.

Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij simili, candida appellatur. Germa. Vueilz Seeblumen. *Altera itidem à floribus, qui lutei sunt, lutea nominatur, Germanicè* geel Seeblumen. *Possent etiam radicibus discerni, cùm prior nigra, altera verò candida constet, adeò vt hoc nomine prima*

Candida. Lutea.

candida, altera autem nigra diceretur. Multò verò consultius est à floribus, quam radice discrimen sumere, quòd illi nunquam non oculis expositi sint, radices autem non nisi effossæ intueri poßint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio similia habet, minora tamē & longiora, quadantenus super aquam eminētia, aliqua tamen etiam sub aquis, plura ab vna radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio quòd croceū sit obtinēs. Hic cū defloruerit rotūdus, & mâlo circumferentia, aut Papaueris capiti similis, colore niger fit. In quo sanè semen clauditur nigrū, latū, densum, gustu glutinosum. Caulis illi læuis, minimè crassus, niger, Aegyptiæ fabæ similis. Radix nigra, aspera, clauæ persimilis. Hæ singulæ notæ alteri Nenuphari vocato quadrat. Folio enim conspicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in stagnantibus aquis supernatante: flore candido, Lilio simili, in medio croceum habente, & cùm defloruerit capite Papaueris, in quo semen latum, amarū, pingue. Caulis gracilis est et læuis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodosa, clauæ formam repræsentans. Altera folia antedictæ similia habet, sed radicē albam & asperam: florē luteū, splendentem, rosæ similem. Quæ itidem notæ in vniuersum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis est floribus, respondent.

LOCVS.

Nascitur in paludibus, & aquis stagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio mense colliguntur. Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nymphææ tum radix, tum semen refrigerandi & citra morsum desiccandi vim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris sicca cum vino pota, cœliacis & dysentericis prodest. Lienem absumit. Stomachi vesicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice imposita sanat. Eadē contra Veneris insomnia bibitur, siquidem ea compescit. Paucis diebus, si quis cōtinuò bibat, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & semen contra muliebria profluuia ex vino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphææ radix & semen, vētris profluuia cohibēt, semenq; genitale siue per somnia, siue alio pacto immodicè profluens retinent. Iuuant dysentericos. Cæterùm Nymphæa quæ candidā radicem habet, potentioris est facultatis, vt & muliebri profluuio medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atrā habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullā etiā abstergendi vim obtinent, ita vt alphos & alopecias sanēt. Ad alphos verò macerātur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

EX

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ imposita sanguinem sistere traditur. Vtilis et ad difficultates intestinorũ pota.

EX PLINIO.

Venerẽ in totũ adimit Nymphæa, semel in quadraginta dies pota. Insomnia quoq; Veneris à ieiuno pota, et in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solũ Venerẽ, sed effluentiã genituræ: ob id corpus alere, vocemq; dicitur. Semen cum vino potũ dysentericis auxilio est. Tenesmo radix eiusdem ex vino bibitur. In vino quoque pota lienem consumit. Dolores vesicæ sedat ex vino. Manantia sanat vlcera. Maculas omnes emẽdat. Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim iis quæ calceamento facta sunt, prodest arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIIII.

NOMINA.

Νάπυ, ἢ σίνηπι *Græcè, Sinapis & Sinapi Latinè vocatur. Officinæ nomẽ retinuerunt. Perperam tamẽ faciunt, quòd altero genere pro Eruca, quam suo loco depinximus, vtuntur. Germanicè* Zam oder Gartensenff (*Gallicè* Seneue) *nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia venit in Latium, censetq; dictum Athenæus libro nono Dypnosoph. Sinapi,* ὅτι σίνεται τὺς ὦπας ἐν τῇ ὀδμῇ, *hoc est, quòd olfactum luminibus officiat. Pleraque Græcia Napy nominat, quasi Naphy, vt idem eodem in loco interpretatur, quoniam*

Officinarũ error.

Sinapis vnde dicta.

Napy cur vocatum.

non sine natura sit, sed acri & proinde incommoda donetur. Alii Napy per priuationem videlicet νή-πιον, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit.

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, foliis, floribus & semine distantia. Primum siquidem genus rapitiam frondem exprimit, floremq; luteū obtinet, ac semen album profert. Nos à floribus luteis Germanicè geelē Gartēsenff *nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floréque albicante, & semine vesco pullóque constat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus* Vueissen Gartensenff *appellauimus, vt esset huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuersitas, quam Germani simpliciter* Veissen Senff *vocant.*

FORMA.

Primum caulem habet hirsutum, longum, ramosum, folia rapi, minora tamen & asperiora, flores luteos, siliquas rotundas ac hirsutas, plenas semine candicante. Alterū genus itidem hirsuto caule præditum est, minore tamen, foliis Erucæ, maioribus tamen ac latioribus, laciniatis floribus albicantibus, crucisq; effigiem referentibus, siliquis teretibus & oblongis, semine pullo rufescentéve refertis.

LOCVS.

Vtrumque in hortis satum prouenit. Et quamuis nullo cultu plærunque germinet, terram tamē aratam

tam & congeſtitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret vtrũque Iunio ac Iulio menſibus, eodémque tempore ſemen in ſiliquis ſuis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & deſiccat quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuandi & extrahendi vim habet. Commanducatum capitis pituitam elicit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonſillarũ præduros tumores, ac veterem calloſamq; arteriæ ſcabritiem conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotũ, ſternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur. Fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas excitat. Lethargicis, deraſo capite, illinitur. Ficis ammiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cùm permutandæ paſſionis cauſa ex alto in cutis ſuperficiẽ aliquid trahere voluerimus. Alopeciis illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo inſperſum. Extrahentibus emplaſtris, ſcabiemq; extenuantibus vtiliter ammiſcetur. Grauitati aurium & ſonitui, tritum cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum ſcabritiem illinitur.

Expri-

Exprimitur autem ex viridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Synapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime vis feratur, iudicauit: quoniã non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilißimum contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet, & hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersionem suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargicos: & si vehemẽtior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxẽdicum, humerorum, & in quacũque parte corporis ex alto vitia extrahẽda sunt, illitum caustica vi emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: vel si vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtũtur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases,

riases, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescítque in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manúsque plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput sensusq; omnes. Mulierum etiam laßitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatísq; cũ melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleũ ex semine madefacto in oleo expreßóque, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborúmque & coxẽdicum perfrictiones.

EX SIMEONE SETHI.

Sinapi vim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiã lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit verò visui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuit quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile est: trahit enim

quæ

quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum, serpentes fugat.

DE NERIO. CAP. CCV.

NOMINA.

Νήριον, ἢ ῥοδοδάφνη, ἢ ῥοδόδενδρον *græcis*, **Nericon** *&* Rhododendron *latinis, officinis & barbaris* Oleander, *Germanis* Olander, (*Gallis* Rosage, ou Rosagine) *dicitur.* Rhododaphnen *autem Græci dixerũt à rosæ floribus & lauri foliis, quæ fruticis huius præcipue sunt notæ.* Nec *refert quòd* Dioscorides *amygdalæ foliis eius folia comparauerit, lauro enim & amygdalæ non dissimilis magnopere foliorum figura est.* Fecit *idem rosæ flos & arbor, vt eadem gens* Rhododendrum *nominauerit.*

Oleãder.

Rhododaphne cur dicta.

Rhododẽdros quare.

FORMA.

Notus *frutex, amygdalæ longiora & crassiora folia habens, florem rosarum figura, fructum amygdalæ similem, veluti cornu, qui dehiscens lanea natura plenus est, pappis acanthinis simili.* Radix *illi est acuminata, longa, lignosa, gustanti salsa.*

LOCVS.

N*ascitur in hortis, maritimis, & secundum amnes locis.*

TEMPVS.

Quo *mense floribus & fructu prægnans sit* Nerion, *non satis constat: neq; enim vel flores vel fructus eius nobis videre licuit.* Hinc *est quod etiam*

pictura

pictura quam exhibemus iisdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Nerium Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in secundo siccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, asinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominum verò cum vino pota contra venenatorum morsus præsidia salutaria sunt, præsertim si rutæ cōmiscueris. Infirmiora verò animantia, vt oues, capræq;, si aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem illitus discutiēdi vim obtinet. Intrò autē in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus non tantùm hominibus, verumetiam plærisque pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: Rhododaphnen vocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, ruta addita, & è vino pota. Pecus etiā & capræ si aquā biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA. CAP. CCVI.

NOMINA.

Οξυάκανθα Græcis, Oxyacantha Latinis, Officinis Berberis, Germanis Paisselbeer, Berberis. Saurich,

Saurich, Erbsel, Versich, (*Gallis* Espine vinette, ou du Berberis) *vocatur.* Hauddubiè Græci *à spinarum acuminatis cuspidibus* Oxyacantham *dixerunt.*

Oxyacantha vnde dicta.

FORMA.

Syluestri pyro similis arbor est, sed minor & nimis spinosa. Fructum fert Myrto similem, plenum cōfertúmve, rubētem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius delineationis notæ, nulla prorsus reclamante, arbori quam vulgò Berberim *barbara voce nominăt, adamußim respondent.* Nanque *arbuscula est pyri syluestris aspectu, sed humilior, ramis ex interuallo spinosis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxtà & racemo pendulis, gustu acido & subaustero, duobus intus granis, radice numerosa.*

LOCVS.

Multis nascitur locis, syluis nempe, frutetis, campestribus, montanis, siccis & aquosis.

TEMPVS.

Germinat ineunte vere, ab occasu autem Vergiliarum *fructifera.* Per Septēbrem *itaq; ac* Octobrē *menses carpitur, campos syluasq; exornans.*

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha *astringit & desiccat, atque adeò quorundam sententia frigida & sicca in secundo est ordine. Fructus tamen tenuium est partium, & paululum*

paululum quiddam incisiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comestus, alui profluuiũ, & muliebrẽ fluxũ sistit. Radix trita & illita aculeos & spicula extrahit. Abortum facere tradũt, si sensim venter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor vt pyro syluestri similem habet speciem, ita & facultates minimè dissimiles. Quin & ipsi fructus Pyri quidẽ syluestris prorsum atque absolutè austerus est, Oxyacãthes autem tenuium partiũ est, & modicè incidit. Porrò arboris huius fructus, pyri syluestris similis nõ est, sed Myrti potius fructui, rubẽs scilicet & † rarus. Habet verò & nucleos. Cæterũ nõ tantũ esus, sed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque sistit.

† ἀδρὸς *videtur legẽdum, vt est apud Dioscori.*

EX RECENTIORIBVS.

E baccis vinum exprimitur eodem fere vsu, quo vinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini vel melle vel saccharo ad restringendam sitim, depellẽdamq; febricitãtium malaciam, quorum morosum nimis palatum cibum ferre quemcũque respuit. Elãguescẽs appetentia grato huius acore recreatur.

DE OSYRIDE. CAP. CCVII.

NOMINA.

Ὄσυρις *Græcis, Osyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba vrinalis appellatur. Germanicè* Flaschszkraut, Lynkraut, Harnkraut,

Vnser frauuen flachſz; Vuild flachſz, krotenflachſz, Nabelkraut. *Linariam autem dixerunt recentiores à foliis quæ lini faciem referre videntur.*

Linaria quare dicta.

FORMA.

Virgultum ſarmentúmve nigrum eſt Oſyris, tenues virgas lentáſque habẽs. In quibus foliola ſunt terna, & quaterna, modò quina, interim & ſena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato ſubrubeſcentia. Iam ſi rem diligenter expendas, nullam delineationis notã Oſyridi traditam, in Linaria dicta hodie deeſſe reperies. Siquidem hæc cauliculis fruticat nigricãtibus, & qui ob ſuum lentorẽ haud facile franguntur, tenuibus, atris quoque foliis, Lini facie. Concolori denique ſemine tantiſper dum matureſcit, poſtquam ematuruit rubeſcente. Seneſcentes quoque ramuli nigritiã in ruborem vertũt. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, qui Linariam eam eſſe herbã tradit, quæ Dioſcoridi Oſyris dicitur, floremq; habere luteũ inquit. Reſpondet etiam per omnia pictura,

LOCVS.

Paßim in campeſtribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate tota & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Oſyridi amara ineſt qualitas, & obſtructiones aperiendi, adeóque vt calida ſit neceſſe eſt. Amara nanque,

nāque, Galeno lib. iiij. cap. x. de simpl. medicamēto. facult. teste, qualitate prædita, omnia calida sūt. Sic etiam eodem authore lib. v. cap. xi. eiusdem tractationis, singula quæ poros & meatus expurgant, ab infractuq; liberant medicamēta, calida sunt & tenuium partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam esse asserunt. Et certè præter ea quæ iam dicta sunt, vel hoc vno argumento erroneam illorum sententiam confutare omnium maximè licebit. Cùm etenim Linariæ vrinam mouendi facultatem inesse scribant vulgares etiam herbariј, colligitur illam nō esse frigidam & humidā, quando Galeno libro iam citato cap. xij. attestante, omnia quæ vrinam ducunt ex acriū atque adeò calidorum & siccorum sint genere. Linariæ nō est frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctū potū morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Osyridi, ex qua medicamenta ad extergēdam leuigandamq; cutem, Græci κορήματα vocant, fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iecinore consistētes obstructiones adiuuat.

κορήματα enim non solum scopas, vt quidam arbitratur, verumetiam κόσμητρα, Suida & Phauorino testibus, hoc est, comptoria & venustantia faciem medicamenta Additio.

Græci dixerunt : è quorum ſanè numero Oſyris eſt, quæ cùm amara ſit, extergere etiam quæ ſunt in corpore, facie potiſsimum, maculas poteſt. Hinc rectè Plinius ex eius foliis mulieribus, vtpote quę plus aliis comere & venuſtare faciem ſolent, ſmegmata fieri tradit.

EX AETIO.

Oſyris eſt herba ſubfruticoſa, tenuibus virgulis, fractioni renitentibus, foliis Lino *ſimilibus, nigris primo, poſtea ſubrubeſcentibus, guſtu amaris, vnde regio morbo conferunt.*

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Oſyridis *foliis faciũt. Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem priuſquam matureſcit ſemen conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluũ ſiſtunt. Poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medẽtur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur.*

DE OCIMO. CAP. CCVIII.

NOMINA.

Ὤκιμον *Græcis,* Ocimum *Latinis, recentioribus Græcis* βασιλικὸν, *id eſt, regium appellatur, quod nomen apud omnes noſtræ ætatis herbarios & officinas vſurpatur. Sunt tamen quibus* Ocimum *gariophyllatum nominetur*. Germanicè Baſilien, *vel* Baſilgram, (*Gallicè* du Baſilic) *dicitur*. Ocimum *autem quibuſdam à naſcendi celeritate*

celeritate dictum est. siquidem à satu tertio statim die emicat. Quod verius Ocimo videtur cōuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est, sic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione, quæ citò significat. Proinde sunt qui significantius per z scribendum ducant Ozimū, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota suauissimum spiret odorem. Ab eodem odore, quòd basilica & regia domo dignum sit, Basilicum hodie nuncupatur. Ozimum cur dictū. Basilicū.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi cōminiscūtur genera: vnum latiora folia habens, quod priuatim Basilicum: alterum angustiora, quod Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex vno promiscuè semine nobis nata. Primū maioris discriminis ratione Ocimum exiguum, Germanicè Klein Basilien, nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè Mittel Basilien. Tertium magnum, Germanicè grosz Basilien vocauimus. Neq; enim nisi foliis solis distare videntur, quæ in primo genere exigua admodum sunt, in altero verò paulò latiora, in tertio primi respectu latissima. Odor autē omnibus tribus vnus idemq; est.

FORMA.

Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio Mercurialis, diluti viroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum superiore: flosculo candido, semine pullo nigróve,

cui cortex obducitur. Radix vna descendit in altitudinem, craßior & lignosa, cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Paßim in figulinis vasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimum. In hortis etiam satũ prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽsib. floret, dein semẽ producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copiosè comestum oculorum aciem hebetat, aluum emollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, ægreq; in ventre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum vino Chio oculorum doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit, eorundémque fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati vrinæ, inflatísque conuenit. Olfactu per nares attractum, copiosa sternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porro instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sũt qui Ocimum cauent minimeq; comedũt, quandoquidẽ manducatum, & in sole positũ vermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quòd si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

EX GALENO.

Ocimum excrementiam humiditatem habet, proinde nec commodum est quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum & concoquendum vtile est. Plærique hoc etiam vt opsonio vtuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritũ fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim vbi quis quotidie ollam soli expositam calfecerit. Sed hoc sanè à vero abest. Id porrò verè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris vitia, ideoq; capras id aspernari: hominib. quoque fugiendum censet. Adiiciunt quidã, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum, & in sole positum, vermes afferre. Alij verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, qui ederit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nã id esse capras, nec minus quã

mēthā & rutham scorpionū terrestrium ictibus, marinorúmque venenis mederi cū vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficiētibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, et inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex vino. Stomacho quoq; esse vtile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiā cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinem excreantibus, in vino. Contra duritiā præcordiorum illinitur mammis. Extīguit quoq; lactis prouentum. Auribus vtilißimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitū. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SIMEONE SETHI.

Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parum inter se dissentire Dioscoridem, Galenũ & Plinium, ita vt vix pugnantes illorum sententias conciliare poßis. Quare consultum erit vt hic, quemadnodum in aliis etiam, Galeni amplectaris opinionem, qui quodammodo inter hos medius interiectus, commendat exteriorem eius vsum in iis quæ σύμπεψιν, καὶ διαφόρησιν, id est, concoctionẽ & discußionem desiderant: damnat verò internũ ob excrementitium humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plærasque alias Dioscoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.

DE ORIGANO. CAP. CCIX.

NOMINA.

Ορίγανος Græcis, Origanus vel Origanũ Latinis, officinis nomen suum retinuit, Germanis Vuolgemut, Dosten, Braũdostẽ, vel bergmuntz, (Gallis Marioleine d'angleterre) nominatur. Origanum verò quòd montibus gaudeat appellationẽ apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρυς, id est, monte, & χαρᾶς, gaudio. Herodianus quòd visum exacuat nomẽ duxisse testatur, ab ὁρᾶν visere, & γανῶ clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grammaticus nomen ex aduerso datũ putat, à ῥιγῶ, quod est algeo, fieri ῥίγανον, quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen Origanũ vnde dictum.

sensu,

sensu, quòd minimè refrigeret.

GENERA.

Heracleoticum. *Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse constat. Est enim* Heracleoticum, Onitis, Tragoriganum, *& syluestre.* Primũ *ab* Heraclea Ponti *dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt.* Onitis. *Onitis, quòd ab asinis impeteretur, ac in* Tragoriganum. *cibo gratum esset. Tragoriganum, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quòd* Syluestre. *eius pabuli voluptate animal hoc carperetur. Syluestre, quòd sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterùm quum in tanta cum nomenclationum, tum historiæ ambiguitate varietateq́; tam Græcorum quàm* Latinorum *non facilè sit quicquam in solidum de his statuere, satis sit vnum genus, syluestre nimirum & vulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, vt* Paulus *ait, vtcũque nominibus distinguantur, vna tamen omniũ sit facultas, adeoq; inre admodum incerta, multũ operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui.*

FORMA.

Vulgare. *Origanũ vulgare fruticulus est, tam foliis quàm ramis Serpyllo syluestri similis, com inte supra cacumen vmbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo præditi emicant. Ex qua sanè delineatione satis liquet, Origanũ hoc vulgare, Tragoriganũ, vel saltem eiusdẽ*

speciem

speciẽ quandã esse, quod hoc vt Dioscorides refert, foliis & ramulis syluestri Serpyllo simile existat.

LOCVS.

Montibus cliuosisq; locis gaudet Origanum nostrum, passimq; in his propter sepes nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani species, Galeno & Paulo testibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticũ excalfacit, vnde decoctum eius cũ vino potum venenatorum morsibus prodest: cum passo autem iis qui cicutam, aut meconium: cum oxymelite iis qui gypsum aut ephemerum hauserũt. Ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli mensura potum cum aqua mulsa, atros humores per aluum ducit, mensesque ciet. Linctum ex melle tussibus medetur. Prurigines itidem, scabies, regiúmque morbum, decoctum eius cũ in balnea descensum est, iuuat. Succus eiusdem adhuc virentis, tonsillas, columellas, orísque vlcera sanat. Per nares cum oleo irino infusus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu opsoniorum vomitorium medicamentum, omnibus iis in ære Cyprio sub Canis ardenti æstu per quadraginta dies insolatis. Herba verò substrata serpentes fugat. Onitis

eadem

eadem quæ Heracleoticum Origanum præstat, non tamen eadem efficacia. Syluestre priuatim foliis et floribus cum vino potis, venenatorū morsibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, vrinam mouent, bonam faciunt aluum, si decoctum eius bibatur: biliosa enim deiiciunt. Lienosis cum aceto pota vtilia: cum vino autem his qui Ixiam hauserunt. Menses ducunt. Tussientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Est et efficax potio, quare cibum fastidientibus, & stomacho male affectis, & acida ructātibus datur. Item iis quibus † à maris iactatione nausea, & hypochondriorū calor excitatur. Oedemata cum polenta illita discutiunt.

† aliâs repletione.

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior est Onitide. Syluestris verò vtraque valentior. Omnes autē incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adstrictionis assumpsit.

EX PLINIO.

Origani priuatim vsus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos scorpionésque in vino albo. Luxata & contusa in aceto & oleo & lana. Tragoriganum vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum potum viperæq; ictum efficacissimum, stomachóque acida ructāti & præcordiis. Tussientibus quoque cum melle datur, &

pleuriticis,

pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium serpentes fugat. Percußis esui datur decoctum. Potu vrinam ciet. Ruptis, conuulsis medetur cũ Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item scabiem, pru iginem, psoras, in descensione balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonsillis quoque & vuis medetur. Capitis vlceribus. Venena opij & gypsi extinguit decoctum, si cũ cinere & vino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cũ hordeacea farina. Ad arterias asperas cũ gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Craßiores pituitas & nigras extenuat coctũ cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laßi perunguntur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitũ. Reliquias purgationum à partu.

DE ORCHI. CAP. CCX.

NOMINA.

Ὄρχις ἢ κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis et Cynosorchis Latinis, testiculus canis officinis, Germanis *Testiculus canis.*

Orchis cur dicta. Cynosorchis.

manis Knabenkraut, (*Gallis* Du Satyrium) *vocatur. Orchis dicta hæc herba est, quod radices sibi inuicẽ haud secus atque duo testiculi cohæreãt. Cynosorchis verò, quòd canum testiculis similem radicem habeat.*

GENERA.

Orcheos duo esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in vniuersum maior quàm fœmina proceriórque est, vt pictura ipsa pulchrè declarat. Estq; duorum generum. Vnum latioribus foliis & candicantibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam vocauimus. Alterum quod angustioribus foliis, & maculosis magis, floribúsque purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliam nũcupauimus. Fœmina itidem duorum est generum: vna enim maior, altera minor est, vt pictura satis demonstrat.

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata, oleæ molli similia, angustiora tamẽ, leuia & longiora. Caulem dodrãtali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo similem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam verò plenam.

LOCVS.

Nascitur locis, Dioscoride autore, petrosis et arenosis.

nosti. In Germania certè nostra in hortis & pratis, locisq; sabulosis copiosè prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusq; dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius sicciusq; tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix editur vt bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edāt viri, mares generari: minorē verò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibēdam dare, vt ad venerea excitent: aridam verò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam videtur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera verò, minor videlicet, cōtrà non modò non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & vitia partiū earum erumpētia, cum polenta illita radix sedat, vel per se trita. Eadē ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

DE ORCHI SERAPIADE.
CAP. CCXI.

NO-

NOMINA.

Ορχις σεραπιας, ἢ τρίορχις, *Paulo & Aetio testib. Græcis dicitur. Orchis siue testiculus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionē non habēt. Germanicè* Raguurtz, (Gallicè Espece de Satyrium qui a trois racines bulbues) *dicitur. Serapias autem ab* Andrea *medico ob multos radicis vsus, vt inquit* Dioscorides, *appellata est. Sunt qui à Sarapi* Alexandrinorum *deo nominatam velint, propter lasciuiam impudentem, qua is deus* Canopi, *vbi tēplum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. suæ geographiæ libro. Triorchis verò, manifesto ex ea appellatione argumēto, quod non duabus, sed tribus testiculatis radicib. in terra nitatur. Qua vna quidē re facilè à priorib. discriminātur Orchibus.*

Serapias quare dicta.

Triorchis cur dicatur.

GENERA.

Duo esse Orchis Serapiadis seu Triorchis genera, res ipsa satis monstrat. Etsi enim in foliis ac radicibus nihil aut parum discriminis habeant, tamen in floribus manifestè differre videntur. Nam alterum genus, quod nos marem vocauimus, florib. constat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum verò, quod nos vt certius à priori discerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuersis coloribus distinctos, purpureo videlicet, candido, viridi ac nigricante, inferioreq; parte fuci planè effigiem exhibent.

Triorchis mas.

Triorchis fœmina.

FOR-

FORMA.

Folia habet Porro similia, oblóga, latiora & pinguia in alarum cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, subpurpureos flores. Radicem minimis testiculis similem.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campestribus.

TEMPVS.

In fine Maij mensis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nusquam inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores disiiciendi vim obtinet, atq; vlcera expurgat. Herpetas cohibet. Fistulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compescit, vlceraq; putrescentia & maligna oris sanat. Cum vino pota aluum sistit. Feruntur de hac etiam quæcunque de Cynosorche dicta sunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerē non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & vlcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò magis desiccat, adeò vt & putrescentia contumaciaq; vlcera sanet. Habet etiam quippiā subadstringens, ac proinde ventrem in vino potus sistit.

EX PLINIO.

Eius radices sanāt oris vlcera, thoracis pituitas, aluum sistunt è vino potæ.

DE OENANTHE. CAP. CCXII.

NOMINA.

Saxifraga rubea, Oenāthe quare dicta. Filipendula.

Οἰνάνθη, ἢ λευκάνθον Græcis, Oenanthe Latinis, Filipendula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis Rot Steinbrech nominatur. Oenanthe autem dicta hauddubiè est quòd cum vino floreat, Leucanthon verò à florum quos producit candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quasi ex filo quodã pendere videntur, appellatam esse cõstat.

FORMA.

Folia Pastinacæ sylvestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, semen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palàm apparet, Oenanthen eam esse herbam, quam ætas nostra Filipendulam vocat, quòd nulla prorsus sit nota quæ illi non conueniat. Foliis enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ vulgò Petroselinon hodie appellatur foliis similia sunt. Hinc est quòd in vulgaribus herbariis scribatur folia Petroselino similia habere: quamuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores deniquc illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoque multa, quinque interdũ aut sex, nonnunquam etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, vt ait antiquus herbarius,

rius, habentes: ita vt hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quòd scilicet Oenanthe easdem quas Filipendula, sicut ex paulò pòst dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore, quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum est Filipendula, ita vt non temerè hanc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cum mulsò ad secundas eiiciendas bibuntur. Radix cum vino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas eiicit, vrinæ stillicidio, morbóque regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundásque pur-

gant. Tußim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix vesicæ vitiis medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

DE OXY. CAP. CCXIII.

NOMINA.

Trifoliũ acetosum. Alleluya. Panis cuculi. Oxys quare dicta.

Ὀξύς Græcè, Oxis Plinio & Latinis, Trifoliũ acetosum & Alleluya officinis, vulgò Panis cuculi, vel quòd cuculus auis eo vescatur, vel quia hoc erumpẽte, cuculus vocem suam ædere incipiat Germanis Saurerklee, Buchklee, Buchãpffer, Buchbrot, Gauchklee, Guckgauchklee et Hasenklee (Gallis Pain à coquu) appellatur. Oxys verò ab acido sapore dicta est.

FORMA.

Humilis herba est, longis tantùm pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifoliũ proferẽs, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum longam, geniculatã ac rufam. Antiquus et manuscriptus herbarius putat hãc herbam eße Lotũ satiuam, cuius certè sentẽtiam, quò d à Dio-

à Dioscoride nõ describatur Lotus, neque probo neque improbo. Cur tamẽ non sequar, facit quòd herba quam Alleluya barbari vocant, non sit satiua, sed passim in syluis & aliis locis vmbrosis nascatur futuræ tempestatis prænuncia. Siquidem appropinquante aliqua tempestate, arrigitur contrà tanquã tempestati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nã in syluis circa petrosa et aquea loca nascentẽ cõspeximus. Nullibi autem copiosiorem quàm Tubingæ in primo statim cõscensu mõtis Austriaci ad dextram prouenire vidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio mense floret, dum scilicet cuculi vox primùm exauditur, atque hinc Cuculi panem dictam esse puto, vt dictum est antea. Obseruatum autem est à nobis, atque adeò multorum aliorum experiẽtia cognitum, quòd eius herbæ copiosi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà siccitatem.

TEMPERAMENTVM.

Quum acidũ in gustu saporem præ se ferat, idẽ cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & siccum, euidentissimum est.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad stomachum dissolutum: edunt & qui enterocœlen habent.

Vlceribus, vulneribus & fistulis, potißimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & vt summatim dicam, easdē quas Oxalis, acetosam nostri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI. CAP. CCXIIII.

Ophris vulgò Elleborus alb⁹ dicitur, praetēsis herba quae praecedūt, aut nobis sunt, aut nomen retinent, ob id à nobis omissę.

NOMINA.

OPhrin hanc herbam nominare placuit, quòd inuenerim plantam binis duntaxat foliis cōstantem hac appellatione insigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea est quae Durchuuachs, *hoc est, Perfoliata vocatur, ideóque hanc à geminis foliis* Zuueyblatt *nominauimus.*

FORMA.

Caulē à radice singularem ac rotundū emittit, per bina quae tantùm habet folia penetrantē, à cuius medio ad summū vsque calyculi multi sunt, & in his veluti linguae dissectae nutantes flosculi. Radix verò illi subest tenuis, adnascentes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

LOCVS.

Nascitur in mōtibus, & nullibi maiori copia quā Tubingae in pede montis Austriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, dein statim euanescit. Quapropter hoc potissimũ tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Gustãti glutinosa esse apparet, & quodammodo dulcis, ideoq; calidã & siccam esse coniicere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum mistionem contrahendi & constringẽdi facultate præditam esse nemini non constat. Hinc est quòd ad rupta, & vulnera conglutinanda hac herba commodè vtantur recentiores.

DE ORMINO. CAP. CCXV.

Orminũ oruale quod aurũ valet, & toute bonne ab insigni virtute Gallis dicitur.

NOMINA.

Ορμινὸν *Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricũ officinis, Germanis* Scharlach (*Gallicè* Asparge sauluage, ou Oruale) *appellatur. Orminon autem Græcis hauddubiè dictum est, quia Venerem extimulat.* *Gallitricũ* *Orminon cur dictũ.*

GENERA.

Ormini duo sunt genera. Vnum satiuum, quod Gallitricum simpliciter nominant, & Germanicè Scharlach. *Alterum syluestre, quod alio nomine Saluiam Syluestrẽ herbarii vocãt. Germani* Vuilden Scharlach, oder Vuilde Salbey. *Saluia syluestris.*

FORMA.

Orminum satiuum herba est foliis Marrubio similis, *Orminon satiuum.*

milis, caule quadrangulo, semicubitali, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, ad radicē versus nutantes, in quibus semen est. Ex qua delineatione abundè liquet herbam quam hodie Gallitricum vocāt, esse Orminum satiuum: hæc enim foliis Marrubio similis est, nisi quòd sunt maiora & mirificè odorata: caule semicubitali, quadrangulo, ab imo rufescente, calyculis circa caulem siliquarum effigie prominētibus, & ad radicē deorsum spectātibus, in quibus semen nigrum & oblongum includitur: flosculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis. Sylueſtre priori non admodum dißimile est, foliis satis ad Saluiam accedentibus, rugosaq; asperitate præditis: caule sesquipedali, leniter hirsuto, in quadrāgulum striato: floribus è cœruleo in purpureum vergentibus, ad aquilini rostri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad summum quatuor semina, parua, rotunda & fuluescentia reperiuntur.

Sylueſtre.

LOCVS.

Satiuum nusquam non in hortis satum prouenit. Syluestre autem paßim omnia prata exornat, suaq; sponte in iis nascitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Orminū calidū & mediocriter siccū est, id quod amaritudo

amaritudo atque adstrictio in gustu satis mõstrãt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur semen satiui cum vino potum Venerẽ stimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata discutit. Surculos extrahit. Herba ipsa illita eadem potest. Syluestre vehementiorem facultatem habet, quare vnguentis miscetur.

EX PAVLO.

Orminum Venerem stimulat, oculorũ crassities cum melle repurgat, œdemata discutit, & extrahit aculeos. Syluestre domestico est valentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem stimulandam, & ad oculorũ argema & albugines valet. Vtroque genere tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se illito ex aqua. Folia ex aceto imposita, panos per se vel cum melle discutiunt. Item furunculos, priusquam capita faciant, omnesq; acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam easdem facultates suo Gallitrico attribuunt: potissimum autem conferre ad albugines & oculorum caliginem tradunt, vt hinc etiam colligi possit, herbam hãc Orminõ esse Dioscoridis.

DE OROBO. CAP. CCXVI.

Eruum prius semine in cunei modum figurato, cicercula magis videtur.

NOMINA.

Ὄροβος Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ Græcam appellationem retinuerũt. Germanis Eruen (Gallis noer Vesse, ou des ers) ad imitationẽ Latini nominis, appellari possunt.

GENERA.

Duo sunt genera Erui: vnum enim candidũ, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter se nisi floribus & radicibus differũt, quemadmodum pictura affabrè monstrat. Rufum verò syluestre est, suáque sponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

Exiguus frutex est, tenuis, angustis foliis, floribus vel candidis, vel in candido cœruleis aut puniceis, seminibus in siliquis sine septo cylindraceis, quẽadmodum pisa, se inuicem tangentibus.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plærunq; luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, iisdemq́; semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat quidem Eruum excessu secundo intenso, calefacit verò primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatem facit Eruum, ventrẽ turbat, sanguinemq́; per vrinam ducit si comedatur. Coctũ

tamen

tamen appositum boues saginat. Farina eius bonam facit aluum, vrinam cit, corporis colorem commendat. Frequentior in esu aut potu sanguinem cum torminibus per aluum & vesicam ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aspredinem cutis in facie, eiusdémque maculas & reliquum corpus. Nomas, gangrænasq́; cohibet, & mammarum duritias emollit. Fera vlcera, carbunculos, fauosq́; rumpit. In vino macerata canum, hominum, viperarũq́; morsus illita sanat. Cum aceto autem difficultates vrinæ, tormina & tenesmos lenit. Prodest etiam iis qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle sumpta. Decoctum eius fouendo perniones, & in corpore pruritus sanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incîdit, extergit, atque obstructiones expedit. Caterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Hominum cibis prorsus hoc semen damnatur: est enim & insuauißimũ & praui succi. Eruo autem instar lupini præparato ex melle vtimur, vt medicamẽto crassos pulmonis thoracisq́; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

DE ORE OSELINO.
CAP. CCXVII.

NOMINA.

Ὀρεοσέλινον, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Graecis. Syluestre Petroselinum, & Apium montanum latinis, officinis & barbaram sectantibus medicinā Petroselinum dicitur. Id quod hinc accidisse puto, quòd linguae Graecae inscitia, Oreoselinum dictionem in Petroselinum mutauerint: vel quia simpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroselinum syluestre, ad differentiam nimirum Macedonici, quòd verè est Petroselinum veterum. Germani Petersilgen vocāt. Nos teutsch Petersilgen, oder Peterlin (Galli du Persil des montaignes) nominauimus, vt discerneretur à Macedonico, de quo suo dicemus loco.

Petroselinum officinarum Petroselinum syluestre.

FORMA.

Caulem habet vnum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutae similia, multò tamen tenuiora. In his semen oblongum, acre, tenue, odoratum, Cumino simile. Ex qua sanè descriptione sole clarius apparet, Petroselinum officinarum esse Oreoselinum veterum: caule enim vno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos spargit capitulis Cicutae, tametsi multò tenuioribus: in iis semen, acrimoniam gustu praeferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obstat quòd in plaerisque exemplaribus Dioscoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus subest, quòd scilicet

Dioscoridis locus emēdatur

scilicet non μηκωνίῳ παρεμφερῆ, hoc est, Papaueri similia, sed κωνείῳ, id est, Cicutæ legendum sit. Id quod in primis confirmant ea quæ scribit Plinius libro decimonono capite octauo, in hunc modũ: Oreoselinum est Cicutæ foliis, radice tenui, semine Anethi, minutiore tamen. Quòd si tamẽ hæc sentẽtia minus arriserit, nihil moror quin dicas Petroselinum germanicum, cùm forma parum admodum à vero Petroselino distet, vt palàm sit vtriusque picturas intuenti.

LOCVS.

Nascitur in locis petrosis & montanis, vnde etiã nomen accepit. In Germania verò nostra in hortis paßim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽse floribus & semine prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Calidũ est in secundo gradu extenso, siccum verò in medio tertii.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in vino pota vrinam cient. Mẽses etiam ducunt. Miscetur antidotis, necnon medicamentis vrinam cientibus & excalfaciẽtibus. Nõ hallucinari nos oportet, existimantes Oreoselinum esse quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc est Petroselinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioscorides,

ſcorides, tamen cauere non potuit quin poſteritas medicorum Oreoſelinum eſſe Petroſelinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoſelini ſimilis Apio vis eſt.

EX PLINIO.

Oreoſelinum vrinæ & menſtruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è vino.

DE OIS. CAP. CCXVIII.

NOMINA.

Sorbus. OH Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ὄα καὶ οὔα, Gale. teſte, Latinis verò Sorba appellantur. Officinæ Latinam nomẽclaturam retinuerunt. Germanis Speierling, vel Sporopffel corrupta puto voce pro Sorbopffel (Gallis Vng Cormier) nominãtur. Vel ſic ab auſteritate vocata ſunt, quaſi mâla auſtera.

Sorba.

GENERA.

Duo ſunt genera Sorborum Theophraſto. Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib. iij. de hiſtoria ſtirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & maſculã ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quòd aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minusq; odorati.

Plinius quatuor Plin. lib xv. ca. xxi. in Sorbo quatuor differentias latinos noſſe memoriæ prodidit: aliis enim eorũ ait, rotunditas mâli eſt, aliis turbinatio pyri, aliis oua-

ta

ta species ceu mâlorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturã eius generis damus, quod turbinatum pyri instar fructum ædit, qui Germanis Sporbirn corrupta voce pro Sorbirn aut quasi austerum pyrum dicitur. differentias Sorborum ponit.

FORMA.

Sorbus arbor est procera, recto caudice, cortice leui, pinguiusculo, colore ad flauũ albicãte, cuius folia pediculo singulari prolixo, neruaceoq́;, in versus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus vnum fiat, ad neruũ vsque laciniatũ, verum ampliusculo interuallo distantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius accessione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, verùm ambitu serrata, breuioraq́; sunt, nec in extremum acutum mucronata, sed in rotundius orbiculata. Flos racematim singulari petiolo, è multis minutis & candidis constans. Fructus vel orbiculatus, vt dictũ est, vel ouatus, vel pyri instar turbinatus. Radices haud multas, nec altè descendentes, validas tamen & crassas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophrasto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus suos Sorbus ostentat.

TEMPERAMENTVM.

Adstrin-

Adstringentem obtinet qualitatem Sorbus, sed multò imbecilliorem quàm Mespilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba malorum colorem referentia, necdum maturescentia, dissecta & in sole siccata, cùm mādun tur aluum sistunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco iñ eundem vsum sumitur. Potest idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adstringunt, sed multo fortius Mespila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatißimè exhibentur. Sorba maiori cū voluptate sumuntur: prorsus enim initio nihil acerbi vti Mespila habent, sed succus eorum citra acerbitatem duntaxat: austerus est. Illud porrò neminē puto latere, hæc omnia parcè, non largè vt ficus, vuasq; esse comedenda. Nequaquam enim eis vt cibis, sed magis vt medicamentis egemus.

DE OPHIOGLOSSO. CAP. CCXIX.

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

H*Erba hæc appositißima voce Græcè* ὀφιόγλωσσον *appellari potest, non quòd sic eam veteres aut recentiores Græci nominauerint, sed quòd cū Germanica nomenclatura optimè quadret. Neque enim certò constat an Græcis, & sub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter vt nouam ei inderemus appellationem necessum erat: meliorem verò hac ipsa quam retulimus, inuenire*

vire haud potuimus. Latinè *Ophioglossum, aut lingua serpentina dici potest:* Germanicè *enim* Naterzunglin (*Gallicè* Langue de Serpent) *vocatur, à forma & figura quam refert. E singulis namque foliis singulari pediculo prodit, quod ligulam serpentis forma sua referre videtur, vt pictura affabrè monstrat.* Lingua serpẽtina.

FORMA.

Folium vnicum obtinet pingue, digiti longitudine Plantagini aquaticæ vocatæ haud dissimile, è cuius sinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris insidet, quod serpentinæ linguæ vocati lapilli similitudinem refert.

LOCVS.

Copiosè in monte prope Tubingam *Austriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis sita.*

TEMPVS.

Maio mense reperitur, subinde autem euanescit, ac nusquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Citra caliditatem insignem exiccat, id quod gustus satis docet.

VIRES.

Vulneraria est herba, maligna siquidem & curatu difficilia vulnera sanat. Tumores etiam discutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

DE XANTHIO. CAP. CCXX.

Xanthium ad portam Antoninam frequens, cancrorum ardori extinguendo efficax.

NOMINA.

Lappa inuersa. Xanthion vnde dictum.

Ξάνθιον, ἢ φάσγανον Græcè, Xanthium Latinè nominatur. Ab herbariis nostræ tẽpestatis Lappa minor et Lappa inuersa vocatur. Germanicè Bettlersleusz, oder Bubenleusz. Xanthion dictũ, quòd ξανθάς, hoc est, flauos capillos faciat.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, angulosum, & in ipso alas multas. Folia Atriplici similia, incisuras habentia, odore Nasturtii. Fructum rotundum ceu grandem oliuam, aculeatum ut Platani pila, contactu vestibus adhærentem. Ex qua quidẽ delineatione nemo non videt herbam cuius picturam damus esse Xanthion, quòd illi omnes notæ ad amußim respondeant. Caule enim est cubitali, pingui, anguloso, crebras fundente alas, foliis Atriplicis incisuras habentibus, Nasturtiũ manifestißimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo, rotundo, ut Platani pila spinoso, contactu vestes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris estur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Nascitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsve exiccatis.

TEMPVS.

Fructus autumnò maturescit, quo sanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cùm

Cùm discutiendi vires habeat, facilè colligitur temperamēto esse calido & sicco præditum, id quod ex sapore etiam, qui est amarus & subacris, deprehendi potest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potest *fructus antequam penitus inarescat collectus, tusus, & in fictili vase reconditus, capillos flauos reddere, si quis cum vsus exigit, tryblij pondus ex eo sumens, tepidáque aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alij cum vino tusum ipsum reponunt. Fructus etiam commodè tumoribus illinitur.*

EX GALENO.

Xanthion vocatur etiam Phasganion. Fructus discutiendi facultatem obtinet.

DE XYLO. CAP. CCXXI.

NOMINA.

XYlon & Goßipium Plinio & aliis Latinis *dicitur. Græci, quòd sciam, eius nusquam meminerunt.* Barbaris ac Arabibus *Cotum &* Bõbax *seu* Bombasum, *Germanis* Baumuuoll, *Gallis* Plante cotonier) *appellatur. Linum eius cotonium vulgò vocatur, sicut lanugo ipsa cotonum. Ab huius generis planta vestes xylinæ, & lina xylina nominata sunt.* Iurisconsulti *lanam hanc ligneam nuncupant.*

Goßipion. Cotum. Cotoniũ. Cotonũ. Xylinæ vestes. Lana lignea.

FORMA.

Frutex est exiguus, folio vitiũ, sed minore, flori-

 bus

bus luteis in medio purpurascentibus, fructu barbatæ nuci simili, lanugine pleno, quæ netur in linum candidißimũ, mollißimumq́;. Nux autem ipsa cum hiascens fatiscit, lanuginis globos repræsentat.

LOCVS.

Superior pars Aegypti in Arabiam vergens, Plinio lib. xix. capite primo teste, fruticem hunc gignit. In Creta etiã nascitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam insula. Nunc in Germaniæ nostræ hortis plantatur, vt plurima alia peregrina, nobis antea prorsus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex est, vt simulatque adoleuit, quod duorum mensium spacio accidit, nũquã desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, vt annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam esse statuunt.

VIRES. EX ARABIBVS.

Foliorum succus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tußi & thoracis vitiis. Oleo seminis emaculantur lentigines & faciei pustulæ. Semen etiam eius genitale semẽ procreat.

DE PARTHENIO. CAP. CCXXII.

NOMINA.

Παρθένιον, ἀμάραχον, χαμαίμηλον Græcis: Parthenium, Amaracum, Solis oculus, Millefo-

Millefolium Latinis: *Thuſcis Cauta, officinis & herbariis Cotula fœtida dicitur.* Germanis Krottē dill, Hundſzblum, Vuild Chamillen (*Gallicè* Eſpergoutte, ou Matricaire.) *Cæterùm cogitabunt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quē alio nomine Sampſychon Græci vocant, vt ſuo loco fuſius dicemus.* *Cauta. Cotula fœtida.*

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo, guſtuq́; amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè et per omnia herbæ illi quæ hodie vulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea foliis eſt Coriandri tenuibus, flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Foliis autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq́; ſunt, conſtare ſcias. Sic enim vtriuſque folia ſimilia ſunt, vt Coriandrum Partheniј, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia videatur. Quod vt diſertè innueret Dioſco. φύλλα λεπτά, *id eſt, folia tenuia dixit, vt ſcilicet hac voce latiora, quæ in infima ſunt Coriādri parte, ſecluderet. Quod autē de iјs foliis Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè li-*

quet. De tribus siquidē herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ sanè inter se congeneres, atque foliis admodum similes sunt, ordine agit, quod nunquam fecisset, si nulla inter has similitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmum tamen foliis ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc nostram confirmat, quòd aliqui Parthenium, ob similitudinem quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam similis enim est Chamæmelo, vt frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quòd ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatū sit Parthenium, quod fieri minimè potuisset si ad latiora Coriandri folia Dioscorides respexisset. Præterea esse Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thusci indiderunt satis declarat: Cautam enim appellauerunt, vnde diminutiuum Cautula deductum est, & tandem corrupta voce Cotula. Fœtidam autem esse, grauis odor qui in ea omniū maximè sentitur, euidēter declarat. Nequaquā itaque ea esse herba potest, quam Matricariam vulgò vocant, vt Hermolaus, & alij multi docti viri hūc sequētes putāt: quòd huius folia latiora sint, quàm vt cū Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus foliis cōparari queant, tātùm abest vt similia sint. Huc accedit, quòd omnium maximè euertere videtur aduersariorum sententiam: nemo vnquam ex recentioribus

Cotula vox vnde deducta.

Parthenium non est Matricaria.

tioribus

tioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioscorides, Paulus, & alij veteres assignant, vt etiam hoc nomine Parthenium nõ possit esse Matricaria herba dicta vulgò.

LOCVS.

Nascitur inter segetes & iuxta semitas, intermixta ferè semper Chamæmelo. In hortorũ etiam sepibus, Plinio teste, prouenit.

TEMPVS.

Primo statim vere, Maio potissimum mense, erũpit, ac totam æstatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud instrenuè, Galeno autore qui Amaracũ vocat, calefacit, nõ autẽ vehemẽter desiccat. Itaq; in caliditate tertij est ordinis, in siccitate verò secũdi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melãcholicis prodest. Herba ipsa floribus dẽptis à calculosis & asthmaticis vtiliter bibitur. Decoctum eius ad incidẽdum prodest in vuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra vertigines vtilis & calculosis. Ad insidendum decoctum in duritia vuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicitque cuius causa vellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subiicere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superstitiosum.

DE POLYGONATO.
CAP. CCXXIII.
NOMINA.

Πολυγόνατον *Græcis, Polygonatum Latinis dicitur. Officinis, item herbariis & vulgo, sigillũ Salomonis, Germanis* Vueiszuurtz, (*Gallis* Signet de Salomon) *hoc est, radix alba nominatur. Polygonatum autem à radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.*

Sigillũ Salomonis.

Polygonatum cur dictum.

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum verum, latioribus foliis: alterum multò angustioribus, quemadmodum pictura graphicè ostendit. A foliis vtrique nomina sunt indita.

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habẽs, latiora tamen & læuiora, sapore mali cotoneæ aut puniceæ: gustatum enim adstrictionem quandam

dam resipit. Per singulos foliorum exortus cādidos flores promit numero maiore quàm folia, supputatione à radice facta. Radicem habet candidam, mollem, longam, geniculis plenam, densam, grauєolentem digiti craßitudinem obtinentem. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne vna quidem reclamante, adesse cōperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, foliis lauri latioribus, & leuioribus, quæ gustatæ quendam mâli cotoneæ aut punicæ saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radice ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab vnoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illa candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, densa, grauiter olens, digitali craßitudine. Floribus excußis baccæ pisi ferè magnitudine dependent, ex viridi nigricantes, & in quendam ordinem digestæ. Sigillum Salomonium.

LOCVS.

Nascitur in montibus.

TEMPVS.

Maio mense floret, quo etiā tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum mistam habet qualitatem. Est enim in eo adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon fastidiosæ cuiusdam amaritatis explicatu difficilis.

VI.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita vulneribus auxiliatur. Quinetiam vultus maculas delet & aufert.

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam vulneribus illinũt. Sunt etiam qui illo næuos maculásque in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciẽ extergũt & fucant, vt planè nullũ subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIIII.

NOMINA.

Πολυπόδιον *Græcè*, Polypodium, Filicula *Latinè, officinæ Græcam appellationem retinuerunt, Germanicè* Engelsufz, Baumffarr, Dropffuurtz, (*Gallicè* du Polypode) *vocatur.*

Polypodiũ vnde dictum. *Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet, inditũ est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorum cum Filice nuncupauerunt.*

Filicula.

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus viridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LO-

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet vincentem qualitatem, vt facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi vim obtinet. Coquitur autem cũ gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ insparsa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis cõfert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypedium exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in vsu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, vel salsamento, vel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam vel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO. CAP. CCXXV.

NO-

NOMINA.

Marrubiũ Paßium. Πράσιον Græcis, *Marrubium* Latinis, *Prasium officinis vocatur*. Germanis Andorn das vueiblin, Vueiſz Andorn, Marobel, Gottſzuergeſz. (*Gallis* du Marrubium.)

FORMA.

Frutex est ab vna radice ramosus, subhirsutus, albicans, virgis quadrangulis. Folium pollici æquale, subrotundum, hirsutum, rugosum, gustu amarũ. Semen per interualla in caulibus est Flores asperi verticillorum figura. Hæc delineatio adamußim Marrubiũ *Marrubio hodie dicto respõdet. Siquidem singulari radice, angulosis ramulis fruticat, lanuginosum: foliis ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, verticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui succrescit teres & asperum semen.*

LOCVS.

Nascitur circa domicilia collapsa, & īter rudera

TEMPVS.

Colligitur herba in æstate, Iulio potißimũ mense, dum semine est prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium in caliditate quidem secundi ordinis iam completi est, in siccitate verò tertij medij, aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum semine decocta in aqua,

aut

aut viridium expressus succus, datur cum melle asthmaticis, tussientibus & tabidis. Crassa è thorace cum iride sicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, vt menstrua & secundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à serpentibus morsi sunt, & qui letale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus nocent. Folia cũ melle illita sordida vlcera purgant, pterygia nomasq́; cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contusis expressus succus & sole coactus. Cum vino & melle illitus, oculorũ claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Aurium doloribus per se, aut cum rosaceo instillatus prodest.

EX GALENO.

Prasium vt gustu amarum est, ita si quis vtatur consentientem huic sapori actionem habet, iecur ac lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonémque expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit ac discutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem vtuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad auriũ dolores inueteratos adhibent, in quibus vtique obstructionem disiicere, meatumq́; ipsum & explantationes membranarum expurgare necesse est.

EX PLINIO.

Huius folia semenq́; cõtrita prosunt cõtra serpẽtes, pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Iis qui sanguinem eiiciũt eximiè vtile, scapis eius cum panico

panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe, Sunt qui viridis semen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil comparant. In eadem causa Marrubij & Fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Virilium vitiis tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, neruorum contractionibus salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus verò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ vesicæ, & renum vitiis. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare.

DE PERISTEREONE.

CAP. CCXXVI.

NOMINA.

Verbenaca. *Verbena.*

Περιστερεὼν, ἱερὰ βοτάνη Græcè: *Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Colũbina, herba Sagminalis Latinè, herbariis & officinis Verbena vocatur.* Germanicè Eisenkraut, *vel* Eisernhart,

ſernhart, (Gallicè Veruaine,) *hoc eſt, ferraria, quod nomen vt olim, ſic hodie quoque habet.* Peri*ſtereon nomen inditum à columbis, qui in ea verſari plurimum delectantur.* Hierobotane *autem, hoc eſt, ſacra herba ideo dicta, quòd ea olim apud* Ro*manos domus purgabatur, familia luſtrabatur,* Io*uis menſa ad ſacrificium & epulas verrebatur, & fœciales in ſacris legationibus illa coronabãtur, vel vt* Dioſcorides *inquit, quod in expiationibus ſuſpẽſa & alligata mirè vtilis ſit.* Sagminalis *verò, quòd inter ſagmina, hoc eſt, gramina ex loco ſacro, præſertim arce* Capitolij, *cũ ſua terræ euulſa, primum hæc honorem haberet.*

Periſtereon cur dicta.

Hierobo*tane.*

Sagmina*lis.*

GENERA.

D*uo* V*erbenacæ &* Græci *&* Latini *fecerũt genera.* Dioſcorides *& alij* Græci *à plantæ habitu rectam & ſupinam.* Plinius *à ſexu marem & fœminam.* R*ecta* Dioſcoridis, *eſt* Plinij *mas, alioq; nomine* Criſta *gallinacea, à ſerratis foliis quæ gallinaceæ criſtæ formam referunt, dicitur.* R*ecta autẽ nominata eſt, quòd rectis ramulis aſſurgat.* S*upina autẽ* Dioſcoridis, *apud* Plinium *fœmina eſt,* Romanisq; Cincinnalis *vocatur.* S*upinam verò vocarũt, quòd ſemper humi ſupinè procumbat.* Germani *etiã per ſexum genera illa diſtinguunt, vocántque rectam* V*erbenacam* Eiſenkraut das mendle, *ſupinam verò* das Vueible.

Criſta gallinacea.

FORMA.

Recta. Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeuntia, qui ei vnus est magna ex parte, quemadmodum & radix vna. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre videtur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respondet: est enim herba dodrãtalis, interdum verò procerior, quemadmodum ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarißimè palmi altitudinem nõ excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, vt plurimũ, caulis & radix vna. Supina. Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamen & minora per ambitum incisa, colore subcæsio. Radicem habet oblõgam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum delineationis notæ, Verbenæ fœminæ adamußim conueniũt. Siquidem multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno nõ dissimili, nisi quòd minus est & angustius, multis per ambitum incisuris, flosculo ex albore & purpura versicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & cõmunis omnium consensus, à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nũquam est discedendum.

LOCVS.

Vtraque

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potißimum fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque desiccat & adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, vuluarum dolores finire putantur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia vlcera cohibent. Vulnera glutinant, veteráque ex melle ad cicatricem perducũt. Supinæ autem folia & radix in vino pota illitaq́;, aduersus reptilia serpentésve faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regiũ morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida vlcera purgant. Tota autem herba in vino decocta tõsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarissata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores cõuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacẽtibus foliis: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantẽ vt vulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigēes, si ea coronetur patiēs, aut si teratur cū aceto & rosaceo & illinatur, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoque fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dētium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq; vlceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potādum dato: efficacißimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáve febre laborātes. Ad podagricos verò & coxēdicum morbo affectos, vino decocta exhibetur. Succi è radice expreßi collutio ad fistulas commodißima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, et acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium iniici, ac mirum in modum prodest.

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autē pulmonibus, & quos ab iis phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex vino aminæo cochlearibus

quinque,

quinque additis in cyathis tribus vini.

EX SIMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dẽtium dolores sedat, & motos atque concussos confirmat. Oris vlcera sanat. Decoctum eius colicos & calculosos iuuat. Pota iis qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit. Item quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat. Podagricos verò & coxendicis morbo captos, vulneratósque illita sanat.

DE PTERIDE. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Πτέρις, ἢ πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. *Officinæ* Latino nomine *vtuntur. Germanicè* Valdtfarr, (*Gallicè* Feuchiere.) Pteris *autem & pterion ab alis auium, quarum formã in ramulis disposita eius folia referũt,* Græcis dicitur: *pennatus enim, & pennatis foliis frutex* Filix *est.* Filix. Pteris cur dicta.

GENERA.

Duo Filicis *sunt genera, mas scilicet & fœmina. Mas Græcis simpliciter* πτέρις Latinis Filix mas, *Germanis* Vualdtfarr mennle *dicitur. Fœmina Græcis* θηλυπτέρις, *Latinis* Filix *fœmina, Germanis* Vualdtfarr Vueible *appellatur.* Pteris. Thelypteris.

FORMA

Filix mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex vno pediculo cubitali longitudine Filix mascula.

exeuntia, incisa, alarum auiũ modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigrã, crassam, oblõgam, adnascentias appendicésve multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam, esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorum, nõ caulis rationem obtinet) neq; florem, neque semen habet: folia ex vno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, vtroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & vt Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, vt summatim dicam, omnes illi notæ adamussim respondent. Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen vno singulariq; pediculo vt illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquãdo verò rubescens. Quæ descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, vt nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat.

Filix fœmina.

LOCVS.

Nascũtur vbique, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergiliis occidentibus, hoc est, autumno.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paululum habentes adstrictionis, vt euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos pōdere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut veratri nigri quatuor obolis detur: veruntamen oportet sumētes allia præsumpsisse. Lienosis vt restituantur prodest pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos vtilis est. Eius autē hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitū copiosior harundo coronet: & cōtra euanescet harundo, quā obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum vino autem pondere triū drachmarum potæ, rotundos lumbricos eiiciunt. Mulieribus datæ sterilitatem faciunt. Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & iis quæ difficulter sanantur vlceribus insperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comedūtur, aluumq; molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè vtilem: latū enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad

eundem modum fœtũ quidem viuum necare, mortuum autem eiicere mirum non eſt. Vlceribus impoſita valenter deſiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax eſt. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris ſeu fœmina Filix contra lumbricos ventris & latos & graciles vtilis eſt. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in vino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri ſi detur, prægnanti quidem abortum: ſimpliciter autem fœminis ſterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

Vſus radicis in trimatu tantùm, neque antè neque poſtea. Pellunt interancorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque ſtomacho inutiliſsima. Aluum ſoluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, poſt vnius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortũ, cæteris ſterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inſpergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt, ideo ſubſterni vtile eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Falſum

Falsum & commentitium hauddubiè est quicquid neoterici aliqui de Filicis semine fabulantur: quòd scilicet vna solstitiali nocte floreat, eadémque hora cùm defloruit maturum in terram semen cadat, ideoq; nisi quispiã tunc affuerit, nec videri florẽ, nec colligi semen posse, tũ quia incredibilia sunt, tum quòd omnes, Theophrastus *scilicet*, Galenus, Dioscorides, Plinius, *sterilem & sine semine dixerunt.* Neque *etiã medici vel* Arabes *vel* Persæ, *ad magicas vanitates nati, seminis huius meminerũt.* Quapropter *omnia hæc agyrtarum cõmenta esse videntur humanæ ignorantiæ ad quæstum impudenter illudentium, quæ certè vel vna hac ratione abundè satis confutari possunt, quòd cuncta illa fieri & obseruari natali nocte diui* Ioannis Baptistæ *præcipiunt, cum natalis ea nox & solstitialis illa duodecim dierum numero nunc inter se distent.*

Filix semine prorsus caret.

DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVIII.

NOMINA.

ΠΕΥΚΈΔΑΝΟΣ Græcis, *Peucedanus* Latinis, *officinis et herbariis nostræ ætatis* Fœniculus *porcinus dicitur.* Germanis Harstrang, Seuufenchel, oder Schuuefeluurtz, (Gallis Peucedame, où queu porceau,) *quòd lachryma è radice sulphuri aut thuri similis exudet.* Peucedanũ *autẽ nomẽ inuenit à pinu, quæ græcis* πεύκη *dicitur, cui folio par est.* Hinc *posteriores latini* Pinastellum

Fœniculus porcinus.

Peucedanus vnde dicta.

Pinastellus.

eum vocauerunt.

FORMA.

Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo ſimilem comam habet circa radicem copioſam & denſam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, craſſam, liquore plenã. Hæ ſanè omnes notæ, nulla prorſus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis vẽdunt herbas, Peucedanum oſtendunt radice nõ ſuccoſa, ſed lignoſa, nec graui odore, ſed iucundo: vnde ſatis conſtare poteſt verum non eſſe.

Officinarũ Peucedanus nõ eſt genuina.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potiſſimum in mõte prope Tubingam, cui olim arx impoſita fuit, in itinere verſus Rotenburgum ſito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, atq; deinceps ſemen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine ſecundo iam completo: deſiccat verò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello inciſa liquor effunditur, profluenséq; ſtatim in vmbra reponitur: in ſole ſiquidem langueſcit. Facit cùm colligitur capitis dolores & vertigines, niſi quis antea roſaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix

aſſata

assata inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice sicut è Mandragora liquor atque succus. Minus tamen efficax succo liquor, & velocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lachryma thuri similis, caulibus radicibúsque adhærens. Ex aceto & rosaceo inunctus lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: in vniuersumq; neruorum affectionibus ex oleo & aceto inũgitur. Strangulatu vuluæ laborantes olfactus, soporéque profundo correptos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus cum rosaceo instillatus prodest. Cauis dentium erosis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tußim in ouo sumptus facit. Difficultati spirandi, torminibus & inflationibus subuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad vesicæ renúmque dolores & distentiones potus confert. Aperit vuluam. Radix ad eadem vtilis est, sed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita sordida purgat vlcera, oßiúmque squamas detrahit, veteráq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatísque calefaciendi vi præditis miscetur. Eligi debet recens, non cariosum, solidũ, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho dissoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidem maximè, sed tamen etiam

etiam succo & liquore vtimur. Sunt autem hæc omnia eiusdem speciei facultatis, sed valẽtior liquor, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos cõsistẽtibus cõuenire creditur, tũ morbis in pulmone & thorace ex crassitudine atque viscositate humorum factis. Et intrò quidem in corpus sumpta, sed tamen etiam olfactu prosunt. Porrò quòd incîdat atque extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia videlicet est tenuium partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc vti licebit, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè desiccat, minus tamen quàm succus excalfaciẽs. Et vlceribus malignis arida illita optimum est remedium: ipsa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntq́; succũ in vmbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisq́; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in vsu & radix, & decoctũ eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibitúrque contra

serpẽtes,

serpentes, & ex oleo perūctos tuetur. Idem pectoris doloribus subuenit. Pituitā & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radicem sudoris causa eliciēdi, quoniam caustica vis ei est. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis est, vt saniem oßibus extrahat. Cum semine Cupreßi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluitq; ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vstum recreat, laxanturq; suffocationes eo: sed quidam amnuiscent in vino semen Cupreßi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitātur, & vt perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani succo.

DE PERSICA ARBORE.
CAP. CCXXIX.
NOMINA.

Περσικὴ μηλέα Græcis, *Persica mâlus* Latinis: *antiquum nomen herbarij vulgares retinuerunt*: Germanis Pfersichbaum, (Gallis Vn Pechier) *appellatur. Persica fortè dicta, quòd ex Perside primum aduecta sit.* *Persica cur dicta.*

FORMA.

Persica foliis amygdalæ maioribus constat: flore subpuniceo, pomo carnoso, succulento, foris lanuginoso, dura intus & scabra nuce, in qua nucleus qualis

qualis amygdalis. LOCVS.

Paßim in hortis, vineis potißimũ, naſcitur. Gaudet autem aquoſis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim vere, fructus verò eius autumni ferè exitu matureſcit, celerrimè marceſcẽs.

TEMPERAMENTVM.

Perſica arbor in germinibus & foliis vincẽtem amaram qualitatem habet, vt hoc nomine calidã eſſe nemo dubitare poßit. Fructus eius in ſecundo ordine frigidus & humidus exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Perſica poma ſtomacho grata ſunt, matura bonã faciunt aluum, cruda verò aluum conſtringũt. Siccata vehementius adſtringũt. Siccorum decoctum hauſtum ſtomachi & ventris fluxiones ſiſtit.

EX GALENO.

Folia Perſicæ trita & ſuper vmbilicum impoſita lumbricos necant. Alioqui ſanè etiam diſcutiens medicamentum eſt. Pomorum verò eius ſuccus & veluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxã infert, quapropter haud poſt alios cibos vltimóq;, ſicut nonnulli ſolent, illa offerri oportet: nam in ſummo natantia corrumpuntur. Huius verò, quod omnibus commune eſt, meminiſſe oportet: quæcunq; vitioſi ſucci, quæ humida & lubrica ſunt, faciléque deſcendunt ſecedúntve, præ aliis comedẽda eſſe: ſic enim & ipſa celeriter ſubeunt, & aliis præeunt, ac

quaſi iter muniunt. Poſtremò autem ſumpta, vnà ſecum alia quoque in corruptionem trahunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Perſicorum cibus eſt quidem ſtomacho inutilis, eò quòd citò ſuccus eius inaceſcat, & caro æque in digeſtione vitietur, verùm minimè grauis, dum nõ diutius in inteſtinis moratur, et ad ima ſemper exitu celeri feſtinat. Perſicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus ſuadet nũquã omnino poſt cibum ſumere, corrumpi affirmans ſi cibis cæteris innatent. Perſicorum folia trita & impoſita ventris animalia perimunt & expellunt. Eadem ſicca & in puluerẽ tuſa, recentes plagas cruentorum vulnerum claudunt. Nucleus Perſicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quanuis quidam cum ſolo roſaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Perſici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum vino etiam in veſica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Aſperam arteriæ canalem leuiorẽ facit. Excreantibus ſanguinem miro modo ſubuenit. Thoracis obſtrictos ſinus reſerat: vitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Perſicæ ſacchara conditi, inſtar roſarum aut violarum, aluum haud leuiter mouent atque ſubducunt.

DE PEPLO. CAP. CCXXX.

NOMINA.

Esula ro-tunda.

Πέπλος Græcis, Peplos Latinis, officinis & vulgò Esula rotunda, Germanis Teufelßmilch, (Gallis Reueille matin des Vignes) appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex est albo liquore plenus: foliis paruis vt Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fusa: semine sub foliis paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice vna, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Nascitur in hortis & vineis.

TEMPVS.

Colligitur meßibus, siccatúrque in vmbra, & continuè vertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamētum, atqueadeò ex quarto calefacientium ordine est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa multos habet vsus, radix verò inutilis. Semen eius tusum, feruidaq; aqua madefactum reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potū ducit. Opsoniis mixta herba aluum conturbat. Condîtur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem similem Tithymallis habet, cum in aliis, tum quia purgat ceu illi.

EX

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli mensura cum mulsæ cyatho bibitum Peplis *semen. Sale etiam herba maceratur, flatusq́; discutit, vt* Hippocrates *asserit. Summopere igitur confert flatuosis affectibus qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & vteri & coli flatibus, tumefactisq́; œdematibus in abdomine.*

EX PLINIO.

Semine Pepli *poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur opsoniisq́; ad molliendam aluum.*

DE PILOSELLA. CAP. CCXXXI.

NOMINA.

QVo nomine veteribus Græcis aut Latinis nominata sit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare. Neque enim est μυὸς ὦτς Dioscoridis. Cùm itaque Græco & Latino nomine destitueremur, barbaro vti nobis necesse fuit, nisi planè herbam hanc vulneribus glutinandis mirè vtilem, præterire voluissemus. Herbarii itaque nostræ ætatis à copiosis pilis quibus vestitur, Pilosellā, Germani Meuszorlin, vocant. *Pilosella vnde dicta.*

GENERA.

Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè nisi floribus distantia. Vnum genus maioribus foliis, & quæ se à solo sustollunt, floribusq́; luteis, ma- *Maior.*

ior

ior Pilosella nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. Alterum minoribus foliis, in terra sessilibus, floribus purpureis, & quasi in pappum euanescentibus, Germanis Meuszorlin, oder Hasenpfatlin peculiariter appellatur. Sic etiam suam Pilosellam manuscriptus herbarius in maiorem & minorem digessit.

Minor.

FORMA.

Herba est foliis in terram graminis modo sparsis, pilosis, albicantibus à terra, supernè virentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatē multam extenuata. Ex qua descriptione sole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myosotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non esse Pilosellam: nam, vt reliqua taceam, neque maior neque minor Pilosella cœruleum flosculum velut Anagallis obtinet: vt non parum errent herbarij nostri temporis qui Pilosellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myosotis nō est Pilosella.

Auricula muris non est Pilosella.

LOCVS.

Nascitur vtrunque genus locis montosis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in asperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potißimum mense florent. Minor tamen Pilosella paulò pòst initia Iunij mēsis dispeerit, & nusquam subinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Esse calidas & siccas Pilosellas gustus palàm declarat: habēt enī adstrictionē cū exigua quadā acri-

acrimonia cõiunctã, vt hoc nomine ad purificanda ac subinde glutinanda vulnera sint mirificè vtiles.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinã vulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recẽtis succũ exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodẽ tingunt gladiorum aciem, vt omne ferrum aliud domet, secetq́; : ferrum enim quod huius succo cõmaduit tãtam contrahere duritiam, tamq́; magnum induere robur produnt, vt chalybis aciem respuat. Has certè omnes facultates manuscriptus herbarius Pilosellæ *adscribit.* Recentiores *huius herbæ radicẽ* Maio *mense effossam , siccatam, & in puluerem redactam, ac subinde potam, aut in cibo datam, efficacißimũ esse aduersus ramicem remedium tradunt.*

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXII.

Neutra ex his Pimpinellis nostram exprimit, quæ est odore cucumeris, coliculis rubentibus, & flosculis in capitello purpurascentibus, quam post sanguisorbam vocat.

NOMINA.

V*T appellata sit* Græcis *aut latinis herba hæc quam hodie vulgus herbariorum & officinæ* Pimpinellam *vocant, nondũ nobis certò scire licuit. Sunt qui* Pampinulam *&* Bipennullam *nominãt.* Germani Bibinellẽ *&* Bibernellen (*Galli* Pimpinelle, ou Pimprenelle) *appellant.* Pãpirula

GENERA.

T Duûm

Duûm est generum Pimpinella. Vna maior, radice admodum longa, foliis multifariam scißis, Sisaro haud dißimilibus, caulib. angulosis, floribusq; in summo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufescentibus, foliisque minoribus, & non dissectis multifariam, sed serratis tantùm, aliâs priori per omnia similis.

FORMA.

Herba est folio mucronato, dissecto, aut in extremitatibus serrato, caulibus ab eadē radice binis aut trinis, angulosis, & interdum rubentibus, in quorū summo nascuntur flores minuti & cādidi, & iis decidentibus semen exiguum Oreoselini semini simile. Radice crassa, longa, & subrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultum erumpit.

TEMPVS.

Aestate in autumnum vsque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in gustu præse ferat, hauddubiè in secundo ordine calida & sicca erit, imò secundum calefaciendi ordinem excedere credibile est, & ad tertium ferè accedere.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ succus bibitur contra serpentiū morsus. Ex vino pota calculos terit. Strāguriam etiam

decocta

decocta leuat. Succus eius potus omne venenũ discutit. Aqua eius ignis vi expressa oculorum caliginẽ discutit. Hæ sunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alij tradunt succum eiusdem faciei maculas detergere posse. Est autẽ radicis Pimpinellæ tum vsus præcipuus, quum sæuientis populatim pestilentiæ contagia arcere conamur: vnicè enim venenis aduersatur, & corpora ab hac lue vindicat, vt adfirmant, si tantùm in ore teneatur. Quod certè non potest ea quam hodie Sangu sorbã vocant herba. Quare mirum in modum errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, vt fusius suo dicemus loco. *Sãgu sorba non est Pimpinella.*

DE PASTORIA BVRSA.

CAP. CCXXXIII.

NOMINA.

QVo *nomine herba quam vulgus Pastoriam bursam appellat, Græcis & Latinis medicis dicta sit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam pastoris nominant, à folliculis in exiguæ vulgæ similitudinem cõpreßis, turbinata cordis effigie. Germanis* Deschelkraut *&* Hirtenseckel *vocatur.* *Bursa aut pera pastoris cur dicta.*

FORMA.

Herba raro pede altior, ramosa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in vulgis minutum & nigrum. Radicem candicantem & oblongam.

LOCVS.

Nascitur propter vias paßim, & in parietinis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adstringit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionũ inflammationes refrigerat, ac eò confluẽtes humores cohibet. Imponitur sacris ignibus, & quibus stomachus æstuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta sanat vulnera. Medetur dysentericis, sanguinem excreantibus, neque non muliebri profluuio. Manuscriptus herbarius addit hanc sanguinem è naribus profluẽtem sistere mirificè posse. Herbam quoque manu tãtùm gestatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax est in comprimendis omnibus sanguinis eruptionibus.

DE PEDE LEONIS. CAP. CCXXXIIII.

NOMINA.

Leontopodion Dioscoridis non est Pes leonis herbariorum.

QVam vulgus herbariorum Pedem leonis nominat, non est Dioscoridis Leontopodion, id quod descriptio satis monstrat. Quo verò nomine Græcis & Latinis appellata sit, mihi nõdum constat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alii etiam qui plantam leonis nominant. Sic autẽ dicta, quòd folia habeat instar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Synnau Louentapẽ, Louenfusz,

uenfuſz, & vnſer frauuẽ mantel (*Gallis* Pied de Lion) *vocatur.*

FORMA.

Dodrantalis eſt herba, folia lata, criſpa & rotunda octo ſerratis inciſuris diſtincta, non tamen ad pediculos vſque, qui ſtatim è radice exeunt, fiſſa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craſsiorem, & ſeſquipalmo longiorem, ſubrubeſcentem.

LOCVS.

Paſsim in pratis, in alto potiſsimũ ſitis, naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe erumpit, ac inter Iunii initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adſtrictione vehementi participant, atque adeò exiccant. Recentiores idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptiſsima eſt. Decocto enim illius lauantur vtiliter omnia vulnera. Linteũ quoque in eo madefactum illis commodè imponitur. Mulierum mammas impenſè laxas linteũ decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidasq́; efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea vulnera, rupturáſque glutinat. Et quod dictu mirum eſt, tanta eius plantæ in glutinando vis eſt, vt ramices inteſtinorum, in pueris potiſsimum, ſanare poſsit.

DE POLYGONO MARE. CAP. CCXXXV.

Polygonum mas herba innocentium vulgò dicitur, quod Parisiis in Cœmiterio Innocentibus sacrato luxuriat.

NOMINA.

Seminalis cur dicta. Sanguinalis. Corrigiola Centũnodia.

ολύγονον ἄῤῥεν Græcè. *Proserpinaca, Seminalis à seminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo sanguine nominatur. Officinis corrigiola & Centumnodia.* Germanicè Vueggrasz, Denngrasz, Vuegdritt *appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum est.* FORMA.

Herba est ramis tenuibus, teneris, copiosis, geniculis intersectis, in terra graminis modo repẽtibus. Foliis Rutæ similibus, longioribus tamen. Iuxta singula folia semine, vnde masculum vocatur. Flore albo aut puniceo. LOCVS.

Nascitur passim, quotidieq; pedibus conculcatur, sua sponte in aggeribus & semitis proueniens.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

V*ti adstrictionem quandam obtinet* Polygonũ, *in sanè vincit in eo aqueum frigidum, vt videlicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertii. Est etiam exiccatorium.*

VI-

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adstringendi & refrigerandi succus Polygoni potus. Prodest sanguinem expuẽtibus, & alui defluxionibus, cholericis & vrinæ stillicidio. Vrinam enim euidẽter ducit. Cũ vino potus venenatorum morsibus auxiliatur. Valet etiã ad febriũ circuitus vna hora ante accessionem sumptus. Muliebre profluuium appositus sistit. Aurium doloribus, & purulentis auribus instillatus confert. Cum vino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium vlcera facit. Folia contra stomachi ardorẽ, sanguinis reiectionem, herpetas, ignes sacros, inflammationes, œdemata, & vulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonum iis sanè quibus stomachus æstu feruet extrinsecus illitum auxiliatur: veluti etiã ignes sacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cũ sit, & fluxiones reprimit, & hac ratione videtur exiccatorium esse. Quare cum herpetum, tum vlcerum, aliorumq; bonum est remedium: efficacissimũ autem inflammatione & fluxione laborantiũ partium. Est & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodest: & si vel satis puris insit, hoc tamen etiam desiccat. Easdem ob facultates & muliebre profluuiũ, & dysenteriam, & sanguinis eiectiones, & vndecunque aliunde immoderatiores impetus sistit. Refert Dioscorides quòd & vrinam prouocet exhibitum stillicidio affectis.

Non tamen affectum exactè discriminat in quo dari ipsum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infusus naribus supprimit sanguinẽ, & potus cum vino, cuiuslibet partis profluuiũ excreationesq; cruentas inhibet. Vis eius spissare ac refrigerare. Semen aluum largius sumptum soluit, vrinam ciet, rheumatismos cohibet: qui si nõ fuere, nõ prodest. Stomachi feruori folia imponuntur. Vesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur, & oculorum dolori per se. Dabatur et in febribus ante accessiones, duobus cyathis in tertianis quartanísve præcipuè. Itẽ cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXVI.

NOMINA.

Πήγανον κηπευτὸν Græcè, *Ruta hortẽsis Latinè: officinæ retinuerunt nomen* Latinum: Rauten & Vueinrautẽ *Germanicè (Gallicè* de la Rue) *vocatur.* Peganon *Græci,* Plutarcho *libro tertio sui symposii teste, à facultate, quòd calore siccitatéque genituram coagularet, dixerunt:* πηγνῦσθαι *enim coagulare, & quasi in glaciem contrahere est.* Hinc *vterum gestantibus inimica etiam coronis inserta putatur.*

Peganon vnde dictum.

FORMA.

Frutex est Ruta *hortensis grauißimi odoris, semper ferè virens: folio exiguo, penè rotundo, cæsii coloris,*

loris, denso, surculosis ramis: flore luteo, angulosis calycibus, in quibus semen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paßim in hortis, amat aprica & sicca loca.

TEMPVS.

Floret æstate, semẽ autem Autumno maturescit, quo etiam tempore carpendum venit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu non solum acri, sed & amaro est, ex tertio ordine excalfacientium, & strenuè desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, vrinã mouet, menstruáque ducit. Aluum sistit pota & comesta. Letalium venenorum antidotum est, si semen acetabuli mensura in vino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficacia venena reddunt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Genituram tam in cibo quàm potu extinguit. Coctum cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracísque dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq́; cruciatus, rigores circuitibus certis repetentium febrium, vti prædictum est, pota. Ad inflationes coli, vteri & recti intestini, decocta cum oleo & infusa. Vuluæ strangulatu liberat trita cum melle, si à genitali vsq; ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorum doloribus cum melle,

aquæ

aquæ inter cutem, quæ hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem potá auxiliatur, in vino decocta ad dimidias partes, & si ea abstergantur. Cruda, saleq́; condìta ac comesta, visus aciem exacuit, & oculorum dolores cum polenta illita sedat. Cum rosacco & aceto capitis doloribus succurrit. Sãguinis narium profluuia trita & imposita sistit. Testium inflammationibus cum Lauri foliis illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum vino autem, pipere & nitro confricta, albæ vitiligini medetur. Cum iisdem illita thymos & myrmecias tollit. Cum melle & alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus aurium doloribus succurrit. Oculorũ hebetudinib. cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros, herpetes & achores cum aceto, cerussa & rosacco inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam conmanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentósque humores potest. Ob eam autem vim & vrinas mouet. Quinetiam tenuium est partium, flatusq́; extinguit. Quare ad inflationes prodest, ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atque exiccat strenuè: est enim ex eorum medicamentorum numero quæ valenter exiccant.

EX PLINIO.

Quæcunque Ruta & per se pro antidoto valet, foliis

foliis tritis & ex vino sumptis. Cõtra aconitũ maximè & ixiam. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo cõtra serpentium ictus, vtpote quũ mustelæ dimicaturæ cũ his, Rutam prius edendo se muniant. Valet & contra scorpionũ ictus, & araneorũ, apum, crabronum, vesparum aculeos, & cãtharidas, ac salamãdras, canísve rabiosi morsus, acetabuli mẽsura si succus è vino bibitur, & folia trita vel cõmanducata imponuntur cũ melle et sale, vel cũ aceto & pice decocta. Succo verò perunctos, aut etiã habẽtes, negãt feriri ab his maleficiis. Serpẽtesq;, si vratur Ruta, nidorẽ fugere. Efficacissima tamẽ est syluestris radix cũ vino sumpta: eãdẽ adiiciũt efficaciorẽ esse sub dio potam. Pythagoras oculis noxiã putauit falso, quoniã sculptores & pictores hoc cibo vtũtur oculorũ causa. Cũ pane quoque vel nasturtio satiuæ atq; syluestris propter visum. Vt aiũt, multi succo eius cũ melle attrito inũcti discusserunt caligines, vel cũ lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sint cephalæa, cũ farina hordeacea, vel aceto. Eadẽ cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto vẽtre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potáque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris

dolores

dolores laterumq; & lumborum, tusses, suspiria, pulmonum, iecinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda vel decocta cõditáve prodest. Item torminibus in Hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito vt diximus modo. E syluestri vero contra tarditatẽ & sonitum cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrũ. Adiecerunt aliqui & Serpyllum, & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est. Alsiosisq; crudam dari in cibo. Vrinam quoque vel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, secundasq;, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vuluarum causa etiã suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileũ decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & cõtra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris vnam & dimidiam sumi censent. Et cõtra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in vino contrita.

Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres vncias, ex olei libra, viníque sextario. Illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus adusserit. Si vrinã mouet, vt Hippocrati videtur, mirum est quosdam dare velut inhibentem potui contra incõtinentiam vrinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines vel rugas, strumas, & similia, cum hircino & adipe suillo, ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio. Carbunculũ ex aceto. Nonnulli laserpitiũ vnà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas purãt. Imponunt & mammis turgẽtibus decoctã, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in visceribus his effectu, vt syluestri Ruta cũ axũgia veteri illitos ramices sanari prodãt. Fracta quoque membra semine trito cũ cera imposito. Radix Rutæ sanguinẽ oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum est, cum feruentem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosacco decoctum addita vncia aloes, perunctis sudorem reprimere. Itémque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendũ est grauidis, abstineãt hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque

que

que morbis in maximo vsu est, siue difficilè spirantibus, siue cōtra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto, & quocūque in simili morborum genere vt in homine temperato.

EX SIMEONE SETHI.

Incîdit crassos & tenaces humores, pérque vrinam vacuat, & ad inflationes conducit, appetentiámque Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anasarcam, morsus à vipera, succum Papaueris aut aconitum bibentes, colicósque, pota & iniecta. Traditur quòd comesta visum acuet, ob id antiqui pictores hanc aßiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli cōmiscentes, medicamentum ad oculorum aciem acuendam conficiunt. Succurrit difficultati vrinæ si cum oleo coquatur, & ea vesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat. Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remediū fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadā. Fertur etiam quòd si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eò die à veneno non lædetur.

DE POTENTILLA. CAP. CCXXXVII.

NOMI-

NOMINA.

Quo nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quòd sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinẽ Agrimoniam & Tanacetum sylvestre nuncupant. Germani, quòd herba illa anseres in cibo delectẽtur, Genserich (Galli Tanaisi sauuage) vocant.

Potẽtilla. Tanacetũ sylvestre.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie vocant, haud dißimilis. Caules ex vna radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè viridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicem extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur paßim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamẽto à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre videtur. Quare hæc, potißimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimúmque euidentis caliditatis habet. Errãt itaq; mirũ in modũ recẽtiores, qui hanc humidã esse statuunt, nulla alia moti ratione, quàm quòd in humidis locis prouenιat:

Potentilla nõ est humida.

proueniat: quasi verò Nasturtiũ aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi vocetur, haud obstante quòd in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quæ certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simplici. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis cõsistentia, atqueadeò sicca.

VIRES.

Recentiores potentillam fluxionibus & puncturis oculorum prodesse, recentia vulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra confirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abũdè docet. Et cũ habeat Quinquefolij temperamentum, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit. Exedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quòd verò adiiciũt hanc etiam lũbricos exterminare posse, id minus rectè faciũt. Ea siquidẽ facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ verè Tanacetũ dicitur, quæ quidẽ est tertia, vt suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde nõ sine magno errore, Potentillã cũ ea quæ propriè Tanacetũ vocatur herba confuderũt.

Herbarij Potentillã cũ Tanaceto confuderunt.

DE

DE PRVNELLA. CAP. CCXXXVIII.

NOMINA.

Nondum nobis constat quo nomine hæc herba veteribus, tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorum & herbariorum Prunellam nominant. Germani Braunellen oder Gottheyl. Prunella.

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ vocatæ herbæ non dissimiles. Radicem tenuẽ, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidã & siccã esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimum est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, vehementes capitis dolores sedare recentiores vno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris vlcera, fauciúmque vitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO. CAP. CCXXXIX.

NOMINA.

Πεντάφυλλον Græcis, Quinquefolium Latinis & officinis, Germanis Funff fingerkraut, oder Funffblatt (Gallis Quintefueille) appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in vnoquoque enim pediculo quinq; esse deprehenduntur.

Quinquefolium vnde dictũ.

GENERA.

Etsi Dioscorides vnum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamen nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in vniuersum produximus. Vnum quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedens, vt hoc nomine verum esse Quinquefolium putemus. Estq; duûm generum: vnum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quòd Quinquefolium maius candidum appellauerimus, Germanicè grosz Vueisz Funff fingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorem æmulantibus, seu luteis. Nos vt discerneremus à priori, Quinquefolium maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere videtur, cùm inquit florem habere vel candidum vel auri æmulum. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen paßim vt illud quinquefolia obtinens. Hoc cùm nõ haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur verò Hippocrates etiã duo

Maius Pẽtaphyllũ.

Minus.

duo Quinquefolij genera nouisse, vnum humilius, alterum procerius, vt hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

FORMA.

Ramulos habet festucarum instar graciles, dodrãtales, & in iis semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitũ serræ modo incisa: florem in candido pallidũ, auri æmulũ, Radicẽ subrubram, oblongã, Elleboro nigro craßiorẽ. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefolium esse legitimum. Ex vna siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in iis semen, folia Menthæ, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immẽsa adstringẽdi facultas: quæ quidem singula verum esse Quinquefolium docent. Adeoq; mirari satis nõ possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

Maius Quinquefolium est verũ Pentaphyllõ.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iulio mensibus potißimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusque certè folia, flores & radices vehemẽter adstringunt: atque adeò, vt Galenus ait, radix,

cuius multus est vsus, ex tertio est ordine desiccantium, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmve, si in ore retineatur, dētiū dolores sedat. Putrescentia oris vlcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorum & coxendicum dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiésque sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & venena prodest. Folia cum hydromelite, aut vino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorum ramulorum folia, in tertiana verò triū, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorum per dies aliquot trium cyathorum mensura potus, celeriter regium morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocœlicis, id est, intestinorum ramice laborantibus succurrūt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefolium sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésve, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat vehementer, minimum

mum verò acris est: quare in multo est vsu, velut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefolium adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris vitiis. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositum articulis vtilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginæ medetur. Idem iecinoris & pulmonis vitiis, sanguinémque reiicientibus, cuicunque sanguinis vitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefolium, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in vino ictericis dari atque illini vtilissimum est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex vino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ põdo denariorum tredecim cũ aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cũ sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS. CAP. CCXL.

NOMINA.

Πίσον, ἢ λέκυθος Græcè, *Pisum* Latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbsz, oder Eruueyssen, (Gallicè Pois.) *Sic autem à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur, nominatum est.*

Pisum quare dictum.

GENERA.

Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnũ in aruis caducum, humi serpens, quod genus Germani Klein feld Eruueyssen *nominant. Huius, vt-pote vulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum scandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus sese capreolis vinciens illigat. Hoc Germani* Grosz garten Eruueyssen *vocãt. Genus hoc pictum exhibemus.* FORMA.

Caules in terrã spargit concauos, ramososq́; præ-tenui surculo: folio frequenti præter cæterorum morem longiusculo: flore papilionis forma, circa vmbilicum purpureo: siliqua oblonga seu cylindracea: granis rotũdis, & vt Plinius lib. xviij cap. xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: vt mirari satis non possim, vnde plerisque suspicio orta sit, vt Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autem esse qui legumẽ hoc quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse Cicer arietinum, quod scilicet valuulæ seu siliquæ eius cornu arietini formam habeant. Quorum certè sententiam probare non possum, quòd, Plinio teste, Ci-

cer

cer arietinum ſic non ſit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant, ſed quia legumen ipſum ſeu granum Ciceris arietino capiti ſimile ſit. Eam autem formam legumen hoc quod Piſum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanque impatientiſsimum. Tepidum itaque locum, & cœlum frequentis humoris deſiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mēſibus floret, & ſubinde etiam ſemina in valuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum Piſum ſimile quid tota ſubſtātia cum faba, vt teſtatur Galenus, obtineat, neceſſe eſt vt non multum à medio temperamento in refrigerādo & exiccando recedat.

VIRES. EX GALENO.

Simile quid tota ſubſtantia cum fabis obtinent Piſa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Nō enim ſimiliter ac fabæ inflant, nec abſtergendi facultatem habent, ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.

EX PAVLO.

Piſum molle quidem & laxum eſt, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO. CAP. CCXLI.

NOMINA.

Polytrichũ Apuleij cur dictum.

NOn temerè adiectum est Apuleij, ne scilicet quispiam Dioscoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quod sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimum est. Germanicè à colore aureo quam habet, Guldiner Vuiderthon vocatur. Officinis incognita est hæc herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar tenues sunt.

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnũ maius, alterum minus: neque enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorum instar tenues, colore aurum referẽtes, circumq; hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius nascitur in pratis humidis & vliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio vtrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerunt.

VIRES.

Decoctum eorũdem in aqua aut lixiuia capillorum

rum radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrũ capillis vestit. Potum, viscosorum crassorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter cõfert: lapides frangit, & vrinas ducit. Morbo regio correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ Adiantum *potest.* Recen*tiores superstitione quadam ducti illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.*

DE PERSICARIA. CAP. CCXLII.

NOMINA.

Non clàm me est quàm variè à multis diuinatum sit, quo nomine Persicaria *vocata veteribus sit. Sed mea quidem sententia in vniuersum omnes coniecturis vsi non satis firmis, decepti sunt.* Et *ego quidem fateor ingenuè, nec mihi constare, num à veteribus descripta sit, tantum abest vt scire queam quo illam appellauerint nomine.* V*ulgus herbariorum vno consensu hodie, quòd folia* Persi*cæ habeat,* P*ersicariã nominant.* G*ermani* Flohkraut, (G*alli* Curaige.)

Persicaria.

Persicaria vnde dicta.

FORMA.

Folia Persicæ *arboris habet, fusca in medio macula plumbaginéve: caule geniculato, rubente, longo: flore spiceo, primùm cãdido, dehinc purpureo: semine minuto, radice lutea, numerosa.*

LOCVS.

In *humidis & palustribus locis frequentius prouenit.*

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum siccam esse gustus abundè monstrat: mirificè enim gustata adstringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse temperamentum eius satis docet. Rectè itaque iuniores medici in vulneribus, & maximè fistulis curandis vtuntur. Vtilis haud dubiè in dysenteria, aliisq; malis quæ refrigerationem & adstrictionem requirunt.

DE PERFOLIATA.

CAP. CCXLIII.

NOMINA.

AN hæc herba veteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non possum. Ego planè Cotyledonem putarem Dioscoridis, nisi radix in diuersam me traheret sententiam, quæ oliuæ instar rotũda non est. Hodie tamen, quòd caulis eius singula folia dissecat atque penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchuurchiz, & Bruchuurtz dicitur.

Perfoliata cur dicta.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubescens, folia singula penetrãs, quæ Pisorum foliis haud dißimilia sunt, tenuia admodum & glabra. In summo coliculorum capitula, & in iis flores lutei, & semina formã ferè Tithymalli, quam vulgo Esulam nominant, præ se ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LO-

LOCVS.

Nascitur in hortis sata, & interdum sua sponte in arenosis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, & subinde semina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè est & adstringit, vt hinc colligi liceat calidam & siccam esse.

VIRES.

Vulneribus et vlceribus tam externis quàm internis curandis aptißima est herba: hæc enim glutinat. Valet autem potißimum ad ramices puerorum sanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus et prominentiis vmbilici. Plurimus huius apud chirurgos vsus.

DE PORRO. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

πράσον Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germa. Lauch (Gallis Poureau) appellatur. Porrũ autem dictum putant, quòd porrò eat, & longè latéque grassetur. *Porrũ vnde dictũ.*

GENERA.

Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatum, sic nominatũ quòd eius radix in caput increscat atq; extuberet. Alterum sectiuum, cui frondens coma super terram eminens aufertur amputaturve. Hoc Germani pulchrè ad nomen Latinum alludẽtes, Schnittlauch, nominãt, et Bryszlauch. *Capitatũ Porrum. Sectiuũ.*

FOR=

FORMA.

Capitatum ſimplici capite ex albæ ceruicis angustiis extuberante conſtat, fronde ſuper terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo verò caulis eſt longus, intus cauus, multis in vertice floribus aceruatim collectis, & in ſpeciem abſoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam ſementeſcit, ſparſo per eius cacumen ſemine, & emoritur. Radix candicans, craſſa, multis fibris capillata, ac tunicis quibuſdam veſtita.

LOCVS.

Læto ſolo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigeſimo die à ſatu prorumpit, bimatúmque perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, vt ex eius facultatibus euidentius innoteſcet. Simeon Sethi calidum & ſiccum in ſecundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationem facit. Noxiũ ſuccum creat, difficilia inſomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accommodum. Extenuat. Oculorum obſcuritatem facit. Menſes pellit, veſicam exulceratam, reneſq; lædit. Cum ptiſana verò coctum & comeſtum, ea quæ in thorace ſunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in deſeßionibus ad præcluſiones vuluæ & duritias, vtilis habetur. Vna & altera

altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriam vim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut mãna, sanguinem, maximè è naribus prorumpentem, sistit. Venerẽ stimulat. Contra omnia thoracis vitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestum. Purgat etiam arteriam. Sed si aßiduè estur, visus obscuritatẽ inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarum morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoe opsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpũt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarũ Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq; incîdit. Bis tamẽ aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam ne sic quidem vim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis veluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq; humores attenuant, ac lentos incîdunt, vrinam prouocãt, sanguinem purgant. Præstantißimus vsus corũ qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque

amplius

amplius deprauatum succum retinent.

EX PAVLO.

Porrum mali succi est & acre. Vt autē Dioscorides ait, grauia facit insomnia, aluúmque bonam, vrinā cit & extenuat. Habet & abstergendi vim aliquam, cum ptisana: siquidem coctum, ea quæ in thorace sunt educit. Semē verò eius nephriticis miscetur medicamentis. Folia etiam nonnihil adstringunt, ob eamq; causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

EX PLINIO.

Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierū. Tussi etiā veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur ambusta, epinyctides: ita vocatur vlcus aciem hebetans, & angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia vlcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari mēsura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores si in nares fundatur, dormiturísve in aurem, duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpētium scorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, destillationibus

bus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Itē morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cū melle, vuluas purgat. Tostus verò editur & contra fungorum venena, imponitur & vulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietatē discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur, inflationē quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremq́; molliat. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum caule aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, vuluasq́; contractas aperiri putat. Fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritū ex melle vlcera purgare. Tussim & destillationes thoracis. Pulmonis et arteriæ sanat vitia, datum in sorbitione ptisanæ: vel crudū, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur: vel si purulenta excreentur. Sic voci vel Veneri, somnóque multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluū sistunt. & inflationes veteres. Cortex decoctus illitusq́;, inficit canos.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali succi est. Assiduè comestum visus hebetudinē efficit. Difficilia inuehit somnia, & stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & vesicam lædit. Cōfert ad hæmorrhoidas. Bis verò aqua coctū, & aceto, & garo & oleo, cuminoq́; cōditū, salubre est

iis qui frigido sunt stomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLV.

NOMINA.

VT veteribus Græcis & Latinis nominata sit
hæc herba, nōdum scire licuit. Hodierni tem=
poris medici & herbarij Pulmonariam vocāt, Ger
mani Lungēkraut, (Galli Herbe à Poulmō.)
Pulmona= Sic autem hauddubiè appellari cœpit, quòd pulmo
ria cur no num vitiis, exulcerationibus potissimum eorundē,
minata. præsens remedium sit.

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter
laciniata, cauis multis prædita, superiore parte vi=
ridia, inferiore in luteo albicantia, ac veluti pūctis
aut pustulis quibusdam notata, atque hoc nomine
aliquam pulmonis humani formam referentia: vn=
de etiam Pulmonariam dictam esse coniicimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iam monstratis.

TEMPERAMENTVM.

Recētiores frigidā & humidam esse, mea quidē
sentētia, falsò statuunt admodū enim adstringit, vt
hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur ha=
beat temperamentū. Desiccat itaque et paulò infra
media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.

VIRES.

Deſiccandi & adſtringendi facultatem obtinet, quamobrem vulnera recentia glutinat, potiſsimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac creſcentes phlegmonas vtilis: nam quæ iam vehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Confert autem haudubiè etiam ad mulicbre profluuium, & ſanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE. CAP. CCXLVI.

NOMINA.

Πταρμικὴ Græcis, Sternutamentaria Latinis dici poteſt. Sunt qui ſylueſtre Pyrethrũ nominent, quòd ſcilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam vellicet. Atque hinc eſt quòd nonnulli pro vero Pyrethro ſeducti eius titillante acrimonia, deſcripſerint. Germanis Vuilder Bertram appellari poteſt. Ptarmice dicta eſt, quòd flores eius naribus obiecti ſternutamenta eliciunt.

Sternutamentar a Sylueſtri Pyrethrũ

Ptarmice cur dicta.

FORMA.

Breuis frutex eſt, paruis, multis, teretibus, & Abrotono ſimilibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis ſimilia. In ſummo Chamæmeli capitulum, paruum, rotundum, olfactu acre, ſternutamenta ciens, vnde nomen inuenit. Hactenus Dioſcorides. Quòd ſi itaq; naturam atque imaginẽ eius fruticis rectè expendas, vndiquaque ei plantæ cuius picturam damus, hæc deſcriptio quadrabit.

Nã su culis fruticat exiguis, multis, rotũdis, Abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui foliis frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, vtrinque leniter serratis ambiũt, cacumine Anthemidis vmbellam obtinente, quæ acri suo odore nares feriens sternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur sæpius in mõtib. altis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM

Eius temperies est calida & sicca, viridis etiamnum ordine secundo, siccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita sugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ sternutationis vim obtinent, vnde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoses discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex viridis sugillata, liuoréSque alios disiicit.

DE PYRETHRO. CAP. CCXLVII.

NOMINA.

Πύρεθρον Græcè, Saliuaris Latinè dicitur. Officinæ Græcã appellationem retinuerũt. Germanicè

Germanicè Bertram, (Gallicè Pied dalevandri, ou pied de lisandre) nominatur. Pyrethron autẽ à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Græci dixerunt. Saliuaris verò, quòd mansa vel ore tantùm detenta eius radix, copiosam saliuam eliciat, Romanis appellata est.

Pyrethrõ cur dicti. Saliuaris herbaquare nominata.

FORMA.

Herba est caulem foliaq́; syluestris Dauci, & Fœniculi instar proferens. Vmbellam Anetho similem orbiculatam. Radicem pollicis craßitudine, longam, sapore feruidißimam. Hæc Dioscorides. Vbi nobis monendus venit lector, Pyrethrum nostri soli non ex omni parte huic descriptioni respondere. Nõ enim vmbellam anetho similem, sed anthemidis potius orbiculatũ capitulũ, quod Ptarmici tribuit Dioscorides, habere deprehenditur. Cætera omnia ad amußim respondent. Siquidem habet Pyrethrũ caules & folia Dauci syluestris & Fœniculi, radicem pollicis craßitudine, gustus ardentißimi.

Pyrethrũ nostrum Ptarmices flores obtinet.

LOCVS.

In Germania nostra, quòd sciam, non nisi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & siccat in tertio ordine, vel vt aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pituitam elicit radix: ideoq; dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur. Mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo, Diuturnis rigorib. efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potißimum vtimur vrentem facultatem obtinente, quæ vtique dentium etiam refrigeratorũ dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc iis quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacißimè adhibetur.

DE PYXO. CAP. CCXLVIII.

NOMINA.

Πύξος Græcis, Buxus *Latinis*, Germanis Buchszbaum (*Gallis* Du Bouys) *dicitur*.

FORMA.

Arbor immortali coma virens: folio Myrti, exiguo, subrotundo: flore herbaceo: semine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiso.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; vbiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua

Perpetua fronde viret, neque ei vllo tempore decidũt folia. Quo nomine potißimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiusdem ac Salicis contẽtionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris essentiam esse statuunt, id quod ob multas causas, quas recensere superuacuum est, non videtur verisimile. Haud dubiè verò adstringit, atque adeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus Buxi in medicina vsus est. Folia eius in lixiuio decocta rufant, aut flauescere efficiũt cupillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuiũ sanare tradunt. Somnum capere sub hac arbore, cerebro vehementer incõmodat, quòd eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes vulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare.

DE PETASITE. CAP. CCXLIX.

NOMINA.

Πεταςίτης Græcis, Petasites Latinis appellatur. Officinis penitus ignota. Germanis Pestilētzuurtz nominatur, quòd nimirum eius radix præsentaneum sit contra pestilentiales febres remediũ. Petasites autem à petaso, pilium significante, dicta est, quòd folium eius pediculo superpositum, petasi modo amplum, vt fungus dependeat.

Petasites quare dicta.

FORMA.

Pediculus est cubito maior, craßitudine pollicis, in quo petasi figura folium magnũ, vt fungus dependet. Ex qua sanè descriptione satis perspicuum fit, herbã cuius picturam damus esse Petasitem. Hæc enim statim inter initia Martii, flores suos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figurã referentes profert, citra quidẽ folia, quod Dioscorides omisit. Hi marcescẽtes sine fructu abeunt ac decidunt. Postea purpureos emittit pediculos, cauos, hirsutos, quibus folia superposita sunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, supernè viridia, infernè verò candicantia, quæ in tantam crescunt amplitudinẽ, vt vnum interdũ, orbicularem mensam prorsus tegat. Radix illi crassa & longa, intus candida, vehemẽter odorata & amara. Quibus accedit, quòd vires huius herbæ à viribus Petasites, vt ex sequentibus patebit, non discrepent: vt hoc nomine nihil euidentius sit, quàm eam herbam esse planè veterũ Petasiten.

LOCVS.

Nascitur copiosißimè in pratis humidis & iuxta riuulos situ.

TEMPVS.

Initio Martii mensis, vt comprehensum est, floribus suis conspicua est herba, qui Aprili imminente statim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis suis prodeunt.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio est ordine desiccantium, id quod amaritudo

ritudo eius, quàm gustu deprehendimus, facilè monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica vlcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica vlcera, ea vtūtur. Idem etiam de Petasite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatum est radicem hāc mirificè conferre pestilentialibus febribus, quòd sudorem vehemēter moueat, si in puluerem redacta cū vino sumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas vteri tormina & præfocationes exercēt. Valet etiam vnicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoque iis qui spiritus difficultate laborant. Ducit vrinam & menses. Efficax est ad vulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates Hæc verò posse, amaritudo eius euidētissimè docet, cuius quidem hæ sunt facultates, vt ex iis quæ sæpe iam diximus, & Galenus lib. iiii. de simpl. medica. facul. cap. xvii. fusius docet, manifestum est.

DE PERICLYMENO. CAP. CCL.

NOMINA.

Περικλύμενον Græcis, Volucrum maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, vulgò Caprifolium & Matersylua, & nonnullis Lilium inter spinas dicitur. Germanis Geyszblatt, Speck oder

Syluæ mater. Caprifolium. Liliū inter spinas.

Periclymenon vnde dictum.

oder Vualdgilgen, & Zeunling (*Gallis* Chevrefueille.) *Sic sanè dictum, quòd circumuoluendo ad se vicinas arbores aut frutices vocet.*

FORMA.

Simplex frutex est, ex interuallis folia spargens ipsum amplectentia, subcandida, Hederæ *similia: flores candidos,* Fabæ *similes, subrotundos, quasi in folium procumbentes: semen durum, & quod difficilè vellitur: radicem crassam, rotundam.* Ex *qua quidem descriptione perspicuum sit, fruticem quē pictum exhibemus esse* Periclymenon *: siquidem caulibus suis vicina amplectitur, gemina per interualla vmbilicata folia habens, à terra cæsiis, supernè herbosis ad* Hederæ *similitudinem: flores albos,* Fabæ *non dissimiles, subrotundos, potissimum antequam dehiscant, baccas hederaceas aut* Rusci, *radicem crassam.*

LOCVS.

Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se vicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam passim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio *mensibus.*

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem acrimoniam quandam præ se ferunt gustata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen postquam maturuit collectum, &

in

in vmbra ſiccatum, drachmæ pondere datur in vino quadraginta diebus, vt lienẽ minuat abſumátve, & laßitudinem diſcutiat. Orthopnœæ & ſingultui prodeſt. Vrinam cit à ſexto die cruentam. Partum accelerat. Habent eaſdem vires & folia: quæ trigintaſeptem diebus pota, ſterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inũcta, earum horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni vtilis eſt tum fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis, & excalefacientis facultatis, vt ſi pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant. Principio quidam vrinam tantùm mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuant & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt, drachmæ vnius pondus cũ vino. Cæterùm deſiccat quoque ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatem omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierũ numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodum Dioſcorides, qui ſeptem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam vrinam reddi à ſexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in vmbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq; vrina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligi-

tur

tur à decimo ſtatim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt.

APPENDIX.

Ex iam commemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc eſſe Periclymenon: cùm enim guſtu acrimoniam præ ſe ferat, neceſſe eſt omnia hæc quæ veteres Periclymeno tribuunt, poßit. Quibus accedit, quod recentiores etiã herbarii ſuo Caprifolio eaſdem vires aßignent. Exiccare enim ipſum tradunt vlcera humida & ſordida, ſanare impetigines & alias cutis fœditates, lienem abſumere, difficultati ſpirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abſtergere, & alia poſſe quæ non attinet referre.

DE PYRO. CAP. CCLI.

NOMINA.

Πυρὸς *Græcis*, Triticum *Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerũt.* Germa. Vueyſſen (Gal. Ble, ou fromẽt) *appellatur.* Triticum *vero dicitur, quod tritum ex ſpicis ſit, vt autor eſt* Marcus Varro.

Triticum vnde dictum.

GENERA.

Tritici ſumma genera tria obſeruant qui frumẽtariæ rei periti ſunt. Primum quod Robus *dicitur, quoniam & pondere & nitore præſtet, Germanis ſimpliciter* Vueyſſen *nominatur. Secundum trimeſtre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimeſtre quidem, quod tertio ferè ſatum menſe matureſcat:* id

Primum.

Secundũ.

id quod tamen nostro in orbe non fit, in quo Martio mense satum, quinto tandem, hoc est, Iulio mense metitur. Germanis Amelkorn dicitur, hauddubiè non alia ratione, nisi quòd ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertium genus tritici, non vndiquaque notum Germanis Vuelscher Vueyssen, & Vueyssenkolb dicitur. Tertium.

FORMA.

Primum tritici genus culmo est quàm hordeum altiore, tribus geniculis constāte, folio arūdineo, spica à foliis remotiore, incondita, & in nullos versus disposita. Exteritur in area, vt alia quædam frumēta. Alterum culmo, geniculis, granisq; priori simile, nec ab eo differt, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, & in duos versus dispositam obtinet.

Tertium genicula habet quaterna, aliâs præcedenti per omnia propemodum simile.

LOCVS.

Paßim prouenit Triticum primi & secundi generis. Postremum in Alsatia, & agro Tubingēsi gignitur.

TEMPVS.

Floret, vt alia ferè omnia frumenta, Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TEMPERAMENTVM.

Triticum vt medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalefacientiū, nō tamē nec resiccare, nec humectare manifestò potest. Porrò quod ex

eo conficitur amylũ, eo tũ frigidius est, tum siccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimum ad secundæ valetudinis vsum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultũ, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morsibus prodest mãsum & illitum. Cõfectus ex eius similagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκομιςὸν *vocant. E Sitanii farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones. Item contra intestinorum inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Viperarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Confectum ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq; vim habet. Priuatim quæ in plantis pedum sunt extenuat. Cætera tubercula, furunculosq; ex sale concoquit, & aperit. Sitanii farina contra venenatos ictus cũ aceto aut vino commodè illinitur. Eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus succurrit. Contra tußim & exasperatam arteriã, cum menta & butyro decocta efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Panis & cũ melicrato*

licrato

licrato coctus & crudus inflammationes omnes illitus mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisq́; quibusdam. Vetus autem & aridus per se, adiectisq́; aliis quibusdam, citam alum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, vetustas impetigines sanat. Glutinum ex simílagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddã lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod verò ex pane fit cataplasma, vim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cùm fermentum vim habet attrahendi digerendiq́; ea quæ in alto resident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco variæ panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, iis quæ frigus vsserit præsentaneo sunt remedio Farina ex aceto cocta, neruorum cõtractionibus auxiliatur: cum rosaceo verò & fico sicca myxisq́; decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusq́; gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quũ horreis

suis

suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in Triticū sese super genua, leuatisque siccatis pedibus mirabili modo, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. Paleā quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicū incommodis experti iubent, quáque decoctæ sunt aqua foueri.

DE POTAMOGETONE. CAP. CCLII.

NOMINA

Ποταμογείτων, ἢ σαχυίτης Græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota est herba. Germanis Samkraut vocatur. Potamogeton autem quasi fluminibus vicina dicta est: siquidem aquosis & palustribus locis nasci amat. Stachyites verò quasi spicata, ob caulē quē ex se mittit floribus & semine spicatū.

Potamogeton vnde. Stachyites.

FORMA.

Folium Betæ simile habet, densum, & paulum extra aquam eminens. Ex qua quidem breui adeo modum delineatione satis intelligi potest, herbā cuius picturam damus esse Potamogetona. Caulē nāque rotundum habet, geniculis intersectum, è quibus pediculi exeunt foliis Betæ aut Plantaginis vestiti, paulum supra aquam eminentibus. Flores etiā spicatos, Plātaginis instar, profert ac subinde semē. Quid multa? folia huius herbæ planè referunt folium Indum vocatum officinis.

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, vt gustus etiã abunde docet. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, vlceribusq́; vetustis, & iis quæ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

Adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior quàm Polygoni est.

EX PLINIO.

Potamogetõ ex vino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis, cruribus vitiosis vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle vel aceto,

DE PEDE ANSERINO. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

Q*Vo nomine veteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc plãta, nondum cognoscere potui: quapropter nouam vt illi nomẽclaturã inderẽ necesse fuit. Aliã autẽ & comodiorẽ non licuit inuenire præter eam, quã alludẽtes ad germanicã appellationẽ imposuimus. Nã si fo-* Pes anseri
lia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini nus cur di
pedis formam ac similitudinẽ repræsentant. Hinc cta.

apposi-

appositißimè Germanis nostris vocata est Genszfuszz, oder Genszfuszle. Quũ verò eadem herba suibus inimica admodum sit, atque adeò mortem inferat, factum est vt à mulierculis etiam sit nominata Seutod, & Schuueinsztod. Etsi verò in officinis eius herbæ nullus sit vsus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortaßis à nonnullis vires eius ignorantibus vsurpari posset, eã silentio trãsire noluimus, quò scilicet facultas tam vulgaris herbæ omnibus patefieret.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atque adeò anserini pedis speciem referentia: flores exiguos rubentes, semẽ racematim, veluti in atriplice syluestri, singulis ramis insidẽs: radicem obliquam, multasq; adnascentias habẽtẽ.

LOCVS.

Paßim in hortis, aliisq; locis vbi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iunio mense potißimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè in secundo refrigerat ordine, non secus atque Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitiũ affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitum est. In humano corpore idem

potest

potest quod Solanum hortense. Quare facultates eiusdem suo quæres loco.

DE PETROSELINO.

CAP. CCLIIII.

NOMINA.

πετροσέλινον Græcis, *Apium saxatile* Latinis, & Petroselinum *appellatur*. Germanicè frembder Petersilien Gallicè Persil, ou Persil des Roches & lieux pierreux) *nominari commodè, ad alterius quod* Oreoselinum *est, vt suo diximus loco, differentiam, potest. Officinæ eius herbæ cuius nunc picturã damus semine pro* Amomo *vtuntur, non tamen sine magno errore, quũ constet omnibus, modò conferre inter se vtriusque historiã non pigeat, Amomum ab ea herba esse diuersissimum. Nos vt tandem sciremus è qua stirpe semẽ hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formam ostendit herba erupit, quam nos verum esse* Petroselinum, *vt paulò pòst ostendemus, credimus.* Apium saxatile. Officinarũ erratũ.

FORMA.

Petroselinum, *inquit* Dioscorides, *semen* Ammi *simile obtinet: odoratius tamẽ, acre, & aroma olẽs. Breuis quidem delineatio hæc est, atque imperfecta, vt nihil mirum sit, nos hactenus quod verũ esset* Petroselinum *nõ potuisse cognoscere. Meritò itaque hoc loco, vt compluribus etiam aliis,* Dioscorides *negligentiæ insimulari potest, vt qui mancas ac mutilas plerasq; posteritati relinquere stirpiũ hi-* Dioscorides negligentiæ insimulatur.

simulatur.

storias voluerit. Si verò quispiam paucas etiã has notas expendat, hauddubie herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinum esse comperiet. Semen enim eius Ammi tam simile est, vt ab eo vix discerni queat: odoratius etiam existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quæ illi non respõdeat, vt hoc nomine verum Petroselinum esse credã. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ nõ multũ à nostro & Germanico Petroselino abest, atque odor, Selini speciẽ esse docent, vt pro Petroselino vsurpare hanc ipsam officinæ tutò possint: semẽ enim quo hodie vtuntur, non Macedonicum Petroselinum, sed Hipposelinũ, vt suo diximus loco, existit.

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumq; nascitur, hinc Macedonicum dicitur: inque saxis & præruptis potissimum locis, vnde cœpit appellari Petroselinum. Nascitur & aliis in locis, vt lib.i. de antidotis testatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Augusto mense, atque subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum vt gustu acre est cum amaritudine, sic & in operibus calidum. Fuerit itaque & ipsum tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & co-

li

li inflammationibus auxiliatur, & torminibus. La*terum quoque, renum & vesicæ doloribus in potu sumptum succurrit. Miscetur antidotis vrinā cientibus.*

EX GALENO.

Petroselini semen maximè vsui est, quum tota etiam herba vnà cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Incidendi etiam vim habet: hinc mēses & vrinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroselino damus, Sisona esse putent: quorum sententiæ cur non magnopere repugnem, facit in primis Dioscorides, qui Sisona perinde atque Petroselinum suis notis haud descripsit. Dein quod viribus non discrepent, atque adeò in vsu huius aut illius nullum sit periculum. Nos tamen nostram sententiam propter adductas paulò antè rationes deserere, nisi euidentibus conuicti argumentis, non possumus.

DE ROSA. CAP. CCLV.

NOMINA.

Ῥόδον Græcè, Rosa Latinè, officinis eodem seruato *nomine appellatur. Germanicè* Rosen (Gal*licè* Rose.) *Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quòd largum odoris effluuium emitttat.* *Rhodon cur dictū.*

GENERA.

Theophrastus libro sexto, cap. vi. de plantarū hi-

 storia,

storia, genera rosarum multa esse tradit, quæ foliorũ multitudine, paucitate, asperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam li.xxi.cap.iiij. ex loci diuersitate multa rosarum genera colligit. Nos simpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, syluestres scilicet & domesticas. Syluestres, quæ etiã Caninæ rosæ vocãtur, asperiores tũ virgis, tũ foliis sunt, ac odore, colore, magnitudine à domesticis superantur. Germani Heydrosen, & Vuildrosen vocant. In vtroque verò genere duplices existunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos vtrunque genus vna pictura complexi sumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota est rosa. Virgas siquidẽ fuscis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia incisuris diuisa, nigricantia & aspera. Germinat primum inclusa granoso cortice, quo mox intumescẽte, & in virides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices staminaq; capillamentis insidentia, quæ propriè flores dicũtur. Syluestris spongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ nostræ, non sine detestando errore pro Bedegar vsurpant: fructum quoque parit rotundum, initio viridem, dein puniceum.

LOCVS.

Domestica paßim in hortis prouenit. Syluestris etiã nusquã non in cãpestribus & dumetis nascitur.

TEM-

TEMPVS.

Rosa vt nouissima inter vernos flores erūpit, ita etiā statim deficit. Decerpēda itaque erit Iunio mēse vbi primū erupit, ne mox nusquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Rosarum vis ex aquea calida substantia duabus aliis qualitatibus, adstringenti videlicet & amaræ mista, composita est. Flos earum magis etiam ipsis Rosis adstringit, ac proinde sanè exiccatorius est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rosa refrigerat & adstringit, sed sicca magis adstringit. Succus recentibus foliis exprimendus, detracto forfice vngue. Sic appellatur quod cādidū est in folio: reliquū mortario premi & teri debet in vmbra donec densetur, & ita ad oculorū circūlitiones recondi. Siccantur etiam folia in vmbra crebro versata, ne mucescant. Ex aridis rosis in vino decoctis expressus liquor, ad capitis, oculorū, auriū, gingiuarū, sedis, recti intestini ac vuluæ dolores penna illitus, collutus infusúsve, cōducit. Eadē sine expressione cōtusa & illita, præcordiorū inflāmationibus, stomachi humiditati, et sacris ignibus medetur. Siccæ ac tritæ fœmorib. insperguntur. Misceri solent cōpositionib. quas antheras vocant, & vulnerariis antidotis. Vruntur folia ad honestandas palpebras. Flos qui in mediis Rosis inuenitur siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota, aluū profluentē, & sanguinis reiectiones sistunt. Vnguis.

EX PLINIO.

Vsus succi ad aures, oris vlcera, gingiuas, tõsillas, gargarizatu: stomachum, vuluas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cũ aceto ad somnos, nauseas. Folia vruntur in calliblepharum. E siccis fœmina asperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum maximè albas, in posca potus, et sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantũ in vini cyathis tribus. Semen his optimũ crocinum, nec anniculo vetustius, & in vmbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinã ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subditum caput purgat. Capita pota, sanguinem & ventrẽ sistũt. Vngues Rosæ epiphoris salubres sunt: vlcera enim oculorum Rosa sordescũt, prætérquàm initiis epiphoræ, ita vt arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis stomachi, rosionibus, & vitiis vẽtris, & intestinorum, & præcordiis vtilissima vel illita. Cibo quoque Lapati modo condiuntur. Cauendus quoque in iis situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis vsus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita vt à balneis inarescant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe vrsino alopecias mirificè emendat.

EX SIMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodest, humida verò offendit, eaq; destillationi obnoxia reddit. Sumpta

verò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat stomachum & iecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibetq; acres exhalationes ne in caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi seu syluestris Rosæ mirificè valent contra calculũ, & vrinæ difficultates, si leuigatæ in puluerem exhibeãtur.

DE RAPHANO. CAP. CCLVI.

NOMINA.

Ῥάφανος, ἢ ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis (Gallis Raue, ou Refort) dicitur. Hæc autẽ generis sunt nomina, ideóque errant non pauci nostræ ætatis medici & herbarii, qui Radiculæ nomen ad satiuum duntaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem sibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνειν, id est, quòd facilè appareat, adsciuit: nam die tertio à satu prosilit. Radicis verò nomen sibi arrogauit, quòd cæteras amplitudine corporis superet, vel quàm paucißimis magnitudine cedat. Etenim plærunque in tantam molem coalescit, vt frigidis locis quibus gaudet, sicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teste, infantiũ puerorum magnitudinem æquet. Et memini me stupendæ magnitudinis Raphanos Erfordiæ, Turingiæ celeberrimo oppido, vidisse.

Raphanus vnde dictus. Radix.

GENERA.

Raphani Græci duo faciunt genera, satiui & syl-

Rapha= nus minor ucstris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanicè Rettich. Syluestris

Armoracia. Latinis Armoracia appellatur. Germani ad vocem Romanam alludentes, Merretich & Kren nominant. Nostri hodie herbarii, sua potius quàm veterum autoritate freti, Radicem simpliciter, generis

Raphanus maior. nomine, vocant. Nonnulli Raphanum maiorem appellant, propter folia ipsa, quæ satiui folia magnitudine superant: aut quia acrimonia maiore, aut viribus efficacioribus præditus est.

FORMA.

Satiua radix. Radix satiua caudice vno assurgit nonnunquam arboreo, radice ad Rapi similitudinẽ, foliis laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & semine in siliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copio=

Syluestris sior quàm corpore, folia satiuæ ferè similia habet, magis tamen ad Lãpsanæ formam accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi instar acerrimam, adeò vt caput tentet, & lachrymas incitet.

LOCVS.

Raphanus in hortis nascitur. Amat autem terrã pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teste, solutam & diu subactã. Syluestris etiam hodie in hortis habetur, sicq; translatus ad culta, edomita feritate mitescit meliorq; fit. Crescit aliâs circa margines itinerum, & loca arenosa, inq; pratis nonnunquam sua sponte copiosè prouenit, vt fit in prato ad oppidum Tubingam sito, sacrificorum vocato.

TEMPVS.

Cùm frigoris patientiſsimus ſit Raphanus, *non ſolum æſtate, verumetiã hyeme colligi poteſt.* Eſtq; *illius vſus quotidianus.* Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Raphanis *ſatiua excalefacit quidem ordine tertio, deſiccat verò ſecundo. Sylueſtris autem in vtroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus *ſatiuus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ſed ſtomacho inimicus.* Ructus *& vrinam cit.* Bonã *facit aluum. Si quis à cibo ipſum ſumpſerit, diſtributioni eius magis cõferet.* Præſum*ptus antẽ, cibum ſubleuat.* Prodeſt *ante cibum datus vomituris.* Senſus *exacuit.* Decoctus *cõtra veterẽ tuſsim, & craſsitiem in thorace natam prodeſt.* Cortex *eius cum oxymelite ſumptus maiori efficacia vomitiones citat.* Hydropicis *vtilis.* Illitus *lienoſis etiam confert.* Cum *melle ea quæ ſerpendo paſcunt ſiſtit.* Sugillata *tollit.* Contra *viperarũ ictus auxiliatur.* Alopecias *pilis explet.* Lentigines *cũ farina loliacea exterit.* His *qui à fungis ſtrangulantur ſubuenit.* Menſes *trahit.* Semen *eius vomitum proritat, vrinamq; mouet.* Cum *aceto potum lienem extenuat.* Coctũ *cũ oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur.* Cõtra Ceraſtis *morſum ex aceto potum auxilio eſt.* Cum *aceto illitum*

gangrænas

gangrænas efficaciter disrumpit scarificátve. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit *autem, vrinam cit, æstuosus est.*

EX GALENO.

Facultas inest Raphano *discutiēdi, itaq; ad sugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatē conducit.* Radix *eius ex corū numero est quæ opsonij potius quam nutrimenti nomine frequenter comeduntur.* Vis *illi extenuatoria, cū qua conspicuè vnà excalfacit: aquis enim in ea qualitas exuperat.* Verno *tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia quæ nata sunt excaulescere.* Hic *elixus estur ex oleo, garo & aceto, vt* Rapæ *caulis,* Sinapi & Lactucæ. *Et sanè caulis hic magis quàm crudus* Raphanus *nutrit, vt qui acrimoniam in aqua deponat: quanquā minimā sanè & ipse alendi potestatē habeat.* Quidā *non solum caulem, sed vnà* Raphanos *ipsos elixantes comedunt* Raparum *modo.* Cæterùm *cum medicos, tū idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt.* Ipsi *quidem se experientia id abundè compertum habere dicunt, nullus tamen exemplū illorum sine dāmo imitari potuit.* Hactenus Galenus, *cuius equidem verba eò libētius recitauimus, quòd vulgi errorē* Raphanos *à cœna comedentis lepidè notare videātur.*

EX PLINIO.

Raphani *decocti mane poti ad ternos cyathos, cōminuunt & eiiciunt calculos.* Iidē *in posca decocti,*

cti, contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane ieiunis prodest Raphanus cum melle. Semen eorum tostum, ipsumq; commãducatum ad lagonoponon: In aqua foliis eius decoctis, bibere vel succum ipsius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipsos illinire tusos vtile. Incho antibus autem recentem corticem cum melle, veternosis verò quam acerrimos mandere. Seménque tostum, dein contritum cum melle suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cæterùm cerastis, scorpionibus aduersatur, vel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito Raphano scorpionibus, moriũtur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, sed Citicus semẽ ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant, iecinori prosunt & lumborum dolorib. Hydropicis quoque ex aceto & sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonicus & colicis. Intestinorum vlcera sanant. At purulenta præcordiorũ, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic et fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino enterocœlis prosunt. Sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendam.

Hippo-

Hippocrates capillos mulierum defluos fricari Raphanis, & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum sistit vlcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortaßis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantùm nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior Raphani medicina admota sit, Hyssopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et aurium grauitati succũ Raphani instillant. Nam vomituris, summo cibo esse eos, vtilißimum est. Syluestris vrinæ duntaxat eiiciendæ vtilior.

DE RIBE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

GRæcis cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Iohansz treublin, oder Beerlin, quòd scilicet circa diui Ioannis Baptistæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.

Ribes.

FORMA.

Frutex est nullis spinis horridus, sed topiarius magis, vitis pusillæ foliis, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, vt pictura ipsa abunde docet. Vnde manifestum fit Mauritanorum Ribes à nostro diuersum esse, quòd nõ vitis, sed lata potius, magna, rotunda & viridia folia habeat.

Quanquam

Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes descriptione non admodum concordes esse.

LOCVS

Passim in hortis nascitur, ac eorundem puluinos & areas sepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptistæ natales ferias, & Iulio potissimum mense, baccis ac vuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus vehemēter adstringūt. Mauritani frigidum & siccum faciunt in secūdo ordine.

VIRES. EX MAVRITANIS.

Baccæ acido sapore placent. Refrigerant æstuantem stomachum: sitim restinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam vētris proluuiem cohibent. Vomitiones sistunt, stomachū firmant. Alui profluuium quod bilis attulit, retinēt: erosiones & vellicationes eiusdem tollunt. Sanguinis feruorem demulcent, & bilis acrimoniam domant. Seplasiarii succum eius fructus condiunt, ad anni totius vsum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE.

CAP. CCLVIII.

NOMINA.

Ῥόδια ῥίζα Græcè, Rodia radix Latinè nominatur. Officinis ignota, Germanicè Rosen-

uurtz

Rhodia radix cur dicta.

uurtz vocatur. Rhodiam autē tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Rosas redolet. Quapropter rosæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus insula, vt imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

FORMA.

Radix rhodia Costo similis est, læuior tamen minorísque ponderis, & inæqualis, odorem Rosarum cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiū refert, nisi quod flore & semine carere videtur, id quod Galenus etiā asserit, & in Corollario suo annotauit Hermolaus. Dioscorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Nascitur potißimum in Macedonia nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciēdo secundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis est capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosacco imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & discutientis est facultatis.

DE SAMPSVCHO. CAP. CCLIX.

NO-

NOMINA.

ἀμάρακον, ἢ ἀμάρακος Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ Latinã appellationẽ retinuerunt, Germanis Maioran, vel Meyrã, (Gallis Mariolaine, ou Marione) dicitur. Animaduertendum autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucũdo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna quæ Dioscoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorsus & viroso odore prædita, meritóque ea de causa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis vox illa πολύσημος imponeret, monendum esse duximus. Maiorana Duplex Amaracus

FORMA.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terrã serpens: foliis hirsutis & rotundis, Calaminthæ tenuifoliæ similibus, admodum odoratis. Hæc delineatio ad amussim herbæ Maioranæ vulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, foliis pilosis, & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non vbique fit, interdum enim recta surgit in altum.

LOCVS.

Passim in hortis & fictilib. vasis prouenit. Gaudet autem locis vmbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Aestate

Aestate dum floribus prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Sampsuchũ tenuiũ partiũ, & digerentis est facultatis: desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi vim obtinet, & coronamẽtis apta. Decoctum eius potum, incipiẽti aquæ inter cutem prodest, & iis quos vrinæ difficultas, & tormina discruciãt. Arida folia ex melle illita, sugillata tollũt. In pesso subdita menses ducunt. Cõtra scorpionis ictum ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponũtur. Similiter & œdematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miscentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampsuchũ scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet oculorũ epiphoras cum polẽta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropicis vtile. Mouet & nariũ sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum vocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Oleũ Amaracinum.

DE SPANACHIA. CAP. CCLX.

NOMINA.

Σπαναχία *Græcis recentioribus, Spinacia, vel Spinaceum olus Latinis appellari potest.*

Arabicæ

Arabicæ factionis principes Hispanach, *hoc est,* Hispanicum *olus nominant.* Germani Spinet, oder Spinnat (*Gallis* des Espinartz.) *Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt* Græci: *rarò enim illo vtebantur medici, quòd cibo magis forsitan, quàm medicinæ nata esset, nec quicquam illustre sortita. Vel, quòd etiã simile veri est, ab aliis nationibus emendicato spinaceo nomine.* Spinacia *vulgò dicta est ab insigni seminis spiculorum nota: etsi enim herba ipsa glabra & mollis sit, semen tamen in spinas occalescit.* Hispanicum *verò olus nominauere, forsitan quòd inde primum duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translata.*

Spanachia cur dicta.

Spinacia vnde vocata.

Hispanicũ *olus.*

FORMA.

Exit septem diebus à satu, folio primùm triãgulo, molli, mox intybi, plærunque qua pediculo cohæret laciniato, incerti sapore, exigua radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, nonnunquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: semine spinulis horrido.

LOCVS.

Nullum solum respuit, sed vbicunque satum fuerit hic lætißimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri *mense, non horrens hyemis frigora, vt verno tempore cibum suppeditare poßit.* Martio *etiam mense seritur,* Iunio *autem &* Iulio *mensibus semen & flores profert.*

TEMPERAMENTVM.

Spanachia primi refrigerantium & humectātium ordinis est.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice suppeditat alimentum, sed aluo parū hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, nisi excrementitius humor abiiciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis vires sibi fertur arrogasse.

DE SANICVLA. CAP. CCLXI.

NOMINA.

Herba quam omnes hodie Saniculam vocāt, à nullo, quòd sciam, veterum descripta est, sed à recentioribus inuenta, vt multæ aliæ vulnerariæ herbæ. Sunt autē qui Diapensiam nominent. Diapēsia. *Germanis* Sanickel, *(Gallis* Sanicle*) dicitur. Nomen Saniculam à Sanandis vulneribus traxisse vulgò constat.* Sanicula cur dicta.

GENERA.

Duûm est generum. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, vt certius esset discrimen, appellauimus Germanicè Sanickel mennle. *Altera ab omnibus ferè herbariis pro specie Osteritij vulgò vocati habetur, sed falsò, quando neq; in foliis, neque in radice vlla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Sanicula, amaritudo & adstrictio. Germanis errore etiam quodam* die klein Meisteruuurtz *nominatur. Nos eandē cùm & forma*

ma & facultate ad veram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminã nũcupauimus. Germanicè Sanickle Vueible.

FORMA.

Sanicula vera, atque adeo mas herba est folio vitis, aut Apij, in quinque partes dissecto, rubentib. in fine sectionum maculis quibusdam: surculis quoque rubris ad radicem, quæ multis ei capillamẽtis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, herbacei coloris & subnigris. Fœmina *quòd ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret, itemq́; rubris ad radicem surculis, quòd in ea hæc singula candida sint.* Flores *in summo cãdidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.*

LOCVS.

Nascitur in sylvis & vmbrosis locis.

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mẽsibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturæ, sed, vt indicio est gustus, adstringit simul & amara est, vt hoc nomine calefactoriam & exiccatoriã esse nulli dubiũ sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secũdo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum vulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores *quoque reprimere decoctam herbam impositã, aut*

eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cùm ad fauces vel pulmones vitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potißimum verò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq́; vitiis medetur.

DE SONCHO. CAP. CCLXII.

NOMINA.

Σόγχος Græcè, *Sonchus*, Cicerbitæ *Latinè dicitur. Sunt qui* Lactucellam *&* Lacteronem *appellent, quòd scilicet caulis eius dissectus copioso diffluat lacte. Germanicè* Mosz, oder Genszdistel, (G*allicè* Latteron, ou Palais au lieure) *vocatur. Sonchus autem sibi nomen vendicauit* ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, *eò quòd salubrem fundat succum, vtpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiã nutricibus subministret, genitalibusq́; locis collectione laborantibus præsidio sit.* Cicerbit*æ tamen vocabulum, quo omnis Hetruria adhuc vtitur, recens esse adiectitiumq́;, & ex non multo tempore* D*ioscoridi accreuisse videtur.*

Sonchus cur dicta.

Cicerbita

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod Genszdistel *Germanicè vocatur. Alterum tenerius esculentumq́;, ac minus nigrum, Germanis* Hasenkol *dicitur. Et Apuleio* L*actuca leporina, quòd cùm leporem animus defecit æstu, hac sibi herba mederi soleat.*

Sonchus aspera.

Non aspera.

FOR-

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquãdo rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florẽ luteum, qui, vt Senecionis, breui digestus abit in pappos, vanescitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbique ferè in maceriis hortorum, potißimum autem in vineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus vterq;.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq́; essentia, vtraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Posteà verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis vtrique Soncho refrigeratoria, modicéque adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsúsve mitigat, et lactis abundantiam efficit. In lana appositus, sedis ac vuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm viridis etiamnum & tener eſtur perinde vt cætera olera ſylueſtria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, vtilis orthopnoicis Lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium † cyathorum menſura in vino albo & oleo calefactus adiuuat partus ita vt à potu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq́; meliorem infantium: vtiliſsimus iis quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúſque in ſtranguria bibitur, cyathi mẽſura: & in ſtomachi roſionibus cum ſemine Cucumeris, nucleiſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionéſque, radix verò illinitur. Eadémque decocta in oleo punici mâli calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſucco eius vti. Refrigeratoriam tamen vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zeno radice albi ſtranguriam docet ſanari.

† aliâs obolorum.

DE SERIDE. CAP. CCLXIII.

NO-

NOMINA.

Σέρις Græcis, Seris & Intubus Latinis vocatur. (Gallis Chicorée.) Reliqua quæ illi sunt nomina, in generũ distinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuã & syluestrem. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuum & erraticũ. Satiuũ, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticum verò, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege vagatur & errat, dixerũt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib.xx.cap.viij.teste, Serin nominarunt veteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio cõstat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intubo voce, In Hetruria paßim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro vera Endiuia vsurpari officinis. Nam qua hodie sub hac voce vtuntur, non est vera Endiuia, sed Lactuca syluestris, vt suo diximus loco. Germanicè Endiuien vocari potest. Altera angustiora folia habet, et subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrũpentes recentiores Scariolam fecerunt, Germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, ἢ κιχώριον nominatur, Latinis autem Ambubeia. Vulgus herbariorum & officinæ Cichoream vocant,

Satiuus Intubus.
Erraticus
Endiuia.
Seriola.
Scariola.
Cichorea.

vocant, Germani Vueguuarten, *quasi viarum custodem, vel* Vueguueiſz, *quòd peregrinis quasi viam indicare videatur. Altera, quæ latiore folio*
Hedypnois. *prodit, Plinio Hedypnoïs nominatur, hauddubiè nõ alia ratione, nisi quòd suauiter dormire, somnúmque irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc videtur interpretatio, quòd flos eius præter alias Serides suauiter admodum spiret. Theophrasto libro septimo de plãtarum historia, capite septimo, & Pli-*
Aphaca. *nio lib. xxi. cap. xv. Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus,*
Dens leonis. *& quæ aliâs Vitia syluestris dicitur. Vulgò Dens leonis, quòd folium sinuatim per lacinias denticu-*
Rostrum porcinũ. *latum sit, & Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris, quæ barbaris delectantur vocibus, Ta-*
Taraxacon. *raxacon, aut Altaraxacõ dicitur, Germanis* Kolkraut, Pfaffenrorlin, Pfaffenblatt.

FORMA.

Satiuus Intubus. *Satiuus Intubus caulem edit magnum, rotundũ, striatum, frequentibus surculis brachiatum. Germinat foliatu statim à radice venoso. Flos illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius species, vt diximus folio latiore, altero angustiore constat. Erratici In-*
Cichoriũ. *tubi genus primum, quod Cichorium vocant, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi contumace, multis ramulis brachiato, ad*

to, ad vinctum quoque lentis flore cœruleo, interdũ albo, particulatim vsq; in autumnũ erũpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper cõpressus, & interdiu hiscẽs. Hinc *panditur rudissimus quorundam error, qui hanc herbam quam* Germani Vueguuart *nominant,* Heliotropium *esse contendunt, cùm tamen primum folia repugnent, quæ nõ sunt* Ocimo *similia, neque candida, sed nigricantia magis.* Deinde *non candidum, sed magna ex parte cœruleũ florem habet.* Radix *denique eius, vt* Heliotropij, *non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis intubis similitudo, quæ vna satis docet* Intubum *esse syluestrem, & non* Heliotropiũ. Vt *quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnium medicorum consensum, secus pronunciare audent.* Alterũ, *quod* Leonis *dens nominatur, foliis multis constat, vtrinque denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, stipantibus in circulum foliolis coronato, qui senescens euanescit in lanuginem, quæ cum aura raptim fertur.* Leonis *dens.*

LOCVS.

Satiuus non prouenit nisi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter vbi satus fuerit, emergit. Erratici *prima species passim iuxta*

itinera

itinera nascitur. Altera in hortis, & passim ferè etiam sponte sua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio mensibus floret. Cichoriũ eodem ferè tempore incipit florere, & in autumnũ vsque durat. Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æstatem vsque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus est subamarum, & magis quod syluestre est, quod ob idipsum Picrida quidã nuncupãt, quidam verò Cichorium appellant. Est autem ea siccæ frigidæq; temperaturæ, vtrunque secundo abscessu. Porrò domestica magis etiam quàm syluestris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit. Vtraque autem adstringentis qualitatis particeps est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes adstringunt & refrigerant, & stomachũ adiuuant. Aluum sistunt coctæ, si cum aceto assumãtur. Syluestres autem stomacho meliores. Comesti imbecillum & æstuantem leniunt. Cardiacis per se aut cum polenta vtiliter illinuntur. Podagris & oculorum inflammationibus succurrunt. Herba & radix illita, percussis à scorpione subuenit. Ignibus sacris cum polenta medetur. Succus eorum cum cerusa & aceto vtiliter iis quæ refrigerationẽ desiderant inungitur.

EX PLINIO.

Intubi

Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq́; cum vino potus, iecinoribus & vesicæ & epiphoris imponitur. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitũ collectiones, succusq́; decocti vẽtrem soluit. Iecinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, vrinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso si sine febre sit. Vesicã adiuuat. Mulierum purgationibus quidẽ decoctum in aqua adeò prodest, vt emortuos partus trahat. Adiiciunt magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint facilius impetrare. Hedypnois stomachum dissolutum adstringit cocta: crudaq́; sistit aluum. Et dysentericis prodest magis cũ lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris vtraque stomacho vtilißima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ, discutiuntq́; & alios quàm stomachi. Cũ polenta syluestriũ radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinũtur super sinistram mãmam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtiles, & sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Hedypnoidis facultates.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum est Intubum, si cum aceto quis eo vtatur. Postquam decoctum est, aluũ sistit. Obstructiones auferendi vim habet vt nullum aliud olus.

olus. Sãguinis feruorem sedat, & inflãmationes iecoris discutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadam corroborat. Mediocriter somnum inducit. Tradunt quidam post venæ sectionem, aut cucurbitas, si quis cum aceto vtatur, iecinoris sanitatem conseruare. Veneris appetentiam extinguit, & semen genitale in iis qui frigidam habent temperaturam, minuit. Vtile est ad sanguinis excreationem. Huius etiam decoctum iecinori admodũ vtile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat: at lieni nocet.

DE STAPHYLINO.

CAP. CCLXIIII.

NOMINA.

Σταφυλῖνος Græcè, Pastinaca Latinè dicitur. Germanicè Pastiney, oder Pastnachẽ (Gallicè Des Pastenades, ou Panetz.) Pastinacæ verò nomen à pascendo dictum videtur: natura enim ei calens, sapor vehemens, alit corpus, & Venerem cit.

Pastinaca vnde dicta.

GENERA.

Duplex Pastinacæ genus. Vna enim satiua est, quæ iterum duorum est generum. Vnũ genus quòd vulgò Carota dicitur, Germanicè Zam Pastiney, & rot Ruben. Alterum, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc est quòd Germani Geel Ruben vocant. Syluestris altera, quæ propriè Staphylinus Græcis nominatur, Germanicè autem Vuild Pasteney, oder Vogelnest.

FOR-

FORMA.

Folia Gingidii habet Pastinaca syluestris, latiora tamen & subamara. Caulem rectum, asperúmque, vmbellam anetho similem obtinentem, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceum accedẽtis. Radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Hortenses syluestribus per omnia similes sunt, nisi quòd flores in medio purpureum quiddã non habeant, & radix vnius in suprema sui parte purpurea sit, alterius autem magis lutea.

LOCVS.

Passim circa itinera, loca petrosa, & hortorum maceries sua sponte prouenium erraticæ. Satiuæ in hortis nascuntur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mẽsibus flores & semina Dauco similia producit vtraque.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abstergit vtraque, magis tamen syluestris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erraticæ semen potum aut appositum mẽses ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra venenatorum morsus & ictus vtile. Ferũt non lædi à venenatis qui id præsumpserint. Conceptus adiuuat. Radix ipsa vrinam cit, & Venerem stimulat. Fœtus ex vtero pellit apposita.

posita. Folia trita cum melle imposita vlcera depascentia expurgant. Hortensis Pastinaca cibo aptior est. Ad eadem, sed minori efficacia, prodest.

EX GALENO.

Pastinaca satiua imbecillior, syluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maximè semen & radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem pascentia vlcera quidam foliis eius cũ melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Pastinacæ erraticæ semen contritum, & in vino potum, tumentem aluum, & suffocationes mulierum doloresq; lenit in tantũ vt vuluas corrigat. Illitũ quoq; è passo ventri carũ prodest. Viris verò cũ panis portione æqua tritum. Ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas vlcerũ sistit recẽs cum melle impositum. Vel aridæ farinæ inspersam radicem eius Dieuches contra iecinoris & lienis, ilium, lumborum & renum vitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis veteribus. Philistiõ in lacte coquit, & ad strãguriã dat radicis vncias quatuor. Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis comitialibus. Habẽtes eã feriri à serpẽtibus negãtur, aut qui ante gustauerint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia cõtra cruditates mãdũtur. Orpheus amatorium inesse Staphylino dixit, fortaßis

fortaßis quoniam Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & satiua pollet, efficacior tamen syluestris. Semen satiuæ quoque cõtra scorpionum ictus, ex vino aut posca salutare est. Radice eius circunscalpi dentes, dolore liberantur.

DE STRYCHNO. CAP. CCLXV.

Halicacabum peregrinum & Stramonia ex horto sancti Germani pratensis iam vulgaria multis sunt.

NOMINA.

Τρύχνος *Græcè, Galeno per vnius literæ abiectionem* τρύχνος, *Solanũ Latinè, officinis Solatrum, vulgò Cuculus, Vua lupina, Vua vulpis, Morelláque dicitur. Germanicè* Nachtschatt. (*Gallicè* Morelle.) Solanum. Morella.

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primum hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cum aliis oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter Nachtschatt, (*Gallis* Morelle) *vocatur. Secundum quod priuatim Halicacabum nominatur. Vesicariam quoque vocant à folliculis quos producit, vesicarum* Solanum hortense. Halicacabum. Vesicaria

vesicarum in animantibus speciem imitantibus, vel quòd vesicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes secutæ, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. (margin: Alkakẽgi) *Germani nostri* Iudenhutlin, oder Docklin, Iudenkirsen, Schlutten, Boberellẽ, Rot Nachtschatten. (*Galli* Baganaudes.) *Est præterea alia Halicacabi species nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniã allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quòd sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabum peregrinum nominauimus. Germanicè* Vuelsch Schlutten *nõ ineptè nuncupauimus.*

Solanum somnificũ. *Tertium solanum somnificum ab effectu scilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitorium vel marinum dicant, quod rupibus non lõgè à mari inueniatur.*

Solanum furiosum. *Quartũ Græcis* μανικὸν, *hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale.*

FORMA.

Hortense. *Solanum hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra, Ocimo maiora & latiora, fructum rotundum, viridem, cùm autem maturuerit, nigrum, aut rufum. Flos huic cãdicat.*

Halicacabum. *Halicacabum foliis priori simile, latioribus tamẽ. Caules eius postquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis vesicis similibus, rufum, rotundum, leuem, vuarũ acinis similem, quo coronarij vtuntur texentes coronas. Peregrinum, planta est pergulis operiendis aptissima:*

ma: latißimè enim suis clauiculis sese diffundit. Fo*lia habet oblonga, & laciniata.* Flores *candidos, vesiculas* Halicacabo *similes, in quibus semen includitur pisis aut ciceribus simile, in cuius medio effigies veluti cordis humani insculpta & incisa apparet.* Somnificum *frutex est ramos habens multos, densos & lignosos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos mali cotonei similitudine, florem rubrum, grandem.* Semen *in siliquis croceum.* Radicem *corticem habentem subrubrum, grandem.* Furiosum *folium obtinet* Erucæ *simile, maius tamen, satis ad spinam quam* Pæderota *vocant accedens.* Caules *à radice proceros decem aut duodecim emittit, vlnarum cubitorúmve quatuor altitudine, capitulū effigie oliuæ insidens, sed hirsutum vt* Platani *pilulæ, maius tamen & latius.* Florē *nigrum, post hunc fructum racemosum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem,* Hederæ *corymbis similibus, mollibus vt vuæ.* Radicē *candidam, crassam, cauam, cubitalē.* Cæterùm *plantatur nunc in hortis* Germaniæ *herba* Italis *vocata* Stramonia, & *pomum spinosum, quam nonnulli inter* Solani *species numerant, non quòd descriptioni respondeat, sed quòd eius folia opii odorem referre videantur.* Quare *vt aliis occasionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inserere placuit.* Flores *huius herbæ suauem* Lilii *spirant odorē.* Vi*detur viribus parum à posterioribus generibus* So-

Somnificū.

Furiosum.

lani distare. Germa. à pomis appellare libuit, Stechend oderrauch opffelkraut.

LOCVS.

Hortense paßim in opacis locis, & semitis obuium est. Nascitur & in hortis. Halicacabũ in vineis copiosißimè prouenit. Somnificum in saxosis nec procul à mari locis producitur. Furiosum in montanis, ac vento perflatis locis, & vbi Platani nascuntur.

TEMPVS.

Hortense tota ferè æstate floret, autumno autem fructus eius maturescit. Halicacabum vesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia Septẽbris mensis colore primum viridi, mox paulatim rubescente profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortense refrigerat & adstringit in secundo ordine, medium autem absolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. simp. cap. ix. teste. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertii est refrigerantium ordinis. Manici seu furiosi cortex radicis refrigerat secundo ordine incipiente, & desiccat in secundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortense refrigerandi facultatem obtinet, quapropter folia ignibus sacris, herpetibus cum farina polentæ illita prosunt. Per se autem trita & imposita ægilopas, capitísque dolores sanant. Stomacho æstuanti auxiliãtur. Parotidas cum sale trita

&

& illita discutiunt. Succus eius valet aduersus ignes sacros, & herpetas, cũ cerusa, rosaceo & lithargyro. Ad ægilopas verò cum pane. Infantium quoque ardori, quem syriasin vocant Græci, cum rosaceo perfusus proficit. Miscetur collyriis pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctiones. Aurium dolori instillatus prodest. Muliebria profluuia in lana appositus sistit. Succus fuluo gallinarum in domibus oberrantium fimo subactus & linteo appositus ægilopis remedio est. Halicacabũ vim vsúmque hortensis Solani habet, verùm non comeditur. Fructus eius potus, eò quòd vrinam mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumque herba exprimitur, & succus siccatus in vmbra reponitur, ad eadẽ vtilis. Sõnifici radicis cortex in vino drachmæ pondere potus, somnificam facultatem obtinet Papaueris succo mitiorem. Fructus vehementer vrinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autẽ poti ecstasin faciunt. Remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuãtibus & pastillis miscetur. In vino decoctus & in ore retentus dentiũ doloribus succurrit. Radicis succus cũ melle inunctus oculorũ hebetudines tollit. Furiosi radix in vino drachmæ vnius pondere pota, nõ illepidas neque iniucundas imagines speciésve efficit. Duarum verò drachmarum pondere pota, ad tres vsque dies ecstasin affert. Quatuor autem drachmæ haustæ interimunt.

Remedio est aqua mulsa maiore copia pota, & vomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum esculentum quod in hortis nascitur, notum est omnibus, vtunturq; illo ad ea omnia quæ refrigerari & adstringi postulant. Cæterorum verò nō esculentorū vnum quidem nuncupatur Halicacabum fructum habens rufum, acino vuæ tū figura, tum magnitudine adsimilem, quo etiam ad coronas vtuntur. Alterum autē fruticosum, quod somnificum, & tertium quod furiosum dicitur. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortensi simile est, fructum habēs ciendæ vrinæ idoneum: proinde multis compositis facultatibus quæ ad iecur, ad vesicam & renes accōmodantur, miscetur. Solani verò somnifici cortex radicis si cum vino bibatur, somnum accersit drachmæ pondere sumptus. Sed et ad cætera Papaueris succo persimilis est, nisi quòd eousque imbecillior est, vt ipse tertii habeatur ordinis refrigerantium, quum hic in quarto sit constitutus. Huius semen vrinam mouendi facultatem habet. Si autem plus duodecim corymbis hauseris, dementiam furiámve adsciscet. Porrò quòd reliquū est ex dictis Solanis, ad medicationes quæ intrò in corpus adhibentur, inutile est. Nā si quatuor eius drachmæ sumantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam. Vnà certè innoxiè offertur, cæterùm nec ipsa vtile quid obtinet. Verum si foris corpori illinatur,

vlcera

vlcera maligna & depascentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus est.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon *scripsere, vtinam nec coronarij in* Aegypto *vterentur, quos inuitat* Hederæ *florum similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterũ cui acini coccinei, granosi folliculi,* Halicacabum *vocant. Nostri autem vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus verius quàm herba, folliculis magnis latisq;, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit* Nouẽbri *mense. Tertio folia sunt* Ocimi, *minimè diligenter demonstranda. Remedia enim, non venena tractamus: quippe insaniã facit paruo quoque succo. Quanquã &* Græci *autores in iocũ vertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species vanas imaginesq́; cõspicuas obseruari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniã facere. Quicquid verò adiiciatur põderi, repræsentari mortẽ. Hoc est venenũ quod innocentißimi autores simpliciter* Dorycnion *appellauere, ab eo quòd cuspides in prælijs tingerentur illo paßim nascente. Quin & alterum genus soporiferũ est, atque etiã opio velocius ad mortem. Laudatum verò à* Diocle *&* Euenore: *quippe præsentaneũ remedium ad dentes mobiles firmandos, si colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationẽ enim gigni eo. Cõmendatur & in*

Vesicaria

in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis sa poribus. Et *nihil esse corporis malorum, cui non salutare sic Strychnos, Xenocrates prædicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt.* Remedio *est (id enim libētius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data.* Nec *illud præteribo, aspidum naturæ Solanum somnificum in tantum aduersum, vt radice eius propius admota soporentur, illud sopore enecante vim earum. Ergo trita ex oleo percußis auxiliatur.*

APPENDIX.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum, alii qui hortense non sine maximo errore esse putāt, plurimúmque suibus conferre, ac easdem à letalibus morbis præseruare asserunt. Nos *tamen non laborамus magnopere quomodo suibus succurrat, sed quid in homine poßit magis consideramus, quum constet pleraque aliis animātibus esse cibum, quæ homini venenum sunt.* Experientia *verò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorū huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exemplū nos mouet vt somniferum esse credamus, potißimum cum in vniuersum ferè illi descriptio quadret, vno hoc dempto, quòd semen non habet in siliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortensis etiam delineatione quæ illi non conueniunt.* Neque *enim exilis est frutex, sed propemodum arborescens: neque*

que etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet. Quòd verò ad flores & fructum attinet, videtur accedere ad historiam Solani furiosi, vt suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorundem descriptione nonnihil à Dioscoride variat. Quicquid verò sit, certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorum abundè docet: atque huic vehementem refrigerandi vim, maxime si paulò copiosius sumatur, inesse, vt hoc nomine pro somnifero Solano eius vsus medicis nullo periculo esse queat. Nos vulgi sententiam sequuti, appellauimus Dollkraut. Posset etiam Germanicè vocari Schlaff Nachtschatt. Sunt qui Seukraut nominãt. Quòd si tamen hæc nõnullis haud satisfecerint, certè necesse erit Mãdragoræ speciem esse fateantur tertiam, quã pingit Theophrastus li. vi. de histo. planta. capite ij. iis verbis: ἴδιος δὲ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μέλας τε καὶ ῥαγώδης καὶ οἰνώδης εἶναι τῷ χυμῷ, hoc est, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinosúsque & vinosus suo sapore sentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO. CAP. CCLXVI.

NOMINA.

ὑμφυτον, ἢ σύμφυτον μέγα Græcis, Symphytũ & Solidago latinis, officinis & herbariis Consolida maior, Germanis Vualturtz, Schuuartzuurtz, Schmeruurtz, grosse beynuuell (Gallis de la Consyre) Nomen illi apud Græcos Latinosq; egregia constringendi & conglutinandi vis fecit.

Symphytum cur dictum.

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo inanem, circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Buglossi foliorũ figuram accedentia. Habet caulis secundum angulos eminentias quasdam productas. Folium tenue ex singulis alis prodit. Flores lutei, & semen Verbasci. Totus verò caulis & folia quandam lanuginem modicè asperum, tactu pruritum mouentẽ, habent. Radices in superficie extráve nigræ, intus candidæ & glutinosæ, quarum est vsus. Hæc siquidem delineatio adamußim huic herbæ quæ vulgò Cõsolida maior appellatur, cõpetere videtur, quòd nulla prorsus sit nota quæ illi non quadret. Sed obtrudet quispiam, florum colorem non respondere, quem Dioscorides luteum esse dicit, quum in nostra Consolida alius sit. Cui ita responsum volo. Coloris ista in floribus diuersitas nõ tanti momenti est, vt aliud à Consolida maiori Symphytõ esse, conuincere poßit: neque enim vbique terrarum, etiam earundem herba-

Consolida maior.

Obiectio diluitur.

herbarum, flores similes sunt. Exemplo est Buglossum, quod Boraginem *hodie officinæ vocant: hoc enim interdũ albos, quos nos* Norimbergæ *& Culmachii sæpe vidimus: magna autem ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore subrubro, vel leniter purpurascẽte, vt* Onoltzobachii, *rarius candido conspicitur.* Tubingæ *tamẽ omnia flore albo visuntur.* Luteis *floribus nullum in* Germania *vidisse me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, satis docet* Apuleius *in commentariolo illo quem de herbis conscripsit, qui illius flores nigros esse tradit, subrubros aut subpurpureos haud dubiè innuẽs.* Nos *vna pictura vtrosque flores exhibemus.* Germani *candidis floribus Symphytum fœminam, subrubris verò marem appellant.* C*æterùm non est quod in Symphyti descriptione te perturbet aut remoretur, quòd idem caulis simul leuis & angulosus dicitur: id enim sic intelligendũ venit, quòd caulis non perpetuò leuis aut angulosus sit, sed modo hunc, modò illum producat pro soli diuersitate.*

LOCVS.

Locis aquosis, palustribusq́; abundè prouenit.

TEMPVS.

P*er integram æstatem floret.* R*adix tamen in autumno carpenda venit.*

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine scilicet secundo, calefacit, exiccat

cat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisq́; prosunt. Recentia vulnera illitæ glutinant. Carnes si vnà coquantur cogunt. Inflammationibus, sedis potissimum, cum Senecionis folis vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Symphytum magnum similem petræo facultatem habet, non tamen gustantibus dulce, neque odorantibus odoratum apparet, sed iis sanè ab illo diuersum est. Cæterùm quatenus viscositatem quandam & mordacitatẽ obtinet, Scillæ simile est. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Potest autem petræum collectũ in thorace, pulmoneq́; pus expurgare. Habet etiam contrahendi vim, qua sanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocœlijs imponitur, & ad cõuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. In vino decoctum ad dysenteriam, & profluuiũ muliebre rubrum constringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocœlas cohibet. Vulneribus sanandis tanta præstãtia est, vt carnes quoque cũ coquũtur, conglutinet addita, vnde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioscorides & Galenus ad Symphyti facultates

cultates lectorem in Symphyti magni historia ablegent remittantq́;,necesse est,vt illas ordine connumeremus more quidem nostro,primũ ex Dioscoride,deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum ius aqua mulsa & potũ Symphytum petræũ,quæ in pulmone sunt expurgat. Sãguinem reiicientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dysenteriã & rubra fœminarum profluuia in vino decoctum bibitur. Ad cõuulsa & rupta ex aceto mulso sumitur. Cõmãducatum sitim arcet. Gutturis asperitatibus prodest. Recentia vulnera glutinat,& intestinorum ramices illitum coercet. Carnes cùm vnà coquitur, conglutinat.

EX GALENO.

Symphytũ petræũ ex cõtrariis constat facultatibus:habet enim incidẽdi vim quampiã,qua collectum in thorace & pulmone pus expurgare potest. Habet etiã quãdam contrahendi facultatem, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur:& tertia ad eas inest humiditas quædã nõ immodicè calida, ꝓ quã gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Mansum sitim extinguit,& arteriæ asperitates sanat. Porrò secundum omnium dictarum virium mistionẽ simul digerere abũdè potest,simulq́; corpora cõtrahere & cõstringere. Proinde enterocœliis imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterùm qui ipsum in vino decoctum ad dysente-

dysenteriam, & rubrum muliebre profluuiũ exhibent, tanquam desiccante & contrahente vtuntur. Qui verò ad nephritin renúmve dolorem, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtilißimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus, pectoris pulmonibus, sanguinem reiicientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commãducata sitim sedat, praecipueq; pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit coacta in cineres. Detractis quoque folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanãdis tãta praestantia est, vt carnes quoque cùm coquuntur, cõglutinet addita, vnde & Graeci nomen imposuerunt. Oßibus quoque fractis medetur.

DE SICY SATIVA.

CAP. CCLXVII.

NOMINA.

Σίκυς, καὶ σίκυος ἥμερος Graecis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur. Officinae latinã appellationem retinuerunt. Actius angurium etiã vocari tradit. Germani Cucumern (Galli Concombre) vocant. Cucumer autem, vt Varroni placet, dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn verò Graeci ex aduerso ἀπὸ τοῦ σεύειν τὸ κύειν, quòd scilicet appetentiam concumbendi minime stimulet,

Cucumer vnde dictus.

Sicys.

let, nominasse videntur. Hinc celebratum Græcis prouerbium est, vt ex Athenæo annotauit Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerem deuoret, quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo iis impetus infrenetur & elanguescat, adagium edendos cucumeres textricibus consulebat. Adagiũ. Textrices magna ex parte impudicæ.

GENERA.

Cucumerum genera sunt Pepones & Melopepones in quos statim degenerant, figura tantùm & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinem procedũt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam vocati fuerunt. Sed qui formam & effigiem mâli referunt, & humi rotundantur, Melopepones Græcis vocantur, facto ex Pepone & mâlo nomine: neque inter Pepones & Melopepones aliud quã quod sumitur, ex figura quondam, vt diximus, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλονας, id est, pomeos, à mâlorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorum simul cum officinis vtitur. Sunt itaque in vniuersum tria Cucumerum satiuorum genera. Primum genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis herbariis, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cùm maturuerit, appellatur. Aetius, quòd equidem sciam primus Anguriа vocari tradit, quæ veteribus σίκυα, id est, Cucumeres Pepones. Melopepones. Melones cur dicti. Cucumis. Anguria.

meres nominantur. Horum sanè plura sunt genera, nos quatuor potiora commemorabimus, quorum etiam picturas exhibemus. Primi generis est vulgaris Cucumer, fructum obtinens oblongum & maculosum, Germanicè vocatur gemeyn Cucumern. Sunt qui illum priuatim Anguriam appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine Gurchen nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus Turcicum nuncupat, priori multò maior ac procerior foliis, floribus & fructu, qui vt in primo nō est maculosus, sed tamen oblōgus etiam. Germani Turckisch Cucumern appellant. Fructus eius admodum flauus existit. Hinc est quòd multi eundem priuatim Citrulum & Citreolum, quasi citrinum, hoc est, flauum vocent. Huius semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quòd ad folia, flores & semina attinet, ferè similis, nisi quòd in hoc omnia sint minora. Fructus verò rotundus, vt pictura monstrat. Vulgus Zucco marin vocat. Germani meer Cucumer. Officinis perinde atque Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quam officinæ hodie Citrulum vocant. Folia habet ferè Colocynthidis, multifariam dissecta & incisa: fructum rotundum, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra. Nos officinas respicientes nominauimus hunc Cucumerem citrulum,

Citreoli aut Citruli.

lum, Germanicè Citrullen. *Alterum genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter* Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, *hoc est, maturescere dicitur. Is enim mitis ac tener maturitate flaccescit. Germani* Pfeben *appellant.* Tertium genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur, Germani Melaun nominant. *A priore forma & suauitate differt: rotundior siquidem & mâli cotonei quasi formam referens, mitiorq́; existit. Discrimen hoc sentientes posteriores Græci* σίκυω *simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modò Cucumerem vocamus. Adiecta autem Peponis voce, hūc quem nostra ætas priuatim Peponem nominat,* σίκυω πέπονα, *id est, Cucumerem Peponem dixerunt, mitem scilicet & maturitate tenerum Cucumim innuentes. Sub quo cū etiam, quem à tereti ac rotunda mâli effigie* μηλῶνα *peculiariter dixerunt, complexi sunt.* Pepo. Melon.

FORMA.

Cucumis sarmētis viticulisq́; prælongis serpit, in ramósque vitis modo se diffundit, tamen ob caulis infirmitatem humi spargitur, ni propius adsit cui caducus incumbat: folio anguloso, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoso, coloris tū herbacei, tū citrini, tum nigri. Pepo vite serpit prælonga, flagellis vltro citroq́; reptantibus, vitigineis ferè frondibus, scabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim striato, prominulis puluinorum toris, strigilibus in vertice pomi & vmbilico Cucumis. Pepo.

coeunti-

coeuntibus, ibidemq́; stellatim decussatis, cute aspera velut lentiginibus occupata, carne intus suaui, seminibus in vtero liratim digestis.

LOCVS.

Pingui gaudet solo, locisq́; apricis vberior prouenit Cucumis. Nascuntur & pepones bene cultis locis, eóque lætius si subinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & sole irradiata: ideóque cùm annus est pluuiosus & nubilus, nõ æquè vt in siccis annis proueniunt. Libertate etiam gaudent, qua poßint vltro vagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimum Germaniæ nostræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Aestatis fine, Iulio potißimum mense, maturescunt. Citius tamen Melones quam priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus superat humida & frigida tẽperies, non tamen vehementer, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed iam desiccantis, idq́; in primo quodammodo ordine, aut in secundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, stomachóque accõmodatus est. Refrigerat nec corruptionem sentit. Prodest vesicæ. Olfactu animo deficientes restituit.

restituit. Semen eius mediocriter vrinam cit. Cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subuenit. Folia eius cum vino illita, morsus canum sanant, cũ melle verò epinyctidas. Peponis autem caro comesta vrinam cit. Inflammationes oculorum illita sedat. Superior eius cortex contra adustionem infantium, quam siriasin vocãt, syncipiti imponitur. Frõti vt oculorũ fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum semine in sole siccatus succus, smegma fit ad extergendam cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix sicca, & cum hydromelite drachmæ põdere pota, vomitiones mouet. Quòd si quis modicè à cœna vomere cupiat, gemini oboli satis erunt. Sanat & vlcera in modum faui cõcreta, ceria vocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis esculẽtus maturus quidem tenuioris essentiæ est, qui verò immaturus est, crassioris. Sed et abstergendi & incidendi facultate participãt, quare & vrinam mouent, & corpus splẽdidum reddũt: at magis si quis semine arefacto contusóq; atq; cribrato, vice pulueris abstersoriæ vtatur. In semine et radice maior abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Vniuersa Peponũ natura frigidior cum larga humiditate existit. Habent & quandã abstergẽdi vim, ideóq; vrinã cient, & deorsum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiũtur. Quòd porrò abstergãt, discere licet sordidã cutem

defricando. Quamobrem maculas etiam solis calore factas, & lenticulas faciem occupãtes, & in superficie alphos extergere possunt. Semẽ quod in eorum veluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò vt renibus etiam calculo infestatis sit accommodatum. Gignit in corpore vitiosum succũ, potissimum quando non rectè concoquitur. Tũ verò morbum etiam qui cholera dicitur, inducere consueuit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, vomitioni quoque idoneus est: largiúsque ingestus, nisi quis aliquid eorum quæ boni sunt succi supermãdet, omnino vomitum concitabit. Melopepones minus humidi quàm Pepones sunt, nec adeò praui succi, segnius item prouocant vrinam, tardiúsque deorsum descendunt. Ad vomitum excitandum non eandem vim Peponibus obtinent, sicut nec celeriter in ventriculo, quãdo illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis causa illum infestauerit, corrumpuntur. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem vrinam mouẽdi facultatem, perinde atque Pepones habent, sed imbecilliorem: minus nanque substantia humidi, ideoq; non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non possunt, conficiant, ob totius scilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui vocantur, refrigerãt, maximè in cibo, &

bo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix sanat vlcera cõcreta in modũ faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, in farina tusa datur, quatuor obolis in aqua mulsa, ita vt qui biberit, quingẽtos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adiicitur. Cortex quoq; vomitionem mouet, faciẽ purgat. Hoc & folia cuiuscunque satiui illita. Eadem cũ melle epinyctidas sanãt: cum vino canis morsus. Cucumis odore defectum animi.

EX SIMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres dicũtur, secundũ verò communem sermonem Tetrangura ob frigidum & humidum temperamẽtum noxia sunt, & mali succi. Ex iis autẽ parua magnis anteferre oportet. Hæc vrinã ducũt, & si in aceto macerẽtur, in acutis præsertim febribus, mitiorem calorẽ reddunt. Crebrior verò horũ vsus semen genitale minuit, in Venerémque impetum aufert. Semen autem horum desiccatum, caliditatem quandam possidet, contrariámque his actionem efficit, vrinamq; magis prouocat. Pituitã glutinosam Tetrãgura in vẽtriculo gignũt, quæ cruda per venas diffunditur. Propterea qui his crebrius vtuntur, illi propter humores temporis spatio in venis, & aliis corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen verò horum vrinam cit, sed minus quàm Peponum, quoniã celerius in ventriculo corrumpuntur. Meliora

in his sunt quæ habent semen exiguum. Calidos *autem & siccos stomachos iuuant, & si in ardente febre cũ aceto porrigantur, valde prosunt.* Proprium *verò horum est nauseas ventriculi calore excitatas, sedare.* Horum *autem interiora esse oportet: nam quæ foris sunt, mali succi existunt, & difficulter admodum* concoquuntur*, & ferè venenata.* Habent *verò & alias proprietates vt animo deficientes propter excedentem calorem reficiant. Si autem pituitam in ventriculo nanciscantur, nauseas faciunt, &* colicos *affectus, & hypochondriacas paßiones.*

DE SICY SYLVESTRI.

CAP. CCLXVIII.

NOMINA.

Cucum is anguinus. Cucumer asininus.

Σ Ι'κυς ἄγριος, ἢ ἐλατήριον, *sic autem propriè vocatur succus eius Græcis*, Cucumis *anguinus, syluestris & erraticus* Latinis, *officinis & barbaris* Cucumer *asininus*, Germanis Vuild Cucumer, *vel* esels Cucumer (Gallis Concombre sauuage) *appellatur.*

FORMA.

Solo fructu à satiuo Cucumere distat, quem multo minorem habet, glandibusq; longiusculis similẽ. Folia *& sarmenta satiuo similia.* Radicem *albam & magnam.* Totus *frutex amarus.*

LOCVS.

Ruderibus *sabulosisq; locis prouenit.* Nusquã *tamen*

men in Germania, quòd sciam, nisi satus nascitur.

TEMPVS.

Augusto mēse floret, atque subinde autumno fructum tempestiuum producit, qui seminibus ac succo plenus est, qui decerpto pediculo confestim exilire solet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & siccus est Cucumis syluestris, vt ex viribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum succus instillatus aurium dolori cōuenit. Illita ex polenta radix omne vetus œdema discutit. Imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras discutit. Ischiadicis infunditur eius decoctum, eóque in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginem abstergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat: Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitámque deiiciunt, præsertim in hydropicis. Purgat verò citra stomachi iniuriam. Radicis selibram accipere oportet, ínque duobus vini, præsertim Libyci, sextariis conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod verò Elaterium vocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hunc modum. Eligito Cucumeres qui tacti saliendo succum ex se profundunt, ac nocte vna repositos dimitte. Postridie Elaterŭ confectio.

 cribrum

cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri superponito, supinóque cultro sursum versus aciem habente sigillatim Cucumeres vtrisque manibus prehendens diuidito, & per cribrum in subiectum craterem humorem exprimito, simulq; carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, vt & illud descendat. Quæ expressa sunt in paratam peluim coniicito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea dissecta fuerũt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abiicito. Humorem in pelui agitatum & linteo opertum, soli exponito, dumq; steterit totam supernatantem aquam, cum humore concreto, percolato. Facitóque id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cùm diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentum terito, & in pastillos conformato. Elaterium verò à bimatu ad decennium purgationibus vtile. Integra quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo. Copiosius enim potum, periculum adfert. Pituitam & bilẽ per inferna pariter & superna trahit. Optima autem per ipsum difficulter spirantibus fit purgatio. Quòd si itaque in animo est per aluum purgare: adiecto salis duplo, & stibij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Postea cyathus vnus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas verò vomitiones aqua diluens Elaterium, subiectas linguæ partes penitißimè pẽna oblinito. Quòd si quispiã difficilius vomat, oleo

Vires Elaterij.

aut

aut vnguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò iis qui supra modum purgantur, vinũ cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim vomendo emẽdantur. Quòd si vomitiones non finiãtur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachũ densare possunt offerenda sunt. Ciet Elaterium menses. *Fœtus enecat in passo subditum. Morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum.* Diuturnos capitis *dolores finit.* Efficaciter *angina laborantibus inungitur, cum vetere oleo, melle, aut felle taurino.*

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, et fructus ipsius succus, quẽ Elaterium *vocãt, & nõ minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis est.* Elaterium *itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partium, maxime si aliquam habeant caliditatem, veluti* Elateriũ. *Sũmè siquidem amarum est, leuiter calidum, vt ex secundo sit ordine calefacientium.* Porrò tale *protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cũ melle, aut oleo vetere.* Bonum *item est regio morbo affectis fusum cũ lacte in nares.* Hoc *etiam vsu dolores capitis sanat.* Atque Elaterium *quidem eiusmodi est.* At *radicis succus, vt & foliorum, licet similem vim habeat, imbecilliorem tamen.* Sed *& ipsa radix adsimilem facultatem possidet, abstergit nanque, digerit atq; emollit.* Porrò *cortex eo potentius desiccat.*

EX PLINIO.

Ex Cucumere syluestri fit medicamentum quòd vocatur Elaterium, succo expresso è fructu. Cuius causa nisi maturius incidatur, succus exilit, oculorum etiam periculo. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarúmque vlcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi vuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succóque dentium dolori medetur, arida cum resina impetiginem & scabiem, quam psoram & lichenas vocant. Parotidas & panos sanat, cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio lōgiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo vetustius erit, quod iam ducentis annis seruatum esse, autor est Theophrastus. Et vsque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Efficax est contra scorpionū ictus Elaterium, & ad purgandū vterum, aluúmque. Modus portione virium à dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum, anguinas & arterias cum melle, & oleo vetere sanat.

DE SMILACE HORTENSI. CAP. CCLXIX.

NO-

NOMINA.

μίλαξ κηπαία Græcè, Smilax hortẽsis Latinè, Officinis inusitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præsertim Serapionis & Auicennæ, sectantur placita, Phasiolos vel Faseolos. Galenus et alij veteres Græci Dolichos appellant. Germani Faselen, Vuelsch oder Vuild Bonen (Galli Phasiole) vocãt. Phasioli. Dolichi.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, molliora tamẽ: caules tenues, & capreolos vicinis fruticibus se implicãtes, in tantum increscentes, vt tabernacula effingere poßint. Fructum Fœnogræco similem profert, longiorem tamen maioremque, in quo semina renibus similia, non vnius coloris, sed ex parte subrufa continentur. Ex qua certè delineatione sole clarius fit, Smilacem hortensem Dioscoridis non esse nisi Phaseolos vulgò vocatos, cùm sint foliis Hederæ, mollioribus atque venosis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticibus se implicantibus, ramis incremento suo tentoria & hortorum cameras fornicésve facientibus, siliquis Fœnogræco haud dißimilibus, longioribus autem & maioribus, seminibus intus versicoloribus, & renib in vniuersum similibus. Quæ certè vnica nota ad docẽdum Smilacem hortensem esse Phaseolos sufficere posset. Accedit quòd Phaseolorum apud Serapionem descriptio non sit alia quàm apud Dioscoridem Smilacis hortensis.

hortensis, id quod manifestè patebit vtrasque conferenti. Cæterùm etsi duo Phaseolorum videãtur esse genera: sunt enim aliqui cãdidi, nonnulli verò rubentes, tamen quia in foliis nulla est prorsus diuersitas, & Dioscorides quoque innuat semina hæc nõ esse vnius coloris, sed vt Serapion interpretatur, quædam ad candorẽ, quædam verò ad suborẽ accedant, ideo sub vnica pictura vtriusque coloris Phaseolos exhibemus: neque enim distant alia ratione, quàm quòd albi producant flores candidos, rubentes verò purpurascentes. Licet non ad candidos & rubẽtes tantũ hæc Dioscoridis verba, ὄντι ἰσόχροα, referenda esse existimem, sed ad alios etiam: sunt enim nonnulli fusci, alij verò gilui, cœrulei & cæsii, alij maculis & orbibus atris variegati, nisi quis omnes iam dictos colores sub candido & rubro, ex quibus ij commixti esse videntur, complecti velit.

ἰσόχροα.

LOCVS

Smilax de qua hic agimus, vt ex nomine satis constat, in hortis sata prouenit, & cum lõgis serpat flagellis, propè poni ridicæ palíve debent, quas capreolis suis, vbi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Aestate florent, ac subinde siliquas & in iis semen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Simeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt. Galenus etiam

etiam in libro primo de Alimẽtorum facultatibus, humidiores natura esse asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerum modo esui apta est siliqua cum semine Asparagi modo elixa. Vrinam pellit, insomniáque grauia & tumultuosa facit.

EX GALENO.

Dolichi nõ minus quàm Pisa nutriunt, similiter etiam flatu carent: sed quòd ad suauitatem attinet & deiectionem, peiores sunt. Alibiles itaque sunt, nisi quãdo integri & etiamnum virides vnà cum suis siliquis ex oleo & garo ab hominib. ingerũtur. Aliqui vinum etiã adiiciunt. Sed horum in repositione, vt Pisorum, nullus est vsus: quippe quum natura sint humidiores, citò corrumpi consueuerunt. Attamen si quis hos tutò reponere cupiat, siccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidẽ eo modo & à putrefactione et à corruptione tota hyeme vindicantur, eundẽ quẽ nobis Pisa vsum exhibẽtes.

EX AETIO.

Siliquæ seu Lobi qui nunc passim vocãtur, apud omnes antiquos Dolichi & Phasioli appellati, de genere Pisorum sunt, similes illis quantum ad minimam flatus generationem: quantum verò ad iucunditatem cibi & egestionem peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè isti tantùm eorum omnium quæ siliqua vestiũtur, cum siliquis suis comeduntur.

EX SI-

EX SIMEONE SETHI.

Qui ex iis magis rubri sunt, calidiores. Manifesta quoque in iis humiditas, quòd cito putrescant. Humorem generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquũtur, celeriter & tardè trãseunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, ventrem proritant. Cum sinapi oblati, plurimum noxæ deponunt. Albi igitur Phasioli craßiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia facit, sed ad bonam habitudinem corporis conferunt, & vrinas mouent. Et horum decoctum mẽses mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO.

CAP. CCLXX.

NOMINA.

Testiculi vulpis. *Satyrium vnde dictum.* *Trifoliũ.*

σατύριον τρίφυλλον Græcis, *Satyrium trifoliũ Latinis, Officinis nostris incognitũ aut inusitatũ: vulgò Testiculus vulpis aut sacerdotis,* Germ. Stendeluurtz, (Gallis Du Satyrion à trois fueilles) *nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dij colludẽtes nymphis per syluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifoliũ verò, quoniam tria fert folia ad terram versa.*

FORMA.

Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen

tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mâli modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcem & ori gratã. Quod verò hîc dicimus Lilio similem, non sic intelligendum venit quasi quantitate & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimum sit Liliũ quantitate sua Satyrũ florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiã referri potius debet, quæ planè eadem est cum Lilij colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet.

LOCVS.

In montosis & apricis nascitur.

TEMPVS.

In Iunio mense potissimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum est, quamobrẽ gustu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in vino austero, nigro, ad opisthotonum bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiam & flatuosam humiditatem possidet, quocirca ad Venerem incitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò vt nonnulli scribunt, cum vino nigro austero potum

opisthotonum

opisthotonum sanat.

EX PLINIO.

Radix cũ Satyrio gemina sit, eius inferior pars et maior mares gignit, superior ac minor fœminas.

DE SATYRIO BASILICO.

CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Palma Christi. Digiti citrini.

Σατύριον βασιλικὸν *posterioribus Græcis,* Satyrium regium Latinis, Officinis Palma Christi, Arabibus Bucheiden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzblumen, (Gallis Du Satyrium royal) *vocatur. Palmam Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt.*

GENERA.

Mas.

Duo eius sunt genera, quorum alterum mas folia non maculosa floresque purpureos habet. Alterum fœmina maculosis est & paulò latioribus foliis, floribus in purpureo albescentibus. Radicum etiam in colore est differentia, quòd maris quidem radix flauescat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam sanè differentiam Auicenna etiam expressisse videtur, dum vnam ex flauo & albo commistam esse colore, alteram verò ex flauo sine albedine inquit.

Fœmina.

FORMA.

Folia cum reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamen ei subest lutea aut flauescẽs, instar

ſtar manus ramoſa: modo enim quatuor, modo quinque, modo ſex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari videntur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis ſoli expoſitis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina verò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunque amarum eſt, magis tamen amarum quod maculoſis conſtat foliis. Ideóque non perperã cenſent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum eſſe & ſiccum in ſecundo ordine tradunt.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Vſus eius ad erugandam cutem, ad neruorum dolores, & cõtra noxia medicamenta. Fertur & amuletum eſſe radix guſtata. Semen ex vino ſumptum nouem diebus, comitiales ſanat. In eundẽ effectum vinum diluitur herbæ decocto. Scobs radicis propinatur in vino ad arcendam quartanã, quam & vomitione curat paulò ante acceſsionem pota. Plura in præſentia reſcire de huius facultatib. non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXII.

NOMINA.

QVo nomine veteres aut poſteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitámque illam habuerint nec ne, nobis nondũ conſtat.

Succisa. stat. Nonnulli Geum esse arbitrantur. Nos Succisam nominare voluimus, partim quòd id nominis Latinum esset, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circũrosæ sunt, partim quòd antiquus manuscriptus herbarius sic vocaret. Vulgus superstitione quadam motum credit cacodæmona, tantæ efficaciæ radicẽ inuidere hominibus, atque hac ratione vbi succreuerit statim eum vndiquaque circunrodere. Hinc est quòd Diaboli morsum appellitent. Quam etiam superstitionem plusquam muliebrem secuti Germani Teuffels abbiß, (Galli Mors de Diable) hoc est, præmorsam à diabolo, nominant.

Morsus diaboli.

FORMA.

Binûm cubitorum fastigiatur altitudine, foliis Plantaginis minoris, aut Cirsii leuioribus, solidioribusq;, leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicibus subnigris, succisis & circunrosis.

LOCVS.

Nascitur locis incultis & montanis, saltibus, ac interdum etiam prati & dumetis.

TEMPVS.

In Augusto eius magna est paßim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara est, vnde calidam & siccam esse satis constare cuiuis potest.

VIRES.

Præsentaneo remedio ad maturandos, atq; adeò sanandos

ſanandos carbunculos adhibetur, ſi herba viridis trita imponatur, aut vinum in quo decocta fuerit bibatur. Radix per ſe eſtur, aut vinum eius decocti in vuluæ doloribus bibitur. Hæc manuſcriptus herbarius. Hodie, cũ habeat facultatem diſcutiendi & incidendi, vtuntur ea ad diſſoluendos ſanguinis grumos.

DE SCABIOSA. CAP. CCLXXIII.

NOMINA.

ET hæc herba quo nomine Græcis vocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aetio ψώραγμ dictam velint: verum cum nomine tenus cum tantum proſequatur non adiecta deſcriptione, nihil certi cõſtitui poteſt. Vulgus Scabioſam vocat, quo nomine nobis vtendum erit donec legitimum compertum fuerit, Germani Scabioſen, oder Apoſtemkraut, (Galli La Scabieuſe) nominãt. Scabioſam verò aut à ſcabro herbæ habitu, aut quod ſcabiei medeatur, appellatam eſſe euidentiſſimum eſt: id quod etiam Pſora vox prætendere videtur. Stœben Dioſcoridis non eſſe multis argumentis conſtat, quæ pretereo.

Scabioſa.

Scabioſa vnde dicta.

Scabioſa nõ eſt Stœbe.

FORMA.

Folia carnoſa: Erucæ modo laciniata & multifida habet, ſubhirſuta, non tamen aculeis horrẽtia. Flores ſpecioſos, diuturnos, coloris ex cæſio aut purpureo albicantis. Radicem craſſam.

LOCVS.

Paßim in omnibus, potißimum autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequam gramine denudentur prata, paßim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit vehementer amara, calidam & siccã esse nemo nescit, idémque cum Succisa temperamentum habet.

VIRES.

Easdem quas Succisa facultates obtinet. Potißimum autem scabiem & tußim sanat.

DE SMILACE ASPERA.

CAP. CCLXXIIII.

Smilax aspera etiam foliorum ambitu spinoso modo solo stipite in Gallia Narbonensi visitur.

NOMINA.

Smilax et Milax. Σμίλαξ τραχεῖα Dioscoridi, μίλαξ Galeno, *Smilax aspera Latinis dicitur, officinis nostris incognita,* Germanicè Grosz Stechend oder scharpff Vuindt, *ab aculeis quos habet, nominari aptè potest.*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, vel, vt Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circumagens. Florẽ candidum,

didum, fructum racemosum fert, cùm maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentem. Radicē crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur, Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacem quidem asperam nascentem, non vidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita vt certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud poßim. Id quod ideo referre volui, ne nos calumniādi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere viderit. Cogitet enim non viridem, sed siccam nos pingendam tantùm dedisse. Theophrastus tamen lib. iij. cap. vlt. de hist. plant. hanc verno tempore florere scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentū, vires satis declarāt, & folia ipsa atque fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationem præ se ferunt, vt calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & pòst bibantur contra letalia venena efficacia sunt. Traditū est, quòd si quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendum dederit, nullum illi postea venenū nociturum. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aspera clauiculis plena est, vt arboribus sursum deorsum diuersimodè cirumuoluatur. Folia gustata acrimoniam aliquam habent, & alioqui si illis vtaris, calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronã ex ea factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra venenata efficacissimi acinorum corymbi, in tantum vt acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint.

DE SMILACE LAEVI. CAP. CCLXXV.

Smilax læuis Liset & Liseron à ligandis quibus adnascitur plantis hic pingitur.

NOMINA.

Volubilis maior. Funis arborum. Smilax læuis cur nominata.

Σμίλαξ λεία Dioscoridi, μίλαξ Galeno, & Paulo dicitur. Latinis Smilax læuis. Officinis & herbariis Volubilis maior, à nonnullis Camponella, & Funis arborum, Germanis Vuinden-kraut, glatte Vuinden, oder Vueisz glocken (Gallis des Phasecles) vocatur. Læuis autẽ non alia ratione, nisi quòd aculeis careat, dicta est.

FORMA.

Hederæ similia folia habet, molliora tamen, læuiora et tenuiora. Ramulos supra dictæ similes, aculeis carẽtes. Cõuoluitur & hæc arboribus, vt prior. Fructum fert Lupino similem, nigrum, paruum, super

ſuper quem ſemper flores albi, copioſi, & orbiculati per totam Smilacem exeunt. Aeſtate tabernacula per ipſam fiunt, autumno autē folia cadūt. Ex qua deſcriptione planum fit omnibus, herbam hāc quā vulgus herbariorū Volubilem maiorem vocat, eſſe Smilacem læuem, quòd illi ſcilicet ſingulæ notæ à nobis commemoratæ conueniant. Id quod etiam pictura Smilacis aſperæ, ſi cum hac cōferas, ſatis demonſtrat, quam vno hoc nomine dedimus, vt ex eiuſdem collatione manifeſtius læuis ipſa agnoſceretur. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, qui Smilacem læuem, Volubilem maiorem interpretatur. Eius etiam pictura, Volubilē quam maiorem appellamus, penitus exprimit.

LOCVS.

Naſcitur paßim per frutꝫeta, & ſepibus ſeſe inuoluit. Amat culta, & in iis etiā potißimū gignitur.

TEMPVS.

Aeſtate floret, autumno ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in guſtu præ ſe fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen cum Dorycnio, *& vtrunque trium obolorum pondere potum, ſomnia multa & turbulenta facere fertur.*

EX GALENO.

Milax læuis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt.

EX PLINIO.

Nullius est effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie succo Volubilis maioris ad calidas vtũtur passiones, capitis potissimũ & oculorũ.

DE SISYMBRIO. CAP. CCLXXVI.

Sisymbrium alterum seu Cardamine cresscio, à crescendi celeritate vulgò dicitur.

NOMINA.

Σισύμβριον Græcis, *Sisymbriũ Latinis,* (Gallis Cresson) *appellatur. Sisymbriũ dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit veteribus comœdiis meretricula. Coronam etiam Veneris nonnulli dixerunt, vel quòd ob odoris suauitatẽ quam præ se fert, co iuuentus quæ amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras commendaret. Vel potius, quòd Sisymbrij caulis articulatim per internodia verticillato florum ambitu concinnè coronetur.*

Corona Veneris.

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbrium dicitur: hoc seplasiarij Balsamitã, vt manuscriptus etiam testatur herbarius, vulgus autẽ Mẽtham aquaticam, Germani Fischmütz, Vuassermuntz, oder Bachmuntz *vocant. Alterum cum adiectione Sisymbrium cardamine nominatur. Officinis Nasturtium aquaticum, Germanis* Brunnenkresz.

Balsamita.

Mentha aquatica.

Nasturtiũ aquaticũ.

Brunnenkresz. Sic verò dictũ, quòd sapore Cardamum, hoc est Nasturtium, imitetur.

FORMA.

Sisymbrium.

Sisymbrium hortensi Menthæ simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, foliis Menthæ, serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, verticillato semper ambitu.

Sisymbrium cardamine.

Sisymbrium cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet, cùm autem creuerint vt Erucæ folium laciniatim finduntur. Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarũ cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt. Flore cãdido. Semine Erucæ instar in siliquis acri & exiguo.

LOCVS.

Vtrunque riguos tractus amat. Primum autem potißimum circa stagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Aestate, potißimum verò Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbrium primum excalfacit atque resiccat in tertio ordine. Alterum autem quum siccum est, itidem tertij est ordinis excalfacientium & exiccantium: quum humidum & viride, secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum vim calfaciendi obtinet.

Semen eius ad ſtranguriaſ & calculos cũ vino potum prodeſt. Tormina & ſingultus ſedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduerſus etiam apum & veſparum ictus valent. Vomitiones potum ſiſtit. Alterum cardamine cognominatum calefacit, vrinam ciet. Comeditur quoque crudum. Lentigines & cutis à ſole nigriciẽ & aſperitatem exterit tota nocte illitum, mane autem ablutum.

EX GALENO.

Siſymbrium primum tenuium partium eſt, digerentis, calefacientis & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partiũ eſt & calidum. Quocirca ipſum quidam cum vino exhibent ſingultientibus, & tormina patientibus. Siſymbrium quod quidam Cardaminen vocant, quandoquidem Cardamo, id eſt, Naſturtio ſimile quiddam guſtu præfert, eadem ferè poteſt.

EX PLINIO.

Vtrũque Siſymbrium efficax aduerſus aculeata animalia, vt ſunt crabrones & ſimilia. Sedãt capitis dolorem, item epiphoras. Alij panẽ addunt. Alij per ſe decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierũ intra quartum diem noctibus impoſitum, diebusq; detractum. Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum, ſiue in ſucco potum. Non edendum grauidis niſi mortuo conceptu. Quippe

etiam

etiam impositum eiicit. Mouet vrinã cum vino potum. Syluestre & calculos. Quos vigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO. CAP. CCLXXVII.

Siõ seu Lauer diuersissimam pingit ab ea quam medici & officinæ syllabarum metathesi vocant verlã, & ad nephriticos affectus vti & Cardamine plantam persimilem & congenerem fœliciter vsurpant.

NOMINA.

Σίον, ἢ ἀναγαλλὶς ἔνυδρος *Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba.* Germanis Vuasserpungen, Bachpungen, oder Pungen (*Gallis* de la Berle) *appellatur. Sion autem nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci* σείειν *dicunt: nam excutiendi vim nactum est, vtpote quod à renibus calculos pellat, vrinã & mẽses ducat.* Anagallis *aquatica, quòd flores eius* Anagallidis *fœminæ floribus per omnia respondeant.* Lauer *nomen hauddubiè à lauando contraxit, quòd sonantibus aquis enatum semper elui gaudeat.*

Sion vnde dictum.

Anagallis *aquatica.*

Lauer.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, foliis latis, Olusatro *similibus, minora tamẽ, &* odorata. *Quæ delineatio prorsus astipulatur huic herbæ quã Germani* Vuasserpungen *nominãt. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguísq; est, latis foliis,*

Hipposelino

Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundum expirantib. odorem. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam resedibus. Sæpe verò intumescentibus demersum videtur.

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quũ amara admodũ sit hæc herba, vt calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, vt patebit ex verbis Aetij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudáque comesta calculos cõminuũt & excernunt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis vtiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantũ gustu odoratum est, tantum etiam calefaciẽtis facultatis est particeps. Digerit autem & vrinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

Sium quatenus gustu odoratum est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiam vires habet, vrinam mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest vrinis, renibus, lienibus, mulierúmque mensibus,

mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semen è vino drachmis duabus. Calculos *rumpit, aquisq; quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitũ, & mulierum vitiis in facie, noctu illitum momento cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum.*

APPENDIX.

V*eterinarij in hodiernum vsq; diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorũ sanãda vtuntur, vt hinc manifestum fiat illam esse Sium.*

DE STRATIOTE MILLEFOLIA. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

Στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος *Græcis, Stratiotes millefolia* Latinis, *officinis & herbariis,* Millefolium, *Germanis* Garben, Schafgarben, Schafripp, Tausendtblatt, & Geruuel, (*Gallis* Millefueille, ou Cumin, ou Aneth sauluage) *nominatur. Stratiotes verò Græcis, id est, militaris dicta est, quòd vulnera ferro facta sanet, atque adeo in militia & castris multus eius vsus sit.* Millefoliũ *Stratiotes vnde dicta.*

FORMA.

F*rutex est exiguus, dodrãtalis & maior. Folia habet pulli auium pennis similia. Súntque foliorũ exortus admodum breues, incisuris diuisi.* Breuita*te verò & asperitate Cumino syluestri maximè assimilantur, & etiamnum breuiora.* Huius deni*que vmbella densior & plenior: surculos enim in*

cacumine

cacumine paruos habet, in quibus Anethi *modo vmbellæ ſunt.* Flores *illi candidi & exigui ſunt.*

LOCVS.

Naſcitur in agris aſperis, & præcipuè circa vias ac ſemitas.

TEMPVS.

Per integram floret æſtatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adſtrictionis habet, atq; adeò exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè vtilis eſt herba ipſa ad ſanguinis eruptionem, & ad vlcera vetera ac recẽtia: itẽ ad fiſtulas.

EX GALENO.

Vulnera glutinare poteſt, & vlceribus vtilis eſt. Sunt qui ea ad ſanguinis eruptiones vtantur, & ad fiſtulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium *appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamẽti modo folioſam, eximij vſus ad vulnera.* Boum *neruos abſciſſos vomere, ſolidari ea rurſusq; iungi addita axungia affirmant.*

APPENDIX.

Recentiores ad eoſdem vſus millefoliũ ſuum adhibent, ad ſananda nimirum omnis generis vulnera, diſſoluendum ſanguinem concretum, & ad conſtringendos menſes. Vnde *à* Stratiote millefolia *nõ eſſe diuerſum omnibus perſpicuum ſit.*

DE SARRACENICA SOLIDAGINE. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

QVVM *nobis non constet quo nomine veteribus nominata sit herba hæc, placuit vsitatã ac tritam nostri temporis herbariis appellationem vsurpare, donec veriorem comperire contingat.* Non *tamen latet à nonnullis corrupta voce* Cartasilaginem, *vel magis deprauata* Filaginem *nominari, cùm dicendum esset* Ceratophylacem, *quia nimirum partem oculorum* ceratoida, *hoc est, corneam defendat, salutíque percussam ac læsam restituat. Cur verò hoc nomine non appellandam censeam, facit in primis quòd descriptio* Ceratophylacis *illi non conueniat. Dein quòd pictura eiusdem in manuscripto herbario illi herbæ quam* Fortem *vocant, prorsus non respondeat. Herbam itaque* Fortem, *vel vt alij habent* Sortis, *nominamus eam quæ* Germanis heydnisch Vundkraut *vocatur, quòd fortè à Sarracenis reperta putetur.* Hinc, *ni fallor, à quibusdam* Consolida Sarracenica *dicitur.* Fortis *verò à vehementi odore.*

Herba fortis non est Cartasilago, seu vt rectius dicã, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubescentem, duûm triúmve cubitorum ac cauum habet, è quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Saliciq; similia. Flores *luteos in pappos euanescentes.* Radicem *multifidam, forisq; rubentem.*

LO-

LOCVS.

Nascitur in syluis & in montibus altis. Copiosè *autem in monte post arcem Tubingensem, quē Germanico nomine* die odenburg *vocant, prouenit.*

TEMPVS.

Augusto mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, modiceq́; amara est, atque adeò siccare euidentissimum est.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba est, id quod Germanica appellatio abundè satis monstrat. Imposita itaq; vulneribus carnem primum generat, dein statim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia vulnera, si inspergatur, celeriter sanat. Fistulis etiam medetur, malignaq́; vlcera mundificat, ac confestim sanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

Σαξίφραγον, ἢ σαρξίφαγον, ἢ ἔμπετρον *Græcis, Saxifragon & Saxifraga* Latinis. *Officinis quibusdam perperàm* Capillus *Veneris dicitur, vt in* Adianto *docuimus. Rectius muraria ruta vocaretur. Sunt qui Saluiā vitam hodie nominent. Germanis* Maurrauten & Steinrauten *appellatur. Saxifragon, quòd calculos è corpore pellat frangatq́;.* Empetron *verò, quoniam in saxis proueniat. Officinæ hodie alias præter*

Saxifragon cur dictum.

Empetrō.

præter hanc latinorum Saxifragas ostendunt, de quibus suo dicemus loco.

FORMA.

Surculosus frutex saxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non dissimilibus, nigris, breuibus, foliis Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auersa verò parte annexa puncta habentibus, sine flore, sine semine, radice nigra superuacua.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud vetusta ædificia, in lapidum commissuris.

TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potissimum autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustuq́;, in quo manifesta quædam adstrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In vino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides vesicæ frangit, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga vrinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXXI.

Siliqua-

Siliquaſtrum & piperitis quę quibuſdam piper Indicũ dicitur, aliis cardamomi genus putatur, in ſiliquis Pyramidalibus ſemen habet rufum, latum, iura croci colore tingens & piperis ſapore condiens.

NOMINA.

Siliquaſtrum. *Siliquaſtrum conuenientiſsimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvij. dicta eſt herba hæc, à ſiliquis nimirũ magnis & oblõgis quas producit. Eadem etiã ab eodẽ Piperitis, quòd ſemen eius guſtatum piperis ſaporem & acrimoniã præ ſe ferat, nominatur. Alia tamẽ eſt ab ea quã vulgò Piperitim appellant, vt ſuprà etiã monuimus. Sunt qui piper Hiſpanũ, alij piper Indianum, nonnulli etiã piper ex Chalechut vocant. Auicenna videtur appellare Zingiber caninum. Germanicè dici poteſt* Chalechutiſcher oder Indianiſcher Pfeffer.

Piperitis.

Piper Indianum.

Zingiber caninum.

GENERA.

Maius & minus eſt Siliquaſtrũ. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſubnigras, aut fuſcas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen vtrunque genus vna pictura cõplexi ſumus vtq; hiantes duæ pingerentur ſiliquæ curauimus, nõ ſanè quòd ſponte ſua ſic rumpãtur, ſed vt quale intus eſſet ſemen cerneretur. Præter hæc, genera alia ſunt bina, quorũ vnum longiſsimas & colore puniceas; alterũ verò latiores multoq; breuiores producit ſiliquas. Damus itaque quatuor Siliquaſtri

quaſtri diſtincta genera, vt ex pictura manifeſtiſsimè deprehenditur. Horum *primū diſcriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquaſtrum.*

FORMA.

Herba *eſt caule rubro & lōgo, crebris geniculis, foliis* Lauri, *floribus candidis, ſemine in ſiliquis oblongis & magnis albo, vel potius flaueſcente, tenui, guſtu* Piperis *acerrimo.* Radice *vnica, ſubalba, capillamētis fibrata.* Ex *qua nimirū delineatione ſatis cōſtat herbā cuius picturam damus, eſſe* Plinij *Siliquaſtrū ſeu* Piperitim. Caule *ſiquidē vt ex* Caſtore *collegit* Plinius, *rubro & longo, denſis etiam geniculis, vnde folia* Lauri *foliis ſimilia erumpūt, ſemine albo, tenui admodum, guſtu piperis.* Quibus *omnibus etiam* Siliquaſtri & Piperitidis *nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.*

LOCVS.

In Germania *iam in fictilibus ac teſtaceis ſatum paßim ferè prouenit.* Perpaucis *antè annis* Germanis *incognitum fuit.*

TEMPVS.

Aeſtate *quidem floret, atque mox decidente flore ſiliquæ primum herbacei, dein punicei aūt fuſci coloris ſubnaſcuntur, plenæ ſemine.*

TEMPERAMENTVM.

Valēter *excalfacit atque deſiccat, id quod ſeminis immenſa acrimonia, & foliorum amaritudo*

euidentißimè monstrat: vt certè non temerè plærique hoc semine loco veri Piperis vtantur: easdem enim facultates hauddubiè habet, quas etiam ex Dioscoride sumptas subiiciemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatem habet, vrinam mouendi, concoquendi, extrahendi, discutiendi, & quæ pupillas oculorum obtenebrant extergendi. Prodest rigoribus circuitu certo inuadentibus potum & inunctum. Venenatorum morsibus succurrit. Fœtus ex vtero ducit. Tußi & omnibus thoracis affectibus in eclegmate & potu sumptum auxiliatur. Cum melle inunctum angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri foliis potum soluit. Pituitam ex capite purgat cum Staphysagria commanducatum. Dolores leuat, valetudinémque tuetur. Appetentiam mouet. Concoctionem adiuuat ad intinctus additum. Strumas cum pice exceptum discutit. Cum nitro alphos abstergit.

EX PLINIO.

Siliquastrum vtile gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zingiber caninum abstergere cutis & faciei maculas, lentesque tradit. Item strumas aliósque tumores, eius semen digerere scribit, vt hinc etiam easdem cum verò Pipere habere facultates colligere liceat.

DE

DE SCORODO. CAP. CCLXXXII.

NOMINA.

Κόροδον Græcè, Allium Latinè appella-
Σ tur. Officinæ Latinum nomen retinuerunt.
Germa. Knobloch, oder Knoblouch
(Gallicè Ail, ou Aulx) Scorodon autē dicitur, Scorodon
vt nonnullis placet, quaſi σκαιὸν ῥόδον, id eſt, ru vnde di-
dis Roſa, quòd aſperè ſupra modum redoleat, & ol ctum.
facientium nares offendat. Latini Allium à Græco Allium.
fortaßis verbo ἄλλεσθαι, id eſt, exilire vocāt, quòd
nimirum exiliendo creſcat.

GENERA.

Tria in vniuerſum Allij ſunt genera. Vnū hortē= Alliū hor-
ſe & ſatiuum domeſticúmve, quod Germani gar- tenſe.
ten oder heymiſch Knoblouch vocāt. Alterū
ſylueſtre quod Græci ὀφιοσκόροδον, id eſt, angui=
num Alliū nominant, in aruis ac campeſtribus ſpōte Anguinū
naſcens. Cuius nos duo genera damus, quorum pri= Allium.
mum Germanis Vuilder Knoblouch dicitur, al
terum verò Feldknoblouch. Tertium itidem ſyl
ueſtre, vrſinum cognominant, in ſyluis prouenieus, Vrſinum.
Germanis Vualdknoblouch appellatur.

FORMA.

Allium hortenſe fronde viret cepitia, caule tere= Hortenſe.
ti & inani. In cacumine flores in globū circūagun=
tur, in quo ſemē emicat. Radicis bulbus tenuis, ve=

latur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & iis separatim vestitis, in cuius vertice complures fibræ cirrorum exẽplo crispãtur, tædioso habitu & aspero sapore. Syluestre foliis constat prælongis, teretibus, intus concauis, iũccam speciem repræsentantibus, caule procero, leni, purpureos flores ostentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulbosa & capitata, nucleis spicatim cõpactilibus intumescente, summo vertice capillamẽtis fibrato. Vrsinum odore molli, foliis grãdibus, & Ephemeri non letalis foliis similibus, floribus in summo candidis, capite prætenui.

Syluestre.

Vrsinum.

LOCVS.

Hortense passim in hortis satum & plãtatũ prouenit. Syluestre sponte in aruis, vt diximus, & campestribus nascitur. Vrsinum autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortense & syluestre æstate florent. Vrsinũ autem vere, Aprili & Maio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia desiccant & calfaciunt quarto excessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio est acris, calsacit, flatus excernit, aluum turbat, stomachũ exiccat. Sitim efficit. Inflationes permutat alterátve, & summam corporis cutẽ exulcerat. Eadem potest Anguinũ alliũ. Comestum latos ventris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra viperarum morsus & hæmorrhoidum prodest,

Legẽdum in Dioscoride, καὶ ἐπιφανεῖ

prodest, ita vt non aliud magis, si vinum iugiter su- ας σωμά
matur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabio- των ἑλ-
sorum morsus vtiliter illinitur. Allium ipsum in ci- κωτικῶν.
bo sumptum contra aquarum mutationes confert. Asperas arterias clarificat. Veterem tußim crudũ & coctum comestum lenit. Cum origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vstum & cũ melle subactũ illitumq́; hypopya & alopecias sanat. Exanthemata cum nardino vnguento, sale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́; eximit. Cum teda & thure decoctum, si in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Cõtra muris aranei morsus cum ficulneis foliis, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in insessionibus menses & secundas trahit. Eiusdem gratia suffitu. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν vocant, vrinam cit, & obstructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, crassos in eo humores extenuat, glutinososq́; incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam nec sic quidem vim perdit extenuandi, verùm facultatem quandam obscurißimã alendi corporis acquirit, cuius antea quã coqueretur, nihil prorsus obtinebat. Cæterùm Allium non modò vt opsonium, verumetiam vt medicamentum sanitati accõmodũ, quod obstructa soluere & discutere poßit, vsurpatur. Est

autem Allium ex eorum ciborum genere, qui & flatum discutiant, & minimè sitim inferant. Ophioscorodon domestico, vel reliqua omnia syluestria, valentius est.

EX AETIO.

Allium comestum flatus discutit, sitim reprimit. crassos & lentos humores incidit. Habet tamen quidpiam virosum, & mali succi, quod amittit si aqua elixetur. Ab eius aßiduo vsu præsertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna vis, magnæ etiam vtilitates contra aquarũ & quorumlibet locorum mutationes. Serpentes abigit & scorpiones odore: atq; vt aliqui tradidere, bestiarum omniũ ictibus medetur, potu vel cibo, vel illitu. Priuatim cõtra hæmorrhoidas prodest, cũ vino redditũ vomitu. Ac ne contra araneorũ murũ venenatũ morsum valere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches vocatur, depellit: item Hyoscyamũ: cõtra canũ morsus, inq; vulnera cũ melle imponitur. Ad serpentium quidẽ ictus potum cum restibus suis, efficacißimè ex oleo illinitur. Attritisq; corporũ partibus, vel si vesica intumuerit. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis vlcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum Centaurea, aut in fico duplici

ad

ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat viride, cum Coriandro in mero potum. Suspiriosis alii & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileũ in oleo & pulte, sic illinens. Strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitib. in aceto tritis imminuit: vel, si decocta aqua colluãtur, addaturq; ipsa in caua dentiũ. Auribus etiã instillatus succus cũ adipe anserino. Phthiriases & prurigines potum, tusum item in aceto & nitro. Compescit & destillationes cum lacte coctũ, vel tritum permixtúmve caseo molli: quo genere et raucitatem extenuat: vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctũ vtilius est crudo, elixúmque tosto, sic & voci plus cõfert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenasmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum, elixum, & pustulis coctum cũ melle, deinde tritum. Tussi cum adipe vetusto decoctũ, vel cum lacte. Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulẽta sint. Et pituitæ sub pruna coctum potum, & cum mellis pari modo sumptũ. Conuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nã cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cũ sulphure et resina, etiã harundines cũ pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanátque cum origano, vel cinis

eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo vtatur aut potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum Laserpitii obolo. In vino austero tussim, & alio modo acceptum. Suppurationes quātaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerē quoque stimulat cū Coriandro viridi tritum, potumq; è mero. Cæterum contra pituitam & gallinæ & gallinaccis prodest. Mixtū farre in cibo, iumentis vrinam reddere, atque nō torqueri tradunt, si eo trito natura tāgatur.

EX SIMEONE SETHI.

Commodissimum est crassum & tenacē, aut crudum humorem aggregantibus: cum enim incîdit, & obstructiones ab eo factas tollit. Habet verò quippiam mali succi, quod decoctum aqua abiicit. In frigidis temperaturis sæpe sanitatem præseruat. Temperatura verò calidos lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadam sitim à salso humore factā sedat, & lumbricos eiicit, & flatus discutit. Etsi verò sanum visum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatem ortam sanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis verò & humidis corporibus idē calefacit, Venereq; excitat.

Est etiã remediũ contra venena et morsus venenatorum, perinde atque theriaca: vnde & Gal. hoc theriacam rusticorũ vocat. Hoc *ipsum fugiunt serpentes, tanquam Rutam. Quapropter Persæ coquinas ipsorum Alliis replent. Non solũ autem flatus discutit, sed etiam horum generationem prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicum qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentum & sanguinem extenuat, & faciem rubificat, asperamq́; arteriam purgat. Si verò assetur, & corrosis dentibus aut propter humiditatem dolentibus imponatur, prodest. Non solum verò sumptum ad venenatorum morsus confert, sed etiã postquam tritum est, superpositum.* Ledit *prægnantes & lactentes, mensesq́; ducit.*

DE SANCTI IACOBI FLORE.
CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

NVm *herba hæc veteribus* Græcis & Latinis *cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorum sancti* Iacobi *florem aut herbam nominat. Officinis incognita est. Germani* S. Iacobs blũ (*Galli* L'herbe de S. Iaques) *appellant.*

FORMA.

Herba *est fruticosa, cauliculo rubente, multifariam striato, foliis exiguis,* Erucæ *instar consectis, floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud dissimi-*

dißimilibus, radice adnaſcentias multas habente.

LOCVS

Naſcitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, locisq; arenoſis.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara eſt & adſtringit, ideoq; calidam & ſiccã eſſe conſtat.

VIRES.

Recentiorum medicorum experientia cognitum eſt, herbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodeſſe. Fiſtulas quoque iidem curare, & ne vltrà ſerpant prohibere, impoſitam tradunt. Quæ ſanè omnes facultates pulchrè eius temperamento reſpondere videntur.

DE SELINO HORTENSI. CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

Apiũ hortenſe. Selinon quare dictum.

Σ ἕλινον κηπαῖον *Græcis, Apiũ hortenſe aut ſatiuum Latinis vocatur. Officinæ latinũ retinuerunt nomen: Germanis* Epffich, oder Eppich (*Gallis* du Persil cultiuée, ou de Iardin) *nominatur. Selinon autem Græci vocant, quaſi* ἕλας σευόμενον, *hoc eſt, paludibus impulſum: paludoſis enim gaudet, & in iis enatum lætius exurgit.*

FORMA.

Apium hortenſe ſæpe cubitalem æquat altitudinem: caule rotundo, tenuiter ſtriato, multisq; ramulis

mulis brachiato: foliis tripartitò dissectis, & leniter crispis, in extremitatibus laciniatis: flosculis cãdidis, & quibus minores haud temere reperias: semine exiguo: radice singulari, longa, capillata. Hæc *itaque herba, cuius picturã damus, est verũ* Apiũ, *quòd illi omnes respondeant notæ, adeò vt temerè nonnulli putent esse vulgare nostrum* Petroselinũ.

LOCVS.

In hortis satum prouenit: amat autem loca potissimum aquosa. Hinc *est quòd sua sponte nõ procul à* Canstadio Ducatus Vuirtenbergensis *oppido in paludosis proueniat.*

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, ac semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum *est in secundo ordine, & siccum in medio tertij.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorum inflammationes cum pane aut tenui polenta illitum prodest. Aestum *stomachi mulcet.* Mammas *grumis induratas disiicit.* Crudum *aut coctum comestum vrinam mouet.* Decoctum *eius radicúmque potum, letiferis medicamentis aduersatur, vomitum ciens.* Aluum *cohibet.* Semen *efficacius vrinam cit.* Succurrit *& ferarum morsibus, & iis qui lithargyrum hauserunt.* Inflationes *discutit.* Miscetur *etiã vtiliter medicamẽtis dolorẽ*

leuantibus,

leuantibus, theriacis, & tußi medentibus.

EX GALENO.

Apium vsqueadeò calidum est, vt & vrinas & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semē quàm herba ipsa. Ori, stomachoq́; gratißimum.

EX PLINIO.

Rami Apii largis potionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisq́; membrorum Epiphoris per se tritum aut cum pane, aut polenta impositum, mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est. Ad cibos non est admittendum, imò omnino nefas, nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimant. Ipsius quoque visus claritati inimicum. Eos qui ederint sterilescere mares fœminasq́; tradūt. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales qui vbera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marē. Eaq́; causa est, ne inter nefastos frutices dānetur. Mammarum duritiam impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine decocto sugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq́;

renibus

renibus medetur. In frigida tritum oris vlceribus. Semen cum vino, vel radix cũ veteri vino vesicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, obstructiones tollit, non inflat, magis verò flatus discutit, & menses ducit, Difficulter autem concoquitur, atque ob eam causam oportet ipsum in medio ciborum sumi. Paululum quid ventrẽ sistit. Proprietate verò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abstinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem cum incidere, ex eius vsu iterum comitiales facti sunt. Offendit etiam testes. Semen autem quàm folia validius & efficacius, et eo radix. Prodest ad singultus à craßis excrementis profectos. Abstergit renes & vesicam. Obstructiones in venis & arteriis factas aperit. Semen præsumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum † corporis odorem, multiq; crebriore huius vsu grauem † corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem veneream promptiores facit. Si in huius decocto calculosi desidant, calculos, vt ferunt, eiicit, & difficultatem vrinæ sanat & renes curat. Lactentes mulieres oportet ab eius vsu abstinere: minuit enim lac.

†Alias oris.
†Oris.

DE S. BARBARAE HERBA.
CAP. CCLXXXV.

NO-

NOMINA.

S.Barbaræ herba cur dicta.

NEque huius herbæ aliud nomen, quàm quo vulgò appellatur, afferre potuimus. Superstitione enim quidam ducti prioris temporis herbarii, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Nec nos aliud nomen vtcunque inuestigantes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbarakraut (Gal. L'herbe de S.barbe) vocatur.

FORMA.

Caulem habet rotundum, solidum, striatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, siliquas teretes, semine refertos, radicem ex obliquo prodeũtem, & oblongam.

LOCVS.

Paßim in campestribus nascitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti primum subacris esse, dein parum etiã adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius & experientia docet. His verò potißimum vlceribus medetur quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia valenter siccat, ideo sordes extergere, & carnes minuere potest.

DE

DE SAXIFRAGA MAIORE. CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.

AN *veteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi constare ingenuè fateor. Vulgus herbariorum & officinæ Saxifragam maiorem, & albam, quòd scilicet mirificam in comminuendis frangendisq; calculis vim, ac flores albos habeat, hodie vocant. Germani* hohen Steinbrech, *vel* Vueissen Steinbrech *appellāt.*

FORMA.

Caulem habet lanuginosum, subrubicundum, folia exigua, rotunda, in extremitatibus incisa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriādri *seminis quantitatem referentia adhærent, partim alba partim rubea, quibus officinæ pro semine eius vtuntur.*

LOCVS.

In pratis & montibus, potißimū siccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio mense floret, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix gustanti amara sint, calidam & siccam in ordine tertio esse verisimile existit.

VIRES.

Vrinā mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abstergit enim expurgátque, & quæ in venis est craßitiem, sicut omnia alia quæ amara sunt, incîdit. Menses quoque cit, crassaq;

saq; ac glutinosa ex thorace educit.

DE SAXIFRAGA LVTEA. CAP. CCLXXXVII.

NOMINA.

Saxifraga cur dicta.

NOmen hoc in præsentia fingere adlubuit cùm scilicet aliud quo herbam hāc appellaremus non occurreret, vt hac ratione à priori discerni posset. Saxifragam autem vocare placuit, quòd nimirum calculos frangat. Ad quòd sanè nomen alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem valet, ac si Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelenklee, &, quod sententiam nostram confirmat, Steinbrechen, à comminuendo lapide appellant. Luteam verò diximus à luteis floribus, volentes eam ab alba discriminare Saxifraga. Cōmodißimè itaque germanicè geeler Steinbrech vocabitur. Perperàm ea officinæ nonnullæ pro Meliloto vsurpant, vt suo etiam loco indicauimus.

Officinarū error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnograeco similia, in quouis pediculo tria: floribus pisi, multò tamē minoribus, luteis, odoratis, deorsum nutantibus, semine per ramulos diffuso rotundo, radice subcandida.

LOCVS.

Paßim in aruis & segetibus prouenit.

TEMPVS.

Floret tota æstate, potißimum autem Iulio mense,

se, in quo semen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse gustus abundè docet: amara enim & subacris existit.

VIRES.

Abstergit, expurgat, & quæ in venis est, crassitiē incidit, atque adeo obstructiones iecinoris & lienis tollit. Vrinā mouet, mēses cit, lapidē frangit, & quæ in thorace sunt glutinosa extenuat & educit. Rectè itaq; recētiores in obstructionibus renū & vesicæ, earundemq; partium calculis hac herba vtendum esse docēt. Succus etiā eius herbæ ac florū eiusdem ad caliginem oculorum instillatus confert.

DE SISARO. CAP. CCLXXXVIII.

Sisarum pingit quod in hortis hodie est frequentissimum, Panacis nomine à cheruilla dicta diuersum, quæ huic Siser est satiuum.

NOMINA.

Σίσαρον *Græcis, Siser Latinis, vulgo Pastinaca quòd ei congener sit, appellatur. Sunt qui extritis prioribus literis diminutrice forma, Serullum, aut Seruillam, aut Cheruillā, pro Sisercul o nominent. Germani ad corruptā hanc appellationem respicientes,* Gerlin & Geirlin (*Galli* Cherny) *vocant.*

Siser.

Serullum pro Siserculum.

GENERA.

Duo sunt Sisari, Plinio lib. xx. cap. v. autore, ge-

nera. Vnũ satiuũ, quod iterũ duûm est generũ: vnũ enim magnũ dicitur. Germanis grosz zam Moren. Alterũ verò minus, quod iidẽ priuatim Geirlin, Vueisz Morelen, klein zam Moren, vel Morchelen nominãt. Alterũ erraticũ quod Vuild Moren appellãt. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

Baucias.

FORMA.

Sisarum satiuum. Sisarũ satiuum caulẽ habet angulosum, folia oblonga & in extremitatibus incisa, flores magnũ luteos, minus verò candidos, semen latũ & foliaceũ, radices intus cãdidas, iucũdi gustus, esuiq; gratissimas. Erraticũ caule est bicubitali, foliis Pimpinellæ, sed maioribus, flore luteo & vmbella Anethi, semine lato & rotũdo, vt satiuũ, radice tenui ac lõga.

Erraticũ.

LOCVS.

Copiosè in Germania nostra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticum verò paßim in incultis, vberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrũq; æstate floret, atq; subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Sisaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in secundo calidum esse statuit. Satiuũ autem siccum quidem simul in primo ordine, quãdoquidem Venerem stimulat: erraticum verò, quoniã adiectam amaritudinem quandam cum leuicula adstrictione, siccius existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis

Suauis ori elixa Sisari radix, stomacho vtilis, vrinam cit, & appetentiam excitat.

EX GALENO.

Sisari radix cocta, stomacho grata est, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Sisari radix cocta, stomacho vtilis est, & vrinæ ciẽdæ. Semen tenue est & discussorium validumq́;: idcirco iis quos singultus & tormina malè habẽt, cum vino exhibetur.

EX PLINIO.

Siser erraticum satiuo simile est & effectu. Stomachum excitat, fastidium discutit. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinam ciet, vt Opiõ credit, & Venerem. In eadem sententia est Diocles. *Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquam vtile.* Heraclides *contra argentũ viuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrisq́; se recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum.*

DE SYCE. CAP. CCLXXXIX.

NOMINA.

Συκῆ ἥμερος *Græcis*, Ficus *satiua Latinis & officinis, Germanis* Feigenbaũ, (*Gallis* Vn Figuier) *dicitur.* *Ficus.*

FORMA.

Ficus satiua arbor est non magnopere procera,

 quanquam

quanquam amplißimæ quædam inueniantur, vel pyris æmula magnitudine, caudice breui, cortice læui, medulla carnosa, folio perquã magno vmbrosoq́;, profundè admodum laciniato, sine flore, pomo quod supra foliũ pediculum nascitur, tubinato, molli, intus granoso, succo cum maturescit lacteo, postea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in plerisque Germaniæ nostræ hortis plantatur, at in paucißimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniũ ferè tenerrima & delicatißima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat sub Arcturum post ver, aut paulò ante solstitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ est, tenuiumq́; partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus. Valenter enim eorum vterque calidus est. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut secundo incipiente: desiccant verò in medio primi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturæ, teneræ recentésve stomacho noxiæ. Aluum soluunt, sed facilè ab eis contracta fluxio sistitur. Exanthemata & sudores prouocant. Sitim sedant, calorem restinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt,

faciunt, sitim magis afferunt, bonam faciunt aluũ. Fluxionibus tamen stomachi & vẽtris inutiles: arteriæ verò vesicæ & renibus vtiles. Amicæ etiã iis quos lõga valetudo decolorauit, asthmaticis, comitiali morbo laborãtibus & hydropicis. Decoctæ cũ Hyssopo & potæ, quæ in thorace sunt, purgãt. Veteri tußi, & diuturnis pulmonis affectibus prosunt. Aluum molliunt, tusæ cum nitro & croco mãducatæ. Decoctum earum arteriæ & tonsillarum inflãmationibus gargarizatu cõfert. Cum hordeacea farina cataplasmati miscetur, & in muliebria fomẽta cum fœnogræco, aut ptisana. Cũ ruta decoctæ, in torminibus infundũtur. Coctæ, tritæ illitæq́; duritias discutiũt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cum antedictis tusæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant. Cum atramento sutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones sanant. Quin cum vino decoctæ, addito absinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematæ & cerato cõmixtæ, perniones sanant. Crudæ & tritæ sinapi humido exceptæ, ac auribus impositæ, sonitus & prurigines curãt. Succus tam syluestris quàm satiuæ Fici, coaguli modo lac coagulat, concretumq́; vt acetum dissoluit. Exulcerat corpora, ac venarum ora aperit. Soluit aluum. Vterum laxat, cum amygdala trita potus. Mẽstrua ciet cum luteo oui appositus, aut thyrrhenica cera.

Podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis. Lepras, lichenas, discolorem à sole cutem, alphos, scabies, acharas, cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpionibus, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. Dẽtium doloribus lana exceptus prodest, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe circumlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & succus foliorum eius non mordicat tantum, aut absterget vehementer, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & myrmecias eiicit. Verùm & purgare potest. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eosq́; statim discutiũt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi vim obtinent. Sed & decoctũ earum eiusdem vtiq; naturæ est. Verùm vbi magis cõcoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio est. In præsentiarum hæc de caricis nouisse sufficiat. Scire verò oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ verò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quòd ex iis plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentia, sed & facultate. Porrò Ficus virides comesæ propter admistam humiditatem facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum vtræq; tum humidæ tum siccæ. Præterea Ficus commeabiles sunt, & facilè

facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque. Nam & abstergendi vi pollent haud obscura: cuius gratia commansæ, è calculosis renibus arenularum vim propellunt. Caricæ licet multiplici vtilitate commendētur, si quis tamen crebrò largiterq́; ẽsitauerit, sentiet non esse innoxias. Non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq́; vim habent, quo nomine aluũ stimulant ad excretionem, renesq́; expurgant. Iecori autem lieniq́; inflammatione obsessis officiunt, velut Ficus quoque, communi ratione omnium dulcium epularum non peculiari quadam eximia facultate. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese propriis viribus nihil prosunt, nec obsunt: sed incidentibus, extenuantibus, & abstergẽtibus iunctæ, nõ mediocriter auxiliantur: ideoq́; medici nonnulli in dictis lienis iecorisq́; affectibus eas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut saturcia, aut calamentha, aut origano, aut hyssopo dare soliti sunt. Ad eũdem modum cũ alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuandiq́; vim gerente caricas assumere, nõ solum ita affectis, sed sanis quoque ex vsu fuerit. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, patentes apertosq́; seruari non solis laborantibus, sed bene valentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante

ſale, aceto garoq́; conditas vulgò comedunt, experimento id vtile eſſe compertum habentes.

EX PLINIO.

Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet: itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatē pomi, & in vmbra ſiccatur ad aperienda viſcera, cienda menſtrua, appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumq́; ſcabiem emendat. Item lichenas & pſoras. Aluum ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronum, veſparumq́;, & ſimiliū venenis, priuatim ſcorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici ſtrumis illinuntur, omnibusq́; quæ emollienda ſunt diſcutiēdáve. Præſtant hæc & per ſe folia. Et alij vſus eorum, tāquā in fricando liene & alopeciis, & quæcunque exulcerari opus ſit, & aduerſus canis morſus. Ramorū teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle vlceribus quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahūt infracta oſſa cum Papaueris foliis ſylueſtris. Canū rabioſorum morſus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morſibus cum cera. Cinis earum è foliis, gangrænis, conſumendíſque quæ excreſcūt. Fici maturæ vrinam ciunt, aluum ſoluūt, ſudorem mouent, papuláſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt.

gescunt. Nec stomacho vtiles, sed ad breue tempus. Nec voci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores quàm primæ. Medicatæ verò nonnunquam iuuenum vires augent. Senibus meliorem valetudinem faciunt, minúsque rugarum. Sitim sedant, calorem refrigerant: ob id non negãdæ in febribus constrictis, quas stegnas vocant. Siccæ Fici stomachum lædũt, gutturi & faucibus magnificè vtiles. Natura iis excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho cõtrariæ. Vesicæ semper vtiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iecinorum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur. Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa valetudine vtilissimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem. Cum vino autem ad sedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cũ fœnogræco vtiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus prosunt. Tibiarum vlceribus cum æris flore. Pterygiis cum punico mâlo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito.

addito. Aluũ sistũt mãducatæ. Scorpionũ ictibus cũ sale tritæ illinuntur. Carbũculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine vlcere est, quam pinguissimam Ficum imponi, penè singulare remedium est: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adstringit. Bibitur & ad discutiendum sanguinem cõcretum. Itẽ percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Itẽ potus vel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumq; vitia, crebro fricatu. Produnt etiam si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente, atque in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, ventris vlcera sanat. Crudæ grossi verrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt, spodiiq; vicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad vlcera oculorum & scabritiam.

EX SIMEONE SETHI.

Ficus admodum nutriunt, nõ tamen adstrictam & robustam carnem efficiunt, vt panis ac caro, sed laxam. Ventrem flatibus implent, nisi probè coquãtur. Minus verò quàm cætera sopora sunt mali succi, &

ci, & ventrem proritant, & facilè exeunt. Effatu dignam extergendi facultatem obtinent: proinde arenosa multa si edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obsunt, proximeq; ad caricas accedunt, quæ multa vtilia habent. Malū hoc illis inest, quòd sanguinem non admodum bonū gignunt, vnde & pediculi procreantur. Oportet autem post vsum Ficuum, alimētum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonē & thoracem iuuāt. Aiunt insuper contra venena facultatem habere, si quis singulis diebus ieiunus iis vtatur. Caricæ pectus iuuant, & tusses. Vrinā ciunt, satisq; nutriūt, corporis etiam bonam habitudinem efficiunt. Ante cibum sumptæ, ventrem irritant, sed nisi celerius ventrem pertranseant, non bonum sanguinem gignunt. Quapropter si ad satietatem vsque edantur, scabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus est, & aduersus venena remediū, si cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgāt, & iecoris, lienisq; obstructiones auferūt, verùm calefaciunt, & sitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impositæ parotidibus & reliquis abscessibus, emolliunt & concoquunt, potissimum in iis quibus sunt carnes molliores. Podagricis cum fœnograeco & aceto impositæ, non parum iuuant.

DE SPARTO. CAP. CCXC.

Spartum

Spartũ iam Parisiis frequens in calathis ficuum & vuarum passarum vsu frequentissimum.

NOMINA.

Σπάρτον, ἢ σπαρτίον Græcis, Spartũ Romanis vocatur: Officinis incognitum Germanis Pfrimmen (Gal. du Genest) appellari potest. Sparton verò dixerũt, quòd funiculi ac vinculi vsum in alligandis vitibus præbeat.

Spartum vnde dictum.

FORMA.

Frutex est virgas longas proferens, sine foliis, validas, difficulter fragiles, quibus vites ligant. Siliquas phaselorum modo fert, & in iis semina lentis formam habẽtia. Florem luteum, veluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum solum amat, estq́; veluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa idus Iunias, ac subinde siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, & gustus & vires indicant. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti semen & flores in aqua mulsa pota quinque obolorum pondere, per superna cum intensione veluti elleborus citra periculum purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua virgis eius, deinceps verò tusis & expreßis, si succus cyathi vnius mẽsura ieiunis bibatur, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria,

muria, aut marina macerantes, ischiadicis clysterē infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & vites apud nos alligant, tum semen, tum virgarum succus, non instrenuè trahentis est facultatis.

EX PAVLO.

Sparti, quo vites ligant, & semen & flos cū mulsa pondere quinque obolorum pota, per superiora purgant veratri modo sine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipsius ad coxendicū dolores proficiunt.

EX SIMEONE SETHI.

Sparti, quo vites ligantur, semen & flores cum aqua mulsa si bibantur pondo obolorum quinque per superna purgant, vt Elleborus *albus, sine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ verò ischiadicis prosunt.*

DE SMYRNIO. CAP. CCXCI.

NOMINA.

μύϱνιον *Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuisticum, Germanis* Liebstockel, (*Gallis* Leuesse, ou Liuesch) *dicitur. Smyrnion dictū, quòd huic idē sit odor qui myrrhæ.* Errāt *qui Leuisticum hodie nominatam herbam, eam esse putant quæ* Diosc. *Ligusticum appellatur.* Neq; *enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto similia profert.* Tolerabilior est *sententia eorū qui arbitrantur*

Smyrnion cur dictū.

Leuisticū non est Ligusticum.

arbitrantur secundam esse Dauci speciem.

FORMA.

Caulem habet Apio similem, adnascentias obtinentem multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicataq́; & colore sublutea. Vmbellam supra caulem Anetho similem. Semen rotundum, nigrum, sapore acre. Radicem acrem, odoratam, teneram, succosam, fauces mordētem, foris nigram, intus pallidam, aut subalbibā. Cæterùm si quis singulas has notas velit expendere, facilè perpendet Smyrnium eam esse herbam quam hodie Leuisticum nomināt. Siquidem ea vt Apium caulem profert concauum, ac stolones multos. Folia quoque Apii, at latiora, ad terram cōfracta, subpinguia, firma, cum quadam acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum lāguido: muscarium in capitibus caulium Anetho simile: semen rotundum, nigrum, acri sapore: radicem odoratam, acrem, gustu fauces mordentem, succosam, mollem, foris atram, intus subalbidam, aut pallidam. His accedit quòd Leuisticum forma & odore Apio valde simile est, ita vt nōnulli hac ratione moti putauerint esse Apii speciem quandam: vt congenerem esse herbam, quemadmodum testatur Galenus, nemini dubium esse debeat. Vnde iterum liquidò colligi potest esse Smyrnion, quòd certè statim ab Apio Dioscorides, tanquam similem cōgenerémque herbam, idipsum describat.

Smyrniū esse Leuisticum.

Leuisticū forma & odore Apio simile.

Conue-

Conueniunt etiam vtrarunque herbarum faculta-tes, vt paulò pòst monebimus. Item Dioscorides scri bit Pæoniam fœminā folia Smyrnii habere. Quid verò foliis Pæoniæ fœminæ, quàm folia Leuistici hodie nominati magis simile? vt nemo dubitare debeat subinde Smyrnion esse Leuisticum.

LOCVS.

Nascitur hodie paßim in hortis. Humida autem loca amat.

TEMPVS.

Floret æstiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & semen. Olerum modo comeduntur folia muria macerata, aluúmque sistunt, Radix serpentium morsibus pota succurrit. Tusses & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta & subdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & vesicæ vitiis prodest. Menses & secundas pellit. Commodè datur ischiadicis cum vino. Inflationes stomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potū peculiariter hydropicis, & febrium circuitibus prodest.

EX GALENO.

Smyrnion est eiusdem generis cum Apio & Petroselino: fueritq; Apio quidem validius, Petroselino

lino autem imbecillius. Mēses itaque & vrinas mo-
uet. Cilices in Amono monte natum Petroselinum
vocant. Est quidem & ipsum Smyrnion, minus ve
rò Petroselino & Smyrnio acre est. Proinde & vl-
ceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia
desiccat. Sed et digerere quæ indurata sunt, valet.
Reliqua facultas eius Apio & Petroselino similis
est. Quocirca & semine vtimur ad menses, vrinas
et asthmata. Hæc Galenus. Ex iis Galeni verbis li
quidò apparet duplex esse Smyrnion, vnum quod
alio nomine Hipposelinon, de quo suo diximus loco,
dicitur: alterū autē quod in Amono nascitur mon-
te, de quo hic nobis sermo est.

EX PLINIO.

Vrinam & menses ciunt folia & radix. Aluum
sistit semen. Radix suppurationes recentes, & colle
ctiones discutit: Item duritias illita. Prodest contra
phalangia, ac serpentes, admixto cachry aut polli-
ne, aut apiastro in vino pota, sed particulatim, quo-
niā vniuersa vomitiones mouet, qua de causa non-
nunquā cum ruta datur. Partus adiuuat, & secun-
das pellit. Medetur tussi & orthopnœæ radix vel
semen. Item thoracis, lienis, renum & vesicæ vitiis.
Radix autem ruptis, conuulsis auxiliatur. Sudores
ciet & ructus, ideo inflationem stomachi discutit.
Vulnera ad cicatricem perducit. Datur ischiadicis
in vino cum crethmo. Exprimitur succus radicis, v-
tilis fœminis, thoracis & præcordiorum desideriis:
calefa-

calefacit enim, cõncoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur. Concoctiones facit. Sapore simillima pi[illegible] c[illegible]i, ideo ad opsonia vtuntur cum mulso, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuistico recentiores tribuunt, & comperies prorsus eadem esse. Tradunt enim eius semen mouere menses & vrinas, inflationes tollere, serpentium morsibus mederi, calculos confringere, sudores ciere, vulnera conglutinare, lieniśq; obstructiones auferre: adeò vt hinc iterum constet, Leuisticum à Smyrnio non esse, saltem viribus, diuersum.

DE SILPHIO. CAP. CCXCII.

Laserpitium Germanicum in horto diui Germani Pratensis est multum.

NOMINA.

Σίλφιον *Græcis, Laser & Laserpitium Latinis dicitur. Vulgo & officinis corrupta voce, deflexa tamen quadam à Laserpitio pristini nominis vmbra, Osteritium vocatur. Primum siquidem, vt dictũ est, Laserpitium, dein deprauata nomenclatura, Osteritiũ, postremo Ostritiũ cœpit appellari. Qui sanè lapsus facilis admodũ fuit. Abiecta nanque prima litera, Asteritium, & dein a mutato in o, Osteritiũ, ac postremo magis cõcisè Ostritium nominare imperiti cœperunt. Veteribus* *Ostritium cur dictũ.*

Germanis hauddubiè Laſeruurtz *dicta eſt hæc herba, quã quidem vocẽ, vtpote ſemilatinã, poſteri non rectè intelligẽtes, in* Meyſteruurtz *mutarũt. Qua quidẽ appellatione adhuc hodie omnes vtuntur* Germani. (Galli Benioin, ou L'herbe dont prouiẽt le Benioin.) FORMA.

Caulem ferulæ ſimilem habet, folia verò Apij, aurei coloris, ſemen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, tranſlucidus, myrrhámque redolens, ac odoratus deſtillat. Ex *qua quidem deſcriptione luce clarius conſtat, herbam hanc cuius picturam damus, eſſe* Laſerpitium, *ſaltem germanicum.* Caulis *enim ei fœniculaceus, ſeu ferulæ, hoc eſt, geniculatus, folia* Apii *in auri colorem langueſcentia, ſemen foliaceum & latum, nempe quod figura exile foliolum exprimit: radix craſſa & multa, foris nigricans, intus candida, miráque flagrans iucunditate, quæ ſi vulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, ſuauiſsimumq́; ſpirans odorẽ, & linguam ſua acrimonia vellicãs, vt ſanè nulla ſit prorſus nota quæ reclamare videatur.* His *accedit quòd facultates* Oſtritii *nominati à* Laſerpitii *viribus non diſcrepant, quẽadmodũ ex ſequẽtibus patebit.*

Laſerpitiũ germanicum.

LOCVS.

Naſcitur in Syria, Armenia, Media *& Aphrica. Quod ex* Armenia *et Aphrica affertur ſuauiſsimũ odorem habet, præſertim* Cyrenaicum, *vnde &*

ὀπὸς,

ὀπὸς, id est, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laſerpitium aliud eſt quàm concretus ille ſuccus, quē officinæ Belzuinū, vel Ben Iuinum vocant. Quod verò ex Media & Syria affertur Dioſcoride teſte, viroſum odorem obtinet, ac putrilaginem reſipit, ideoq; videtur eſſe id quod hodie officinæ paſſim Aſam fœtidam nominãt. Quod etiam hinc colligi poteſt, quod in hodiernum vſque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Noſtrū in montoſis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

Succus Cyrenaicus.

Belzuinū eſt Laſerpitium.

Aſa fœtida.

TEMPVS.

Iunio menſe flores admodum exiguos ac candidos, inſtar Aniſi, profert, atque ſubinde ſemen latū.

TEMPERAMENTVM.

Silphii liquor calidiſsimus eſt. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Noſtrum etiam Laſerpitium in vniuerſum calidius atque acrius eſt pipere ipſo, adeóque calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & ſemen, folia & caulem ſuperant, vt in eo etiam efficaciſsimus omnium aliarum partium ſit liquor, ſecundo loco folia, poſtremo caulis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Laſerpitii liquor acris eſt, inflat. Inunctus cū vino, pipere & aceto, alopecias ſanat. Oculorū aciem exacuit. Incipientes ſuffuſiones cum melle inunctus diſsipat. Cauernis dentium in eorundem dolore in-

ditur, aut cũ thure in linteo circumponitur, aut colluitur eo os cum Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiem efferata momorderit, vulneribus impositum. Valet aduersus omnia animantia quæ virus eiaculantur, venenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circunlinitur. Gangrænis† antea scarificatis immittitur. Carbunculísque cum ruta, nitro & melle, vel per se. Clauos, callósque prius circumscarificatos tollit, cerato, aut aridorum Ficuũ carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto sanat. Excrescentias carnis, polypésque, si aliquot diebus cum atramento sutorio aut ærugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arteriæ asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatam irraucescentémve, dilutus aqua & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa vtiliter gargarizatur. Coloris bonitatem iis qui eo vescuntur auget. In sorbili ouo datus tussi auxiliatur, pleuriticisq; in sorbitionibus. Suffusus felle, & hydropicis cum aridis Ficis vtiliter exhibetur. Cũ pipere, thure & vino potus, rigores soluit. Neruorũ distentione laborantibus, opisthotonicisq; datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto deiicit. Ad lac intus in grumos concretum. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere

† ϖροκαταϲχαϲθέντων legẽdum.

&

& myrrha potus. Cœliacos in acino vuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorum liquor eadem potest, sed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam vocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

EX GALENO.

Omnes Silphii partes flatulentæ magis sunt essentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori, efficaciores, & omnium potißimũ liquor, admodum trahentem facultatem obtinens. Attamen excrescentias imminuendi, & liquandi vim quandam propter iam dictam temperiem habentem. Liquor Cyrenaicus quidem omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omnium maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphii ad expurgandas vuluas, pellendósque emortuos partus, decoquuntur in vino albo odorato, vt bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arteriis exasperatis, et collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatis cum vino & oleo amicißima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadũt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potũ neruorũ

vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate vtilius, veruntamen aquã bibentibus, cauẽdumq; ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiã vtilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confeßiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potus: ex aqua vulneribus his circunlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus verò non maturescentibus, cũ farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis cũ ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum vt hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mâli ex aceto decoctus. Clauis pedũ qui vulgò morticini appellantur, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cũ vino & croco, aut pipere, aut murium fimo et aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè vtilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tußi, vua, fellis veteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, vocémque reddit. Podagras, in spongia dilutus posca lenit.

Pleuri-

Pleuriticis in sorbitione vinũ poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatorib. & in tussi vetusta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulũ lactis sorbuerint. Præcordiorum vitiis, syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cũ decocto melle illinitur. Nõ censuerim, quòd autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimẽto hominis qui se eadem causa præcipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laserpitij germanici facultates.

Laserpitium nostrum ex traditione recentiorum vnicè venenis aduersatur. Item pestilentiæ populariter grassantis arcet contagia. Lentitiam pituitosorũ humorum incîdit ac discutit: quapropter tussi quam frigus attulit, medetur. Crassa quæ in thorace coeũt, discutit. Coloris corporis bonitatem iis qui eo vescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinẽ resoluit. Stomachũ esu corroborat. Pituitam ventriculi deiicit, & elanguescentem appetentiam inuitat. Menses & vrinam ciet. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si cõtrita folia vulneri indantur. Hypochõdriorum vitiis auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polẽta tritum & impositum sanat. Cum vino potũ rigores discutit. Herba ipsa in vino & aqua cocta vulnera interna glutinat: & in summa, omnia quæ

Angelica vocata herba, & maiori efficacia, potest: vt hinc etiam constet Osteritium à nostris nominatum, easdam habere quas veterũ Laserpitium, inefficaciores tamen, facultates. Quare cum metus sit ne Laserpitium adulterinum, aut saltem non optimum ad nos afferatur, præstat nostro vti, quod scilicet exigua admodum pecunia comparari possit, & viribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides & Plinius Laserpitio aßignant, recentiorum testimonio præstare valet.

DE STACHY. CAP. CCXCIII.

NOMINA.

Στάχυς *Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis* riechender Andorn (*Gallis* Sauge sauluage, ou de montaigne)*nominatur. Stachys verò dicta, quòd verticillato florum ambitu, & orbibus spicarum caules cingentibus coronetur.*

Stachys vnde dicta.

FORMA.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferẽs plura, sed rara, hirsuta, dura, odorata, incana. Virgas ab vna radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuũ fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn: est enim fruticosa, Marrubijq; similitudinem refert, nisi quòd altior est: folia quoque plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata, & albicantia. Virgulas denique, etsi pictura idipsum non ostẽdat, ab

vna

vna radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorũ verticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amaro est, tertiiq; ordinis excalfacientium. Vnde iterum liquet hãc herbam esse Stachyn, quòd gustata acris et amara videatur

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriã & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potũ, menses & secũdas pellit.

EX GALENO.

Mẽses prouocat, abortum facit, & secũdas eiicit.

EX PLINIO.

Pellit menstrua.

DE SECALE. CAP. CCXCIIII.

NOMINA.

SEcale dicitur *Plinio lib. xviij. cap. xvi. & Farrago, Germanis* Rocken & Korn (*Gallis* du Seigle) *nominatur. Magno in errore versantur qui hoc frumenti genus Siliginem esse existimant. Siquidem ex hac, Plinio lib. xviij. cap. ix. teste, lautißimus fit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & põdere præcipuus, ad* *Secale nõ est Siligo.*

arcendam

arcendam pauperum famem tantùm vtilis, qui ve terascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet spicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc verò procumbentem, & ideo quòd imbres retineat, rubigini opportunum. Siligo præterea grano est candido, leui & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, striato, & glumis ferè explicito. Denique Siligo sine arista est, hoc verò aristis horret. Postremum ex Siligine pistrinarum opera fiunt laudatißima, ex Secale nullum fere tentatum est. His itaque rationibus euidentißimum esse puto, hoc frumenti genus quod Germani nostri Rocken vocāt, non esse Siliginem.

FORMA.

Secale frumenti genus vulgò notißimum, stipula est culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis vt plurimum quatuor, spica innocentioribus aristis horrente, non erecta, sed semper propemodū procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, tristi, nigricante, strigoso. Plinius cap. xvi. libri xviij. scribit, Secale fœcunda, sed gracili stipula esse præditum, nigritia triste, sed pōdere præcipuum. Quæ singula satis monstrāt, frumentū quod Rocken vocant Germani, esse Secalen, & nō siliginem.

LOCVS.

Gignitur qualicunque solo, ideoq; paßim in Germania, præsertim Rhœtia, & Vindelica seritur.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis videtur excalfacere quàm Triticum, minus tamē refrigerare quàm Hordeum. Magis item exiccare quàm Triticum, minus tamen quàm Hordeum aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obſtruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potiſsimum ſi à furfuribus non ſit probè purgatus, ſtomacho grauis eſſe ſolet. Reliquæ vires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

DE SIDERITIDE PRIMA. CAP. CCXCV.

NOMINA.

Σιδηρῖτις Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarū pars hac herba pro Chamæpity vera vtitur, non ſine errore, cùm ſatis ex forma illius conſtet, vt paulò pòſt mōſtrabimus, non eſſe Chamæpityn. Germanis Glidkraut (Gallis de Leſpargoutte, ou apparitoer) appellatur. Sideritis verò nominata, quòd glutinandis vulneribus apta, præcipuum in bello habeat vſum.

Chamæpitys adulterina.

Sideritis cur dicta.

FORMA.

Herba eſt folia Marrubio ſimilia habens, longiora tamen, ad ſaluiæ aut quercus figurā accedentia, verū minora & aſpera. Caules fundit quadratos, dodran-

dodrantales, aut longiores, gustu non iniucũdos, aliquo modo adstringentes, in quibus per interualla velut in Marrubio verticilli in orbem circumacti, & in his semen nigrum. Ex qua quidem delineatione sole clarius cõstat, herbam cuius hic picturam exhibemus, esse Sideritin primam. *Siquidẽ folia Marrubij habet, sed longiora ad saluiæ similitudinem aspera & rugosa, minora tamen.* Caulem quadratum & hirsutum, non iniucundi gustus, aliquantũ subadstringẽtis, quem per interualla verticillati orbes coronant, vt in Marrubio videre licet, in quib. flores subcandidi ac lutei, & subinde semen nigrũ. Radicem exiguam & subluteã, quod silentio trãsiuit Dioscorides. Non esse verò hanc herbam Iuam arthriticam, nec Chamæpityos generibus posse annumerari, hinc coniicere licebit: primum, quòd non sit pumila, sed in altũ surgat, fruticis verius, quàm herbæ specie. Quòd verò neque primum neque secundum genus Chamæpityos dici queat, hinc manifestum fit, quòd vtrunque foliis Semperuiui minoris sit, à quibus saluiæ, qualia hæc habet, diuersissima sunt. Neque etiam tertium, quia folia eius non sunt exilia.

Sideritis prima.

Sideritis nõ est Iua arthritica

LOCVS.

Nascitur asperis, petrosis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio mẽse florere incipit, nec desinit nisi in Autumni fine.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abstergendi facultatē, id quod amaritudo eius satis indicat: & pauculam adstrictionē. Plurima tamen eius pars humida est, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita vulnera glutinare, & inflammationem arcere possunt.

EX GALENO.

Phlegmonem sedat, & glutinandi vim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat.

DE SORGI. CAP. CCXCVI.

Sorgi panicum Indicũ Parisiis dicitur.

NOMINA.

Peregrinum est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatum, ideoq; Germani Vuelschē Hirsz (*Galli* Ble barbu, ou espece de Paniz) *vocāt. Alij* Sorgsomen, *quòd scilicet in Italia* Sorgi *nominetur.* Neque *constat quo nomine veteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in Gallia nunc rubrum & barbatum frumentum nuncupāt. Probè enim illi hæc nomenclatura videtur cõuenire, quòd nimirũ eius spica rubra et barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiã referre, quãuis magnitudo repugnet, videtur.*

FORMA.

Culmos

Culmos habet quatuor aut quinque altos, crassos, geniculatos, rubicundos, foliis vestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, harundini nō dissimilibus: spicam quàm Panicum maiorem ac densiorem, rufam & barbatam, in qua semen rufum, rotundum, lentis magnitudine, & acuminatū. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatam.

LOCVS.

Non prouenit nisi satū, & nunc in multorū hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, flore, vt diximus, luteo, nec nisi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce est, & Panicum planè in gustu refert, ideóque temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametsi de illius facultatibus nihil cōperti habeamus, tamen quia Panicum gustu refert, easdem illi facultates obtinere existimamus, quas suo loco inuenies.

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM. CAP. CCXCVII.

NOMINA.

QVo nomine veteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ sint, nemo hactenus, quod sciam,

sciam, indicare potuit. Recentiores herbarij & officinæ non sine magno & intolerando errore, Serpẽtarias vocant, nõ certè quòd in nomenclatura tantùm sit situm, sed quòd forma & viribus plurimũ ab ea herba quam Græci δρακόντιον, *Latini autem* Dracunculum *ac Serpẽtariam nominant, plurimum discrepent, vt suo loco latius demonstrabimus. Germani nostri has herbas* Nateruurtz *sua lingua appellant.* Officinarũ erratũ.

GENERA.

Duo sunt Serpentariæ recentiorum & officinarum genera, forma non multum variantes. Vnum quod leuibus admodum foliis, & radice in se contorta constat. Hinc est quòd herbariis nostri temporis Bistorta dicatur. Nos certioris discriminis gratia marem fecimus, germanicéque Nateruurtz mennle *vocauimus. Alterum rugosioribus foliis, maiorique radice, & minus intorta, ac multũ capillata videtur. Vulgares herbarij Colubrinã nuncupant. Nos fœminam constituimus, idcóque Germanicè* Nateruurtz Vueible *vocauimus. Serpẽtarias verò vtrunque genus dixerunt, propterea quòd vbi primum è terra prodeunt, linguæ serpentinæ pelle tenui vestitæ, formam obtinent.* Mas. Bistorta. Fœmina. Colubrina.

FORMA.

Cauliculo constant tenui ac iunceo, glabrescẽte, per ima tantùm foliato, spicoso florum vertice, quibus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis à terra cæsio, supernè viridi & herbaceo: radice mas quidem

quidem draconis modo inuoluta & cõtorta, fœmina verò oblonga, maiore ac capillata, extra nigricante, intus rubescente.

LOCVS.

Nascuntur locis vmbrosis & humidis, pratis potißimum Martianæ syluæ.

TEMPVS.

Florent Maio mense & Iunio, quo maximè tempore, vt omnes aliæ quæ floribus ornantur plantæ, dignosci ac inueniri possunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusque radix mirificè adstringit, vt refrigerãdi ac exiccandi facultate præditas esse nemini sit dubium. Antiquus manuscriptus herbarius frigidas & siccas esse in tertio ordine censet.

VIRES.

Radices illarum glutinant vulnera, fœtum in vtero retinent, vomitum biliosum reprimunt, dysenteriam sanant. Hæc antiquus herbarius. Nostræ verò ætatis medici, aliorũ errata impudenter sectantes, ad longè diuersos vsus Serpentariæ vtriusq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos Dioscorides, Galenus & alij veteres suum Dracontium, cùm tamen viribus inter se maximè discrepent, quod gustus etiã abundè testatur, cùm Dracontij radix acris sit, illarum verò vehementer adstringat. Vt igitur errorem hunc relinquant, subinde medicos & seplasiarios hortor, nisi fortè perdere magis quàm

sanare

ſanare in delitiis habeāt: ſciantq; Serpentarias ſuas non alias quàm Britānicam habere facultates, adſtringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonſillis ſunt depaſcentia vlcera accommodatas, & ad omnia alia quibus adſtrictione opus eſt. Folia e*tiam in farinam trita labiles dentes confirmant.*

DE SCORDIO. CAP. CCXCVIII.

Scordium iam notius eſt, quàm vt ſit pluribus declarandum, nomen retinet.

NOMINA.

Σκόρδιον *Græcis, Latinis* Trixago *paluſtris dicitur. Officinis ferè omnib. incognita.* Ger*manis alluſione quadam ad* Romanam *appellationem aptè* Vuarſſerbatenig (*Gallis* de la Germandrée) *nominabitur. Scordiō autem Græcis ab* Alliis *dicta eſt herba hæc, quòd nimirū eius folia affricta,* Allij, *quod Græcis* Scorodon *vocatur, odorem referant.* Ab *hoc mali & ingrati odoris ſenſu, iiſdem etiā* δύσοσμον *appellata eſt. Vt verò* Tri*xago dicta ſit, ſimilitudo fecit:* Trixagini *enim, quæ Græcis* Chamædrys *nominatur, ſimilis eſt.* Pa*luſtris autem, quoniam humentibus ac paluſtribus locis naſcatur.*

Scordion *vnde dictum.*

Dyſoſmō. Trixago *paluſtris cur vocata.*

FORMA.

Folia Trixagini *ſeu* Chamædryi *ſimilia habet, maiora tamē, nec ſic in ambitu inciſa, odore aliquā tam* Allium *referentia, guſtu adſtringentia & amara.* Caules *quadrangulos, in quib. flos ſubrubeſcēs.*

Hæc delineatio sic refert herbã hanc, cuius picturam damus, vt ouum ouo non sit tam simile. Folio siquidem est Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè serrato, & inciso odore aliquatenus Allium reddẽte, adstringentis & amari gustus, quadrãgulis caulibus: flore in caulibus, instar Chamedryos et Teucri, subrubro, & minimè in summis caulibus, vt aliqui putant, quemadmodum pictura ipsa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos pastillos inserenda erit, & non syluestre Allium, vt maximo ĩ errore versentur seplasiarij institores, qui pro re tam salutari atque omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduersante, syluestre Allium vsurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eosdem vicinitate vocabulorum potiss mum incidisse errorem, libro primo Paradoxorum, ca. xxiiij. abundè monstrauimus.

Seplasiariorũ error.

LOCVS.

Nascitur in mõtanis & hamẽtibus locis. Nec inter se pugnant Dioscorides & Plinius, dũ hic in cãpis humidis pinguibusq;, ille autẽ in montanis nasci scribit. Vterq; enim verum dixit: in campestribus siquidem & montanis, non tamen omnib. prouenit, sed, quod Dioscorides etiam adiecit, humentib. tantùm. Plantatum autem Scordiũ non difficulter nascitur, & possunt de vno duntaxat ramo complures prouenire, modò solo humido committantur.

TEM-

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, flos tamen nō nisi diem vnum durare videtur, sic continuò vnus alium sequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex saporibus, tum etiam facultatibus paulò pòst exponendis satis constat Scordium calidum esse. Nam, Galeno etiam teste, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba vim calefaciendi habet, & vrinā cit recens trita & pota. Arida quoque cum vino decocta contra serpentium morsus, & letalia venena bibitur. Ad stomachi rosiones, dysenteriā, & vrinæ difficultatem pondere duarum drachmarum cum hydromelite. Purgat crassa purulēta è thorace. Facit ad veterem tussim, rupta, conuulsa, cum nasturtio, melle & resina in ecligmate arida commixta. Hypochondriorum vetustas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cū acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menses supposita mouet, vulnera glutinat, vetusta vlcera purgat, & cum melle ad cicatricem ducit. Siccata carniū excrescentias reprimit. Succus præterea ex ea expressus ad prædicta vitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat simulq; excalfacit viscera, tum mēses vrinamq; mouet. Præterea conuulsa ruptáque &

laterũ dolores ab obstructione & frigore natos sanat potum. Denique viride illitum magna vulnera conglutinat: verùm sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

EX PAVLO.

Scordium varium existit, vt quod amarum, acerbũ & acre sit. Purgat igitur simul & calfacit viscera, vrinas & mẽstrua cit, refrigerata omnia recalfacit, vulnera glutinat, repurgátque, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

Stichas arabica.

Στιχάς Græcè, *Stichas vel Stœchas Latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam vocant.* Germanis *nominatur* Stichaskraut (*Gallis* du Stechados citrin.)

Stichas vnde dicta.

Stichas verò nomẽ accepit à Stœchadibus ex aduerso Maßiliæ sitis Galliæ insulis, in quibus prouenit. Arabæ factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerunt, hinc sequaces illorum gentili cognomento Arabicam nuncuparunt.

Arabica quare vocata.

FORMA.

Herba est tenuibus ramulis, comam similẽ Thymo habens, longiore tamen folio, & gustu acris, & aliquantum subamara. Hactenus Dioscorides, qui flores atque spicam prorsus omisit. Sunt autem flores, vt pictura abundè mõstrat, exigui & cærulei, spica

ſpica verò flaueſcit ſemine referta exiguo, triquetro, & coloris ſpadicei. Radix illi eſt tenuis & lignoſa.

LOCVS.

Naſcitur, vt antea eſt commemoratum, in inſulis Galliæ è regione Maßiliæ, quæ Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationē accepit. Prouenit etiam in Arabia, aliisq; complurib. locis, & in multis etiam Germaniæ noſtræ hortis.

TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirū ante Solſtitium æſtiuum, hoc eſt, Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas guſtu quidem amara eſt, & mediocriter ſubadſtringens. Temperamentum verò compoſitum ex terrena eſſentia frigida exigua, vnde ſanè adſtringit: & ex tenui, altera, quæ terrena eſt, copioſiore, à qua vtique amara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctū eius quēadmodum & Hyſſopi, ad thoracis vitia efficax eſt. Miſcetur antidotis vtiliter.

EX GALENO.

Obſtructione liberare, extenuare, extergere, roboraréque tum omnia viſcera, tum totū corpus eſt nata.

EX PLINIO.

Menſes cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoque miſcetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCC.

NOMINA.

Radicula Lanaria. Condifi. Saponaria. Struthiũ vnde nominatum

Στρούθιον Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & officinis Condifi, nonnullis herba fullonũ, vulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut (Gallis l'Herbe à foulon) dicitur. Vnde verò Græci hanc herbam Struthium appellauerint, nõ satis constat, nisi fortè à foliorum positura, quæ auium alas quadantenus imitantur, nomẽ illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον passerem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quòd Venerẽ stimulet. Græci enim, vt dictum est, στρουθὸν passerem vocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in venerem procliuiores homines στρουθοὺς, quasi passeres vocant. Porrò strutheum, vt est apud Festum, nuncupant obscœnã virilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro virili mẽbro in suis versibus vsurpasse videntur. Lanariam verò dixerunt, quòd ad candorem & mollitiem ianarum ea vsa fuerit antiquitas. Nã cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis succo, ad quoscunque suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat impedimento. Sic sordescentes lanas veteres hac herba eluebant, ad munditiẽ contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & vtiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Saponaria recẽtioribus dicta est, quoniam

Στρουθοί.

Lanaria cur dicta.

Radicula quare appellata.

Saponaria cur vocata.

eluendis vestimentorum maculis, sordibúsque lanarum expurgandis, saponis vicem exhibet. Herba autem fullonum nominata est, quòd ea interpollandis vestibus, & mangonio poliendis fullones vtantur. Herba fullonum.

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, foliis oleæ prodeuntibus ex interuallo quasi geniculatim, plærumque quinis in vnum coeuntibus, in summo coliculorum floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum vltrò citróque per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriáque, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos continuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccū temperamēto, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, vrinam cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnœis cū melle cochlearis mensura sumpta. Aluū subducit. Eadē cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frāgit, & per vrinam exturbat. Lienem induratum minuit. Subdita mēses elicit, & fœtū manifestè enecat. Cum polēta

& aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in vino elixa, tubercula discutit. Miscetur praeterea collyriis & malagmatis quae ad claritatem oculorum conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potißimum vtimur, gustu acri quidem existẽte. Sed & abstergit, & irritat, ideoq́; sternutamenta mouet, ceu caetera omnia quae gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis vitiis. Vrinã cit, aluũ soluit, & vuluas purgat. Ea & ex melle prodest magnificè ad tußim orthopnoeae cochlearis mensura. Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cũ Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq́;. Panos discutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miscetur & malagmatis & collyriis, claritatis causa. Ad sternutamenta vtilis inter pauca. Lieni quoque ac iecinori. Eadẽ pota denarij vnius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

DE SCILLA. CAP. CCCI.

NOMINA.

Σκίλλα Graecis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nũc officinis vocatur. Germanis autẽ Meerzuuibel (*Gallis* Stipoulle, ou Charpentaire.)

FOR-

FORMA.

Scillæ radix cæpæ modo multipliciter tunicata corticosaq́;, ex qua prius, vt in croco, caulis prosilit tum ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cæpitia quadam specie, & plæraque ex iis in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla, vndique, vt cæpæ & allia, prouenit.

TEMPVS.

Scillam ter florere, triaq́; tempora sationũ ostendere, Theophrastus libro septimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentũ, arandi primum tempus significare scribit, secundum medium, tertium nouißimum. Quot enim fuerint isti, totidẽ & arari tempora fermè occurrunt. Scillæ præterea flos, vt est Berytius autor, nigrata specie prosiliens, modò celeriter non emarcescat, largos frugum prouentus, ac vberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam, sed secundum hoc eam quispiã secundi ordinis censeat excalfacientium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentẽ habet. Assata verò multiplicem obtinet vsum. Pasta aut luto oblita, in clibanum coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec circumlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota, si

ta, si non emollescat, altera pasta aut luto circunlinitur, & eadem quæ prius fiunt. Nam quæ ita non assatur, noxia magis est, præsertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanum coniecta. Sumitur ex ea, adiectis extimis partibus, quod maximè medium est, quod cōcisum, effusa priore aqua, coquitur, nouaq; superinfusa vsq; dum nec amaritudinem, neque acrimoniā habeat aqua. Siccatur autē in vmbra dissecta, & lino traiecta, ita vt ne taleolæ inuicem se cōtingāt. Sic igitur secta, ad oleū, vinū, acetumq; scilliticū vtimur. Ad rimas verò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cū resina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorsis à vipera cataplasma est. Assæ eiusdem pars vna tosti salis partibus octo subigitur, datúrque ieiunis cochlearis vnius duorúmve pondere ad emolliendam aluum. Additur potionibus & odoramentariis medicamētis, & iis cum quibus vrinam ciere voluerimus, hydropicisq; & stomachis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in vetere tussi, asthmaticis, cruēta reiicientibus. Trium verò obolorū pondus in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur eadem cum melle, sumitúrque in cibo ad eadem maximè coctionem adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & simili modo sumpta, idem potest. Cauendus Scillæ vsus iis, quibus interaneum aliquod exulceratum erit. Prodest verrucis & pernionibus

*bus assam inungere. Semen eius tritum, cum cari-
cis aut melle exceptum, si manditur, aluum emol-
lit. Pro foribus domus suspensa tota amuletum est.*

EX GALENO.

*Præstat assam aut elixam sumere: sic enim vi-
rium eius vehementia exoluitur.*

EX PLINIO.

*Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœ-
mina nigra. Scilla quæ candidissima fuerit, vtilissi-
ma erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum
è vino est, consutum suspenditur lino modicis inter-
uallis, postea arida frusta in cadum aceti quàm a-
sperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte
vas contingãt. Hoc fit ante Solstitium diebus qua-
draginta octo. Gypso deinde oblitus cadus, ponitur
sub tegulis, totius diei solem accipiẽtibus. Post eum
numerum dierum tollitur vas, Scylla eximitur,
acetum transfunditur. Hoc clariorem aciem fa-
cit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, pa-
rum sumptũ binis diebus. Sed tanta vis est, vt aui-
dius haustum extinctæ animæ momento aliquo spe
ciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus,
vel per se commanducata. Tineas & reliqua ven-
tris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Lin-
guæ quoque recẽs subiecta præstat ne hydropici si-
tim sentiant. Coquitur plurib. modis in olla, quæ cõ-
iiciatur in clibanũ aut furnũ, vel adipe aut luto il-
lita, aut frustatĩ in patinis. Et cruda siccatur, deĩde
concidi-*

conciditur, coquiturq́; in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad vrinã ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad splenecticos & stomachicos, si non sentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tußim veterem cum suspirio. Discutit & ex foliis strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & vlcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspẽsam, malorum medicamẽtorum introitum pellere tradit.

DE STAPHIDE AGRIA. CAP. CCCII.

NOMINA.

Pedicularis quare dicta.

Pituitaria vnde.

τάφις ἀγρία *Græcis, herba Pedicularis et Pituitaria latinis, officinis Staphisagria, Germa.* Biſzmũtz (*Gallis* de l'Estaphisagrie, ou l'herbe aux Poulx.) *Pedicularis autẽ Pituitariaq́; Latinis à viribus quas habet, dicta est: erũpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur, & cõmanducata feruore multam pituitã trahit.* FORMA.

Folia habet Labruscæ incisuris diuisa, coliculos rectos, molles, nigrosq́; flores Isati similes, semen in

vasculis

vasculis viridibus similibus Ciceri, triangulum, asperum, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre. Hæc *descriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus, per omnia quadrat, floribus tantũ exceptis, qui minimè* I*sati similes sunt, neque in colore, neq; in quantitate.* I*satis enim flores lutei sunt, & exigui, huius cõtra subcæsii, ac multo maiores, vt hinc ferè suspicer eam herbam non esse quã veteres pingunt* Staphid*ã agrian.* C*æterùm cum proximè tamen ad picturam accedat, neque viribus distet admodum, inter* Staphid*is agrias species rectè à plærisque hodie herbariæ rei studiosis cõnumeratur.* Fo*lia enim fert plærunque septem, aliquãdo etiã paucioribus incisuris diuisa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis semen triquetrũ, in nigro subrufum, intus cãdidum, gustu acre, ita vt illi omnes notæ, demptis floribus, respondeant.*

LOCVS.

N*ascitur,* P*linio authore, in opacis.* E*a cuius picturam exhibemus, nũc paßim in hortis plãtatur.*

TEMPVS.

F*loret æstate.*

TEMPERAMENTVM.

Q*uum vrendi vim habeat* S*taphis agria, consequitur eandẽ in quarto ordine esse excalfacientiũ & desiccantium.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

E*ius grana quindecim si quis trita in aqua mulsa dederit,*

dederit, crassa per vomitum purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam aßiduè attendere oportet, & aquã mulsam potui dare, quòd strangulationis pericula inferant, & fauces deurãt. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & scabiei auxiliatur. Plurimam cit pituitã commanducata. Decocta in aceto, dẽtium dolori, si ea colluantur, subuenit. Gingiuarum rheumatismũ sistit. Vlcera oris, apthas nominant; cum melle sanat. Miscetur præterea vrentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatem, adeò vt ex capite purget pituitam, abstergatq; valenter. Itaque ad scabiem accommodata est. Sed & vrendi vim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes vti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituitã oris siccandam: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti. Facilius admixta sandaracha. Item pruritu & psoris. Ad dẽtium dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ vitia, rheumatismum gingiuarum, vlcera oris manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiã vim odoris. Quidã eam Pituitariam vocant, & plagis serpentium vtiq; illinunt. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq; in sanguine ipso

hominis

hominis animalia excsura corpus. Resistitur *Staphidis agrias succo, cũ oleo perũctis corporib.* Hæc *quidẽ in aceto decocta, etiã vestes eo tædio liberat.*

DE SESELI MASSILIENSI. CAP. CCCIII.

NOMINA.

ἔσελι τὸ μασσαλεωτικὸν Græcis, *Seseli* Massiliense Latinis, *Officinis* Siler *montanum dicitur.* Semen *tamen quod à seplasiariis hoc nomine venditur, non* Massiliensis, *sed, si amaritudinẽ respicias,* Aethiopici, *vel quod magis vero simile est,* Peloponesiaci *(neutrius enim integram imaginem vidimus)* Seseli *semen est: latius enim, odoratius, & carnosius* Massiliensi *existit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id* Sesel *rectè illam appellabunt.* Siler montanum.

FORMA.

Folia *gerit* Fœniculi, *crassiora tamen. Caulẽ vegetiorem, vmbellam* Anetho *similem, in qua semen est oblongum, angulosum, & degustanti confestim acre: radicem longam, & odoratam.* Ex *qua* Dioscoridis *delineatione satis constat stirpem, cuius picturam damus, esse* Seseli Massiliense, *quòd huic nimirum, nulla prorsus nota reclamante, tota descriptio suffragetur. Quid multa? dato etiam quòd singulæ illi non responderent notæ, tamẽ cùm eas quas veteres* Seseli *attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo vsurparetur.*

LOCVS.

Optimũ iuxta Maßiliam, teste Dioscoride, Galliæ vrbem nascitur, vnde etiam cognominatum est Maßiliense. Prouenit autem aliis quoque in locis calidioribus, & nũc in plærisque Germaniæ hortis, sed non nisi satum & cultum.

TEMPVS.

Floret æstate, & semen subinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semẽ & radix calefaciendi vim obtinẽt. Strãguriæ, orthopnœæ, vteri suffocationibus & comitialibus pota medentur. Menses & fœtus ex vtero ducunt. Interaneis omnibus prosunt, & diutinas tusses sanant. Ipsum semen cum vino potum coctioni confert, tormina discutit, & epialis febribus vtile est. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & vino bibitur. Datur capris aliisq; quadrupedibus bibendum, vt partus iuuet.

EX GALENO.

Seseli & radix & semẽ vsqueadeo excalfacit, vt admodum vrinam mouere queat. Sed & tenuium est partium, vt & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodest homini ad tußim veterem, rupta, conuulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, &

iecinorũ vitiis, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedũ. Hoc maximè paſci dicuntur ceruæ parituræ. Illinitur & igni ſacro. Multum in ſummo cibo coctionibus confert, vel folio, vel ſemine. Quadrupedũ quoque aluũ ſiſtit, ſiue tritum potui infuſum, ſiue mãdendo commanducatum è ſale. Boum morbis medetur, vel ſi contritum infunditur.

DE SANGVISORBA.
CAP. CCCIIII.
NOMINA.

QVum ignoraremus quo nomine ſtirpem hãc veteres Græci & Latini, ſi modò iis cognita fuit, appellarint, maluimus interea vulgari vti nomenclatura, donec aliud certius nomen inuenerimus. Elatinen tamen eſſe iudicarem, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nũc quum neque puſilla, neque piloſa, neque rotunda, ſed mucronata eſſe videantur, certi ſtatuere nihil poſſum. Sanguiſorba verò dicta eſt hæc herba, non quòd vulneribus iniecta ferrum & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris exigat, vt nonnulli arbitrantur: idipſum enim non poſſe mirifica quæ illi ineſt adſtringẽdi facultas abundè oſtendit: ſed potius quòd ei in ſiſtendo ſanguine vndecunque emanarit, mira admodum inſit efficacia, adeò vt hunc ipſum quaſi abſorbere videatur. Erroris autẽ huius nulla alia

Sanguiſorba cur dicta.

Error eorũ qui Pimpinellam cum Sanguisorba cõfundũt.

causa est, nisi quòd hanc stirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella vocatur, confundant, quæ certè propter caliditatem quam obtinet haud exiguam, quandam etiam trahendi facultatem habere videtur, adeò vt infixa corpori extrahere facilè queat. Quòd verò cum Pimpinella confuderint non alio factum est nomine, quàm quòd huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem vt hæc serrata sunt, accedere videntur. Sed hæc confusio nõ caret errore, vt paulò pòst dicemus. Germanis hæc herba Kolbleskraut, à capitellis quæ ruffescentibus punctis maculata sunt, dicitur. Nonnulli etiam Germanorum Hergots Bartlin nominant, Quidam etiam à sistendo sanguine Blutkraut.

GENERA.

Sanguisorba maior.

Minor.

Duo sunt eius herbæ quæ Sanguisorba vocatur genera. Vna enim maioribus constat foliis ac lõgioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorum forma maior à nobis dicta est. Altera minoribus foliis, coliculis autem maioribus esse deprehẽditur, quare ab ista foliorum effigie rectè minor appellari potest, vt inter eas aliquod discrimen esse herbariæ rei studiosi hac ratione animaduertant.

FORMA.

Herba est à radice crassa & longa, statim foliosa, minor potissimum, coliculos habens plurimos rubentes, folia aspera, in extremitatibus latè crenata & serrata, in summo coliculorum capitella ruffescentibus

ſcentib. punctis maculata, quæ ſi hiant flores exeũt herbacei, in medio croceam comam oſtendentes.

LOCVS.

Naſcuntur locis incultis, aridioribus, & ſoli expoſitis. Vnde iterum colligere licebit non eſſe Elatinen, vtcunque à facultatibus illius non diſcrepet, quòd Dioſcoride & Plinio teſtibus, Elatine in cultis & ſegetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtantibus adſtrictionẽ haud vulgarẽ ac viſcoſitatem herba præ ſe ferre videtur. Quapropter ſiccam admodum conſiſtentiam nacta eſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere poteſt, atque adeò emplaſticã, eò quòd glutinoſa ſit, facultatẽ obtinet.

VIRES.

Ex iis quæ diximus abundè cõſtat vtranque Sanguiſorbam in reſtringendis ac ſupprimendis ſanguinis profluuiis eſſe efficaciſsimas, adeò vt nonnulli conſtanter aſſerant, eas etiã manibus geſtatas ſanguinem vndecunque manantem ſiſtere poſſe. Experientia certè cõpertum eſt ad muliebre profluuium ſanandum, nullum poſſe reperiri præſentius iis ſtirpibus præſidium. Glutinant etiam vulnera illarum folia, carcinomatiſque & fiſtulis medentur. Generoſum denique ac ſtrenuum remedium eaſdem eſſe ad dyſenterias, & reliquos vẽtris fluxus, ſi ex aqua

aut vino bibantur, nemini non notū est. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ stirpes genus esse videntur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, vt suprà etiam cōmemoratum est, cum Pimpinella confundunt, quòd hæc ipsa acris admodum sit & multum calida: illa contrà sapore, haud secus atque Elatine, adstringente. Verùm non tantùm differunt facultatibus, imò etiam odore, coloreq; foliorum, maximè verò florum diuersitate, vt quiuis ex vtriusque herbæ picturæ collatione statim deprehendet.

Pimpinella non solum facultatibus, verū etiā forma à Sanguisorba diuersa.

DE SCOLYMO. CAP. CCCV.

Scolymus Artichaut Gallis.

NOMINA.

Carduus. Strobilus. Cinara.

Σκόλυμος *Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta voce nominent, primam vocis syllabam articuli vice præponentes. Alii paulò rectius Alcocalum vocant: Cocali siquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum simile est, venit. Nunc vulgo herbariorū ab articulo statim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta vocali, a, Articoclus, vel magis curtato, vt ferè fit, vocabulo, Articols vel Articoca nūcupatur. Germani instar vulgi* Articoca, (*Gal.* Artichaut) *nominabunt, aut* Strobildorn. *Strobilū autē Rom. hanc stirpem non alia ratione dixerunt, quàm quòd eius capitulum, vt diximus, structili nucleorū serie pineam*

Alcocalus. Cocalus. Articocalus. Articoca. Strobilus cur dicta.

neam

neam nucem referre videtur. Cinarā verò sunt qui Cinara
appellatam putent, quòd satum & cultum cineri- quare ap-
bus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in e- pellata.
ius speciei Carduum mutata est, dictam esse volūt.

FORMA.

Folia habet Chamæleontis, & spinæ albæ vocatæ similia, nigriora tamen ac craßiora. Caulem emittit oblongum, foliosum, in quo capitulum spinosum. Radicem verò nigram & crassam Hæc Dioscorides. Cæterū caput eius & vertex in squarosum extuberat globum, corticosis vnguibus turgentem, spicisq; squamatim coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore nitescit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandē euanescit in pappos. Caput vetustate tandē dißilit in corticeas laminas, semen ostendens Cnici figura. Nos tamen integram Scolymi faciem ac picturam hoc tempore dare nō potuimus, quòd primo anno fructum suum nō ostendat. Curabimus autem alio tempore vt studiosi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nusquam, quòd sciam, in Germania prouenit Ci- Scolymus
nara, nisi sata et culta. Quare Scolymus qui in hor hortensis
tis colitur & plantatur, verè Cinara existit. Quod propriè
ideò monendum esse duximus, quia inter Græcos Cinara
esse constat, vt est Paulus & Aetius, qui Scolymum dicitur.
à Cinara discriminant. Non est autem aliud inter Scolymus
eas stirpes discrimen, quàm quòd Scolymus ferus

Cinara. Carduus altilis. *est & syluester, Cinara verò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur.*

TEMPVS.

Quum Solstitium æstiuum agitur, Scolymi flos erũpit, Hesiodo in lib. ij. cui titulus Opera & dies, teste, qui ea florente cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidißimas, virosq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æstu arescentibus, scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ secũdum qualitatem editur actio, calidum in secundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentum indicat, siccum verò in secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix scolymi illita graueolentiam alarum, & totius corporis emendat. Item si decocta in vino bibatur. Vrinam etiam copiosam fœtidámque pellit. Herba cùm recens nascitur tenerescítve, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scolymi radix copiosam vrinam graueolentem elicit, si quis eam in vino coctam bibat: ideoq; graueolentiam sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atque hoc sanè medicamẽto ex tota inest essentia, vtpote eius succo existente purgatorio. Et in libro secundo de alimentorum facultatibus: praui succi edulium est Cinara, præcipuè cùm iam durior euaserit: tum enim biliosi humoris copia abundat, totáque

táque eius substantia durior existit, adeoq; vt ex ipsa melãcholicus, ex succo verò eius tenuis & biliosus humor producatur. Proinde coctã edere præstiterit adiecto coriandro, dein ex oleo, garo, vinoq; sumatur. Si tamen in Patina aut sartagine ad esum præparetur, absque iis comedatur. Plærique enim sic eius veluti cacumina comedunt, quæ spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinã ciere Scolymũ præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ stimulare in vino, Hesiodo et Alcæo testibus, qui florẽte ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, viròsque in coitum pigerrimos scripsere, velut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc valentissimo. Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ vncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq; post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quòd Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA.

CAP. CCCVI.

Sphatula fœtida cũ Xiride magis cõuenit.

NOMINA.

HErba quã officinæ Sphatulam fœtidam vocant, quòd grauem exhalet odorem, quomodo veteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli Sphatula fœtida cur dicta.

Sphata. Sphatula fœtida nõ est Xiphium. Non est Sparganium. Non est Xyris.

speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladiũ significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodum ostendit, quæ non est bullosa, nec gemina, ita vt altera alteri insideat, sed capillamẽtis fibrata. Neque etiam Sparganium esse partim folia eius, quæ in terram non procumbunt, partim etiam semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non videtur etiam esse Xyris, quòd illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula verò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gẽtilem iis esse foliorum similitudine constat. Germani eam Vuandt leußkraut, à necandis cimicibus appellant.

FORMA.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dißimiles profert, quibus dehiscentibus semen in iis apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequens in Italia, nusquam tamen in Germania, quod sciam, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in iis, vbi dehiscunt, semen ostendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatem obtinet, adeò vt gustata, fauces quasi vrere videatur. Proinde cali*dam & siccam admodum esse constat.*

VIRES.

Non *multum à Staphidis agriæ viribus abesse apparet: valenter enim abstergit.* Hinc *ad scabiem, eius potißimum succus, abigendam vtilis est. Surculos etiam & spicula, perinde atque Xiphium & Xyris, sine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.*

DE TRICHOMANE.

CAP. CCCVII.

NOMINA.

Τριχόμανες Græcè, Trichomanes, Capillaris Latinè *vocatur.* Officinis Polytrichon *falsò dicitur: id enim nominis* Adianto *herbæ, quam hodie* Capillum Veneris *vocant,* Dioscoride *& veteribus aliis testibus, debetur.* Germanicè Vuidertodt, oder Abthon (*Gallis* du Polytrichon) *appellatur.* Trichomanes *autem à facultate sua* Græci *nominauerunt, quòd scilicet fluentem capillum expleat, & subnasci faciat:* μανὸν *enim ea gẽsrarum vocant,* τρίχα *autem capillum.* Hoc etiam *nomine* Capillarem *latini dixerunt.*

Polytrichon officinarum.

Tricho*manes cur dictum.*

Capillaris

FORMA.

Filici *simile est* Trichomanes, *paruum admodum.* Ex *vtraque parte ordine quodam folia habet*

bet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, splendescentibus, subnigris & austeris. Cuius equidem descriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon vocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice statim penè foliatis constat, foliis rotundis, lenticulæ forma, aduersis inter se pediculis ramulis subnigris & nitentibus, sine flore, sine semine.

LOCVS.

Nascitur in palustribus atque vmbrosis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud secus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æstate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidẽ & frigiditate symmetrũ est, verùm desiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem potest quæ Adiãtum. Cum itaque Adiãtum aliunde in Germaniam sit deportandum, & Trichomanes paßim proueniat, licebit hoc in alterius inopia vti. Et consultius multò vt Trichomane vtantur Officinæ, quàm Adianto adulterino. *Prodest igitur Trichomanis decoctum potum asthmaticis, dyspnoicis, felle suffusis, lienosis, vrinæq; difficultatibus. Calculos frangit. Aluum sistit. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus in vino po-*

no potum medetur. Menses & secundas ducit, sanguinis autem reiectiones sistit. Crudum illinitur venenatorũ morsibus. Alopecias explet, strumas discutit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, susino, aut hyssopo & vino capillos defluentes continet. Decoctum etiam eius cum lixiuio & vino si eo abstergantur, idem potest.

EX GALENO.

Alopecias densat, & strumas & abscessus discutit, lapidésque frangit potum. Viscosorum crassorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus nõ mediocriter confert. Ventris profluuium sistit, nullam tamen manifestam caliditatem affert, sicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitq́; , vtique nigrum. Qua de causa potius quàm quòd in saxis nasceretur, et à nostris Saxifragum appellatum crediderim. Bibitur è vino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorũ venenis resistunt. In vino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex iis sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebrò auferẽdi ne pereant. Hoc & in alopeciis. Srumas discutiũt, furfurésque in facie, & capitis manãtia vlcera. Decoctũ ex his prodest suspiriosis, & iecinori, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Absinthio. Secundas cient & menstrua.

Sanguinem

Sãguinem sistunt ex aceto, aut Rubi succo poti. Infantes quoque vlcerati perunguntur ex iis cum rosacco & vino prius. Folium in vrina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum vẽtri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; esse vtilissimos.

DE TELI. CAP. CCCVIII.

Fœnumgræcum corrupte, Vulgus Senegrec, per S loco F.

NOMINA.

Τῆλις, κεραῖτις αἰγόκερως, βούκερως Græcis, Fœnũgræcum Latinis: *officinæ genuinum nomen retinuerunt:* Germanis Bockshorn, oder Kuhorn, (*Gallis* Fenegrei, ou Fenegrec) *dicitur.* Magna *græcarũ appellationum pars à siliquarum quas producit figura desumpta est: hæ enim corniculis similes existunt.* Hinc Ceraitis *à cornu simpliciter dici cœpit:* κέρας *enim* Græcis *cornu est.* Aegoceros *autem à caprini cornu similitudine, quemadmodum à bubuli* Buceros, *quod sanè nomen* Theophrastus *libro quarto de historia plantarum illi imposuit. Cùm itaque corniculis similes habeat siliquas, factum est vt illam* Columella *simpliciter* Siliquam *nominauerit,* Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

Ceraitis cur dicta. *Aegoceros* *Buceros.*

FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio pe-

nè

nè Trifolij, flore candido & exiguo, semine in siliquis oblongis, ac cornu instar incuruis fuluo. Radice subrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum passim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽsibus floret, & vnà siliquas producit. Semen tamen in Augusto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & disiiciendi facultatem habet fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus forisq; sunt si cum aqua mulsa decocta trita illinatur. Lienem cũ nitro & aceto subacta & illita minuit. Decoctũ eius insessu ad muliebria mala, quæcunq; per inflãmationes aut præclusiones consistũt, vtile est. Expressus Fœnogræci in aqua decocti succus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anserino adipe pessi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum sunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodest. Decoctũ eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorum excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcum feruentes inflammationes irritat.

tat. Quæ verò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcum habet etiam abstergendi vires. Variis modis comeditur, sed copiosius sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle exhibitus, omnes deprauatos intestinorum humores educit. Permodicũ esse oportet quod permiscetur mel, ne erodat. In diuturnis verò doloribus qui sine febri thoracem infestant, pingues simul palmulæ elixantur, inde succo expresso melléque admixto suppositis carbonibus rursus decoquuntur vsque ad congruam consistentiam. Datur id diu ante cibum, obseruaŕq; oportet ne iis exhibeatur, quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infestæ sunt.

EX PLINIO.

Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit: siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fouentur, insidunt. Infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctũ. Diocles difficilè parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, vt qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquũ, pro summo

mo auxilio. Farinā fœnogræci cum hordeo aut lini semine decoctā aqua mulsa cōtra vuluæ cruciatus subiecit. Itemq; imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinēs, perungiq; præcipiēs. Theodorus Fœnogræco miscuit quartā partem purgati Nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad mēses ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctū eius vtilissimum sit vuluis, interaneisq; exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordiis. Si verò cū Malua decoquatur, postea addito mulso potus, ante cætera vuluis interaneisq; laudatur: quippe cū vapor quoque decocti plurimum possit. Alarū etiā graueolentiam decoctum Fœnogræci semen emendat. Farina porrigines capitis furfurésq; cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Itē parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusq; quæ recedunt ab ossibus. Aceto verò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto, & melle tantùm. Carcinomata subacta ex vino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, lōgamq; tussim. Diu decoquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE TELEPHIO. CAP. CCCIX.

Telephium

Telephium pingit vulgo Gallorum Orpin dictam herbam, in qua tamē quædam desiderantur.

NOMINA.

Τελέφιον, ἢ ἀείζωον ἄγριον *Græcis*, *Telephium & Illecebra Latinis, officinis & vulgo* Crassula *maior appellatur. Sunt qui Fabā crassam, à foliorum quam cum faba habent similitune, nominent. Germanis* Vuundkraut, Knabenkraut, Fotzzuuang, Fotzuuein, (*Gallis* du Chicotrin) *dicitur. Telephiū verò dictū est, quòd vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysiæ rex ab Achille vulneratus cōsenuit, quæ eā etiam ob rem Telephia vocantur, auxilietur.*

Crassula maior. *Faba crassa.* *Telephiū vnde dictum.* *Telephia vlcera.*

GENERA.

Dioscorides duo genera facit. Vnum floribus albis, quod nobis Telephium album nominare placuit, Germanicè Vuundtkraut das vueible. *Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me vidisse memini. Damus pro illo Telephium purpurascētibus floribus emicans quod ad differentiam prioris Telephium purpurascens appellare volumus, Germanicè* Vuundkraut das mennle. *Præter flores qui in primo candidi sunt, in hoc autem purpurascentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido viridis & herbaceus existit, in purpurascente autem paulò pallidior. Cætera omnia in iis similia apparent, folia potißimum, quæ fabacea*

Telephiū album. *Telephiū purpurascens.*

fabacea prorsus sunt, nisi quod pinguiora, & crassiora existunt.

FORMA.

Foliis & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice seni septenive prodeunt, referti foliis cœruleis, crassis, glutinosis, carnosis: flores illi lutei, vel albi, vel purpurascentes radix ima, quod Diosco. omisit, inumeris tuberibus scatet. Nō est autem cur diuersum Telephium hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie crassulā maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride commemoratæ, illi adamussim conueniant. Et solenne certè est Dioscoridi vt multas notas, in his potissimum herbis quas ipse nō vidit, atqueadeò ex aliorum fide pingit, easq; maximè quidem necessarias omittat, & silentio trāseat. Quibus etiam accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem sunt cum iis quæ Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulum esse putent, quorum sanè sententiam non admodum absurdam esse iudico.

LOCVS.

Nascitur inter vites, locis cultis & incultis, humidis.

TEMPVS.

Vere statim prosilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephium exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, non tamen insigniter calida, verum in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas vitiligines sanãt: sed oportet postea hordeacea farina illinere locum. Quinetiam alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed vbi inaruerint, absterguntur.

EX GALENO.

Telephium detergendi & exiccandi facultate est præditum: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & vtiligini, ternis ferè mensibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curandis vulneribus, & sistendo sanguinis profluuio vtuntur vt eandem esse cum Telephio vel hoc saltem nomine nemo dubitare debeat. Magnã autem efficaciam habere in internis potißimum vulneribus & vlceribus, mirificéque herniosis prodesse iidem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA.
CAP. CCCX.

Herba

Herba Trinitatis nobis Pensée.

NOMINA.

QVo nomine priuatim plãta hæc Græcis aut Latinis appellata sit medicis, ignorare me fateor. Constat tamen Violæ inodoræ genus esse, & mea quidem sententia Iouis florem. Iouis flos. Vulgus à triplici colore floris, herbã trinitatis nominat. Herba trinitatis vnde dicta. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatam appellãt. Iacea. Germani Dreyfeltigkeytblumen, & Freyschamkraut (Galli Herbe de la Trinité) vocant.

FORMA.

Herba hæc folio est initio rotundo, per ambitum serrato, processu tẽporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter striato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum sinu pediculis longis, in quibus summatim elucẽt flores figura & specie violarũ purpurearũ, superiore parte purpurei, in medio cãdidi, inferiori verò lutei, radiis quibusdam nigris distincti. Quibus decidentibus semina protuberant.

LOCVS.

Sua spõte in aruis interdũ prouenit. In hortis tamen vt plurimum plantatur, speciosiorq; nascitur.

TEMPVS.

Vere viola hæc post purpuream emicat, & tota æstate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in gustu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam ceu mordacitatem præ se fert,

atqueadeò à Symphyti temperamento non admodum abesse videtur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehēditur. Calida itaque & sicca est.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi vim quampiam habeat, ideo rectè recētiores asthmaticis, pulmonísque phlegmonibus prodesse tradunt: collectum siquidem in thorace & pulmone pus expurgare potest. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio esse solet. Cæterùm non parum ad pruritum & scabiem confert, omniáque cutis vitia emendat, idq; mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione. Vlcera etiam, quia viscositatem obtinet, glutinare potest.

DE TEVTLO. CAP. CCCXI.

NOMINA.

Τεῦτλον, ἢ σεῦτλον Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt, oder Pissen (Gallis de la Porrée, ou de la Iotte.) σεῦτλον autem Græci ab impulsu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementum capeßit arboris, neque vlli hortensium latitudo foliorum maior. Betæ nomen sibi adsciuit, quoniam figuram β literæ græcæ dū semine turget referre videtur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatum nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens.

σεῦτλον vnde dictum.

Beta cur dicta.

Nomine

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri,
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio viridis pede candida Beta.

GENERA.

Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio nomine Sicula, vt Theophrastus libro octauo de historia plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita litera vna ferè omnibus nostri seculi medicis Sicla nominatur. Germanicè Vuisser Mangolt. *Nigra ad atrum videtur tendere colorem, & à Germanis* roter Mangolt *vocatur.*

Candida Beta. *Sicla.* *Nigra Beta.*

FORMA.

Caulem habet striatum, bicubitalem, foliũ ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, semen in caulibus copiosum: radicem vnicam in longum protensam, è cuius lateribus aliæ, modò singulæ, modò binæ, nonnunquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis passim, & cultis locis nascuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus & semine turgent.

TEMPERAMENTVM.

Nitrosa qualitate particeps est. Nigra tamen adstrictionis quippiam adiunctum habet, & magis in

radice quàm in aliis partibus. Simeon Sethi calidam & siccam esse in tertio ordine asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Cādida aluo vtilis est. Vtraque verò propter nitrosam vim quā habet mali succi est. Vnde succus earū cum melle naribus inditus caput purgat. Aurium etiam doloribus auxiliatur. Decoctū radicum & foliorum furfures & lēdes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis foliis alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atque depascentia vlcera illini prodest. Cocta exāthematis, erysipelatis, & ambustis medetur.

EX GALENO.

Beta nitrosæ facultatis est particeps, qua tū extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est Beta alba. Nam nigra adiunctum habet quippiam adstrictionis, & magis in radice quàm aliis partibus. Betæ itaque abstersorius inesse succus conspicitur, adeò vt aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachū demordeat, præsertim iis quibus ille sensilior obtigit: eóque largius commansa: stomachum infestat. Huius ceu aliorum olerū, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm Malua, aptius accommodatur, magis autem vbi cū

Sinapi

Sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter mãducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

Nec Beta sine remedio est vtraque. Siue cãdidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, cõtra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt, atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis. Ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa verò decocta, pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, frõte illita. Aluminis pauco admixto, ignem sacrũ. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularũ cocta. Eadẽ cõtra vlcera quæ serpunt. Illinitur & alopeciis cruda. Et vlceribus quæ in capite manãt. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & cum lẽticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius cocta, fluctuationes stomachi sistit & ventris.

EX SIMEONE SETHI.

Eius succus mediocriter abstergit. Hic etiam vẽtrem ad effluxum proritat, & stomachũ aliquãdo vellicat, eorum præsertim qui hunc valde sensilem

 obtinent.

obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum, sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrariis facultatibus. Succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim affert. Eius verò corpus crassarũ partium, flatuosum, concoctu difficile & frigidum. vẽtremq; sistit, maximè si qua in aqua coctum est, subinde abiiciatur.

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXII.

NOMINA.

AN herba hæc veteribus cognita fuerit nondum compertũ habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationem, Tinctoriũ florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Ferbblumen, quòd florum illius in tingendis libris & aliis quibusdam vsus sit, nuncupant. Sunt qui Ackerpfrimmen vocant.

FORMA.

Genistæ nõ admodũ dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, vt illa habet, ac scabros, folia tamẽ paulò lõgiora & latiora, ad Hyssopi ferè formã accedẽtia, florẽ luteũ, Piso similẽ, semẽ ĩ siliquis Lenticulæ haud adsimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque deinceps semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara est haud aliter quā Genista, vt calefacere illā & siccare in altero ordine sit euidētißimū.

VIRES.

Vt forma & temperamento Genistæ similis est, sic etiam facultatibus hauddubiè eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

DE TORDYLO. CAP. CCCXIII.

NOMINA.

Τόρδυλον, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν *Græcis:* Tordylon *&* Tordyliō, *&* Seseli Creticum Latinis. *Paulus* Gordylion *appellat.* Germanis Beerwurtz (Gallis du Seseli) *dicitur, vt suprà in capite de* Dauco *quoque diximus.* Nā *cùm* Dauci *semen hirsutum sit, vtcunque cætera respondeant, hoc verò minimè, non est cur* Daucum *esse credamus.* *Seseli Creticum.*

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundum, geminatū, clypeo simile, subacre, & odoratū. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurtz *dicitur, respondent, vt eius pictura, quam in capi-*

in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hāc autem propterea radicum similitudinem inter Daucorum effigies habere locum voluimus.

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ nostræ locis copiosissimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, vt ex facultatibus eius abūdè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra vrinæ difficultatem, & ducendis mensibus prodest. Succus verò caulis seminisq; adhuc virentis trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix, cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

EX PAVLO.

Cordylon alij Seseli appellant, vrinæ & mensibus ducendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiānum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS. CAP. CCCXIIII.

Tithymalorum genera pafsim luxuriāt, Reueille matin Gallis dicuntur, opinor quòd vrente acrimonia infomnia pariāt.

NOMINA.

Τιθυμάλος, ἢ τιθυμάλον Græcis, *Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis* Efula, *Germanis* Vuolffsmilch (*Gallis* du tithymale, ou herbe à laict) *dicitur. Lactariam autem herbam communi appellatione, ob commune omnibus lac, vniuerfum hoc genus vocauerūt. Lactucā verò ob eādem caufam, quia fcilicet ex hac herba haud fecus atque ex Lactuca fecta lac fluit. Caprinam, quòd capræ Tithymalis vefcantur.* — *Lactaria herba cur nominata* — *Lactuca caprina quare vocata.*

GENERA.

Septem funt, Diofcoride & aliis veterib. teftibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id eft, vallaris dicitur, quòd vallis feptisq; muniendis idoneus fit. Secundus Myrfinites, à Myrti foliorum figura: aut à nucibus, quibus fimilem fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum funt qui Nucē vomicam, Germanis Kronaglin *vocatam, effe putent. Tertius Paralius, id eft, marinus, quòd in maritimis nafcatur, appellatur. Quartus Heliofcopius, hoc eft, folifequus, quia eius coma ad folis curfum circūagitur nominatur: germanicè* Sōnen vuēdede Vuolffsmilch *vocari poteft. Aliis nominatur,* — *Characias* — *Myrfinites.* — *Paralius.* — *Heliofcopius.*

grofz

Cyparissias. grosz Vuolffsmilch. *Quintus Cyparißias à Cupreßi similitudine nũcupatur.* Germanicè cypressene Vuolffsmilch *nominari potest. Sextus* Dendroeides. *Dẽdroeides, à ramorum copia dicitur. Septimus* Platyphyllos. *Platyphyllos, id est, latifolius, à latitudine foliorum nominatur.* Germanicè Breytbletterte Vuolffsmilch, *alij* grosz Teuffelszmilch *vocãt. Nos ex iis generibus tria tantum depicta damus, quòd reliqua videre nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.*

FORMA.

Nos ea tantùm genera quorum picturas exhibemus, omißis aliis, describemus. Helioscopius *itaq;* Helioscopius. *Portulacæ similia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrãtales, tenues & rubentes, copioso lactis liquore plenos. Caput huic est* Anetho *simile, & semẽ veluti in capitulis inclusum. Circumagitur huius coma cum sole, vnde &* Cyparissias. Helioscopij *nomen accepit. Cyparißias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, subrubrum, ex quo germinant folia pini similitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in vniuersum pino nuper natæ similis est, vnde & nomen traxit. Abundat hæc etiam succo candido.* Platyphyllos. Platyphyllos Verbasco *similis est, longioraq; reliquis folia habet.*

LOCVS.

Helioscopius in ruderibus potißimum, & circa oppida

oppida nascitur. Cyparißias in cãpestribus frequẽtißimus occurrit. Platyphyllos verò in syluis.

TEMPVS.

Semen Tithymalorum autumno legitur, succus verò incipiente pomorum lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatem, inest verò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium sunt ordine, & valenter desiccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitã, & bilem ducens, duorũ obolorum pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem vomitũ cit. Appetente vindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq; flauos & exiles efficit, tãdemq; omnes destruit. Cauernis dentiũ inditur, leuatq; dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam vitiet. Idẽ inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiã aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistulásque. Semẽ & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli põdere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inspersa & pota per inferna purgat. Decocta cũ aceto, colluto ore, dentium dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori vim habet, non tamen vsqueadeò intentam. Nec diuersam facultatem obtinent

nent

nent Cyparißias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validißimus Tithymalorũ liquor eſt. Secũdum locũ tenet ſemen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps eſt, ſed nõ ex æquo. Sanè ipſa cum aceto decocta dolores dentium ſanat, maximè qui illis eroſis proueniunt. Ad liquores vt qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipſa dentium induntur. Cæterùm ſi aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, vlcerantq́;: quapropter foris illis cera circũlinitur. Sic pilos quoq; ſuccus inunctus tollit. Porro quum vehemẽtior ſit, oleo miſcetur: & ſi id ſæpe fiat, tandẽ prorſus radices pilorum aduſtæ corrumpentur, corpusq́; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq́; licheras & pſoras, quia ſcilicet abſtergendi illis facultas ineſt, propter amaritudinem. Præterea vlcerum phagedænica, anthracωde & gãgrænωde, quia valẽter calefaciunt & abſtergũt, ſi in tẽpore & moderatè quis vtatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fiſtularum callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem ſimiliter, imbecillius tamen & folia & fructus præſtare poſſunt. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos vti aſſolent. Celerrimè nãque ab illis in vertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Cæterùm quũ ſeptem ſint eorum genera, valentißimus

tißimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui verbasco adsimilis est, & Cyparissias: pòst Paralius, deniq; Helioscopius. Proportione verò comprahensæ illorũ facultatis & cinis & lixiuium erit. EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characiæ exceperit. Est & semẽ in vsu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in vino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibúntque eum vt purgent vomitiones, & aluo soluta, aliâs stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluũ purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces vrit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, vt per se extrà corpori impositũ, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri vsus qui Characiæ. Cyparißiæ eadẽ vis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice vel foliis, vel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

DE TRIPHYLLO.
CAP. CCCXV.

NO-

NOMINA.

Τρίφυλλον Græcis, Trifolium odoratum Latinis, officinis simpliciter Trifolium dicitur. Germanis Sibengezeit, propterea quòd singulis diebus septies odorem suum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptũ enim & exiccatum, odorem suum perpetuò retinet. Qui certè pluuiosa temporis constitutione ac tempestate instante multò vehementior est, sic sanè vt totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat. Potest etiam appellari cõmodissimè Vuolriechender Klee.

Trifoliũ odoratum cur dictũ

FORMA.

Frutex est cubito altior, virgas habẽs tenues, nigris, iunceisq; adnascentiis multis præditas, in quibus folia Loto arbori similia sunt, terna in singulis germinationibus. His recens enatis odor Rutæ inest, auctis verò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, semen modicè latum & subhirsutum, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, lõga, valida. Ex qua quidem delineatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse Trifoliũ odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, vnde ramusculi multi nigricantes quodãmodo, ac iuncei oriũtur, qui singuli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoque Milio haud dissimile in folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum

leum habentibus, profert. Radicem denique longam, candidam ac validam habet, vt prorsus nihil sit quod descriptioni non respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satum verò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati vrinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, vuluæq; strangulationibus auxiliantur. Menses etiam ducunt. Oportet autem seminis tres, foliorum verò quatuor drachmas dare. Succurrunt & venenatorum morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, si totius fruticis radicis & foliorum decocto foueantur facti ex serpentium morsibus dolores, eos mitigari. Si verò alius vlcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpentibus. Dant quidam etiam in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidem semina cum vino, in quartanis autem quatuor, veluti quæ circuitus soluere possunt. Miscetur verò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, vrinam & menses prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium scio credi praeualere contra serpentiũ ictus & scorpionum, ex vino aut posca. seminis granis viginti potis, vel foliis, & tota herba decocta, serpentesque nunquam in Trifolio *aspici.* Praeterea *celebratis autoribus contra omnia venena pro antidoto sufficere vigintiquinque grana eius.*

APPENDIX.

Debet eius Trifolij *odorati vsus esse subinde in omnibus officinis, quòd mirificè venenis aduersetur & ad vlcera malefica sananda perquam vtile sit.*

APPENDIX ALTERA.

Non latet hanc herbã propè accedere ad descriptionem Loti *syluestris. Caulem nanque fert bicubitalem, & aliquãdo maiorem, numerosis alarum cauis. Folia* Trifolio *quod in pratis nascitur similia: semen* Fœnograeco *ita respondens, vt nisi minus esset, vix ab inuicem discerneres: sapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad* Trifolij *acuti picturam. Frutex enim verius esse quàm herba videtur, cubito maior, virgas habens tenues, nigras, iuncosa adnata obtinentes, in quibus sunt folia* Loti *in singulis pediculis tria, in ambitu cuspidibus serrata, vt hinc commodissimè dici mereatur,* ὀξύφυλλον. *Haec etiam odorata sunt vehementer, vt nonnullis caput offendant: & ad bituminis*

certè

certè odorem proximè accedunt, ſed non parum tamen ſuauior & iucundior eſt. Florem præterea ex ſe mittit purpureum, hoc eſt, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut ſubcœruleus eſt. Semen etiam modicè latũ, & ſubhirſutum, ex altero fine veluti cornu obtinẽs. Quod ego non de ipſo quidem nudo ſemine, ſed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac veluti cornutum exiſtit, intelligendum puto. Radix denique illi longa, gracilis, & tenax exiſtit, nihílque eſt in tota deſcriptione quod ei aptiſsimè nõ quadret. Accedit præterea amaritudo quæ in ſemine non eſt obſcura, pulchrè ſibi etiam Trifolij odorati facultates vendicans: mouent enim quæ amara ſunt vrinam, menſes ducũt, comitialibus proſunt, aliáque quæ Dioſcorides Trifolio huic adſcribit efficere poſſunt. Quare iis rationibus motus, à concepta ſententia diſcedere nondum queo, niſi contingat nobis aliam intueri ſtirpem, cuius ſemina, atque adeò grana ipſa hirſuta, & cornuta exiſtant. Quanquam non lateat parum admodum referre vtram ſententiam, noſtram aut aliorum amplectaris, cùm Lotus & Trifolium facultatibus non multũ aut ferè nihil diſtent. In hoc tamen ſemine, quod nos Trifolij odorati eſſe contendimus, nulla ineſſe apparet adſtrictio, quã tamen in Loti ſemine Dioſcorides requirit. Quod pro confirmanda noſtra ſententia adiicere voluimus.

DE TRIFOLIO PRATENSI. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Τρίφυλλον ἐν χορτωκοπείοις γεννώμενον Graecis, Trifolium pratense Latinis dicitur. Officinae Latinum nomen retinuerunt, & simpliciter Trifolium vocant. Vtendum verò illis esset odorato Trifolio, quemadmodum altero ab hinc capite diximus. Germanis Vuysenklee (Gallis Trefle) nominatur.

GENERA.

Tria genera pratensis Trifolij. Purpureũ Candidũ. Luteum.

Tria apud nos paßim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur fastigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifolium pratense purpureum, Germanicè braun Vuysenklee, alterũ itidem à floribus suis candidis, Trifolium pratense candidum, Germanicè Vueisz Vuysenklee, & tertium luteum, Germanicè geel Vuysenklee appellauimus. Quod ad folia ipsa attinet, non admodũ differunt: quoduis enim horum generum tribus cõstat foliis, quae in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisq; pallescentia candicantiáve. In tertio sunt minora & rotunda, atque ad Foenigraeci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putent. Sed de Lagopo suo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundum, cubitalem obtinent, ramos

exiles,

exiles, folia per interualla tria: flores in summo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicem lõgam & lignosam.

LOCVS.

Scatẽt iis prata omnia, vnde etiam nomẽ nacta.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio *mensibus.*

TEMPERAMENTVM.

Adstrictoriæ cuiusdam qualitatis sensum in gustu præ se ferunt, non tamen multum admodum, vt nihilominus sint tenuium partium & exiccatoria, quãdoquidem etiam exigua quasi acrimonia prædita videantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi vim poßident, vt non temerè quidam ex recentioribus herbariis tradant, Trifolia *hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre.* Eadem *etiam inflammationibus imposita, eas concoquunt, & ad maturationem perducunt.*

DE TRAGOPOGONE.

CAP. CCCXVII.

NOMINA.

Τραγόπωγον, ἢ κομὴ *Græcis nominatur,* Latinis Hirci barba, & Coma: *officinis ignota est herba.* Germanis Bocksbart & Gauchbrot (*Gallis* Barbe de Bouc *dicitur*. *Hieronymus herbarius* Braunschuuigen- Hirci barba.

 sis

ſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autē eam Græci vocarunt, quòd à calyce eius promiſſæ pēdeāt barbæ, vel rectius quòd lutei illius flores in volucres barbulas euaneſcant.

Tragopogon cur dicta.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdū, geniculatum, folia Croco ſimilia, radicem longam & dulcem, ſupra caulem calycem magnum, & in eius ſummo ſemen nigrum, florem luteum, qui in caneſcentes barbulas fatiſcit. Hæc etiam cùm carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, ſatis monſtrat eam eſſe caliditate tepida prꝗditam, & modicè humidam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo eſt.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æſtuanti ſtomacho vtilis eſt herba, thoracis & iecoris vitiis, renum item & veſicæ malis. Succus eiuſdē mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVIII.

Ty-

Typha in ſtagnis frequens, Marteau quibuſdam dicitur, quòd flos dura denſitate lõgus, mallei formam & pondus imitetur.

Cætera omiſimus, quòd vel eſſent medicis nota, vel nomen vulgo & officinis non haberent, aut ſaltem non aliud quàm quod à Fuſchio diligentiſſimè ſcribitur: Cuius doctis & magnis laboribus gratia imprimis eſt habenda, quos in plantis non ſolum deſcribendis, ſed etiam affabrè pingendis, in ſtudioſorum gratiam inſumpſit: Longè interim valere iuſſis, qui omnia calũniari, nihil vtile meditari ſolent.

NOMINA.

Τύφη *Græcis*, Typha *latinis, officinis inuſitata. Germa.* Moſz, oder Narrẽkolb (*Gallis* Plante ſemblable aux maſſes de Beaux) *dicitur. A nonnullis* Knoſpen vnd Lieſzen.

FORMA.

Folium profert Cyperidi ſimile, caulem leuẽ, enodem, cuius in ſummo capite flos obducitur denſus, euadens in pappum ſeu lanuginem. Quæ deſcriptio huic plãtæ ſic quadrat, vt nulla ſit nota quæ reclamet. Folio ſiquidem Cyperidis erumpit, caule alto, leui, plano, enodi, cuius cacumen denſa florum congerie ſtipatur, & veluti ſpiſſa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euaneſcit.

LOCVS.

Gignitur in paluſtribus & ſtagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio menſe caulis lanoſa floccorum denſitate obducitur. Auguſto autem in pappos abit, & euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex viribus eiuſdem colligi poteſt, non euidenter, potiſsimum eius flos, calefacit & refrigerat, modicéque abſtergit, aque adeò exiccat. Quum enim ambuſtis medeatur, & ambuſta, Paulo libro quarto, capite xi. teſte, medicamenta quæ mediocriter citra inſignem caliditatem aut frigiditatem abſtergunt, requirant, ſequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum ſuillo adipe vetuſto eloto exceptus ambuſtis medetur.

DE TVRCICO FRVMENTO.

CAP. CCCXIX.

NOMINA.

HOc *frumentum, vt alia multa, ex eorum eſt genere quæ aliundè ad nos tranſlata ſunt.* E *Turcicum frumentũ cur dictũ* Græcia autẽ & Aſia in Germaniã venit, vnde Turcicum frumẽtum appellatum eſt: Aſiam enim vniuerſam hodie immaniſsimus Turca occupat. Germani etiã ad loca vnde affertur reſpicientes, Turckiſch korn, (Gal. Ble de Turquie) *nominant.*

GE-

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddam enim grana rufa, quoddam verò purpurea, aliquod lutea, aliquod ſubcandida grana profert. Spicarum ſeu panicularum etiam in iis eſt diuerſitas: etſi enim omnes muticæ ſint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout ſcilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliâs, quòd ad formam attinet, in iis nulla eſt differentia.

FORMA.

Culmum habet craßum, rotundum, altum longúmve, infima eius parte purpureum, geniculis interſectum: folia oblonga & harundinacea, in ſummitate paniculas, aut ſpicam muticam, & granis vacuam, inſtar ſecales florentem nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus eſt. Fructum verò & grana triangula, diuerſis iam commemoratis coloribus tincta, in foliacis, rotundis ac craßis membranis ac vaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè ſingulorũ prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitißimè iuncta, inq; octo aut decẽ verſus ordine digeſta. E faſtigio vaginarum capilli tenues, iam cãdido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, vt pictura ſatis oſtendit, quæ vnica quidẽ tibi omnia genera repræſentabit. Hæc in vna vagina quatuor tibi granorum colores monſtrat, cùm tamen quæuis vnius duntaxat coloris grana, nẽpe aut lutea, aut

purpurea,

purpurea, aut rufa, aut ſubcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum eſſe duximus.

LOCVS

E Græcia vel Aſia, vt dictū eſt, primùm ad nos peruenit. Nunc autē paßim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Scritur menſe Aprili, nec niſi ſub finem Auguſti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinem & lentorem quandam grana guſtu præ ſe ferunt, vt hauddubiè idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

Cùm idem cum Tritico habere videatur temperamentum, eaſdem etiam obtineat facultates neceſſe eſt. Grana itaque teruntur in cādidißimā farinā, quæ in paniſicia ſubinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obſtruentis naturæ habet. Hinc eſt quòd in Aſia & Turcia illius nullum in cibo vſum eſſe, niſi cùm annonæ premit inopia, dicunt. Cæterùm foliorum ſuccum refrigerādi facultatem obtinere tradunt, hinc ad eryſipelata vtilem admodum eſſe coniiciunt.

DE THYMO. CAP. CCCXX.

NOMINA.

Serpyllū Romanū.

ύμος Græcis, Thymus latinis, herbariis vulgaribus Serpyllū Romanum, hauddubiè ab

odore

odore quē cum Serpyllo communem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym, & Romischer quēdel (Gallis du Tin, ou Thim) vocatur. Thymus autē Græcis ab exci tando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, vt Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.

Thymus vnde dictus.

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis foliis circundatus, in summo capitula flori bus purpureis referta habens. Ex qua sanè delinea tione omnibus conspicuum fit, herbā cuius picturā damus esse Thymum. Dodrantalis enim & surculosus frutex est, foliis exiguis, flosculis ex purpura candicantibus, suauißimi odoris, capitella specie cō plicatarum formicarum, radice lignosa, enascentias virides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Nascitur petrosis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, neque stercoratum, sed apricū desiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret serò, quòd Theophrastus etiam libro sexto de historia plantarum, capite secundo testatur, circa Solstitia, cum & apes decerpūt, & augurium mellis est.

TEMPERAMENTVM.

Thymus vehemēter calefacit. Itaque in calefaciendo

ciendo & exiccando in tertio ordine ſtatuẽdus eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum ſale & aceto, pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos vẽtris, menſes, fœtus & ſecundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitus diſcutit. Sanguinis grumos diſſoluit. Thymos & verrucas penſiles tollit. Iſchiadicis cum vino & polenta impoſitus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo ſumptus opitulatur. Vtilis etiam pro condimento in ſanitatis vſu.

EX GALENO.

Thymus incîdit, & calefacit manifeſtè: ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, & viſcera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo cõperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquóſque humores atque acrem ſaniem euacuat. Facit & ad veſicæ mala. Ventre inflatis, vbi intumeſcere cœperint, drachmã vnam dato ieiuno cum cochleari aqua mulſæ. Ad lumborum coxendicúmque dolorem, lateríſque & thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones, ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite

melite temperato, mensura cochleari ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq́; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motũ omnino interceperit, cum vino vtilißimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis trium drachmarum põdere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorum claritati multùm conferre existimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tußi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinẽ concrescere non patitur è melle. Longas faucium destillationes extrà illita cum Sinapi extenuat: item stomachi & ventris vitia. Modicè tamen vtendum est, quoniam excalfacit, quanuis sistat aluum: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiũt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq́; mensibus retardatis. Vel, si emorti sint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias.

tertias. Viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testésve aut vesicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto, callum & verrucas. Coxendicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale.

DE TEVCRIO. CAP. CCCXXI.

NOMINA.

Τεύκριον, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis grosz Bathengel dicitur. Teucrium autē vocatum est Græcis pariter & Latinis, quòd Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum verò ab eo sic tradit Plinius. Quum exta in sacrificio super id proiecta fuissent, lieni adhæsit, eumq; exinaniuit. Proinde quod casus ostenderat, obseruatumq; à Teucro fuit, ad æternum humani beneficii decus & famam illi accreuit. Diuersum tamen hoc Teucrium ab Hemionitide, quod à Plinio etiā Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata est hæc herba, quòd Chamædry simillima sit, adeò vt vicißim etiam Chamædrys hoc nomine, vt suo dicemus loco, dicta sit Teucrium. Maius tamen est Teucrium quàm sit Chamædrys, vt meritò Germanis grosz Batlengel nuncupari queat.

Teucriū vnde dictum.

Teucriū hoc diuersum ab Hemionitide, quod multi non obseruāt.

FORMA.

Herba est virgæ referens effigiem, Chamædry similis,

similis, tenui folio, non multũ Ciceri dißimile. Hæc *quanquam breuißima sit Teucrii delineatio, tamẽ abundè mõstrat herbam hanc, cuius picturam exhibemus, esse verum Teucrium, cùm nihil Chamædry magis simile dici queat, si diligenter vtriusque plantæ notas expendas.*

LOCVS.

Nusquam, quòd sciam, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiose nascitur. In Cilicia plurimum habetur. TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

In secundo excalfacientium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctum ac haustum, lienem potenter minuit. Lienosis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, vel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter consumit. Item ex aqua illinitur. Pota aridæ & decocta quantum manus capiat, ĩ aceti heminis trib. lieni medetur. Ad vulnus illini-

illinitur eadem cum aceto, aut si tolerari non possit, ex fico vel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantùm.

DE HYPERICO. CAP. CCCXXII.

NOMINA.

Ὑπερικὸν, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericum Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis seruat. Vulgus herbariorũ Perforatã vocat, quòd folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi videantur. Herbam quoque diui Iohannis appellant. Germanis S. Iohans kraut (Gallis Mille pertuis) nominatur. Androsæmõ ob florem eius qui digitis confricatus sanguineum emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys verò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonum aliqui, quòd superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

Perforata. Androsæmon. Chamæpitys. Fuga dæmonum.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emittit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinem, appellatur. Siliquas gerit hirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrũ, resinam obolens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam vocãt nostri tempo-

poris

poris herbarii, respondent, vt nemo nisi prorsus præfracto sit animo, Hypericum esse deinceps reclamare poßit. Siquidem surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profectò inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terere, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaque in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericum certam tibi faciunt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq́; seminis resinaceus. qui diuersum sentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit, cùm tamen in Dioscoride sit, ἄνθος ἔχον μήλινον, hoc est, florem luteũ habẽs. Marcelli Florentini erratum.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

AEstate floret, Iulio potißimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq́; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositum. A tertianis quartanisq́; cum vino potum liberat. Semẽ quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & vrinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterùm si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa vlcera sanabis. Sunt nõnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici spissandi. Aluum sistit, vrinam cit, ad calculos vesicæ cum vino bibitur.

DE HYOSCYAMO. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

Alterců. Yοσκύαμος Græcis, Hyoscyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercum vocari testatur. Officinis corrupta voce Iusquiamus dicitur. Germanis Bilsamkraut, vel simpliciter Bilsen, (Gallis du Iusquiame, ou de la Hanebane.) Hyoscyamon autem

Hyoscyamon vnde dictum. Græci videntur appellare quasi fabam suillam aprinámve, quòd, vt in historia sua Helianus inquit, pastu huius herbæ conuellantur sues apríve, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Adeuntq; aquas non vt proluant se tantùm, verumetiam vt cancros venentur: iis enim nactis protinus sanitati restituuntur. Atque hinc est quòd à nonnullis etiam Germanis Seuubon nominetur.

Apollinaris. Apollinarem verò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

GE-

GENERA.

Tria ſunt Hyoſcyami *genera. Vnum purpureos fert flores, folia Smilaci ſimilia, ſemen nigrum, cythinos duros & ſpinoſos.* Hoc *nigrum herbarii appellant.* Alterum *flores luteos ceu mâli effigie, folia & ſiliquas teneriores, ſemen ſubflauũ ceu* Irion, *flauum vocant.* Et *hoc eſt quod pictum damus.* Ter*tium vtile ad medicinam, placidiſſimum exiſtens, pingue, tenerum, lanuginoſum, flore & ſemine candido: album nominant.* Quòd *ſi verò illud non adſit, vtendum flauo erit.* Nigrum *vt deterrimum improbandum.* NigerHyoſcyamus. Flauus. Albus.

FORMA.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, inciſa, nigra, hirſuta. Per *caulem deinceps flores prodeunt veluti mâli punici cytini, clypeolis ſepti, ſemine, vt* Papaueris, *plenis.* Quid *multa? frutex eſt triſti aſpectu, folio lato, longo, pingui, hirſuto, venoſo, & laciniato: caulibus craſſis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mâlorũ punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua ſerie veſtientibus, ſemine intus* Papaueris *refertis.*

LOCVS.

Primum genus in Galatia *naſcitur.* Alterũ *paſſim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit.* Tertium *in* Maritimis *& ruderibus.*

TEMPVS.

Semen nullum niſi poſtquã inaruerit legendum.

Floret ferè per integram æstatem, potißimum Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerantium est. Reliqua duo genera venosa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur succus ex tenero semine, foliis, caulibusq́;, in quem vsum tunduntur omnia, expressusq́; in sole siccatur. Vsus eius ad annum vsque: facilè enim putrescit. Exprimitur priuatim etiã succus ex arido semine, aqua calida perfuso, tuso et expresso. Est verò succus liquore præstantior, & magis dolores finit. Herba autẽ virens contusa, & trimestri farinæ mixta in pastillos conformatur & reconditur. Prior verò succi expreßio, & quod à semine exprimitur, collyriis dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidasq́; fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia. Cum farina autẽ aut polenta, contra oculorum, pedum, aliasq́; inflammationes. Semen eadem potest. Facit ad tußim, destillationẽ, oculorũ fluxionem, vehementes dolores, muliebria profluuia, aliasq́; sanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris semine, & aqua mulsa potum. Cõfert podagris, testibus inflatis, mammisq́; à partu turgentibus, si tritum cum vino illinitur. Miscetur vtiliter & aliis cataplasmatis dolorẽ leuantibus. Folia omnibus medicamẽtis dolorem sedantibus, per se, & cum polenta mixta vtiliter illinũtur.

Recentia

Recentia ad mitigandos omnes dolores illinuntur. Tria aut quatuor cum vino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerum modo, & triblii mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in collo vlcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniã & soporem affert. Huic is cui semen mediocriter flauum est, propinquam facultatem obtinet. Fugiendi autẽ vtriq; sunt vt inutiles & venenosi. Cæterùm cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes vel maximè idoneus est.

EX PLINIO.

Hyoscyamum contra canum morsus valet, inq; vulnera cum melle imponitur. Contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinẽ excreantibus medetur. Nidor quoque accensi tußientibus. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus foliisq; vtuntur, & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mẽtem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabãtur. Et oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

DE HYACINTHO. CAP. CCCXXIIII.

NOMINA.

Ὑάκινθος Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blauu Meitzenblumlin, quòd videlicet cũ Viola purpurea in Martio & primo vere erũpat, appellatur. (Ga. Vne Iacinthe, ou vaciet.) GENERA.

Duplices sunt Hyacinthi, albi & cœrulei, vt ex hoc Columellæ carmine colligi potest. Necnon vel niueos, vel cœruleos hyacinthos. Albos verò non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cœruleis conferas pallescere videntur, quemadmodum pictura affabrè tibi demonstrat. Germani album fœminam, sicut cœruleum marem vocant. Sũt qui ad ætatem hanc differentiã coloris referre volunt, quorum ego sententiam veriorem esse existimo: cùm enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleũ autẽ Hyacinthũ nostra terra triplicẽ producit, vt è pictura manifestè cernere licet: maximũ, maiorẽ, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patẽtiores, in hoc autem minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, vt ex iis quæ statim subiiciemus planum fiet, pulchrè conuenit, vt hinc con generes herbas esse coniicere cuiuis liceat.

Albi Hyacinthi.

FORMA.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalem, leuem,

leuem, minimo digito tenuiorẽ, viridem, comã adiacentem incuruam, plenam florum purpureorum, radicem & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, vt nulla prorsus sit eius nota quæ illas non appositissimè exprimat. Folia siquidem Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florũ purpureorũ, radix bulbacea. Verũ posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse Hyacinthos, quòd in iis discurrentib. venis Græcarũ literarũ figura αι, vt Pli. li. xxi. ca. xi. prodidit, & Poetæ fabulãtur, haud ĩscripta legatur. Cui sic respõdemus: Hyacinthum, quem Dioscori. & alii historici describunt, diuersum esse ab eo de quo Poetæ fabulantur. Cuius rei testis est Pausanias, qui refert florem qui natus est extincto Aiace apud Salamina, non esse Hiacinthum, sed literis Hyacintho similem videri, ex candido rubentem, ac Lilio minorẽ, quemadmodum Ouidius, itémque Vergilius describunt. Idem etiam autor Cosmosandalõ dici florem apud Hermionenses, Trœceniis cõfines testatur. Cùm itaque constet duplicem esse Hyacinthũ, alterum rubentem, cum literis illis inscriptis, qui à Poetis describitur: alterum verò purpureum seu cœruleum (nihil enim refert vtrum dixeris, quòd Diosc. per

Obiectio.

Ouid. xiii. Met. Ipse suos gemitus foliis inscribit, & αι αι Flos habet inscriptũ, funestaq; litera ducta est.

Theocri. Idyl. xix. Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα & πλέον αἶ αἶ, λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Hiacynthus poetarum.

Hyacin

purpureum colorem violaceũ dilutum, hoc est, clariorem & apertiorem, quem cœruleum vocamus, intellexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. ca. ix. Hyacinthi colorem violaceum dilutum vocauit) sine literis, à Dioscoride aliisq; historicis descriptum: nihil enim Diosco. in suo Hyacintho de literis cõmeminit: Haud igitur temerè in Vergilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, sed rubentes ad similitudinem ferruginis quispiam interpretabitur, potissimum cùm Poetarum Hyacinthus, non cœruleus, sed rubens sit, quemadmodum alibi Vergilius & Pausanias docuere. Rubet etiam color ferrugineus. Neque obstat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus est: is enim cœruleum tãtum Hyacinthũ nouerat. Quòd si verò hæc morosis quibusdam non probabuntur, sed prorsus funestas literas inscriptas esse contendant, iis ita responsum volo. Quas in Hyacintho literas appellant Poetæ, veras non esse, sed potius notas quasdam nigras, id quod hinc palàm fit. Plinius lib. xviij. cap. xij. vbi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex sentẽtia M. Varronis reperiri tradit, in quo tamen flore non literas vllas, sed nigras tantùm notas, vt res ipsa & pictura docent, inspicere licet. Quòd si nec ista satisfecerint, dicemus tum penitus fabulosum esse quòd regum nominibus inscriptum Poeta, florem hunc canit. Si enim id credendum erit, credẽdum etiã quòd idem ex puero transformato

thus Dioscoridis.

Ferruginei Hyacinthi qui apud Vergilium.

Ver. Ecl. tertia: Et suaue rubens Hyacinthus.

Literæ in Hyacĩtho quales.

Vir. Dic quibus in terris inscripti nomina regũ nascuntur flores. Eclo. iij.

formato natus sit. Vel, quod vero similius est, de regiis florum appellationibus Poeta iocum struxisse videtur, cùm pastorem inducit sciscitantem, quibus in terris inscripti nomina regũ nascuntur flores: sunt enim complures flores quibus à suis inuentoribus regibus nomina sunt indita. Neque nunc vlla prorsus regum permultorum extaret memoria, nisi in florũ nomenclaturis, qui nominibus regum inscripti sunt, asseruaretur.

LOCVS.

Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli, apud quos, Plinii etiam testimonio, eximiè prouenit, vt in suis commentariis de Natura stirpium vir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor est, nemoralem vel agrestem cæpam nominẽt. Et eius certè magna est copia verno tempore in nemore haud procul à vico Luschenau iuxta Tubingam sito, vt vel ex natali etiam satis constet flores hos quos pictos exhibemus, esse genuinos Hyacinthos. Ruellius. Agrestis cæpa.

TEMPVS.

Vere, mensibus nimirum Februario & Martio, cum viola purpurea, Theophrasto lib. vi. de Stirpium historia, cap. vltimo teste, erumpit: hinc Martium florẽ Germanis nostris dictũ esse suprà monstrauimus. Hoc potissimum tempore prorumpit is quem Hyacinthum minorem nominauimus. Exit etiã, eodem Theophrasto autore, cum Gladiolo, qui vernus etiã flos est. Quo sanè tẽpore is maximè floret, Martius flos.

ret,

ret, quem maiorem appellauimus. Proinde *cùm tẽpus etiam conueniat, nemo eſt qui deinceps veros eſſe* Hiacinthos, *dubitare meritò poßit aut debeat.*

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando, ſecundi verò completi, aut incipiẽtis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine deſiccat, in medio caliditatis & frigiditatis conſiſtens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum vino albo illita impuberes ſeruare creditur. Siſtit aluum. Pota vrinã ducit, & phalangiorum morſibus auxiliatur. Semen magis adſtringit, & cœliacis prodeſt. Potum cum vino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutißimè ſeruare impuberes in vino illita creditur. Semen regio morbo affectis in vino exhibetur.

EX PLINIO.

Radix Hyacinthi *in vino dulci illita pubertatẽ coercet, & non patitur erumpere.* Torminibus *& araneorum morſibus reſiſtit.* Vrinam *impellit.* Con*tra ſerpentes & ſcorpiones, morbumq́; regium, ſemen eius cum* Abrotono *datur.*

DE HYSSOPO. CAP. CCCXXV.

NO-

NOMINA.

ὕσσωπος Græcè, *Hyssopus* & *Hyssopum* Latinè, *officinæ nomen legitimum retinue*-
Y *runt*. *Germanicè* Ispen, oder Isop, (*Gal.* De l'Hyssoppe) *vocatur*.

GENERA.

Duûm *generum* Dioscoridi *Hyssopus est, horten-sis & mõtana*. Hortensis *quæ in hortis prouenit, ac culinarum causa colitur*, garten Ispen *Germanis vocatur*. Montana *quæ in montibus nascitur*, & Germanicè Birg Ispen *appellari potest*. Hortensis Montana.

FORMA.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ floribus in cæruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo vestiẽtibus, radice longa & lignosa. Montana *priori haud dissimilis est*. *Errant qui nostram* Hyssopum *hortensem non esse verã putant: habet enim planè folium origani, nisi quòd angustius est*. Nec *plures sunt eius apud* Dioscoridem *notæ*. Nam *quæ de vmbella quidam obiiciunt, nihil ad hyssopum attinent, cùm simpliciter scribat* Dioscorides, Origanum *non habere vmbellam rotæ speciẽ obtinentem*. Id *quod verum est*. Hortensis & *nostra Hyssopus est vera et genuina*.

LOCVS.

In *hortis, vt diximus, hortensis, in montibus verò mõtana nascitur*. Cæteris *præfertur quæ in* Tauro *monte prouenit*.

TEMPVS.

Aestate

Aestate floret, quo etiam potissimũ tempore ca r penda venit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopũ calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuãdi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi vetustæ, destillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctum eius cum oxymelite potum, crassitudinem per aluum ducit. Estur cũ ficis viridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutem. Cum vino ad inflãmationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimum gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est contrariũ. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

DE

DE HYDROPIPERE.

CAP. CCCXXVI.

NOMINA.

Ὑδροπέπερι Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum. Germanis Vuasserpfeffer, oder Muckenkraut (Gallis Curaige) nominatur. Hydropiper autem à locis quibus nascitur, & piperis sapore quem præ se fert, quasi dixeris piper aquatile, appellatum est. Muscæ deniq; ab eo vehementer abhorrent: neque enim id quod succo eius aspersum est attingunt, hincq; adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt. Hydropiper quare dictum.

FORMA.

Caulem edit geniculatum, robustũ, circa quem alarũ concauitates, & folia Menthæ similia, maiora, teneriora, candidioráque, gustu piperis acri non tamen odorato. Semen in ramulis fert secundum folia nascens, continua serie congestum, racemosum, & acre. Radicem exiguã et inutilẽ. Ex qua descriptione satis constat herbam hanc, cuius imaginem damus, esse Hydropiper: nulla siquidẽ nota est quæ illi non conueniat. Caulis enim eius geniculatus, solidus, circa quẽ alæ panduntur, & folia Mẽthæ cõsimilia, maiora tantùm, hoc est, lõgiora multò, teneriora et albiora. Quæ singula facilè diligẽs quispiã oculis lustrabit. Si verò linguam consulat, folia meram piperis acrimoniam resipiunt, nullam tamen odoris suauitatem in eis deprehendet. Quòd si reli-

quam

quam faciem excusserit, offendet semen prope folia enatum racematim congestum, & quadam serie cohærens, ipsumq́; acre. Accedunt *denique natales, facultates, & alia, vt nullus planè ambigēdi locus relictus sit.* Damus *hîc etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturam, quam nonnulli* Hydropiperis *speciem esse arbitrantur, quæ ferè* Hederæ *folia obtinet, & secundum ea semen,* Ari *semini haud dißimile.* Nos *à colore seminis appellauimus* Hydropiper *rubeum, germanicè* rot Wasserpfeffer. Huius *herbæ & racemosus fructus, & folia acrimonia sunt prædita.*

LOCVS.

Gignitur *prope stantes aquas, aut quæ leniter fluūt.* Copiosè *prouenit ad flumen* Pegnicum *haud procul à* Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Augusto *mense floribus albis spicatim cohærentibus, ac subinde semen minutum profert.*

TEMPERAMENTVM.

Calidum *est, non tamen vsqueadeò vt piper, & siccum: id quod gustus abundè docet.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia *cum semine illita, œdemata, veteresq́; duritias discutiunt.* Sugillata *delent.* Siccata *& tusa pro pipere sali & opsoniis miscētur.* Radix *parua, nullius in medicina vsus.*

EX GALENO.

Hydropiper

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum Pipere in guſtu eſt, nomē ſortitum eſt. Cæterùm calidum eſt, ſed minus quàm piper. Atque herba ipſa etiamnum viridis cū ſemine cataplaſmatis in modum impoſita, ſugillata & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac foliis Menthæ ſimilis, maior tantùm, guſtu acerrima vt piper, perexigua ſemina ſingulis foliis ferens. Calida quidem eſt, non tamen accedens piperi, quæ recens illita ſugillata ac durities ſanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum ſub prælo ſunt noſtri commentarij, quomodo veteribus ſit appellata herba quam Hydropiper rubeum vocauimus, diligentius cogito, tertiam Dracōtij apud Pliniū li. xxiiij. cap. xvi. ſpeciē eſſe comperio: hanc enim ita pingit: Tertia demōſtratio fuit folio maiore quàm Cornus radice harundinea, totidem vt affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq; eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere videntur. Eſt enim folio maiore quam Cornus, radice harundinea, nodíſque geniculata. An vero tot nodis ſit geniculata, quot habet annos, totidémque foliis, nondum obſeruare potuimus. Quinetiam

vniuerſa

vniuersa tum foliorum tum fructus forma, acrisq; sapor, Ari ac Dracontij genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quã Dioscorides suis etiam tribuit Dracontiis, abundè quod contendimus docet. Non est autem, vt quidam existimant, Plinij Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atque formam non referat. Hãc nostram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri velle existimet.

DE PHLOMO. CAP. CCCXXVII.

NOMINA.

Tapsus barbatus. Candela regis.

Φλόμος Græcè, Verbascum Latinè, officinis Tapsus barbatus dicitur. Sũt qui Cãdelam regis, Candelariam, Lanariamq; nominent. Germanicè Vullkraut, Kertzẽkraut, Vnholdenkertz, Himelbrant, Brennkraut, (Gallicè du Boillon blanc ou noir) vocatur.

Phlomos cur dicta. Candelaria.

Phlomon autem hauddubiè dixerunt Græci, quòd ea pro ellychniis vtantur. Candelariã quoque recẽtiores nominarunt, quòd caulibus eius adipe, seuo, vel aliquo pingui illitis, nõnulli pro lucernis vtãtur.

GENERA.

Verbascum omnium veterum testimonio duo habet summa genera. Candidum enim alterum foliis, nigrum alterum est. Cãdidum rursus in marem & fœminam digeritur. Præter tria hæc, & syluestre habetur, Vuild Vullkraut Germani appellant.

Sunt

Sūt etiam Verbascula duo, quæ à nostris herbariis herbæ paralysis, & vulgò arthetica, cùm arthritica dicendū esset, vocantur. Germanicè Schlusselblumen. *Horum vnum est odoratum, alterum odoris expers. Prius Germanicè simpliciter* Schlusselblumen, oder gelb Schlusselblumen, Himelschlussel, oder S. Peters schlussel, *alterum* Vuild Schlusselblumē, oder Vueisz Himelschlussel *appellāt. Est & tertium Verbasculum, quod* Lychnitim, *alij autem* Thryallida *appellant, Germani* Marienrosen *vocant. Hæc sunt genera Verbasci quemadmodum à* Dioscoride *&* Galeno *cōmemorantur, quorum sanè omnium picturas damus, excepto vltimo, quod hoc tempore nondū floruerat. Quāquam distingui genera hæc, vt* Plinius *lib. xxv. cap. x. ait, penè superuacuū sit, quum sint eiusdem effectus omnia.*

FORMA.

Verbascum candidum fœmina, Braßicæ similia folia habet, multò tamen hirsutiora, latiora & cādida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, subhirsutus. Flores albi aut subpallidi. Semē nigrū. Radix longa, acerba, craßitudine digiti. Candidū mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & angustioribus foliis, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido simile, nisi latioribus nigrioribusq; constaret foliis. Syluestre virgas fert altas & arborescentes, folia saluiæ similia. Habet verò circa virgas ramulos Marrubij modo.

Cādidum mas.

Nigrum.

Syluestre.

MM Florem

Verbascula. Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáve: foliis rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quib. mediis stylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius vertice terni, quaterni, & plures etiam dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in album pallescente.

Lychnitis Lychnitis siue Thryallis foliis ternis, aut quaternis, aut etiam plusculis, craßis, pinguibus, hirsutisq́; ad lucernarum lumina vtilibus, floribus purpureis.

LOCVS.

Candidũ & nigrum in campestribus, & in syluis etiam proueniunt. Syluestre in campestribus, potißimum siccis & lapidosis, nascitur. Verbascula duo paßim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis similiter aliis in campestribus nasci solet.

TEMPVS.

Verbascula duo primo statim vere emicant, certique huius appetentis nuncij. Hoc sanè tẽpore carpenda veniunt, quòd confestim fugacia euanescãt: vita enim illis cum plurimum menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & semen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi vim poßident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix

Radix priorum duorum adstringit: vnde tali ludicri magnitudine in alui profluuio vtiliter cũ vino in potu datur. Decoctũ eiusdem ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tussi auxiliatur. Dentiũ dolorem collutione mitigat. Verbascum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocũque reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus œdemata, & oculorum inflammationes illinuntur. Syderata vlcera cum melle aut vino, cum aceto autem vulnera sanat. Contra scorpionum ictus auxilio sunt. Syluestris folia ambustis illinuntur. Ferũt fœminæ folia caricis interposita, incorruptas atque à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorum radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorẽ eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi vim habẽt. Sic etiam aliorum folia, potissimum autem eius quæ aureos flores obtinet. Capillos quoq; flauescere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari. Verbascũ priuatim tõsillis in aqua potũ medetur. Tribus obolis bibitur. Verbascum cuius flos areus est, contra omnia pectoris vitia, tussem, & purulenta excreantibus. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam nõ tussientibus modò, sed ilia trahẽtibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cum

Ruta ex aqua ſedat. Panos ſanat cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, & ita cinere calfactum, vt imponatur calidum. Semen ex vino decoctum & contritum luxatis medetur, dolorem & tumorem tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur. Contuſis, euerſis, & ſi febris ſit potatur in aqua Verbaſcũ, cuius flos auro ſimilis eſt. Folia ex aceto imponuntur in ſtruma. Semine ac foliis decoctis in vino ac tritis, omnia corpori infixa extrahũtur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbaſculis hos effectus aſſignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto veſicæ renúmque obſtructiones ſoluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta, luxata & liuentia. Quòd verò hæc eadem poßint, temperamentum eorundem palàm docet: parum enim adſtringunt: ſi guſtaueris, amara, & modicè acria ſunt: vt hoc nomine deſiccandi & detergẽdi facultatem, quam illis Galenus adſcribit, habere nemo dubitare debeat. Noſtri etiã temporis herbarij calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Et mulieres formæ ſtudentes, ſucco è floribus illorũ expreſſo faciem illinunt, quòd maculas rugasq́;, & alia eiuſdem vitia mirificè detergeãt. Vt hinc euidentißimum ſit herbas, quas Schluſſelblumen vocant Germani, eſſe Verbaſcula.

DE FRAGARIA. CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

GRæcis vt herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondũ licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, cum potißimum qui sine spinis inuenitur. Quorũ certè sententiã ob multas variasq; causas, vt in sequentibus dicemus, minimè repudiãdam existimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit: quod si verum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingũt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen vidi codicem manuscriptũ, in quo hæc verba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid verò sit, ex numero Mororum esse constat eius fructum optimi odoris: hinc à fragro verbo, quod odorem reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt Germani Erdtbeer (Galli Fraises, ou herbe portant Fraises) vocant. Græci autẽ si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis iis terrestribus similis est, haud dubiè sic dixerunt.

Rubus Idæus videtur esse Fragaria.

Fragaria vnde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulò maiores, altera minores obtinet. Nos vna pictura vtranque expreßimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronã-

tur, alij trigemino comantur, folio per ambitum ser rato atque venoso, alij fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterùm sui generis solidum, callosum, tenerum, quum maturuit rubentẽ, tum gustu, tum etiam odore suauißimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibrata capillitio.

LOCVS.

In syluis, dumetis, & in opacis mõtibus, ac secus vias sponte nascitur. Vnde etiam colligi potest esse Rubum Idæum, quãdo & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam vt grandiorem fructum ministret, colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret vere, & tota æstate, inq; maximam autũni partem. Fructus tamen eius fugax, rarò nisi æstatis initio inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariæ recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secũdo ordine tradit. Alij frigidam & humidam in primo: nõnulli, qui tamẽ prorsus meo iudicio hallucinari videntur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, et adstringere deprehẽdimus vt siccã esse hac ratione, & minimè humidã oporteat. Quapropter in tanta sententiarum de eius tẽperamento diuersitate animaduertendum, idem de Fragaria, quod de rubo sentiẽdum esse, nẽpe quòd folia,

folia, flores, fructus & radix adstringant. Differre' tamen inter se, quòd folia potissimum recens nata plurimũ in se habeant aqueæ substantiæ, parũ verò adstringant: adeò vt verisimile sit de iis locutos esse, qui frigidam & humidã in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida essentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, vt frigidus et siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem nõ parũ succi tẽperati calidi qui dulcis est, modicamq; adstrictionem habet, ita vt calidus & siccus dicẽdus veniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariã calidam & siccã esse affirmant. Quare vbi de tẽperamento Fragariæ agitur, nõ simpliciter, sed cũ prædicta distinctione respondendũ est. Vnde cùm idem ferè cũ Rubo temperamentũ habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre verisimile est.

Folia Fragariæ.

Fructus eiusdem.

VIRES.

Quum recentiores in cõmemorandis Fragariæ facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo partim etiã quas Comaro tribuit Apuleius, vires Fragariæ adscripserint, operæpretiũ me facturum arbitror, si vtriusq; de iis verba præmisero, vt nimirũ quisq; hac ratione, quapropter iuniores iis facultatibus Fragariã ornauerĩt, certius ĩtelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadẽ potest quæ Rubus. Amplius

eius flos cum melle tritus & illitus, oculorum inflãmationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorem herbæ Fragi succum ex mellis vncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remediũ. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apuleij in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comestum stomacho conferre & ex succo eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba fragaria in cibo sumpta medetur lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedant, stomacho prosunt, sed præsertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, vetustate vires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei vlcera, oculorum suffusiones, neque nõ epiphoras. Radicis decoctum iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potum. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda vulnera, aluũ sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmãdas, oris vlcera, eiusdémque fœtorem tollendum, quæ singula Rubus etiã Idæus potest, vt inde rursus coniicere liceat Fragariã ab eodẽ nihil differre.

DE PHV GERMANICO.
CAP. CCCXXIX.
NOMINA.

Φοῦ, ἢ ἀγρία νάρδος græcis, Phu & Nardus sylueſtris Latinis, Valeriana officinis & herbariis noſtri temporis, Germanis Baldrion, Dennenmarck, oder Katzenkraut, oder Augenuurtzel (Gallis Valeriane) appellatur, quòd ſcilicet cati odore radicis eius, quo eorum oculi roborantur, impenſè delectentur. Nardus ſylueſtris Valeriana.

GENERA.

Duo ſunt præcipua Phu genera. Magnum quod alio nomine Theriacaria vocatur. Hoc deſcriptioni per omnia reſpondet. Germanicè groſz Baldrion, & Triacks appellatur. Vulgus herbariorum Valerianam maiorem nominat. Alterum vulgare, quod alio nomine Valeriana etiam vulgaris nuncupatur. Germanis geimein Baldrion, & Katzenuurtzel dicitur. Hoc etiã genus à pictura Dioſcoridis, vt paulò pòſt fuſius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphoboſco, ſiue Oluſatro ſimilia habet. Caulem cubitalem, aut proceriorem, leuem, tenerum, purpuraſcentem, in medio concauum, geniculis interſectum. Flores ad Narciſsi flores accedentes, minores & teneriores, in ſubalbido purpuraſcẽtes. Radices in ſuperiore parte minimi digiti craſſitudine. Adnaſcentes etiã radiculas obliquas veluti iun-

ti iuncus odoratus, aut veratrum nigrum, inuicem implicitas, subflauas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadã virosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam vulgarem hodie Valerianam nominant, esse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, vt prorsus nulla reclamare nota videatur. Folia nanq; huius cùm primũ erumpunt, Elaphobosci præ se ferunt imaginem: postea verò dum adolescit, in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoque eius cubitalis, & maior (non enim rarò ad trium cubitorum longitudinem caulis à nobis visus est) læuis potissimum in infima eius parte, denique tener, purpurascens, in medio concauus, geniculatus. Flores eiusdẽ qui summis caulibus emergunt, Narcissi certã exprimunt effigiem, quanuis minores sint, atque adeò teneriores, vt hoc nomine cum Ruellio in Græcis codicibus Dioscoridis ἥσσονα pro μείζονα legendũ esse putem. Nisi quis existimet Phu Põti, quod Dioscorides potissimum describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiam flores aceruatim coeuntes in purpuram candicant. Radices quoque in superiore parte minimi digiti crassitudinẽ obtinẽt, multasq; radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo sibiipsis ĩplicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cũ virosa tamen grauitate, imitantes. Quum itaque hæ omnes notæ, Valerianæ nostræ respondeant, multorumq; consensus nobis

Valeriana vulgaris.

Phu Põti.

nobis ſubſcribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum iis quæ Dioſcorides Phu adſcribit cõueniant, quid impediat cur nõ certò affirmemus Valerianã hãc vulgarem eſſe Phu Dioſcoridis non video, præſertim cùm manuſcriptus etiam herbarius Phu eſſe Valerianã apertè doceat, ita vt mirari ſatis non queã, cur aliquot docti viri in Germania noſtra diuerſum aſtruere voluerint.

LOCVS.

Naſcitur in humectis locis, & prope aquas, hæcq́; ad mirandam altitudinem ſurgit. Prouenit etiã in lucis & cæduis ſyluis, ſed hæc in tantam proceritatem non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe in ſecũdo ordine tradũt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota vrinam mouet. Poteſt idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodeſt. Menſes ducit, & antidotis miſcetur.

EX GALENO.

Odorata quodãmodo eſt huius herbæ radix, Nardo viribus ſimilis, ſed tamen ad plurima infirmior. Vrinã plus mouet quàm Indica aut Syriaca Nardus, ſimiliter autem vt Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, vel decocta ad ſtrãgulationes,

gulationes, vel pectoris dolores, vel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum vino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico vtuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO. CAP. CCCXXX.

NOMINA.

Lens. ΦΑκὸς, ἢ φακῆ græcis, Lens & Lenticula latinis dicitur. Officinis & herbariis latinum nomen retinuit. Germani Linsen (Galli Lentille) appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascẽtibus, siliquis paruis, molliter in latitudinem fusis, in quibus tria aut quatuor grana inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit paßim in agris satum.

TEMPVS.

Iulio mense floret, & deinceps in siliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes medium tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comesta, oculorum aciem hebetat.

Aegrè

Aegrè concoquitur. Stomacho nocet, cumq; & intestina inflat. Aluum cum cortice suo comesta sistit. Præstat quæ facilimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstrictoriā: quapropter aluum sistit, si detracto antea cortice accuratè coquatur, primáque aqua inter coquendum effundatur. Primum enim eius decoctum aluū soluit. Sōnia tumultuosa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius suo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abiiciūtur, aut rhois quæ obsoniis inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliâs aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagrā lenit. Sinus cum melle glutinat. Crustas rumpit, & vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflāmationibus oculorum & sedis, addito rosaceo, in maioribus sedis inflāmationibus & sinu amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gāgrænicas similiter vtuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipela-

ta,

ta, pernionesq́; vt antea dictum est. Contra mãmas grumosum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non valenter adstringunt. ipsum itaque earum corpus desiccat, & sistit ventrem: cæterùm decoctum irritat. Proinde etiã prior aqua abiicitur, vbi retentionis causa adhibentur. Cortex eius vehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quæ & craßi succi & terrestris est. Succus porrò Lẽtis adstringenti est cõtrarius. Quocirca si elixæ in aqua iusculũ sale garo oleoq; condîtum bibatur, aluum deiiciet. At quod ex bis decocta Lẽte ferculum apparatur, cõtrariam succo vim obtinet. Nam quæ ventri obueniũt fluxiones desiccat, os ventriculi, intestina, & totum denique vẽtrem corroborãs. Quamobrem cœliacis & dysentericis accõmodatus est cibus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehementiã, cumq; hac alia videlicet omnia quæ cõsequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, crassum prauumq; succum gignẽs, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud desiccat, vti ea quæ cortice non est spoliata. Iurè igitur qui modũ in hoc edulio nõ seruant, elephantiasim quã vocant, & cancrum incurrũt. Siquidem crassa siccaq́; cibaria facilè in melãcholicos humores vertũtur. Quare iis dũtaxat quibus vitiosa est habitudo ob aquã in carne diffusam, Lẽs cibo vtiliter præbetur,

tur, ceu aridis & squalentibus admodum damnosè. Eandem ob causam visum integrum & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei verò qui contrario modo se habet, humidiori videlicet, opitulatur. Mẽstruis purgationibus inepta est: crassum enim et tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientißima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facilimè coquitur, eaq́; quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & stomachũ inflat: sed aluum sistit in cibo, magisq́; discocta cœlesti aqua. Eadem soluit, minus percocta. Crustulas vlcerũ rũpit, eaq́; quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximéque exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem cum rosaceo aut cotoneo. In iis quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inarescat, adiiciunt & Betæ folia. Imponitur & strumis panísque, vel maturis, vel maturescẽtibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa & gãgrænis cũ punici tegmine. Itẽ podagris, cũ polenta, et vuluis, & renibus & pernionibus, vlceribus difficilè cicatricẽ trahentibus. Propter dissolutionẽ stomachi triginta grana Lentis deuorantur.

In cho-

In choleris quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta in quo vsu melius semper eam torrere aut tundere, vt quamtenuißima detur, vel per se, vel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisq; omnibus, & felli, nec somno facilis. Ad pustulas vtilis, igníque sacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrũ effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura.

EX SIMEONE SETHI.

Craßi succi est, & austeram vim atq; qualitatem poßidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eã aquæ, oleo & sapæ cum sale misceat, potionẽ faciet quæ ventrem subducat. Bis autem cocta vẽtriculum & ad ipsum defluxus sistit. Inducit autem stomacho robur, & intestinis, & vniuerso vẽtri. Quapropter vtilis est cibus cœliacis & dysentericis. Si verò cortice ablato sumatur, vehementiam adstringẽdi abiicit, magis verò nutrit, cũ tardi sit trãsitus, & craßi succi, nõ tamẽ adeò siccat, vt antea dixi. Qui verò hoc edulio crebrò vtũtur, elephantiã cõtrahũt, & cancros & duritias, & neruorũ dolores, & melãcholicos affectus. Aptus enim est craßus & siccus sanguis,

ſanguis, vt fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, iis ſolis vtile eſt edulium, quemadmodum ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter viſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando habetat, contrà verò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes vtilis eſt, eò quòd craſſum & difficulter fluentem ſanguinem efficiat. Ad hæc veneris appetentiam ſemen exiccando, extinguit: ideo caſtè viuere volentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quòd ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cũ mentha decocta, plurimũ inflationis deponit. Nõnulli *&* Betã *huius rei gratia eo quo decoquitur tẽpore iniiciũt.* Lens *verò probè decocta & trita, ſi vulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, ſanguinis fluxum vehementer compeſcit. Paruæ verò lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatum, ſuccurrit.*

DE PHILYRA. CAP. CCCXXXI.

NOMINA.

ἰλυρα Græcis, Tilia Latinis, *& officinis,* Germa. Linden (Gallis Tilet) *appellatur.*

Alia ab hac eſt arbor quæ Dioſc. φιλλυρέα *vocatur. Quòd non animaduertentes viri etiã nonnulli doctiſſimi, vtraſque arbores magno errore cõfundũt, quòd forma admodum diſcrepent, vt ex iis*

quæ paulò pòst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto libro tertio de plantarum historia, cap. x. inuicem collatis, abundè constabit. Differũt itaque inter se Philyra & Phillyrea, neque vna vtraque voce arbor significatur, sed diuersæ.

GENERA.

Tiliæ Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantq; inter se tum materiæ, tum totius corporis forma et quòd altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiorq́;, fœminæ candidior: & cortex mari craßior, detractusq́; inflexibilis propter duritiam est: fœminæ candidior flexibiliorq́;, ex quo cunas faciũt: item fœminæ odoratior. Et mas sterilis, nulloq́; flore est: fœmina, cuius tibi picturam damus, & florem & fructum gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè crispo atque serrato: flore tantisperdum calyculo cõtinetur herbaceo, vbi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semẽ prætenue quantum atriplicis, omnibus animãtibus ingratum, cum foliorum pabulo maximè ducantur, eorumq́; mira dulcedine capiantur. Nunc cum iis confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & sentiẽs esse diuersißima. Nam quis vnquam dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructum ferre subdulcem

cem ad similitudinem Lentisci, nigrum, vuarũ more congestum? Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atque serrata, adeoq; ab oleæ foliis dißidẽtia: fructum denique fert nõ modò non subdulcem, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & valles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse Tiliam, vel ex eo liquet quòd frigidis cerebri malis, epilepsiæ, & id genus aliis mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadam in ea reliquis qualitatibus præualere videtur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatem cum modica adstrictoria, perinde atque vlmus, cuius facultates illi Plinius, vt ex iis quæ paulò pòst subiiciemus planum fiet, tribuit, habere euidentißimum est.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi foliis aliquando recens vulnus glutinauimus, confidentes adstringentẽ pariter & extergentem illis inesse facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaque cum aceto leprã sanat. Porrò viridis etiãnum & recẽs si vulneribus deligaturæ vice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandẽ vim obtinent: proinde & de-

coćlo earum quidam perfundunt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Multi corticem commanducatum vulneribus vtiliſsimum eſſe putāt. Folia trita, aqua aſperſa, pedum tumori. Humor quoque è medulla caſtratæ arboris effluens, capillū reddit capiti illitus, defluentesq́; continet. Humor denique cuti nitorem inducit, faciemq́; gratiorem præſtat. Folia ad infantium vlcera in ore commanducata proſunt. decocta & pota, vrinam ciunt & menſes.

APPENDIX.

Quū Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiam Tiliæ adſcribat, vt ex eiuſdem verbis patet, ideò è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si verò quiſpiam vires quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab iis quæ ex Plinij & Galeni ſententia retulimus differre comperiet. Nam maculas facie abſtergere ſcribunt Tiliam, ſi illa eius ſucco lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem ſtillatitium, oculis claritatem inducere, calculum ſanare, tumores diſcutere iidem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq́; vulneribus etiā recentibus ſuccurrit, & alia quæ à Dioſcoride & Galeno in Vlmi hiſtoria commemorantur, poteſt.

DE CHELIDONIO MAIORE.
CAP. CCCXXXII.
NOMINA.

Χελιδόνιον μέγα *Græcis*, *Chelidonium maius* Latinis, *Officinis* Chelidonia, *Germanis* Schelkraut, Scheluurtz, grosz Schuualbenkraut, (*Gallis* Chelidoine, ou esclere) *dicitur. Chelidonio autem, vel si mavis* Hirundinariæ, *avis hirundo quæ Græcis* χελιδών *vocatur, nomen indidit, vel, vt autor est Plinius, quòd hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit visum, vt quidam tradunt, etiam erutis, vel quòd floret aduentu hirũdinum, discessuq; commarcescit: id quod de minore verè dicitur.* Chelidonium vnde dictũ.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilẽ, adnata foliis plena habentem. Folia R*anunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtáq; singula folia florem* Leucoio *similẽ. Succus illi croceus, acris, mordax, cũ aliqua amaritudine & odoris grauitate.* R*adix supernè singularis, infernè autẽ plures.* F*ructus cornuti* P*apaueris instar tenuis, longus veluti galeæ conus, in quo exigua semina sunt,* P*apaueris semine maiora.* H*uius descriptionis notæ omnes* C*helidonio nostro respondẽt. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris, folio* R*anunculi, magis anguloso, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore lu-*

teo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceum emittit, gustum vellicantẽ. Radix in superiore parte vna, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidonium hirundinum aduentu florem excitat, atque adeo toto deinceps vere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertii ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonii mixtus melli, & in æneo vase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex foliis, radicibus & floribus incipiente æstate, siccatúrque in vmbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & vino albo pota, regio morbo medetur. Sanat herpetas cum vino illita. Dentium dolores commãducata sedat.

EX GALENO.

Chelidonium admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum visum commodus est, vtique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discußione indigens. Vsi

sunt

ſunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proficiſcentẽ, in vino albo eam potui exhibentes, cum Aniſo. Pari modo manſa, dentium doloribus confert.

EX PLINIO.

Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruẽti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorum aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obſcuritatemq́; diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE.
CAP. CCCXXIIII.
NOMINA.

Χελιδόνιον μικρὸν *Græcis, Chelidonium minus Latinis, Officinis Scrofularia minor vocatur, quòd ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis videatur coaluiſſe: vel quòd ſtrumis, quas imitatione Græca Scrofulas vocant, medeatur. Germanis* Feiguuartzen oder Blaternkraut, *id eſt Ficariã,* Pfaffẽhodlin, klein Scheluurtz, oder Schuualbenuurtz, oder Meyenkraut *nominatur. Chelidonium autem hæc herba vocata eſt hauddubiè, quòd, vt Theophraſtus libro ſeptimo, cap. xiiij. hirundinum aduentu florem excitet.* *Scrofularia minor cur dicta.*

FORMA.

Herbula est à stolonibus pediculísve pendens, sine caule, foliis Hederæ *figura, rotundioribus minoribusq́;, item teneris & aliquatenus pinguibus.* R*adices habet paruas multas, ex eodẽ callo prodeũtes, tritici modo aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur.* H*æc* D*ioscoridis delineatio prorsus herbæ illi quam* S*crofulariam minorem vulgò nominant, conuenire videtur.* N*am hæc herbula est à pediculis pendens, vidua caule, foliis* Hederæ, *rotũdioribus multò, minoribusq́;, teneris & modicè pinguibus.* R*adices ostendit ex eodem callo prodeũtes, paruas, complures in granorum tritici morem aceruatim collectas, quarum tres vel quatuor in longum protenduntur.* F*los ei* R*anunculi vt maiori luteo colore nitens.* H*is accedunt locus, tempora, vires, & alia quæ iam commemorabuntur, quæ singula* S*crofulariæ minori adamußim quadrant, vt nemo hanc* C*helidonium minus esse inficias ire sine magna impudentia poßit.*

LOCVS.

I*n palustribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibúsque vliginosis tractibus ac hortis paßim gignitur.*

TEMPVS.

V*erno tempore,* M*aio mense, & præsertim hirundinum aduentu floret, nec longo pòst tempore marcescens euanescit, sic vt irrigui limites, qui largo foliorum florúmque stipatu pubescebant, confestim*

iis

iis ſpoliati glabreſcere conſpiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidonium minus, Galeno teſte, quarti ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & deſiccando, ideóque magnam præ ſe fert acrimoniam, guſtum erodẽtem. Noſtrum autem vſqueadeò acre non eſt, vt commanducando ſæpe nullam prorſus ſentias acrimoniam, potiſsimum in eo quod in humido loco natum ſit. In hoc autem quòd locis ſiccis prouenit, ſenties & amaritudinem & acrimoniam, ſenſim tamen guſtum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem vim habet, Anemones modo ſummã cutem exulcerantem. Scabiem & vnguium lepras tollit. Ex radicibus expreſſus ſuccus ad purgationem capitis addito melle naribus vtiliter inſtillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargariſſatum, caput ſtrenuè purgat, et omnia pectoris vitia.

EX GALENO.

Chelidonium minus cùm acrius ſit maiore, illitum confeſtim cutem exulcerat, vnguesq́; ſcabros eiicit. Succus eius per nares purgat, vtpote vehemẽter acris exiſtens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariſcisve, & ſtrumis, magna experientia vtuntur, vt inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuſcriptus herbarius,

herbarius, sub nomine tamen Pedis vetuli, quo Aron nominatur, se à quodam qui expertus sit cognouisse scribit, quòd hæc herba contra mariscas ac strumas mirificè prosit.

DE CHAMAEDRY. CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

Serratula

Chamædrys vnde dicta.

Serrata.

X

αμχίδρυς Græcè, Trissago Latinè, officinis græcum nomen insedit, vulgo Quercula minor, & à serratis foliis Serratula appellatur: Gallicè Chesnette, ou petit Chesne, ou de la germandrée. Chamædrys verò Græcis dicta est, quasi humilis ac terrestris quercus, quòd scilicet folia Quercus habeat, & huius respectu quasi humi repat. Sunt qui Serratam nominatam ideo putēt, quòd ab ea serra inuenta sit. Dioscorides hãc Teucrium, etiam, propterea quòd Teucrio similis admodum sit, appellari à nonnullis scribit.

GENERA.

Etsi Diosc. aliiq; veteres vnicam faciant Chamædryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturã accedere videmus, duo eius genera produximus. Quorũ sanè primum vera Chamædrys existit, & Germanicè Klein Bathengel nominatur. Illius autẽ rursus duo sunt genera. Vnũ enim quod præ cæteris omnibus picturæ Dioscoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum verò fœmina: neque enim aliter nobis discrimen indicare licuit

cuit nisi sexus ratione. Alterum genus vulgaris est Chamædrys, quod iterum duûm est generum, mas scilicet & fœmina. Mas Germanicè Erdtuueirauch, Fœmina verò Gamenderle, Blauumenderle, Vergiszmeinnit appellatur.

FORMA.

Frutex dodrãtalis, foliis exiguis, forma & diuisuris quernis similibus, amarisq́; flore subpurpureo, exili, semine in calyculis atro. Quæ vtique descriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus respondet, vt nulla prorsus nota reclamare videatur. Sũt enim herbæ palmum altæ vt plurimum, exili folio, effigie & diuisura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita vt mirari satis non posśim, cur nõnulli alteram speciem genuinã Chamædryn esse negent, cùm tamen Germanica etiã appellatio pulchrè ad antiquum atque adeò græcum nomen alludat. Sed instabit forsitan quispiam dicens, Chamædrys Dioscoridis palmum alta est, hæc tua mẽsurã hanc excedit. Fateor sanè, attamen non multum exuperat. quòd si etiam plus exuperaret, nõ tamen hoc nomine alterius speciei herba putãda esset: neque enim adeò statam atq; certam mẽsurã herbis tribuit Dioscorides, vt quandoque vltra citraq́; cõsistere non liceat: verùm cùm alicui herbæ mẽsuram adscribit, id ea ratione facit, vt maiori parti indiuiduorũ illius speciei quadrare existimet. In prioris itaque inopia, alterius vsus esse potest.

Obiectionis solutio.

LO-

LOCVS.

Nascitur asperis & petrosis locis, interdum etiā in montosis & campestribus solidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio mensibus floret. Alterum autem vere potißimum. Carpuntur semine prægnantia.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientium & desiccantium facit Galenus. Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare videntur, vtpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recēs ac viridis in aqua decocta & pota, cōuulsis, tußiētibus, lieni indurato vrinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq; extrahit. Lienē ex aceto pota minuit. Aduersus venenata cum vino pota & illita efficax est. Trita ad prædicta in pilulas conformatur. cū melle vetera vlcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys vincentem qualitatem amarā habet, & est quodāmodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, vrinam & menses mouet, craßitudinem humorum incīdit, & viscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis folia ad rupta, vulneraq; in oleo trita valent, & ad depascentia vlcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficum est. Foliū ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentium venena potu illituq; efficacißima. Item stomacho, tußi vetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinam & menses cit, ob id incipiētibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vsque ad tertias. Sanat & vomicas, & sordida vlcera cū melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

DE CHAMAECYPARISSO. CAP. CCCXXXV.

NOMINA.

Χαμαικυπάρισσος *Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quòd sciā, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypressus, Germanis* Cypresz, (Gallis Cypres) *nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorum eiusdē nomenclaturæ arboris vocata est.* *Cypressus vnde dicta.*

FORMA.

In arbusculi formam fruticat, foliis incanis, Abrotoni fœminæ modo scißis. Floribus in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est. *Chamæcyparissus i. ō est Chamæpitys.] Errant*

Errant qui Chamæpityn esse arbitrantur: neque enim vt illa humi serpit, sed altius à terra, vt pictura monstrat, consurgit.

LOCVS.

In hortis paßim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

Aestate floret. Paucos autem frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quando per vniuersam vitam nō nisi vnum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, viderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoq; etiā plus acerbitatis in tota plāta. Resiccat itaque absque insigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum easdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est vt etiam facultates easdem obtineat. Arboris igitur hæ sunt vires. Adstringit & refrigerat. Folia eius cum passo & myrrha modica pota, vesicæ fluxionibus & vrinæ difficultati medentur. Pilulæ tusæ, & cū vino potæ, contra sanguinis reiectionem, dysenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tußimq; prosunt. Decoctum earum idem potest. Tusæ cum fico duritias emolliunt, & polypos in naribus sanant. Leprosos vngues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Intestinorum ramices illitæ coercent. Folia idem

idem possunt. Pilulæ cum coma suffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita vulnera glutinant, sanguinémque supprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per se aut cum polenta ad erysipelata herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & imposita vẽtriculum firmant.

EX GALENO.

Cupreßi folia, germina, pilulæ recẽtes & molles, magna vlcera in duris corporibus glutinãt. Ex quo clarum est quòd resiccãdi vim habeat, absque insigni acrimonia & caliditate. Tanta inest ei acrimonia caliditasq́;, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationem aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusq́; affectibus humiditates, sine molestia, tutóque depascitur, quum quæ calefaciunt & desiccant, eas quidem quæ cõtentæ sunt absumant, cæterùm acrimonia & caliditate alias attrahãt. Sic intestinorum ramice affectos iuuat: siquidẽ exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, vtpote quum adstrictio in altum subeat, eò quòd caliditas quæ illi admißa est deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, vt præire quidem valeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea vtuntur ad carbunculos & herpetas polentæ miscentes, tanquam absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humiditatem. Sũt

qui

qui ad eryſipelata vtantur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoſo.

EX PLINIO.

Cupreßi folia trita ſerpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, ſi à ſole doleat. Itē ramici, qua de cauſa bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino Aminæo ſubacta, pedum ac neruorū dolores ſedant, Pilulæ aduerſus ſerpentium ictus bibūtur, aut ſi eiiciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tuſæ cū axungia & lomēto proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponūtur. Exprimitur ſuccus tuſus cum ſemine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item victoriati pondere in vino potus illitusq́; cū fico ſicca pingui, exemptis granis, vitia teſtium ſanat, tumores diſcutit, & cū fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaq́; veſicæ & ſtrāguriæ medetur, & cōtra phalangia. Ramenta pota menſes ciunt, ſcorpionum ictibus aduerſantur. Chamæcyparißi facultates. *Chamæcypariſſos herba ex vino pota contra venena ſerpentium omnium ſcorpionumq́; pollet.*

DE CHAMAECISSO. CAP. CCCXXXVI.

NOMINA.

Hedera terreſtris. *Χαμαικίσσος, ἢ γῆς ςέφανος græcis, Hedera terreſtris, Terræ corona latinis appellatur.*

tur. Officinæ nomen Hederæ terrestris retinuerũt. Germanicè Gundelreb, corrupto sanè nomine vocatur, cùm dicendum esset Grundreb, hoc est, humi repens viticula. Nominatur etiam Germanis Erdepheuu, & Erdenkrẽtzlin, (Gallicè Lierre terrestre.) Chamæcissos verò dicta est, quòd nunquam non repat humi, foliis Hederæ similibus. Corona terræ, quòd ramulos suos per terram spargens, folioso veluti serto eandem coronare videatur.

Chamæcissos vnde dicta.

Corona terræ.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, foliis plenos, à terra quinque aut sex prodeuntes. Flores Leucoiis similes, minores tamen, & in gustu vehementer amaros. Radix illi est tenuis, alba, & inutilis. Ex hac historia satis constat herbam hodie vocatã Hederam terrestrem, esse Dioscoridis Chamæcisson. Siquidem foliis Hederæ constat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu incisis. Legẽdum enim esse μικρότερα, & non μακρότερα, res ipsa docet: nã etsi folia Chamæcissi aliquatenus Hederæ similia sint, tamen rotundiora, atque adeò minora etiam & tenuiora existunt. Et est hic lapsus ab ι in α apud Dioscoridem frequens, vt ex aliis etiam locis suprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrãtalibus multis foliosis, qui tamen antequã scindantur, quinque aut sex à radice procedunt. Flores

Dioscoridis locus emaculatur.

denique eius Leucois similes sunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, sed cœruleis: ita vt vehementer errent qui eius flores, neque figura, neque colore floribus Chamæcißi, qui Leucois adsimilãtur, esse similes putant. Etsi enim colore neque albi, neque lutei sint, cœruleos tamen, qui color Leucoiorum est, esse constat. In gustu denique, sicut etiam folia, amari sunt. Radix quoque eius tenuis, & nullius prorsus vsus est. His omnibus accedit, quòd nomen etiam pulchrè quadrat: neque enim Græcis aliud sonat Chamæcissos, nisi humilem ac humi repẽtem Hederam. Cæterùm non esse Elatinen, præter alia multa quæ referre superuacaneũ arbitror, sapor manifestè ostendit, qui in Hedera terrestri amarus & modicè acris est, atque adeò calorem præ se fert. Elatine verò refrigerat atque adstringit. Sic non esse Asclepiada, vt taceam quòd Securidacæ simile semen non proferat, vel vnus locus natalis satis monstrat. Asclepias enim in montibus, Hedera autem terrestris in decliuibus locis & vallibus, vt Germanicum nomen Grundtreb abundè indicat, prouenire solet. Quæ autem herba sit, Asclepias, suo loco dictum à nobis est.

Chamæcissos. Hedera terrestris non est Elatine. Non est Asclepias.

LOCVS.

Nascitur in cultis locis, iuxta etiã sepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio statim erumpit, & floret in magnam vsque æstatis partem.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorum & florum satis monstrant herbam hanc calidam & siccam esse, ita vt hi qui frigidam esse statuunt, reprehensione non careant. Error quorundã notatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, ischiadicis prosunt. Morbum quoque regium in senos septenósve dies similiter pota emendant atque expurgant.

EX GALENO.

Chamæcißi flos quum sit admodum amarus, iecoris obstructiones soluit. Sunt qui illum etiã ischiadicis exhibeant.

EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam *non attollentem se à terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mẽsura lieni medetur. Eius folia bibunt ischiadici tribus obolis, in vini cyathis duobus septẽ diebus, admodum amara potione.*

APPENDIX.

Has omnes iam commemoratas facultates Hederæ terrestri recentiores tribuunt: neque dubium est, quum sit admodũ amara, quin eadem habeat, & alia etiam poßit quæ illi adscribunt, vt euocare suppressos menses, vrinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt

OO ij effi-

efficacẽ esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur.

DE CHRYSANTHEMO.

CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Χρυσάνθεμον græcis, Chrysanthemum latinis, officinis inusitatũ, Germanis Goldtblum, Schmaltzblum, à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet, & Dratblũ. (Gallis Marguerites blanches) nominatur. Chrysanthemon verò à flosculis auri splẽdorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.

X

Chrysanthemum vnde dictum.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinẽs, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, vehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quòd illi omnes à Dioscoride traditæ notæ, nulla prorsus reclamante, conueniant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Græcis appellari scribit, foliisq́; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit denique ab Aquilegiis mirè celebratam esse, eò quòd aquam subesse certum sit, vbi solet emicare. Quæ quidem singula herbæ illi quam depictam exhibemus respondent.

ſpondent. Nam vt cætera omittam, vbi hæc naſcitur aquæ latices ſubeſſe non eſt dubium. Quidam perperàm Vuaſſerhanenfuſz *Germanicè nominant: nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea eſt, vt in capite de* Batrachio *docuimus. Nam cùm hæc noſtra acrimonia vacet, quanquam* Batrachiis *ſimilis ſit, tamen in numero illorum eſſe hoc nomine non poteſt.*

LOCVS.

Naſcitur prope vrbes, in pratis humidis, & aliis locis aquoſis.

TEMPVS.

Maio menſe eius floribus prata & loca humida ſplendeſcunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiuſdem eſſe cum Buphthalmo *temperamenti, & guſtus & facultates declarant.* Calidum *itaque eſſe & ſiccum conſtat.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere produntur. R*egio morbo correptis coloris bonitatem tempeſtiuè reddit, à balneo poſt longiorem in eo moram exitu pota.*

EX PLINIO.

Veſicæ calculos Chryſanthemon *eiicit.*

DE CHAMAELEONE ALBO. CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

Carduus ſuarius. Cardopatium.

X

χαμαιλέων λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus ſuarius & varius Latinis, officinis & barbaris Cardopatiū appellatur. Quod nomen haud dubiè corruptum eſt, deductumq; à dictione Pācration, nam ſic olim eſſe nominatū Chamæleonem Apuleius teſtatur: aut à Carduo vario, à qua dictione, v ſcilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiū facilis eſt lapſus. Germanis Eberuurtz, eleganti alluſione ad Carduum ſuarium, nuncupatur. (Gallis Vne herbe eſpineuſe ſemblable à la carline, ou Artichault ſauluage.) Chamæleon autē à foliorum varietate dici cœpit. Mutat enim cū terra colores, Plinio teſte: hîc niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atque aliis coloribus videtur. Suarius autem Carduus dictus eſt, quòd ſues ſi in polēta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam cauſam Eberuurtz Germanis nuncupatam puto.

Chamæleon vnde dictus.

Suarius Carduus quare nominatus.

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo ſimilia, aſperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone validiora. Caule vacat, verùm è medio ſpinam Echino marinò, aut Cinaræ ſimilem erigit. Flores purpureos, veluti capillos. qui in pappos euaneſcunt. Semē Cnico ſimile. Radicem in pinguibus collibus craſſam, in montoſis verò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentem & dulcē.

Plinius

Plinius lib.xxij.cap.xviij.breuius herbam hāc depingit, sic inquiens: Asperiora folia habet, serpit in terra Echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauißimo. Quæ certè notæ in vniuersum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta voce Cardopatium vocatur, adamußim respondent, ita vt nemo non esse Chamæleonē perspicuè intelligat. Huc accedit quòd facultates etiam eædem sint. Radix enim Chamæleonis albi hausta, venenis resistit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè venenis aduersari, & contra pestilentiam populatim sæuientem, vt paulò pòst dicemus, efficacißimum esse remedium dicitur. Quòd si tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hîc, vt in aliis quoque, mutare sententiam.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in syluis, vt hinc etiam syluaticus Carduus cognominatus sit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus cum suis floribus effodi potest.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit secundo ordine absoluto, desiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli mensura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in vino austero, cum decocto Origani. Hydropicis commodè drachma in vino

datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatẽ vrinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cũ vino pota est. Occidit canes & sues. Mures item necat subacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli mensura contra latos lumbricos cum vino austero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in vino austero cum Origani scopis. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic succus occîdit canes suésque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures & necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicẽ eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquúntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant.

APPENDIX.

Recentiores radicem Cardui suarij drachmæ põdere in vino sumptam contra pestilentiæ contagia prodesse tradunt. Eãdem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginẽ, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO.
CAP. CCCXXXIX.

NO-

NOMINA.

Χαμαιλέων μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad Latinam nomenclaturam schuuartzer Gartẽdistel (Gallis Cardonette) vocari potest, quòd scilicet in hortis tantùm culta proueniat. Sunt qui eam à candore foliorũ nominẽt Vuelsch Vueisz Distel, sed prior appellatio ad discriminãdas plantas melior existit. Chamæleon verò dictus est à varietate foliorum, quæ pro terræ & locorum differentia, aut admodum viridia, aut subalba, aut cærulea, aut rubra inueniuntur. Niger verò hauddubiè à radice appellari cœpit. Chamæleon niger cur dictus

FORMA.

Foliis Scolymo similis est, minora tamen, tenuioráque, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali craßitudine, dodrantalem, subrubrum, qui in summo habet vmbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, versicolores. Radicem crassam, nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cõmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquam plantæ, cuius hîc picturã damus, ferè omnes videantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalem, & altiorem etiam, digitum æquantem craßitudine, subrubrũ, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter punicea, candidũ ac hispidum florem, hyacinthina purpura variatum.

tum, radicem nigrā & subflauam: tamen cùm non admodum linguam vellicet commanducata radix, fit vt non parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verùm cum multi huius temporis viri eruditi hanc plantam Chamæleonem nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab iis prorsus dissentire, atque adeò eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem volui, maximè cùm nullā aliam eidem conuenire apud Dioscoridem descriptionem videam, donec aliquid certius de ea nobis aut aliis compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua spōte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, cāpestribus, cliuosisq́;, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iunio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamæleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit verò in secundo absoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiē abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dētium dolorem mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolētibus

dentibus

dentibus auxiliatur. Quinetiã fouentur ea dentes, quum decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolenti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorem ob solem faciem, & alphos emendat. Miscetur medicamentis erodentibus. Phagedænas, ferináq; ac tetra vlcera illita, ad mitiorem habitum transferens sanat.

EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris vsus ad scabies, impetigines, alphos, et in summa, ad omnia quæ detersionem postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica vlcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curãtur, cum sulphure & bitumine vnà coctis: commanducata verò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY.

CAP. CCCXL.

NOMINA.

X αμαιπίτυς Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur, Inuenitur & Ibiga vocari, quod nomen, Hermolao teste, ferè seruãt hodie Illyrici. Hinc abiectis duab. literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarũ a & g, Iua manauit in vulgi nomenclationẽ. Officinæ Iuã cognomẽto muscatã appellant, Germani

Ibiga.

Iua.

ye len-

Chamæpitys vnde dicta. ye lenger ye lieber (Galli Iue Muſcate.) Cæterùm Chamæpitys dicta eſt, quaſi humilis & breuis, humiq; depreſſa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga verò vocata propter abortus, quos, educendis iis quæ in vtero ſunt, excitare ſolet.

Abiga quare vocata.

GENERA.

Prima. Altera. Tertia. Tria eius ſunt genera. Vna foliis Sedi ſeu Aizoi, quam nos fœminam fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum vidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioſcoridi. Harum diſcrimina è deſcriptionibus certius cognoſces.

FORMA.

Prima, herba eſt per terram ſerpens, ſubcurua, folia minori Aizoo ſimilia habens, multò tamẽ tenuiora, pinguiora: hoc eſt, vt Serapion interpretatur, ſuper ſe plus humiditatis tenacis habentia, & hirſuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus eſt ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma ſupradictæ ſimili, flore candido, ſemine nigro. Olet autem & ipſa piceam. Tertia quæ maſcula appellatur, herbula eſt foliolis, tenuibus, candidis & hirſutis, caule aſpero, candido, floſculis luteis, ſemine ſecus alas puſillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua ſponte, quòd ſciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius

tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando verò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in vino pota, regio morbo medentur. Quadraginta verò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, vrinæ difficultatibus, & renũ vitiis. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto contra aconitum vtuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex vtero ducit. Mammarum duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ serpunt, cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem vim obtinent, non tamẽ vsqueadeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abstergitq; viscera plus quàm calfacit, Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tũ pota, tum apposita cum melle. Sed & vrinæ mouẽdæ

dæ aptum est medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent ischiadicis decoctam in melicrato. Herba porrò ipsa viridis magna vulnera conglutinat, & vlcera putrescentia sanat. Mammarum præterea durities discutit.

EX PLINIO.

Prosunt aduersus scorpionum ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & vesicæ decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibuntur. Nouissima contra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus vtilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eiicere protinus dicitur.

APPENDIX.

Officinarũ error.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn ostendunt, folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicem maiore, flore subcandido ac luteo, & semine nigro: quæ tamen legitima Chamæpitys non est, sed prima potius Sideritidis, vt suo diximus loco, species. Desinant igitur subinde hac herba pro Chamæpity vera vti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus vsurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa,

quàm

quàm quòd Chamæpitys etiam veteribus alio nomine dicta sit Sideritis. Hinc plærique decepti eã herbã quæ priuatim ac propriè sic nominatur, pro Chamæpity vsurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quòd illi vulnera glutinandi insit facultas.

DE PSYLLIO. CAP. CCCXLI.

NOMINA.

Ψύλλιον Græcè, *herba Pulicaris* Latinè, *nomẽ Græcum in officinis retinet*, Germanicè Psilienkraut (*Gallicè* Herbe à Puces) *nominatur. Tam Græcam autem quàm Latinam appellationem à pulice, cuius effigiem semen eius refert, sortita est herba. Vel, vt nonnullis videtur, quia si viridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.* *Psylliũ vnde dictum*

FORMA.

Psyllion folia Coronopo *similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminísve formã accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo cõtracta conuolutáve, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durúmque.*

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen, quòd sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicæ formam obtinent, erumpentes dependent, cani-

no capiti haud diſsimiles, vt pictura abundè monſtrat. Semen verò autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex ſecundo refrigerantium eſt ordine, in deſiccando verò & humectando mediũ quodammodo & ſymmetrum. Commentum *Meſues de ſubſtantia eius interiore calida nihil moror.*

Meſues cõmentũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Pſyllio refrigeratoria. Cũ roſaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq́; doloribus prodeſt. Enterocœlis *ſeu inteſtinorũ ramicibus puerorum, & vmbilicis prominentibus cum aceto illitũ medetur.* Oportet *autem acetabuli menſura tuſum in aquæ heminis duabus madere, & vbi aqua concreuerit illinire: egregiè ſiquidẽ refrigerat: deiectũ enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit.* Prodeſt *eryſipelatis.* Perhibent *ſi viridis domũ importetur, prohibere ne in ea pulices generẽtur.* Tuſa *cum adipe, ſordida & maligna vlcera expurgat.* Succus *eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & vermiculoſas conducit.*

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandum ingens. Semen in vſu. Fronti *imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo, aut poſca.* Ad *cætera illinitur acetabuli menſura, ſextario aquæ denſat ac contrahit.* Tunc *terere ac craſsitudinem illinere oportet cuicunque*

cunq; dolori, & collectioni inflammationiq́;. Tenaſmo in aqua cũ radicib. decoctum medetur. Omnibus articulorum morbis ſalutare eſt huius ſemẽ madefactũ in aqua, admiſtis in heminã ſeminis duobus reſinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno.

DE PSEVDONARDO.
CAP. CCCXLII.
NOMINA.

Ψευδόναρδος Græcè & Latinè *nominatur, quòd ſcilicet nõ ſit vera & genuina* Nardus, *cuius* Dioſcorides & *alij veteres meminerunt.* — *Pſeudonardus vnde dicta.*

GENERA.

Duûm cernitur generũ. Alterum procerius eſt, & maiorem ſpirat odorem, nec minus quam Nardus placet. Hoc nos Pſeudonardum marẽ diximus. Officinæ & vulgus herbariorum Spicam à ſpicatis floribus nominant, Germani Spicanardi (*Galli* du Narde, ou Aſpic.) *Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pſeudonardum fœminã appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauãdulam vel Lauendulam, eo quòd balneis & hominum lauacris expetatur, elotáque omnia ſi permiſceatur odoris commendet ſuauitate, vocant. Germani ad hoc nomen alludentes* Lauendel (*Galli* Lauende) *nuncupant.* — *Spica.* — *Lauandula.*

FORMA.

Frutex eſt folio craßiore, carnoſo, anguſto colore

 languido,

languido, in candidum vergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragrantia, vt penè flores odoris iucunditate vincant, qua dote vestibus inferuntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu veris canescit, Iunio & Iulio mẽse spicatur, floribúsque prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibúsque constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dißidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum eiusdem inflationes, vteri dolores, lienis duritiẽ, iecinorísque obstructiones tollit. Strãguriæ & difficultati vrinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, ciúsque humiditates exiccat. Hinc est quòd recentiores tantisper eius vsum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus commendent.

Sequentia duo Capita, quoniam opere ad finem iam ferè perducto, in exẽplari Germanico

manico circa finẽ ſerò inuenimus, & nos ea ſuo loco reponere non potuimus. Bono igitur animo candide lector, hæc in fine accipe.

DE DIGITALI. CAP. CCCXLIII.

NOMINA.

Qvòd appellatione tum Græca tum Latina herba hæc hodie deſtituta ſit, nulla alia de cauſa factum exiſtimamus, quàm quòd veteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον eſſe diutius non ſumus paßi. Appellauimus autem Digitalem, *alludentes ad Germanicam nomenclaturã* Fingerhut, *ſic enim Germani hanc ſtirpem nominant, à florum ſimilitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt.* Hac *appellatione vtemur, donec nos vel alij meliorem inuenerint.*

Digitalis.

GENERA.

Duûm eſt generum. Vna enim purpureos obtinet flores, ideóque Digitalem *purpuream appellauimus. Germanis* Brauner Fingerhut *dicitur. Altera luteos habet flores, ob id* Digitalis *lutea dicta nobis eſt. Germanis* Geeler Fingerhut *nominatur. In aliis per omnia ſimiles ſunt.*

Digitalis purpurea.

Digitalis lutea.

FORMA.

Herba eſt cubitalis, foliis latis & oblongis, Plã-

tagini non dißimilibus, in extremitatibus ſerratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentibus digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, ſemen in calycibus latũ & oblongũ profert. Radix illi eſt exigua & capillata.

LOCVS.

Naſcitur in montibus, vmbroſis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potißimum menſe, atque ſubinde cadentibus floribus ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impenſè amara eſt herba, perinde atque Gẽtiana, vt hoc nomine calidam & ſiccam eſſe euidentißimum ſit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus eſt extenuatione, abſterſione, purgatione, & obſtructionis liberatione efficax admodum eſſe ſolet. Nam, vt teſtatur Galenus libro quarto de ſimplici. medic. facult. cap. xvij. amari ſapores abſtergunt, expurgãt, & quæ in venis eſt, craßitiem incidunt. Quamobrem menſes etiam quæ amara ſunt mouere poſſunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? poteſt hæc herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius vires ſuo in loco inuenient ſtudioſi.

DE OCIMASTRO. CAP. CCCXLIIII.

NO-

NOMINA.

Ὠκιμοειδὲς Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitũ. Germanis Vuild Basilg, (Gallis Basilic saulùage) appellatur, Ocimoides vero Græcis haud alia ratione dictum est, quàm quòd Ocimo, suis potissimum foliis simile sit. Ocimastrum autem Latini, quasi syluestre Ocimum appellauerunt. Nam sic ipsum vocare videtur libro vigesimo capite decimotertio Plinius.

Ocimoides cur dictum.

Ocimastrum, Syluestre Ocimum.

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, eosdemq; hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili (legendum enim in Dioscoride ἐοικότος, & nõ ἐοικότας, vt habent aliqua exemplaria.) Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem delineatione omnibus palàm fit, stirpem, cuius effigiem atque picturã damus, esse Ocimastrum: siquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidem Dioscorides non explicauit) forma Ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, distant: decidẽtibus floribus siliquas Hyoscyamo similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostendit. Radice etiam nititur tenui & superuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui plane

Dioscoridis locus emendatus.

Ocimum referre videtur: ita vt nemo dubitare debeat, quin hæc herba verum sit Ocimastrum, potissimum cùm illi Dioscoridis descriptio sic quadret, vt nulla prorsus nota reclamare videatur.

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiosè autem iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulum prouenit, vbi idipsum primum vidi, ac reperi: aliâs, quòd sciam mihi nunquam visum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobri mense, atque simul in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in vino potum, medetur viperarum & aliarum serpentium morsibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidem philiterium cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partiũ, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

EX PLINIO.

Syluestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, quæ satiuo. Peculiaris ad vitia quæ vomitionibus

crebris

crebris contrahuntur. Vomicisq; vuluæ, contraq; bestiarum morsus radix in vino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel syluestre Plinij Ocimum diuersum est ab Ocimastro, aut in verbis eiusdem iam productis, error subest. Quum enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testimonio, inutilis sit, non rectè à Plinio dicitur quòd eius radix in vino contra bestiarũ morsus efficacissima sit: sed hoc potius, Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendum, contráque bestiarum morsus semen in vino est efficacissimum. Quam sanè lectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum vino potum, contra viperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit. Plinij locus emendatur.

COMMENTARIORVM DE Stirpium Historia finis.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO hoc opere paſsim occurrentium, in quibus aſſequendis non admodum peritus lector hærere poſſet.

Acetabula.

Cetabula ab aceto denominata videãtur: quanuis alĳ ab accipiendo dictum putent, atque hinc eſt quòd ſcribant acceptabulum: vaſculáque fuerunt orbiculata, concaua, ſine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebãtur. Dehinc *vox ad omnia alia quæ ſimilem cõcauitatem habent, trãſlata fuit.* Primumq; *ſic cõcauas partes in polyporũ flagellis, quibus id animal nititur, & velut adminiculis fultũ exurgit, nominauerũt.* Trãſlata *etiam vox ad fœminarũ locos, vocaueruntq; acetabula venarũ arteriarumq; ora, quæ in vterũ feruntur hiãtia.* Tranſtulerunt *poſtremo etiã hoc nomen ad herbam, quam eã ob cauſam* Acetabulũ *dixerũt, quòd folia acetabulo ſimilia in orbem circumacta, ſenſimq;, ſic vt ſenſum fallãt, in cõcauam lacunã deſcẽdentia habeat,* κοτυληδόνες Græcè *nominantur.*

Acinus.

Acinus nõ tãtùm grana interna vuæ, quemadmodũ quidam exiſtimant, ſed totum fructũ, qui ex ſucco,

ſucco,& parte quæ veluti caro eſt,& ex vinaceis, & ambiente forinſecus cute cõſtat,ſignificat. Teſtis Galen. qui lib. 2. de facultatibus alimẽtorũ ſic ſcriptum reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus cõſtat, ex ea ſcilicet quæ eius veluti caro eſt: exq; humore per eam diſperſo, vnde vinũ: præterea ex nucleo, atque eo quod omnia hæc foris circũcludit mẽbranoſo tegumento. ῥὰξ Græcis dicitur. Aculei, quæcunque duriuſcula in cuſpidem turbinata pũctionẽ infligũt ſpiculorũ modo, nominantur. Acus purgamentũ frumenti, leuiſsimũ ſcilicet in eo quod ventilabris extra aream iaculatur. Adnata, vel Adnaſcentia, ſiue Appẽdices, ramuli dicuntur quos caulis nonnunquam ex ſe mittit, quaſi nouã adſcititiamq; prolem. Sic autem vocantur, quod quaſi cauli adnaſcantur & ſuperaccedãt. Græci παραφυάδας, quòd circũ caulem erũpentes accreſcãt, appellarunt. Alæ, caui inter caulẽ, & ramulos an fractus, vnde ſinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis trãſlatione, dicuntur. Græci μασχάλας vocant. Alabaſtra ſunt ſeruandis odoribus ex ſolidiſsima & frigidiſsima materia facta vaſcula, ſic dicta græcis, quòd ob læuorem ſuũ capi tenerique manibus non facilè poſſent, lubricaq; dilaberentur. Hinc alabaſtrites lapis quẽ nunc Alabaſtrũ vocant, quoniã ex eo alabaſtra fierent, denominatus eſt. Aluta pellis ſeu coriũ dicitur poſtquam

Aculei. Acus. Adnata. Alæ. Alabaſtra Aluta.

ad

ad vsum & opus calceorum & aliarũ rerũ concinnatum est. Hinc Alutamen, siue alutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum. Et Alutarij, pellium

Alsiosa. & coriorum concinnatores. Alsiosa non dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, sed cõtrà potius quæ

Amuleta. algores ferre non possunt. Amuleta remedia sunt præsentanea aduersus venena & fascinationes, qualia quidã in annulis, & è collo suspẽsa gestare solẽt,

Amphora Amphora mensura est quæ capit duas vrnas, seu

Apices. octo congios. Apices quæ in medio calycis seu folliculi quo flos clauditur, erumpunt, stamina sunt, quæ veluti filamẽta ab intimo floris sinu prosiliũt. Habẽt apices sæpius in summo quidpiam craßiusculum, à qua similitudine nomen acceperunt.

Arbor. Arbor est quicquid à radice statim simplici caudice, brachiatum ramis, surculosum, dissolutuq; contumax assurgit.

Articuli. Articuli sunt partes quæ in nodos quosdã intumescũt, à quibus persæpe ramuli ꝓdeũt.

Asparagi. Asparagi quæ primũ in lucẽ prodeunt olerũ germina, priusquã in folia explicentur, recentißimiq; turiones qui edẽdo sunt, dicuntur.

Arista. Arista, est quæ vt acus tenuis, longa, eminet à gluma. In summa aristæ quasi apices & cornua sunt spicarum.

Baccæ. BAccæ sunt fœtus minutiores herbarum, fruticum, arborúmve, qui dispersius rariusq; enascuntur: vt sunt partus lauri. Atque in hoc ab acinis differunt, quòd ij densius proueniant.

Brachia. Brachia sunt plantarum.

plantarum,præcipuè autem arborum ramuli,quòd instar brachiorum in homine extendantur. Bulbi radices sunt rotundæ tunicatæ,quales sunt hyacinthi,asphodeli,& colchici. Bulbi.

CAchryes sunt oblonga panicularum modò nucamenta,quæ squamatim compacta propendent è ramis.Crescunt hyeme,vere dehiscunt in flauescentes squamulas,& folio prodeunte,decidunt: qualia in abiete,picea,& aliis permultis videre licet.Plinius pilulas nominat. Calathus est rectus turbo,hoc est, id quod ex angustiis in latitudinem se diffundit.Calathi effigiem planè referunt flores liliorum. Calyx folliculus est, quo flos primum, mox seminis fœtus clauditur. Capillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ dicuntur. Caput est id quod sursum deorsúmve in globum extuberat,aut in orbem glomeratur.Si magnitudine cesserit,capitulum nominatur.Extremā tamen vitis partē caput etiā vocant. id est,vltimum & productißimum flagellum. Capreoli sunt coliculi intorti veluti cincinni quidā in ipsis pampinis tenerioribus apparētes, quibus vitis veluti manibus quibusdam adminicula complectitur,ac comprehendit.Ii enim vt vitem teneant,serpunt ad locum capiendum:vnde à capiendo capreoli dicti sunt. Caro dicitur id quod cortici subest. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus,id quod à radice

Cachryes. Pilulæ. Calathus. Calyx. Capillamenta. Caput. Capreoli. Caro. Caudex.

à radice ſupra terram ſimplex aſſurgit, & in quod
Caulis. à radice fertur alimonia. Caulis verò idem quod ſupra ſolum ſimplex proſilit in herbis nominatur. Sic vtique caudex ad frutices & arbores, caulis ad
Ceruix. herbas duntaxat pertinet. Ceruix eſt pars illa à capitatis radicibus prodiens prælonga, teréſque:
Cyathus. ſic dicta, quòd in colli ſpeciem figuretur. Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ χύειν, id eſt, à fundendo
Cymæ. dictus, eſt duodecima pars ſextarii. Cymæ herbarum delicatiores tenerioréſque coliculi, quos à prima germinatione, & in ſumma ſtirpe proferunt. Nam cum vernum tempus appetit, primo quoque foliorum pullulatu, præcluſis adhuc florum calycibus, quoſdam quaſi turiones, olus ſubminiſtrat, in quibus floris primum, mox ſeminis fœtus concluditur.
Cirri. Cirri ſunt capillamenta quæ contorta criſpantur.
Claviculæ. Clauiculæ coliculi ſunt, quibus quaſi manibus proreptans vitis adminicula comprehendit.
Coma. Coma eſt quicquid hilari venuſtate criniũ modo, ſumma ramorum vel coliculorũ exornat.
Congius. Congius, qui Græcè χοῦς dicitur, ſex ſextariorum capax menſura eſt. Eadem etiam congiarium appellatur.
Conus. Conus Græcis, vel pyramis, eſt inuerſus turbo, hoc eſt, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac faſtigiatur. Cui calathus, vt diximus, cõtrarius exiſtit.
Cor. Cor eſt quod in medio ligni reſidet, & tertium à cortice continetur, velut in oſſibus

bus medulla. Ab aliis matrix, à nonnullis medulla nominatur. Corymbus est hederarum vua dependentibus acinis coacta. Transfertur tamen ad multos herbarum fructus. Cortex pars est vltima à subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data. Cotyle vox est in Græcia nata, nam Romani heminæ vocabulo vtuntur. Vide in dictione Hemina. Crenæ sunt quædam in extremis oris incisuræ, à quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc est, serrata, per ambitumq; secta. Matrix. Corymbus. Cortex. Cotyle. Crenæ.

Cubitus est mensura quanta patet à cubiti flexura vsque ad summum medium digitũ, quæ sex palmis, digitísve vigintiquatuor constat. Culmus frumenti calamus est, qui spicam sustinet. Cubitus. Culmus.

DEcußis antiquis ad X literæ figuram fiebat, quæ apud Latinos decem significat. Hinc decussari est in speciem literæ X diduci. Decußis.

Dilutum dicitur, quod est mixtum: vnde vinum aqua mixtum dicitur dilutum. Dilutum verò substantiuum factum, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratum & infusum fuit: vt si in vas vini appositũ absinthiũ fuerit, deinde post interiectũ tempus abstractũ, id vinum absinthij dilutum vocatur. Dodrans est mensura duodenûm digitorum. Aliâs palmus maior Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaque cauliculus vocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos. Dilutum. Dodrans.

Echinus

Echinus. ECHINUS est quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumen fuerit: sic dictus quòd globoso spinarum agmine maris herinaceum mentiatur.

Fibræ. FIbræ capillamentis germanæ sunt, quæ herbarum arborumq; minutiores sunt radiculæ, in quas velut extremas, craßiores effusæ sparguntur.

Fimbriæ. Fimbriæ sunt vestium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quasdã

Flagella. fimbrias exeunt. Flagella dicuntur cymæ arborum & ipsarum summæ partes, quæ ad cuiusque venti flatum mouentur: vnde etiam nomen traxerunt ab eo quòd flatibus petantur. Flagella etiam sunt vitium rami oblongiores, & productiores, aliis tamen minores, ab ipsis brachiis sursum ascẽden

Folliculus tes: dicta flabella prius, à venti flatu scilicet. Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ granum vel semen continet inuolutum. Sic mẽbranosa cutis acini fol-

Fructus. liculus dicitur. Fructus, quod carne & semine compactum est. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine coactum

Frutex. est, accipi solet. Frutex est quod à radice caudice multiplici, ramosumq; sese attollit, vt rubus. Frons

Frons. interdum pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipse ramus circunquaque producit, multa interdum folia habens, & nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

Gemmæ

Gemma in vite idem est quod oculus, quia velutí ocellus quidam conspicuus, aut gemma quædam excellens conspici posit, cùm primùm è vite prodit, aut sarmento. Hæc ineunte vere sese ostendit, & ab ea primum flos, deinde fructus prodit tam in ipsis vitibus, quam arboribus. Geniculi siue genicula sunt nodi qui in herbis, aut leguminibus, aut etiam sub fruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Gluma est folliculus grani quod in spica continetur, vel grani theca. Grossi appellantur fici, quæ non maturescunt. Priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per messes maturantur, Has grossulos Græci vocant ὀλύνθους. — Gemma. Geniculi. Gluma. Grossi.

Hemina Romana vox est, ex Græco quidem ἥμισυ, quod dimidia sextarii pars sit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit vncias decem mensurales, vt copiosè in annotationibus nostris in quartum de Tuenda sanitate librum Galeni demonstrauimus. Herba est quod à radice foliatum, sine caudice prouenit, sæpiúsque semen in caule fert. — Hemina. Herba.

Internodium, quod inter artus vel genicula medium intercedit, dici consueuit. Interuenium, quod inter venas intercipitur. Iuba est arundinacea coma effusa, qualis in milio est: metaphora desumpta — Internodium. Interuenium. Iuba.

ſumpta à iubis, hoc eſt crinibus animalium à collo pendentibus.

Iulus. Iulus tam Græcis quàm Latinis eſt quod in corylo compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis, ſingulari pediculo penſile nititur, & fructum præcedit.

Lachryma. LAchryma eſt is humor, qui ſtatim deſecto caudice, vel ramo, aut tantùm ipſo ligno, proſilit, & apparet.

Lanugo. Lanugo in herbis atque arboribus lanata quædam eſt hirſuties, qua folia, coliculíque caneſcũt.

Liber. Liber pars corticis interior quæ ligno preſſius adhæret. Is quibus ſcribimus libris nomen dedit.

Libra. Libra Romana capit vncias duodecim menſurales.

Ligula. Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc eſt, ſemuncia, demptis ſcilicet duobus ſcriptulis.

Loculamenta. Loculamenta ſunt ſeminum inuolucra, quæ veluti paruæ capſulæ ea recludunt.

Lomentũ. Lomentum fabarum farina eſt.

Laciniæ. Laciniæ partes ſunt extremæ particulatim decoris cauſa conciſæ, orarumq; ſummarum cæſuræ. Inde folia membratim per flexuras digeſta, vel natiuis ſegminibus diſcreta, laciniata vocitantur. Sunt tamen qui lacinioſum pro ſinuoſo vſurpent.

Malicoriũ. MAlicorium eſt mâli punici putamen.

Malleolus. Malleolus nouellus eſt palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus à ſimilitudine rei, quòd in ea parte qua deciditur ex vetere ſarmento, prominens vtrinq; malleoli ſpeciem præbet. Vel, quòd

capilla-

capillatus vtrinque, & surculatus solebat seri. Matrix. *Ma trix, vide in dictione Cor.* Medulla. *Medulla, vide ibidem.* Mucro. *Mucro est acumen in quod pars quaecunque desinit. Sic foliorum multorum, siliquarum quarun dam, & spinarum omnium extrema in mucronem acuminantur.* Muscus. *Muscus est id quod in ipsa corticis superficie quarundam arborum lanuginosum appa ret, veluti caui quidam ipsarum arborum villi. In quibusdam etiam quaedam ipsarum arborum quae visitur villosa flosculorum congeries, quae quòd con ferta sit densáque florescat, muscus dici consueuit: vt in Ligustro, & complurib. aliis.* Muscaria *Muscaria sunt in orbem radiatae herbarũ comae, cacuminaq; in fasces coacta: à flabri similitudine, cuius ventilatu muscae conuiuiis abiguntur, dicta.*

Nucamenta. *NVcamenta dicuntur ea quae callo squamatim compactili pendent è ramis nucum, ro borum, picearum: sic dicta, quòd sint quasi quaedam naturae rudimenta, pineam nucem facere condiscentis.*

Oculus. *OCulus gemmula illa in herbarũ surculis, primum germinationis argumentum dicitur.*

Palma. *PAlma dicitur maius vitis flagellum, vnde nascuntur vuae.* Palmus. *Palmus veteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Graecis παλαιστὴς vocatus. Maior digitorum duodecim, σπιθαμὴ Graecis dictus.* Palmites. *Palmites dicun-*

QQ tur

tur qui è ſtirpibus ac ſurculis quotannis prodeunt: ſic nominatæ, quòd in modum humanarum palmarum virgulas quaſi digitos ædant. Pampini ſunt frondentium ramuſculorum comæ coliculiq; fructũ fouentes, & ab impendente vindicantes iniuria. Hinc pampinare, eſt pampinos ſuperfluos ex vinea detrahere, poſteaquàm fronduit. Panicula dici poteſt quicquid ſublonga vel ſubrotũdæ effigie tumet vt quæ pendet è picearum ramis. Lanoſam quoque comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere. Pappus tam Græcis quàm Latinis eſt lanugo ex floribus aut fructibus decidua. Sic etiam lanoſi quidam villi, qui deſloreſcentibus aliquot herbis remanent, & poſtmodum in auras euaneſcunt, pappi ſunt, vt in ſenecione, ſoncho, & plæriſque aliis fit. Pediculus, ſiue quod idem habetur, Petiolus, id eſt quo folium, fructus, aut flos dependet. Pedamenta quibus ſtat recta vinea dicũtur, hoc eſt, quibus veluti pedibus nititur. Nominantur etiam à quibuſdam pedamina. Pilula, vide Cachrys. Pyramis, vide Conus. Propago dicitur vitis vetula depreſſa, atque in terram per inflexos arcus ſubmerſa, vt ex vna plures emergant. Pulpa in arboribus eſt, quod nos in animalium corporibus muſculi appellamus. Puluinus eſt quod inter ſulcos eminulum protumet, ſic dictus

Pampini. Panicula. Pappus. Pediculus Pedamenta. Pilula. Pyramis. Propago. Pulpa. Puluinus.

dictus quòd quandam referat puluinorum in quibus sedemus, similitudinem.

QVincuncialis figura, eius figuræ quæ decussim antiquis significabat, media est. Fiebat verò decussis ad X literæ formam, quæ quidem apud Latinos decem significat. Atque hæc si per mediũ secetur, remanebit V figura, quæ quinnarium numerum, atque adeo quincuncem demonstrat. Sed hæc quidem multoties tum superius, tum etiã inferius multiplicata, figurã facit, quæ quincuncialis appellatur. Talem planè Trichomanis cauliculi efficiunt.

R

Acemus pro vua accipitur. Neque tantùm ipsius vitis est, sed etiam hederæ, & aliarum herbarum, aut fruticum vuas quasdã producentium. Dicitur etiam ramosum id, quo dependent acini. Racemus *Rami sunt, qui in caule fissi multiplices sparguntur.* Rami.

S

Armenta prælongæ sunt vitium virgulæ, in quas vitis luxurians spargitur: hoc est, vitis ipsius brachiorum & caulium ligna, tãdum sunt in ipsa vite, quàm dũ execta, & exẽpta sunt. Sarmenta *Scapus est caulis qui in styli modũ sursum proreptat, aut in altũ fertur, ducta à colũnaribus scapis similitudine.* Scapus. *Scopus ramosum id, quo dependent acini.* Scopus. *Sesqui vocabulum cũ aliqua mensura vel modi, vel numeri, vel tẽporis collocatum,* Sesqui.

non integrum modò id cui iungitur explicat, sed integrum & semis. Sic sesquilibra, libram vnam & semis significat. Sesquimensis, integrum mēsem
Sextarius cū dimidio. Sextarius capit vncias viginti men
Siliqua. surales. Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur. Nam non modò legumina, sed & complures quo-
Sinus. que & herbæ & frutices siliquas proferunt. Si-
Spica. nus alarū caua sunt. Spica est quod culmus ex-tulit. Hāc antiquitus rustici specam vocabant, & à spe videtur nominata: eam enim quòd sperant fo re, serunt. Tria verò continet, granum, glumam, & aristam. Spica mutica est, quæ non habet ari-
Spongiæ. stam. Et mutica, quasi mutila nominatur. Spon-gias antiqui olitores vocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Asparagi satiui & altilis ra-dices multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in vnitatem coeuntes spongiolæ, & spongiæ spongiosæq; appellantur.

Stamina. Stamina sunt qui in medio calycis erumpūt api-ces: sic dicta, quòd veluti filamenta ab intimo floris
Stipulæ. sinu prosiliant. Stipulæ folia sunt culmū ambien
Striæ. tia. Striæ partes sunt quædam quæ protuberant et eminēt. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi striis est præditus, aut striaturis exasperatus. Strigiles
Stolones. etiam, si Vitruuio credimus, appellantur. Stolo-nes appellantur coliculorum soboles, inutilísque è radici-

radicibus fruticatio. Suffrutices ſunt quæ compluribus ramulis ſurculíſque lignoſis ſcatent, ſed minutis conſtant foliis. Surculus, quod ex ramis ſimplex ac indiuiduum oritur, eſtq; velut germẽ quodam ex ipſo trunco vel caudice productum. Suffrutices. Surculus.

THyrſus eſt caulis, ídque nomen ſibi vendicauit, quòd virgulæ in modum, vel teli rectitudinem conſurgat. Tomentum Latinis omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, ſiue id lana ſit ſiue pluma, ſiue quod voluerit aliquis, excipiendis molliter & & fouẽdis calore corporibus noſtris aptum. Sic Dictamni folia, quòd mollia videntur eſſe, tomentitia & lanea dicuntur à Dioſcoride, hoc eſt, γναφαλοειδῆ. Tori prominentes partium calli, & in ſe pulparum modo collecti nominantur. Græci κονδύλους vocant. Hinc κονδυλώδης, id eſt, toroſus, quod idem Latinis eſt, ac nodi formam præ ſe ferens. Triens quatuor cyathi. Tunica eſt tenuis cortex & veluti mẽbranaceus, quo vel arbor, vel radix inueſtitur. Sic cæpe folliculis eſt tunicatum. Turbo dicitur quicquid ex acumine tẽdẽs in amplius ſpaciatur. Hinc Turbinatum, quod ex anguſto continenter in latius prodit. Sic turbinata conſpicitur pyrorum forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur. Thyrſus. Tomentũ. Tori. Triens. Tunica. Turbo.

Turiones ſunt teneritates ſummitatum ipſarum Turiones.

 arborum,

Topiariũ. arborum, quæ singulis annis crescunt. Topiarium opus est quod ex arbore, frutice, vel herba ad decorem componitur, in testudines aut cameras fornicatum. Hinc Topiariæ dici merentur arbores vel herbæ quæ nimirum huic operi, quòd flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

Vascula. **Venæ.** **Vermiculatum.** **Verticillũ.**
VAscula, seminum inuolucra sunt. Venæ sunt quæ in plantarum foliis apparent, & ramulos & humorem habentes. Vermiculatum quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat, dicitur. Verticillum florum vel foliorum ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarũ coronat, existit: ab instrumenti muliebris similitudine dictũ, quod fuso vertendi gratia solitum est adhiberi.

Vinacei. Vinacei, grana sunt acinorum, γίγαρτα Græcis nominantur, quæ preßis vuis cum folliculo abiiciuntur.

Virga. Virga est quæ ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nonnullis virgæ appellatæ sunt soboles.

Virgultũ. **Viticulæ.** Virgultum surculus is est, qui terræ committitur, vt in arborem insurgat. Viticulæ non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella quæ vitis modo reptantia longè latéque vagantur, ac vicinos frutices nacta sic intricãt eos, vt iis perinde quasi pedaminibus abutantur: vel scandentia suis irretiũt clauiculis, quibus quasi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plærisque aliis inueniũtur.

Vmbella. Vmbella est floris seminísve pedamentum, in plures

plures digestum lõgiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti in latius continuò radiantur, singulique vel florem, vel semen sustinent, in orbem circumactum. Græci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini verò quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à sole, & æstum arcent, circinatam effigiem gerit, vmbellã dixerunt. Vmbilicus id in pomis est, quod in eis medium vel prominet, vel conditur. Vngues in rosis & foliatis floribus intellexerunt veteres, imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohærent, decoloresq; depẽdent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum rosæ alba appellatur.

Vmbilicus. Vngues.

ERRATA.

Fo. 2. pag. 2. vers. penult. lege in hunc modum, hypochondrijs iecinori &c.

Fo. 3. pag. 1. vers. 13. lege, Eadem potest præstare cum Sapa aut lenticula.

Fo. 5. pag. 1. vers. 19. lege, Plinius lib. 21. cap. 21. Marem quidem campestre &c. Ibidē vers 22. legendum, eiusdem nomenclaturæ. expungenda itaque virgula post eiusdem. Ibidem vers. 25. lege, quod masculum appellamus.

Fo. 8. pag. 1. vers. 10. Ex Macro Aemilio.

Fo. 11. pag. 1. vers. 11. lege, de Acoro vero affirmare.

Fo. 12. pag. 1. vers. 22. lege, tubercula facultatem obtinet.

Fo. 22. pag. 1. vers. 4. Sic legendum est, acris, vt piper; admodum sit.

Fo. 25. pag. 2. vers. 15. cum axungia.

Fo. 30. pa. 1. ver. 11. mollib. dūtaxat spinis prædita.

Fo. 57. pag. 2. vers. 21. βρυωνία

Fo. 63. pag. 2. vers. 25. lege, κνίδη.

Fo. 81. pag. 2. vers. 21. Ieiuno ieiunum.

Fo. 99. pag 2. vers. 12 βλῖτον.

Fo. 106. pag. 2. vers. 7. γλυκύῤῥιζα.

Fo. 109. pag. 2. vers. 9. aspergula minor.

Fo. 219 pag. 1. vers. 20. Hirundinariam.

Fo. 392. pag. 2. minus contra minores.

Fo. 395. pag. 1. vers. 15. suffitur.

bb Colus

D

E

F

Fœni-

Napus

Seca.

INDEX NOmenclationū quibus officinæ Seplaſiariorū, & Herbarii nostri temporis vtuntur.

A

Acorum

B

Buglossum

Cres-

Hera

Perso-

Rosma=

Stichas

Finis Indicis.

